భారతి

సచిత్ర మాసపత్రిక

BHARATHI

(A TELUGU MONTHLY)

సంపాదకుడు:

శి. శంభుప్రసాద్

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయము,
మద్రాసు.
౧౯౪౦

సంపుటము ౧౭, సంచిక ౭

ప్రకటన

ఈ క్రింది కనబరచిన నెంబర్ల వారికి ఈనెల భారతి (1940 సం. జూలై నెల)తో ఇదివరకు చెల్లించిన చందా పూర్తి యగుచున్నవి. తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమున కగు చందా మాకు చేరునట్లు ఈనెలాఖరులోగా మనియార్డరు చేసినచో తెంపు లేకుండ పత్రికను పంపుచుందుము. అట్లు తమ యొద్దనుండి 30-వ తేది లోపుగ సొమ్ము రానిచో సహజభాషాభిమాన లగు తాము తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమువఱకు భారతి చందాదారులుగ నుందురను నమ్మకముతో 1940 సం ఆగస్టు 10-వ తేదిని రూ 6—4—0 లకు వి. పి పంపుచున్నాము. కావున తా మెప్పటివలెనే పత్రికయం దభిమాన ముంచి సొమ్ము చెల్లించి వి. పి. ని గైకొన ప్రార్థితులు. ఒకవేళ తమకీ పత్రిక ప్రస్తుత మనవసరముగ దోచినచో మాకావిషయము వెంటనే తెలియజేసిన యెడల వి. పి. పంపుట నాపుదుము.

B 3. G 3. H 31, 32, 33. J 4. N 12. P 9, 10, 11, 12. R 7, 8. S 28, 30, 32, 33, 35, 90, 92, 94. 100, 101, 107. V 11.

వ్యాసవిలేఖకులకు మనవి

వ్యాసాలు ఎనిమిదిపుటలకు మించకుండా ఉండాలి. కాగితానికి ఒకపెడే వ్రాయాలి. శాస్త్రీయవిషయాలనుగురించిన వ్యాసాలుకూడా ఎక్కువ పరిభాషా, ఎక్కువ వివరాలూ లేకుండా సంగ్రహంగాను, సామాన్యపాఠకునికి విషయం బోధపడేటట్టు సులభంగాను, మనస్సును కథలా ఆకట్టేటట్టు ఆకర్షకంగాను ఉండాలి. శాసనవ్యాసాలు పదిపన్నెండు పుటలకు మించేయెడల రెండు సంచికలలో ప్రకటింపవలసివచ్చును. "బాలానందమున"కుచితమైన కథలు, పాటలు, సాధ్యమైనంతవరకు పిల్లలభాషలో రచించి పంపించవలసినదని కవులకు మనవి. విమర్శలకు గ్రంథములు పంపువారు రెండుప్రతులు పంపవలెను. ఇతరత్ర ప్రకటితమైన రచన లేవీ పంపవద్దు.

దేశాన్ని ఎక్కువగా కలవరపరుస్తున్న సాంఘిక, ఆర్థిక, రాజకీయాది విషయాలనుగురించీ, మనఆంధ్రుల ప్రత్యేకసమస్యలనుగురించీ ప్రత్యేకవ్యాసాలు కావాలి. సాధ్యమయినంతవరకు ఎత్తుకునే విషయంలోను, చూచే దృష్టిలోను, రచించే రచనలోను కొత్తదనంకావాలి. మన [illegible]వ్యమూలు, మన దేశం, మనసంఘం, మనఆశయాలు భారతిలో ప్రతిఫలించేటట్టు చూడ[illegible]దని వ్యాసకర్తలకు మనవి.—భా. సం.

భారతి—సప్తదశ సంపుటము. భా—౧.

వ్యాసముల అకారాది సూచి.

త్రివర్ణచిత్రముల అకారాది

Printed and Published by S. Sambhu Prasad, at the Andhra Patrika Press, ... Madras. Editor:— S. Sambhu Prasad.

విషయసూచిక

చిత్రములు

విషయసూచిక

చిత్రములు

విషయసూచిక

చిత్రములు

వి ష య సూ చి క

చిత్రములు

త్రివర్ణచిత్రము : ఉదయసంధ్యా నృత్యము.

శ్రీ అడివి బాపిరాజుగారు.

విషయసూచిక

చిత్రములు

సంపుటం. ౧౭ విక్రమ, ఆషాఢమాసము (జూలై 1940) సంఖ్య. ౭

గ్రీష్మర్తువు

శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

కోకిల వధువాల్కఁ గూసి యేమగుఁ దేని సేకరించెడు భృంగమే కడింది
రెండు జాముల యెండ మండియేమగు జల్లపాటున గొంతార్చు వడయెఁ గడుసు
అల తొలి జాతిపండుల నేమి యగు సముద్ధతి నంటు మామిళ్లె ధర పలికెడు
చలువచేనూలు వస్త్రము లెంతి కగు వట్టి యనద చీరలకె యత్యాదరంబు

గ్రీష్మ మరుదెంచి తన ప్రతాపోష్మమురలి
కలిమి యధికార మప్వతేఁ గలుగు వారిఁ
గ్రొత్తరుచులకు మరగించు కొంచు నేలు
బడిని సాగించెఁ బెఱజగ ముడుకఁ బెట్టి.

దప్పిక కలవారి, రొప్పించి, యెండమావులదాఁక నీడ్చి, తావులను నెఱపు
చూపుమేరన నీళ్లు చూపి, చేర్పకయ యెండిననాల్క పిడచకట్టించి, విఱుచు
సాయఁ మయ్యె నటంచు, శైత్యోపచారమ్ము లెడలించి వడకొట్టి యుడియఁ బెట్టు
అమృతాంశు డరుదెంచె నని మింట నెఱపి యా వెన్నెల పొరల నావిరులు వెట్టు

అధమపరివంచనా ప్రథమావతార
మూర్తి గ్రీష్ముండు చనుదెంచె మొదట జనుల,
నిస్సహాయులఁ జేసి మండించి, మండి
పిదపఁ బడమటిగాలితోఁ బిచ్చలించి.

గొంతుక్రిందటియుండ గుడగుడ లాడగా నఱ వా తెఱచి తృషయైన కాకి
ప్రక్కఁ జన్ చీమలబారు చూడక, నిక్క నిలువక తలవాల్చి సొలయుఁ దొండ
పండిట లేచుచుఁ బంకు కొంచును నాల్కచాచి రొప్పుచుఁ జొంగ జార్చు కుక్క
కొఱుకకపులు, ప్రక్కకుదురకి తపియించి యమ్మే యనుచు బిట్టు నడలు దూడ
నలిగిపోయిన పురికొసవలె, పడఁగడ
గండ్లఁబడి, స్రుక్కి చను నల్లికండ్లపాము
అల్పప్రాణులపైఁ బరమాధికారి
శేఖరుడు గ్రీష్ముని ప్రతాపచిహ్నలయ్యె.

వడికి లంబాడి యొత్తడపుసంచుల పురి కొసలాగఁ బాతిన కొయ్యగములు
తలకొట్టి గింజలు దులిపి మాలెతలేగ నెండి ముండ్లగు బ్రహ్మదండిమాల్లు
జనము భీతిని గన్నులను మూయఁ బ్రత్తి గాలికి లేచు నెండు జిల్లేడుకాయ
లెనసి, ముండ్లయి కాళ్లలను గ్రుచ్చుకొని, నిక్కు చిఱుసూదులగు నెండుగరికతలలు
ఎగసి, మొగ మాచి కొట్టెడు నెండ చాల
కురలి యురలి సుళ్లుగ రేగి తరుము దుమ్ము
లిట్టి పసిమియన్నది యూడ్చిపెట్టు గ్రీష్మ
నాతపప్రతాపవహ్నికి నానవాల్లు.

దణ్ణెమ్ముపైని వస్త్రముకొంగు జారి క్రిందను నంటుకొన్నది దాలిసెగకు
దొడ్డిలోఁ బ్రాయార్చి, తొలగ, నెక్కడో రవ్వ మిగిలి, పెన్గాలికి రగిలి యెగిరె
దూలమ్మునకుఁ ద్రాట బ్రేలనైన పరుపు కట్టనులక దివ్వె ముట్టుకొనియె
చిదుకుల మంటఁబోసిన దృష్టితీసి మిర్మలఁ జేలి చూరెక్కె మిరపతొడిమ
పురము, పేట, పల్లె, పరసురామప్రీతి
కాదిహేతువులుగ నాడుకొనిరి
నిందలేకయుండ బొందె పోదన్నట్లు
యమునివోలె గ్రీష్ము నరయలేక.

ఆకాశమును భూమి, యగ్నిపత్రము వ్రాసికొన్నట్లు సుడిగాలి మన్ను రేగ
గ్రీష్మానిలుడు వేయితెక్కలతో సాగినట్టులు శుష్కపత్రాళు లెగిరె
ఎండధాటికి నోడి యిల నోరుతెరచి నట్టులుగ బీటిచ్చి నెర్రెలుగఁబగిలె
అప్పులతో నాడి యారినవెలుగు నా నెండి కాల్వలు చెర్వు లెత్తుపడియె
అర్ద్రిమతి సుతిమెత్తని ప్రాణమట్లు
నవశిరీషపత్రావళుల్ నలిగిపోయె
గ్రీష్మవిధురాతపమ్ములు తెక్కనిలుపఁ
జాలనిద్విజాళివలెఁ బల్లటీలు కొట్టె.

ఉదయసూర్యునితోన యెడలెల్లఁ జితచిత్తలై యెండ కొరకొర లాడఁదొడఁగ
ఇదియేమి నడిమింటి యెండయో వేనిప్పుచేతులఁ దాకినరీతి నుండ
ఇనుఁ డస్తమించినా డని పోరు నెడ రొడఁగొట్టిన వడ గూబ గుంయి మనియె
సొక్కు జాబిలి వలిగ్రుక్క ద్రిప్పుకొనువేళకు రేయి రెండుజాల్ప్రొక్కులాడె
ఆపసోపాలుపడి నిద్ర కనుచు రెప్ప
రాచునంతలో దీర్ఘ దీర్ఘమగు పగలు
గదుముకొన్న రేయి చివళ్లు పొదిపిపొదిపి
అట్టిధారణి సర్వమ్ము పట్టుకొనియె.

చిబుకమ్ముచివర వేసిన సెగగడ్డకు బాలగుండ్ర మొగమ్ము కోలవారె
వడయెండలకుఁ గ్రాఁగి వడిలిపోయిన బాల కడుఁజూపులకుఁగాని పొడుగుసాగ
బాలకృశోదరవ్యక్తరోమాళిరేఖా కాంతి నల్లనై పైకిఁదోచె
కనురెప్పచలువ కద్దినపచ్చకప్పురంపుసిరమ్ము కోనచూపులు వెలార్చె
కడును బాధగాఁ గార్శ్యంబుగా వెలిఁగియు
తాను వేసఁగి యుండాలుగాను సాగె
అందమౌచోట నంకమ్మె యగును సర్వ
మన్న కవికులగురుమాట ననువదించి.

పొనపొన, పదియుబ్బచినుకులు పడి, రేపు, కారాలు మిరియాలు నూరిపోసి
వడగాలి సాగినవట్టు సాగిబిగించె నడికిరే, మరి చల్లపడెడువేళ
మబ్బింత మసలను, మసలెనా మబ్బుచా టెండ, లకుఁగ నత్తెసరుపెట్టు
ఎండచూపులు నాల్కయెండిచచ్చెడు ప్రాణినయనాల నీరాజనమ్ము పట్టె
పరునఘానుభూతికి యాతనాశరీర
మన్నయట్టులు తాపమ్ము ననుభవింప
నైదుప్రాణాలు చాలనియట్లు గాఁగ
వచ్చి వడగాలి యాఱవప్రాణ మయ్యె.

సాగివచ్చిన నదీచ్ఛలమున యజ్ఞోపవీతముల్ తాల్చిన వేదమూర్తి
మృగశిర క్రొత్తకార్తెకు మొగిల్ పోకు దుప్పటికప్పుకొన్నట్టి భావవిదుడు
క్షేత్రేందిరకును నాగేటికర్రు పెకల్చు పదును తెచ్చినయట్టి పాకయాజి
మాకందనవఫలామందతుందిలరసాత్మానందభావుడౌ నమృతభోగి
తీవివెఁయించి జాలిగుండియను పైకిఁ
గానరాసీని దొరవోలె, వదలివచ్చె
కాఁడు నధృష్యుండు కాఁడు నభిగమ్యుఁ డౌచు
కేవలము పైకిఁ గతినుండు గ్రీష్మరాజు!

రసభావకవిత్వము

శ్రీ బొడ్డపాటి కుటుంబరాయశర్మ

రసభావ ప్రధానమైన రచన మనగా మన యాధునిక యుగమం దిప్పుడు వ్యవహారమం దున్న 'భావకవిత్వ' మని యర్థము. భావకవిత్వ మన నెట్టిదో తెలిసికొనుటకు పూర్వము, అసలు కవిత్వము అననేమి యని దానితత్త్వమును విచారించి దానిసారమును క్లుప్తముగ చెప్పుకొనుము. సారాంశమును క్రోడీకరించి పిండితార్థమున చెప్పినచో కవిత్వమునకు 'విశ్వజనీనత' ప్రధాన లక్షణము. కావ్యము విశ్వజనీనము. విశ్వసమ్మతముగ నుండుట యన, మానవప్రకృతి యెల్లెడలను సమానమని పాఠకులకు దోచునట్లు చిత్రించుట యని తాత్పర్యము. కాన గ్రంథమందలి భావములు సర్వసమానానుభవమునకు జెందు టావశ్యకము. అవి, ఏ యొకవ్యక్తి ప్రత్యేకానుభవమునకో సంబంధించినవిగ నుండుట ఘనతకాదు. ఇట్టి విశ్వజనీనతను సాధించిన మహాకవిని పోపు 'Pope' ప్రశంసించి యున్నాడు.*

విశుద్ధమైన యాంతర ప్రేరణతో నిర్మింపబడిన కావ్యమునందు మనకు రెండంశములు స్ఫురింపగలవు. ఒకటి విశ్వజనీత(Universal element) రెండు వ్యక్తిత్వము (Individual element). మొదటిది కావ్యవస్తువునకు జెందినది; రెండవది భావనాపరము. అనగా వస్తువును కవి భావనచేయుటకు సంబంధించినది. ఈ రెండును కవితకు ముఖ్యములే! అసలుకవి ఆత్మప్రవృత్తికిని కావ్యవృత్తమునకును సామరస్యము (Harmony) కుదిరినప్పుడు వెలువడునది యుత్తమజాతి కవిత్వము. దీనినే Horace మహాశయుడును వాక్రుచ్చెను.† కనుక విశ్వజనీనమైన వస్తువునందు కవి యాత్మీయతను ముద్రించుట కవిత్వమందలి శాశ్వత జీవరహస్యము (The secret of enduring poetical life lies in individualising the Universal). ఈ రెండును సమప్రాధాన్యముగలవనుట మరువరానిది. ఇది ప్రాసంగికముగ చెప్పితిని.

ఇక భావకవిత్వ విషయము. ఆంగ్లమందు Lyric poetry అను నొకవిధమగు రచనగలదు. మన నేటిభావకవిత దానికి అనుసరణ మందురు. కాని ఆ యాంగ్లపదమునకు వ్యుత్పత్త్యర్థ మాలోచింప నది భావమునకై యుద్దేశింపబడిన రచనగ దోచదు. కనుక Lyric poetry అనుదానికి మనభాషలో పర్యాయపదము 'గేయకవిత్వ'మని వ్యవహరింపవచ్చును. కాని భావకవిత యంతయు గేయకవిత కాదు. అదియుగాక యీ గేయకవిత్వము మనలో ననాదిసిద్ధముగ నున్నది. నవీనముకాదు. దేశభక్తిగీతములు, వీరగీతములు నన్నియు నీశాఖకు జేరినవి అయ్యును నిది పూర్వమందు మనలో విరళ మనుటయేగాక, నేటిభావకవిత్వమునకంటె భిన్న

* "Tis he can give my heart a thousand pains,
Can make me feel each passion that he feigns,
Enrage, compose with more than magic art,
With pity and terror rend my heart,
And snatch me through the earth or in the air,
To Thebes or Athens when he will and where." ("Imitations of Horace")

† "There must be complete union between the imagination of poet and the subject he selects."

ము దృక్పథము గలది; గనుక ఆకాలమునాటి గేయ కవిత్వమను పేరు, నేటిభావకవితకు సిద్ధింపలేదు. పోగా Shelly ప్రభృత్యాంగ్లమహాకవుల కొన్ని రచనలు గానము సేయుట కనుకూలము గాకున్నను, వానికి Lyric poetry అను పేరాంగ్లమున స్థూలముగ రూఢియగుచున్నది. ఇందుచే మనము భావగేయ కవిత్వములను ప్రత్యేకపరపక, రెండవది మొదటిదానియంతర్భాగములం దొక్కటియే యనుకొనవచ్చును.

ఈ భావకవిత్వమునకు ఆత్మాశ్రయ రసభావము Personal emotion) ప్రధానవిలక్షణము. ఏ రచనమైనను చిరస్థాయిగ నుండవలెనన్న నందలి రసభావములుకాని, ఇతివృత్తముకాని, విశ్వజనీనత గల్గియుండు టవసరము. కాని యాధునికమగు నీ సారస్వతపద్ధతియందు పారవశ్యము, సార్వజనీనము నగు నితివృత్తముకాని, రసభావములుకాని సాధారణముగ గానరావు. సార్వజనీనమైన రచన సామాన్య జనప్రియముగ నుండుననుట తథ్యముకాని సామాన్య జనప్రియమైన దెప్పుడును సార్వజనీనముగ నుండనక్కరలేదు.

కనుక నీభావకవితయు కొంతవరకు జనాదరము గలదగుచున్నది. సామాన్యజనప్రీతికరమగు వస్తువును చేర్పరులగుకవులు గ్రహించుచుందురు. నేటి మన యుగము భావకవితారీతులందు గాఢమగు నభిలాష గలది — దీనిని గుర్తించి రచించు మన భావకవులు కొంద ఱూహించినట్లు కేవలము నిందార్హులుగారు.

కాలసరణిని చేర్చి బ్రతుకు మన నేటికవుల భావనావిధానమును, రచనాప్రక్రియయు, దుష్టము లనలేము, కాని విశ్వజనీనముకాక వ్యక్తిగతమగు నితివృత్తస్వీకారమందుమాత్రము వీరు కొంతగ నిందార్హులు. వ్యక్తీకరణ విధానమందలి విభేదము లెన్నియున్నను, పాఠకులకు రసానుభూతి గల్గించుటయే కవితాశయము. ఈ రసానందము సుఖాంతము దుఃఖాంతము కూడనగు నితివృత్తములచే నగును. ఆనందమనగా మనస్సు నిశ్చలముగ నిర్వికల్పసమాధియం దుండు నప్పటిస్థితి. ఇట్టిది దుఃఖాతిరేకమునను పొడసూపుచుండును. అనగా కరుణారీతియందును మనస్సు నిశ్చలయోగమునందుండి యానందము నొందును. కనుక భావకవులు శోకము నారాధింతు రని నిందించుట సమ్మతింపదగినది కాదు. కాని వారి ఏకరసోన్మాదము (Monomania)మాత్రమా క్షేపణీయము. వారితో తాదాత్మ్య మొందువారికి, కవితాశయము కవితాత్మయు నగు రసానుభూతి లభించునుకాని విశ్వజనీనత లేని వీరి ఇతివృత్తముతో నెల్లరును తాదాత్మ్యమును పొందలేరు. ఇందుచే వ్యక్తిగతమగు రసభావములను పొందుపరచు భావకవులు తమరచనలు సర్వము రసమయముగ చేయలేకపోయి, ఎల్లరకును తదనుభూతి నొసగలేక పోవుచున్నారనుట సత్యము. అనగా వీరి వ్యక్తీకరణ విధానము కొలాను గుణము, సుచితము ననదగునుకాని వీరివస్తువు అనుచితము. ఇది భావకవితయొక్క ధర్మమును స్థితినిగుఱించిన సాధారణ ప్రస్తావన.

ఇకదీని పరిణామమును సంక్షేపముగ చెప్పెదను. భావనాశక్తి యుడిగి బుద్ధిబలముచే జీవితము నెట్లో ధరించుచు వచ్చిన క్షీణయుగమందలి ప్రబంధకవిత కిది ప్రతిఘాతము. ఇరువదవశతాబ్దమం దిది ప్రథమమున 'ప్రకృతికవిత' అను పేరట నుద్భవించెను. అనగా కవి ప్రకృతిసందర్శన తన్మయత్వమున ముగ్ధుడై దానితో రసానుభూతి నొందినప్పుడు కలిగిన తనయొక్కానంద మనోవికృతిని తెలుపుటకుగాను రచించుటతో నిది ప్రారంభించినది. కీ. శే. గురజాడ అప్పారావు పంతులుగారు మొదలగువారు దీనికి కన్న తండ్రులవంటివారు. ప్రబంధకవితయందు ప్రకృతి జడముగ పరిగణింపబడినది. భావకవి దీనిని దేవతగ భక్తితో నారాధించును.

పిదప నిది చారిత్రాత్మకము, దేశభక్తిపరముగ పరిణమించెను. అనగా భావకవితాధోరణిని కొందఱు వీర రసోచితములు, దేశభక్తిపూరితములు నగు కొన్ని ఖండకావ్యముల రచించిరి. అందు బ్రహ్మశ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారి 'ఆంధ్రప్రశస్తి' ఆంధ్రపౌరుషములును, కీ. శే. కొడాలి సుబ్బారావుగారి 'హంపీక్షేత్రము' బ్రహ్మశ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారి 'జడకుచ్చులు', మ. రా. శ్రీ జాషువ కవిగారు మొదలగు కొందఱి వ్యాసములును యశస్సు గడించినవి. కాని ఈవిధములగు కృతు లేకారణమునో

ప్రబలలేదు బహుశః భావకవితారీతులకు దేశభక్తిగల ఇతివృత్తము నెల్లకవులు పొసగింప లేకపోయి రన వచ్చును.

ఇంతలో నీ భావకవిత శృంగార రసపిపాస నొన్నది. భరమనగా 'కుటుంబము' గనుక భావకవిత సంసారకవిత్వమై యన్వర్థనామముగల దగుచున్నదని బ్రహ్మశ్రీ చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిగా రొకప్పుడు చమత్కరించిరి. కొంతలో నీ శృంగారతృష్ణ పూర్వప్రబంధ కవితా ప్రచార మనదగును. ఈ రెండు విధముల కవిత యందును కొన్ని ప్రధానభేదములు లేకపోలేదు. ప్రబంధమునకు స్థాయి కామము; భావకవితయందు ప్రేమప్రధానము అందలి శృంగారవృత్తమునకు నాయిక పరకాంత; ఇది యాత్మకాంతాశృంగార రసైక శోభితము. ఆత్మనాయికాప్రణయమును ప్రత్యక్షముగ చిత్రింప వీలుగామిని కాబోలును భావకవులు ఋజుమార్గమున భావముల వ్యక్తీకరింపక, అన్యాపదేశము కును, దానినుండి మర్మపద్ధతికిని కడగొనిరి. దీనితో కవితకు ప్రాణమగు నర్థపుష్టి మాటుపడి యీకవిత దుర్గ్రాహ్యమైపోయినది. మొదటిది భాషాపాటవము గలది; రెండవది లఘుపదరచన. ఇందలి భావ ప్రబంధములందు కన్న చాల సులభము; కాని భావము గంభీరము. ఇది మర్మత్వమువలన దుర్గ్రాహ్యముగకూడ పరిణమించెను.

ఇక భావకవితను స్థూలరూపముగ వస్తుకవితతో పోల్చి చూతము. వస్తుకవిత దీర్ఘమైనరచన; భావకవిత నాతివిస్తరమగు చిత్రణము. మొదటిది ప్రథమపురుష కవిత; రెండవది ఉత్తమపురుషయం దుండును. ఒకటి విశ్వజనీనము; రెండవది ఆత్మాశ్రయము. ఒకకవికి ప్రపంచానుభవ మవసరము; మఱొకకవికి ఆత్మజ్ఞాన మధికము. ఒకరికి గ్రంథములు ప్రమాణము; వేరొకరికి స్వానుభవము ప్రమాణము. వస్తుకవికి వ్యుత్పత్తి యధికము; భావకవికి ప్రతిభ మిక్కుటము. ఇట్టి వెన్నియేని విభేదములు కలవు. సుఖాదుఃఖాది ద్వంద్వములకు పొంగి పొరలెడు హృదయావేదనను నిర్భయముగ జగద్వంచనము, నాత్మవంచనమూ లేక స్పష్టముగ వ్యక్తము చేయుటే భావకవిత్వ మని బ్రహ్మశ్రీ పింగళి లక్ష్మీకాంతముగారి వచనము. మొత్తమున కిది అచ్చమైన రచనకాని ఘనమైనది కాదు.

ఈ భావకవిత్వమందు శబ్దరూపకవిత లను వసే కాంతర విభేదములు కలవు. దీనిని నిర్వచించు టెంత కష్టమో, దీనియందలి విభేదముల నిర్ణయించుటయు నంతకష్టము. ఇట్టి విభేదముల విషయమం దిది ఆంగ్లేయుల 'లిరిక్' పొయెట్రీ లక్షణముల నలవరచికొన్న దనవచ్చును. శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారి 'గంటలు', బ్రహ్మశ్రీ విశ్వనాథవారి 'సీతాకోకచిలుక, చలి' అనునవియు నీ విభేదములకు జెందినవి. ఇది ఆకార సూక్ష్మతయందును, ప్రతిపద్య స్వయం సంపూర్ణత యందును ఏకరసభావోన్మాదమందును, స్వానుభవ ప్రత్యక్షనివేదనయందును, కొన్ని యెడల సంస్కృతకవి 'పండితరాయల' అన్యాపదేశమందును శతకకవితను బోలుచున్నది

ఇక నీ కవితపై పాఠకులకు గలయాదరము నించుక యూహింతము. భావకవిత యుగప్రభావము నుద్భవించిన రచన. ఇందుచే యువకులు దీని నధికముగ నారాధింతురు. కాని సాంకేతికాచారసంపత్తి విడనాడ లేని సంప్రదాయపాక్షికులు దీనిని నిరసింతురు. ఇందలి భావగమనమును కొందఱూ, రచనా విధానమును కొందఱూ, రెంటిని మఱికొందఱూ నిరసించుట చూచుచున్నాము. పై సంగతులలో నొక్కటి యిష్టము కానప్పుడు రెండవది నచ్చుటయు చాల దుస్సాధ్యము. కవిచెప్పు విషయము ప్రీతిదాయకము కానియెడల చెప్పువిధానముకూడ నంతగ ప్రీతికరము కాజేరదు. ఒకటి యప్రియ మగునెడల రెండవదానియందు గూడ మనస్సున నరసులు దోచుట స్వాభావికము:—

"సుదతి! నీమై చక్కఁ జూచుట కోడెద
గనుపాటు వోరయునో యని తలంచి,
మది నిగిర్చినమాట మగువ! నీ వెంపున
గుదిసి నానాలుక తుదకు రాదు,
పడతి! నీకరములు బట్టంగ దివిరి శం
కించివడంకెడు వ్రేలు సూడు,
నెఱి నిట్టి దనిలేమ! నీదు మనంబెన్ని
భంగుల నరసిన బట్టుపడదు,"

అని కీచకుని పరముగ తిక్కనార్యుడు రచింప 'నహా! మన స్తత్త్వనిరూపణ' మని ప్రశంసింతుము. దీనినే సమతాత్పర్యముతో:—

"ఏవా! దీనుఁడ, నీనీడనైన నాదెసి
హృదయవేతవు భవదీయపదసరోజ
మృదుకరజోరేఖ దివ్యసంపదను వలచి
యెడఁద కలిగించి విదళించి యేర్చి వెడలు
వేడి నిట్టూర్పుగాడ్పుల చెదవు లదర
నామనోహరి! నిన్ను గన్నారగాంచ
వలనిగాకుండ దుఃఖాశ్రుసలిలవార్తి
కం బొకటి నాదు ప్రణయవీక్షణము గప్ప—
చేవా! దీనుడ నీనీడనైన నాదెసి
ప్రోడునై, తాయినై, నిల్చిపోదు నకట!"

అని బ్రహ్మశ్రీ దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రిగారు చెప్పినచో నీ కవియందు వైరిణ మున్నది యనుచున్నాము. ఆత్మాశ్రయపద్ధతి గిట్టక యిట్లందుము కాని తిక్కనార్యుడు కీచకునందు చిత్రించిన దీనతయే ప్రక్రియాభేదమున నిందు గానవచ్చుచున్నదని దీని నభినందింపను. వ్యక్తీకరణవిధాన మనిష్ట మగుటచే వ్యక్తము గాబడు భావముకూడ ననిష్టముగ దోచుటయే దీనికి కారణము.

అశ్యదారకవితము అవ్యక్తికమని పేడ్మర్ పండితుడు పల్కెను. పాశ్చాత్యులందే కొందఱు దీనికి వ్యతిరేకముగ సిద్ధాంతీకరించిరి. నేడు మన యందుకూడ నిట్టిభిన్నాభిప్రాయములు గలరు. ఉదాహరణకు—మ. రా. శ్రీ కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు, బ్రహ్మశ్రీ పింగళి లక్ష్మీకాంతముగార్ల పల్కులయందలి భావమును తర్కించికొనుడు. పాఠకుడు, కవి శిల్పకళానైపుణ్యమున విముగ్ధుడై, కవిని, సర్వప్రపంచమును విస్మరించునట్లు కవిత్వ ముండవలె నని యొకరి యభిప్రాయము. అట్లు సృష్టికర్తనుకూడ విస్మరించుట అస్వాభావికము కానిచో ద్రోహ మనియు, కృతియం దంతర్వాహినిగ నుండు కవియాత్మీయతను పాఠకుడు గుర్తించుట కృతజ్ఞతాసూచక మనియు రెండవ వారు వాదింతురు. ఇట్టి అభిప్రాయములు వారివారి విజ్ఞాన వ్యత్యాసముపై నాధారపడి యుండును. మత భేదము లుండు టెప్పుడును సహజము. ఇది ఒకలోపము కాదు. ఆత్మాశ్రయకవిత్వ మందువలె ప్రయత్న పూర్వకముగ గాక అనాయాసముగ నయత్నలబ్ధముగ నాత్మీయత ముద్రితమగుట ప్రశంసనీయమని తోచును.

ఏ దెట్లున్నను, నాత్మాశ్రయకవిత చెప్పుటకని యందు యోచింప రెండు భిన్నప్రవృత్తుల సమ్మేళన ముండునట్లు తోచును. అంతర్దృష్టితో కరుణరసోల్బణ ముగ తాను రచించురచనలలో నంతర్గతముగ కొంత కృత్రిమత్వము, నంతశ్శుద్ధి లేమియుగూడ నతి దెరుగ చుండును.

భావకవులకు శబ్దసామగ్రి అల్ప మని చెప్పితిని ప్రతిభావ్యుత్పత్తులయందు గరీయసి యగు ప్రతిభచే కవితారచనకు వీరు పూనుకొనుటయే దీనికి హేతువు ఇట్టి కవిత్వధోరణి యొకవిలక్షణమైన స్వభావమువల నను, అభ్యాసమువలనను, భావగమనమువలనను కల వడును. ఇది విశుద్ధమైన కవితాస్వరూపమైనను కవి దృష్టిలో కనిష్ఠ మగుటచే వస్తుకవితారాధకుల ప్రౌఢులు దీని నాశ్రయింపరు. ప్రథమదశయందున్న కవితాభ్యాసపరుల కిది శరణ్యము. కాని యొకదాని యందు సిద్ధిబొందిన యతడు విపర్యయముగ రెండవదానియందును కృతహస్తుడు కాగల డనవచ్చును తిక్కన యెఱ్ఱనార్యులయందున్న భావకవితారీతుల గమనించినవారికి కీవిషయము తేటతెల్లము.

యోచింప స్వభావతః భావా వేశయుత డిట్టికవితాపద్ధతి నవలంబించును. ఆవేశ నిగ్రహము గలవారి కిట్టి దనిన చీదర. మనశరీరతత్త్వము నకు సంబంధించినదే అగుటచే సారస్వతాభిరుచిని దానినుండి వేర్పడజేయలేము. విత్తొకటివిత్తిన మొక్క వేరొకటి మొల్వదని మనలో లోకోక్తి నొకటి విన చుందుము. ఒకవిధమగు భావావేగాన్ని యొక్కొక జాతి నొక్కొక్క కాలమం దావరించుట విశ్వసార స్వతమునం దంతట గనుచున్నాము. అప్పుడు నిస్సహా యముగ కరుణము ప్రాకాడుపాపనివలె దానిని జాతి ధీతికెంది బొటబొట కన్నీటి నొలుకుటయేగాక తన వలె గెల్లరు శోకించువఱకు నది చేతులెత్తి యంగలార్చు చునే యుండును. అప్పు డాజాతి యంతయుగలసి యు

రహితముగను, అకారణముగను దీనులు ప్రతిన్యము లేనట్లు శోధించును. శోకము నొక భోగవిశేషముగ వర్ధిల జేసికొనుట యాయుగలక్షణ మని యూహింప దగును. మన యాధునికాంధ్రకవిత యిట్టి కొన్ని యంశములందు పాశ్చాత్య సారస్వతము ననుకరించుచున్నది.

కొంతకాలమున కీ గమగమవాసన వాడిపోవ వాత్స్రయమగు శృంగార రసభావములను నిగ్రహించుకొనలేక, లోకాదర్శకులు గావలసిన తమరే ప్రాకృత జనులట్లు శోకించుట యోగ్యము గాదని గ్రహించి, సిగ్గిలి, భావకవులు నిగృహీతావేశులై, గంభీరమనస్కులై దృఢకాయులుగ పరివర్తన జెందుదురు.

ఒక యభిరుచి ప్రభావము మందగించి తొలగగనే, మతియొక్కటి పైకొనుచుండును. కాయినా, గతాగతాభిరుచుల యుత్కృష్టతాకనిష్ఠతలను నిర్ణయించుట ధర్మనీత్యాదిశాస్త్ర విధాయకుల కర్తవ్యము. కవితాభిరుచుల పరిణామమును జాడతీయుటలో సారస్వతవిమర్శకుని కర్తవ్యము సంపూర్తియగును.

తపోభంగము

శ్రీ జంధ్యాల పాపయ్యశాస్త్రి

౧

మానససరోవరాంతరమధుకణాలు
మోసికొని వచ్చి సేవలు చేసి పోవు
మంచుమలమీది యా యాదిమౌనిమణికి
మందమంద మందాకినీ మారుతములు.

౨

స్వామి యర్ధనిమీలితేక్షణములందు
ఏమి ఆకాంక్షితమొ చెప్పలేము కాని;
సర్వమంగళ పర్వతసార్వభౌము
పట్టి ముప్పొద్దు భక్తిమై పరిచరించు.

౩

అమ్మునిరాజు గల్చి విజ
యధ్వజ మెత్తెడిపూన్కి చెంగటన్
ద్రిమ్మరుచుండె మారుడు స
తీయుతుడై సమయప్రతీక్షమై
తుమ్మెదనారితో - చిగురు
తూణముతో—విరజాజిపూల వి
ల్లమ్ములతో - శుకీ పిక బ
లమ్ములతో - అసహాయ శూరుడై.

౪

ఉచిత పూజోపహారము లూని, గౌరి
మూడుకన్నుల మునిమౌళిముందు నిలిచె;
వినయము భయమ్ము సిగ్గు ముప్పిరి గొనంగ
పలికె కలకంఠి కలకంఠభణితితోడ.

౫

వాచవులూరు పండ్లు గొని
వచ్చితి స్వాములవారికోసమై
దాచుదునా ప్రభూ! మిసిమి
తామరపాకులలోన—క్రొత్తగా
మా చదలేటిప్రక్క - మధు
మాస మనోజ్ఞ మహోదయమ్ములో
పూచెను మొన్ననే - పొగడ
పూలవి మాలలు గ్రుచ్చియిత్తునా?

౬

వచ్చుచునున్న సూర్యభగ
వానుని స్పర్శల కప్పుడప్పుడే
విచ్చుచు విచ్చుచున్న యర
విందములందున పుక్కిలింత లా
వెచ్చని తియ్యదేనెలను
భృంగ కుమారిక లంటకుండగా
దెచ్చితి దొన్నెలందు నిడి
దేవరవారికి ఆరగింపుకై.

౭

అందము చిందిపోవు చెవి
యందలి చెందొవ జారుచుండ-"పూ
లందుకొనుం" డటంచు సుమ
నోంజలి ముందుకు జాచి మేనకా
నందన వంగె - చెంగున అ
నంగునిచాపము వంగె - వంగ బా

లేందుధరుండు పువ్వులు గ్ర
హింపగ, ఉన్నమితోర్ధ్వకాయుఁడై.

౮

ఇచట శాంతమ్ముతో హరుం డీమెచేతి
పైడిక్రొందమ్మిపూ లందినాడో లేదో
అచట పంతమ్ముతో మరుం డామెచేతి
వాడికెంపమ్మివా లందినాడుగూడ.

౯

తియ్యవిల్కాఁడు వింట సంధించి విడిచె
అక్షయంబైన సమ్మోహనాశుగమ్ము;
గౌరి కడకంటి చూపుతో గలిసిపోయి
గ్రుచ్చుకొనె నది ముక్కంటి గుండెలోన.

౧౦

స్వర్ణదీ స్వర్ణకంజ కింజల్కములకు
వఱమి దిద్దెడు గిరికన్య పాణితలము
పట్టుకొని వీడ లేకయ్యె భవుడు - మేను
పులకరింపగ వలపులు తొలకరింప.

౧౧

ముద్దులొలికెడి పగడాలమోవిమీద
తళుకు చిరునవ్వు ముత్యాలు తద్గుణింప
"స్వామి! ఏమిది?"యనుచు లజ్జావినమ్ర
ముఖియయి ఒకింత వారించె ముగుద మునిని.

౧౨

అంత మహేశ్వరుం డచలు
డై తనతప్పిదమ్ముఁ గ్రహించి—అ
త్యంత తపోవిభంగమున
కాగ్రహ మందుచు, విఘ్నకారణం
బింతకు నెద్దియంచు - గని
యెః నలుదిక్కులు, కానుపించె నా
ప్రాంతనె పువ్వుటీరమున
పువ్వుల విల్తుఁడు పువ్వుబోడితో.

౧౩

ఆక్షణము శూలి కూక్షఫాలేక్షణమున
ఉదయమందెను ప్రళయమహోగ్రశిఖలు;
"పాహి పాహి ప్రభో! ప్రభో! పాహి"యనుచు
ఆకసము నిండె అమరుల యార్తరవము.

౧౪

అగ్గిఃశు ఫాలనేత్రంపుటగ్గిలోన
భగ్గుమన్నాడు క్షణములో ప్రసవశరుడు -
యతియు సతియును తుదకు దంపతులె—మధ్య
కూర్పవచ్చిన మరునకే కొంపమునిగె.

౧౫

అగ్గిలో మ్రగ్గి బూడిదబుగ్గి యయిన
భ్రమరమును వీక్షజాల దా భ్రమరరమణి;
మంచుగుబ్బలిగుహాలలో మారుమ్రోగె
తేటిజవరాలి జాలి కన్నీటిపాట.

౧౬

ఆ కరుణగానమే - ఆ యనంత విరహ
విశ్వసంగీతమే - పంచమస్వరాన
గాన మొనరించినది మన కాళిదాస
కోకిలమ్మ వియోగినీకూజితముల.

వీరి కృతులలోని ఆనందం అనుభవించాలనంటే పఠితకు, శ్రోతకు, ప్రేక్షకుడికి ఎంతో రసికత — అంతకన్నా విశేషజ్ఞత ఉండాలి. నాటికలన్నీ జీవిత లక్ష్యాలుగా ఉండి నానాప్రపంచాల్లో నడిపిస్తవి.౧

కావ్యవస్తుగ్రహణంలో ఈకవికి విశిష్టత ఉంది. ఇతివృత్తం ఏదైనా ఉత్పాద్యమే అనిపిస్తుంది. ప్రతి నాటికలోను ప్రథమాశయంలో మార్పు. బహురస సమ్మేళనము, పాత్రావైవిధ్యము, అందువల్లనే ద్యోతకమౌతవి. పవిత్రత, ప్రేమ, ఉత్కంఠ, చిత్తక్షోభ, అనుతాపము, సౌశీల్యము, శాంతమధురిమ, తొణికిసలాడుతాయి. ప్రతినాటికా బాహ్యాంతర ప్రపంచాలకు ప్రతిబింబము.

౪

పద్యరచన ప్రారంభించిన ప్రథమదశలోనే (క్రీ. శ. ౧౯౦౮ ప్రాంతము) పెద్దలు చెప్పుకోవటం వల్లనో, తరువాత తండ్రిగారివల్ల స్వయంగా వినటం చేతనో 'దీక్షితదుహిత' కావ్యరచన చేతామన్న అభిలాష కలిగిందట: ఆరోజుల్లో వ్రాస్తే ఏఖండకావ్యమో అయ్యేదిగాని సర్వాంగసుందరమైన ఈనాటికగా పరిణమించేది కాదు.

'దీక్షిత దుహిత'కు అనుశ్రుతంగా వచ్చే ఐతిహ్యమే ఆధారం. ఈనాటికీ విద్వాంసులు ఈకథాకణిక చెప్పుకుంటారు. దీనికి పాఠభేదం ఉంది.

ఇంటిదగ్గర అప్పయ్యదీక్షితులు బాలవైధవ్యబాధ అనుభవించే కుమార్తెకు పునర్వివాహం తలపెట్టి పర్యాలోచనలో మానివేయటం ప్రథమప్రతీతి. పునర్వివాహవిషయంలో కాశీపండితులతో సహాలోచన చెయ్యటానికి పోయి గంగాస్నానం చేసి సికతాతలంమీద సంధ్య వార్చుకుంటూ కూర్చుంటే అప్రయత్నంగా అప్పయదీక్షితుల ధోతీ గోచికొంగు ఊడిందట. అపరశివావతార మని ఆయనను భావించే బ్రాహ్మణులు (అక్కడ జపం చేసేవారు) అదేశాస్త్రవిధిగా భావించి అనుకరించారు. కళ్లు తెరచి చూచిన దీక్షితులకు అది ఆశ్చర్యం కలిపించింది. సంధ్య వార్చేటప్పుడు కౌపీనం తొలగకూడదు. ఇంక తానే పునర్వివాహం చేస్తే ధర్మవిప్లవము జరుగుతుం దని తిరిగీ వచ్చాడనేది రెండోది.

కవి వీటిలో ఏదీ గ్రహించ లేదు. పునర్వివాహం చేతామా అని సంశయించటమే ప్రధానాంశంగా పరిగ్రహించాడు. వస్తు పరివర్తనలుగ, ఇతివృత్త కల్పనలో మిగిలిన అంద చందాలు అన్నీ కల్పితాలే.

నాటికా నామకరణంలో కృత్యాద్యవస్థ కలిగింది. మొదట 'విధిరేవ బలీయాన్' అనీ- తరువాత ఎప్పుడో భవభూతి చదువుకుంటే "సర్వంకషా భగవతీ భవితవ్యతైవా" అనీ అనుకున్నారట. 'పద్మావతీ చరణ చారణ చక్రవర్తి'— అంత పొడుగుపాటిపేరు పెట్టిన కవికి ఇదొక లెక్కా! దీర్ఘమని సంశయించ లేదు గానీ శ్రవణ సౌఖ్యం లేదని మానివేశారు. 'నామకరణాచార్యులకు నాటికకు పేరు దొరక్క పోతుందా! 'దీక్షిత దుహిత' అని చివరకు తీర్చి దిద్దారు.

పాత్రల నామ పరిగ్రహణానికి కూడా కొంత చరిత్ర ఉంది. ఐతిహ్యంలో అప్పయ దీక్షితుల పేరు తప్ప తక్కిన వేమీ లేవు. ఆమె మరదలు 'సరసవాణి' అని ఎప్పుడో విన్నారట శ్రీ శాస్త్రిగారు. సంస్కృతి సంపాదించినదనీ, చమత్కారంగా చర్చ చెయ్యగలిగేదనీ విద్వజ్జనులు చెప్పుకుంటారు. సరస వాణికావటం వల్లనే 'సరసవాణి' అనే అభిధానంతో ఆమెను స్వీకరించారు. ఆమె విగత భర్తృక అని వినికిడి మంగళాంబ విధవ. విశ్వస్తలను విరివిగా రంగంమీదికి రప్పించడం ఇష్టంలేక ఆమెకు కవి పసుపు కుంకుమ పంచి పెట్టాడు. ఎవరో దాక్షిణాత్య పండితుడు

---

౧. పద్మావతీచరణచారణ చక్రవర్తి (ప్రత్యేకము). ప్రభువాక్యము (ప్రతిభ). వరపరీక్ష (ప్రతిభ). సాధకుడు (ఉదయిని—ఆంధ్రపత్రిక సంవత్సరాది). రత్నాకరము (వీణ). దీక్షిత దుహిత (ప్రతిభ). రాజజామాత, నోణకభార్య, సహజయానపంథ. కవిప్రియ (అముద్రితములు). ఇంకా ఏవో రచన చేస్తున్నారు.

సంస్కృతంలో 'అప్పయ దీక్షితేంద్ర విజయం' రచించాడు. ఆ గ్రంథాధారాలతో భారతిలో ప్రకటితమైన ఒక వ్యాసంవల్ల దీక్షితులకు ఉమామహేశ్వరుడు, నీలకంఠుడు, చంద్రావతంసుడు అనే ముగ్గురు కుమార్లూ, మరకతవల్లి, మంగళాంబ అనే ఇద్దరు కూతుళ్లూ ఉన్నారని తెలిసింది. అనేకవి గ్రహించాడు. ఆవ్యాసాన్ని చూడకపూర్వం మంగళాంబకు 'సర్వమంగళ' అనే పేరు పెడదా మనుకున్నారట! ఆశ్చర్యము! ఆమె అసలు పేరుకూ కవిభావిత నామధేయానికీ ఎంత సామీప్యము. దీక్షితుల భార్య పేరుకూడా మంగళాంబే. తికమక తొలగించడానికీ అప్రధానమనీ ఆమెను ప్రవేశపెట్టలేదు. కాలనియమాన్ని అనుసరించి ఉమామహేశ్వర, నీలకంఠ, చంద్రావతంసులు రంగంమీదికి రావటానికి వీలులేక పోయింది. పద్యనాటికలో పాత్రల సంఖ్య పరిమితంగా ఉంటే పసందు. కథానాయకాభిధానము కల్పితము. శైవ సంప్రదాయయోగ్యంగా ఉండటానికి 'చంద్రమౌళి' అనిపించుకున్నాడు.

౨

ఆరామంలో సాయంకాలము వేదిక మీద కూర్చొని పసుపుపచ్చని తాళపత్రంమీద ఘంటంతో చంద్రమౌళి వ్రాస్తుంటాడు. ఇంతలో మంగళాంబ మందగమనంతో వచ్చి కొంచెంసేపు వెనకనిలుచొని వ్రాసేదేమిటని ప్రశ్నిస్తుంది. శివార్కమణి దీపికా ప్రతి చూడటానికి వీలు లేదంటాడు. ముద్దుగా మొండికి వేసి హావభావాలుచూపి తాళపత్రం తీసుకొని అందులో ప్రణయగీతాలు చదువుకుంది. తరువాత తనమీదనే అని తెలుసుకోవటంతోటే ఆమెలో అదివరకే నాటుకొన్న ప్రణయ భావాంకురం మొలకెత్తుతుంది. అతన్ని క్రేగంటితో చూచి అవనత వదన ఔతుంది. చంద్రమౌళి చేయి పట్టుకొని తన హృదయాన్ని విప్పి చెపుతాడు. అన్యోన్య అనురాగం వ్యక్తం చేసుకుంటారు. వివాహం చేసుకుందా మనుకుంటారు, ఆమెను సందిట చేర్చుకొని ఆతడు శిరస్సు మూర్కొనే సమయంలో లతా గుల్మాలు కదులుతవి. చంద్రమౌళి లేచి పోతాడు. అక్కడికి వచ్చి తెలుసుకోవటంవల్ల సరసవాణికి సర్వం తెలిసిపోతుంది. మంగళాంబ వివాహానికి మరకత వల్లీ, సరసవాణీ తోడ్పడతా మన్నారు. ఇది ప్రథమరంగం.

వెన్నెలరాత్రి వితర్దిక మీద కూర్చొని మరదలు సరసవాణి తములపాకులకు సున్నము వ్రాసి ఇస్తుంటే దీక్షితులు తాంబూలం వేసుకుంటుంటాడు. సంభాషణ కొంతదూరం సాగినతరువాత లోపల నుంచి మంగళాంబ పాట వినిపిస్తుంది. దీక్షితులు ఆమె కంఠం ఒనుగైనదనీ, చదువు చెప్పిస్తే సంగీతము అబ్బేదనీ అన్నాడు. సరసవాణి ఆమె వైధవ్యానికి చింతించి, పునర్వివాహము శాస్త్ర సమ్మతమేనా అని ప్రశ్నించింది. ఆయన ఔనన్నాడు. అయితే మంగళకు ఎందుకు చేయకూడదన్నది. పెళ్లి ఒకవేళ చేతామన్నా వరుడు దొరకడన్నాడు అప్పయ దీక్షితుడు. చంద్రమౌళికి మంగళమీది ప్రేమ సరసవాణి చెప్పివేసింది. కొడుకులు, అల్లుడు ఏమంటారో అని ఆయన సంశయిస్తే అంతా మీమాట వినేవాళ్లేనని ఆమె అన్నది. బ్రాహ్మణ్యం ఏమంటుందో చూచికాని చెప్పలేనన్నాడు దీక్షితులు. ఇది ద్వితీయ రంగం.

మర్నాటి పగలల్లా బ్రాహ్మణ బృందం ఏమనుకున్నారో విన్నాడు. మర్నాడు రాత్రి విశాలమైన గదిలో నటరాజ స్వామి విగ్రహం ముందు చింతామగ్నుడై కూర్చున్నాడు. వృద్ధ బ్రాహ్మణులన్నమాటలు నచ్చినవి. చివరకు పెళ్లిచేయటానికి సాహసం లేదన్నాడు. చంద్రమౌళికి అంతరంగ శుద్ధికోసం సేతుస్నానం విధించాడు.

చంద్రమౌళి సేతు స్నానానికి పోబోయే ముందు మంగళాంబను కలుస్తాడు. తిరిగి ఎప్పుడు వస్తారని ఆమె ప్రశ్న. ఎన్ని సంవత్సరాలకైనా వస్తానో రానో అని సమాధానము. అతని మెడలో రుద్రాక్షమాలికను జూపించి 'ఆమరణము అర్చ్యపదార్థమగుగాక!' అని మంగళ అన్నది. అతను ఇవ్వబోయి మళ్లీ ఏదో ఆలోచించి 'శంకరు డొక్కడే అర్చనీయు' డని అన్నాడు. అంతటితో ఆమె మనస్సు క్రుంగిపోతుంది. అతన్ని కనబడేవరకు చూచి పొంగివచ్చే దుఃఖంతో నటరాజస్వామికి మోకరిల్లి చేతులు

కోడించి దస్తత్తికతో ప్రార్థిస్తుంది. అంతటితో నాటికపరిసమాప్త మౌతుంది.

౬

"అప్పదీక్షితార్య లఖిల విద్యాగురుల్
అపరశివులువారి అంతికమున
అభ్యసింప విద్య లాయువు చాలునే
ఎన్ని జన్మలైన నెత్తవలయు."

అనే చంద్రమౌళి మాటల్లో ద్యోతకమయ్యే పాండితీ ప్రతిభలు సంపాదించాలన్నా, అనాడు ప్రఖ్యాతి వహించిన "పదవాక్యప్రమాణపారీణ" బిరుదం సంపాదించుకున్న గోవింద దీక్షితులవారితో వేదాంత తత్త్వవిచారం జరపాలన్నా, నరసింహాయతి తదితర యతీంద్రులకు కూడా సతీపాత్రుడు కావాలన్నా, దీక్షితులు వయోవృద్ధయి ఉండాలి.

"అప్పయదీక్షితేంద్రవిజయా"న్ని అనుసరించి క్రీ. శ. ౧౫౫౦ ప్రాంతంలో ఆయన జన్మించిఉంటారని ఊహించి షష్టిపూర్తినేసి కథాకాలం క్రీ. శ. ౧౬౧౦ ప్రాంతంగా మొదట్లో భావించారు. తదుపరి శ్రీ కురుగంటి సీతారామయ్యగారితో సంభాషించినపుడు దీక్షితులు క్రీ. శ. ౧౫౭౨ లో కాలకంఠేశ్వరాలయం కట్టించినట్లుగా శాసనప్రమాణ మున్న దని తెలిసింది. అందువల్ల పూర్వాభిప్రాయాన్ని మార్చుకొని జన్మకాలం క్రీ. శ. ౧౫౨౦ ప్రాంతంగా భావించి దానికి అరవై ఏండ్లూ కలిపి కథాకాలం క్రీ. శ. ౧౫౮౦ ప్రాంతంగా మార్చారు.

కానీ, అప్పయదీక్షితుల జాతకచక్రం ఒకటి అనుస్యూతంగా వస్తున్నది. తన్మూలంగా ఆయనజన్మకాలం శ. శ ౧౪౭౫ ప్రమాదీచసంవత్సర కన్యామాస కృష్ణ ప్రథమవాసరము (18 Sep 1553 A.D.; ఉత్తరాఫల్గునీ నక్షత్రం. ఈ పరిగణనప్రకారం కథాకాలము క్రీ. శ. ౧౬౧౦ ప్రాంతమనటమే సమంజసము. కూతురికి పునర్వివాహం చేతామన్న కల్పనాభిప్రాయం కలిగినందుకు కాలకంఠేశ్వరాలయం కట్టించారన్న అప్పయదీక్షితులు అనుకొన్నట్లు కల్పించటం ఈ పరిగణన ప్రకారం పొసగదు. దీనిలో కవిప్రమాద మేమీ లేదు. ఆయన పూర్వమతాన్ని అనుసరించి ఉంటారు.

౭

గభీర మైన కథావస్తువు. పవిత్రప్రేమకు ప్రబల వృద్ధాచారము అడ్డుకట్ట. శాశ్వత వియోగము ఆచారము చేతుల్లో శాస్త్రము అణిగిపోయింది. దాని దయాదాక్షిణ్యం లేదు. విగతభర్తృ కవితే చాలు ముక్కుపచ్చలారని బిడ్డని ముద్దన్నా లేదు దానికి మళ్లీ పెళ్లి చేసుకొని మహాపతివ్రత అనిపించుకో వ... కిన మంగళ 'ఊర్మిళబిధాన నిద్రలో ఉండ' వల... వచ్చింది. ఊర్మిళకు నిద్ర నిశ్యమూ లేదు. మంగళప... మహా అన్యాయం ఐపోయింది! ఆచారాన్ని అమర్యా... చేసి కవి మంగళకు మాంగళ్యం కట్టించేవారే. కానీ... ఐతిహ్యం ఒప్పుకో లేదు.

కథానిర్వహణంలో కవి ముక్కాకలు తీరి... వాడు. స్వానుభవలేశాలతో కథను సర్వాంగసుం... రంగా చేసి గద్దెక్కించాడు. నాయికా నాయకుల విప్రయోగం తప్పించలేక కలనొప్పితో కొన్నా... బాధపడటము నాకు ప్రత్యక్షానుభవము. ఎప్పుడైనా హృదయంగల శ్రోతకుగానీ, పఠితకుగానీ కంటి... కన్నీరు కారకుండా ఊరుకోదు. అంతట ఆగి... ఆనందమే.

రంగస్థలప్రసాధన రసికుడైన కవికే తెలుసు...

ప్రథమ రంగస్థలం ఆరామంలో సాయ... కాలము. కవితాప్రసరణమూ, కామినీగోష్ఠికీ కావ... సింది అంతకంటే ఏముంది? మధువనంలో మంజరులన... చూడగానే చంద్రమౌళికి మంజరీఛందస్సు మనస్సున... తట్టింది. చెంగల్వలను చూచేటప్పటికి చెలియపాదాల... జ్ఞప్తికి వచ్చినవి. కుసుమ శబలిత కాంతులతో ఉన్న... ఆరామమార్గము రత్నకంబళాన్ని జ్ఞప్తికి తెచ్చింది... ఆ వనవీథిలో అప్పుడప్పుడూ తిరిగి పండబారి పగిలిన దానిమ్మగింజలు చూడటంవల్ల అటువంటి అక్షరాల... వ్రాయటానికి అలవాటు పడ్డాడు. మందమారుతము... మనోనాయిక మనోహర భావాలకు మద్దత్తు ఇచ్చినవి... అప్పుడు

"చెంగల్వలంబోలు చిన్నిపాదాల
ననుగునెచ్చెలి మెట్టునట్టిమార్గంబు
పులకితం బయి వన్నె పూవులు పూయ
రత్నకంబళమట్లు రంజిల్లు మిగుల"

అని పరసపెట్టి ముచ్చటగా మూడుపద్యాలు వ్రాసేటప్పటికి

'అంచనడకల నరుదెంచె నతనిసఖియ.'

వితర్దికమీద విశ్రాంతిగా కూర్చోటము. వెన్నెల రాత్రి. తాంబూల చర్వణము. రెండోరంగం ప్రారంభిస్తుంది. మరదలి మధుర వాక్కులు, మంగళాంబపాట అప్పయదీక్షితులను నిష్ఠాలోకంలోనుంచి ఒక్కసారిగా నిజలోకంలో పడవేసి పుత్రీపునర్వివాహానికి బుద్ధి కలిగిస్తవి.

శివాజ్ఞ లేనిదే ఆయన చిన్న పెత్తుపని చెయ్యడు. మర్నాటి పగల్లా బ్రాహ్మణబృందము ఏ మనుకుంటున్నారో తెలుసుకొని వివాహము చెయ్యటమా చెయ్యకపోవటమా అనే తుల్యబల విరోధాలలో తొక్కిసలాడుతూ చింతాసాగరనిమగ్నుడై శివాజ్ఞ కోసం మర్నాటిరాత్రి విశాలమైన గదిలో — దీపము వెలుగుతూంటుంది — పార్శ్వపీఠంమీద నటరాజ విగ్రహానికి ఎదురుగా కూర్చొనిఉంటాడు.

మూడోరంగ ప్రారంభంలో. ఇక్కడ ప్రతి విషయం గమనించ వలసిందే. విశాలమైనగది విమల భావనాప్రపంచంలోకి తీసుకోపొయ్యే రాచబాట. కృష్ణాజినం గృహపారిశుద్ధ్యానికు ప్రబలసాక్ష్యం. ఇలవేలుపు నటరాజస్వామి విగ్రహానికి ఎదురుగా కూర్చోటం ఫాలాక్షుని పలుకు కోసం. శివాజ్ఞ కాలేదు. చిన్నతల్లి పెళ్లి చెయ్యలేదు.

కథానుగుణ్యమైన కమనీయ వాతావరణం కల్పించకపోతే కవి కళాభిజ్ఞుడు కాడన్నమాట. కవులు పాత్రల నామకరణందగ్గిరనుంచీ పాటుపడి నానా రకాలుగా ఈ వాతావరణాన్ని సృష్టిస్తారు.

కంచివరదరాజనుతి, కృష్ణధ్యానపద్ధతి వ్రాసి మొదట్లో వైష్ణవుడనిపించుకున్నాడు; తరువాత అద్వైతిగా మారిపోయినాడు అప్పయదీక్షితులు. అందులో శివప్రీతి క్రమేపి ఎక్కువైపోయింది.

"మహేశ్వరే వా జగతా మధీశ్వరే
జనార్దనే వా జగదంతరాత్మని,
అభేదబుద్ధిప్రతిపత్తి రస్తి మే
తథాపి భక్తి స్తరుణేందుశేఖరే."

అన్నాడు. శంకరుని అపరావతారాలని అనిపించుకున్న వాళ్లకు శివపక్షపాతం పరిపాటే. ఆచార్య శంకరుడు అంతే.

"సహస్రం వర్తంతే జగతి విబుధాః క్షుద్రఫలదా
న మన్యే స్వప్నే వా తదనుసరణం తత్కృతఫలమ్,
హరి బ్రహ్మాదీనా మపి నికటభాజా, మసులభం
చిరం యాచే శంభో! శివ, తవ పదాంభోజభజనమ్".

అని అన్నాడు. శివపక్షపాతంమూలాన జన్మించిందే అప్పయదీక్షితుల 'శివార్కమణిదీపిక'. ఈ గ్రంథరచనతో అద్వైతానికి అండపోయింది. నర్మదాతీరంనుంచి నరసింహయతి వచ్చి ప్రార్థిస్తే దీక్షితులు బ్రహ్మసూత్రాలకు 'పరిమళ' వ్యాఖ్య వ్రాసి అద్వైతానికి అండగా నిలవబడ్డాడు. ఆయనశివపక్షపాతం ఎంతవరకు పోయిందంటే, ఆంధ్రులలో శిష్టులు ఆడవాళ్లను వశ! వశ! అని అనేకతడవలు పిలవటంవల్ల శివ! శివ! శబ్దోత్పత్తి కలుగుతుంది; అందువల్ల ఆంధ్రభాష అందమైనదని ఛలోక్తిగా అనేవరకూ.

ఇలాంటిదే కవివిషయంలో కూడా జరిగింది. ఆయనకూ అర్ధనారీశ్వరునిమీద అభిమానం ఎక్కువ. కంతేరులో మహేశ్వరాశ్రమం స్థాపించినప్పుడు అర్ధనారీశ్వరాలయం కట్టించా లనుకున్నారు; అంతరాయాలవల్ల ఆగిపోయింది. ఎక్కడో విందుకుపోతే భోజనాంతంలో సాంబారువంతు వచ్చింది. మొదట వద్దని తరవాత కావా లన్నారు. మిత్రులు కారణం అడిగితే "అరవవాళ్లదైనా సాంబారులో పవిత్ర సాంబశబ్దంఉంది ఎలా ఒద్దనటం?"అని అన్నారట.

శైవవాతావరణాన్ని చిత్రించటానికి శ్రీ శాస్త్రిగారు అన్నివిధానాలూ అవలంబించారు. నామకరణం అందులో ఒకటి. 'చంద్రమౌళి'. శైవగ్రంథాలు సంభాషణానుగుణ్యంగా ఉట్టంకించటం ఇంకొకటి.

శివార్క మణిదీపిక, శిఖరిణీమాల, స్వరమేళలలో శివసహస్రనామంలోవలె శివపర్యాయపదాలు పదేపదే పలికించటం శైవవాతావరణానికి ఎంతో పట్టిచ్చింది.

నటరాజవిగ్రహం వాల్గోది. నేపథ్యంలో మంగళాంబ

"యస్యాహుః రాగమునిదః పరిపూర్ణశక్తే
రంశే కియత్యపి నివిష్ట మముం ప్రపంచమ్,
తస్మై తమాలరుచిభాసుర కన్ధరాయ
నారాయణప్రియసఖాయ నమశ్శివాయ!"

అని శివస్తోత్రము చేయుటను ఇంకో శోభ తెచ్చింది.

"శీయా త్కృతానఙ్గ పతఙ్గదాహః-
ఖట్వాంగినో నేత్రశిఖిప్రదీపః
యస్యాన్తికే శుభ్ర దశా నివేశ
శ్రియం కిరీటేన్దుకరాశ్రయం తే!"

(మంఖుని శ్రీకంఠ చరితము)

"చూడోత్తంసితచారుచంద్రకలికా
చంచచ్ఛిఖాభాస్వరో
లీలాదగ్ధవిలోలకామ శలభః,
శ్రేయో దశాగ్రే స్ఫురన్
అంతః స్ఫూర్జ దపార మోహతిమిర
ప్రాగ్భార ముచ్చాటయన్
చేతస్సద్మని యోగినాం విజయతే
జ్ఞానప్రదీపో హరః."

(భర్తృహరి—వైరాగ్యశతకము)

"మనస్తే పాదాబ్జే నివసతు
వచః స్తోత్రఫణితౌ
కరశ్చాభ్యర్చాయాం
శ్రుతిరపి కథాకర్ణనవిధౌ,
తవధ్యానే బుద్ధి
ర్నయనయుగళం మూర్తి విభవే!"

(ఆచార్య శంకరుడు—శివానందలహరి)

అనే మహామాహేశ్వర కవులవాక్యాలు పాత్రలచే పలికించటంవల్ల అంతా శివమయమైపోయింది.

భావోద్రేకం కలిగినప్పుడూ, ప్రార్థనాసమయంలోనూ, తెలుగుభాష తేలిపోతుంది. అందుకు అమరవాణి అత్యంతోపయుక్తమని మహాకవుల శ్లోకాలు కవి ఉదాహరించాడు. నిజం కూడా అంతే.

సంస్కృతి కలవాళ్లు సహజంగా భావోద్రేకాన్ని భరించలేని సమయంలో మహాకవుల మహనీయ వాక్యాలు పఠించటం కద్దు. ఆవిధంగా చూస్తే నాటకాంతంలో సంస్కృతశ్లోకపఠనమే సమంజసమనిపిస్తుంది.

౭

పద్యనాటికల్లో కవిని పట్టి చూచేది ఛందస్సు. పాత్ర లన్నీ ఒకటేఛందస్సులో మాట్లాడితే వెగటు పుడుతుంది.

ఛందోదేవి శ్రీశాస్త్రిగారు చెప్పినట్లువింటుంది. ఆయన దేశీయచ్ఛందోబాహుళ్యతను గ్రహించి వాటిలో అనేక నడకలు నడిపించవచ్చు నని తెలుసుకొని అప్పయదీక్షితులనోట ఆమాట

"అతిమనోహరమైనదే ఆంధ్రభాష
అన్నిరీతుల పద్యంబు లల్లవచ్చు"
అని అనిపించాడు.

రసస్ఫూర్తినిబట్టి రకరకాల ఛందస్సు ప్రయోగించడం శాస్త్రిగారికి అలవాటు. పద్య, గేయ నాటికలల్లో వారు వాడేవన్నీ జాతీయచ్ఛందస్సులే. ఆటవెలది, తేటగీతి, మంజరి, రగడలు, షట్పదులు, ముత్యాలసరాలు. జాతీయచ్ఛందస్సుల కున్నంత గానయోగ్యత (Musical Element) లేకపోవటంవల్ల వృత్తాల జోలికి పోరు. ఉత్పలమాలాదివృత్తాలు దీర్ఘమైన సంభాషణకు ఇముడవుకూడాను. లేకపోతే సక్రుతుగా కృతులపద్ధతి అవలంబిస్తారు. కృతులపోకడ పోతే పల్లవి, అనుపల్లవులతో కథాగమనం మందగిస్తుంది. మాత్రాఛందస్సులు ప్రయుక్తమైతే కావ్యం మజాగా నడుస్తుంది. కానీ తాళలయజ్ఞానం తప్పకుండా ఉండాలి.

దీక్షితులు దేశీయచ్ఛందస్సులలో హుందా ఉన్న ఆటవెలది, తేటగీతులలో మాట్లాడుతాడు. కానీ, సరసవాణి మధురమంజరీ ధోరణిలోపడిపోయి పున

ర్వివాహాభిప్రాయం కలిగినప్పుడు సామాన్యమానవుల మాదిరిగా మనస్సంక్షోభం చెంది సరసవాణితో స్వాభిప్రాయం కల్పటానికి మంజరీఛందస్సులో మనోభావాలను వెలిబుచ్చాడు. సంక్షోభం మందగించినతరువాత మళ్లా శ్రోత్రియత్వము, గాంభీర్యము, సంస్కృతి ఆయనను ఆవరించాయి. మాత్రాఛందస్సులను రత్తుల్యమైన మంజరులను వదలివేసి ఆటవెలది, తేటగీతులలో అభిభాషణం చేశాడు.

నాయకుడూ అంతే మంగళాంబతో మనసు కలసినతరువాత ఆమె మంజరిలో మాట్లాడితే మంజరిలోను, ముత్యాల సరాలల్లో మాట్లాడితే ముత్యాల సరాలల్లోను మాట్లాడాడు. నాయికా నాయకుల అంతరంగం ఒకటైనప్పుడు ఛందస్సుమాత్రం ఒకటి కావద్దూ?

ప్రకరణానుగుణ్యంగా ఛందస్సులో పరిపరివిధాల నడక నాటికారచనలో గొప్ప నగిషీపని

సహపాఠ్యంగా చదవవలగిన స్వరమేళలు మధురగతిరగడ నడకలతో మధురంగా నడిచాయి. స్వరమేళలలో ఆవేగం ఉండటంచేత అష్టమాత్రాపరిమితమైన పాదాలు వాడటంతో శ్రవణసౌఖ్యం ఏర్పడ్డది.

"దీక్షిత దుహిత" ప్రధానంగా పద్యనాటికైనా పద్యప్రాయాలైన గీతికలు రసాతిరేకం కలిగిన ఘట్టాలలో కవిప్రయుక్తాలైనవి.

దేశీయచ్ఛందస్సులు ఎంత విరివిగా వాడుతారో శ్రీ శాస్త్రిగారిలో జాతీయ పదప్రయోగం అంత తక్కువ. సంస్కృతప్రీతి అధికము. భాష సంస్కృతభూయిష్ఠమైనా కొన్ని సందర్భాలలో అప్రయత్నంగా తెలుగుపదాలు జాతీయాలు పడతవి.

చెన్ను, పాలుమాలిక, పెడచెవిపెట్టు - ఇత్యాదులు పదాలు.

"ఈ అరుంతుదకీవన మెట్లు గడచు
ముక్కు వచ్చలె ఆరని ముద్దుబిడ్డ
కక్కటక్కట ఏల బాల్యమ్మునందె
చేసినారో వివాహమ్ము శీఘ్రపడుచు
చూచు చుండగ సంసారసుఖములందు
మునిగి తేలెడి పెద్దల, ముద్దుబిడ్డ
ఊర్మిళవిధాన నిద్రలో నుండవలెనె;
దైవతాంశాభవము కాదె దయ మహాత్మ!
జరిపి చెల్లి వివాహమ్ము సత్వరముగ
దాని క్రమ్మర నొక ఇంటిదాని జేసి
సంతసింపగవలసిన సమయమందు
కలుగ నేటికి ఇంతటి కలత మీకు
మన యనుంగుచెల్లి మంగళజన్మంబు
బండరాయివోలె నుండవలెనె!"

ఇత్యాదులు తెలుగు జాతీయాలు.

"శాస్త్రేషు వ్యసనితా" అనేసంస్కృతసూక్తి 'ఆర్షేయ పౌరుషేయాలు' 'ద్రావిడబుద్ధి'-ఇటికరసంస్కృత జాతీయాలు కూడా నాటికలో అక్కడక్కడా కనిపిస్తవి.

సంస్కృతంమీద ఎంత ప్రీతి ఉన్నా సమాసము సామాన్యంగా మూడుమాటలకు మించిఉండదు. అథవా ఎక్కడైనా కనిపిస్తే దానికి ప్రత్యేకరసప్రతీతి కారణము ఏదో ప్రకరణాన్నిబట్టి ఉన్న దన్నమాట!

కావ్యంలో త్రివిధధ్వని—వస్తుధ్వని, భావధ్వని, రసధ్వని—కళ్లకు కడుతుంది.

"నాకలోకాంగనాటిటికాకరండ
మండితోన్నత నవసుధాఖండమట్లు
విరియుచున్నాడు శశి ఉడువీథియందు
కళలు త్రిజగదుద్దీపనకారణుండు"

వస్తువు ననుసరించీ, ప్రకరణాన్ననుసరించి సరణి మారటం సహజం. భావోద్రేకము, మనోవేదన అధికంగా ఉన్నప్పుడు పాత్రలు పకడ్బందీగా మాట్లాడవు. నాటికలోని వివిధప్రకరణాల్లో వివిధరీతులుగా సంభాషణతో పాటు రీతి మారిపోతుంది. కవిలో అందువల్ల రకరకాల రసవైచిత్ర్యము. కవులు సాధారణంగా తమ అనుభూతి అభిమతాన్ని కావ్యాల్లోచొప్పించటం కద్దు. బాధలోగాని పద్య బయలుదేరదని శ్రీ శాస్త్రిగారు చెపుతుంటారు. అనిమయమే మంగళాంబచేత

"సాగ నందుదు రచన విశ్రాంతిలోన
బాధలో నీకు కవన మేపగిది కుదిరె?"

అని ప్రశ్నవేయించి చంద్రమౌళిచేత

"నీకు విదితంబు కాదె వాల్మీకిశోక
మొక్కెడయుదయించిన శ్లోకత్వమొందియుంట!"

[కావ్యస్యాత్మా స ఏవార్థస్తథా చాదికవేః పురా
క్రౌంచద్వంద్వవియోగోత్థః శోకః శ్లోకత్వ మాగతః.
అని ఆనందవర్ధనాచార్యుని అభిమతము]

అని జవాబుగా చెప్పించారు.

మొదటిసూక్తులు తరువాత లోకోక్తులుగా మారుతవి. శ్రీ శాస్త్రిగారి సూక్తులు కొన్ని ఇదివరకే లోకోక్తు లైనవి. 'దీక్షితదుహిత' లోని మరికొన్ని లోకోక్తులు.

"కుసుమకోమల మైన మానసము వేరు
స్థైర్యవిరహిత మైన చిత్తమ్ము వేరు."

"లోకసంగ్రహబుద్ధి వివేకు లైన
ధర్మవేత్తలు చూపినదారివెంట
చనెడివారల కొక్కింత శ్రమమే నైన
కుదకు నిశ్శ్రేయసప్రాప్తి ధ్రువము సుమ్ము."

"ధర్మమార్గమునందు పాదములు సుఖము
పొందు నభిలాష కట్టి ప్రపొప్పెడుల లేవు,
కావబట్టి వికీర్ణ మై కంటకములు
గాటముగ నొప్పులెత్తించు కరకురాలు"

సందర్భానుగుణ్యమైన చమత్కారము, చతురోక్తులు ఈనాటికకు అలంకారాలు.

"ముగ్ధహరిణాక్షి నే చతుర్ముఖుడ గాను
సిద్ధుడను గాను దృష్టివిశేషమునకు"

శ్రోత్రియ వాతావరణంలో పెరిగిన పిల్లలకు చమత్కారం ఉండ దంటారా?

"ఆహావముఖమునం దర్జునునట్లు
నిజకుమారి వివాహనిర్ణయమందు
వెనుకంజవేసిన విప్రవీరునకు
గీతోపదేశ మేకృష్ణుండు చేయు!"

"మాటిమాటికి మీరు మారినరీతి
మరల నీవారము మారిపోరాదె!"

'దీపకళిక' 'అమృతవాక్కు' 'నవ ప్రభాతము' 'చల్ల నివేళ' పుణ్యవేళ, ప్రశాంతవేళ, దివ్య, భవ్య, నవ్య, నవీన, నూతన, అభినవ—తదితర శబ్దాలమీద శాస్త్రిగారికి అనుకోని అభిమాన మున్నట్లు ద్యోతక మౌతుంది.

ఉత్సాహం నిర్వేల మైనప్పుడు శాస్త్రిగారు ముక్తపదగ్రస్తం చేస్తారు. ఉదాహృతి—మంగళపరిణయానికి అవకాశ మున్నదని దీక్షితులు నిర్ణయించి నప్పుడు సరసవాణి సంతోషంతో ప్రవేశించి—

"మెచ్చుకోతగినది
మీ నిర్ణయమ్ము!
మీ నిర్ణయమ్మున
మిగుల హర్షమ్ము!
మీ నిర్ణయమ్మున
మిగిలినవారు
మిగుల హర్షము గాంత్రు
మేదినీస్థలిని"—

అని అంటుంది. నిర్ణయశబ్దం ముమ్మాటు ఉద్దీప్తి కోసం పునరుక్తమైంది. మీ, మె, మేలు విరివిగా వాడటంలో సంగీతసంప్రదాయం ఉంది. కావ్యంలో **Musical Element** కల్పించటానికి కవులు వాడేపద్ధతులలో ఇది ఒకటి. ఇటువంటివి స్వరమేళలలో ఎన్నో కనిపిస్తవి.

పాదపూరణకోసం సంబోధన పారవేయటము కవులకు పరిపాటి. కవి రసావేశము ఉంటేనేగాని ప్రయోగించడు.

౬

'స్వరమేళ' శబ్దాన్ని (**Chorus**) అర్థప్రతిపాదకంగా కవి ప్రయోగించాడు. అంటే అనేకకంఠాలు కలిపి పాడట మన్నమాట. వేదాధ్యయనంలో 'సహపాఠ్య'మనేది ఒకపద్ధతి. చతుష్షష్టికళలలోకూడా ఒకటి.[2] మంత్రంకానీ, యజుస్సుకానీ ఒకరు చదవటం

---

౨. వాత్స్యాయన కామ సూత్రములు. ప్రకాశకులు పంచాగ్నుల ఆదినారాయణశాస్త్రి. ప్రథమ ముద్రణము. పే. ౧౦౬, ౧౩౨.

ప్రారంభిస్తే తక్కినవారుకలిసి చదవటం 'సహపాఠ్యం'. శ్రీ శాస్త్రిగారి 'స్వర మేళ' శబ్దానికి 'సహపాఠ్య' శబ్దం పర్యాయపదంగా వాడవచ్చు.

'అజాతశిసు స్వర మేళ' తో కూడా నాలుగు సహపాఠ్యాలు పెడదా మనుకున్నారట. కానీ కారణాంతరాలవల్ల దీనిని మానివేశారు. ప్రస్తుతము మూడే – వృద్ధ బ్రాహ్మణ స్వర మేళ – యువ బ్రాహ్మణ స్వర మేళ – వితంతు స్వర మేళ. గ్రీకు Chorus కూ దీనికీ చాలభేద మున్నది. విశాలమైన గదిలో కూర్చొని భావవిహారంచేసే దీక్షితుల దగ్గిరికి వృద్ధ బ్రాహ్మణులు, యువ బ్రాహ్మణులు, వితంతువులు రావటానికి వీలు లేదని భ్రమపడ వచ్చు. వీరు నిజమైన వ్యక్తులు కారు. అప్పయ దీక్షితుల అంతరంగకల్లోలం, గ్రామంలో జనశ్రుతి కలిసి కథావ్యక్తులుగా పరిణమించినవి అందుకనే రంగంమీద కనపడకుండా తెర వెనకాల అదృశ్యంగా ఉండవలసి వచ్చింది. ఇందువల్ల పాత్ర బాహుళ్యం లేకుండా పనిజరిగిపోయింది. అప్పయదీక్షితుల మానసిక మథనలోని వివిధదశలకు ఈస్వర మేళలు దర్పణాలు. వీటివల్లకవి కల్పనా చాతురీ, మానసిక తత్త్వ పరిజ్ఞానమూ. (Study of Psychology) ప్రస్ఫుట మౌతవి.

"అర్భకునిభంగి లేదు నా అంతరంగ
మోలలాడగ నానంద డోలలోన
తుంగభంగాలపై నూగు దోనెవోలె
నున్నదని పల్కినను విశేషోక్తి కాదు."

అంత మనోవేదనతో అప్పయదీక్షితులు మంగళ వివాహవిషయం ఇదమిత్థమని తేల్పలేక నటరాజ విగ్రహానికి చేతులు జోడించి

"శాస్త్రమటు పల్కె, మరి వృద్ధ సంప్రదాయ
మిట్లు కాదను; నటరాజ, ఏమిచేతు!"

అని కళ్లు మూసుకొని ధ్యానముద్రలో ఉంటాడు. వృద్ధబ్రాహ్మణ స్వర మేళ అప్పుడు ప్రారంభమౌతుంది.

* * *

శంభో శంకర
శాంతం పాపమ్
విప్ర వితంతూ
వివాహ కార్యమె

* * *

శాస్త్రం చేటికి
సదాచార మే
వృద్ధాచారము!
వృద్ధాచారము!

* * *

ఇంకేమున్నది
ఇంకేమున్నది
ప్రళయము, ప్రళయము
బ్రాహ్మణకులమున!

* * *

సామాన్యునివలె
సంభ్రమ మొందకు
అఖిలలోకనుత
అప్పయదీక్షిత!

ప్రామాణికుడు, సదాచారసంపన్నుడు, ఎంత దయాళువైనా వృద్ధాచార మే మొదట్లో ఆయన మనస్సును బాధపెట్టింది; ముగ్గించింది. తనకు అపర బుద్ధి పుట్టిం దనుకున్నాడు. బ్రాహ్మణకులానికి ప్రళయ మాపాదిస్తున్నట్లు తోచింది. సామాన్యమానవుని సహపంక్తికి రావటానికి సంకోచించాడు. ఇది ప్రథమదశ.

మానసికస్థితిలో మళ్లీమార్పు యువ బ్రాహ్మణ స్వర మేళ.

* * *

శాస్త్రపదాంబర
సజ్జనకోటికి
సర్వకాలముల
శాస్త్రమె లక్ష్యము

* * *

మే మెల్లరమును
మీ బంటుల మే
అగ్నిని దుముకుదు
మానతి యగుచో

* * *

ఆసమయంలో ఆచారంమీది దృష్టి శాస్త్రం మీదికి తిరిగింది. యువకులు తన కంటగా ఉన్నారనే ఉత్సాహం కలిగింది. పిల్లకు పెళ్లిచేదామనే భావం కరం పడటానికి అవకాశం కలిగింది. కానీ ఇంకా వైవిధ్యము ఆయనను బాధిస్తూనే ఉంది. అప్పుడు వితంతువుల స్వర మేళ.

*　　*　　*

అబ్దసహస్రము
లకినిన మీదట
అరుసుదెంచు నీ
అమరని మేఘము!

*　　*　　*

మీ కారుణ్య
మృత సేకమ్మున
పుట్టుదురు తమ
పురుషులు స్త్రీలును

*　　*　　*

చిన్నియనదలకు
జీవన్మరణము
తొలగింపుడు
మీదుహితృ ప్రేరణ

*　　*　　*

వితంతు స్వర మేళ విన్న తరువాత దీక్షితుల హృదయం దయాసాగర మైపోయింది. ఆయన అంతరంగంలోని అమృతకలశం ఉప్పొంగింది. ఇది రెండో దశ. సరసవాణితో వివాహం చేయటానికి అవకాశమున్నదని మరకతచేత చెప్పింపిస్తాడు. అంతలో మళ్లా వృద్ధ బ్రాహ్మణస్వర మేళ. మొదట ఉన్న దౌర్జన్యం ఈ స్వర మేళలో లేదు. వాంఛాపూర్వకంగాను, పక్షద్వయ నిరూపణపూర్వకంగాను కనిపిస్తుంది.

*　　*　　*

నీవే ఈవిధి
నిర్ణయించు నెడ
పాతివ్రత్యము
భంగము కాదా!

*　　*　　*

భువనములో నీ
పుత్రి పునర్భువు[3]
అనెడి కళంకం
బంటకుండవలె!

*　　*　　*

ఆలోచింపుము
అప్పయదీక్షిత
ధర్మము ముఖ్యమొ
తనయదె ముఖ్యమొ

*　　*　　*

కాయిక సౌఖ్యము
ఘనమో, నిర్వృతి
కారణధర్మము
ఘనమో తెలుపుము!

*　　*　　*

దీనితో దీక్షితులు దయావీరాన్ని త్యజించి ధర్మవీరు డైపోయినాడు. 'ఆర్యధర్మవిదా' అని సంబోధించి వృద్ధబ్రాహ్మణులు ఆయనను నాయకుణ్ణి చేసి భారం వేశారు. ధర్మరక్ష చోదకుడై

"దయ, దయ, దయ యని
దౌర్బల్యంబున
ఆక్రోశించెద
రతిసామాన్యులు"

అనుకున్నాడు. కాయిక సౌఖ్యంకన్నా నిర్వృతి కారణధర్మము ఘనమని తోచింది. మనస్సు మారిపోయింది. పిల్లకు పెళ్లిచేయటానికి సాహసము లేదని సరసవాణితో సాకు చెప్పాడు. వృద్ధాచార మే ఆయనను లొంగగొట్టుకున్నది. మనదేశంలో ఇప్పటికీ ఇంతే. నాటికలో స్వర మేళలకు ప్రాముఖ్యం ఎక్కువ ఉన్నది; అదీకాక ఇదే నూతనము కావటంవల్ల ఇంతగా చెప్పవలసి వచ్చింది.

3. 'ప్రథమ మేకస్య జాయా భూత్వా పునః అన్యస్య జాయా భవతీతి పునర్భూః.'

౧౦

విజయనగర సామ్రాజ్యం విచ్ఛిన్న మైపోయింది. స్వాతంత్ర్యం ప్రకటించి నాయకులు స్వతంత్రరాజ్యాలు ఏర్పరుచుకున్నారు. దక్షిణదేశంలోని నాయక రాజ్యాలు ఆవిధంగా ఆవిర్భవించినవే. ఆంధ్రులు అవటంవల్ల ఈ నాయకులు తమరాజ్యాలకు తెలుగు దేశం నుంచి పండితులను, కవులను, గాయకులను ఆహ్వానించారు.

ఆంధ్రదేశంనుంచి దక్షిణానికి వలసపోయిన వాళ్లల్లో ఆచార్య అప్పయదీక్షితులపూర్వులు ఒకరు. ఒకవాదుకప్రకారం వీరు వైష్ణవులు, స్మార్తులుగా మారిపోయినారట. కానీ,— వైష్ణవం వీరిని వదిలిపెట్టలేదు. అందుకనే కవి మంగళాంబచేత

"ఆంధ్రులము మేము, ద్రావిడు లనుట తగదు
స్మార్తులమె యైన కొంత వైష్ణవము కలిసె
తొల్లి రంగరాజాచార్యదుహిత తోత
రాంబ ప్రపితామహునిభార్య అగుటవలన"

అని అనిపించాడు.

"తండ్రి మధ్వాచారి, తనయుడారాధ్యుండు, తల్లి రామానుజ మతస్థురాలు" అనేసంప్రదాయం ఉన్న రోజులు అవి. వేదాంతదేశికులు తరువాత దృఢనిబంధనలు చేశారు.

అప్పయ దీక్షితుల వంశవృక్షం చూస్తే వైదిక కర్మల ప్రత్యయము-దీక్షిత, అధ్వరి- ఇత్యాది, కనిపిస్తుంది. యజ్ఞకర్తలు, సదాచారసంపత్తి కలవారు.

అప్పయ దీక్షితుల పితామహుడు అచ్చాదీక్షితులు (అచ్చన్నదీక్షితులు - ఆచార్యదీక్షితులు) 'వక్షస్థల మవైకుత' అనే పాదంగల శ్లోకరచనం వల్ల ఆయనకు 'వక్షస్థలదీక్షితు' లనే బిరుదనామంకూడా వచ్చింది. అప్పయదీక్షితులు వ్రాసిన

"ఆసేతుబంధతట మాచ తుషారశైలా
దాచార్య దీక్షిత ఇతి ప్రథితాభిధానమ్,
అద్వైతచిత్సుఖమహాంబుధిమగ్నభావ
మస్మత్పితామహ మశేషగురుం ప్రపద్యే!"

అన్న శ్లోకం ఆయనమీదిదే. అచ్చాదీక్షితులు కృష్ణరాయల ఆస్థానం అలంకరించాడట![౪]. దీక్షితుల తండ్రి రంగరాజాధ్వరి. 'అద్వైతవిద్యాచార్యుడు.' వివరణదర్పణము, అద్వైతవిద్యాముకురము ఆయన గ్రంథాలు.

"యం బహ్మనిశ్చితధియః ప్రవద న్తి సాక్షా
త్తద్దర్శనా దఖిల దర్శన పారభాజః
తం సర్వవేదసమ శేష బుధాధిరాజం
శ్రీ రంగరాజమఖినం పితరం నతోఽ స్మి!"

అని తండ్రినిగురించి అప్పయ దీక్షితులు

అన్నాడు. వారిగ్రామం అడయప్పళము. అంటే ఆడప్పపాలెం. వైదిక సంప్రదాయంగల వంశంలో జన్మించి అప్పయదీక్షితులు అఖిలాగమపారగు డై అధ్వరకర్త ఐనాడు.

జ్యోతిషశాస్త్ర పరిచయంకలవాళ్లకు ఆయన జాతకచక్రం చూస్తే విద్యావిశేషము బయటపడుతుంది.

చ		శ రా	కు
	రాశి		
గు			
	కే	శు	ల ర బు

ఒకే గ్రహానికి ఉచ్చస్థితిపట్టి నీచస్థితికూడా ఒకే గ్రహానికి పట్టినట్లైతే నీచగ్రహం పరిపూర్ణ శుభుడౌతాడు. అందువల్ల ఈజాతక చక్రంలో గురుడు పరిపూర్ణశుభుడు.

౪. J. O. R. Madras vol, iii. p. 1౬8. భారతి, ఆంగిరస- పుష్యమాసము.

ఆరూఢపంచమంలో గురు డుంటే జాతకుడు సర్వజ్ఞుడు, గ్రాంథికుడు, వ్యాకరణ వేదాంతాది శాస్త్రవేత్త, వక్త ఔతా డని శాస్త్రప్రమాణము.[౧]

దీక్షితుల జాతకచక్రంలో స్థితే ఉన్నది. అంతే కాకుండా ఆరూఢంలో రవి ఉండటంవల్ల వేదాన్త విద్యతోపాటు సంగీతశాస్త్రజ్ఞానము అబ్బుతుంది.[౨] తత్ఫలితంగా 'శివార్కమణి దీపికా' రచనచేసి శివాద్వైత స్థాపనాచార్యు డైనాడు. చినబొమ్మరాజు కనకాభిషేకం చేశాడు శివాద్వైత నిర్ణయము, రత్నత్రయ పరీక్ష, అద్వైతదీపిక – ఆది శతాధికగ్రంథాలు బయలు దేరాయి. కుజుడు ఆరూఢ పంచమాన్ని అష్టమ దృష్టితో చూడటంవల్ల ఖండదేవునివంటి మీమాంసకుడే ఆయనను 'మీమాంసకమూర్ధన్య' డన్నాడు. కావ్య నాట కాలంకార కారకుడు - శుక్రుడు ద్వితీయంలో — అంతే కాకుండా— స్వస్థానము, మూల త్రికోణము-ఉన్నాడు. దీక్షితులు దివ్యమైనకవి. పరకృత గ్రంథకర్త. కువలయానందము, ఆనందలహరి, అపీత కుచాంబా స్తవము తదితర కావ్యచయం అందువల్ల అవతరించింది. లగ్న, ఆరూఢలగ్నాల్లో బుధస్థితివల్ల జ్యోతిషశాస్త్రవిదు డవుతాడు [౩]. ఆసంగతి గమనించి శ్రీ శాస్త్రిగారు దీక్షితదుహితకు వివాహం కాక పోవటానికి కారణంగా ఆయనచేత

"కూడి యున్నవారు కుజ, శని, రాహువు
లష్టమమున్నందు; అందువలన
తప్పిపోవదాయె దానికి వైధవ్య
బాధ విధికృతాన బాల్యమందె"

అనిపించారు. ఇలా చెప్పించటం కావ్యానికంతో కళ తెచ్చింది.

యజనకారకుడు గురుడు నీచలో పడటంవల్ల దీక్షితులు విపరీతసంప్రదాయయజ్ఞకర్త ఐనాడు. యజ్ఞపశువును చంపి వపాహోమం చేయవలసి ఉంటుంది. ఆలా చెయ్యకపోతే యజనం పరిసమాప్తి పొందినట్లు కాదు 'కరుణావార్నిధి' కావటం చేత అది జరగలేదు. అగ్ని ప్రత్యక్షమై వప స్వీకరించినట్లు జనశ్రుతి. ఆ ఆధారాన్ని అనుసరించే విలంతువుల స్వర మేళలోని

"యజ్ఞపశువునకు
ఆలంభనమును
తప్పించిన ఓ
కరూసాగరా!—"
వాక్యం కనిపిస్తుంది.

దశమాధిపతికి స్వక్షేత్రంలో ఉచ్చస్థితి కలిగితే జాతకుడు మహారాజసము ఔతా డని శాస్త్రం. అప్పయదీక్షితులమీద ఔత్తరాహకవి అన్న

"నానాదేశ నరేంద్రమండల మహో
యత్నాతిమారీభవ
త్కాదాచిత్క పదారవిందవినతే
రప్పయ్యయజ్వప్రభోః,
శైవోత్కర్ష పరిష్కృతై రహరహ
స్స్వాన్తైస్సుధాలాలితైః
ఫుల్లత్కర్ణపుటస్య బొమ్మనృపతేః
పుణ్యాని గణ్యాని కిం"

అనే శ్లోకాన్ని చూస్తే మహారాజసముడే కాదు "నానా దేశరాజన్యమండలానికి అనేకప్రయత్నాలవల్ల నమస్కరించటానికి తగిన పాదారవిందాలు కలవా"డని తెలుస్తుంది.

జాతకచక్రప్రభావంవల్ల జగన్మాన్యకీ గడించాడు. అందరానిపదం అధిష్ఠించి అపరశివావతారమైనాడు.

౧. గురుణాతత్ర సంబంధే సర్వజ్ఞో గ్రాంథికో భవేత్, వైయాకరణ వేదాంతవేత్తా వాచాలకో భవేత్.
గురుణా తత్ర సంబంధే సంప్రదాయేన వేదవిత్, శాస్త్రవిద్గ్రంథకర్తృత్వముఖసద్గుణవాన్ భవేత్.

౨. ఆరూఢతత్పంచమయో స్సూర్యే వేదాంతవిద్భవేత్, గీతవిచ్చ భవేత్కేతుయోగే గణితశాస్త్రవిత్. (జాతకరాజము).

౩. జాతకాలంకారము.

౧౧

వంశంలోనూ, విద్యావైభవంలోనూ, అప్పయ దీక్షితులు అసామాన్యుడు. గాంభీర్యము, ఔదార్యము, అనుకంప ఆయనలో పుంజీభవించాయి. అఖిలాగమ పారగుడు అవటంచేత ఎదురాడటానికి ఎవరికీ సాహసం లేదు.

కవితాత్మకలవాడు కావటంవల్ల కవి ఆయనచేత

"నాకలోకాంగనావీటీకాకరండ
మండితోన్నతనవసుధాఖండమట్లు
విరియుచున్నాడు శశి ఉడువీథియందు
కళలు, శ్రీజగదుద్దీపనకారణంబు."

అనే ముక్తకము అల్లించాడు.

మంగళాంబ పాటలో ఉన్న మాధుర్యాన్ని గ్రహించిన సంగీతజ్ఞాని. ఆంధ్రభామలోని అతిమనో హరత్వ మవగతం చేసుకున్నాడు. కర్మదీక్షితుడైనా కారుణికుడు.

తర్కశాస్త్రవేత్త కావటంచేత ఆచిమాట్లాడు తాడు తొందపడడు.

"మంచిదమ్మా పోయి
మంగళకు పరిణయము
చేయ నవకాశమ్ము
సిద్ధించు నని చెప్పు!"

అవకాశ మని అన్నాడు కాని నిశ్చితాభిప్రాయంగా చెప్పలేదు. మరకతవల్లి మామూలుమనిషి కాబట్టి మంగళార్థం గ్రహించింది.

పునర్వివాహం చేతామన్న బుద్ధి పోయినంత మాత్రానికి కాలంవ్యం, ఆయనను క్రమిస్తున్నట్లు తోచింది. కాలకంఠేశ్వరాలయం కట్టించి పరిపూతుడైనాడు. శిష్యవాత్సల్యం జీర్ణించుకున్న దీక్షితులు చంద్రమౌళికి "పూర్వబంధములను పూర్వవాసనలను కోసి, కడిగి వేసినానట శుభము"అని అభిప్రాయ మిచ్చాడు.

వ్యంగ్యసంభాషణ ఆయనలో వ్యక్తి తాల్చింది.

"సకలతాపహారి స్మరహారు కరుణచే
శర్మ మగుత నీకు చంద్రమౌళి!"

సకలతాపహారి, స్మరహారిశబ్దాలవల్ల కామాన్ని తొలగించుకోమని సూచన.

ధర్మసూక్ష్మము, ధర్మనిర్ణాయకుల కారుణ్యము వారి దృక్పథము గ్రహించి

"కాదుకాదుసుమా! మహాకారుణికులు
ధర్మనిర్ణాయకులు, వారితలపు వేరు
ఇహముకన్నను పరమునకే విశేష
ఫలము లోకహితమ్ముగా దలచినారు."

అన్నాడు. ఎంతమాత్సర్యవిరహితసూక్ష్మబుద్ధి! ఆయనలో ఉన్న శాస్త్రాన్ని ఆచారము శాసించింది. చంద్రమౌళి సద్వంశసంజాతుడు. శాస్త్రవ్యసనము సంస్కృతి, పరిశుద్ధవర్తనము, గురుభక్తి, పవిత్రప్రేమ అతనిలోని అమరగుణాలు.

మంగళాంబమీద మనసు పోయినప్పటినుంచీ మరోకన్య మాటే లేదు. పెద్దలమాట పెడచెవి పెట్టే స్థితికి చేరుకుంటున్నాడు.

"నాప్రేయసీపదన్యాససౌభాగ్య
మొందిన ఈ మందిరోపవనంబు
శ్రీప్రయాగమహాత్వసిద్ధిచే సర్వ
దేవతలకుకూడ తీర్థరాజంబె." ౮

ఎంత పరిపూతభావము అతని మనస్సులో ప్రభవించింది! కవితాత్మకలవా డనటానికి వేరే కారణాలు కావాలా?

"అనిమిష దుర్లభంబైన ఆదివ్య
మంగళవిగ్రహ మంజుహస్తంబు
గ్రహియించుభాగ్యమ్ము కలుగు టెలాగొ?
పెనగొను సంభ్రమ భీ విస్మయాలు!"

తనహృదయాన్ని దత్తం చేశాడుకాని, ఆమె హృదయం ఎటువంటిదో అవగతం కాలేదు. 'సురుపుత్రి అనే గూఢభయంవల్ల' సంభ్రమ భీ విస్మయాలు పెనగొన్నవి.

---

౮. जिहि ब्रजकेलि निकुञ्ज मग, पग पग होत प्रयाग - विहरीलाल.

ఆ రోజులలో ఇటువంటి ప్రణయగీతాలు వ్రాసేవారేనా అనే అనుమానం అంకురించవచ్చు. అప్పయ దీక్షితుల బంధువు, బహుశః నీలకంఠ దీక్షితులు ఒకనాడు స్త్రీ పరంగా

"అకృశం కుచయోః కృశం వలగ్నే
విపులం చక్షుషి విస్తృతం నితంబే,
అధరే ఒరుణ మావిరస్తు చిత్తే—

అని వర్ణిస్తుండంగా ఇంతలో ఆయన మాచి ఏమిటంటే—

కరుణాశాలి కపాలిభాగధేయం"

అని పూర్తిచేస్తే సంతోషించాడట!

పరస్పర హృదయదత్తానంతరం చంద్రమౌళి గురువుగారికి తెలిస్తే "మంగళమో, మరణమో" అనే అంతరంగయుద్ధంలో ఆగిపోయినాడు.

'కుసుమకోమలమైన మానసానికీ, స్థైర్యవిరహిత చిత్తానికీ ఉన్న సూక్ష్మాన్ని గ్రహించిన సునిశితబుద్ధి అతనిలో ఉంది.

"అమృతతుల్య మయ్యు, అదియేమొ జంకుచే
మాట నోట రాదు......మంగళాంబ!"

'మంగళాంబ' శబ్దాన్ని సంబోధనగాను, ప్రియురాలి నామధేయంగాను శ్లేషించాడు. చిన్ననాటి కావ్యపరిజ్ఞానం అప్పుడు బాగా పనిచేసింది.

వివాహవిచ్ఛిత్తి జరిగినతరువాత గుర్వాజ్ఞ ప్రకారం నేతుస్నానానికి పోతూ మంగళకు చెప్పిన "అర్చనీయో హి శంకరః" అనే 'గంభీరవాక్య ఆకల్పాంతం' నిలిచిపోయేది.

చమత్కారవాక్యరచనలో అందెవేసిన చెయ్యి సరసవాణి. తన సాయశక్తులా బావగారి మనస్సులో ధార్మికయవనికచాటున తారాడే దయారసకన్యను రంగంమీదికి ఎక్కించింది. విఫలమైపోయింది. సమయాసమయ పరిచయము సరసవాణిలో సహజగుణం. ఆపర శివుడంతవాడిని

"ఆహవముఖమునం దర్జునునట్లు
నిజకుమారివివాహనిర్ణయమందు
వెనుకంజ వేసిన విప్రవీరునకు
గీతోపదేశమే కృష్ణుండు చేయు!"

అని మాటిమాటికి మాట్లాడింది. ఆమె మాతృప్రేమే అందుకు కారణం.

విధివశాన చిన్ననాడే మంగళ విగతభర్తృక ఐపోయింది. చంద్రమౌళిలో సద్గుణాలు ఆమెను ఆకర్షించినవి. అతన్ని అవిదితంగా ప్రేమించింది. యౌవనానికి సహజమే! ముగ్ధకావటంచేత ముందుగా తన హృదయం బయటపెట్టలేదు. అతని హృదయం గ్రహించి సందిటిలో ఒదిగినతరువాత హృదయం గల యువతి కాబట్టి

"అయ్యయో నిష్కారణమ్ముగ
అధిపాలైనారు నాథా!
ఈ తపస్విని అంతరంగం
తెరుకపసకుంటన్."

అని నొచ్చుకున్నది. ప్రథమరంగంలో ముద్దులు మూటగట్టే మాటలతో చంద్రమౌళిని మోహితుణ్ణిగా చేసింది. పెద్దలను త్రిప్పగలననే ధైర్యం ఆమెకు తోచింది.

రెండవ రంగంలో ఆమె లేనిలోటు సహజకోమలకంఠంతో నేపథ్యాన పాడినపాటవల్ల ఉన్నానని తీర్చింది.

చంద్రమౌళి తిరిగి రావటానికి వీలుండదేమో అన్నప్పుడు రుద్ధకంఠంతో

"ఇంక నా కేమున్నది లోకమందు
బ్రతికి యున్నను నేను ఫల మేమి కలదు
తొలగిపోవగ నాదు దుఃఖభారమ్ము
కాలకంఠా! ఇంక కబళింపు నన్ను"

అని దుఃఖించింది. నిరాశ, నిస్పృహ ఒక్కమాటుగా ఆవరించాయి. జీవితదీపం ఆరిపోయినట్లుగా తోచింది. రుద్రాక్షమాలికకూడా లభించలేదు కొంత ప్రశాంతికోసం. చివరకు శివాజీవిగా మారిపోయింది.

౧౨

నాటకకాలపరిమితి ౩౦ గంటలు. ప్రదర్శనకు మూడు గంటలు పట్టవచ్చు. దేశభేదం లేకుండా రంగ

విభాగం రమణీయంగా ఉంది. అన్నీ అప్పయదీక్షితుల గృహావరణంలోనే.

పద్యనాటికలో ప్రకృతి వర్ణనకు ప్రత్యేక స్థానం లేదు. అందువల్లనే కనిపించదు. కానీ నేపథ్యరచనకు చాలా ఉపయోగపడ్డది.

నాటికలో సాధారణంగా ప్రాప్త్యాశ, నియతాప్తి రెండే సూచిత మౌతవి. ఈ నాటికలోకూడా అంతే.

మనోహర భావాలు, మధుర ఛందస్సులు, మానసిక తత్త్వపరిజ్ఞానము, పాత్రపోషణ, గభీరత, క్వచిదలంకారాలు, నిశ్చితాభిప్రాయము, నియమితాశయము నాటికలోని నానాగుణాలు.

"దీక్షితదుహిత" తెలుగు సాహిత్యాకాశంలో దివ్యతార. అందులోని అందాలను అవగతం చేసుకొని ఆనందించటము భాగ్యము.

"అశాకికోల్లేఖసమర్పణేన
విదగ్ధచేతఃకషపట్టికాసు,
పరీక్షితం కావ్యసువర్ణ మేత
ల్లోకస్య కంఠాభరణత్వ మేతు!"

హరత్వ మవగతం చేసుకున్నాడు. కర్మదీక్షితుడైనా కారుణికుడు.

తర్కశాస్త్రవేత్త కావటంచేత తూచి మాట్లాడుతాడు తొందరపడడు.

తా జ మ హా లు

శ్రీ వసంతరావు వేంకటరావు

తనువుంచి చెలియ యేగిన దివ్యలోకంబు నఖులెత్తి చూపు గోపురములందు,
చలువగాంచిన చెలి బలితమౌ అనురాగరసము చిప్పిలు నెలతాలయందు,
సానదీరిన చెలి సరిచక్కదనమట్లు నిద్దమౌ గోడల నీటులందు,
పులకరించెడు చెలి ఎల జవ్వనమువోలె వలపించు మణుల క్రొందళుకులందు,
ప్రతికణమునందు ముంతాజు ప్రణయగాథ
తాజమహాలున నిత్యము తాండవించు
నాయసామాన్య వనితావియచ్ఛరీర
విమల తేజస్సు మూర్తీభవించె ననగ.

ఆ మొగలాయి నాథు హృదయమ్మెటువంటికడిందివల్లమో!
ప్రేమరసాంకురంబులను రేగడిమట్టివలెన్ గ్రహించి, గా
రామున మల్లుకట్టి, పలురంగులపూలు జనింపజేసి, యా
రామసువాసనల్ జనులు రంజిలగా బ్రసరింపజేసెన్!

నానాదేశజనాళికిన్ ప్రణయసన్మానంబు, ప్రాశస్త్యమున్
వేనోళ్లం బ్రకటింప కోట్లకొలదిన్ విత్తంబు వెచ్చించి, నా
నా నిర్మాణధురీణులం గొనుచు ముంతాజ్ జ్ఞాపకార్థమ్ముం దా
నై నిర్మించిన యిట్టి తాజ్ మహాలు నేత్రానందపర్వం బగున్.
రక్తమాంసాస్థి నరపంకిలమ్ము శాశ్వ
తము శరీరము, కాని, యద్దానివలన
జననమౌ ప్రేమ నిత్యత్వసత్యమహిమ
మహిని జాటున దీ తాజమహాలు గాదె?

అనుపమ సతీవియోగం
బను బహుదుర్దాంతభీకరార్ణవ మథనం
బున బుట్టు సుధాకలశం
బన నీకట్టడము నిత్యమై చెలువొందున్.

మన రచయితలకు మాత్రం

శ్రీ బి. రామచంద్రరావు

పాఠకలోక మెంతో రచయితలకు ఋణగ్రస్త మయినమాట వాస్తవమే కానీ, ఎంతమంది రచయితలు పాఠకలోకానికి ఋణపడిపోతున్నారో కొంచె మాలోచించవలసిం దని వారిని మేము హెచ్చరిస్తున్నాము. అమూల్యమైన మాకాలాన్ని మీరు వ్యయం చేస్తున్నారుకదా, ప్రతిఫల మేమి చూపుతున్నారు? "మాగానము మా ఆత్మతృప్తికే! కోయిల ఎవరికోసరం కూస్తుంది?" అని ఉడాయించే కవిబృందాని కొకప్రశ్న. "మీగానము కేవలము మీ మనఃపూర్తికే ఐతే, దాన్ని అక్షరరూపంగా మాకెందు కందిస్తారు? మీకళాసృష్టి మాకు కూడా ఆనందదాయి అనికదా మీ విశ్వాసం? వ్యక్త్యైకసంబంధి కాదు రచన. రాసేవాండ్లకు చదివేవాండ్లు కావాలె. "మా రాతలు మాకొఱకే" అంటే వాని ప్రచురణ మర్థహీన మౌతుంది. కనుక మా వాద మేమంటే రచయితలకూ పాఠకులకూ, ఒక హృదయబాంధవ్య ముందనే సమయము రచనలో నిగూఢం. మీరు భావగాన మాలపించవచ్చు; కథ చెప్పవచ్చు; చరిత్ర ఏకరువుపెట్టవచ్చు. మేము వింటాం; ఆనందిస్తాం; నేర్చుకుంటాం. కానీ, మేము వినదగిందీ, ఆనందింపదగిందీ, నేర్చుకోదగిందీ ఏమీ మీనుంచి రానప్పుడో? మీరు మమ్మలను చెవులు మూసుకొమ్మంటారు. సరిగా ఆ మాటలే అనకపోయినా, మీమాటల తాత్పర్యమంతే. మీనోళ్లు మూయించేహక్కు మాకులేదా అని ప్రశ్నించవలసివస్తుంది. ఎందుకంటే, మీ రాతలు నిరర్థకాలని తెలుసుకొనేందుకే మా జీవితములో చాలాభాగము వ్యయమై పోతూంది. మీ కిష్టమొచ్చింది రాసి ప్రచురించేస్వతంత్రత ఉందని మాస్వల్పవిరామాన్ని ఇట్లా దుర్వినియోగంచేసేది న్యాయమా?

ప్రతిరచయితకు "అహం" అనే భావం విపరీతంగా ఉంటుంది. ఉండవలెకూడా. అదే లేకుంటే పదిపూర్ణాయుస్సులు తెచ్చుకొని చదివినా, ఇంకా చదువదగింది మిగిలిపోయ్యేంతవరకు ప్రపంచసాహిత్యం పెరిగి వుండదు. రచన అంటే ఒక విధమైన ఆత్మవ్యక్తత. అందులో ప్రపంచం తెలుసుకోదగిన ప్రత్యేకవిశేష మొకటుందనే భావమేకదా రచనకు ప్రేరేపకము ముఖ్యంగా.

కానీ, ఈ అహంభావాన్ని ప్రతిఒకడూ బహిర్గతము చేయవలెనని ప్రయత్నిస్తే మాత్రం మేముచదవేది ఆపి, పరిస్థితులు సమీక్షించుకోవలసి వస్తుంది. పుస్తకాలు తూర్పెత్తి, జల్లెడపట్టి, మెరికెలు ఏరవలసి వస్తుంది. అది ఎవ్వడుకూడా, ఏకాలములోనైనా చేయవలసినపనే. ఐతే గింజలు వేరు చేసేటందుకు సాధ్యముకానంత రాలు కుప్పయితే?

చూడండి జిజ్ఞాసతోనో, కావ్యరసానుభూతిలోని మానసికతృప్తికో, లేక కనీసం ఉబుసుపోకకో, పుస్తకము చేతపడతాము.

ఆశాభంగ మవుతుంది. వేరొకపుస్తకము తీసుకొంటాము. మళ్లా హతాశులౌతాము. ఇంకొకటందుకుంటే తిరగా "దేవునిసాక్షిగా ఇంక తెలుగుపుస్తకం ముట్టను." అని ఒట్టు పెట్టుకొనేంత కొస్తుంది. వెంటనే మాతృభాషకదా అని అభిమానం కొట్టుకపోతుంది. దురభిమానమే అనండి. ఒప్పుకొంటాము. సారస్వతములో సంస్కృతి పొందిన అభిరుచులున్న ప్రతిఆంధ్రుని అనుభవ మిది.

ఈ ధోరణిలో మాట్లాడడం తప్పని చాలామందివాదం. నాకూ తెలుసు. మన వాఙ్మయములో పరభాషీయుల ఎదుట చెప్పుకోదగిన పుస్తకాలు వ్రేళ్లు మడిచి లెక్కించుకొంటూవస్తే, అన్నివ్రేళ్లు మడచవలసిన అవసరం లేదనీ, అట్లాంటప్పుడు నిరుత్సాహజనకమైన ఈ ధోరణి వాఙ్మయ అభ్యుదయానికి చాలా హానికరమనీ, నాకూ తెలుసు. తమ ఉపజ్ఞకు అవకాశాలివ్వవలెనని ఉత్సాహపడే నవీనుల ఉడుకు చల్లార్చే ప్రయత్నం కాదు నాది. ఉత్సాహం, ఉడుకు సారస్వతంలో అభ్యుదయచిహ్నాలే. కాని వాండ్లు తమ బాధ్యత లెందుకు గుర్తించరని నా మొఱ. ఉత్సాహానికి సరితూగే ఉపజ్ఞ తమకుందా లేదా అని ఆలోచించవలసిన ధర్మం రచయితల నెత్తిపైని ఉంది. ఆపని విమర్శకులదని, ఎక్కడుండే చెత్తా తెచ్చి మా బుర్రల కెక్కిస్తామని ప్రయత్నిస్తే, దాన్ని "Criminal irresponsibility" అని అంటాను.

ఆంధ్రసారస్వతములోని ఈ పరిస్థితికి మాకు స్ఫురించిన కారణం తెలిపేదే ఈ వ్యాసముఖోద్దేశం. భౌతికప్రపంచంలో వస్తుచౌర్యంకన్న, సాహిత్యప్రపంచంలో భావచౌర్యం గొప్పనేరంగా పరిగణింపబడుతూ ఉంది. "అర్థపుందెలువాటుల్ దెగికొట్టి" నవాణ్ణి తిట్టని కృతికర్తే లేడు మొదటినుంచీ. కాని అంతకంటే హేయమైన నేర మొకటి మనం సైరిస్తున్నాము; ప్రోత్సహిస్తున్నాము కూడ. దానికి ఇంగ్లీషులో Dilettantism అంటారు. మన రచయితల్లో చాలామంది ఉబుసుపోకకూ, విలాసానికిరాసే నిర్వ్యాపారులు. వీరికి రచన ఒక ఉపవృత్తో లేకపోతే అభిమానక్రీడో. వీండ్లకళాభిరుచి ప్రశస్తమైందే. ఐతే అభిరుచి కావ్యరసానుభూతికి కావలసిన వస్తువు కానీ కావ్యనిర్మాణానికి చాలదు. నిర్మాణం మేధావులకే సాధ్యమయ్యేపని. ప్రతిభాజన్యము కాని వీండ్లరచనలెట్లా రాణిస్తాయి? ఇంక వీండ్లఆశయం, నలుగురి నోళ్లలోనూ తమనామధేయం నలుగుచుపడి తమ సంఘపరిచయం విస్తృతం కావడం. అంటే పేరు ప్రతిష్ఠలు సంపాదించడం.

ఐతే ఎంతగొప్పరచయితలుకూడా యశస్సును అపేక్షించకపోలేదు. భవిష్యత్తులో తమపేరు చిరస్థాయిగా ఉండిపోవలెననేభావం ఉన్నతాదర్శాలలో ఒకటని ప్రపంచ మొప్పుకొంటూఉంది.

ఈ అభిప్రాయంతో మే మేకీభవిస్తామా లేదా అనేవిషయం అప్రస్తుతం. టాల్‌స్టాయి వంటివారు ముదిమిలో, తనరచనలకు ప్రాముఖ్యము పోతూఉందని పత్రికలకు లంచమిచ్చి కేవలము ప్రపంచదృష్టి పునరాకృష్టికోసరమే తనరచనలను తీవ్రంగా ఖండించే వ్యాసాలు రాయించేవాడట.

కానీ, పేరు ప్రతిష్ఠలు సంపాదించడము వీండ్లముఖ్యాశయం కాదు. Tar మాన్యుఫాక్చరయినట్లు వీండ్లరచనావ్యాపారంలో కీర్తి ఒక 'Bye product' అంతే. ప్రాణులకు తిండీ తీర్థ

మెంతముఖ్యమో ఎంత అవశ్యమో గొప్ప రచయితలకు రాయడం అంత ముఖ్యమూ అంత ఆవశ్యకమూ. ఏనాడు తాము లోకానికి చెప్పదగిందేమీ లేదనుకొంటారో ఆదినం నుంచీ వీండ్లకు జీవితము అర్థహీనంగా ద్యోతకమవుతుంది. అంతలేందే రోమను సామ్రాజ్యపతనము "Decline of the Roman Empire" తుదిపంక్తులు రాసి పేనా కింద పెట్టినతరువాత, తనజీవితములో ఒక విషాదకరమైన శూన్యత పొడసూపింద"ని Gibbon చెప్పినాడా? ఆఉద్గ్రంథము ముగించిన ౬ నెలలకే ఆయన గతించినాడంటే పైమాటలలోని సత్యం బోధపడుతుంది. కనుక కావ్యనిర్మాణములోని అనుభవైకవేద్యమైన మానసిక తృప్తే వీండ్ల పరమావధి

అంటే కళాకారునికీ డైలెట్టంటుకూ అంతరమిది: ఒకరికి రచన అన్నమూ, నీళ్లూ; ఇంకొకరికి కది టెన్నిస్‌వంటిఆట. మొదటిరకంవారికి మా హెచ్చరిక అనవసరం నిరర్థకపురచనలలో దిగడం వాండ్లకు ఆత్మహత్యవంటిది, కళోపాసనమే వారికి జీవనం కనుక. ఏ ప్రాణికీ స్వనాశనం నైజంగా చేతనయ్యే పనికాదు గదా. రెండవరకానికి చేరినవాండ్లనే మేము హెచ్చరిస్తున్నాము. వాండ్లపేరు ఏకరువు పెట్టనవసరము లేదు. తెలివికల చదువరులకు తెలుసు. కొంచెము స్వాభిమానం వెనక్కునెట్టి ఆత్మపరీక్ష చేసుకొంటే రచయితలకే ఎరుకౌతుంది. వారికి మేము చెప్పేమాటలివి. "మీరాడేఆట చేతనయినా కాకపోయినా మీంకు వచ్చేనష్ట మేమీ లేదు. ఎట్లాగయినా మీంకు పొద్దు పోతుంది. రచయితల జాబితాలో మీ పేర్లు తాత్కాలికంగానైనా ఎక్కుతాయి. కానీ అచ్చుపడినదంతా ఆసక్తితో చదివే అమాయికులకు మీవల్ల జరిగే చెరుపెంతని! కాలమంతా కడుపుకే ఖర్చుపెడుతూ, అతిప్రయాసతో ఆర్జించిన రవంతతీరిక హృదయంలోని ఆకలిమంటలు చల్లార్చేందుకు వినియోగిస్తామనే మావంటి వాండ్లకు మీ రచనలు ప్రమాదకరమైన ఎరలే కానీ అన్నం కాదు. ఉన్నరవంత తీరిక వ్యయమైంది కానీ ప్రతిఫలం? శూన్యం, సాహిత్యప్రపంచంలో False standards, Values ఏర్పడుతూ రావడం తప్ప.

ఇక సాహితీప్రియుల కొక ప్రశ్న. "బాధ్యతలు గుర్తించలేని బాలిశత్వాన్ని సారస్వతప్రపంచంలో శిక్షించే అవకాశాలు కల్పించడం సాధ్యము కాదా? 'కాలము శిక్షిస్తుంది లే' అంటే ఇప్పుడు సమాజానికి జరిగే అన్యాయమో"?

శ్మశానవాటిక

శ్రీ పన్యాల వేంకటరంగనాథరావు

ఈలోకమ్ము సొగస్సు చేరుకొనుమున్నే బుట్టెనేమో, శ్మశా
నా, లీగర్భమునందలే మహులు జీర్ణమ్మైరొ, ఏయౌవన
జ్వాలల్ పూర్తిగ నారిపోయినవో, ఏసంసారముల్ గూలెనో!
ఏలైలామజనూలజీవితము లెన్నెన్నంతమై పోయెనో!

ఇది జన్మస్థల మొక్కనాడు, మరునాడిచ్చోటనే వింతపూ
బొదలుం జెట్టులు బుట్టి మార్చినవి సొంపుల్ జాటుపూదోటగా,
ఇది లాలించిన జెన్నికోటలనో, ఇం దేరత్నముల్ దాగెనో!
తుద కీరీతి శ్మశాన మైన దిది, ఎందుం బేరు లేకుండగన్.

ఎన్నో వంశము లిందు బుట్టినవిగానీ, నేటి కిచ్చోటనే
సున్నాలై హరియించె, రత్నములరాసుల్ బొగ్గులైపోయె, ఇం
దెన్నో దుర్గము లింకిపోయినవి, ఇం దేరాజు లల్లాడిరో!
మున్నూరేండ్ల ముచ్చటంతయును ఏభూగర్భమం దింకెనో!

జననమ్మందిరి చిత్రకారులు, కవుల్, సంగీతసాహిత్య రా
ణ్మణు, లాకాలమునందు బుట్టక శ్మశానమ్మైన ఈకాలమం
దున జన్మించిన మందభాగ్యుడను, ఎన్నో ఏండ్లకుం బూర్వ మా
మణులం గాంచగలేకపోతి నిక జన్మం బేల నాకుం? వృథా!

ఒకనాడిచ్చట విశ్వదాతలును, ఇంకోనాడు సాహిత్యసే
వకులు నైష్క్యతకెందినార లిది యేపాపిష్టిగర్భమ్మొ, ఒ
క్కొకరిం బొట్టను బెట్టుకొంచు, అదియేమో జీకటిం జేసిపై
చె, కటా! భూమిని; ప్రేతభూములుగ దోచెం సర్వలోకమ్ములుం.

ఈమన్నేమయిపోవునో తుదకు, ఇందేశోకగీతమ్ము లీ
భూమిం దాకి నభమ్ము చాటినవో, ఏపూబోండు లీనాటికిం
ఈమన్నైరోమ, రేకవుల్ కలసిరో, ఏరాజు లిం దుందురో,
ఏమో! గాలిదుమారమై ఎగిరిపోయెం మింటికి న్నేటికిం.

ఇది నైరాశ్యనిశాంధలోకమయి పోయె న్నేడు, ఇచ్చోటనే
ముదితారత్నము లేక శోకమున నేమోగాని నిద్రించినా
రదిగో! యౌవనబింకముల్ తమముఖాలందుం గళల్ గట్టె, ఏ
హృదయ మ్మోర్చును వీని జూడ? ఇక తావేలేదు మోహాలకుం.

నాకుం గానగవచ్చుచున్నవి మహానైరాశ్యముల్ ఒక్కచో,
చీకాకౌ మృతధూళియొక్కెడరి, విచ్ఛిన్నమ్ములౌ ప్రాణులుం,
లోక మ్మంతయు ప్రేతభూములయి కల్లోలమ్ములతో నిండ, నిం
కేకోణమ్మున శాంతి నిల్వబడునో! ఏజీవి యల్లార్చునో!

కన్యాశుల్కం సమీక్షణ

[రెండవ భాగము]

శ్రీ సోమయాజుల వెంకటరామమూర్తి

కన్యాశుల్కం ఒక చక్కని సాంఘిక నాటకమనీ, సంఘదురాచారాలనూ, వానివల్ల సంఘానికి కలిగే అంతులేని నష్టాలనూ, ఎత్తి చూపడమే నాటక కర్త ముఖ్యోద్దేశమనీ ౧-వ భాగంలో ఇదివరకే చెప్పినాను. ప్రస్తుతం ఈ రెండవభాగంలో ప్రత్యేకపాత్ర సృష్టి, తత్త్వము తెలిసికోడానికి ప్రయత్నము:

గిరీశం

ఇతడి పుట్టుపూర్వోత్తరాలు అంతగా మనకు తెలియవు. ఇతడు లుబ్ధావధాన్లకు పింతల్లికొడుకు; కథ ప్రారంభమయ్యేవేళకు విజయనగరంలో ఉంటాడు; దురాచారి, స్త్రీలోలుడు, వేశ్యాలంపటుడు; కాని, చక్కగా ఇంగ్లీషూ, కొద్దో గొప్పో తెలుగూ చదువుకున్నాడు; మాటలధోరణికి, చమత్కృతికి అగ్రగణ్యుడు; ఇంగ్లీషులో లెక్చర్లిచ్చి, కవిత్వం అల్లి, కొంత ప్రఖ్యాతి గణించాడని చెప్పవచ్చు. ఏమైతేనేం గొప్ప టోపీదాసు. స్త్రీలోలుడికి ఎంత డబ్బూ చాలదు. అందుచేత ఇతరులనుండి ద్రవ్యం ఎలాగైనా లాగడానికి ప్రయత్నం. పూటకూళ్లమ్మతో బాగా స్నేహం చేసి, డబ్బు లాగేసి Dancing girl క్రింద ఖర్చు పెడతాడు. విజయనగరం చాలా వేడెక్కిపోతుంది—అతనికి. అందుచేత వెంకటేశంతో కృష్ణరాయపురం చేరుకుంటాడు. అక్కడమాత్రం తిన్నగా వుంటాడా? బుచ్చమ్మ (వెంకటేశం అక్క)ను వశం చేసుకునేందుకు ఒక పెద్ద Campaign. మొదట్లో కారాలు మిరియాలు నూరిన అగ్నిహోత్రావధాన్లను, దావా కేబుర్లూ, కోర్టువ్యవహారాలూ, తర్జుమా మాటలూ చెప్పి అవలీల వశంచేసుకుంటాడు. "ఎప్పటి కెయ్యది ప్రస్తుతమప్పటి కామాటలాడి" అందర్నీ అవలీల మెప్పించేశక్తివుం దతనికి. మంచి ఉపాయశాలి. తనకు ఒక గొప్ప ఉద్యోగం అవుతుందని మధురవాణినీ, జందెంపట్టుకుని ప్రమాణంచేసి, ఫోటోగ్రాపుబంట్రోతునూ, జటలో మీ అంతవాడు లేడని పొగడి అగ్నిహోత్రావధాన్లనూ, మోసగించేశక్తి అతనికే చెల్లుతుంది. ఏవిషయంలోనూ నిశ్చితాభిప్రాయంలేని ఒక Unprincipled వ్యక్తి. తన Opinion కూడా ఒకచోట మార్చుకుని, అతిబాల్య వివాహాలు కూడునని అగ్నిహోత్రావధాన్లతో ఏకీభవించి, అవధాన్లను బుట్టలో పెడతాడు. కేవలం మాటల తడాఖాతోనే బుచ్చమ్మయెదుట ఒక భూతల స్వర్గం సృష్టించి, ఆస్వర్గానికి తాను రాజై బుచ్చమ్మను రాణిగా చేసి ఆమెను మాయలో వేసి తనపిడికిట్లో వుంచుకుంటాడు. సౌజన్యరావుగారింట బసవేసి తానొక 'నెపోలియన్ ఆఫ్ ఆంటినాచ్' అని పేరు పెట్టుకుని అతనిచేత మెప్పు లందుతాడు. లుబ్ధావధాన్లు తన్ను పెంచుకునేటట్టు చేసి, ఆస్తి అంతా కొట్టేద్దామనుకుంటాడు. తానొక గొప్ప నిజాయితీమనిషిలాగు నటించి వెంటనే తానే దొంగసాక్ష్యానికి తయారైపోతాడు. గిరీశం కేవలం స్వార్థపరుడు. తనలాభం కోసం, తనసుఖంకోసం, లోకమంతా భస్మీపటలం చేసి పారెయ్యడానికైనా సిద్ధం. ఇలాంటి బూటకాలరాయుడికి ఎక్కడైనా ఎన్నాళ్లు గడుస్తుంది? ఇన్ని ఒడుదుడుకులు వస్తున్నా గిరీశానికి పశ్చాత్తాపం వచ్చిం దని నిర్ణయించడం కష్టం. చమత్కారమైన అతని వాచాలత్వానికి ఉదాహరణంగా కొన్ని నిదర్శనాలు చూద్దాం:

చూడండి—నాటకాంతానికి అనగా ౪ అం, ౬-వ రంగంలో: గిరీశం, సౌజన్యరావు మాట్లాడుతూం

తే, పురుషవేషంలో మధురవాణి వస్తుంది. ఆమెను చూచి నిర్ఘాంతపోతాడు గిరీశం. కాని, చతురతగా అప్పుడు, తాను, సౌజన్యరావుగారితో మాట్లాడుతున్న విషయానికి ఎట్టిభంగం రాకుండానూ, తోడ్తోడ, తనసంగతులు మధురవాణి సౌజన్యరావుకు చెప్పకుండానూ బ్రతిమాలుకోవడం:—

గిరీశం—

"ఇట్టి స్త్రీరత్నం దొరికిన కారణంచేత నేనే అదృష్టవంతుణ్ణి అని భావిస్తాను. అయితే 'పరోప కారః పుణ్యాయ, పాపాయ పరపీడనం' అన్న న్యాయప్రకారం ఒకర్ని కాపాడి ఉపకారం చెయ్యడం ఉత్కృష్టమైనపుణ్యం. నిష్కారణంగా బాధిస్తూన్న వాడు బతుకుతున్నవాడికి అప కారం చెయ్యడం పాపానికి కారణం......"

తరువాత మధురవాణికీ, గిరీశానికి జరిగిన సంభాషణ అతివిచిత్రంగా వుంటుంది. వీరిద్దరూ ఒకరి మీద నొకరు విసుర్లు విసురుకుంటుంటారు మధురవాణి ఆగ్రహంతోనూ, గిరీశం దీనత్వంగానూ. మధ్య సౌజన్యరావుగారికి వీళ్లసంభాషణ - మరోకలాగు అర్థ మౌతూంటుంది.

ఈ ఘట్టం చదువుతూంటే ఎంతో ముచ్చట వేస్తుంది. కవిచాతుర్యం ఈ తుదిరంగంలో ఎంతైనా వుంది. శ్రద్ధగా చదివితేనేగాని అది బోధపడదు.

తుదకు సౌజన్యరావుగారికి మధురవాణి విధి లేక, గిరీశంగారి పూర్వజీవితం అంతా పూసగుచ్చి నట్టు చెప్పేస్తుంది. 'నెపోలియన్ ఆఫ్ యాంటినాచ్' గారు గొప్ప వేశ్యాలంపటుడని తెలిసిపోతుంది. "అహా డర్టీ! నన్నే భ్రమింపజేసితివే!" అని ఆశ్చర్యపడి గిరీశాన్ని అవతలికి గెంటేస్తారు. కాని బుద్ధితెచ్చుకుని కాలేజీలో పై పరీక్షలకు చదవమని సలహా ఇస్తారు సౌజన్యరావుగారు. అప్పటికైనా గిరీశానికి పశ్చా త్తాపం వచ్చిందని ఎక్కడా కనుపించదు. "డామిట్! కథ అడ్డంగా తిరిగింది!" అని బహుశా తన బ్రతుకుక్కి మరొక ఉపాయం వెతకడానికి విశాలమైన ప్రపం చంలో ప్రవేశించి, మనదృష్టిపథంలోంచి తొలగి పోతాడు. ఎక్కడికి వెళ్లాడో, ఏమయ్యాడో మనం ఊహించుకోవలసిందే.

మధురవాణి

ఈమె వేశ్య. విజయనగరం కాపురం. సంగీతం లోనూ, సాహిత్యంలోనూ ఆరితేరి, వృత్తిలో అందె వేసినచేయి. సంస్కృతం నాటకాంతంవరకూ చదివి వుంటుంది. 'మృచ్ఛకటికా'లోని 'వసంతసేనా'జీవితాన్ని బాగా జీర్ణించుకుంది. గిరీశందగ్గర ఇంగ్లీషు నేర్చుకుంది. కొన్నాళ్లు అతనిప్రాపకంలోకూడా వుండేది. మరి కొన్నాళ్లకు రామప్పంతులు మాయల్లోపడి రామచంద్ర పురం చేరుకుంటుంది. అటు గిరీశం కృష్ణారాయపురం చేరుకున్నట్టు—పట్నవాసంలో మెలగినవ్యక్తి కనుక మొదట్లో ఆమె కేమీ తోచదు, అపల్లెటూరిలో. తన సంగీతవిద్య, తనతెలివితేటలూ రామచంద్రపురంలో అడవికాచిన వెన్నెలవలె వృధాకదా అని చింతిస్తున్న సమయానికి ఆమెకు కరటకశాస్త్రిసహాయమూ అని— 'మాయకుబ్బి' (కరటకశాస్త్రిశిష్యుడు మహేశం యొక్క కన్యపిల్లవేషం) యొక్క పెళ్లి అనేఘట్టానికి సూత్రధారణ సంఘటిస్తుంది. తీక్ష్ణమైన తనబుద్ధిని యావత్తూ వినియోగించడానికి తగినట్టి అపూర్వమైన ఘట్టం - అది ఒకానొక - కుర్రవాణ్ణి - ఆడవేషంలో - ఒకవృద్ధునికిచ్చి-నిజంగా వివాహం చెయ్యడం. తరువాత ఆరహస్యం ఎవరికీ తెలియకుండా దాచడం—తుదకు తనయింటియజమాని రామప్పంతులుకుకూడా తెలియ కుండా-మహేశం ఆడవేషంలో అర్థరాత్రప్పుడు తన యింటికి పారిపోయివచ్చినప్పుడు ఆడవేషం విప్పించేసి మహేశంచేత దాసరివేషం వేయించి కొత్తగ్రహారానికి - కరటకశాస్త్రి ఉన్నతావుకు - క్షేమంగా పంపించడం - ఇంతకష్టమైనపనిని, ఎవ్వరికీ, ఏలాంటి ఒకుదుడుకూ రాకుండా కాపాడుకుంటూ - సాధించడం సామాన్య మైన విషయం కాదు. తలంచుకుంటే గుండె వడిగా కొట్టుకుంటుంది, నాటిరాత్రి సంఘటనలన్నీ! మధుర వాణిలాంటి మేధావికే చెల్లును, ఆ అధ్వర్యము!

రామప్పంతులు ఆడాలోనున్న వేశ్య తానై నప్పటికీ రామప్పంతులను భర్తలాగునే పూజిస్తూం టుంది. "నే నుండగా మీరెలా బెదరతారు?"

"నా ప్రాణంకంటే ఎక్కువైన మిమ్మలను నే కాపాడుకోవడం ఎవరికో ఉపకారం!"

మొదలైన వాక్యాల్లో ఆమెకు రామప్పంతులు యెడల ఉన్న గౌరవం వ్యక్తమౌతూంది

ఆఖరుకు కేసుల్లో తిరుగుతున్న రామప్పంతులు విశాఖపట్నంలోనే బస చెయ్యవలసివస్తుంది. మధురవాణికూడా విశాఖపట్నం వస్తుంది. క్రమేణ ఆమె తన వృత్తియొక్క హైన్యత గుర్తిస్తుంది. స్త్రీజీవితం సంపూర్ణత చెందడానికి ద్రవ్యంగాని విటసంపత్తిగాని కారణాలు కాజాలవు అని తెలుసుకుంటుంది. తన జీవితంలో పరిపూర్ణమైన స్వాతంత్ర్యము ఉన్నప్పటికీ, అనురక్తితో కూడుకొని, నియమబద్ధమైన స్వేచ్ఛగాని, ఆనందంగాని లేకపోయినదికదా అని పరితపిస్తూంటుంది. ఈ పరితాపాన్ని గూర్చి చదివితే ఎంతటి వాళ్లకైనా మనసు ద్రవించకమానదు.

మధురవాణి, బుద్ధిసూక్ష్మతకు పెట్టింది పేరు. కొంప లవతల మునిగిపోతుంటే తన కివతల ఆనందం! పైశాచికమైనది కాదుసుమండీ! — మునిగినకొంపలు మీదికి లేల్చేశక్తి తనకు ఉన్నదికదా అన్నధీమాచేత! మచ్చుకు చూడండి.

౬-వ అంకం, ౬-వ రంగంలో ఆమె కరటకశాస్త్రితో, "ఎప్పుడైనా మీ ఇద్దరి ప్రాణాలకూ సేవ కనికరించి అడ్డుపడాలికాని, మరెవడికీ సాధ్యం కాదనుకుంటాను." విలక్షణమైన ఇలాంటిజీవితంలో ఓమార్పు కలుగుతుంది. ఒక అపూర్వపరివర్తనము! చూడండి:

కరటకశాస్త్రుల్లు, "నువ్వు విద్యాసౌందర్యాలు రెండూ దోహదం చేసి పెంచుతున్నావు" అని మామాలు పొడిముక్కలతో పొగడుతూంటే మధురవాణి:

"అంతకన్న కాపుమనిషినై పుట్టి మొగుడి పొలంలో వంగమొక్కలకూ, మిరపమొక్కలకూ దోహదం చేస్తే యావజ్జీవంకాపాడే తనవాళ్లు వుందురేమో?" అంటుంది. ఇప్పటినుండీ మధురవాణిజీవితంలోని మాధుర్యఝురి వ్యక్తంగా కనిపిస్తూ, విశాలంగా విస్తరించి, ప్రవహిస్తూంటుంది.

ఇంతవరకు ఆపరదక్షిరవిలాసు ఆకాశాన్ని అంటుతూన్న ఆమెయొక్క జీవితగీతం, మలయమారుతం వలె భూమిమీద వీచి, 'హాయి హాయి' అనిపిస్తూంటుంది. కనులు మిరుమిట్లుగొలిపే ఆమెజీవితవిద్యుద్దీపిక చల్లని మబ్బుకాంతిలోకి మారి, ప్రశాంతమైన చంద్రకాంతిని జ్ఞాపకం చేస్తూంటుంది. ఇప్పట్నుంచీ, మధురవాణివాక్కులు ఒక దేవకన్య వాక్కులవలె శాంతరసపూరితములు. చదువరుల హృదయంలో సాత్త్వికా హితాన్ని ఉదయింపజేసి, లేల్చి ఉన్నత స్థానం చేర్చి విడిచిపెట్టేశక్తి కలిగివుంటాయి!

కరటకశాస్త్రి, స్వార్థం ఆలోచించుకుని, డిప్టీకలెక్టరు దగ్గరికి వెళ్లమని మధురవాణిని ప్రోత్సాహపరుస్తాడు. అప్పుడామె ఖండితంగా "వెళ్లదలుచుకోలేదు. ఇటువైన పూరకుక్కలనూ, సీమకుక్కలనూ దూరంగా వుంచడానికి ఆలోచిస్తున్నాను." అని వృత్తి కత్తికట్టే తన ఉద్దేశాన్ని తెలుపుతుంది. కరటకశాస్త్రి ఇంకా లాచారీపడి, "డిప్టీకలెక్టరు హెడ్‌కనిస్టేబుపాటి చేశాడుకాడా?" అని మందలిస్తే కోపం వచ్చి, "హెడ్డును నావెనక నౌకరులా తిప్పతున్నాను కాని అధికం లేదే? అనాలుగురోజులూ ఆతడు సర్కారుకొలువు మాని నా కొలువు చేశాడు. ఆతడిసాయం లేకపోతే మీరు ఆవూరి పొలిమేర దాటుదురా? ఈ దాసరి దాటునా? లోకమంతా ఏమి స్వప్రయోజనపరులా?" అని—వెనువెంటనే,

"చిత్రగుప్తుడికి లంచం ఇవ్వగలరా? అతడి దగ్గరికి మధురవాణిని పంపి, చేసినపాపాలన్నీ తుడుపు పెట్టించడానికి వీలుండదుకాబోలు!" అంటూ కరటకశాస్త్రినెత్తి వాయగొడ్తుంది, చీవాట్లతో-

ఇంత గంభీరంగా మాట్లాడుతున్నప్పటికీ నవ్వి, శిష్యుడు దాసరివేషం వేసుకుని పాడినపాటను తిరిగీ పాడమనీ, ఆపాటలో కరటకశాస్త్రికి తిట్లహార తిచ్చి తిమ్మరం వొదలగొడ్తుంది.

ఇక తుదిరంగంలో మధురవాణి ఉన్నతభావాలతో మిన్నందుకుంటుంది. మాటల చమత్కృతిలో గిరీశంకంటే పైమెట్టు నుంటుంది. చూడండి:—

(మధు) కొత్తమనిషి-నటనవల్ల కొద్దికాలమే లోకానికి కళ్లు కప్పవచ్చుగాని, నిడివిమీద బంగారాన్నీ, ఇత్తడినీ లోకం తేల్చేస్తుందండి. (గిరీశంతో) ఏమంటారు?

అప్పుడు గిరీశానికి ఈ మాటలన్నీ అన్ని శూలాలై హృదయంలో గుచ్చుకుని తహతహ పుట్టిస్తాయి. గిరీశం ఏమీ తోచక, "పంతులుగారికి నిద్రాభంగమౌతుంది. మీరు వచ్చినపనేదో" అంటూ మధురవాణిని వేగంగా అక్కడనుంచి పంపించేయడానికి ఒక వెర్రిప్రయత్నంచేస్తాడు. గిరీశం ఓడిపోయాడు. మధురవాణి తనకూట్లో దుమ్ముకొడుతుందన్న భయంపూర్తిగావుం దతనికి-తప్పించుకొనే ఉపాయం లేదు. అప్పుడు దీనత్వంగా మధురవాణిపై చూచి "నాకొంప తియ్యకుమా, నాగుట్టు బయలుపెట్టకుమా!" అన్నట్టుగా అభినయంవల్ల ఆమెకు తెలిపి నిష్క్రమిస్తాడు.

ఆటుతరువాత సౌజన్యరావుకీ, ప్రచ్ఛన్నంగా వున్న మధురవాణికీ జరిగిన సంభాషణ వినండి:

"మధు—వేశ్యజాతి చెడ్డది కావచ్చు. గాని తాము సెలవిచ్చినట్టు చెడ్డలో మంచి వుండకూడదా? మంచి ఎక్కడవున్నా గ్రాహ్యంకదా అండి?"

—అని కొంతసేపటికి లుబ్ధావధాన్లకేసులో గట్టిసహాయం చేయకలిగినది ఒకవేశ్య వున్నట్టుగా సౌజన్యరావుకు సూచాయగా తెలుపుతుంది. 'డబ్బిద్దామం'టాడు పంతులు. అపుడు మధురవాణి, "ఆవేశ్య ద్రవ్యానికి సాధ్యురాలు కాదండి." అని తన యొక్క ఉద్దేశం అతనిశుశ్రూష చేసుకోవడమేనని తెలుపుతూ, ఆకోరిక తనతలకు తగనివెర్రికోరిక అనికూడా అంటుంది.

—విచిత్రమైన మానసికసంచలనము! ఊర్ధ్వానికి ప్రయాణం సాగిస్తున్న దామెమనస్సు ఉన్నతభావాలతో నిండి. అప్పుడు సౌజన్యరావును ఒక పెద్ద సమస్య ఎదుర్కొంటుంది. "ఏంటినాచ్ వ్రతానికి భంగం కలుగ చేసుకోడమా ? లేక లుబ్ధావధాన్లమీద కూనీకేసు తప్పించే అవకాశం కాస్తా వదులుకోవడమా ?" అని. అటు వ్రతభంగం! ఇటు బ్రహ్మహత్య! ఏం చేస్తాడు పాపం! తటపటాయిస్తూ "నేను మన్మథుణ్ణనా నన్ను వలచింది?" అని ప్రశ్నిస్తాడు. మధురవాణి, "మిక్కిలి మంచివారని కాబోలు!" అని సమాధానం చెబుతుంది. ఎట్టి మృదూక్తి యిది!

మధురవాణికి ఐహికవాంఛలందు అసహ్యత కలిగిం దని స్పష్టము కాదా, దీనివల్ల?—తాను బాహ్యసౌందర్యానికిగాని ధనానికిగాని ఆశించే దినాలు వెళ్లిపోయి, కేవలం ఆంతరంగికసుందరతను ఆస్వాదించే కాలంవచ్చేసిందని తేటతెల్లముకాదా?—పవిత్రమైన పరివర్తనము! మానవజీవితంలో ఇంతకంటె పరమావధి ఏమికావాలి? ఇంతకంటె మోక్షమేముంది? ఇదే జీవన్ముక్తి! ఇదే కట్టెతో కైలాసం! సానిదానికి సౌజన్యమేమిటనే దురభిమానంతో కొట్టుకపోతూన్న సౌజన్యరావు, "సానిదానికి మంచితో పని వుండదు. ఇదేదో ఎత్తై ఉండాలి" అంటాడు, కోపంగా. ఆమాట మధురవాణిహృదయానికి బాకువలె గుచ్చుకుంటుంది. పాపం! అప్పుడు "మృచ్ఛకటిక చదివిందేమోనండీ!" అంటుంది-అతిఅమాయకంగా. మధురవాణికి వసంతసేనజీవితం ఒక ఆదర్శం. ఇద్దరూ వేశ్యలలో అపూర్వమైనవాళ్లే! సౌజన్యరావు అప్పటికీ లొంగడు. "వసంతసేనలాంటిమనిషి వెర్రికవీశ్వరుల కల్పనలో వుండాలిగాని లోకంలో వుండదు" అని త్రోసిపుచ్చుతూ, "వేశ్య డబ్బొల్లకపోదు—ద్రవ్యం కోరమనండి" అంటాడు అతిబింకంగా. అంతకంటె బింకంగా మధురవాణి, "ఆమనిషి ద్రవ్యానికి సాధ్యురాలు కాదని మనవిచేశాను. నమ్మరా ?" అంటుంది. కొంతసేపటికి మధురవాణి, తనకు విధికృతంచేత(అనగా పుట్టుకచేత) వేశ్యాసంసర్గం తప్పిందికాదంటూ, పురుషవేషంవిప్పేసి సహజమైన స్త్రీ వేషంతో కనిపిస్తుంది. సౌజన్యరావు అగ్గిరాముడయిపోతాడు. ఎవరో శత్రువులు తన్ను పరీక్షించడానికి ఈవిధంగా మధురవాణిని నిశీథియందు, తన పడకటింటికి పంపించివుంటారని భావిస్తాడు. కోపోద్దీపితుడై, "ఏమిదగా!" అని పళ్లు కొరికితే, పాపం ! మధురవాణి నిండుదుఃఖంతో, "నిర్మలమైన అంతఃకరణంతో వస్తిని, నిజము దేముడెరుగవలె; దగా అని తోచినది ఏమిచెయ్యగలము? వెళతాను" అని పొంగివస్తూన్న దుఃఖాన్ని దిగమ్రింగి గుమ్మంలోకి వెళ్లిపోతూంటే సౌజన్యరావు, "నిలు

నిలు-పాగా కోటూ మరచిపోయావు" అంటాడు. అప్పుడు మధురవాణి, "అంతేనా? మనసే మరచిపోయాను. కొద వేమిటి?" అనడంలో తాను పూర్తిగా సౌజన్యరావుపై తన మనస్సు లగ్నంచేసి, పట్టికతో బరంతో ఇంటికి పోతూన్నట్టున్నా, ఇకపైని తన జీవితం శూన్యమైపోయిం దని భావించినట్టూ, స్పష్టంగా తెలుస్తూంది కాదా?

ఇది చదివితే ఎవరిహృదయం చలించదు? వేశ్యలసమస్యనుగూర్చి సౌజన్యరావుతో 'ఛీ' యని ఎదుర్కొని వాదిస్తుంది. "దేవాలయములో మేము భగవంతుడ్ని చూడడమునకు పోవచ్చునుగదా? సత్పురుషులైన తమవంటివారిదర్శనమునకు నిరోధమా?" అని మొదలకిస్తుంది. దాని కేం జవాబు చెప్పలేడు సౌజన్యరావు చెప్పడానికి చేతకాక! - ఆశ్చర్యంగా మధురవాణిని నఖశిఖపర్యంతం నిదానించి చూస్తుంటాడు. సంఘటనానికి కల్గిన ఆశ్చర్యం కాదది — ఆమె సౌందర్యమునకు ముగ్ధ డయిపోయి, "ఆ స్త్రైనేపు నీవు నాయెదుటగానే నిలిచివుంటే, నువ్వు ఏతనువు తీరిస్తే ఆతనువుకు ఒప్పుదల అవుతానేమో అనిభయ మేస్తూంది" అని ఆమె బాహ్యఆంతరంగిక,సుందరతను శ్లాఘిస్తాడు. మధురవాణి తునితనువుగా ఒకముగ్ధుతో సంతృప్తి పొందుతా వుంటుంది. సౌజన్యరావుకు ఈ పిచ్చిఘోర ణేమీ అర్థంకాలేదు.

"ఏంమ్మెరిమనిషి! నీకు ముద్దా కావాలి?– ఏం లాభం?" అని అడుగుతాడు. ఆప్రశ్నకేం జవాబుంది? అందుకే మధురవాణి అతిఆమాయకంగా, "నాకు తెలియదు" అని వూరుకుంటుంది. ఇనుము అయస్కాంతం దగ్గరికి పరుగెత్తినట్టు, నదులు సముద్రాన్ని చేరుకుని లీన మైపోయినట్టు — తన ఆత్మ సౌజన్యరావుపై పు పరుగెత్తుతూంది నేసూచన. ఇది లాలసకాదు; మోహము కాదు; శారీరకవాంఛ ఎంతమాత్రమూ కాదు; ఇది మంచిని ఆశ్రయిద్దామనే ప్రబలవాంఛతో నిండిన మనస్సుయొక్క ఆవేగము. సౌజన్యతనాస్వాదించటానికి అతిశయించిన తృష. నిరాధారంగావున్న తనజీవితానికి ఒక పట్టుకొమ్మకోసం వెదకులాడే స్త్రీలకు సహజమైనదను, ఒక బలమైనకోర్కె. సజ్జనసేవయందు తనకు

గల గాఢమైన అనురక్తి. అలాగువ ముద్దుకోరేసరి సౌజన్యరావు, "వెయ్యిరూపాయలకంటె ఒక ముద్ద ఎక్కువవిలువా?" అని ఆశ్చర్యపడి 'సరే' అని ఒప్పు కుని కూనీకేసువిషయంలో నిజం ఏమిటో చెప్పమం టే మధురవాణి, "తెల్లబియ్యం పాటిమానికా! లుబ్ధా ధాన్లు వివాహమాడినపిల్ల నిజమైన ఆడపిల్లకాదు" అని పేనుకొని ముడికడిపోయినకథామాత్రా లన్నిటినీ ఒక్కత్రుటిలో విప్పిపడేస్తుంది. ఖరారు ప్రకారం సౌజన్యరావు మధురవాణిని ముద్దెట్టుకు నేందుకు, సిద్ధ మౌతాడు. ఆతని పెదవులు తన చెక్కిలికి తగిలీతగలడంగా వుంటూన్న సమయానికి "ఆగండి" అని ఒసిలి తప్పించు కుంటూ 'చెడనివారిని చెడగొట్టడం తన మతంకాదని వాగిస్తుంది. "అమ్మయ్య! బ్రతుకుజీవుడా!! కృతజ్ఞుణ్ణి" అని స్వేచ్ఛగ ఊపిరితీస్తాడు, సౌజన్యరావు. ఆదెబ్బతో ప్లీడరుగారికి మధురవాణి సౌశీల్యము బోధపడుతుంది. ఆమెజీవితంలో స్వార్థాని కెచ్చటా తావు లేదని తెలుసుకుంటాడు. ఆమెకు 'భగవద్గీత' ప్రతి నొకటి బహుమానంగా యిచ్చి, వ్రతభంగమని సంకోచింపక, ఆమెతో "Shake-hand" చేసి సగౌరవంగా సాగ నంపుతాడు. దానిలోనే మనకు తెలుస్తుంది మధుర వాణి సామాన్యమైన వేశ్యకంటె-బ్రాహ్మణోత్తముల కంటె వెయ్యిరెట్లు ఎక్కువ విలువైం దని అతడు తెలుసుకొన్నట్టు!

మధురవాణి వేశ్య కావచ్చు-కొన్నాళ్లు వేశ్యా వృత్తి నవలంబించియుండవచ్చు. కాని ఆమెయొక్క సరళస్వభావం, నిర్మలమైన అంతఃకరణా, పరోపకార బుద్ధీ, నిస్వార్థతా కొంపలుకూలదోసే గాలివానలో కూడ ముచ్చటగా నాట్యంచేసే విలక్షణస్వభావమూ, తన చతురతచేత, అసమానదూరదృష్టిచేత, బుద్ధివికాసముచేత ఎంతటి ప్రళయాగ్నినైనా వారించేధీమా— ఆమె పెనుప్రళయంలో కూడ తాండవం చేస్తుంది ఆనందంతో! వీటినన్నిటినీ మించిన అమాయకత్వం— ఓహో!

మధురవాణి ఒక అపూర్వమైన సృష్టి! 'భళీ! అప్పారాయా!' అనిపిస్తూంటుంది ఎల్లప్పటికీ!

రామప్పంతులు

ఇతడు నియోగి–రామచంద్రపురానికి కరణం అనుకోవచ్చు. ఉద్యోగధర్మమనీ, లౌక్యవృత్తనీ–కూట సాక్ష్యాలు, ఫోర్జరీలు, జాతకాల బనాయింపులు, డామేజీదావాలు, మైనరువాదనలు, పెళ్లి బేరాల్లో లాభాలూ, ఇంకా తదితరకమిషన్లు యథేచ్ఛగా సాగిస్తూ- ఇదంతా లౌక్యం అని మురిసిపోతుండేవాడు. కుటిలుడు, ద్రోహబుద్ధిగలవాడు. కాని ఈ పనికిమాలిన చాకచక్యం అంతా కోర్టువ్యవహారాల్లోనే. పోలీసువాళ్ల వెంట తిరిగి వాళ్లకు వందలిప్పిస్తూ తాను పదులేరుకుతినే గుంటనక్క జీవనం. గిరీశం ఉత్తరంలో, రామప్పంతులను 'గుంటనక్క' అనడం చాలా ఉచితంగానేవుంది. రామప్పంతులుదగ్గర అలేఖలు తాటాకులు అటక నిండా అనేకంఉన్నాయి. రకరకాల సిరాలున్నాయి. బుర్రలో మోసబుద్ధి వుంది. ఈ పరికరాలతో అందర్నీ దావాల్లోకి దించి, ప్లీడర్లకూ, కోర్టుఉద్యోగస్థులకూ పనికల్పించే కోర్టుగద్ద.

లౌక్యానికి లోపమని యెంచి, వయసు మళ్లినా సాన్నుంచాడు. అందులో అలాంటి ఇలాంటి సాని కాదు- విజయనగరం అంతా రాణీలాగు ఏలిన మధురవాణే. ఉంచాడే కాని, మొగాళ్లెవరింటి కొచ్చినా పట్టి అనుమానం-కుదకు లుబ్ధావధాన్లు వచ్చినా సరే! మధురవాణిని తన గ్రామానికి తీసుకురాకపూర్వం, లుబ్ధావధాన్లు వెధవకూతురైన మీనాక్షితో సంబంధం. అసలురామప్పంతులు పరమపోకిరీ — కాలం మళ్లిపోయినా మీసాలకి రంగువేసుకొని లేనిఆడంబరము తెచ్చిపెట్టుకొనే విలాసపురుషుడు. పెళ్లాడలేదు. కారణం అడిగితే, "శాక్తేయుణ్ణి నాకు కర్మతోపనిలేదు; యోగసాధనం చేసుకుంటాను" అని జవాబు. పిత్రార్జితం అంతా కరారావుడు చుట్టేశాడు.

రామప్పంతులు అల్లరి ఆరంభం చేయగలడు కాని, దాన్ని తీర్చుకొనేచాకచక్యం అతడికి లేదు. పీకలమీది కొచ్చినప్పుడు పిరికిపందై పారిపోతాడు. కాని, డాబు, దర్పం కావలసినంత! మూర్తీభవించిన పల్లెటూరి నియోగం! మీసాల తీరేకాని,మిన్నాతరహా బండిసున్నా! బాగా తెలిసినవాళ్లైనాసరే ఇదివరకు మన్నించడం అలవాటులేకపోయినా సరే, మధురవాణి యెదట తన్ను 'నువ్వు' అని ఏకవచనప్రయోగం చేస్తే ఒప్పడు. ముండాగోటు! రామప్పంతులకు పశ్చాత్తాపం వచ్చినట్టు నాటకంలో ఎక్కడా కనబడదు. కాని మనవాళ్లు కొందరు, అతడికి, దాసరియొక్క పాట విన్నాక, పశ్చాత్తాపం కలిగినట్టు భావించి రంగస్థలంమీద అలాగు నిరూపిస్తున్నారు. నాటక మంతా చదవకపోవడంవల్ల వచ్చినముప్పు, ఇది. పశ్చాత్తాపం వస్తే, ఆటుతరువాత దొంగకేసుల్లోనూ జాతకంబనాయింపులోనూ ఎందుకు పనిచేస్తాడు?

అగ్నిహోత్రావధాన్లు

సార్థకనామధేయం నిజంగా. ఊఁ-అంటే పట్టరానికోపం. ముందూ వెనకా చూడకుండా మాటలనేస్తుంటాడు. చేతికికూడా అడ్డు లేదు, సమయంవస్తే. మానులాంటి శరీరం. మాటలతీరులో శుద్ధ ద్రావిడం-అంటే మోటుతనం అన్నమాట. గిరీశం, గిరజాలుచూచి 'ఈతురకెవడోయ్?' అని ప్రశ్నించిన పెద్దమనిషి. ముక్కోపి. భోజనందగ్గర కోపంవచ్చి ఉత్తరాపోసన పట్టకుండానే లేచిపోయి, తింటూన్న పెరుగూఅన్నం విస్తరితో తీసుకెళ్లి కూతురునెత్తిని కుద్దేసిన శాపకు! తనదారికి- తనఆలోచనకూ- ఎవ్వరైనా అడ్డువస్తే హతమార్చేస్తానంటాడు. అడ్డాల్లో వున్న ఆడపిల్లలను అరవైయేళ్ల ముసలాళ్లకు అమ్ముకొని డబ్బు నిలవచేదామని అతడిసంకల్పం. మీదుమిక్కిలి అది శిష్టాచారం అనికూడా వాదిస్తాడు. పొరుగు రామావధాన్లతో మందడిగోడవిషయమై హైకోర్టుదాకా వెళ్లుదామన్న చక్కని సంకల్పం! చనిపోయిన అల్లుడి ఆస్తివిషయమైకూడా కాకినాడకోర్టుకు వెళ్లి అయినా సరే గ్రంథం నడిపిస్తానంటాడు. తాను పట్టిన కుందేటికి మూడేకాళ్లు అనే మొండిపట్టుదల. తన రెండవకూతురైన సుబ్బిని లుబ్ధావధానలకిచ్చి పద్దెనిమిది వందలు గ్రహించి, ఆడబ్బుపెట్టి వెంకటేశానికి పెళ్లి చేదామని యెత్తు. భార్యతో ఆలోచించకుండా తాంబూలం ఇచ్చేస్తాడు. ఈ పెళ్లివ్యాపారమే నాటకకథకు మూలకారణమైంది. అందుకే నాటకకర్త

దీనికి 'కన్యాశుల్కం' అని పేరు పెట్టాడు. దీనివల్ల అగ్నిహోత్రావధానులకు ఎంతముప్పైనా వచ్చింది. దావాఖర్చులతో పకీరై పోయాడు. తను పకీరై పోయాడనే విచారం అంత లేకపోయినా, లుబ్ధావధాన్లకు శిక్ష కాలేదన్న విచారం బాగా వుంది. అంతటికీ! అగ్నిహోత్రావధాన్లకు పశ్చాత్తాపం లేదు. పూర్వాచార పరాయణత అంతలోతుగా నాటుకుపోయిం దతనిలో.

లుబ్ధావధాన్లు

ఇతడిదీ సార్థకనామమే — పరమలోభి-ధనం వస్తుందంటే చావడానికైనా సిద్ధం! ఈ ధనలోభమే ఊతగా చేసుకుని రామప్పంతులు ముసలాణ్ణి పెళ్లికి తయారుచేస్తాడు: అదేలాగంటే—అవధాన్లకు జాతకరీత్యా వొల్లమాలిన ధనం వొస్తుందన్నాడు, పెళ్లాడితే. ముసలాడికి సంతానయోగ్యత కూడా వుం దన్నాడు. వివాహధనయోగాలు రెండూ జమిలిగా, జంటగా వున్నాయట, జాతకంలో స్పష్టంగా! అంతే కాకుండా పెళ్లి తప్పిపోతే ముసలి లుబ్ధావధాన్లకు మారకమో, ధననష్టమో సంభవిస్తుందట! ఈవిధంగా అందరు జ్యోతిష్కులనూ రామప్పంతులు తయారు చెయ్యడంచేత, అంతా ఇలాగే చెబుతూవచ్చారు. ఈవిధంగా, లుబ్ధావధాన్లను-మొదట ధనలోభం, తరువాత జాతకంమీద తన కున్న నమ్మకం- రెండూ చేరి, అమాంతంగా మళ్లీ పెళ్లి అనే అగ్నికుండంలోకి దించేశాయి, రామప్పంతులు ధర్మమా అని. అయితే రామప్పంతులు కేంలాభం అన్న సందేహం మనకు కలుగుతుంది. దానికి సమాధానం నాటకవస్తువు లోనే వుంది. సద్యఃఫలం పెళ్లిలో నాలుగురాళ్లు రామప్పంతులు ఏరుకోవచ్చు. అటుపైని, మీనాక్షిని ఇలాకా చేసుకున్నట్టు, పెళ్లికూతుర్ని కూడా ఇలాకా చేసుకుని, ముసలాడి మూటాముల్లే లాగెయ్యొచ్చు. ఎలాగైతేం వృద్ధలుబ్ధావధాన్లు పెళ్లిరంగంలోకి ఉరికాడు, ముందూవెనకా చూసుకోకుండా. దాన్నుంచి, అతగాడికి ఎంతముప్పైనా వచ్చింది. తుదకు కూనీకేసు దాకా వచ్చి, మతప్రవేశం, ఉరిశిక్షకూడా ముఖం ఎదుట తాండవించి, ముసలాణ్ణి బెదరగొట్టాయి. మహాత్ముడు సౌజన్యరావు ఒడ్డు కాచకపోతే, ముసలాడిపని ఏమైయుండేదో? ఇందులోకూడా నాటకకర్తయొక్క నీతిబోధకమైన ఉద్దేశం స్పష్టంగా తెలుస్తోంది: అదేమిటంటే, కన్యాశుల్కం, బాల్యవివాహాలు దూష్యము లనీ హానికరా లనీ.

ఆఖరుకు అవధాన్లకు పశ్చాత్తాపం బాగా వచ్చింది. చేసినతప్పు లన్నీ శల్యాలను పట్టిపోయినాయి. చూడండి ౬ అంకం - ౪ రంగంలో లుబ్ధావధాన్లు ఏలాగు పరితపిస్తున్నాడో:—

"ఏమి దురవస్థ వచ్చిందీ! నా అంత దురదృష్టవంతుడు లోకంలో ఎవడూ లేడు ... తప్పంతా నాయం దుంచుకొని విధిని నిందించడ మెందుకు? ఇంత డబ్బుండీన్నీ, డబ్బుకు లోభపడి ఒక్కగానొక్క కూతురును ముసలాడి కమ్మాను. నాకీవానికి ఉసూరు మంటూ అదికానితిరుగులు తిరిగిందంటే దానితప్పా? బుద్ధితక్కువ వెధవని, ముసలితనంలో నాకు పెళ్లేమి? ఆమాయకుంట పారిపోవడ మేమి? ఆయిననపెకటరు కూనీ చేశామని మమ్మలను సలపెట్టడమేమి? అంతా ఘోరకలి! ... ఏమి చిత్రాలు! వెధవలకు మఠం కట్టారట! ఎన్నడూ వినలేదు. అమ్మిని వెళ్లి ఆమఠం చూడ మంటాను. దానికి ఇష్టం కలిగిందా దానికి కావలసినడబ్బు ఇస్తాను. ఆమఠంలో వుంటుంది..." అని ఆఖరుకు తనఛాందసం వదలగొట్టుకొని మీనాక్షిని . వితంతుశరణాలయానికి పంపడానికి ఉద్దేశపడతాడు. ధనలోభాంధకారకూపంలో కొట్టుకుంటూండిన అతనిహృదయం, శిఖరాలపై విహరిస్తుంది. లుబ్ధావధాన్లు అగ్నిహోత్రునివలె శుద్ధమూర్ఖుడు కాడు. కష్టాలు నాటించుకొని తత్త్వాన్ని మార్చుకున్నాడు. ఇతడొక **Tragic hero** వలె కనపిస్తాడు. లుబ్ధావధాన్లు లేకపోతే నాటకమే లేదు, 'కన్యాశుల్కం' అన్న పేరుకే తావు లేదు.

ఇట్టి లుబ్ధావధాన్లను, నాటకానికి ముఖ్యుడైన వాణ్ణి వదలిపెట్టి నాటకాలాడేస్తున్నారు, మనసోదరులు కొందరు. లేదా, ఒక ఊరూ పేరూ లేని దద్దమ్మచేత వేయిస్తున్నారు, ఈవేషం. ఇది చాలా పొరబాటు! అంతేకాదు — ఇలా చెయ్యడం నాటకకర్తయొక్క ఉద్దేశానికే భంగం కలుగచెయ్యడం అన్నమాట—

అందుచేత పాపకృత్యంగానూ, నేరంగానూ ఎన్నుకో వలసివస్తుంది. అలాంటిది చెయ్యడానికి మన కేమీ అధికారం లేదు. ముఖ్యపాత్రను వదిలివేయడమా? అయ్యో! దురభిమానమా!

కరటకశాస్త్రి

ఇతడు మంచి పండితుడు. ఛాందసుడు ఎంత మాత్రం కాడు. (మంచిపండితు లెప్పుడూ ఛాందసులు కారు) — గొప్ప లోకజ్ఞానం ఉన్నవాడు. రామప్పంతులు సహాయంతో, మాయసుబ్బిని (ఆడవేషంలో వున్న తనశిష్యుడు మహేశాన్ని) లుబ్ధావధాన్లకు అంటగట్టి, ఆఖరుకు రామప్పంతులకే టోపీవేసి, రామప్పంతులు వూళ్లో లేనిసమయాన్ని సిద్ధాంతిని దువ్వి, పెళ్లిమూర్తం ఎనిమిదిగడియలు ముందుకు లాగి, పెళ్లియిం దనిపించేసి రూపాయలతో కొత్త అగ్రహారం ఊడాయించేస్తాడు. విజయనగరంలో సంస్కృతనాటకాల్లో వేషాలు వేసే అనుభవంమీద తను గుంటూరు శాస్త్రులై, శిష్యుడు మహేశాన్ని మాయసుబ్బిగా చేసి, నాటకం నడిపిస్తాడు. ఇందులో అతని ఉద్దేశం ఒక్కటే. తన మేనకోడలి పెళ్లి తప్పించడమే. తద్ద్వారా, తనచెల్లెలు వెంకమ్మ ప్రాణం కాపాడడమే! ఈ వ్యూహరచనలో ఇతనికి మధురవాణి ఎంతో సహాయపడుతుంది. కార్యం సానుకూలంగా జరిగిపోతుంది.

వెంకమ్మ

ఈవిడ అగ్నిహోత్రావధాన్ల భార్య; కరటకశాస్త్రికి చెల్లెలు. బాల్యవివాహాలకు విరుద్ధం—చిన్నపిల్లలను ధనలోభంచేత ముసలాళ్లకిచ్చి పెళ్లి చెయ్యడం చాలా అసందర్భమైన విషయ మని, తనపెద్దకూతురు బుచ్చమ్మయొక్క అవస్థ చూచి, ఆమెహృదయాన్ని నాటిపోయింది. అందుకే తనరెండవకూతురు సుబ్బమ్మని లుబ్ధావధాన్ల కివ్వడాని కెంతమాత్రం ఒప్పుకోదు. కొడుక్కు పెళ్లాన్ని కొని తేవలసి వుంటే తనభూమి అమ్మేయమంటుందికాని, సుబ్బిగొంతుక కోయొద్దని భిక్షిస్తుంది. కాని మొండి — కొరకరానికొయ్య, అయిన అగ్నిహోత్రావధాన్లు లక్ష్యపెట్టడు. గిరీశాన్ని బ్రతిమాలుకొని వెంకమ్మ, సుబ్బిపెళ్లి తప్పించే నిమిత్తం ఒక పెద్ద ఉత్తరం రాయిస్తుంది. దానివల్లా లాభం వుండదు ఎటూ ఏమీ తోచదు. తన అన్న కరటకశాస్త్రికూడా వూళ్లో లేడు. గత్యంతరం లేక నిస్సహాయురాలై ప్రాణత్యాగం చేసుకునేందుకు నూతిలో పడుతుంది. గిరీశం రక్షిస్తాడామెను.

మూర్ఖుడైన భర్తయొక్క వివేకహీనతవ సరిగ్గా, భావా లున్నప్పటికీ, ఏమీ చెయ్యడానికి శక్తి చాలనట్టి ఒక హిందూయువతి (Type) రకం వెంకమ్మ.

సౌజన్యరావు

ఇతడు విశాఖపట్నంలో ప్రఖ్యాతిగల ప్లీడరు. సత్యవాది అనిపించుకుని, ప్లీడరీని ఉన్నతస్థానానికి ఎత్తడానికి ప్రయత్నిస్తూన్నవాడు. పరోపకారచింత–దృఢమైన **Anti_nautch**. తుద కైనా మధురవాణియొక్క ఉన్నతశీలాన్ని గుర్తెరిగి, ఆమె సాధారణమైన వేశ్యకాదని తెలిసికొని, ఆమెను యథోచితంగా గౌరవించి, **Shake_hand** చేసి భగవద్గీత ప్రతి నొకదాన్ని జ్ఞాపకార్థం మధురవాణికి బహుమానంగా ఇస్తాడు. పేరూ వూరూ లేనట్టి సానివాళ్లకు పెళ్లిళ్లు చేసి, కులగోత్రా లిప్పించుదామన్న వరసలోని మహాత్ముడు, పట్టుదలగల సంఘసంస్కర్త. **Widow marriage reform** కూ, **Prevention of Child Marriages** కూ, కన్యాశుల్కం ఆపివేయడానికీ శాయశక్తులా పని చేస్తుండేవాడు. లుబ్ధావధాన్లమీద వచ్చిన ఖూనీకేసు అబద్ధమని తెలిసి అతణ్ణి ఆపదనుంచి తప్పిద్దామని విశ్వప్రయత్నం చేస్తాడు. ఇతనికి భగవద్గీతలోని శ్రీకృష్ణభగవానుని యుపదేశము లక్ష్యము. అరిషడ్వర్గాన్ని చంపుకొనేందుకు ప్రయత్నిస్తూంటాడు. సౌజన్యరావు సార్థకనాముడు.

మహేశం

కరటకశాస్త్రి శిష్యుడు. కాబోయే అల్లుడు కూడా, చాలా చురుకైన కుర్రవాడు. ఆడవేషంలో అధమం పదిరోజులైనావుండి అవధాన్లను పెళ్లిచేసుకుని అర్ధరాత్రప్పుడు గగ్గోలుపెట్టి మీనాక్షీ చెయ్యి కరిచి చెంగున గోడదాటి, ఎవ్వరికంటా పడకుండా మధురవాణియింటికి పారిపోతాడు కంటెతోకూడా. అటు

తరువాత దాసరివేషం వేసుకుని పాటలు పాడుకుంటూ తెల్లవారుజామున చెరువుగట్టున అగ్నిహోత్రావధాన్లను వైతక్కలాడించి, కొత్తఅగ్రహారం వెళ్లిపోయి గురువుని చేరుకుంటాడు. కుర్రవాడైనా గురుభక్తి, చాకచక్యం గలవాడు.

వెంకటేశం

అగ్నిహోత్రావధానుల కుమారుడు. మహేశం ఎంత చురుకో, వెంకటేశం అంతమందబుద్ధి. తెలివితేటలు పూజ్యం. ఒక్కొక్క క్లాసులో మూడేసేళ్లు తైతాయించే మొద్దబ్బాయి! ఎంతసేపూ తిండిగోలే! చేగోడీలు, పులుసటుకులు, గేదెపెరుగు, జామపళ్లు— వీటితో పొద్దుపుచ్చేవాడు. గిరీశం ధర్మమా అని చుట్టకాల్చడం అలవాటైంది. దాంతో పొగాకు ఎత్తుకు రావడంకూడా నేర్చుకున్నాడు. గిరీశం ఎలాగు చెబితే అలాగు వినడమేకాని స్వతహాగా తెలివితేటలు లేవు. జామచెట్టుమీద వున్నప్పుడు తండ్రి వస్తే, అసలు దట్టంగా వున్న తోట దారొక్కమని గిరీశం తనకు ఉపాయం చెప్పాలి

పెళ్లికి ఏనుగులతోనూ, గుర్రాలతోనూ దర్జాగా వెళ్తున్నప్పుడు వెంకటేశాన్నీ బుచ్చమ్మనూ ఒక బండిలో కూర్చోపెడతారు. దారిలో బుచ్చమ్మను తీసుకుపోవడానికిగదా, గిరీశం ఎత్తు? అంచేత గిరీశం వెంకటేశాన్ని ఏనుగెక్కిస్తాడు. వెంకటేశం సరదాగా ఏనుగుమీదసవారై సంతోషిస్తూంటే మేష్టరు (గిరీశం) తనవాహనమైన గుర్రం దిగి బండీ యెక్కిపోతాడు. ఏనుగెక్కిన సరదాయేకాని తన అక్కబాధ రవ్వంత లేదు వెంకటేశానికి. కుర్రవాడు వంటే మరేమిటి? అందుకే తెల్లారాక తండ్రిచేత చావుదెబ్బలు తింటాడు.

సిద్ధాంతి

ఇతడి పేరు అచ్చన్న. రామచంద్రపురానికి పురోహితుడు. ఆవూళ్లో సిద్ధాంతి ఆడింది ఆట, పాడింది పాట. అందుకే గుంటూరుశాస్త్రిలైన కరటకశాస్త్రి ఇతగాణ్ణి వశంచేసుకుని పెళ్లి ముహూర్తం ఎనిమిదిగడియలు ముందుకు ఈడ్చేసి రామప్పంతులు పెద్దిపాలెం పెళ్లి కాపులను పిలుస్తూండిన సమయానికి పెళ్లి జరిపించేస్తాడు. ఇలాంటి సిద్ధాంతాలే కాకుండా సిద్ధాంతి—జ్యోతిషం, సాముద్రికంకూడా చదువుకున్నట్టు నటిస్తాడు. మాయసుబ్బిని చూచి గొప్ప ఐశ్వర్యలక్షణాలున్న పిల్ల అనిన్నీ, సంతానయోగ్యత బాగా వున్నదనీ నొక్కిచెప్పి, ధనలోభలోనూ, పుత్రసంతానప్రాప్తికి ప్రబలమైనవాంఛలోనూ కొట్టుకుపోతూండిన లుబ్ధావధాన్లు ఆపిల్లని శీఘ్రంగా వివాహం చేసుకునేటట్టు మరతిప్పిన ప్రజ్ఞావంతుడు. మాయసుబ్బి పెళ్లికి సిద్ధాంతే కీలకం!

మీనాక్షి, బుచ్చమ్మ

మీనాక్షి లుబ్ధావధాన్లకు ఏకైకపుత్రి. ఇలాంటి దాన్ని డబ్బుకు లోభించి, అవధాన్లు ముసలాడికిచ్చి పెళ్లిచేస్తాడు. విధవై పోతుంది. ఈడువచ్చినప్పట్నుంచీ రామప్పంతులుతో ఇలాకా. రంగాగర్భాలతో ఏడాదికొకసారి పీకలమీదికి తెస్తూంటుంది. ఇంట్లో ఖర్చూ, పెత్తనం, మీనాక్షే. తెలివైనది. తనయొక్క హీనస్థితి గుర్తెరిగింది. అందుచేతే తెగించి రామప్పంతులు వెంటపడి చేసిన ప్రమాణం ప్రకారం పెళ్లి చేసుకోమని పోరుపెడుతుంది. రామప్పంతులు, ఆనిశీథమందు మధురవాణికి భయపడి మీనాక్షి కలగన్నట్టుగా చెప్పేసి సర్దుబాటు చేదామనుకుంటాడు. తండ్రి కనికరించి మీనాక్షిని తిరిగీ యింటికి తీసుకొనిపోక పోతే ఆమెగతి ఏమైయుండునో!

బుచ్చమ్మకూడా మీనాక్షితోపాటుగానే బలవంతమైన వైధవ్యాన్ని తండ్రుల ధనలోభ పిశాచానికి ఎరగా విధవై — రూపం, యౌవనం అడవిగాచిన వెన్నెలచేసుకుని జీవితాన్ని ఈడుస్తూంటుంది, ఈడు రోమని! ఏమిదురవస్థ! పట్టి అమాయకురాలు. గట్టిగా మాటాడడమైనా చేతకాదు. నల్లనివి నీళ్లూ, తెల్లనివి పాలూ అని నమ్మకొనే సాధువు. అందుకే గిరీశాన్ని దైవంగా నమ్మి అతనితో లేచిపోవడానికి కుడకు సిద్ధపడుతుంది. ఒకంతట ఒప్పుకుంటుందీ? గిరీశంవంటి వక్తకు దండగడియం పడుతుంది బుచ్చమ్మను వశపర్చుకునేందుకు. ఆఖరికైనా తనచెల్లెలు పెళ్లి తప్పించడానికదేమార్గమంటేనే ఒప్పుకుంటుంది. మీనాక్షికీ, బుచ్చమ్మకూ ఇదే తేడా.

ఇతరపాత్రలు

తక్కిన చిల్లరపాత్రలను పోతూ స్మరించడం కంటె ఎక్కువగా విమర్శింపనక్కరలేదు. పూజారి గవరయ్య, బైరాగి, సారాదుకాణంవారు రామందాసు, హావల్దారుఅచ్చన్న, నాయుడు, ప్లీడరు, డిప్టీకలెక్టరు, పోలిశెట్టి, హెడ్కనిస్టేబు — మొదలైన పాత్రలను చిత్రించి, కన్యాశుల్కం అనే దర్పణాన్ని ఆంధ్ర ప్రపంచంపైపు తిప్పినారు. ఈచిల్లరపాత్రలన్నీ కూడా ఏదోవిధంగా కథపట్టుయొక్క నడకకు సహాయపడుతూనే వున్నవి. ఈ పాత్రలన్నీ Types — అనగా రకరకా లన్నమాట - ప్రపంచంలో మనం రోజూ చూస్తూఉన్నవే. అయితే నేం? రచన అతి realistic (వాస్తవము)గా వున్నది. అందుచేతే చదువరులకెంతటి ఆనందం!

గర్భగీత

శ్రీ వడ్డాది సీతారామాంజనేయకవి

అర్జునుఁడు

గర్భమున వాసమును, వార్ధకమును,మృతియు
నో జనార్దన ! నరునకు నొదవ నేల ?
యెందులకుఁ బోవుచున్నవో ? యేమిఫలము
గలదొ యవ్వానిచేఁ జెప్పఁగదవె దేవ !

శ్రీ కృష్ణభగవానుఁడు

మూఢుఁడై, యంధుఁడై మానవుండు తగులు
కొనును సంసారమందు, జీవనము సిరియు
సంపదలతోనె యనెడు విశ్వాస మూని ;
యొక్కయాశమాత్రము మానకుండు నెపుడు.

అర్జునుఁడు

ఆర్థికమును, సాంసారిక మైనయాశ
నెట్లు గెలువంగవచ్చునో? యీజగమ్ము
బంధముననుండి మోక్షమ్ముఁ బడయుకొఱకుఁ
జేయఁదగుకర్మ మేదియో ? చెపుమ దేవ !

శ్రీ కృష్ణభగవానుఁడు

ఎవ్వ రొక్కయాశను త్యజియింపఁజాలు
వారొ బహునిరాశాపరుల్ వారె కారె ;
నరుఁడు నిష్కామకర్మ మొనర్పవలయు ;
నట్లొనర్పఁ బ్రాణికిఁ గర్మ మంటఁబోదు.

అర్జునుఁడు

కామమును, క్రోధలోభవర్గమ్ము సతము
మానసమ్ము నధిష్ఠించి మసలుచుండు ;
నవి మనస్సున వర్తించునంతవఱకుఁ
గర్మ మెట్లు నాశనము కాఁగలదు? కృష్ణ !

శ్రీ కృష్ణభగవానుఁడు

కర్మ మెల్ల బ్రహ్మాగ్నిచేఁ గాల్చివేయఁ
దిరిగి కర్మ మెన్నఁడును బంధింపఁబోదు ;
చిత్తమును నిర్మలమ్ముగాఁ జేసికొన్న
మరల్ప బుట్టువు లేకుండు మానవులకు.

అర్జునుఁడు

భావమే పుట్టినిలు పుణ్యపాపములకుఁ
జిత్తమే కర్త యదె మంచిచెడ్డలకును ;
అవి మనస్సున వర్తించునంతవఱకుఁ
గర్మ మెట్లు నాశనము కాఁగలదు ? కృష్ణ !

శ్రీ కృష్ణభగవానుఁడు

తీర్థులను, సర్వమయునిఁ జింతించుచుండి,
చేసియున్న కర్మము నెల్లఁ ద్రోసివేసి,
యింక సంకల్పమే వహియింపకున్న,
మరలఁ బుట్టువు లేకుండు మానవులకు.

జనులు వివిధశాస్త్రమ్ములు చదివియున్న,
వివిధదేవతాపూజ గావించియున్న
నాత్మసంబంధి యగుజ్ఞాన మమరదేని
పార్థ ! సర్వకర్మములు నిరర్థకములు.

కోటియాచారములఁ దగులొక్కనిఁ గాని,
పసిఁడికొండ దానమ్ముగాఁ బంచి యిడిన
నాత్మతత్త్వమ్ము దెలియనియట్టివాఁడు
సందియము లేదు మోక్షమ్ము నందలేఁడు.

జన్మములు కోట్లకొలఁదిగాఁ జల్పియున్న,
నేనుఁగుల, గుఱ్ఱములఁ గోట్లు దాన మిడిన,
వేలు గోదానములను గావించియున్న,
శుచియె లేకున్న మోక్షమ్ము సున్న సున్న.

పూని తీర్థాటనము సేయ ముక్తి లేదు;
బూది మేన నలందిన ముక్తి లేదు;
మొలను దోలు ధరించిన ముక్తి లేదు;
మొనసి యింద్రియముల గెల్వ ముక్తి లేదు.

జన్నములు కోటి సేయ మోక్షమ్ము లేదు;
కాంచనము దాన మిడిన మోక్షమ్ము లేదు;
కాననముల వసింప మోక్షమ్ము లేదు;
కడఁగి భక్తి మానుటను మోక్షమ్ము లేదు.

మౌని యైన, దిగంబరుఁ డైనఁ గాని,
దేవతాప్రసాదమ్మును దినినఁగాని,
యెన్నియో పాటలను బాడుకొన్నఁగాని,
మొల బిగించుకొన్ననుగాని ముక్తి సున్న.

పెక్కు ధర్మకార్యములు గావింపనిమ్ము,
మూర్తిని మనంబులో నిల్పి మ్రొక్కనిమ్ము,
కట్టనీ పెద్దజడల, నేకాంత సేవ
సలుపని; మ్మెట్టులైన మోక్షమ్ము సున్న.

ధ్యానధారణములు ముక్తిదములు కావు;
వాయురోధనమున ముక్తి పట్టువడదు;
కందభక్షణమున ముక్తి కలుగఁబోదు;
సర్వరోధనమున ముక్తి సంఘటిలదు.

ఎంతవఱకు బుద్ధివికార మెచ్చుచుండు
నాత్మతత్త్వమ్ము సమకూడ దంతవఱకు;
నెంతవఱకు నధ్యాసమ్ము నెఱుఁగకుండు
నంతవఱకుఁ జిత్తస్థైర్య మమరకుండు.

చిజ్జడంబులఁ దగ వివేచింపఁజాలు
నంతరంగమ్ము శుద్ధమై యమరవలయు
నెడఁదలోని మాలిన్యమ్ముఁ గడిగివేయఁ
గోటితపములు సేయునారాట మేల?

అర్జునుఁడు

చిజ్జడమ్ములఁ దగ వివేచించునట్టి
యంతరంగమ్ము శుద్ధమై యమరు టెట్లు?
మనసు సర్వదా మాలిన్యమయము కృష్ణ!
ప్రవిమలత్వమ్ముతో నది పరఁగు టెట్లు?

శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు

నిర్మలాత్మకుఁ డై తపోనిష్ఠుఁ డైన
జనుని జ్ఞానాగ్ని మాలిన్యమును దహించుఁ
దీర్ఘబోధ లెస్సగఁ బూని తిరిగి రేని
మరలఁ బుట్టువు లేకుండు మానవులకు.

అర్జునుఁడు

గట్టిబంధనములు గావె కర్మయును న
కర్మయును ననుబీజయుగ్మమ్ము జగతి;
నెట్టికర్మము గావించి యీజగమ్ము
బంధముననుండి మోక్షమ్ముఁ బడయనేర్చు?

శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు

జ్ఞానమున, సదభ్యాసవశమున యోగి
కర్మకుఁడు, నకర్మకుండునై క్రాలుచుండు;
బీజమును బ్రహ్మశిఖి కాల్చివేయుఁ గాన
యోగు లెల్ల నబీజులై యుంట రూఢి.

జన్మమృత్యువులను వినాశ మ్మొనర్చు
నట్టియానందమే సాజ మగును యోగు
లకు; విధినిషేధముల్ వారలకును లేక
యుంట యోగు లబీజులై యుంట రూఢి.

కావున సమస్తమును లెస్సగా నొనర్చి
మిథ్య యగు జగత్తును వీడి, తథ్యమైన
యాత్మయందె నిరంతర మధివసింపు;
మింకఁ గోటితపమ్ముల నేమి వచ్చు?

సీతయును, రాము, డంజనాసూతి యెవని
సంజ్ఞ యగు నాతఁ డుభయభాషాప్రవీణుఁ,
డాంధ్రకవి, తీర్థశిష్యుఁ డష్టావధాని
కడు ముదంబునఁ దెలిఁగించె గర్భగీత.

పెండ్లిపీట

శ్రీ బి. జీవనప్రభాత

" రామూ! అప్పుడే నిద్రపట్టిందా? "

" .... "

" రామూ! అబ్బ — నీది బండనిద్రోయ్— "

" ఏం బాబూ! పిల్చారా? "

" మరేఁ! "

" నిద్రపట్టింది ... "

" నీది బండనిద్ర ... అంత ఎలాగ. పడుతుందోయ్? ఒక చోటా? ఒకహాయా? కటికబల్ల మీద! ఏం సౌకర్యంగా వుందని? అంతనిద్ర! "

" అలానే పడుతుంది బాబూ— "

" నే నెంత ప్రయత్నించినా పట్టదు ... అతురత అమితంగా వుండడంచేత నవుతుంటాను. "

" అంతే కాదండి — ఇటువంటిచోట అసలు అలవాటు లేకపోవడంమూలాన్ని కూడా— "

" నీకుమాత్రం మహా అలవా టేమిటి? "

" అలా క్కాదండి — రాత్రింబగళ్లు ఏగడ్డిమేటుచాటునో — ఏ బండరాతిమీదనో—నడుం వాలుస్తూనే వుంటూంటాంబాబు... "

" అబ్బ! ఈ పడవప్రయాణమంత పరమ భండాలం ఇంకోటి వుండదోయ్.—కాలినడక పుచ్చుకొంటే ఈపాటికి ఇల్లు చేరుకునేవాళ్లం. "

" మరి 'కారు' దాటిపోయింది కాబట్టికాని— ఈ అవస్థ పట్టకపోను— "

" ఇందాకటినుంచీ ఇక్కడా పేశారు–గంటయింది, ఒక్కడూ ఓకరడు... "

" అయితే లొల్ల చేరివుంటాం— "

" అబ్బ – ఇంకా పన్నెండు మైళ్ళు పోవాలి! ఈపాటికి మనింట్లో ఎంత కల్లోలంగా వుంటుందీ? ఇల్లంతా దీపాలతో వెలిగిపోతూ వుంటుంది! 'రామడోలు' మేళం ఊరంతా మ్రోగిపోతూ వుంటుంది! ఇల్లంతా జనంతో కిటకిటలాడి పోతూవుంటుంది. అమ్మకు వాల్గుచేతులకూ సరిపడినపని వుంటుంది. చంటిచెల్లాయి హడావుడి ఇంతా అంతా కాదు – అత్త, మామ, పిన్నీవాళ్లూ తప్పకుండా వస్తారు ... బాబయ్య రాడు, మామ్మని పంపనే నా పంపడు! ఏమంటావ్?... "

" .... "

" ఏమంటావ్ ? ... రామూ! పంపుతాడంటావా? — — రామూ! ... అబ్బ! అప్పుడే నిద్ర! "

" ఏం – బాబూ! "

" అబ్బ — నిద్ర పోతున్నావోయ్ ... అమ్మయ్య! మళ్లీ పడవ కదిలింది! ... ఎంత చీకటీ— ఈచీకటిని చూస్తోన్న కొద్దీ నాకూ వింత వింత ఊహాలు పరుగు లెడుతూ వుంటాయి. ఏవిటో పిచ్చి వూహాలనిపిస్తూ వుంటుంది! ... ఇందాకా నాకూ ఒక్క కునుకు పట్టిందోయ్. "

" నాకళ్లు మూసుకు పోతున్నాయ్ బాబూ! "

" నాకు పాడికళ్ళు పడిపోతాయి. నువ్వు ముందు కూర్చుండూ — ఇంకా స్తనేపటికి వెన్నెల వస్తుంది కదూ?... మళ్లీ నువ్వు కళ్ళు మూస్తున్నావు! ఇంక నీకూ నాకూ కుదరదు — "

" బాబూ! మెలుకువ తెచ్చుకొంటున్నాను – ఇంక నిద్రపోను లెండి. "

" ఇంకో రెండుగంటల్లో వెడతామా? "

" ఇంకా అయిదారు గంటలు పడుతుందండి. "

" అప్పటికి చెల్లి మెడలో పుస్తె పడి పోతుంది. సూత్రధారణ మవుతూంటే ముద్దు చెల్లి ముఖం చూసే అదృష్టం నాకు లేదుకదా! తలంబ్రాలూ అయిపోతాయి — సదస్యం కూడా అయిపోతుం దేమో! పోనీ — ఆఖరికి పసుపుబట్టలతో వుండగా నేనా చూడగలుగుతామా?"

" మనం వెళ్లేటప్పటికి ఇంకా అమ్మాయి గారూ, అల్లుడుగారూ పెండ్లిపీటలమీద కూర్చునే వుంటారు— "

" చెల్లాయిని చూసి ఎంతకాల మయిందీ! ఈసంవత్సర మల్లా ఇంటికి దూరంగానే వున్నాను కదా— — అమ్మ నాకోసం ఎంత బెంగెట్టు కుందో — "

" మిమ్మలిని చూడ్డంతోటే ఆవిడ ఎగిరివచ్చి కౌగలించుకుంటారు — అసలు మీ వుత్తరం వస్తుం దంటేనే పూరికే మాటి మాటికీ వీథిలోనికి వచ్చి తొంగి చూసి వెతుకూ వుంటారు!... ఇంక చెల్లాయి గారిమాట చెప్పక్కర్లేదు.

" ఇందాకానే:— రామూ! ఒక్క కునుకు పట్టింది — చిన్నకల వచ్చింది. చెల్లి — బావా — ఇద్దరూ పెళ్లిపీటలమీద కూర్చుని వున్నారు. ఇంతట్లోనూ అక్కడికి నేను వెళ్లాను – చెల్లాయి నన్ను చూడ్డంతోటే ఒక్క దొుగురువ వచ్చి నా చేతుల్లో పడింది. పెళ్లిపీటలమీద తను కూర్చున్న సంగతే మరిచిపోయింది ...! జల జల కళ్ల నీళ్ళు కార్చింది – చెల్లాయిని చూసేసరికి నాగుండె నీ రయి పోయింది! " —

" చాలాకాలం అయింది కదండీ — ఒక ర్నొకరు చూసుకుని — అందు చూలాన్నీ ఆవిడ కంటతడి పెట్టివుంటుంది... "

" కాని — ఎందుకో నా గుండె నీరయింది... బక్క చిక్కిన శరీరం – గుంటలు పడిన కళ్ళు — పాలిపోయిన ముఖం — కలిగి చెల్లి రూపు చాలా జాలికరంగా వుంది—చెల్లిని చూసి నేనూ ఏడ్చాను రామూ! "

" కేవలం కల! ఒకొక్కక్కసారి పైకే ఏడు స్తాం. మనం – అమితమయిన సంతోషంలో వున్న ప్పుడు కూడా అంతే – ఎప్పుడూ ఒకర్నొకరు విడిచి వుండక వుండక వుంటే – సత్యహృదయాలు ఇలాగే దుఃఖిస్తాయి. "

" ఇంతట్లోనూ మెలకువ వచ్చింది. కాని కళ్ల నీళ్ళు కారుతోనే వున్నాయి! నా శరీరం చల్లబడి వుంది — పైని మంచు కురుస్తుందేమో... శరీరంలో ఉత్సాహం ప్రవేశించింది. నన్ను నేను సంబాళించు కొన్నాను. నా స్థితి నాకే నవ్వువచ్చింది ... నిన్ను లేపాను — "

" ఏమిటో అలాగ ఒకొక్కక్క సారి మనస్సు పోతూవుంటుంది. దాన్ని లెక్క చెయ్యకూడదు. మీలో వుండే అగ్రుత కలలను కలిగిస్తోంది. "

" అవును నిజమే — కాని రామూ! చెల్లి బాగా ఆరోగ్యంగా వుందా? "

" ఆఁ— ఇంటిల్లిపాదీ కూడా క్షేమంగానే వున్నారు. తమను తప్పకుండా రమ్మన మని చెప్ప మనీ — ఇంటిల్లిపాదీ క్షేమంగా వున్నారని చెప్ప మనీ — పదే పదే చెపుతూ వీధిగుమ్మందాకా నన్ను సాగనంపారు అమ్మాయిగారు! ఆశ్రితం రోజునే అమ్మాయిని పెళ్లికూతుర్ని చేశారు — లక్ష్మీదేవి వచ్చి పీటల మీద కూర్చున్నదా అన్నట్లు న్నారు— "

" బావ ఎలా గుంటాడో! "

" సరిగ్గా మీ అంత వుంటారు. మీకంటే ఇంకా పచ్చగానూ నాజూగ్గానూ వుంటారు — "

" అయితే చెల్లికి అన్నివిధాలా నచ్చిన సంబంధమేనా? "

" నాన్నగారు స్వయంగా అమ్మాయిని అడిగి కూడా తెలుసుకున్నారు. "

" అమ్మయ్య! ... ఒక బాధ తీరినట్లయింది. ఎటువంటి మొగుడొస్తాడో — ఏమిటో అని ఇన్ని రోజులనుంచీ బెంగ పెట్టుకొని మరీ కూర్చు న్నాను ... "

" నిజమేనండీ మరి — "

" పెళ్లిపీటలమీద రతీమన్మథుల్లాగు వుంటా రన్నమాట! "

" ఆయన ఏదో చదువు కుంటున్నారు కూడ — "

" చదువుకున్నవాడే కావాలి ... ఎప్పుడు చూద్దునా అని ఉవ్విళ్లూరుతున్నాను. నా గుండెల్లో వున్న ఆరాటం నీకేం తెలుస్తుంది? ఎప్పుడు పందిట్లో వెళ్లి వాలతానా అని వుంది. "

" నిజమేనండి బాబూ — అలాగే వుంటుంది. అసలు అమ్మగారు మిమ్మల్ని నిన్నటికే తీసుకు రమ్మన్నారు — "

" మరి స్కూలుకి శెలవు ఇవ్వొద్దూ? దానికి తోడు అక్కడ రైలు దాటిపోవడం — రాజ మండ్రీలో స్టీమరు దాటుకు పోవడం — దానా దీనా ఒక రోజు ఆలశ్యం! ఇక్కడ కారు మించుకు పోయింది — అన్నీ అలాగే రావా? చెప్పు! "

" ఒక్కొక్కసారి అలాగే విరుచుకు పడుతూ వుంటాయండి. "

" పోనీ అన్నీ గడిచి సవ్యంగా వెళ్లడమే గొప్ప! తలంబ్రాలూ, సూత్రధారణా చూడక పోయినా — ఆఖరికి ఇద్దరూ పసుపుబట్టలతో వుండగానేనా చూస్తాంగదా — "

" ఆఁ— ఏమీపరవాలేదు. మనం వెళ్లేసరికి వాళ్లకూడా ఇంకా బోలెడంత తతంగం వుంటుంది. "

" ఇంతకూ నాకు ఆశ్చర్యం ఏమిటంటే — ఇంత హఠాత్తుగా ఎలాగు సంబంధం కుదిరిందీ అని! — "

" కల్యాణం తోసుకు వచ్చిందండీ — ఏదో సంబంధం వచ్చింది. వచ్చి పిల్లను చూసుకొన్నారు. పిల్ల నచ్చింది. పీరికి పిల్లవాడు నచ్చాడు. అన్నీ కుది రాయి—మాటామంతీ,క్షణంలో అతుక్కుంది. శుభస్య శీఘ్రం అన్నారు. ముహూర్తం వారంరోజుల్లో కుది రింది ... కల్యాణం ముందుకు తోసుకు వస్తూవుంటే రోజులుమాత్రం వెనక్కెందుకు వెడతాయి బాబూ? "

" నిజమే! ఇదివరలో అక్కయ్య పెళ్లికూడా ఈవిధంగానే తలవనితలంపుగా జరిగింది ... మామాట కేంగాని — నీమరదలి పెళ్లి ఎంతవిచిత్రంగా జరి గిందీ? "

" మాలో మాకే ఆశ్చర్యంగా వుంటాయండి.— ఈరోజుకి ఏసూచావుడీ వుండదు. తెల్లవారేసరికి పెళ్లి సంబంధం వస్తుంది. మరోనిమిషానికి కుదురుతుంది. మధ్యాహ్నానికి తాంబూలాలు పుచ్చుకోడంతో పెళ్లి పనులు ప్రారంభం. రాత్రి పెళ్లి — తెల్లారగట్లతోటి పిల్లని సాగనంపడం! ... "

" నిజమే — నువ్వన్నట్లు కల్యాణం రావం తట తను రావాలి. లేకపోతే పేరయ్యగారిమూడో కూతురు చూడు — పదహారేళ్లొచ్చాయి, కప్పి పుచ్చుకొంటున్నారు గాని — ఈపాటికి ముగ్గురు పిల్లల తల్లయ్యేది! "

" బాబూ! మంచిగాలి తగిలింది — తెరచాప ఎత్తుతారేమో— "

" తరంగులు లేవకొట్టే అందుకుముందు-మర్యాద దాగా మనమే -లోపలి కెడదాం - పద. "

" బాబూ! పడిచెక్క జారుతుంది—జాగ్రత్తగా దిగండి. "

" ఏం పరవా లేదు — "

" అబ్బ! కాలు కిక్కిరిసిపోయివుందండీ —"

" ఈ అమ్మోనియా బస్తాలమీద పడుకోవాలి కాబోలా దేవుడా! "

*　　　*　　　*　　　*

" బాబూ! ఒక్కకునుకు తీద్దురూ! "

" ఇందాకటి నుంచిఅదేప్రయత్నం — నిద్ర దూరమయిపోయింది. మనసు పర్యాలెడుతోంది! "

" దాన్ని కొంచెం కట్టి పారవేద్దురూ — "

" 'కట్టుగర్ర' కాని తాడుగాని కనపడడం లేదు! "

" అవి ఇష్టే కనపడతాయి – మీరు వెదకటం గాని — "

" మనస్సు దొరకదు. విశ్వవిహారం చేస్తోంది. అనేక నీలితెరలు అడ్డువస్తున్నాయి. కారుమేఘాలు క్రమ్ముకుపోతున్నాయి ... ఈక్షణంలో ఆనందంలో ఈదులాడ వలసింది నీలాల నీటిలోకి జారిపోతున్నాను! "

" ఎందుచేత బాబూ? "

" ఏవేవో వేదాంత తత్వప్రపాటలు జ్ఞప్తికి వస్తున్నాయి. "

" అంత రావలసిన అవసరం ఏంవచ్చింది? "

" అనేక కారణాలుంటాయి. మన యెదుట పరువెత్తే లోకంలో అనేక వింతముఖాలు, వింత రంగులతో కనపడతాయి. ఒక్కొక్క విషయం ఒక్కొక్క సమయంలో హృదయానికి హత్తుకుపోతుంది. దానివల్ల బాధ కలగవచ్చు – లేదా ఆనందమూ కలగవచ్చు – "

" అంతవింతవిషయం మీకంటికి — "

" ఆఁకనపడింది! ... ఇందాకా మనం రైల్లో వచ్చేటప్పుడు — జ్ఞాపక ముందా! మనముందు ఒక పదహారేళ్ల అమ్మాయీ – ఒకవిధవ – ఒక కుర్రవాడూ కూర్చున్నారు? "

" ఆఁ–ఆఁ– జ్ఞాపకంలో నే వున్నారు, వారిని గురించి కొంత భోగట్టాకూడా చేశాను. "

" వాళ్ళు పుట్టెడు దుఃఖంలో మునిగివున్నట్లు తోస్తుంది, అవిధవావిడ ఆ యువతి తల్లి అయి వుంటుంది. వారిద్దరికళ్లూ మాటిమాటికీ చెమ్మగిల్లుతున్నాయి. ఒకరిమొహం ఒకరు చూసుకోలేయందుకు భయపడిపోతున్నారు — ఒకరిని చూసుకొని ఒకరు దుఃఖిస్తున్నారు – లోలోన! "

" మీరన్నట్లు వారు నిజంగా పుట్టెడు దుఃఖములో వున్నారండి. ఆ అమ్మాయికి నిండా పది హేనేళ్లేనాలేవు. కాని పెద్దతుపాను మీదకు విరుచుకుపడింది! పెళ్లాన్లేనా కాలేదట పెళ్లయి! " ...

" అయ్యయ్యో! పాపం ...ఆమె గతేంకాను? ఆవయస్సులో అంతటి కష్టమే! ... అటువంటిదే ఏదోజరిగి వుంటుం దని అనుకున్నాను సుమా — ఈజరిగే దేదో పెళ్లాళ్లక్రితమే జరిగితే బాగుండిపోయేది — "

" పెళ్లి నిశ్చయింపబడిం తర్వాత ఎప్పుడు జరిగినా పోకట్టే బాబూ ... మళ్లీ ఇంకో సంబంధం కూడా రాదు — ! "

" ఈ అమ్మాయిగతి అధోలోకంలోకిదించుకుపోయేదానికి బదులు ఆమె దిం మకు పోయినా బాగుండిపోయివుండును — "

" ఆ మాటకూడా నిజమే! ఆమాత్రం దేవుడు కరుణించలేకపోయాడు. "

*   *   *   *

" బాబూ! బాబూ! "

" ... ... "

" బాబూ! లేవండి ... వొచ్చాం!"

" ఏమిటీ? ఎక్కడికి? "

" వొచ్చేశాం బాబూ — మనవూరు...పడవ గట్టుకు పడుతున్నారు. మీరు నెమ్మదిగా దిగండి. సామాను పట్టుకొని నే దిగుతాను. "

" ... ... "

" పడిచెక్క మీదనుంచి జాగ్రత్తగా పురకండిసుమా — "

" ... ... "

" ఈ చిన్నపెట్టె అందుకోండి ... "

" అమ్మయ్య! రామా! మనవూరు పొలిమేరకు వచ్చాం.ఇంక నాలుగడుగుల్లో ఎగిరివెళ్లాలి!"

" ఈ పెద్దపెట్టె నానెత్తిని పెట్టండి. "

"ఈ చిన్నది నే పట్టుకొస్తాన్లే...అమ్మయ్య! వొళ్ళు హూనమయిపోయింది! "

" నా వెనక్కాలే రండి. దీపమేనా లేదు. ఈవెన్నెల ఒక్కటేదిక్కు! ముళ్ళు — జాగ్రత్త బాబూ — "

" ముళ్లూగిళ్లూ మన్నేమీ చెయ్యలేవు — గతుకుల్లో పడకుండా చూసుకొంటే సరి. "

" ఈ పుంతదారి తప్పితే వేరుమార్గం లేదు."

" ఇటువంటి విషయాలలో బోర్డువారు శ్రద్ధ తీసుకోరు ... ఇంతకంటే మా స్కూలు 'బ్లాక్ బోర్డు' మంచిది! "

" ఇలాను తప్పుకు రండి. "

" దెయ్యాల చెట్టుకూడా దాటి పోయాం. ఇంకేమీ పరవాలేదు. మనం ఇంటి కొచ్చేశాం — ఇంక ఒక్క క్షణంలో మా అమ్మచేతుల్లో వుంటాను. చెల్లినీ బావనీ పెళ్లిపీటలమీద కూర్చుని వుండగా చూస్తాను ... నా చెల్లిని ఎంత దీవిస్తున్నానో! మంచి మంచి పద్యాలు చెల్లిని దీవిస్తూ రాశాను. అవి బావకి కట్నంగా చదివిస్తాను ... "

" బాబూ! మీరు పద్యాలు రాస్తారా? "

" ఆఁ—చాలా రాశాను. అమ్మమీదా, నాన్న గారిమీదా, అక్కమీదా, చెల్లిమీదా ... చెల్లి పెళ్లి మీదా కావలసినన్ని రాశాను. అవన్నీ ఈచిన్న పెట్టి లోనే వున్నాయి! ఇంకోసంగతి ఇంతవరకూ నీకు చెప్పనిది — ! "

" ఏవిఁటది బాబూ?"

" అయిదు రూపాయలు పెట్టి మంచిహారం కొన్నాను. "

" చెల్లెమ్మకి పెళ్లిబహుమతీ — "

" మరే — ఇంకో కర్పూరపు దండకూడా కొన్నాను. అది బావకి చెల్లిచేత వేయిస్తాను. ఈ హారం బావచేత చెల్లికి వేయిస్తాను. అప్పుడు పద్యాలు చదువుతాను. అప్పగింతల సమయంలో చెల్లితో పీటినికూడా అప్పగిస్తాను ... "

" అబ్బ! ఎంతవుత్సాహంతో నున్నారండి — "

" ఈ మర్రివూడ తిరిగితే చింతతోపు వస్తుంది కదూ? "

" మీకు భయమేస్తుందేమో? "

"ఇంకా నాకు భయమా? ఇంత పెద్దవాణ్నయ్యాను — ! ... ఇక్కడడుగు పెట్టే సరికి నాకు భయానికి బదులు మాతాతయ్య జ్ఞప్తికి వస్తాడు. ఎందరు పురాణపురుషులు ఈమట్టిలో తమ శరీరాలను ఐక్యం చేసుకున్నారో! ఎందరు మహానుభావులు ఈభూమిమీద నిశిరాత్రిళ్ళు సంచారం చేస్తూ వుంటారో! "

" ప్రయాణీకుడైన ప్రతివాడూ గ్రామంలోనికి వెళ్లాలంటే ఈశ్మశానాలలోనుంచి నడవ్వలసిందే ! కాలవ దగ్గిర్నుంచి మరి వేరుతోవ లేదు— "

" అంటే — దీన్ని బట్టి వేదాంతం తియ్యవచ్చు. మన జీవితంలో నిర్దిష్టప్రదేశాన్ని జేరేముందు శ్మశానాలలాటి భయంకర ప్రదేశాల నెన్నిటినైనా అతిక్రమించాలి. మార్గం కష్టతమం — ఇది తప్పితే వేరుదారి లేదు. "

" మీరు కవిత్వం చెపితేలాభంలేదు...త్వరగా నడక వేయాలి. "

" దూరాన్ని ఆదీపా లేవిఁటి? ఏదో అలికిడిగా వుందే! నిశిరాత్రి ఈరుద్రభూమిలో ఆదీపా లేవిఁటి?"

" బాబూ! మృత్యువుకు రాత్రింబగళ్ళుంటాయా ? సమయాసమయాలుంటాయా ? పీళ్లు బీద వాళ్లు — వాళ్లు మంచివాళ్ళు — వాళ్ళు అమాయకులు — అని ఆలోచిస్తుందా? "

"పాపం ఎవరో తమ ఆప్తుని కోల్పోయారు... అవిగో రోదనధ్వనులు— "

" ఒక చోట ఆనందం — ఒక చోట దుఃఖం! "

" ఇదీ లోకం — అనిపిస్తుంది! మనం పెళ్లి పీటల దగ్గిరికి వెడుతూ మృత్యుచర్యమందుగా చూడవలసి వస్తోంది దీన్నిబట్టి మనం మళ్లీ వేదాంతతత్వం గ్రహిస్తున్నాం."

" ఏడుపులు హృదయాన్ని ఛేదించుకు వస్తున్నాయి. "

" మధ్యమధ్య ఒక కంఠం స్వరం మిన్ను ముట్టుతోంది — అది ఆ నిర్భాగ్య జీవి తల్లిదై వుండవచ్చు – ఆరోదనలో మాతృవేదన కనపడుతోంది. "

" ఇంకా అనేకమంది దుఃఖిస్తున్నారు కాని ఎవరి ఏడ్పులూ అంతహృదయవిదారకంగా లేవు. "

"రామూ! ఎందుకో నా గుండెలు దడదడ మంటున్నాయి — ఆకంఠస్వరం చూడు."

"...... అయ్యో! నా కూతురా......"

"బాబూ! చనిపోతే ఎవరో స్త్రీయే!"

"...... నీకు పన్నెండేళ్లకే నూరేళ్లూ నిండి పోయాయే కూతురా!........."

"రామూ! పన్నెండేళ్లపిల్లట!"

"బాబూ! మనం అదిక్కు చూడకుండా— ఇలా దూరాన్నుంచి తప్పుకొని వెళ్లిపోదాం,"

"రామూ! నా హృదయంలో కలచిన ట్లయి పోతోంది— ఆ ఏడుపు వినలేను—నాకు దారి కన పడడంలేదు...."

"బాబూ...మనస్సు దిట్టపర్చుకోండి ... ఇది లోకంలోని సామాన్యదృశ్యాలు ... నా చెయ్యి పట్టుకొని నడిచి రండి."

"... నాతల్లి... నన్ను విడిచిపెట్టావే!"

"మళ్లీ ఆ కంఠం!"

"బాబూ! చాలా ఎరుగున్న ముఖాలుకూడా వున్నట్లున్నాయండీ... దీపాల వెలుగులో..."

"రామూ! ... నా గుండె బరువవుతోంది... ఆ కంఠం చూడు— ఆ కంఠంలో ఏదోపరిచితస్వరం వినపడుతోంది ... ఆ గుంపులోంచి ఒకపరిచిత హృదయం పిలుస్తోంది... రామూ! రామూ!"

"బాబూ! కంగారుపడకండి...నన్ను గట్టిగా పట్టుకొని త్వరగా అడుగులు వెయ్యండి...మనం మరో నిమిషంలో పందిట్లో వుండాలి!

"అవును—అవును... రామూ! ఆ కంఠం!"

"... నిన్ను — పసుపు బట్టలతో చూసే యోగ్యత నాకు లేకపోయిందే... నీ పెళ్లి ఈ చేతులతో చేసే యోగ్యత నాకు లేకపోయిందే..."

"బాబూ! అలా ఎక్కడికి వెడుతున్నారు? ఆగండి—ఆగండి..."

"రామూ! నన్నాపకు— అందులోంచి ఏదో ఆ ప్రేమహృదయం వినపడుతోంది— నన్ను పిలుస్తోంది—నేవెడతా..."

"... ఒక్క క్షణానికి పెళ్లి కావలసింది ఇలాగవుతుం దని—అయ్యో దేవుడా! ఎంత అన్యాయం చేశావురా! నా తల్లిని తీసుకు పోయావురా!..."

"బాబూ! బాబూ!"

"న న్నాపకు రామూ!"

"పెళ్లిపందిట్లోనుంచే నిన్ను మోసుకు వెళ్లవలసి వచ్చిందే—తల్లీ—"

"రామూ!... అమ్మ—అమ్మ!...ఆ కంఠం అమ్మ!! అమ్మా! అమ్మా!..."

"నీకోసం వెయ్యికళ్లతో వొచ్చే ,అన్న కేం చెప్పనే లక్ష్మి— మమ్మల్నొదిలి—"

"అయ్యో:——నా చెల్లీ—నాముద్దు లక్ష్మీ!! అమ్మా!... అమ్మా!... అయ్యో! చెల్లీ...... చెల్లీ..."

"నాయనా! వొచ్చేవుట్రా బాబూ!

నీకోసం ఎంత ఏడ్చిందిరా నాయనా!

మన్ని వొదిలిపెట్టేసిందిరా ... బాబూ ... అంతా అయిపోయిందిరా... కన్నె పిల్లగానే కళ్లు మూసిందిరా...!"

"అమ్మా!...అయ్యో చెల్లీ!...

"నిన్ను పెళ్లిపీటలమీద చూసేయోగ్యత నాకు లేకపోయినదే!... ఈ హారా లెవరి కింక?... ఈ పద్యాలూ, ఈ కవిత్వాలూ ఎవరిమీద నింక?...

"నా కలలన్నీ అబద్ధాలేనా? నా తత్వాలూ వేదాంతాలూ ఆఖరికి నిజాలయ్యాయా?? "ఆఖరికి నీమీద పద్యాలు రాసుకొనేందుకే నే నయ్యానా? నీమీద కృతులు పాడుకొనేందుకే నే మిగిలి వున్నానా??......చెల్లీ!.... లక్ష్మీ...! పెళ్లి పీటలమీదనుంచే నిన్ను తీసుకుపోయాడా— దేవుడు!......"

భారతమాత!

శ్రీ సాదలి రామస్వామి

హిమవన్నగం బుత్తరమున శ్వేతకిరీటమై వింధ్య మొడ్డాణమై వెలుంగ,
ప్రాక్పశ్చిమాబ్ధులు పైనుండి దిగఁ బ్రాకు నీలాంబరంబుగ నీటుగుల్క,
గంగ సింధుతరంగ రంగపరంపరల్ కుచయుగ్మములఁ జారుకొంగుఁగాగ,
ఫలియించు భూముల పచ్చనికాంతులు స్వశరీరలావణ్యసరణి మెరయ,
సస్య వనపాళి ఖనిజాది సహజసంప
దల, వరలెదు భారతమాత, ధన్యశాంతి,
స్థిరయశోభాగ్య స్వాతంత్ర్య దీప్తిఁ దనర
నాజగద్రక్షకునిఁ గొల్తు ననుదినంబు!!

ఆపోశనంబుగ, నంబుధి నెల్లఁ ద్రావినకశ్యపునిఁగన్న వీరమాత!
సృష్టికిఁ బ్రతిసృష్టిఁ జేయువిశ్వామిత్రబ్రహ్మర్షినిం గన్న భాగ్యలక్ష్మి!
ఘనతపోబలమున గంగ నీభువికిఁ దెచ్చిన భగీరథు గన్న సిరులమాత!
గోవర్ధనం బెత్తి గోవుల రక్షించు చిన్నికృష్ణుని గన్న సన్నుతాంగి!
పరమసాధ్వీమ తల్లుల, భక్తవరుల,
నృపవరేణ్యుల, శూరుల, నియతిమతులఁ
బ్రేమఁ గని, పెంచి, రక్షించి, విశ్వకీర్తి
నలరు భారతమాత! జోహారు నీకు.

సత్యాగ్రహవ్రతజయ మపేక్షించి, తాదివినుండి దీవించు తిలకువిభుఁడు!
మనస్వరాజ్యప్రాప్తి యొనగూడ గాంక్షించు స్వర్గీయ చిత్తరంజనవరుండు!
హిందూ ముసల్మానులందు ప్రేమైక్యత లాశించు వేగ మహమ్మదాలి!
జాతీయరాజ్యాంగ సంస్థా ప్రతిష్ఠ యేర్పడఁ గోరుమోతిలాల్ పండితాది
దేశభక్తాగ్రగణ్యుల దీవెన, ఘన
జీవితాదర్శములఁ గొని చెలిమిఁ బెంచి
మించు మాతృఋణముక్తులై మెరయ లెండు
ధీరతములార యోభారతీయులార!!

విమానయానము

శ్రీ క్రొ. లక్ష్మన్

సూక్ష్మగమనమును పాటించి ప్రయాణ సౌకర్యములకు భంగము గలుగనీయక, ప్రజా సహాయ మొనగూర్చు యంత్రము లన్నిటిలోను మిన్నయైనది విమానము. కాని, ప్రస్తుత కాలపరిస్థితులబట్టి గమనించినచో, విమాన యానము మిగుల వ్యయకరముగ గన్పట్టుచున్నది. 'ఎ'—తరగతి యనుజ్ఞాపత్రము (License)వడసి తాము స్వంతముగ విమానముల నుంచుకొనువారిసంఖ్య చాల యరుదని వేరుగా జెప్పబనిలేదు. ధూమశకటము నందువలె ప్రయాణము చేయుదమనిన, పై నుడివినరీతి బాడుగ మిగుల నధికమగుటచే, ప్రజాసామాన్యమునకుగాని, యత్యంచిదాస్తిపరులకుగాని యది సులభసాధ్యమగుటలేదు. కాని, విమానయానమునుగురించి చర్చించు నవసరమున యివికాక మరికొన్ని విషయములను మనము గ్రహింపవలసియుండును. అట్టివానిలో ముఖ్యమైనది దేశాంతరవస్తు (లేఖా) గ్రహణము. ఆంగ్లసామ్రాజ్యమందేగాక ప్రపంచ మంతటిలోనను గూడ దేశాంతరలేఖాగ్రహణ మాకాశమార్గమున తొలుదొల్త సాగించినది హిందూదేశము. అలాహాబాదునుండి నైనీకి హెన్రీ పిక్కేట్ గారు మొట్టమొదట విమానముపై లేఖలను గొంపోయిరి. ప్రపంచములోకెల్ల నటుల లేఖలను గొంపోవుట కదియే తొలిసారి. దూరము కొలది యేమైనను అప్పటికి లభ్యమగు శాస్త్రసహాయమునుబట్టి జూచి నదియే మిగుల ప్రశంసనీయమగు విషయముగ దోచును.

తదుపరి మహాసంగ్రామ సమయమునను, తదనంతరమునను, రాజవైమానికదళమువారి విమానములు హిందూదేశమునకు వచ్చి వాయుమార్గమున కొంతయభివృద్ధిని గావించినవి. కాని ౧౯౨౭-వ సం॥రము వఱకును వాయుగమన మేదేని యొక యేర్పాటుతోగూడిన యుపపాదనముగా లేదు. మహాసంగ్రామములో ప్రశంసనీయముగ పాల్గొన్నట్టి సర్ విక్టర్ సాసూన్‌గారు శాసనసభలో జఱపిన చర్చఫలితముగా, "హిందూదేశవిమానసంస్థ," ౨౦౦ మంది శాసనసభ్యులును, ౧౦౦గురు తదితరులును గల 3౦౦ మంది సభ్యులతో సిమ్లాలో స్థాపించబడెను. ౧౯౨౭-వ సం॥రములో సాసూన్‌గారాసంస్థకు ముప్పదివేల రూప్యముల నొసంగి, పిమ్మటగూడ నప్పటప్పట యథోచితధనసహాయమును జేయుచువచ్చిరి. అప్పటినుండియు నీదేశపు విమానయానమునకు ప్రభుత్వమువలనగూడ ద్రవ్యసహాయ మొనగూడెను. ఇటు లీసంస్థ నుత్సాహవంతముగ జేయుటయేకాక, ప్రభుత్వమువారు హిందూదేశ వైమానిక పరిస్థితులయందు మిగుల శ్రద్ధ తీసికొనుచున్నట్లు గూడ నీ క్రింద నుదాహరింపబోవుదానివలన బోధపడుచున్నది. వైస్రాయిగారి కమానుల నిమిత్తము ప్రత్యేకించి యొక విమాన మేర్పరుపబడ్డదనియు, అమూల్యమగు

వారికాలము తనమ్మాలముగ వృథాపఱుప బడకపోవుటయే కాక, ప్రత్యేకధూమశకటము, ప్రత్యేకరక్షకభటవర్గము మున్నగువాని కయ్యెడి ఖర్చుకూడతగ్గుననియు నొక యధికారి వేదిక తెల్పెను. సద్యఃఫలితముగా ౧౯౩౧-వ సం॥రమున వైస్రాయిగారు కలకత్తా విచ్చేయు సందర్భమున విమానమునే యుపయోగించిరి. ఆవత్సరముననే శ్రీ వెల్లింగ్డన్ ప్రభువువారును వారిసతీమణియు హిందూదేశపు వైమానిక సంస్థలగురించి మిగుల నుత్సాహపూరితులుగ నున్నట్లు చెప్పియుండిరి.

వైమానికసంస్థలు, విమానములు మున్నగువానియందు మన దేశీయులకు గల ఆసక్తి ఈక్రింద పొందుపఱుపబడిన సంగతులవలన స్పష్టము కాగలదు. హిందూ యువతీలలామలలో తొలుత 'ఎ' - తరగతి అనుజ్ఞాపత్రమును వడసినవారు మిస్. నార్మిలాషక్ గారు. ఆయేటనే ఎ. హెచ్. ఎఫ్. గుడేరియన్ గారును నలువదియైదవయేట విమానము నడుప నేర్చుకొని, తుదకు వైమానికచాతుర్యపు పోటీసందర్భమున రెండవ బహుమానమును గొనిపోయిరి. బహుశః ఈయనయే హిందూదేశపు (విమాన) నావికులందరిలోనను వృద్ధుడు. అందరికన్నను పిన్నవయస్కుడగు నావికుడు బొంబాయి వైమానికసంస్థసభ్యుడగు గుజ్దార్. ఈయన పదియారవయేటనే అనుజ్ఞాపత్రమును వడసెను.

ఇటుల ప్రత్యేకవ్యక్తులే కాక, కొన్ని వ్యాపారసంస్థలుకూడ ఈవిషయమున మిగుల నుత్సాహముతో పనిచేసినవి. లోకోత్తరమును, స్మరణీయమునగు తాతా వాయునియోగము (Tata Air Service) ను ౧౯౩౨-వ సం॥రములో మెస్సర్స్. తాతా అండ్ సన్స్ లిమిటెడ్ (బొంబాయి) వారు కరాచీనుంచి బొంబాయిమీదుగా చెన్నపట్టణమున కేర్పరచిరి. నియమితకాలగమనాగమనములకును, శక్తిసామర్థ్యములకును మిగుల పేర్వడసిన ఈ సంస్థ ప్రభుత్వమునుండి ఇసుమంతయు నార్థికసాహాయ్యము నాసించలేదు. ఇవి హిందూదేశము మిగుల గర్వింపదగు విషయములు. ఇది ఇట్లుండ, ౧౯౩౪-వ సం॥రమున ప్రభుత్వనియమితసంఘు సలహా వలన "ఇంపీరియల్ ఏర్ వేస్" (Imperial Airways) స్థాపింపబడెను. ప్రప్రథమమున కేయిరో—బస్రామార్గము స్థాపించబడినది. మరి రెండువత్సరములలోపుననే ఆంగ్ల హిందూదేశములకు నిర్ణీతమార్గములనేకము లేర్పడినవి. ౧౯౩౩-వ సం॥రమున ఇండియన్ ఏర్ మెయిల్ (Indian Air Mail) కలకత్తావఱకును, ఆయేట సెప్టెంబరున రంగూనువరకును, డిసెంబరు మాసమున సింగపూరువఱకునుకూడ వ్యాపించెను.

౧౯౨౪-వ సం॥రమునుండియు ప్రతియేటను, మార్గములలోనేమి యంత్రములలోనేమి వైమానిక పరిస్థితు లభివృద్ధి నొందుచునే యున్నవి. ౧౯౨౯-వ సం॥రమున లండన్-ఇండియాలకు సరియగు మార్గము బడినట్లు ప్రాక్ పశ్చిమములకు విమానము లేర్పరుపబడెను. ౧౯౩౧-వ సం॥రమున కెయిరోనుండి కేప్‌టవునుకు ప్రతివారమును తపాలు విమానప్రాప్తము గావింపవలెనను రొయిడంబడిక కల్గెను. ౧౯౩౨ లో లండను నగరమునుండి కేప్‌టవునకు ప్రయాణీకులను సరకులను

తపాలును గొంపోవ వీలుకలదని తెలిసికొనబడెను. ఇటుల మార్గములందే కాక యంత్రములయందు చాల కౌశలము కానవచ్చుచున్నది. ౧౯౨౬-వ సం॥రమున ఇంపీరియల్ ఏర్ వేస్‌వారు వేసిన విమానములు స్థలాంతర్గాములు. అవి యుక్కుతో గట్టబడి త్రిచలనసూత్ర (Motors) ధారులై, మొత్తమున ౧౧౫౫ అశ్వశక్తిని గలిగియున్నవి. త్రిచలనసూత్రము లుండుటచే లాభ మేమన చలనసూత్రములుమూటిలో నే రెండైనను పూర్ణభారమగు విమానమును సులువుగ నాకసముపై కెత్తగలవు. "ఆర్గొసీ" యనబడు నీవిమానము లేకోనవింశతి ప్రయాణీకులనే కాక అల్పాహారముల సమకూర్చు వేరొకనినిగూడ వహించెడివి. కార్యభార, అనుభవాదు లధికము కాజొచ్చినకొలది ఈసంస్థ ఇంకను గురుతరములును విశాలతరములును నగు నోడల (Air-Ships) గట్ట నారంభించినది. చలనహేతువుల నాల్గింటిని బెట్టి, ముప్పదియెనిమిది ప్రయాణీకులను, నలుగురు నావికులను గొంపోయెడి వసతిగల "హీరాక్లీ" సను విమానముల గట్టిరి. "హానిబాల్" "అట్లాంటా" తరగతుల విమానములుగూడ నీమాదిరివే. ఈ యంత్రము లొక టన్ను భారము గల తపాలును సరకులను వహించుచు, గంటకు నూటయిరువది మైళ్ల చొ॥ పోవుటయేగాక, గంటకు నూటయేబది మైళ్లు పోగల యుత్తమ పరిణామమును గూడ గలిగియున్నవి "ఇంపీరియల్ ఏర్ వేస్" సంస్థయొక్క విమానములలో పెద్దనావల తరగతికి జెందినది "సిల్లా" యను విమానము. ఇంతవరకే వాయుమార్గ మందును ప్రయాణవస్తువహనముల కంత విస్తీర్ణముగల విమానము నియమింపబడి యుండలేదు. ముప్పదియైదు మనుజులకు వసతిగల దానియందు, ఖండాతర ధూమశకటము లందులోలె, పొగత్రాగెడి గదియొకటిగూడ ప్రత్యేకింపబడినది.

గత యిరువది సంవత్సరములలో (౧౯౧౯ - ౧౯౩౯) పౌరజన విమానయాన (Civil Aviation) విషయకమగు సంస్కారాభివృద్ధులవల్ల, వాయుగమన మనిన యొకయపూర్వపుసంగతిగ దోచుట లేదు. ఈ కాలపు ప్రయాణీకులు త్వరితగమనమే కాక ప్రయాణసౌకర్యములనుగూడ మిగుల పాటించుచున్నారు. రానురాను ప్రయాణీకుల సౌఖ్యముకొఱకై విమానాంతస్థమగు యుపకరణములను చాలవఱకు యభివృద్ధి నొందించినారు. ఈ యభివృద్ధి ఎంత పరిపూర్ణత నొందినదో, "ప్రోభిషర్" తరగతికి జెందిన "డి హెవిలాండ్" అను నాలుగు యింజనులు గల క్రొత్తరకపు విమానమువలన మనకు బోధపడును. ఇయ్యది గంటకు ౨౦౦ మైళ్లకు పైగా వాయు సంచారము జేయుచున్నపుడు, ఎంతమాత్రమును కుదుపు లేకుండుటచే, లోపల మేజాపై నిడిన ద్రాక్షారస పూర్ణభరితములగు కాచపాత్రము లిసుమంతయు తొణకక, ఒక్క చుక్కయైనను పానీయము క్రింద బడక, స్థానికమై గృహాంతస్థమగు టేబిలుపై నిడు గాజుపాత్రలవలె నిలిచి యున్నవట! విమానాంతర్భాగమున ప్రయాణీకులకై యుండు (Saloon) వగైరా మిగుల నిశ్శబ్దముగ నొనర్పబడుటచే, విమానమెంత త్వరితముగ బోవుచున్నను, లోనుండు ప్రయాణీకులు మామూలుగ (కేకలు వేయ నవసరము లేకుండ) మాటలాడుకొన వీలగు

చున్నది. ౧౯౩౯-వ ఆగస్టునరికి British European and Empire Air Lines 30,000 మైళ్లకు పైగా వ్యాపించినవి. ప్రపంచమందలి కమ్మర్షల్ వాయుమార్గములు ౧౯౧౯ సం.రమున గల 3,000 మైళ్లనుంచి ౧౯౩౯ సరికి 3,3౫,000 మైళ్లవఱకును వృద్ధి నొందినవి. వ్యాపారవిషయములలో చాలదూరము ప్రయాణము చేయు నవసరమున విమానములవలన గలుగుసౌకర్యమును ౧౯౩౮ వ సం.మునుంచి అమలులోనికి వచ్చిన (Empire Flying Boat) ప్రణాళి కనుబట్టి తెలియును. స్టీమరుపై నింగ్లాండునుంచి ఆస్ట్రేలియాకు (Single trip) జేరుటకగు కాలముకంటె దక్కువగు కాలములో, విమానములద్వారా వ్యాపారముపై బోవునే ప్రయాణీకుడైనను ఇంగ్లాండునుంచి యాస్ట్రేలియాకు బోయి, యచ్చట తనవ్యాపారము చక్కబెట్టుకొని తిరిగి వెంటనే స్వదేశమగు నింగ్లాండును జేరుకొనగలడు.

విమాన యానాభివృద్ధికి మనదేశమునం గల సౌకర్యములు:—

విమానయానమునకు మన దేశమునంగల గొప్పసౌకర్య మేమన సంవత్సరములో చాల భాగము శీతోష్ణస్థితులతో బనిలేకయే ప్రయాణము సాగింపవచ్చును కాని ప్రయాణమధ్యమున నాగుట కచ్చటచ్చట (Landing grounds) విమానాశ్రయములు చాలయరుదుగ నున్నవి. విమానాశ్రయము లున్ననే కాని ఒకప్రదేశమునుండి దూరస్థమగు నింకొకప్రదేశమునకుబోవు విమానములలో మధ్యస్థప్రదేశములకు బోమెడు ప్రయాణీకులకు సౌకర్య ముండనేరదు. మిగుల విస్తారమగు నీదేశమున నొక ముఖ్యపట్టణమునుండి మరియొక ముఖ్యపట్టణమునకు దూర మనల్పమని వేరుగ నుడువ బనిలేదు. విమానాశ్రయమునకు గావలసినది నిరాటంకమయిన చదరము చేయబడిన బహిరంగస్థలము; ఇది విమానారోహణావరోహణముల కనుకూలమై యుండి యెల్లప్పుడును జలపంకిలము కాక పొడిగానుండవలయును. దూరశ్రవణయంత్రమును, వాయుదిక్సూచియు నట్టియాశ్రమమున నుండనయ్యెడిని.

ఇచ్చట "విమానారోహణావరోహణముల కనుకూలమగు" ప్రదేశ మెట్టిదను సంగతి విచారింతము. ఆదర్శప్రాయమగు విమానాశ్రయస్థలము చతురస్రమై, ప్రతివైపునను ౫౦౦ గజములు పొడవు గలిగియుండవలెను. ఇట్టిస్థలము లభ్యమగునేని T మాదిరికాని, లేక నొక L మాదిరికాని స్థల మయినను బనికివచ్చును; కాని దీనికిగూడ ప్రతిభుజమును ౫౦౦ గజములు పొడవుగలిగి (భూమిపై) విమానము పరుగిడుస్థలము (Runway) మాత్రము ౧౫౦ గజముల వెడల్పుగలిగి యుండవలెను. ఇదిగాక, తంతివార్తాసంబంధమగు తంతులు, ఎత్తైన గోపురములు, కట్టడములు, కర్మాగారపుచిమ్నీలు మున్నగు ప్రతికూల వస్తువు లేమియు — ప్రమాదకారకములు కాన — తత్పరిసరమునం దుండగూడదు. విమాన మాశ్రయస్థానమునకు జేరునపుడీప్రతికూలవస్తువు లన్నియు నావికు నియస్వథా స్పష్టదృష్టిని భగ్నపఱచి బాగుగ నుండు స్థలమునుగూడ నిష్ప్రయోజనముగ గన్పడ జేయును. కావున విమానాశ్రయములగూర్చి జాగరూకులమై యుండవలెను.

విమానవిరామస్థలములు (Aerodromes) రేవుపట్టణములయందును, వాయు

మార్గాంతస్థలములయందును ఉండును; కాని విమానాశ్రయస్థానములు రహదారిలో నెచ్చటేని యుండవచ్చును.

ఇంచుమించుగ వత్సరమంతయు శీతోష్ణ పరిస్థితు లనుకూలములుగ నుండెడి మన దేశమున విమానయానము మిక్కిలి యభివృద్ధిని గాంచు నని దోచుచున్నది. స్థలవైశాల్యమునుబట్టి జూచిన నీదేశమున వేర్వేరుపట్టణములకుండు రహదారి మిగుల దూరమేగాక వాటిని జేరు సౌకర్యములును అంతగా ప్రబలని గారణమువలన విమానయాన మీదేశమునకు దగినదియేగాక మిగుల నవసరమై నదిగ గూడ గన్పడుచున్నది. ఇప్పటిలోనుండు తత్సౌకర్యము లతివ్యయకరములుగను మితములుగను ఉన్నవి. ఈ రెండువిషయముల యందభివృద్ధికి పెక్కు అవకాశములు కలవు. రాష్ట్రీముల సాయమున మున్ముందు విమానము లభివృద్ధినొంది, విమానయాన మనతివ్యయకరమై, ప్రయాణీకుల కందుబడిలో నుండు దేశాంతర్గతసాధనము కాగల దని చూపట్టుచున్నది. ప్రస్తుతకాలములో సంభవించిన యుద్ధములలోగూడ నొండొరుల కుండు విమాననౌకాదళమే ఆ దేశముల జయాపజయముల నిర్ణయించున దందరకును దెలిసిన విషయమే.

హైదరాబాదు, కాశ్మీరము, గ్వాలియరు, పాటియాలా, బికనీరు మున్నగు రాష్ట్రీము లెన్నియోలక్షల రూప్యముల వెచ్చించి సేనలను భరించుచున్నవి. మరి కొన్ని ఇతరరాష్ట్రీములు ప్రభుత్వ సైనికాదళము నుంచుకొనుచున్నవి. విమాన పరిశ్రమయు, నాకాశసంగ్రామశాస్త్రమును వృద్ధినొందు నీసమయమున నీ రాష్ట్రీములు స్వసైనికాస్థాపనములను దిద్దికొని, స్వకీయ విమానబలముచే యాకాశమున యుద్ధము జేయు విదేశముల నెదుర్కొనవలసి యుండును. ప్రభుత్వబలమునకును, వినియోగమునకును సాయపడెడు దిట్టమగు విమానములను రాష్ట్రాధిపతు లుంచనోపు. విమానదళమును సమకూర్చి భరించుటయును సైనికాదళములను భరించుట యంతటివ్యయకరము కాదు. ఇంతకన్నను ముఖ్యమగు విషయము ఈవిమానములవలన రాష్ట్రీయార్థికాభివృద్ధికి దోడ్పాటు కలుగును. సంగ్రామ సమయమున యుద్ధము జేయుటకును, శాంతిసమయమున వ్యాపారాభివృద్ధికిని యుపయోగపడు విమానము లిటీవల గట్టబడుచున్నవి. అట్టివాని విలువ ఇంతింత యనిజెప్పనలవి కాదు. కాశ్మీరమువంటి దేశమున విమానముల వలన గలుగు నదుపాయము ఇంతిం తనరానిది. సైన్యపు ఖర్చును తగ్గించి, ఆర్థికపరిస్థితుల జక్కపఱచి, దేశాభ్యుదయమునకు తోడ్పడు నవి విమానములే యని దెలిసికొన నగును.

శ్రీ రమణ బ్రహ్మాంజలి

శ్రీమతి పోణకా కనకమ్మ

అఖిలతత్త్వపదలక్ష్యస్థాన మై సర్వశక్తిప్రధాన మై సకలసృష్టి
కాధారమై, సత్యమై, నిరాలంబమై పరిపూర్ణమై పరాత్పరము నైన
ప్రథితతత్త్వము, త్రయరహితమద్వైతమ్ము నిన్నంగు లెఱిగి ధ్యానించునిత్య
ముక్తిదై, ప్రజ్ఞానమూలమై, ఆత్మబోధము సచ్చిదానందధామము నయి

పరమశాంతి నిధానమా ప్రణవరూప
రమణనామ నిర్మల పరబ్రహ్మమూర్తి
హృత్కమలవాసివై ప్రభాసించుసతము
తాపహారణ! చిదానందరూప రమణ!

నిత్యాత్మసామ్రాజ్యనిర్వాణపదవిలో, బ్రహ్మతేజస్వివై పరగువాఁడు
ప్రవిమలజ్యోతిరపాంగవీక్షణముల కరుణారసవిభూతిఁ గురియువాఁడు
మృదుమధురానందహృదయపద్మమునుండి ప్రేమసుధావృష్టి విరియువాఁడు
వాత్సల్యపరిపూర్ణవదనతేజమ్ములో చిరునవ్వువెన్నెలల్ మెరయువాఁడు

మౌనముద్రలోననె ఈసమస్త మాత్మ
మయ మను రహస్యమును చూపుమాత్ర తెలుపు
ఘనుఁడువై యొక్క నినుఁజేరు గతి యొసఁగితి
తాపహారణ! చిదానందరూప రమణ!

ఎవఁడు నేనను పుట్టువెఱిగి యభేదాత్మ నఖిలభూతముల తానై వెలుంగు
ఎవఁడు దేహము విశ్వమెల్ల వ్యాపించివైభవమున నొక్కఁడై పరిఢవిల్లు
ఎవఁడు లోవెలి నిండుహృజ్జ్యోతిభక్తుల యజ్ఞానతమమూడ్చి యతిశయిల్లు
ఎవఁడు చూచుచున్న సీవిశ్వమును పరుఁడై పరాత్పరతనాధ్యాత్మమొందు

ఆపరంజ్యోతి! వఖిలరహస్యవిదుఁడ
వాదిమధ్యాంతరహితుఁడ వవ్యయుఁడవు
ఏకమేవాద్వితీయమై స్వేచ్ఛవెలయు
తాపహారణ! చిదానందరూప రమణ!

కనువిచ్చి చల్లనికాంతులఁ జూచిన ఎనలేని శాంతివాహినులు వారు
పలువిచ్చినవ్వువెన్నెలల చాలులఁ బిల్వ ఆనందవీధి చెల్లాడు మనసు
మనసిచ్చి హృత్సుధామధురిమఁ జిమ్మిన చిగురించువడి సొమ్మసిలిన తనువు
చనవిచ్చి కృప నాత్మసాన్నిధ్యమిచ్చిన పరవశమ్మున నైక్యపరతఁ జెందు

ఎన్ని తపసులు పండించుకొన్న ఫలమొ?
నీమహాసన్నిధి వసించు నియతి కలిగె,
అప్రతర్క్యప్రభావ! మహానుభావ!
తాపహరణ! చిదానందరూప రమణ!

చంద్రమండలసుధాసారసన్నిభములౌ చిరునవ్వుతేనెలు చిందుతండ్రి!
బాలభానుప్రభాభాసమానములైన ఆత్మతేజోద్యుతు లలముతపసి!
మేఘమండలిలోని మెరుపుకైవడి భక్తగణముమధ్యను చెల్వుగలుగు ఈశ!
నిరతిశయానంద నిర్వికల్పస్థితి నిర్గుణబ్రహ్మమై నెగడుమూర్తి!

నిత్యకైవల్యపదము నందిచ్చుదేవ!
పతితపావన! మహిత! భవాబ్ధిపోత!
అవ్యయాత్మస్వరూప! స్వయంప్రదీప!
తాపహరణ! చిదానందరూప రమణ!

నిష్కామమున కీవు నిలయ మ్మగుదుగాక భక్తపరత్వమ్ము వదలఁబోవు
వైరాగ్యమునకీవు ప్రామాణ్య మగుగాక పొరిపుచ్చఁబోవు నీకరుణనుంత
ఎఱుకయెల్లను నీవయేరూపమగుగాక శరణాగతుల వీడనెఱుగ వెపుడు
త్యాగమ్మునకు గురియై వెల్గుదువుగాక; బ్రహ్మవిజ్ఞానసంపదకు నిధివి

విధి, నిషేధమ్ము లిటు మేళవించి, ఏక
మైతివి, పరస్పరమ్ము తాదాత్మ్యముగను
సర్వభూతాత్మ! సర్వజ్ఞ! సర్వసాక్షి!
తాపహరణ! చిదానందరూప రమణ!

ఒకసారి నినుఁజూడ నుత్సాహపడినఁ గన్పడుదాక మనసు నిబ్బరముపడదు,
దర్శించినంత నిత్యమ్ము నీసన్నిధి నిలువ కన్య మెయినర్ప నీయ దిచ్ఛ,
కనుమోడ్చి చూచినంతన నఖిలప్రపంచమ్ము నీవగుచు తేజము వెలార్తు,
'నాన్యథా తే శరణంప్రపద్యే'యన చిత్కళాశ్రితసంస్థితి వహింతు

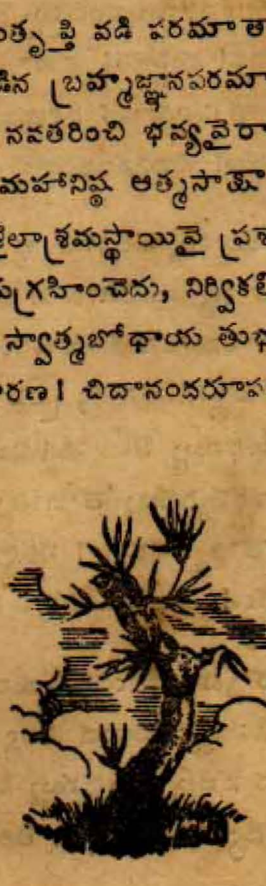
అరుణశైలమ్ము కైలాస మయ్యె నీవు
నిలువ నభవుఁడవైతివి నీవు నచట
క్షేత్ర, క్షేత్రజ్ఞ లొకట భాసించినారు
తాపహరణ! చిదానందరూప రమణ!

వాసిష్ఠగణపతివరమునీంద్రునికి ముక్తిని ప్రసాదించిన దివ్యమూర్తి!
ఉరుకృప శ్రీరామయోగీంద్రగురునకు గురుమహాదేవుఁడా గుణనిధాన!
శబరివంటి యనన్యసద్భక్తపాళి కాశ్రితపారిజాతమా చిద్విలాస!
శరణాగతుల నరమరలేక తనియించి తరియింపఁజేయు విద్యామృతాత్మ!

స్వామి! భవదాత్మతేజమై భవనిసర్గ
కాంతియే ప్రేమవాహినిగా వెలార్చి,
పరమనిశ్శ్రేయససుఖసంప్రాప్తి నొసఁగు
తాపహరణ! చిదానందరూపరమణ!

శాస్త్రమీమాంసల సంతృప్తి వడి పరమాత్మానుభవదూరులైనవారి
వలన నాశ మొనర్పఁబడిన బ్రహ్మజ్ఞానపరమార్థతత్త్వ మేర్పరచి తెలిపి
పృథుకరుణాప్తి రక్షింప నవతరించి భవ్యవైరాగ్యసంపదను స్వస్వ
రూపానుసంధానరూఢి మహానిష్ఠ ఆత్మసాక్షాత్కార మంది వెలిఁగి

అరుణశైలాశ్రమస్థాయివై ప్రశాంత
గతి ననుగ్రహించెదు, నిర్వికల్పి వయ్యు,
పాహి! స్వాత్మబోధాయ తుభ్యంనమోస్తు!
తాపహరణ! చిదానందరూపరమణ!

ఫొటో

శ్రీ పుక్రేవు సత్యనారాయణ

(మధ్యాహ్నం భోజనా లయాక — విశ్వనాథం ఉదారంగు బరంపురం పట్టుపంచ శాస్త్రోక్తంగా పింజపెట్టి కట్టుకుని వుంటాడు. బక్క పలచగా చామనచాయగా వుంటాడు. కొంచం కోలపాటి మొఖం. కళ్లు గుంటలుపడి వుంటాయి. గదిలో టేబిలుదగ్గిర కూర్చునివుంటాడు. అతని భావమరిది గోపాలంకూడా దగ్గరగా మరో కుర్చీలో కూర్చునివుంటాడు. ఎర్రనిరంగు, గుండ్రని మొగం, బొద్దుమీసాలు - క్రెంచికటింగు చేయించుకోవడపు అభిలాషతో వుండి ఒకేమారు ఆపని చేస్తే పలువురికీ కొత్తగా కనిపిస్తుందన్న వుద్దేశంతో మీసంకొసలు మాత్రం తొలిసారి కట్టింగు చేయించినట్టుగా కనిపిస్తాయి—గులాబీ రంగు జపానుసిల్కు పంచ గుండారుగా చుట్టి క్రిందికొసలు మోకాళ్లవరకూ ముడిచి ముడివేసుకుని కాఫీహోటలు అయ్యరులాగు వుంటాడు. ఇద్దరిదీ ఇంచుమించుగా ఒకటే వయస్సు, ముప్ఫయి సంవత్సరాలు చిల్లర వుంటాయి. టేబిలుమీద వెండి పళ్లెంలో తాములపాకులూ చెక్కలూ వుంటాయి. విశ్వనాథం ఏమిటో ఆలోచిస్తూ పరధ్యానంగా కూర్చునివుంటాడు. గోపాలం తాములపాకులకు సున్నం రాసుకుని ఈనెలు తీసుకుని ఒక్కొక్క ఆకు నములుతూ వుంటాడు.)

గోపాలం

బావా, తాములపాకులు వేసుకోవోయ్ అని యెన్నిమార్లు చెప్పినా వేసుకోకుండా, ఏమి టలా కూర్చున్నావు? ఈపూట భోజనంకూడా సరీగ్గా చేసినట్టు లేదు. ఏమిటో పొద్దుటినుంచీ అదోమాదిరిగా కనబడుతున్నావు. ఏమిటి, దేన్ని గురించి అంత ఆలోచన?

విశ్వనాథం

(ఒక్కనిమిషం వూరుకుని, తాపీగా) ఓసంగతి ఇన్నాళ్లకు గ్రహించానుగదా అని.

గోపాలం

ఏమిటోయ్ ఆసంగతి? మరేమీ రహస్యం కాదుగద? అలాగైతే నాకూడా కాస్త చెబుతావని.

విశ్వనాథం

నేను వట్టి తెలివితక్కువవాడిని గదా అని గ్రహించాను.

గోపాలం

ఏం అలాగు? కొత్తగా ఈమధ్య భర్తృహరిసుభాషితంగాని చదివా వేమిటి? అందులో రాశాడులే, 'తెలివి యొకింత లేని యెడ దృప్తుడనై కరిభంగి' అంటూను.

విశ్వనాథం

ఒకడు రాసే దేమి టన్నీ? అక్షరాలా అనుభవంలో కనబడుతూంటేను?

గోపాలం

ఎవరైనా స్వాములవారిదగ్గర శిష్యరికం చేసి జ్ఞానోపదేశం పొందా వేమిటి?

విశ్వనాథం

స్వాములవారు కాదునాయనా, మీ ముద్దుల చెల్లెలే జ్ఞానబోధ చేసింది ఇన్నాళ్లకు.

గోపాలం

ఏమిటీ పిచ్చిఘోరణి, మా చెల్లె లేం జేసిం దోయ్?

విశ్వనాథం

"అంగన నమ్మరాదు" అన్నమాట అక్షరాలా, ముమ్మాటికీ నిజం సుమా తెలివి తక్కువపెద్దమ్మా అని బోధపరిచింది.

గోపాలం

ఇదంతా మా చెల్లెలిమీద కేనా దండయాత్ర? ఏమిటి, ఏం జరిగిం దేమిటి, అసలు?

విశ్వనాథం

ఇంతకూ ఒక ర్నవలసిన పనేముంది, చదువుకున్న భార్యా అయితే ఉద్ధరిస్తుం దనిముచ్చటపడి పెళ్లి చేసుకోవడం నా దే తప్పు. 'చదువుకున్న ఆడవాళ్లు సానాళ్లతో సమానం, దాన్ని పెళ్లి చేసుకుంటే నీ బతుకు ముంచు కొస్తుందిరా బాబూ, వద్దు గాక వద్దు' అని మా నాయనమ్మ శ పోరు పెట్టినా వినకపోయినం దుకు, ఆ తల్లి ఇప్పుడు చచ్చి ఏస్వర్గా న్నుందో గాని, ఆవిడన్నమాటలకు అర్థం ఇప్పుడు బోధపడింది.

గోపాలం

బావా, అసలు ఆడజాతే అలాంటిదోయ్, అంచేత నువ్వు ఎవడ్నైనా మొగాడినే పెళ్లా డేస్తే ఎంతో బాగుండేదిసుమీ?

విశ్వనాథం

ఏమోయ్! నేను యిప్పుడు సీరియస్‌గా మాట్లాడుతున్నాను — తెలుసా?

గోపాలం

మరి అసలు సంగతేమిటో చెప్పమంటే చెప్ప కుండా ఈ లెక్చ రంతా ఏమిటి? చదువుకున్న పెళ్లాం అయితే ఇప్పుడు నిన్నేం చేసిందేమిటి?

విశ్వనాథం

ఏమైనా చేస్తారోయ్! వాళ్లు చెయ్యలేం దేముంది గనక? ఆడవాళ్లకు ఈ కాలంలో స్వేచ్ఛ కావాలి. వాళ్ల ఇష్టం వచ్చిన వాళ్లతో మాట్లాడడానికి స్వేచ్ఛ కావాలి. వాళ్ళ ఇష్టం వచ్చిన చోటికి వెళ్లిపోవడానికి స్వేచ్ఛ ఉండాలి. పెళ్లి అయిపోయినా, వాళ్ల ఇష్టం వచ్చిన పరపురుషులను ప్రేమించడానికి స్వేచ్ఛ ఉండాలి. ఇక మగముండాకొడుకు అటువంటి ఆడదాన్ని పెళ్లి చేసుకుని ఎంత సుఖం అనుభవిస్తాడో ఆలోచించు.

గోపాలం

బావా, స్త్రీస్వాతంత్ర్యం అంటే ఏమిటో నీవు అర్థం చేసుకోలే దన్నమాట ఇంత చదువు చదివీ కూడాను. నీవు చెప్పిన తక్కిన హక్కులన్నీ ఆడవాళ్లు కోరుతున్న మాట నిజమే. అట్లు వారు కోరడంకూడా న్యాయమే అని నేను చెప్పగలను. అయితే నీవు చెప్పిన ఆఖరువిషయంమాత్రం నీవు అనుకున్న సందర్భంలోనూ, నీవు అనుకున్న ఉద్దేశంతోనూ ఎక్కడా ఏ స్త్రీ కోరడమూ లేదు, అట్లు కోరనూకోరదు. అసలు వివాహమే కన్యకు నచ్చిన వరునికి చేయమనీన్నీ, ముసలివాళ్లకు అంటగట్టి ఆడపిల్లల జీవితాలను ధ్వంసం చేయవద్దనీన్నీ, స్త్రీలు కోరుతారు గాని, పెళ్లి అయిపోయినాక కూడా పరపురుషులను ప్రేమించడానికి హక్కు వుండాలని కోరటం లేదు.

విశ్వనాథం

ఇదివరకు ఎవరూ కోరకపోయినా,

ఇప్పుడు మీ చెల్లెలు అట్టిహక్కులు కావాలని ప్రచారం చేసి, ఇదివర కెవరూ పొందని పేరూ,ప్రతిష్ఠా సంపాదించుతుంది లే.

గోపాలం

నీ ధోరణంతా ఇవాళ అయోమయంగా వుందే? మా చెల్లెలివల్ల ఏదైనా అపరాధం జరిగిందంటావా? అలాంటి దేదైనా ఉంటే స్పష్టంగా చెప్పు.

విశ్వనాథం

నే చెప్పే దేమిటి? నువ్వే కనుక్కో మీ చెల్లెలిని.

గోపాలం

ఫరవా లేదు నీవు చెబుదూ.

విశ్వనాథం

ఏం చెప్పమన్నావు, ఇంకా సిగ్గులేక? పరపురుషుల ఫోటోలు పెట్టెల్లో పెట్టుకోవడమూ, తోచనప్పుడల్లా వాటిని చూసుకుని ఆనందిస్తూవుండడమూను.

గోపాలం

ఆఁ? ఎవరిఫోటో వుంది మా చెల్లెలిపెట్టెలో?

విశ్వనాథం

ఎవరో ప్లీడరుగారిదట.

గోపాలం

ఫోటో వున్నట్టు నీ కెలా తెలిసింది?

విశ్వనాథం

అబ్బే, దొంగతనం ఎంతకాలం దాగుతుంది? ఇంతకూ నా అమాయకత్వమే దాన్నింత వరకూ తెచ్చిం దనుకో. రంకు నేర్చింది బొంకనేర్చదా అన్నట్టు, దాని మాటలు చూస్తే, ప్రపంచంలోని ఏస్త్రీమైనా, దీనంత ఇదిగా మొగుణ్ణి ప్రేమిస్తుందా, అనిపిస్తుంది. నిన్నరాత్రి నాబనియను పొరపాటున దానిపెట్టెలో ఉండిపోయిం దని అది చెబితే తీసుకునేందుకు పెట్టె తెరిచాను. ఇంకేముంది? రహస్యం బయలుపడింది. అందులో వుంది ఫోటో. అది ఎవరిఫోటో అని తరవాత దాన్ని అడిగితే, ఒక ప్లీడరుగారిది అని తొణుకూ బెణుకూ లేకుండా జవాబు చెప్పింది. ఏప్లీడరుగారి దని అడిగితే, నేను మనసారా ప్రేమించి ఆరాధిస్తూన్న ఒక ప్లీడరుగారిది అని నిర్భయంగా చెప్పింది. అంతకూ వుండబట్టక, ఆయనపే రేమో నేను తెలుసుకోవచ్చునా అనికూడా అడిగితే, ఆయనపేరు మీరే తెలుసుకోండి, ఆయన ప్రస్తుతం ఈవూళ్లోనే వుంటున్నారు అని సిగ్గూ లజ్జా విడిచిపెట్టేసి చెప్పింది.

గోపాలం

ఓహో! అదా, సరే తెలిసింది లే.

విశ్వనాథం

ఆ ఫోటో దగ్గర వున్నట్టు నీకుకూడా తెలుసా?

గోపాలం

ఆఫోటో నేనే మా చెల్లెలికి ఇచ్చాను. దాన్ని గురించా ఇంతవిచారం? సరేగాని, నిన్ను ఒక చిన్నప్రశ్న వేస్తాను కోపం తెచ్చుకోకుండా జవాబు చెప్పు. మీ యింట్లో నీగదినిండా అంతమంది సినిమా స్టార్సు ఫోటోలు వున్నాయి. కాంచనమాల ఎన్ని ఫిల్ములలో ఎన్ని విచిత్రమైన పోజులలో యాక్టు చేసిందో అన్ని ఫోటోలూ నీగదిలో వున్నాయిగదా, అటువంటిది మా చెల్లెలు మనసారా ప్రేమించిన ఒక ప్లీడర్లుగారి ఫోటో

పెట్టుకుంటే నీకు దానిమీద ఎందు కంత కోపం రావాలి ?

విశ్వనాథం

అయితే దీనికంతకూ మూలకారణం నువ్వే నన్నమాట. నీగుణంకూడా ఇన్నాళ్లకు తెలిసిందిలే. కాలేజీలో చదువుకునేటప్పుడు నీవేదో బుద్ధిమంతుడవనీ స్నేహపాత్రుడవనీ తలచి నీతో కలసి స్టడీచేశాను. మీచెల్లెలు కూడ స్కూలుఫైనల్ చదువుతోందిగదా అని సరదాపడి పెళ్లిచేసుకున్నాను. నీతో స్నేహం చెయ్యకపోయినా తీరిపోను బి. ఏ. ప్యాసయితీరుదును. నీతో స్నేహం, మీ చెల్లెలును వివాహమాడడం ఈ రెండింటి వల్లే నావిద్యే పరీక్షపోవడం, ఎంతకీ ప్యాసు లేక చివరికి మేష్టరుపనిలో ప్రవేశించడం జరిగేయి.

గోపాలం

మా చెల్లెలు స్కూలుఫైనలు పరీక్షపోవడానికి కారణం నువ్వు కాదూ? హాఫియర్లీలో ఎంతో బాగా మార్కులు వచ్చాయి. తరవాత పెళ్లయింది, పబ్లిక్ పరీక్ష తన్నేసింది. మరసటి సంవత్సరం మరి చదవనే చదవనని మానే సింది.

విశ్వనాథం

అబ్బీ, ఎంచ కొచ్చిన కబుర్లివి? ఇక నీసంగతి బాగా తెలిసింది. ఇంక నీతోటీ, మీచెల్లెలి తోటీ సంబంధం నాకు లేదు. (కొంచెం ఆలోచించి) వాళ్లఫొటోలూ, వీళ్లఫొటోలూ తీసుకువచ్చి నాభార్య కివ్వడం ఇదెక్కడి న్యాయం? నీభార్యా ఎవరినైనా ప్రేమించిం దేమో కనుక్కొని ఆవిడకు వాళ్ల తాలూకు ఫొటోలు తెచ్చి ఇవ్వకూడదూ నీకంత ఇష్టమైతేనూ!

గోపాలం

అది టోయ్ బావా అనుకుంటున్నావు? నా వైఫ్‌కిమాత్రం ఇవ్వలే దనుకుంటున్నావా? నీవైఫ్ ప్రేమిస్తూవున్న ఆప్లీడరుగారి ఇంటి డాక్టరుగారిని నావైఫ్ ప్రేమిస్తోంది. పైగా, నావైఫ్ నీవైఫ్‌లాగు కాకుండా, ఆడాక్టరుగారి ఫొటోని బాహాటంగా గదిలో గోడకి అలంక రించుకుని రోజూ ఆరాధిస్తూ వుంటుంది.

విశ్వనాథం

నీకుమతిపోయిందో నాకుమతిపోయిందో తెలీ కుండావుంది. నీమాటలు నాకు శూలాలు లాగు తగులుతున్నాయి. సీతా, సావిత్రి, అనసూయ మొదలైన మహాపతివ్రతలకుపుట్టి నిల్లయిన ఈభారతభూమిలో ఈకాలా నికి ఇలాటి విడ్డూరాలు పుడుతున్నాయి గదా? ఆహా! స్త్రీకి ఇంతస్వేచ్ఛా! సరే, నువ్వూ మీచెల్లెలూ అంతా కలిసి గంగలో దిగండిగాని ఇక మరి మీ ప్రసక్తి మీది, నాప్రసక్తి నాది. మీవల్ల మానిష్కళంక మైనవంశానికి తీరనికళంకం తెచ్చిపెట్టుకోడం తప్ప మీ సంబంధంవల్ల మరేమీ లాభం లేదు. నేనొక్కడినీ ఈరాత్రి ప్యాసింజరుకు మాయింటికి వెళ్లిపోతాను.

గోపాలం

ఏమిటోయ్ మహాజడిపిస్తున్నావు? నువ్వెళ్లి పోతే మా చెల్లెలేనేమిటి వుండిపోతుం దను కుంటున్నావు నాదగ్గిర? అది ప్రేమించిన ఆ ప్లీడరుగారితో అదీ ఈరాత్రిప్యాసింజరుకే వెళ్లిపోతుంది, చెప్పకేం. అందుకనే సాయం కాలం ఆప్లీడరుగారూ మాచెల్లెలూ కలిసి

ఫోటో కూడా తీయించుకుంటారు. అందుకు తగిన ఏర్పాట్లకూడా చేశాను.

విశ్వనాథం

నేను వెళ్లిపోయాక మీ ఇష్టంవచ్చినట్లు అఘోరించండి కాని నన్ను దగ్గిరుంచే ఇలాటిపనులు చేసి నాకు తలవంపులు తేకండి నాయనా. (కొంచెం సేపుండి) ఎంత సంఘసంస్కరణమైనా, ఇంత బాహాటంగా ఇలాటిఘోరాలు చేయిస్తువున్న నిన్ను నిజంగా ఏంజేసినా పాపంలేదన్నమాట. ఛీ! ఇంక ఎంతమాత్రం నీ యింట వుండను. నా గుడ్డలేవో తీసి పెట్లో పెట్టేసివుంచమని చెప్పు మీ చెల్లెలితో, సాయంత్రం ప్రయాణం తప్పదు. మేము పెట్టినబంగారం ఏదో మాకిచ్చెయ్యాలి.

గోపాలం

మా చెల్లెలిని వదిలేసి సన్యాసం పుచ్చుకుంటావా?

విశ్వనాథం

ఏమోయ్! మరింత అనవసరప్రసంగం మాను. సిగ్గూ లజ్జా లేకుండా అడ్డుప్రశ్నలు వేస్తావు. ఫో, నాముందునుంచి లేచిఫో. ఒక్కటి అడుగుతాను దానికి జవాబుచెప్పేసి వెళ్లిపో, అంతే.

గోపాలం

బావా, ఒకటి కాదు పదడుగు, చెబుతాను. అంతేగాని అంత కోపం తెచ్చుకోడాని కేముంది, ఇంతకీని.

విశ్వనాథం

నీ కేమీ వుండదురా నాయినా, అన్నీ తెగించి వ్యవహరిస్తూవున్న వాడివి నువ్వు, ఇంక నీకు సిగ్గుంటుందా, లజ్జుంటుందా? సరేగాని, వెళ్లిపోయేముందు ఆ ప్లీడరుపేరు తెలుసుకోవాలని వుంది. నావల్ల మీ చెల్లెలికి సుఖంలేనప్పుడు పోనీ ఆమహానుభావుడివల్లనైనా సుఖపడనీ, అతనిపేరుమాత్రం చెప్పు.

గోపాలం

సరే అయితే ఆప్లీడరుగారిపేరు చెబుతాను, ఆయనమీద తగినట్టు పగతీర్చుకుంటావా?

విశ్వనాథం

ఆయనమీ దెందుకు పగతీర్చుకోడం? ఆడది తిన్ననయిం దయితే మగా డేంజేస్తాడు?

గోపాలం

అటుం చిటు ఎందు కనుకోరాదు? మగాడు తిన్ననైనవా డైతే ఆడ దేంజేస్తుంది?

విశ్వనాథం

అంతబుద్ధి ఉన్న వాడివి మరిఆప్లీడరుకు నువ్వే తగినట్టు బుద్ధి చెప్పలేకపోయావూ? పైగా ఆయనఫోటోకూడా నువ్వే తెచ్చి మీ చెల్లెలి కిచ్చే నంటున్నావు?

గోపాలం

బావా, ఆప్లీడరుగారికీ నాకూ చాలాకాలంనుంచి స్నేహం. అంచేత అతను మా చెల్లెలు విషయంలో ఎంత అన్యాయం, అపరాధం చేస్తూవున్నా నేను బుద్ధిచెప్పడానికి సాహసించలేకుండా వున్నాను. అంచేత నువ్వే అతన్ని తగినట్టు శిక్షించి పగతీర్చుకో.

విశ్వనాథం

అయితే నన్నేం జెయ్యమంటావు?

గోపాలం

ఏమీ లేదు, ముందు అతన్ని పూనిడిసి ఒక

లెంపకాయ కొడతానని ఒట్టుపెట్టుకో, తర వాత తక్కిన కర్తవ్యం ఆలోచిద్దాం.

విశ్వనాథం

ఒకటి గాదు పదిలెంపకాయలు కొడతాను. అదేనా, జోడుతీసి మరీ కొడతాను. లేక పోతే అలాంటి రాస్కెల్‌ను ముద్దిస్తారేమిటి? అయితే అతనిపే రేమిటో చెప్పావు కావు.

గోపాలం

సరే అయితే వుండు. 'చెల్లీ!' (అని వంటింటి వైపు తిరిగి గట్టిగా పిలుస్తాడు)

కమలమ్మ

(అప్పుడే మడిచాలించి, ఆకుపచ్చరంగు చీర కట్టుకుని ఇవతల గదిదగ్గిరికి వచ్చి)

ఏం అన్నయ్యా, పిలిచావు?

గోపాలం

బావ ఈ వేళనుంచి మనతో సంబంధం తెంచేసుకున్నాడట. రాత్రి ప్యాశింజరులో వెళ్లిపోతాడట. నిన్ను తీసుకువెళ్లట.

కమలమ్మ

(నవ్వుతూ) మీ సంభాషణ వంటింట్లోంచి వింటున్నాను.

గోపాలం

బావతాలూకు బట్టలన్నీ పెట్టెలో సర్దేసీ, ప్లీడరిగారి ఫొటోలూ, మీవదినగారి డాక్టరు గారి ఫొటోలూ తీసి ఇలా పట్టుకురా.

విశ్వనాథం

సరేలే, ఆఫొటోలన్నీ కూడా ఎందుకు నాదగ్గిరికి, వాటినిచూసి ఏడవమనా సంతో షించమనా నీవుద్దేశం? నేను అడిగింది అతని పేరుమాత్రమే.

గోపాలం

తొందరపడకోయ్ బావా! మరి నీకూ మాకూ సంబంధం లేదన్నావు. ఇక తగు వెందుకు? ఆయనపేరు ఆయన ఫొటో క్రిందనే వ్రాయబడివుంటుంది చూతువుగాని.

(3 ఫొటోలతో కమలమ్మ ప్రవేశం)

కమలమ్మ

ఇవిగో అన్నయ్యా,

(అని గోపాలంచేతి కిచ్చి కొంచెం దూరంగా నిలుచుంటుంది.)

గోపాలం

(అన్ని ఫొటోలూ తన ఒడిలో ఉంచుకుని, ఒకఫొటోమాత్రం చేతితోపట్టుకుని విశ్వనాథానికి చూపించి)

బావా! ఈ ఫొటో చూడు, ఈ ప్లీడరు గారి నెప్పుడైనా చూశావా?

విశ్వనాథం

(ఫొటోవైపు చూసీచూడనట్టు చూసి)

లేదు. చూస్తే ఇంక నిన్నడగడ మెందుకు?

గోపాలం

ఈ యన్ని నువ్వు ఎరగనే ఎరగవా?

విశ్వనాథం

ఎరగనని చెబుతూవుంటే, ఏమిటా క్రాసింగూ? పెద్ద లాయర్ లాగు?

గోపాలం

అదుగో ఇంతలోకే కోపం. ఇం కెలాగు దేవులాడ్డం? అడిగిందానికి జవాబుచెప్పడాని కెందు కంతకష్టం? అయితే ఈయన్ని నీవు ఎంతమాత్రమూ ఎరగవన్నమాట.

విశ్వనాథం

(మిక్కిలి చికాకుగా) - దేవుని మొదట, అబద్ధమాడను, నిజం చెబుతాను — ఎరగను. ముమ్మాటికీ ఎరగను. సరా? ఇంక తక్కిన ఏదు పేకో కాని త్వరగా. అతని పేరు చెప్పు.

గోపాలం

భేష్, అలా గుండాలి జవాబు. (అంటూ ఆ ఫోటో తన ఒడిలో వుంచుకుని మరొక ఫోటో తీసి విశ్వనాథానికి చూపించి) పోనీ ఈ ఫోటో చూడు, ఈయన ఇప్పుడు నీకు చూపించిన స్త్రీ డరిగారి యింటి డాక్టరుగారని చెప్పానే, ఆయన. ఈ యన్నైనా ఎరుగుదువా?

విశ్వనాథం

నీ మొఖంలాగే వుంది ఆ ఫోటో, నీవేషం అంతాను. ఇంతకూ నే నడిగిం దేమిటి, నీవు చెప్పే దేమిటి? మెల్లిగా నన్ని సంగతి మరి పింప జేద్దామనా నీ వుద్దేశం?

గోపాలం

నీకంతా తెలిసిపోయాక ఇక నెందుకు దాపరికం? అయితే, నిజంగా నువ్వు గుర్తుపట్టావన్న మాట. నిజంగా ఈ ఫోటో నాలాగే వుందీ? ఏదీ మరోమాటు చూడూ.

విశ్వనాథం

(తిరిగి ఫోటో వంక చూసి) ఈయన కూడా నీలాగే వున్నాడు లే, అయితే ఎవ రంటావు ఈయన?

గోపాలం

నా భార్య ప్రేమించిన డాక్టరుగారి దని చెప్పాను కానూ?

విశ్వనాథం

అవును లే, ఈయన పేరు?

గోపాలం

(ఒడిలో నున్న మరో ఫోటో తీసి అందులో సగం భాగం పాకెట్ రుమాలుతో కప్పి తక్కిన భాగాన్ని విశ్వనాథానికి చూపించి)

ఇదుగో చూడు, ముందు నువ్వు చూసిన ఫోటోనూ ఈ ఫోటోనూ దగ్గర పెట్టి చూడు- ఈ డాక్టరుగారి పేరు ఫోటో క్రింద వ్రాయబడి వుంది. ఇదిగో చదువు.

విశ్వనాథం

(రెండవ ఫోటోలో సగం భాగం చూసి)

ఇదేమిటి, దీని క్రింద నీ పే రుం దేమిటి? అయితే డాక్టరుగారివి నువ్వా? ఏదీ యీ ఫోటో అంతా తిన్నగా చూడనీ! ఇలా తే.

(అని ఫోటో గోపాలం చేతిలోంచి లాక్కుని చూసి)

ఇది మనం యఫ్. ఏ. చదువుకుంటు న్నప్పుడు తీయించుకున్న ఫోటో లాగుంది. కాలేజీ పేరూ, సంవత్సరం కూడా మీాదని రాసివున్నాయి.

గోపాలం

ఆ రెండో ఫోటో ఎవరో చూడు.

విశ్వనాథం

(ఫోటో వంక చూసి) ఓహో! జ్ఞాపకం వచ్చిందోయ్. మనం ఆ సంవత్సరం కాలేజీ డ్రామాలో పార్టు తీసుకుని, ఆ డ్రెస్సులతోటే మన మిద్దరం ఫోటో తీయించుకున్నాం.

గోపాలం

నువ్వప్పుడు ఏ వేషం వేశావో తెలుసునా?

విశ్వనాథం

నువ్వు డాక్టరుపాత్రా, నేను ప్లీడరుపాత్రా తీసుకున్నాం. కాని నిజంగా ఈఫొటో సంగతీ, మనం వేషం వెయ్యడం సంగతీ మర్చిపోయానుసుమీ. ఈఫొటోను కూడా పోల్చుకోడం కష్టంగా వుంది.

గోపాలం

(మరో ఫొటో విశ్వనాథానికిచ్చి) అప్పుడు మనం తీయించుకున్న ఆఫొటోను బట్టే నీ ఫొటో నాఫొటో వేరువేరుగా ఎన్లార్జి చేయించి, ఓటినావైఫ్‌కీ, ఓటి నీవైఫ్‌కీ ఇచ్చాను ఈమధ్యనే చూడు.

విశ్వనాథం

అయితే ఇదేనా నేను నిన్నరాత్రిచూసింది?

గోపాలం

ఏమో, నిదానించి మరీచూడు బావా, పొరబడకు. ఈప్లీడరుగార్నేనా మా చెల్లెలు ప్రేమిస్తోంది? మరెవర్నేనానా?

విశ్వనాథం

(తెల్లబోయి) చాల్లేవోయ్, ఈసంగతినాతో మొదటే చెప్పకుండా, మాబాగా ఆటా కులుకట్టావే నా కీవేళ!

గోపాలం

అంత తొందరపాటూ, ఇంతలోకే అంత అనుమానంపడ్డం నీకు బాగుందీ?

విశ్వనాథం

ముత్తానికి గట్టివాడివోయ్!

గోపాలం

నీఫొటోని గుర్తుపట్టలేక పరపురుషుడిఫొటో అనుకుని మాచెల్లెలిని వదలిపెట్టెయ్యడానికి సిద్ధపడ్డావుగదా! అడ్డమయిన సానివాళ్ల ఫొటోలూ సభ్యమూ అసభ్యమూ అన్న మాట ఆలోచించకుండా గదినిండా తగిల్చావుకదా! నీమీద మాచెల్లెలికి ఎంతకోపం వచ్చివుంటుందో న్యాయం ఆలోచించు!

విశ్వనాథం

అందుకనా, నువ్వు నాచేత ఈవాళ ఇంత నాటకం ఆడించావు? సరేలే, ఇంటి కెళ్లగానే, ఆఫొటోలన్నీ తీసిపారేసి మీచెల్లెలిఫొటోలతో గది నంతటినీ అలంకరించుతానులే.

గోపాలం

సరేగాని, నీప్రతిజ్ఞమాటమర్చిపోయావేమిటి? ప్లీడరుని ఏదో చేస్తా నన్నావు?

విశ్వనాథం

బాబూ, నీకు పదివేల నమస్కారాలు చేస్తాను, నన్నింతటితో ఇలా వదిలిపెడుదూ.

కమలమ్మ

ప్లీడరుగారూ! ఈతాంబూలం అందుకోండి.

(ఈ నెలుతీసిన తమలపాకులూ చెక్కలూ అందిస్తుంది)

తెలుగుసిరి

శ్రీ సత్యదుర్గేశ్వరకవులు

మాటవరుసకు నేడును మా తెలుంగు సిరివి సిరి వని వెనుకటి స్నేహతృష్ణ
వెడలిపోలేక నిల్లిదో పీకులాడుచుంటి నదియేమొ! తెలుగుల జాడవీవు.

తెలుగువజీరులీ తెలుగుదేశమునన్ దమ తెల్గుదీపికల్
నిలిపినయంతవట్టు మది నేదియు లేక తెలుంగుతోటలన్
గలకలలాడి, పెక్కరడుగట్టిన భాసమువోలె నిల్చి ఆ
తెలుగుమహేంద్రు లిప్పుడు గతించిన అన్యులబట్టి బోయితే.

మా రుమను మది హైందవాచారమునకు
దగునె? నీతియు జాతి యద్దానగాదె?
పేరు నూరును లేక నివృత్తి జనుట
అకట! కైకొంటి నేటిరప్యావిధమ్ము.

ప్రజ్వలించితి తెన్గు 'బావుటా' ఆంధ్రగోల్కొండ దుర్గాగ్రాన గోఅలునాడు
తాండవించితి మాపతాకమ్ము పాటలీపుత్రకోట్టాగ్రాన బొల్చునాడు
చెన్నుమీరితి తెల్గు "జెండా" ప్రభలనోరుగంటి బెద్దివ్వెయై గడలునాడు
వెలమించితివి యాంధ్రవీరకేతుశ్రీల విద్యానగరమధ్య వెలుగునాడు
సాటిసిరులను మించితి నేటిరాణ్మ
హేంద్రవరమున ఆంధ్రజాతీయకేతు
వీకనంబడు గౌతమీవిశ్వవీథి
జెలగి సాయంవిహారమ్ము సలుపునాడు.

ఇంతలో నాటిసియనుభవించిన యట్టిమహాంధ్రవైభవం
బంతయు నాంధ్రవీరులు దివంగతులైరని కాల దన్ని; త
త్సంతతి భావి నిర్ణయము సైతము సల్పక లేచి పోతి పో
నింతకు నాటిమా తెనుగువృద్ధిని లో నెపుడైన దల్తువే?

మావా రం దపు దున్న. యాంధ్రు లిటు లే మాత్రమ్ము నీ మోసపు
భావంబున్ గ్రహియింతురేని తమ యీవ్యాపారమెల్లానో; పో

ఆవంతేనియు మించ లేదిపుడు బ్రహ్మాండప్రయత్నమ్మునన్
"దావా మైనను వేసి నిద్దిరిగి సంస్థాపింతు మాంధ్రావనిన్.

పూర్వమునన్ మహావిభవముల్ గొని నేడు విధిక్రమంబునన్
సర్వము మాసి ఈ తెనుగుసావిడిలో బడియున్న రమ్యదృ
శ్యోర్వి సమీక్ష సేయు మనుజోత్తము డొక్కడుకూడ వీడిపో
కోర్వడటుల్ భవద్హృదయ మోర్చి యటుల్ వెనుజూడ కేగనో?"

నేటిలండనుకంటె ఘనీభవించి
వెలసి చెలగిన నాటిమావిజయనగర
శిథిలములు పిల్చుచున్నవి చేతు లెత్తి
ఉండ మనవులే; లేచి రమ్మెక్కమారు.

పరదేశి పెండ్లి

శ్రీ వారణాసి సుబ్రహ్మణ్యం

కొంచెం లొజ్జ కనిపిస్తే చాలు! వేలుపెట్టి చూపించి వెక్కిరించడం మామూలు ఈ వెధవలోకానికి. అందులో శారీరకంగా అయితే అవ్యక్తిబాధ భగవంతుడి కెరుక.

ఆ నాలుగడుగుల రెండంగుళాల శరీరం, చిన్న బొజ్జా, సక్కదోసకాయలాంటి ఆ పొడుగుపాటి తలా — ఎవరికి నవ్వు తెప్పించవూ? అయితేనేం? పచ్చటి పసిమివర్ణంలో కుదిమట్టంగా అప్పుడే కోసిన గుమ్మడిపండులా వుంటాడు. కాదుకాదు! లేతసొర కాయతో పోలిస్తే బాగుంటుంది. ఎంచేతంటే అంగానికి కొన్ని డజన్ల పొడవైన అదోవిధమైన రాగివర్ణపు వెంట్రుకలు అతగాడి శరీరమంతా కప్పేశాయి. "ఉన్న సొగసుల కిదిగూడ నొక్క సొగసా?" అని పిల్లికళ్లూ, నత్తీనూ! ఏమిసృష్టి!

పరదేశి పుట్టుపూర్వోత్తరా లెవ్వరికీ తెలియవు. ఆరేళ్ల కుర్రాడైవుండగా అతన్ని రామేశ్వరంనుంచి తీసుకొచ్చాడు నరసింహదీక్షితులు. "ఏతల్లి కన్నదో అమ్మా! అక్కడ మండపందగ్గ ఆడుకుంటున్నాడు. వారి కేంబుద్ధి పుట్టించాడో ఆయేడుకొండలవాడు! నాతో వస్తావా? అన్నారు. అప్పటినుంచీ వాడు మమ్మల్ని వదలలేదు." అని చెబుతోంటుంది వెంకాయమ్మ గారు ఇప్పటికిన్నీ ఇరుగు పొరుగు అమ్మలక్కలతో. "పాలఘాటులో పిల్లలను అమ్మే ఆచారం వుంది. పిల్లా పాపాలేని దీక్షితులు ఈ అరవవెధవని కొనుక్కొచ్చుంటాడు" అన్నారు కొందరు పండితబ్రువులు.

ఎలా అయితేనేం? అతనీ పదునందొమ్మిదివత్సరాలూ దీక్షితులగారియింట్లోనే పెరిగాడు. అతన్ని తీసుకొచ్చిన రెండుసంవత్సరాలకే గర్భిణీ అయి సలక్షణంగా వొక మగపిల్లాడిని కనటంవల్లో మరెంచేతో గాని ఆదంపతు లిద్దరికీ అత నంటే ప్రాణం. "మా పెద్దాడు" అని చెబుతోంటారు ఇంటికి రెవరు వచ్చినా.

పరదేశి కిప్పుడు పాతికేళ్లు. కాని ఇంకా వివాహం కాలేదు.

ఆరోజు వాళ్ల తమ్ముడు శివరామానికి శోభనం. శివరామం ఎఫ్. ఏ. పరీక్ష ఇచ్చాడు. అతని బావ మరది రామానందంపట్టి చిలిపివాడు. మహా కొంటె సుమండీ! ఎవరినో వొకరి నేడిపించందే అతనికి ప్రొద్దుపోదు. ఈ శోభనంలో అతని అల్లరనే అగ్న్యాస్త్రానికి పాపం! అమాయకపుపరదేశి మాడిపోతున్నాడు.

భోజనా లయినాక అందరూ తాంబూలచర్వణంలో పడ్డారు. కుర్రకారంతా పందిట్లో వొకమూల చేరారు. రామానందం మెల్లిగా వున్నట్లుండి పరదేశిని

"బావా! నీపెళ్లెప్పు?" డన్నాడు.

ఏమని జవాబివ్వాలో పరదేశికి తెలియలేదు. అతని కాగాడనే లేందే! పెళ్లి? అంటే? అనుకున్నాడు మనసులో. "పాపం వాడి కేమీ తెలీదురా. పట్టి అమాయకుడు." అన్నాడు వో పెద్దమనిషి.

పరదేశికి వుక్కురోషం వచ్చి వొక్క విదిలింపుతో అక్కణ్ణుంచి లేచిపోయి పందిట్లో ఇంకో మూల అంగవస్త్రం పరిచి పడుకున్నాడు. కాని అతనికి అదే మనన- పెళ్లిఅంటే ఏమిటి? అన్నసమస్య అతనికి విడదీయరానిదైపోయింది. పందిట్లో పిల్లలు బొమ్మలపెళ్లి చేస్తున్నారు. వాళ్లకేసి చాలాసేపు ఆలోచిస్తూ చూచాడు. కాని యేమీ తట్టలేదు. మెల్లిగా లేచి గాడిపొయ్యిదగ్గిర వంటచేస్తున్న గోపయ్యదగ్గిర చతికిలబడ్డాడు. అతన్ని అడుగుదామా

అనిపించింది. ఏమనుకుంటాడో? అయినా అడిగితే తప్పేముంది? సరే. అయితే ఏమని? ఏమనడగాలి? ఏమనడగాలి? అన్న ఆలోచనతో కొన్ని గడియలు గడిచినై.

"ఊరికే దిగాలుపడి చూడకపోతే, కాస్త ఆ పనసకాయ కొట్టరాదుటండీ అబ్బాయిగారూ?" అన్నాడు గోపన్న, పులుసులో బెల్లపుగడ్డలు వేస్తూ.

"ఆ...అలాగే?" అని పరదేశి పనసపొట్టు కొట్టేపనికి ఉపక్రమించాడు. కాని బుర్ర మట్టుకు అక్కడ లేదు. పనసపొట్టు వెనగబద్దలూ, పంపరపనాసతొనలూగా పడుతోంది చేతులలో.

"ఏమయ్యోయ్. నీవు కొట్టకుంటే మ- నిగాని చెక్కలు తరిగేపనిమట్టుకు నానెత్తిని పెట్టకు" అన్నాడు గోపయ్య.

కాని అతని కామాటలు వినిపించలేదు. అతనీ ప్రపంచంలో లేడు. కూరకలియబెడుతున్న గోపయ్య వోక్షణం నిదానించి చూచి బిగ్గఅగా "ఏమయ్యోయ్! నిన్నే! నే నన్నది, వినిపించలేదూ?" అని అరిచాడు.

"ఆ...ఏమంటావ్?" అన్నాడు పరదేశి పరధ్యానంగా వంచినతల ఎత్తకుండా. ఎత్తినకత్తి వేలిమీద పడింది. "బాగుందయ్యా! నీ ఆకారానికీ, నత్తికితోడు చెవుడుగూడా దాపరించిందా యేమిటి? ఖర్మం. పరదేశయ్యా! అయితే నామాటలు నీకు వినిపించడంలేదూ?" అని చెవులో నోరుపెట్టి అరిచాడు తడిగుడ్డపేలికతో పరదే• వేలుకు కట్టుకట్టుతూ. పైగా "ఆపెళ్లాం ఎవరో—నీతో ఎలా వేగుతుందో నాకు తోచకుండా వుంది" అన్నాడు. పెళ్లాం మాటెత్తంగానే గతుక్కుమన్నాడు పరదేశి. అప్రయత్నంగా "గో...గో...గోపయ్యమామా! దా...దానికేంగాని, నే నే నే...నేదోమాటడుగుతా గాని జ...జవాబు చెబుతా...తావూ?

"ఏమి టది?"

"నా...నాకు భ... భయంగా వుంది. మ... మ...మరిల్లా అన్నానని యె...యెవరితోనూ చెప్పవు గద" అన్నాడు బెదురుగా.

"అల్లాగే. కానీ?"

"పెపె...పెళ్లంటే యేమిటిమా...మయ్యా?" అన్నాడు ఎంతో. ఉద్రేకంగా మొహమంతా ఎర్రపడిపోయేటట్టు.

గోపయ్యకు నవ్వూరాలేదు, ఆశ్చర్యమూ కలగలేదు. విస్తుబోయ్యాడు. ఆ అమాయకుణ్ణి చూసి అతను జాలిపొందాడు. ఒక్క పొడుంపట్టు వేసి "బాబూ, ఒక ఆడదీ, మగాడూ కలిసి వొక ఇంట్లో కాపరం చేయాలని శాస్త్రం. ఈ కలియికనే మంత్రాలద్వారా జరిగిస్తారు. ఈ తంతుకే పెళ్లి అని పేరు" అన్నాడు. పరదేశికి సంతృప్తి కలగలేదు.

ఊహూ! దీని అంతు కనుక్కోవాలి!

"అబ్బ! అ...అదంతా తె...తె... తెలుసులే. ఈ యీ...క...కలియిక యెల్లాటిదీ? అ...అని నా ప్ర—ర...శ్న." అన్నాడు ఆయాసంతో.

చచ్చామురా భగవంతుడా! అనుకున్నాడు.

"ఇదిగో బాబూ నీవింకా కుర్రాడివి. నీవు కొంచెం పెద్దవాడివయి పెళ్లయినాక యీ సంగతులన్నీ తెలుస్తాయి." అని తప్పించుకోబోయ్యాడు. కాని పరదేశి వొదల్లేదు. కామారపు జీడిలా పట్టుకున్నాడు.

"అయితే మా... మా శివరాముడు నా...: నా కంటె అ— అ... అయిదాళ్లు చిన్న వా... వాడి కప్పుడే పె—పె...ళ్లయినా...నాకు కాలేదేం?" అని ప్రశ్నించాడు. గోపయ్యకు చిరాకు వేసింది. కరుకుగా "ఆసంగతి నాకేం తెలుసు? మీ నాన్నని వెళ్లడుగు. నాకు పనుందిగాని వూరికే కుంటిసుద్దిప్రశ్నలతో వేధించకు" అన్నాడు.

ఇహ వీడు మాట్లాడడురా అని తెలుసుకుని పరదేశి కాసేపు ఆలోచనలో పడ్డాడు అలాగే గోడకు చేరగిలబడి. ఈ పెళ్లికి వొక స్త్రీ అత్యవుసరం. ఇప్పుడు తను వొక స్త్రీని సంపాదించడం ప్రథమ కర్తవ్యం. ఈ నిశ్చయంతో అక్కడినుంచి బయట కొచ్చాడు పరదేశి.

పందిట్లో పిల్ల లాడుకుంటున్నారు. పరదేశిని చూసి వొకడు, "వడిగా యెవ్వరివాడవు?" అన్నాడు.

మరోడు "ఎవ్వడవు?" అన్నాడు తర్జని మీటుతూ. ఓమూడోకొంటె "సంవాసస్థలంశెద్ది?" అన్నాడు కీచుగొంతుతో బుర్ర గిరగిరా తిప్పుతూ.

"వె—వెధవముండలు" అని వాళ్లని దబదబా వాలుగు బాదాడు పరదేశి.

పందిట్లో చదువుతున్న కమల "వొదిలిందిరోగం! మరీ అంత ఆగడమా?" అంది.

"ఖంటిముండ! వాడంటే దీనికెందుకో ఇంత అపేక్ష" అన్నాడు వీపుమంట చెడుతున్న వుక్రోషంతో వోసంట వెధవ.

"అది...వాలి...పెళ్లాం" అన్నాడు నోట్లో వేసుకున్నవేలు తీయకుండానే ఐదేండ్ల బసితె వెధ వొక్కొక్కడు.

పరదేశి గొంతులో పచ్చివెలక్కాయ పడ్డట్లయింది ఈ ఆఖరి పెనవకొంటెమాటకు. నిజంగా! కమలం తనతో కలిసుంటే బాగుండు. కుంటిదయితే రేం? తను మొయ్యలేనూ? అతనదే ధ్యానంతో కమలం కేసి చూస్తూ నిలబడ్డాడు.

చదువుతున్న పుస్తకంమీదినుంచి కళ్లు రెండు మూడుసారులు అలాపైకెత్తిచూచి మళ్లీ తనధోరణిలో పడింది కమలం. అబంగారంలాంటిపిల్లను కుంటిదాన్ని చేశాడు భగవంతుడు. ఆ అమ్మాయి రామానందానికి వోవేలువిడిచిన తోడబుట్టువడుచు. ఆంధ్రాంగ్లాల్లో మంచి ప్రవేశం వుంది. ఆపెద్దకళ్లూ, బంగారంలాంటి ఛాయా, నవ్వుపువ్వులాంటి ముక్కూ యెవరి నాకర్షించవూ? పన్నెండేండ్లయినా యింకా వివాహంకాలేదు. కాని పాపం పరదేశికి అందచందాలగొడవ తెలియదు సుమండీ! అతణ్ణి ఆకర్షించింది ఆమె మంచితనమే! పాపం అతన్నామె యెప్పుడూ యేమీ-నదు. పైగా యెవరైనా యేదన్నా అంటే వాళ్లని కోపగించుకొనేది.

"కమలం...నీ...నీ...నీవు...నాతో,క...కలిసుంటావా" అన్నాడు యెంతో దృఢంగా.

ఆ అమ్మాయి కర్థంకాలేదు.

"ఏమిటి నువ్వన్నది బావా?" అన్నది ఆశ్చర్యంతో.

"నే...నే...నేనడిగానూ? నీ...నీవు నా...పె...పె...పెళ్లానివిగా వుం...టా...టావా?" అ...ని అన్నాడు నయాగరా జలపాతపువేగంతో గుక్క తిప్పుకోకుండా.

కమలం నవ్వాపుకో లేకపోయింది. ఆతెల్లటి బుగ్గలు కందిపోయేట్టు నవ్వింది.

"ఛీ. అల్లాటిమాట" లనగ్గూడదు ఆడపిల్లలను" అంది.

"ఏ...యేం...? అన్నాడు పరదేశి దీన మొహంతో.

"ఛీ. పో...అమ్మ" అని అరిచింది.

పరదేశి అదే దవుడు తీశాడక్కడనుంచి. ఏం తప్పా? అడిగితే? వాళ్లమ్మతో చెబితే? నాన్నకు తెలుస్తే? ఏం తెలిస్తే? శిక్ష లేస్తాడేమో? తనేం తప్పు చేశాడనీ? తను పెద్దవాడుగదా శివరామంకంటే? తనకు మాత్రం వో స్త్రీ కావొద్దూ కలిసివుండడానికి? ఎందు కంటారేమో??... అది అతనికే తెలియదు. ఎవరో వో స్త్రీ తనతో వుండాలి. ఎల్లాగో అంటే తెలియదు? అది పెళ్లయినాకగాని తెలియదన్నాడుగా గోపయ్య! పెళ్లంటే వొక స్త్రీతో కలిసి వుండడమే గాదూ? కాబట్టి...ఏమి తర్కం!

ఈ ఆలోచనతో అతను వో రెండుమూడు మైళ్లు నడిచాడు పొలం గట్టున. జారి బురదలో పడ్డాడు. చెరువులో స్నానంచేసి తడిబట్టలు పిడిచి కట్టుకుని మళ్లా ఇంటిదోవ పట్టాడు. దారిలో అతనికో ఆలోచన తట్టింది. నిన్న తను కట్టెలు కొడుతూండగా సుబ్బాయమ్మ పక్కింటి కోమటి బసవమ్మకోడలితో మాట్లాడుతోంది. "ఈ చదువుకున్న సంస్కారులున్నారే. వీరికైనా అందచందాలూ, చదువులూ కావాలి. అంతేగాని వో అనాధ వితంతువుమీద జాలిచేత వీరేమీ త్యాగం చేయరు.' ఓ ఆయన డాక్టరీ చెప్పించమన్నాడు. మరోడు నాకు చదువు లేదని మూతి విరిచాడు. ఇంతకూ నారాత!" అంటం తను విన్నాడు. సుబ్బాయమ్మ నడిగితే? అడిగెయ్యాలి. ఆలస్య మమృతం విషం. అతను వాయువేగ మనోవేగాలతో నడుస్తున్నాడు.

ఇంట్లో నాలుగుమూలలా వెతికాడు. సుబ్బాయమ్మ కనుపించలా. దొడ్లో ఆరోజు శని వారం కావడంవల్ల రొట్టెలు పోస్తోంది సుబ్బాయమ్మ. పరదేశి అక్కడికెళ్లి అదే పోజులో నిలబడి ఫెళ్లున అడిగేశాడు. ప్రక్కనున్న ఆ బాలవితంతువు తల్లి, "ఓరి నీకిదేం పోయేకాలం వచ్చిందిరా! నీ బుద్ధి బుగ్గిగానూ అసలుసంధ్యవేళ యింత అప్రాచ్యపుమాట నిండినింట్లో" అని విరుచుకుపడింది. సుబ్బాయమ్మగోడకి చేరగిలబడి విరగబడిపోయింది పొట్టచెక్కలయ్యేటట్టు—మాడిపోరొట్టె తిరగెయ్యకుండానే.

పాపం ఆరాత్రి పరదేశి చాలాసేపు పరితపించాడు. తనతో కలిసివుండడానికి ఏ ఆపదీ యిష్టపడదేం? వీళ్లకిదేం రోగం? పెళ్లిమాటెత్తితే ఇలా దులుపుకుంటారు? ఆ అంగవస్త్రం చాపా అయినా (యెంతో చల్లగా వుండవలసినవి) యెంతో వేడి అనిపించిం దతనికి. సావిట్లోవున్న గడియారపు 'టిక్-టిక్' తనగుండెకాయ "టక్-టక్" గాఢనిద్రలో వున్న ఇద్దరుముగ్గురు స్థూలకాయుల గుర్రుమనే శబ్దం తప్ప ఇంకేమీ వినిపించలేదు. అతనికా పందిరిలో. లేచి కూర్చున్నాడు గోడకు చేరగిలబడి. అతనికి చెడ్డభయం వేసింది. ఎవరైనా దొంగాడొస్తే? వొళ్లు ముచ్చెమటలుపోసింది. అతని మనోవ్యాధికి మందులేదు. అలాగే కూర్చున్నాడు వినాయకుడిలాగు. తొలిజాముకోడి కూయటంగూడా వినిపించలేదు అతనికి. అప్పుడే కాఫీపొయ్యి అంటించడానికి వచ్చిన గోపయ్యకు కనిపించాడు పరదేశి.

"పరదేశయ్యా! నిద్ర పోలేదేమిటి కళ్లు యెర్రగా వత్తుల్లా అయిపోయాయి. ఏమిటా ఆలోచన? ఏమయ్యోయ్! నిన్నే" అని అరిచాడు.

పరదేశి జవాబు చెప్పలేదు. గబుక్కున లేచి గోపయ్యదగ్గరి కొచ్చి నిలబడ్డాడు. ఆవిసురు చూసి కొడతాడేమో ననుకున్నాడు గోపయ్య. కాళ్లు యెడంగా పెట్టి చేతులు రెండూ పృష్ఠభాగంలో నడుముమీద ఆనించి అదో నెపోలియన్‌లాగు నిలబడ్డాడు పరదేశి. ఎంతో విసుగుతో, సగం ఏడుపూ సగం నిరుత్సాహం, కొంచెం కోపం ఇత్యాది గుణాల్తో మిళితమైన స్వరంలో అన్నాడు.

"మా...మా...మగోయ్య. ఎల్లా నిద్రపోవడం? నా...నాతో యే ఆ...ఆపదీ కలిసి వు...వుండడానికి యి...యిష్టపడ్డంలేదు" అ నిన్నటి విశేషాలన్నీ గోపయ్యకి చెప్పాడు. గోపయ్య యేమీ మాట్లాడలేదు తన కాఫీపని చూసుకొంటూ కూకొట్టడం తప్పితే. పరదేశి "అ...అయితే నీవు అ...అత్తను యెలా పె...పెళ్లి చేసుకున్నావ్" అన్నాడు.

గోపయ్యకు నవ్వొచ్చింది. ఇంకోడయితే ఆవేశకి గరిటతో వోటిచరిచేవాడే వీపుమీద. అయినా ఇంకో వెర్రికట్టె ఎవ డడుగుతాడుగా ఆప్రశ్న? పరదేశయ్య తప్పితే! తనయౌవనగాథ జ్ఞాపకంవచ్చి పొంగిపోయాడు యాభైయేళ్ల గోపయ్య.

"అది వోచిన్న విచిత్రపుకథ. నేను చదువూ సంధ్యా లేకుండా వూళ్లో తిరుగుతున్నానని మానాన్న నన్నురోజూ "కుంభతాం" చేస్తూవుండేవాడు. ఒకనాడు పౌరుషం పుట్టి నేను ఇంట్లోనుంచి లేచిపోయాను. ఒకవారంరోజుల్లో చిరివాసంలో మీఅత్తయ్యనుచూసి మామామగారితోకూడా మానాన్నదగ్గఱ కొచ్చాను. అలా జరిగింది నావివాహం" అన్నాడు.

"అయితే—మ...మరి నీవు అత్తన...డిగితే ఏ—యేమంది?" అన్నాడు.

"ఆ...అదేమంటుందీ. అయినా దాన్ని అడిగిందెవరూ? వాళ్ల నాన్న నడిగాను. మనదేశంలో తలిదండ్రులు పెళ్లిళ్లు చేస్తారు. అంతా వారిదే బాధ్యత. అందులో ఆడపిల్లకి అస లేమీ అధికారంలేదు" "పతియే గతి పడతులకనే" అంటూ వోచిన్న ఆకుపు చెప్పుకుంటూ గోపయ్య, పాలు పొయ్యిమీద పెట్టాడు. అతనికి కొంచెం కవిత్వధోరణి వుందిలెండి.

"అ...అయితే...క...కవలం సంగతి లి...లింగయ్య బాబుగార్ని అ...డుగుతా." అన్నాడు పరదేశి. గోపయ్య ఏమీ మాట్లాడలేదు. మనసులో "నీశ్రాద్ధం" అనుకుని తనవంటపనిలో పడ్డాడు.

పరదేశి కార్యశూరుడు. భోజనాలయినాక పందిట్లో జంధ్యాలు వడుకుతున్న లింగయ్యగారిని వంటరిగా, చూసి నెమ్మదిగా

"బా...బా...బూ మిమ్మల్ని...వో...వో మాటడగాలి."

"ఏమిటినాయనా?" అన్నాడు లింగయ్యగారు

"మీ...మీ...కమలాన్ని నా...నాకు పె...పెండ్లి చేస్తారా?" అన్నాడు నుక్కుతిప్పుకోకుండా.

లింగయ్యగారు వులిక్కిపడాడు. ఈ మాటకుసు తోంది వామనుడు పరదేశయ్యో! ఏమిటే! ఈ నత్తివెధవకి తనపిల్ల కావాలీ? ఉగ్రుడైపోయాడాయన. ఆవశంగా ఆయననోట్లోంచి "అ" నుంచి "క్ష" వరకూ వున్న తిట్టుకూతలన్నీ పిడుగులవానలాగు కురిసినై. "అప్రాచ్యుడా, వధవ, వుంధాకోర్," ఇత్యాది...! పరదేశి నోరువిప్పి ఇట్లాగ్లేకపోయాడు. ఏదీ? గడువు లేందే? అలాగే ఆయనకేసి చూస్తూ కూర్చున్నాడు అకూస పడుతూ. చివరికి లింగయ్యగారికి చిరాకెత్తి "అలా చూస్తావేమిటె వెధవమొహం నీవ్వూనూ, పో యిక్కణ్ణుంచి" అని దుడ్డుకర్రతో వోతావు తాచాడు. ఆ దెబ్బతో పరదేశి ఒక్కసారిగా లేచిపోయాడు.

ఊరిబయట వున్న పెద్దమర్రికింద పరదేశి కూర్చుని దీర్ఘంగా ఆలోచించాడు. ఏమిటిచెయ్యడం?

బాగా చీకటిపడింది. పరదేశికి ఆలోచన తెగలేదు. రాత్రి పన్నెండు అవుతుంటుంది. చెట్టుమీద గుడ్లగూబ "నుంయ్" మని కూసింది. పరదేశి వులిక్కిపడి లేచి నిలుచున్నాడు. బుద్ధునికి మహాబోధివృక్షము కింద దివ్యసందేశం అందినట్లు, పరదేశికి గభుక్కున మెరికలాంటివూహ తోచింది. ఆ...అదీ సంగతి! సంచారం పోయి పెళ్లాన్ని సంపాదించుకురావాలి!!

అతనేమీ వొక్కక్షణంకూడా ఆలస్యం చేయలేదుసుమండీ! అప్పుడే బయలుదేరాడు.

ఆ బండీలో అందరూ ఎక్కుతున్నారు. పరదేశికూడా ఎక్కాడు. ఇంజనుకూతకు వులిక్కిపడ్డాడు. రైలుబండి బాగా ఖాళీగానే వుంది, సుఖంగా బెజవాడవరకూ అతను నిద్రపోయాడు. ఇంతలోకే ఎవరో మెల్లిగా తట్టి లేపారు. ఎవరో అరవైయేళ్ల ముసలమ్మ. ఊఁ... అన్నాడు పరదేశి నిద్రమత్తులోనే.

"నాయనా! బెజవాడ వచ్చింది. ఇక్కడ దిగుతావా, శ్రీశైలందాకా వస్తావా? అంది" ఆవిడ.

"శ్రీశైలం" అన్నాడు పరదేశయ్య తన కామాటకి అర్థం తెలిసినట్టు. "అయితే రైలు మారాలి మరి తే" అందావిడ.

"ఊఁ. ఇంకానేపు నిద్రపోవా" లన్నాడు. ఆవిడకి ప్రాణం విసిగి దిగిపోయింది.

"ఏంయ్ ఎవ రది. టికెట్ప్లీజ్" అన్నాడు ఆ దొర. పరదేశి తెల్లపోయాడు. ఆ పాటుదగ్గిరనుంచి బూటువరకూ ఎగాదిగా తేరిపారజూశాడు. "అలా చూస్తావేం. నీటికెట్టేదీ" అన్నాడు దొర.

"అ...అంటే" అన్నాడు అమాయకపుపరదేశి. "అంటే? అంటే? దుక్కలాగున్నావ్ రైలెక్కి తేరగా నిద్రపోవడం తెలుసుగాని టికెట్టంటే తెలియదు. హ్యాం ప్రెల్ దిసు" అని దబదబలాగుతూ లాగి ప్లాటుఫారంమీదికి నెట్టాడు. పరదేశికి ఏడుపొచ్చింది. "నే...నేను పె...పెళ్లాంకోసం వచ్చానండీ. నా...నాకు వేరేమీ తెలీదు." అని బావురుమన్నాడు.

"ఏం తెలేదు. ఏం తెలేదూ? ఎల్లా తెలుస్తుంది? నాలుగుతన్నితే తెలుస్తుంది. పెళ్లాంకోసంవచ్చావ్! ఎవరు పెళ్లాం! ఈ బండీలో వుందా? అని ఇంకా బాదాడు పనుముసినంలో వున్న ఆ టికెట్ కలెక్టరు.

ఇందాకటినుంచీ ఇదంతా చూస్తోవున్న ఓషోకు దుస్తుల వృద్రాడు "స్టాప్ప్లీజ్" అని అరిచాడు. టికెట్ కలెక్టరు నీకేం అన్నట్టు అతనికేసి చూశాడు. "అ యామ్! అతను నాకు దగ్గఱబంధువు. పెళ్లిపిచ్చతో ఇలా వొచ్చాడు. ఇంటిదగ్గఱ గోల పెడుతున్నారు. అదృష్టంకొద్దీ కనిపించాడు. ఇతని ఎక్సెస్కూడా నేనే ఇస్తాను" అన్నాడు జేబులోంచి పర్సుతీస్తూ రామానందం.

"బావా...రా...రామానందం" అని బావురుమన్నాడు పరదేశి.

పరదేశి కనిపించకపోగానే నలుగురూ నాలుగు మూలలా బయలుదేరారు. అదీగాక రామానందం అనాజీ కాలేజీకి వెళ్లవలసి వుండడం చేత ఆ రైలు లోనే వొచ్చాడు. జాగ్రత్తగా చూసి కనిపిస్తే ఇంటికి లాక్కురమ్మని మరీ మరీ చెప్పారు దీక్షితులుగారు.

రైలు కదిలాక రామానందం మళ్లీ మొద లెట్టాడు. "ఏతే పరదేశాయ్. ఇంట్లోనుంచి పారిపోయి ఏం చేద్దామనుకున్నావ్" అన్నాడు.

"పె...ళ్లి" అన్నాడు పరదేశి అదోవిధమైన గొంతుతో. "నీభాంద. ఇదిగో చూడండీ" అని వొచమ త్కారధోరణిలో పరదేశిచరిత్ర మారు వినిపించాడు రామానందం. పెట్టెలో నవ్వని మనిషి లేడంటే నమ్మండి. చివరికి నేనే అన్నాను.

"చూడండి రామానందంగారూ! అతని దుర దృష్టంకొద్దీ చాలాలోపాలున్న మాట వాస్తవం. ఈ శరీరదురవస్థకుతోడు మీ బోటివారి మాటి పోటి మాటలు వోవిధమైన మానసికబాధ కలుగజేస్తాయి. ఇలాటి అమాయకుల్ని హింసించడం మీబోటి విద్యా వంతులకు తగనిపని"

"ఆ—ఆ...అలా గడ్డిపెట్టండి అ...అ...సలు పె...పె...ళ్లిమాట రెత్తిందే పీడండి మొ...మొదట. దా...దానికితోడు మా గో...గోపయ్య మా...మయ్య కూడా వాకు బో...బోధించాడు." అనీ ఆ నత్తితోనే వో యిరవైనిముషాలు తన సోదంతా ఏకరువు పెట్టాడు పరదేశి. జనంగోలకు చెవులుచిల్లులుపడ్డాయి. ఎకచెకలూ! పకపకలూ!

రామానందం సిగరెట్ దుమ్ము దులుపుతూ, "ఆహా! వామనావతారం!" అన్నాడు అదోవిధమైన తెలివి చూపబోయ్యే కొంటె మొగంతో. అప్పటికి కసుపు నిండిందా వారదుడికి.

ఇదే ఈ వెధవలోకానికి వున్న జబ్బు! ఇలాటి అమాయకులను ఇలాటి దారుణబాధనుంచి తప్పించ డానికి ప్రయత్నించే త్యాగి ఎవరూ ఈదేశంలో కనిపించలా. రైలు సాగిపోతోంది. నా ఆలోచనలో నేను మునిగిపోతూనా. జనంమటుకు విరగబడుతున్నారు ఇంకా పరదేశిని. తింటే? వెధవలోకం...!!

మొసళ్లు, దోమలు, క్వైనైను

జేంస్ష్టీ మరు "ఒలింపియా" ద్వితీయోద్యోగి విచిత్రమైన ఇద్దరు స్నేహితులను సంపాదించెను. కొన్ని నెలలక్రితము బ్రిటిషు గయానాలో రెండు మొసలిపిల్లలను పట్టుకున్నాడు. ప్రతి రాత్రి యీ రెండును - ఆయన ప్రక్క క్రింద నే పడు కునేవి. మొసలిపిల్లలు నల్లగా, పసుపు నివర్ణముమ గ్గివుండి పిల్లి కళ్లవంటి పసుపుపచ్చని కండ్లు కల్గివుంటాయి. వాటి దవడలలో రెండు వరుసల పదునైన పండ్లుంటాయి. అవి మొదట్లో కరపాయములైనా పెద్దవైనవెనుక ప్రాణాపాయ కరములు.

ఆ జేనిమ్ ఉద్యోగి స్నేహితులు ఆయనను చూచుటకు వెళ్లినప్పుడు వాటిని గూర్చి ఆయన స్నేహితు లేమనేవారో సులభముగా గ్రహించ వచ్చు.

మొసళ్లను ప్రక్క క్రింద పడుకో పెట్టుకునే దానికి చాలమంది భయపడవచ్చు. కాని గది మూలల్లో దాగివుండే దోమలు వాటికంటె చాల అపాయకరములనే సంగతి మనం మరచి పోతున్నాం. ఆ మొసళ్లలో ఒకటి కరవ వస్తే మీరు తేలిగ్గా తప్పించుకోవచ్చు, కాని మీరు నిద్రిస్తుండగా మలేరియా దోమ మాత్రము వచ్చి కుట్టినట్లయిన జాతిసమితి, మలేరియా కమిషన్ వారు సూచించిన విధానము అనుసరిస్తే తప్ప, ఆ కాటు చాల ప్రమాదకరము. జ్వర నిరోధకముగా రోజు 6 గ్రైనుల క్వైనైనున్నూ, జ్వరమున్నట్లయిన 5, 7 రోజులవరకు రోజూ 15 లేక 20 గ్రైనుల క్వైనైనున్నూ పుచ్చుకొన వలెనని ఆ కమిషనువారు సూచించినారు. ఆ కమిషనువారు తమ 1938-వ సం॥ నివేదిక 124-వ పేజీలో క్వైనైను కేవలము నిరపాయ కరమైనదనియూ వైద్యుని సలహా అక్కర లేకుండానే దానిని వాడవచ్చుననియూ సూచించినారు.

మలేరియా విజృంభించే టటువంటి ఆఫ్రికా తీరములో తిరిగిన ఆ జేనిమ్ ఉద్యోగి తన మొసలిపిల్లలంటె యీ దోమలు వెయ్యిరెట్లు అపాయకరములని బహుశః గ్రహించే వుంటాడు.

M No 214

క్రొత్తకోడలు

శ్రీ కల్లూరి వెంకట సుబ్రహ్మణ్యదీక్షితులు

క్రొత్త యనినంతనే సరిక్రొత్తకీవి
వచ్చుఁ గాఁబోలు మాయూరివారిక్రొత్త
కోడలరుదేర సరిగిరి వాడవాడ
లందలిజనమ్ము లాక్రొత్త లరసి రాఁగ.

వచ్చునది యింతలోనె రా వచ్చు ననుచు
నెవ్వ రనినారొ వినినవా రెవరొ యిచట!
సరిసరి యటుండనిమ్ము; ఆ చాయవింత
చెలువు మన నిట్లు నాదునెచ్చెలి వచించె.

సరసఁ దిరిగెడు దొరసానిసొరు"సూచి,
విరిసి వెన్నంటు తురకబీబీలఁ గాంచి
ఉభయసౌందర్యసాహిత్య మొడిచికొన్న
నవ్యకళ యామెలోనఁ దాండవ మొనర్చు.

పిలువనిపేరఁటాం బరిగి పిన్నలు
పెద్దలు నమ్మలక్క ల
క్కలి!రొయొయూరపుందళుకుఁ గన్గొని,
నాగరికంపుముద్రఁ జా
లొక్కలిపెకురీతి ని ట్లనిరి కొందరు,
పైపయి వట్టిపూఁత లీ
చెలువము లేమి నిల్చు నని చిందిరి
కొందరు లేతనవ్వులన్.

తాటంక ధగధగ తరళదీప్తు లణంగఁ
జకచకలాడు లోలకులజాడ,
శ్రీకుంకుమాంకంబు చెలు వందగింప ద
క్కలికి నెమ్మోము బు క్కాలలోన,
మంజీరఝణఝణ మధురనాదబ్రహ్మ
ముడివోయె నాపె దుందుడుకునడల

కలికి కాటుకల చొక్కందన మ్మది డిందె
దళములొ కంటి యద్దాలలోన
ప్రకృతి సౌందర్య దేవతోపాసనమున
కదియు నొకరీతి యన్నార లచటి పెద్ద;
లౌను గాదంట కెవరికి హక్కు గలదు
తన్మయత నొంది యువకులు తత్తరింప.

* * *

అది ప్రాక్పశ్చిమసంప్రదాయ నిగమ
వ్యాఖ్యానముద్రాంక మ
య్యది యుచ్ఛృంఖలభావ బంధురవిహా
రారామసౌందర్య మ
య్యది నీరంధ్రరసోత్తరంగిత రసీం
ద్రామోదసందర్భ మా
ముద మా నంచు నివాళి యెత్తె తెలుఁగుం
బూఁబోణి యాబోటికిన్.

ఎవరు వచ్చిన నాదరం బిచ్చి కొనును;
ఎవరు పాడిన వారితో నెనసి పాడు;
ఎవరితోనైనఁ జెలిమిమై నింపు గులుకుఁ
గడు నమాయికురాలు మాకన్నతల్లి.

* * *

అత్తయు నొకింటికోడ లేమమ్మ యింత
రవ్వఁ బెట్టెద రిముద్దరాలి నిచటఁ
గాక శృంగారవీథిలోఁ గఠిన వీర
రస పరిష్కారరాద్ధాంతరభస మేల?

కడకఁ బాంచాలి వైదర్భి గాడి మొదలు
గాఁగలుగు కన్నెపిల్లల కళలు దెచ్చి
దిద్దుకొన్నాము మఱికొన్ని దిద్ద నిండు
నిండుజవ్వన మిది వేళ పండువులకు.

తారు గల్పించుకొన నలంకార మగును
పరులు గల్పింప నదియె నిర్బంధ మంద్రు
కాని నియమంబు దప్పిన గతియె లేదు
మాయప్రకృతియు నియమసంబద్ధ మగుట.

* * *

మాధవీ మల్లికలను సంపంగిపూల
విసివి వేసారితే గులాబీలె కొనుము
కాని కాగితపుంబూల కలకుందనము
తొడర నీకమ్మ! నీదు వాల్జడల జాడ.

తప్పఁద్రావిన మధువసంతతులగాన
మనుకరింపుము ముగ్ధమోహనము గాక
గా దనము కాని యర్థసంస్కారశూన్య
మదె యుపాదేయ మని భ్రాంతిపడకమ్మ!

యతుల కొదుగుము; అవల నొయ్యారినడక
లెన్ని చూపినఁ గా దన రెవరు నిన్ను;
ప్రాసముం గాంచి యింత సంభ్రమమువడకు
మదియు నీకూత చరణవిన్యాస సరణి.

కనకదుర్గాలయ ఘంటికానినదమ్ము
వినవిమ్ము నీమాటు వీణెలోన;
విజయకోదండటంకా ర్వనినాదముకళ
లానింపు నీ వాయులీనమందు;
కృష్ణలీలాతరంగిణి నిండుకెరటాల
వడి నింపు నీయోలపాటలందు,
గీతగోవిందసంగీతంబు పస నింపు
మమ్మ! నీనవ్యగేయములలోన.

జవ్వనము నమ్మి ప్రకృతిదాస్యమున కొడ్డి
రవ్వ పడకమ్మ పలుకొక్క రవ్వ వినుము
ప్రకృతి కవ్వల నాపరబ్రహ్మముండు
చెరిఁగి నీయంత నీవయి మెసఁగుమమ్మ!

* * *

నా ఐరోపాయాత్ర

శ్రీ వి. ఎల్. శర్మ

ప్రపంచయాత్రీకుడే నిజముగా అదృష్టవంతుడు. ఇట్టి అదృష్టము, అవకాశము మనవారిలో ఎవరికో కొందరికి తప్ప, సాధారణముగా అందరికిని లభించుట ఈకాలమున కష్టతరము.

నాలుగుఅయిదుమాసములలో నేను ప్రపంచము నంతటిని చుట్టి వచ్చినా నని చెప్పినదానితో యాత్ర యొక్క ఫలితము మనకు దక్కదు. ఆ పుస్తకమును, ఈ పుస్తకమును చదివి, ఆ చిత్రమును, ఈ చిత్రమును చూచి, ప్రపంచవిషయము నా కంతయు తెలియు నని చెప్పినదానితో యాత్రాఫలము దక్కదు.

యాత్ర ఒకవిధమగు కళోపాసన. యాత్రీకుడు తత్త్వవేత్త, సాహిత్యకళావేత్త, లలితకళల నాస్వాదనము చేసిన దిట్టరి. అంతేకాదు. తానే ప్రపంచము. ప్రపంచమే తాను. తనకర్తవ్యము తనకే తెలియక పోయిన, ప్రపంచమర్మము తన కేమాత్రమును తెలియజాలదను అడకువ, వినయము గలవాడై యుండవలయును.

ఈ ప్రపంచము మహాసముద్రము. అన్ని రకముల తుపానులను మనము ఇందు చూడగలము. వీనిని చూచి భయపడి వెనుకంజవేయువాడు యాత్రీకుడుగా నుండుటకు అర్హుడు కాడు. ఏవి తాత్కాలికములో, ఏవి శాశ్వతములో గ్రహించ శక్తిగలవాడే ఈ మహాసముద్రమున యానముచేయుటకు అర్హుడు. అట్టివాడే మనకు తన సముద్రయానసందేశమును దెచ్చి మనలను ధన్యులను చేయగలడు.

ఈ సందర్భమున మన తెలుగువారి కందరికినీ ఎంతో పరిచయమైన బారిష్టరు పార్వతీశము కథ జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నది. నేను పాశ్చాత్యదేశములకు యాత్రీకునిగా బయలుదేరుటకు ముందు ఆప్రపంచ వాసులనుగురించి ఎన్నెన్నో అపోహాలలో బడియుండెడివాడను. వారు వేరు. మనము వేరు. మనము వారి మధ్య ఏరీతిని నుండగలము? అనేభయము ఎప్పుడును వుండేది. ఆదేశములలో అడుగు పెట్టిన తరువాతకూడా చాలకాలమువరకు ఈ బెంగ పోయినదిగాదు. కాని కొంతకాలమునకు నాకండ్లు తెరువసాగితిని. నే నంతకుముందు ఈ దేశీయులనుగురించి చదివిన పుస్తకములలోని విషయమును మరచిపోగలిగితిని. అంతటితో పాశ్చాత్యప్రపంచదృశ్యమును చూడగలిగితిని. ఎనిమిదేండ్లు ఇంగ్లండులోను, ఉత్తరయూరోపుదేశములలోను అచ్చటి జనసామాన్యముమధ్య నివసించుటచే, వారి ఆచారవ్యవహారములలోని రహస్యములను గ్రహించగలుగు అవకాశము నాకు కలిగినది. అదియే నా యైరోపాయాత్రలో ఆనందమయ మగుకాలము.

యూరోపుఖండము ఒక ప్రపంచము. అచ్చటిప్రజలు ఒక్క జాతివారు కారు. ఒక్కభాషను మాటలాడువారు కారు. ఒక్కసంప్రదాయము కల వారు కారు. పాశ్చాత్యప్రపంచసభ్యతను లోకమునకు ప్రసాదించుటకు ధన్యులైన నానాజాతులు, నానా భాషలు, నానాతత్త్వములు మన కచ్చట కనబడును. బయటకు చూచుటకు ఎన్నియో వ్యత్యాసములున్నను మనసభ్యతవలననే, అచ్చటి ప్రతిభాగమువారును నొక ఐక్యసంప్రదాయమును నిర్మించుటకు ప్రయత్నించు చున్నారు.

'అచ్చట నా యాత్రాకాలమున చాలభాగము ఉత్తర దేశములలో గడిపితిని. అచ్చటనే నా జీవిత తత్త్వమును చక్కగా గ్రహించితిని.

యూరోపుఖండమును మన యాత్రానుకూలమునకు నాలుగుభాగములుగా విభజించవచ్చును.

మొదటిది ఇంగ్లండులంకలు. ఆంగ్లో-సాక్సను నాగరికత ఈ లంకలకు శిరోభూషణము.

రెండవది లాటిను దేశములు. ఇచ్చటి సభ్యత పైకి చూచుటకు ఇంగ్లండు సంప్రదాయమునకన్న అనేక రీతుల భిన్నముగా గానుపించును. ఫ్రాన్సు, ఇటలీ, స్పెయిను, పోర్చుగలు దేశములు ఈ సంప్రదాయమునకు జన్మభూములు.

మూడవది స్లావుసభ్యత. బాల్కను దేశములలోను, పోలండు, రుష్యా, పూర్వపు జెకోస్లోవేకియా, రొమేనియా దేశములలోను మన మీ సంప్రదాయమును చూడగలము.

నాలుగవది ఉత్తర ప్రాంతము. ఈ ప్రాంతములోని ప్రజలసభ్యత, ఇతర దేశములతో పరిపోల్చిన ఎంతయో వ్యత్యాసముకానబడును. ఆ ప్రజలతత్త్వము, వాఙ్మయము, ఆచారవ్యవహారములు అతిపురాతనములైనవి. కొన్ని కొన్ని విషయములలో పురాతనభారత సంప్రదాయములతో సరిపోలునని నేను చెప్పిన యుక్తి వింతగాదు. జర్మనీ, నార్వే, స్వీడను, ఫినులాండు మొదలగు ఉత్తర దేశములు ఈ అసదృశమగు సభ్యతకు కేంద్రములు.

మొదటి ఆంగ్లోసాక్సను సభ్యతా ప్రాంతములకు మొదట వెళ్లెదము. మనదేశములో అనుదినము ఆంగ్లేయులను ఏదో ఒక సంబంధమున చూచుచునే యున్నాము. వారిభాషను ఒక్క పట్టణవాసములలోనే కాక పల్లెటూళ్లలోగూడ లౌకిక వ్యవహారములకు వాడుచునే యున్నాము. వారిదేశమునుగురించి చదువనివారుకాని, వారి రాజ్యాంగవ్యవహారములను గురించి విననివారు కాని మనవారిలో లేరనే చెప్పవచ్చును. అందువలన యైరోపాలో కొంతకాలము సంచారము చేయదలంచినవారు మొదట ఇంగ్లాండునకు వెళ్లి అచ్చట కొన్ని దినములో, కొన్ని వారములో, మాసములో వుండదలంచుట మనవారిలో ఒక మర్యాదయై యున్నది.

మార్సెలులో స్టీమరు దిగి వెంటనే రైలెక్కి ఫరాసు దేశముమీదుగా రాత్రింబగళ్లు ప్రయాణముచేసి లండనుకు చేరుకొనుట మనవారిలో ననేకులకు సంప్రదాయము. నేనును అదేమాదిరిగా, కొన్నిగంటలు మార్సెలులో గడపి, మార్గమధ్యమున ఎచ్చట నిలువక లండనునగరమునకు వచ్చితిని.

ఇంగ్లాండు లంకలలో అడుగుపెట్టినతోడనే ఒక గొప్పప్రపంచమున ప్రవేశించిన ట్లుండెను.

ఆంగ్లప్రజలతత్త్వము అతిఅగాధము. దీనిని గ్రహించినగాని మనము వారిమధ్య సామాన్యముగా ఆనందముగా గడుపజాలము. ఒక్క విషయమును చూడుడు.

ఆంగ్లప్రజలు, భాగ్యవంతులు కానిండు, బీదలు కానిండు, మధ్యరకమువారు కానిండు, అందరూ మనమే కాదు, ఏ విదేశీయుడైనను, తమదగ్గరికి వచ్చిన చనువిచ్చి మాటలాడు స్వభావముకలవారు కారు. Introductions ఎక్కువ ఉన్నగాని వారిని వారియిండ్లలో చూచుటకు వీలే లేదు. అథవా మనమేమో కొన్ని Introductions మనతో తెచ్చుకొన్నా మనుకొనుడు! అప్పుడైనను, మనసంఘములోవలె వారి హృదయప్రపంచమును వశము ఎన్నటికిని చేసికొనజాలము. వారు స్వభావరీత్యా ఎక్కువ బిడియముకలవారు (Shyness) ఈ బిడియమును పోగొట్టుటకు ఆబ్రహ్మచేతకూడా కాదని నేను చెప్పితే ఏమియు తప్పులేదు. ఒక్క డోవరురేవునుండి రైళ్లలో లండనుకు ప్రయాణము చేయండి. లండనునుండి ఈ ప్రక్కన ఆక్సుఫర్డునకుగానీ, ఆ ప్రక్కన కేంబ్రిడ్జినగరమునకు గాని రైళ్లలో గాని, బస్సులలో గాని వెళ్లండి. ఇంకనుమన వారికి అదృష్టముంటే ఎడింబరో నగరమునకు, ఆ ప్రాంతములోని ఇతరపట్టణములకు గాని పోయిరండి. రైలు స్టేషనులలో, రైళ్లలో, దిగిన ఊళ్లలో ఈ జాతీయ సంప్రదాయమును గనులారగాంచుట మనము ఎన్నటికిని మరువజాలము. ఇది ఈనాడు, ఆనాడు ఇంగ్లండు ప్రజలభాగ్యమువలన, వారు ఇతర దేశములను జయించినదానివలన వచ్చినది గాదు. ఆదేశపు భౌతిక వాతావరణము, ఆదేశమున మానవుడు సంచారము చేయుటకు ప్రారంభించిననాటినుండి తన బిడ్డలకు ఇచ్చిన సొమ్ము ఇది. జాగరూకతతో, ఎట్టి పక్షపాతము గాని, దురభిమానముగాని లేక ఆదేశముయొక్క తత్త్వశాస్త్రము, లలితకళలను చూచిన ఈ మర్మము మనకు అతిచులకనగా తెలియగలదు. ఆంగ్లో-సాక్సను జాతి ఏదేప్రాంతములలో వాసస్థాన మేర్పరుచుకొని,

తన అనుదినకర్తవ్యములను అతిసహజముతో నిర్వహించుకొనుచున్నదో, ఆయాచోట్లలో సైతము ఈ మర్మమును మనము చూడవచ్చును. అందువలన ఇంగ్లీషుజాతివారు అట్లాంటివారనికాని, ఇట్లాంటివారనికాని మనము చెప్పడానికి వాక్కు లేదు. ఈ జాతీయసంప్రదాయమును వారు నిలువబెట్టుకొనక పోయినయెడల, ఇంగ్లీషుజాతియే ఈసరికి ప్రపంచ చరిత్రమునుండి మాయమై యుండెడిది యని చెప్పుటలో ఏమాత్రము సందేహం లేదని సాహసించి చెప్పగలను. మనము ఇట్టి జాతిమధ్య కాలము గడపుచు, ఈ దైవమాయను గ్రహించుటకు శక్తిసంపన్నత ఉన్నయెడల కొంత ఓపిక పట్టుకొని యుండవలయును. ఏమాత్రమును తొందరపడక, ఆజాతి మనఃప్రపంచమును, అందలి దోవలను, గట్టులను, వారిజీవిత దృక్పథమును తెలిసికొనుటకు సంసిద్ధులమైనయెడల, ఈ తెరను పటాపంచలు చేయగలము. వారిని తెలిసికొనుటకు ఎంత పట్టుదలగలవారమై యున్నామో అటులనే వారుగూడ మనలను చక్కగా వారిపద్ధతుల ననుసరించి తెలిసికొనుటకు వాండ్లకు అవకాశము ఈయవలయును.

ఇంగ్లండులంకలను వదలి ఈ గట్టుననున్న యూరోపాఖండమునకు రండి. అచ్చటి చిత్రములను, మర్మములను చూపెదను. అక్కడ ఇంగ్లండులోనెట్టిభేదములను చూచితిమో, వానిని మించి మన కిచ్చట కనబడును.

ఈ వైపున దక్షిణప్రాంతములలోనున్న ఫ్రెంచి, ఇటలీ, స్పెయిను, పోర్చుగలు ప్రజలకును, ఆవైపున, ఉత్తరమునమన్న జర్మను, డెన్మార్కు, నార్వే. స్వీడను, ఆస్ట్రియా, హాలండు ప్రజలకునూ, ఆచార వ్యవహారములలోనూ, వేషభాషలలోనూ, మతసంప్రదాయములలోనూ, లలితకళాదృక్పథములలోనూ లెక్కలేనన్ని వ్యత్యాసములుగలవు. దక్షిణపువైపున, తూర్పుననున్న బాల్కను, స్లావులపద్ధతుల సంగతి ఇంక చెప్పనక్కరయే లేదు.

దాక్షిణాత్యులు, అందు ముఖ్యముగా పరాసుజాతివారు, మన తెలుగువారివలెనే ఎంతో ఉద్రేకము కలవారు. మాటలాడుటకు మొదలుపెట్టినదానికి అంతము లేనేలేదు. పిడివాదమున వారితో ఎవరిని పోల్చుటకును వీలు లేదు. ప్రసిద్ధన్యాయవాదులు, తర్కవేత్తలు వీరిలోనే గలరు. కాని నిలుకడకలవారు కారు. భాషను చూచితిమా అతిమృదుమధురమగుభాష. గంటలకొలది వినినను విసుగురాదు. స్వాతంత్ర్యప్రియులు. సమాన హక్కులను వాంఛించువారు. పెద్ద చిన్న భేదములను, భాగ్యవంతులు, బీదలు అనుభేదములను పటాపంచలు చేయుటకు సన్నద్ధులయినవారు వీరు. ఎట్టిసంస్థకాని చాలకాలము ఇచ్చట నిలుచుట కష్టతరము. క్రొత్త క్రొత్తవిధానములను నిర్భయముగా కార్యక్రమమున పెట్టుటలో వీరు చాల గట్టివారు. ఎటువంటి Experiment గాని చక్కగా సాగకపోయిన, దానిని త్రోసివేసి క్రొత్తదానిని చూచుటలో వీరికి పెట్టినది పేరు. అందువలననే ఈ దేశములలో ప్రభుత్వములు, సాంఘిక సంస్థల కార్యక్రమములు మాటిమాటికిని మారిపోవుచున్నవన్నగాని, విప్లవములు ఎప్పుడంటే అప్పుడే విజృంభించుటకు ఎట్టికష్టము లేదని చెప్పిన గాని తప్పుకాదు.

ప్రజలు కోటీశ్వరులు మొదలుకొని, పనివాండ్ర వరకు అందరును సుఖప్రియులు. సంతుష్టహృదయులు. ఆదేశములలో రైళ్లలో సంచారము చేయునపుడునూ, పెద్దపెద్దనగరములలోనూ, పల్లెటూళ్లలోనూ ప్రయాణము చేయునపుడు మనము దీనిని చూడవచ్చును. ప్రతివానికిని దానిమీదనుండీ, దీనిమీదనుండీ నికరముగా వార్షిక ఆదాయము వచ్చుచుండును. అందువలన కాలుమీద కాలువేసికొని హాయిగ కాలము గడపుటకు వీరికి అవకాశమున్నది. ఇంక వారిభాష. దక్షిణప్రాంతములలో మనము సంచారము చేయదలంచిన, అచ్చటి ప్రజల ఆచారవ్యవహారములను దెలిసికొనవలయునన్న ఫ్రెంచిభాష చక్కగ తెలిసితీరవలయును. ఈ ప్రాంతములలో మనమెన్నియేండ్లబట్టియో కష్టపడి నేర్చుకొన్న ఆంగ్లభాష దమ్మిడీకిగూడ పనికిరాదు. బట్లరుఫ్రెంచి వచ్చినను మనము అచ్చట కాలము గడపజాలము. ఆభాష చక్కగ వచ్చితీరవలయును. ఉచ్చారణములో ఆ దేశీయులవలె చక్కగా మాటలాడవలయును. అప్పుడే మనకు దరి.

అప్పుడే వారిహృదయభావములు, వారి ఆంతరంగిక రహస్యములును మనకు తెలియగలవు. అప్పుడే ఫ్రెంచి వారు, వారి మిత్రరంగములోని దాక్షిణాత్యులు మనకు మిత్రు లగుదురు. ఈ సాధనమును మనయాత్రికులు గ్రహించకపోయిన అంతయు అరణ్యరోదనమే. అయోమయమే.

ఇక ఉత్తరాదికి వత్తము. ఇచ్చట ఒకవైపున జర్మనీదేశము, ఇంకొకవైపున స్కాండినేవియను దేశములు నార్వే, స్వీడను, డెన్మార్కు, ఫిన్‌లాండు, మరొకవైపున హాలండు, స్విట్జరులాండు దేశములు. ఆచారవ్యవహారములలోనూ, జాతీయతత్త్వములోనూ, ఆంగ్లో - సాక్సనుజాతివారితోడనూ, లాటిన్‌జాతితోడనూపరిపోల్చిచూచిన మనకు ఎన్నియోవ్యత్యాసములు కనబడును. అతిథి అభ్యాగతులను సత్కరించుటలో ఈజాతివారికి, యూరోపుఖండములో మాత్రమే కాదు, ప్రపంచమంతటను పెట్టినపేరు. ఈప్రాంతములోనొకభాగములో తక్క, తక్కినచోటులన్నిటిలో వ్యవసాయమే— మనదేశములోవలె— వీరివృత్తి. అందరును కష్టజీవులు. దక్షిణహద్దులను మినహాయించిన పారిశ్రామికనాడులను ఒక్కనిమిషము మనము త్రోసి వేసిన ప్రజాకోటియంతయు బీదలు — అంటే మనదేశపుదారిద్ర్యమునకు పరిపోల్చకండి!— కాస్తో కూస్తో భూమిగలవారు—లేదా నేర్పుగలచేతిపనులతో జీవితము గడపువారు. ఏపనిని తలపెట్టినను దాక్షిణాత్యులవలె తొందరపడి ముందున కురుకువారు కారు. కార్యక్రమముయొక్క సాధకబాధకములను చక్కగ ఆలోచించవలయును. అది ఎంతవరకు తమ జాత్యుద్ధరణమునకు అనుకూలముగ నుండును? మరి ధర్మశాస్త్రమునకు, తమ కళోపాసనమునకు అది సహకారముగ నుండునా? ఇట్టివిషయములలో తమ పూర్వులు ఏమని చెప్పిరి? అను ఈ ప్రశ్నలను వారు ఆలోచించి కాని కార్యక్రమమునకు బూనరు. ఒక్కసారి ఏపనికి గాని పూనుకొన్నారు అనుకొండి, ఆపని నిశ్శేషముగా కొనసాగినగాని ఇంకొకదాని వంక చూడరు. వారుచేసినపనిలో ఆజాతియొక్కఓర్పూ, నిదానమూ, విద్యాసంపన్నతా, కృషిని మాత్రమే కాదు ప్రతి చిన్నచిన్నవిషయములో సైతము ఎంత సక్రమముగ చిత్రించినదియు మనము చూడగలము. ఒక్కనిమిషము ఆదేశములను మీ మనోవీథిని చిత్రించుకొనుటకు నా వెంట రండు. పల్లెలు, పట్టణములు ఎంత శుభ్రముగ నున్నవో చూడుడు. అధికారులు, 'మీరు మీ యిండ్లను, మీ రస్తాలను, జలపాతములను శుభ్రము చేసికొనవలయును. లేకపోయిన శిక్ష విధించబడును' అని అచ్చటి ప్రజలకు చెప్ప నక్కరలేదు. సహకారత రక్తనాళములలో నాటియున్నది. అచ్చట వారికి వారే బాధ్యులు. వారే ప్రభుత్వము. ప్రతిచోటను మ్యూజియములు గలవు. కళామందిరములు (**Art Galleries**) గలవు. ఒక్క సెలవుదినము రానీయండి. జనులు వేనవేలు ఈ భారతీసంస్థలలో గుమికూడి అచ్చట ప్రదర్శించబడిన పరికరములను జాగరూకతతో దర్శించుచుండుట మనము చూడగలము. ఈ ప్రాంతములలోని వారికి ప్రకృతిప్రపంచ మన్న పెట్టనికోట. ఆదేశములలోని ఉద్యానవనములను, వనములను చూచియే తీరవలయును. మనకాళిదాసు, మనభట్టకవి, మనతిక్కనసోమయాజుల కాలమువరకుపోనేల, మనకాలములోనే రాయప్రోలు సుబ్బారావు, నండూరి సుబ్బారావు ప్రభృతులు తమరచనలలో మనకు మనోల్లాసముగ చిత్రించిన ప్రకృతిప్రపంచము, అచ్చటి ఆనందసామ్రాజ్యము, శాంతివాతావరణము కల్పితములుగాక, నేటికిని మనము కంట్లార చూడవచ్చునని చెప్పిన యొకవింత కాదు. మైళ్లకొలది ఈ అడవులలో నడచినను అలసట ఏమాత్రమును గానుపించదు. విశ్రాంతిదినములలో నొక్కసారి ఇచ్చటికి రండి. ఎంతజనము! పెద్దలు, పిన్నలు, బాలురు, ఈ బృందావనములలో ఎటుల కాలినడకను బోవుచున్నారో చూడుడు! మనకు నగరములలో గానుపించు అల్లకల్లోలము ఇచ్చట మాయమయిపోయినది. అంతటను నిశ్శబ్దము. అందరును ప్రకృతిసౌభాగ్యమును గ్రోలుచున్నారు. జర్మనీదేశములలో ఎన్నియోవత్సరములు గడపితిని. స్విట్జర్‌లాండు పర్వతములలో ఎంతో కాలము గడపితిని. నార్వే, డెన్మార్కు దేశములలో కొంత

కాలము గడపినాను. హాలండుకోనసీమలలో ఎన్నో నెలలు గడపినాను. అన్ని దేశములలోనూ ఈ దృశ్యములనే కాంచినాను. మనవారంతా పట్టణములను జయించుటకు గ్రామములనుండి కోటానకోట్లుగా పోవుచుండ, ఈ యూరోపు ఉత్తరప్రాంతములలో జనము పట్టణములనుండి శాంతిదేవత నారాధించి, ఆదేవి ప్రసన్నతను బడయుటకు గ్రామములకు, ప్రకృతిప్రపంచమునకు వెడలుచున్నారు. జీవితము అత్యద్భుతమైనది. ఆనాడు కవి చెప్పినటుల బండ్లు నీళ్లలోనూ, నావలు భూములమీదనూ నడవవలసిన కాలము వచ్చినది.

ప్రకృతికళోపాసనతోసహా, ఈ దేశములవారికందరికిని సరస్వతీఆరాధన ఏమాత్రము తీసిపోదు. రైతాంగము మొదలు కార్మికులవరకూ, భాగ్యవంతులు మొదలు సామాన్యులవరకూ అందరు చదువుకొన్నవారే. పుస్తకములచదువులో వారి కేమాత్రము తృప్తిలేదు. వారి విద్యాసంపాదనమున అది యొక్క చిన్నభాగము. జీవితానుభవము దానిలో పెద్దభాగము. నాతో ఒక్క నిమిషము మధ్యదేశములలో రైలుబండిలో ప్రయాణముచేయుడు. నీవెంత చదువుకొన్నవాడవని గర్వపడినను, నీప్రక్కను కూర్చున్నవాడు ఒక సామాన్య కార్మికుడు. ఏవేకువజామువనో ఇంటినుండి బయలుదేరి, తనగ్రామమునకు అతిదూరమునవున్న పెద్దపట్టణమునకు పనికివెళ్లుచున్నాడు. ధరించినగుడ్డలు సామాన్యమైనవి. చిరిగిన కోటునే ఇంకకొంతకాలము వాడుటకుగాను, అతడే ఎంతసమర్థతో దానిని కుట్టినాడో చూడుడు. దుస్తులపట్టిచూచిన అతడు పామరుడని నీవు అనుకొనగలవు. కాని అతని ముఖకళను చూడుము! చేతిలో ఎంతో ఓర్పుతో నొకచిన్నిపుస్తకమును పట్టుకొని చూచుచున్నాడు. అది ఏమిటి! అపరాధపరిశోధకనవలా? కాదు! సినిమాస్టారుకథా కాదు! ఏదైన మరొక తమాషాగ్రంథమా? కాదు! ఎన్నటికిని కాదు! తన భాషామతల్లిని నానాదేశములలో, నానాజాతులలో ప్రత్యక్షపరిచి ధన్యుడైన గోతేమహాకవిగ్రంథము. అత డాగ్రంథమును ఎన్నోసారులు చదివినాడట! కాని తనివి తీరలేదు. ఇంకను చదువుచున్నాడా? అందలి అంతరార్థములను తెలిసికొనుటకు తోటిబాటసారులతో చర్చించుచున్నాడు! అంతేకాదు! నిన్ను చూచినప్పటినుండి, అతనిమనస్సు ఎచ్చటికోపోయినది! గ్రంథమును మూసినాడు. ఏదో ఆలోచించుచున్నాడు! ఆ! తెలిసినది! ఎట్టి (Introducton) లేకనే, నోటిపెదిమెలు తెరచి "అయ్యా! క్షమించండి! మీరు ప్రాగ్దేశీయులవలె కానుపించుచున్నారు! మీ దేదేశము?" అని అడుగును. అతనిప్రశ్నకు జవాబుగా "భారతదేశము" అని చెప్పిన, "ఓహో, అలాగా! చెప్పండి! గోతేమహాకవి ఒక స్థలమున ప్రకృతిని వర్ణించుచు, ప్రకృతిమయమును గూఢముగా తెలిసికొనవలయునన్న శాకుంతలచిత్రమును మననము చేసికొనినగాని మానవుడు ధన్యుడు కాజాలడని చెప్పినాడు. మీరు భారతదేశీయులు. మీరు తప్పక ఆగ్రంథరాజమును చూచియే యుందురు. అందలి ఒక్క పద్యమును నాకు వినిపించండి. ఎంతో కృతజ్ఞుడను" అని అడుగును. అట్టి విపరీతము ఎచ్చటనైన నున్నదా? యని అందురేమో? మిత్రులారా చూడండి! అట్టి విపరీతములు, ఆ! వానిని మించిన విపరీతములు ఈ ప్రాంతములలో మనము సాధారణముగా చూడగలము.

సాహిత్యముతోసహా సంగీతోపాసనలో, లలితకళోపాసనలో ఈ ప్రాంతములవారి కున్నంత అభిరుచి, అభిమానము మరెచ్చటను మనము గాంచజాలము. పాశ్చాత్యప్రపంచమును సంగీతశాస్త్రమున ధన్యవంతము పూజవంతము చేసిన ఆకాలపు మొజార్ట్ బెథోవర్, హాండెల్ ఈకాలపు Schubert, షూబర్ట్ సంగీతవేత్తలకు కళాప్రపంచమున నొక క్రొత్త పంథా చూపిన డూరర్, గ్రెవార్, థామస్, రెంబ్రాండ్ట్ మొదలగు లలితాకళావేత్తలకు జన్మభూమి ఈ ప్రాంతమే. వారు గతించి ఎన్నియో వందలసంవత్సరములయినను వారికళ నేడు వికసించని గ్రామముకాని, నగరముకాని, అంతవరకు పోనేల కుటుంబముకాని, గృహముకాని ఆదేశములలో లేనేలేదు. నార్వే పర్వతప్రాంతములకు నావెంట రండు. అచ్చటి జానపదులు ఏరీతిని తమ పూర్వుల సంగీతకళ నాస్వాదించుచు, అచ్చటి అడవులను, బయళ్లను, బృందావనములుగ మార్చి ఆనందసామ్రాజ్యమును అందరికిని ప్రసాదించుచున్నారో చూడుడు. ఒక్క నిమిషము, ఈ ప్రాంతములను వదలి, దక్షిణసరిహద్దు

లోనున్న ఆల్ప్సుపర్వతకోనసీమలకు నావెంట రండు. అంతా వేణునాదమయము! కొండలలో ఆటలాడు కొనుటకు అమెరికా మొదలు దూరఖండములనుండి వచ్చిన ఆటకాండ్రను (Sportsmen) ఒకప్రక్క, ఆ పర్వత ప్రకృతిసౌందర్యము నాస్వాదించుటకు వచ్చిన యాత్రికులను నొకప్రక్క, తమ విశ్రాంతి దినములను కొంతకాల మిచ్చట గడపుటకు వచ్చి అచ్చటి హోటలులలో హాయిగా గూర్చుండి, అచ్చటి మలయమారుతమును ఆస్వాదించుచున్న ప్రపంచ యాత్రికులను (Globe Trotters) మరొకప్రక్క నేరీతిని ఆప్రాంతపు జానపదుల పిల్లంగ్రోవుల మాధుర్యము వారివారిప్రపంచములనుండి ఏరీతి ఆకర్షించుచున్న దియు మనము చూడవచ్చును.

అచ్చటి నగరములు గ్రామములు. గ్రామములు నగరములు. నాగరీకత అంతటను వ్యాపించి ఆజాతుల జీవితమును ధన్యముచేసినది. మానవుడు ఎన్నేండ్లు ఈ ప్రాంతములలో గడపినను, ఆప్రజల అతిథిసత్కార భాగ్యమును సంపాదించినతరువాత, అచ్చటి సాహిత్య కళాసంపన్నుల స్నేహభాగ్యము సంపాదించినతరు వాత అచ్చటి ప్రకృతిప్రపంచమున కొంతకాలము తనజీవితమును గడపిన తరువాత, వృద్ధాప్యము నెందులకు బొందును? తాత్కాలికకష్టములను గురించి ఎందులకు చింతించును? ఆహారమజ్జనాదులను గురించి ఎందులకు విచారపడును? ఇవన్నియు మాయ! ప్రకృతి సౌందర్యము, ప్రజల ఉదారభావము, సౌభ్రాత్రము, విద్యాసంపన్నత, జనుల అనుదినవృత్తులసౌభాగ్యము మాత్రము నిజము!

పూర్వము మనవారు కాశీయాత్ర వెళ్లి భారత ప్రపంచమును దర్శించి ధన్యులయినపుడు, ఈ సందేశమునే మనకు ప్రసాదించి మనలను సైతము నిట్టి దృక్పథముతోడనే మనజన్మభూమిని దర్శించి ధన్యులు కండని ప్రకటించినారు.

మనము సైతము విదేశములలో సంచారము చేయునపుడు, ఆదేశములను ఆదేశములలోని జనాంగమును నిట్టిదృక్పథముననే దర్శించి, మనలోకయాత్రా ఫలసిద్ధిని నిర్వహించి ధన్యుల మగుదుముగాక!

కోడె

శ్రీ కే. ఎస్. రావు

కుఱ్ఱవాడు:—

ఇఱుగట్లవరిచేను వరదెత్తిపోయెరా,
గరికలోబడికోడె తిరిగిరాదేమిరా:

పక్కచేలో పైరు
పిక్కెత్తు పెరిగింది,
మొక్కరాపిడి ముసురు
మూసుకొని వస్తుంది,
ఇఱుగట్ల... ...

వడ్డపాటున బిడ్డ
పదిరోజు లైపోయె
గడ్డపెట్టిన ఉల్లి
కడ సీరు తోలాలి,
ఇఱుగట్ల... ...

మోటబావికి తాడు
ముళ్లుపడి పోయింది,
పాటిగిత్తలు రెండు
పనిచేయ లేవాయె;
ఇఱుగట్ల... ...

మొన్న వేసిన మిరప
కన్నెత్తినది నేడు,
దున్ని మొఱుఁగని కంది
తొలిపూఁత పూసింది;
ఇఱుగట్ల... ...

మెరక చేలో పసుపు
మిసమిసల బోతుంది,
అరకలే కిప్పటికి
వరినాటనే లేదు,
ఇఱుగట్ల... ...

ఎరువు మంచుకు నాని
కరిగిపోతుందిరా,
అరక సోమరికోడె
పరమైన రాతరా;
ఇఱుగట్ల... ...

పదియాతలకుగాను
బయటపడ్డది బిడ్డ,
అదిలించుటకు చేతు
లాడవే యీనాడు,
ఇఱుగట్ల... ...

పొరపాటుగా మొన్న
పెరకాపుబీటిలో
తిరిగి తలవాచేట్టు
తిట్లు దిన్నది బిడ్డ
ఇఱుగట్ల... ...

పైరులో పురు గేదో
పగబట్టె నని మొన్న,
నారాత తగలెయ్య,
నడివాత లేశాను,
ఇఱుగట్ల... ...

కొంటెగంతులు కొన్ని
కోడె కున్నవి గాని
ఒంటరిగ మడి దున్న
ఒడుపుగల గిత్తరా!

ఇరుగట్లపరిచేను వరదెత్తిపోయెరా,
గరికలోబడికోడె తిరిగిరాదేమిరా!

వేదాంత దర్శనము:
శంకరుని అద్వైతవాదము

శ్రీ పూర్ణానంద

> 'నహి జ్ఞానేన సదృశం పవిత్ర మిహ విద్యతే'
> —గీత ౩-౪౮

౧

ప్రస్థానత్రయాంతర్గతమగు న్యాయప్రస్థానము నకు జెందిన వేదాంతదర్శనము (సూత్రము)ను రచించినది వ్యాసుడు. దశోపనిషత్తులు, గీతలు, వేదాంత–సూత్రములు గలసి ప్రస్థానత్రయ మనంబడుచున్నవి. ఉపనిషత్తులు శ్రుతిప్రస్థానము, గీత స్మృతిప్రస్థానము, వేదాంత–సూత్రములు న్యాయప్రస్థానము. జీవుడు వీటి సాయమున ఇహలోకమునుండి ప్రస్థానమొనర్చును కాన ఈ సంజ్ఞ.

ఈ సూత్రగ్రంథమున నాల్గు అధ్యాయములు, పదునారుపాదములు, ౫౫౭ సూత్రములు ఉన్నవి. అందు మొదటి అధ్యాయమున పరస్పర–విరుద్ధములగు శ్రుతులు సమన్వయింపబడినవి. రెండవ అధ్యాయము పరమతఖండనమునకు ఉపయోగింపబడినది. తృతీయాధ్యాయమున సాధనోపదేశము; చతుర్థాధ్యాయమున తత్ఫలమగు ముక్తి వర్ణింపబడినది.[౧]

వ్యాసశబ్దము తటస్థమైన అన్ని తావుల వాఙ్మయ-చారిత్రకులు ఇదమిత్థ మని నిర్ణయింపజాలకున్నారు. వ్యాసకర్తృకము లని ఎన్నబడు గ్రంథము లన్నియును కర్తృత్వవిషయమున వివాదాస్పదములు. వ్యాసు డొకడా? లేక పలువురా? ఒకడే యగుచో పరస్పర విరుద్ధములగు ఇన్ని గ్రంథములను వ్రాయుట సంభవమా? కానిచో, ఎవరు ఏ గ్రంథమును ఎప్పుడు వ్రాసినారు? అను ప్రశ్న లనివార్యములు. వ్యాసనామము ఏఒక్కరిదియు కాదనియు, 'శంకరస్వామి' 'పొయెట్ లారియెట్' మున్నగు శబ్దములవలె వ్యాపకపద మనియు చాలమంది అభిప్రాయము. యోగవాసిష్ఠకారుడు గూడ వ్యాసులు పెక్కుమందిఅని పేర్కొనుచున్నాడు.[౩]

---

౧. ఈ సూత్రము లన్నిటియొక్క సారము నెరుగగోరువారు భారతీతీర్థకృతమగు 'వైయాసిక న్యాయమాల' అను గ్రంథమును గాంచనగును.

౨. వ్యాసునిగ్రంథములు: (౧) వేదవిభజన (౨) వేదాంత–సూత్రములు (౩) మహా–భారతము. (౪) ౧. బ్రహ్మ ౨. పద్మ ౩. విష్ణు ౪. శివ ౫. భాగవత ౬. బృహన్నారదీయ ౭. మార్కండేయ ౮. అగ్ని ౯. భవిష్యత్ ౧౦. బ్రహ్మ–వైవర్త ౧౧. లింగ ౧౨. వరాహ ౧౩. స్కంద ౧౪. వామన ౧౫. కూర్మ ౧౬. మత్స్య ౧౭. గరుడ ౧౮. బ్రహ్మాండాది పురాణములు. (౫) ౧. నందికేశ్వర ౨. శుక్ర ౩. వసిష్ఠ ౪. దేవీభాగవత ౫. మను ౬. వాయు ౭. మహేశ ౮. కల్కి ౯. శైవ ౧౦. ఆదిత్య ౧౧. ఆది ౧౨. శంభు ౧౩. వహ్నిలింగ ౧౪. బృహద్ధర్మ ౧౫. ధర్మ ౧౬. గౌరీ ౧౭. గణేశ ౧౮. నీల ౧౯. కాళీ ౨౦ దేవీయను ఉపపురాణములు. ౬. యోగసూత్రభాష్యము ౭. వ్యాస–స్మృతి.

౩. చూడుడు యోగవాసిష్ఠ – ముముక్షువ్యవహారప్రకరణము. సర్గ ౩ శ్లో. ౨౧ మదనూరిత వ్యాసాశ్రమసంస్కరణము. పుట. ౧౮౫.

బాదరాయణవ్యాసుడీసూత్రరచయిత యని చాలమంది అభిప్రాయపడుచున్నారు.

వేదాంతశబ్దమునకు (వేద + అంత) వేదముల తుదిభాగ మని అర్థము. తుదిభాగము అన ఉపనిషత్తులు. ఈ ఉపనిషత్తులలో ఇతస్తతముగ చెప్పబడిన విషయములను సమన్వయపరచుటకై వేదాంత-సూత్రములు యత్నించుచున్నవి.

వ్యాసునకు పూర్వము జైమిని, అశ్మరథ్య (విశిష్టాద్వైతి), బాదరి (అద్వైతి), బాదరాయణ, ఔడులోమి (భేదాభేదవాది), కాశకృత్స్న (అద్వైతవాది) కార్ష్ణాజిని, (అద్వైతవాది) ఆత్రేయ (పూర్వమీమాంసకుడు) లను ఆచార్యు లిట్టియత్నమునే సల్పియుండిరని వేదాంతసూత్రముల వలన తెలియవచ్చుచున్నది. కాని వారిగ్రంథము లెవ్వియును గానరావు. ఉపవర్ష, ద్రమిడ, బోధాయనాదులవృత్తు లున్నట్లుగూడ వినికి; ఇవి ప్రస్తుత మలభ్యములు.

౨

భారతదేశమునం దంతటను ఈ గ్రంథము నిర్వివాదముగ ప్రామాణికముగ అంగీకరింపబడినది. సూత్రములు సంక్షిప్తములును, అస్పష్టార్థములును అగుటవలన తరువాతివారగు ఆచార్యులందరును తమ తమ మతముల సమర్థించుకొనుచు, వేర్వేరు భాష్యముల వ్రాసి, అసలు వ్యాసుని అభిప్రాయ మేమైనదీ కనుగొన వీలులేకుండ జేసిరి. అయినను, దీని మీద అనేకములగు భాష్యములు, వార్తికములు, టీకలు, టీకలపై టీకలు, ప్రకరణగ్రంథములు ఉండి, 'వేదాంతసూత్ర-వాఙ్మయము' అని వేరుగ పేర్కొనబడదగి నంత విస్తృతసాహిత్యమును సృష్టించి, గీర్వాణవాణి కంగపుష్టిని గలిగించుచున్నవి. దీనినవలంబించి ఏర్పడిన, ముఖ్యములగు సంప్రదాయములు పదిరెండు. అవి ఏవన: ౧. ఆచార్యశంకరుని కేవలాద్వైతము ౨. ఆచార్యరామానుజుని విశిష్టాద్వైతవాదము ౩. మధ్వాచార్యుని ద్వైతవాదము ౪. శ్రీకంఠశివాచార్యుని శైవ విశిష్టాద్వైతవాదము ౫. వల్లభాచార్యుని శుద్ధాద్వైతవాదము ౬. నింబార్కుని ద్వైతాద్వైతవాదము ౭. విజ్ఞానభిక్షుని సమన్వయవాదము ౮. అభినవగుప్తుని స్పందవాదము ౯. బలదేవవిద్యాభూషణుని అచింత్యభేదాభేదవాదము ౧౦. భాస్కరాచార్యుని భేదాభేదవాదము ౧౧. శ్రీకరాచార్యుని శైవాద్వైతవాదము ౧౨. నీలకంఠుని శైవవిశిష్టాద్వైతవాదములు.

కాని వీటినన్నిటిని నాల్గు ముఖ్యభాగములక్రింద చేర్పవచ్చును. ౧. కేవలాద్వైతము (Non-Dualism) ౨. విశిష్టాద్వైతము (Qualified Monism) ౩. ద్వైతవాదము (Dualism) ౪. ద్వైతాద్వైతవాదము (Dualism in Non-Dualism). అందు, శంకరునిది కేవలాద్వైతవాద మనియు, రామానుజ, శ్రీకంఠ, నీలకంఠ, శ్రీకర, అభినవగుప్త, వల్లభులవి విశిష్టాద్వైతము లనియు, మధ్వ, బలదేవులవి ద్వైతవాదము లనియు, భాస్కర, నింబార్క, విజ్ఞానభిక్షులవి ద్వైతాద్వైతవాదము లనియు గ్రహింపవలెను.

*నవీనులలో రాజారామమోహన్ రాయి, బ్రహ్మసూత్రములను తాను స్థాపించిన బ్రహ్మసమాజ మతపరముగ వ్యాఖ్యాన మొనర్చినట్లు వినికి. ఈ సంవత్సరమునందే మతియొక అత్యంతాధునికభాష్యము వెలువడినది. దాని పేరు శక్తిభాష్యము; శక్తిపరమగు అన్వయము. రచయిత: వంగదేశమందలి భట్టపల్లి నివాసియగు పంచానన తర్కరత్న మహాశయులు.

భారతి, పురి, సరస్వతి, గిరి, వన, అరణ్య, తీర్థ మున్నగు దశవిధనామధారులై, 'దశనామి' సంప్రదాయ మనబడు సన్న్యాసులు, తదితరజ్ఞానులు శంకరుని అనుసరించుచున్నారు. బ్రహ్మసంప్రదాయ మనబడు మధ్వసంప్రదాయము ననుసరించువారు పెక్కుమంది కన్నడదేశమున నున్నారు. ఏతత్-సంప్రదాయాంతర్గతమును, భగవాన్ శ్రీకృష్ణచైతన్య ప్రవర్తితమును నగు గౌడీయ-వైష్ణవమతము ననుసరించువారు బంగాళా, ఒరిస్సా దేశముల నున్నారు. శ్రీ సంప్రదాయ మనబడు వైష్ణవ-మతము ననుసరించువారు పెక్కుమంది దక్షిణదేశమున నున్నారు. సనకాది

సంప్రదాయ మనబడు నింబార్క - వైష్ణవమతస్థులు బృందావనప్రాంతముల నున్నారు. మఱి గుజరాత్-బొంబాయి ప్రాంతముల రుద్రాదిసంప్రదాయమనబడు వల్లభమతస్థు లున్నారు. దక్షిణదేశమందలి శైవులలో శ్రీకంఠ, నీలకంఠ, శ్రీకరు (వీరశైవులు)ల ననుసరించువా రున్నారు. కాశ్మీరమునందలి జ్ఞానమార్గులు, అభినవగుప్తుని అనుసరించుచున్నారు—వీరిది కాశ్మీర శైవమత మనబడుచున్నది.

భాషావిషయికముగ చెప్పబూనుకొనిన: శంకరుడు మలయాళదేశస్థుడు. రామానుజుడు తమిళనాడువాడు. మధ్వాచార్యులు కన్నడి. నింబార్క, వల్లభులు ఆంధ్రులు. బలదేవుడు వంగీయుడు. శ్రీకంఠ, నీలకంఠ, శ్రీకరులు తెలుగులో లేక కన్నడులో అయియుండురు.

3

ఈ వ్యాసమున శంకరుని అద్వైత-వాదము వివరింపబడుచున్నది. తదితరవాదములు అన్యత్ర ప్రసంగింపబడును; తారతమ్యములుగూడ జూపగలము.

సూత్రకారుని అనంతరము వినవచ్చు ప్రధాన ఆచార్యుని నామము గౌడపాదుడు. (ఈయన మతము గూడ అన్యత్ర వివృతమగును). ఆయన శిష్యుడు గోవిందపాదుడు. తరువాతివాడు జగత్ప్రసిద్ధిని గన్న శంకరుడు.

ఈయన కేరళదేశమందలి కాలడియను గ్రామమున జన్మించి, స్వల్పకాలముననే శాస్త్రముల నన్నింటిని సమగ్రముగ గ్రహించి, లోకసంగ్రహార్థమై సన్యసించి, అద్వైతవాదమును భారతదేశమునం దంతటను వ్యాపింపజేసెను. ఈయన క్రీ. శ. ౭౮౮ లో జన్మించి, క్రీ. శ. ౮౨౦ లో తిరోభావము నందెను. ఈయనజీవితమున కీసంక్షిప్తప్రబంధమున తావు చాలదు. కాని, ఆయనను గుఱించి నివేదిత వచించిన పల్కుల జూపుచున్నాను.*

శంకరుడు మనినది స్వల్పకాలమేయైనను, 'ఆసేతుహిమాచలము' పరిభ్రమించి, అవైదికమతముల ఖండించి, అద్వైతమును స్థాపించినాడు. వీతఁడ్ మతప్రచారార్థము దక్షిణమున శృంగేరియందు శారదామఠమును, పూరీ జగన్నాథమున గోవర్ధనమఠమును, హిమాలయములందలి కేదారనాథమున జ్యోతి(జ్యోషి) మఠమును, ద్వారకయందు సరస్వతీమఠమును స్థాపించెను. ఈ మఠములందలి సన్యాసులను పూర్వోక్తములగు దశవిధనామముల ధరింపజేసి, వేదమత రక్షణార్థము పాటుపడెను. ఈ ఉదారపురుషుడు ఏ ఒక్కరిమతమును (Religion) ఖండింపలేదు; కాని దర్శనభాగము వేదవిరుద్ధమైన తుదిబెట్టినాడు. అందువలన ఈయనకు 'షణ్మత'-స్థాపనాచార్యుడను బిరుదము లభించినది.

౪

ఈయన విరచించిన గ్రంథము లనేకములు. వాటిని భాష్య, ప్రకరణ, స్తోత్రము లని మూడుభాగములుగ విభజింపవచ్చును. అందు సమధికప్రసిద్ధిని గన్నగ్రంథము సూత్రభాష్యము. దీనిపై ఆనందగిరి

---

*"Western people can hardly imagine a personality such as that of Sankara. In the course of so few years to have nominated the founders of no less than ten great religious orders, of which four have fully retained their prestige to the present day; to have acquired such a mass of Sanskrit learning as to create a distinct philosophy, and impress himself on the scholarly imagination of India in a prominence that twelve hundered years have not sufficed to shake; to have written poems whose grandeur makes them unmistakable even to the foreign and unlearned ear; and at the same time to have lived with his deciples in all the radiant joy and simple path of the saints—that is greatness we may appreciate, but cannot understand. We contemplate with wonder and delight the devotion of Francis of Assisi, the intellect of Abelard, the force and freedom of Martin Luther, and the political efficiancy of Ignatius Loyola; but who could imagine all these united in one person?"

'న్యాయవివరణ'మను టీకయు, గోవిందానందుల 'రత్న ప్రభయను' మఱియొక టీకయు నున్నవి. ఈ రెండిటి కంటె జటిలమును పాండిత్యబహుళమును అగు టీక వాచస్పతిమిశ్రుల 'భామతి'; దీనికి కల్పతరువు అను టీక, మరల ఈ టీకకు పరిమళమను మఱియొక టీక, పరిమళమునకు ఆభోగమను మఱియొక టీక వెలయుచున్నవి. ఈ టీక లన్నిటితోడను మూల భాష్యమును 'నిర్ణయసాగర్'వారు ప్రకటించి యున్నారు. ఇవి శంకరుని శిష్యుడగు సురేశ్వరాచార్యుని అనుసరించుచు వ్రాయబడినవి. పద్మపాదుడను మఱియొకశిష్యుడు భాష్యమునకు 'పంచపాదికా' అను టీకను వ్రాసినాడు. దానికి 'వివరణ' మను టీకను ప్రకాశాత్మయతి విరచించెను. ఈ వివరణము యొక్క సారమును సమకూర్చి విద్యారణ్యులు 'వివరణప్రమేయ సంగ్రహ'మను గ్రంథమును వ్రాసెను. ఇవి, 'కాశీ విజయనగరం సీరీస్'నుండి వెలువడినవి. ఇవిగాక, వైయాసికన్యాయమాల, శాస్త్రదర్పణము, సంక్షేప-శారీరకము మున్నగు ప్రకరణగ్రంథములు, వృత్తులు పెక్కుగ నున్నవి. ఇవి న్యాయప్రస్థానాంతర్గతములు.౪

ఈశ, కేన, కఠ, ప్రశ్న, ముండక, మాండూక్య, ఐతరేయ, తైత్తిరీయ, ఛాందోగ్య, బృహదారణ్యములను ఉపనిషత్తులకుగూడ శంకరుడు భాష్యమును వ్రాసినాడు. వీటిఅన్నిటికిని ఆనందగిరి టీకయున్నది. పూనా 'ఆనందాశ్రమము'వారు వెలువరించినారు. తైత్తిరీయ, బృహదారణ్యకభాష్యములపై సురేశ్వరాచార్యుని వార్తికమును, దానిపై ఆనందగిరిటీకయు ఉన్నవి. ఇవియు పూనానుండి అచ్చై వెలువడినవి.౫

శ్వేతాశ్వతర, నృసింహతాపినీ ఉపనిషత్తులకు గూడ శాంకర-భాష్య మున్నదికాని, ఈ భాష్యము తద్రచితమని సర్వజనాంగీకృతముకాదు. ఇవన్నియును శ్రుతిప్రస్థానాంతర్గతములు.

గీతా, విష్ణుసహస్రనామ, లలితాత్రిశతీ, సనత్సుజాతీయభాష్యములు స్మృతిప్రస్థానాంతర్గతములు. గీతాభాష్యముపై ఆనందగిరి టీక యున్నది; ఈ భాష్యము ననుసరించి ఏకాధికముగ వ్రాయబడిన టీక లున్నవి. ఇందు, విష్ణుసహస్రనామభాష్యము శంకరుని సర్వప్రథమగ్రంథమనియు, గీతాభాష్యము కట్టకడది గ్రంథమనియు పలువురి అభిప్రాయము.౬ ఇవికూడ దేవనాగరిలిపిలో అచ్చై వెలువడియున్నవి. సనత్సుజాతీయముపై 'కాలికా' అను టీకయున్నది.

వివేకచూడామణి, ఉపదేశసహస్రి, అపరోక్షానుభూతి, వాక్యవృత్తి, ఆత్మనిరూపణ, ఆత్మబోధ, శతశ్లోకి, సర్వవేదాంత సిద్ధాంత సంగ్రహము, సర్వవేదాంత సారసంగ్రహము, ప్రబోధసుధాకరము, మనీషాపంచకము, దశశ్లోకి, అజ్ఞానబోధిని, మోహముద్గరము, వాక్యసుధ, పంచీకరణము, అనునవి శంకరుని ప్రకరణగ్రంథములు.

అందు, ఉపదేశసహస్రి పద్యభాగమునకు 'బోధనిధి'యను టీకయు, గద్యభాగమునకు రామతీర్థయతి

---

౪. ఆంధ్రమున సూత్రభాష్యమునకు మూడుఅనువాదములు ఉన్నవి. ఒకటి, వల్లూరి జగన్నాథరావుగారిది; అత్యంతప్రాచీనము. రెండవది, వావిళ్లవారిది, చదలువాడ సుందరరామశాస్త్రిగారిది. మూడవది, పురాణపండ మల్లయ్యశాస్త్రిగారిది, ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయమునుండి వెలువడినది. కాని. మూడును సామాన్యపాఠకునికి దుర్జ్ఞేయములు. సుబోధమైనది ఒకటి అవసరము. ఇంగ్లీషు అనువాదము Max Mullar Edition ఉన్నది.

౫. ఈశ, కేన.....తైత్తిరీయముల భాష్యసారముతో వావిళ్లవారు ప్రకటించినారు. సంపూర్ణ భాషానువాదము కాదు. ఆంగ్ల, వంగ, హిందీభాషలలో సంపూర్ణ అనువాదము లున్నవి.

౬. గీతాభాష్యమును 'మహాదేవశాస్త్రి' అనువారు ఆంగ్లీకరించిరి; వావిళ్లవారు ప్రకటించిరి. భాష్యసారము దెల్పు వావిళ్లవారిప్రతి యున్నది. శ్రీకల్యాణానందభారతీవారి సంస్కరణ మొకటి ఆంధ్రాక్షరముల ఉన్నదికాని, దాన సంపూర్ణానువాదము ఉన్నదీ లేనిదీ చెప్పజాలను.

'పదయోజనికో' అనుటీకయు ఉన్నవి. అపరోక్షానుభూతి పై విద్యారణ్యులటీక లభ్యము. 'శతశ్లోకి'కి ఆనందగిరి ఒకటీకను వ్రాసినాడు. దశశ్లోకికి మధుసూదనసరస్వతి 'సిద్ధాంతబిందు' అను విపులమును పాండిత్యపూర్ణమును అగు టీకను వ్రాసినాడు. దీనిపై మరల బ్రహ్మానంద యతిటీక యొకటి ఉన్నది. వాక్యసుధకుగూడ బ్రహ్మానందసరస్వతివిరచితటీక యున్నది. పంచీకరణము నకు సురేశ్వరభాష్య మున్నది. ఆత్మబోధకు విశ్వేశ్వరపండితుని 'దీపిక' యనుటీక యున్నది. మనీషాపంచకమునకు గోపాలబాలయతి 'మధుమంజరి' అను టీక యున్నది.౬

ఇవిగాక, ఆనందలహరి, శివానందలహరి, మున్నగు స్తోత్రగ్రంథములు, శంకర విరచితములు సుమారు ౬౫ యున్నవి.౭ కేవలము దక్షిణామూర్తి స్తోత్రముపై టీక దొరకుచున్నది. శివపంచాక్షరస్తోత్ర మునకు పద్మపాదభాష్య మున్నది.

ఈ గ్రంథముల నన్నిటిని గలిపి [మూలము మాత్రము) శ్రీరంగం, శ్రీ వాణీవిలాసప్రెస్ వారు ఇరువది సురమ్యములగు సంపుటములలో వెలువరించి యున్నారు.

౫

శాంకరదర్శనసారమును గ్రహింపవలె నన్న అనుబంధచతుష్టయము, ప్రమాణములు, ఆధ్యాత్మ-మీమాంస, బ్రహ్మవాదము, జగత్తు, మనస్తత్వము, సాధన, ముక్తి అను ఎనిమిదివిషయముల గ్రహించిన జాలును.

అనుబంధ-చతుష్టయ మన నేమి? అధికారి, విషయము, సంబంధము, ప్రయోజనము అనునవి. అనగా, వేదాంతదర్శన అధికారి ఎవరు? ఇందు ఆలోచ్యవిషయ మేమి? ఆలోచనయొక్క ప్రయోజనము, ఆలోచ్యవిషయము ప్రయోజనములయొక్క సంబంధ మేమి? అని గ్రహింపవలెను.

నిత్యానిత్యవస్తువివేకము, ఇహాముత్రార్థఫలభోగ విరాగము, శమ,దమాదిషట్క సంపత్తి, ముముక్షుత్వము లను గుణములు గలవాడు అధికారి.

ఆత్మయొక్కటియే నిత్యవస్తువు—తదితరములు అనిత్యములు అను వివేకము నిత్యానిత్యవస్తువివేకము. ఈ విషయమునే వివరించుచు ఆచార్యపాదులు వివేక చూడామణి యను గ్రంథమును వ్రాసినారు.

వైరాగ్య మన శరీరధారణమునకు ముఖ్యావసరములగు పదార్థములుగాక, తదితరములగు స్రక్చందన వనితాదిభోగములప్రతి వైముఖ్యము. దానినే భర్తృహరి తన వైరాగ్యశతకమున ప్రపంచించియున్నాడు,

శమ, దమ, ఉపరతి, తితిక్ష, సమాధానము, శ్రద్ధ అనునవి శమాదిషట్క సంపత్తి. శమమన బహిరింద్రియనిగ్రహము. దమమన అంతరింద్రియదమనము. ఉపరతి యన, నిగ్రహించిన ఇంద్రియముల అటునిటు పోకుండ నిలిపియుంచుట. తితిక్ష యన శీతోష్ణములు, కష్టసుఖములు మున్నగు ద్వంద్వముల అప్రతీకారపూర్వకముగ సహించుట. సమాధాన మన, బ్రహ్మమున బుద్ధిని స్థాపించుట. శ్రద్ధ యన శాస్త్ర, గురువాక్యముల సత్యబుద్ధి. ముముక్షుత్వ మన మోక్షేచ్ఛ. ఈ గుణములు గల్గిన ప్రతివాడును వేదాంతశాస్త్రమును బఠింప నర్హుడు.

కాని, తదితర సంప్రదాయస్థులు వేదాంత దర్శనమునకు బూర్వము, పూర్వ మీమాంస పఠనీయ మందురు. శంకరు డీవిషయమును ఒప్పడు. ఈరెండును

---

౬. వివేకచూడామణి, అపరోక్షానుభూతి, వాక్యవృత్తుల ఆంగ్లానువాదము మాయావతి అద్వైతాశ్రమమునుండి వెలువడినది. ఈ ప్రకరణగ్రంథము లన్నిటికిని ప్రాయికముగ వావిళ్లవారి సంస్కరణము అనువాదముతోగూడినది తెలుగున నున్నది.

౭. ఆనందలహరికి, 'Wave of bliss' అను ఆంగ్లానువాదము ఉన్నది. ఆంధ్రమున తుమ్మలపల్లి వారి పద్యానువాద మున్నది. శివానందలహరికిగూడ, బలిజేపల్లి వారి పద్యానువాదమున్నది. ఆంగ్లవచనానువాద మొకటి మళయాలదేశమునుండి వెలువడినది.

విభిన్న శాస్త్రములు. లక్ష్యము వేరు. ఒకదానివిషయము ధర్మజిజ్ఞాస—ఫలము అభ్యుదయము. ఇంకొకదాని విషయము బ్రహ్మము—ఫలము నిశ్శ్రేయసము. ఒకటి అనుష్ఠాన-సాపేక్షము, ఫలము ఉత్పాద్యము. మఱియొకటి సిద్ధవస్తువు, ఫలము నిత్యసిద్ధము. కనుక, శంకరుడు ప్రథమమతమును అంగీకరించుటలేదు.

బ్రహ్మాత్మైక్యస్థాపనయే వేదాంతముయొక్క ఆలోచ్యవిషయము. ప్రయోజనము దుఃఖనివృత్తి పూర్వకమగు ముక్తి. సంబంధము ప్రతిపాద్యవస్తు ప్రతిపాదన.

ఈ శాస్త్రమున 'బ్రహ్మము' నిషేధముఖమున ప్రస్తావింపఁబడినది. కారణము, అయ్యది అవాఙ్మనస గోచరము. బ్రహ్మమే అందఱియొక్క ఆత్మస్వరూపమైన, తదస్తిత్వమున ఎవ్వరికిని సందేహము లేదు. అందువలన ఈ శాస్త్రారంభమే వ్యర్థము, అన— ఆత్మయొక్క వాస్తవస్వరూపమును గుఱించి బహువిధములగు భేదవాదము లున్నవి. కొందఱు శరీరమే ఆత్మ యనియు, కొందఱు మనస్సు లేక బుద్ధి ఆత్మ యనియు పల్కుచున్నారు. ఈ భ్రాంతమతముల ఖండించి, సత్యమును బ్రదర్శించుటకీశాస్త్రము అవసర మగుచున్నది.

౬

ప్రమ అనగా యథార్థజ్ఞానమును గలిగించు కరణమే (Instrument) ప్రమాణము. అది ప్రత్యక్ష, శబ్ద, అనుమానములని మూడు తెఱఁగులు. అర్వాచీనులు ఉపమానము, అర్థాపత్తి, అనుపలబ్ధి అను ప్రమాణముల గూడ గ్రహించినారు.

శబ్ద మన శ్రుతిస్మృతులు. బ్రహ్మము అవాఙ్మనసగోచరము. అగుచో శాస్త్ర మెట్లు బ్రహ్మమును దెల్పగల దనిన:

అవిద్యాకల్పితభేదనివృత్తిపరత్వాత్ శాస్త్రస్య, నహి శాస్త్ర మిదంతయా విషయీభూతం బ్రహ్మ ప్రతిపిపాదయిషతి. కిం తర్హి? ప్రత్యగాత్మత్వేన అవిషయతయా ప్రతిపాదయత్ అవిద్యాకల్పితం వేద్యవేదితృవేదనాదిభేదమ్ అపనయతి' [వే. సూ. భా. ౧. ౧. ౪] అని జవాబు.

ప్రత్యక్షశబ్దమును శంకరుడు కొన్నితావుల శ్రుతిపరముగ ప్రయోగించినాడు. [వే. సూ. భా. ౧. ౩. ౨౮] ఏలయన, శ్రుతి మహర్షుల అనుభూతిలేక ప్రత్యక్షదర్శనము. మఱికొన్నితావుల అర్థబోధపరముగ వాడినాడు. [వే. సూ. భా. ౧. ౪. ౧౪] ఈ దర్శనమేమి? జ్ఞాతృ, జ్ఞేయ, జ్ఞానముల భేద మంతరించి ఒకానొక సమరసతత్వానుభూతి.

అనుమానము ఈ దర్శనమునకు ఉపయోగపడు నంతమాత్రగ గ్రహణీయము. లేనిచో, దీనివిస్తృతి నిరంకుశమై (Ad infinitum) సత్యవస్తు-ఉపలబ్ధికి ఉపకరింపదు.

తదితర ఆస్తికవాదుల ఖండించునప్పుడు శంకరుడు శబ్ద [వేద] ప్రమాణమును గ్రహించినాడు. వేదప్రామాణ్యము నంగీకరింపని నాస్తికులగు బౌద్ధ, జైనాదివాదుల దూషించునప్పుడు అనుమానమును గ్రహించినాడు. సూత్రముల ఈ రెండుప్రమాణముల ప్రసంగమే వినవచ్చుచున్నది. సామాన్యముగ మొదట తర్కమొనర్చి, తరువాత అనుకూలములగు శ్రుతి స్మృతుల నుదాహరించుట, శంకరునిరీతి.

౭

శాంకరదర్శనముయొక్క విశేషత్వము మాయావాదము. 'బ్రహ్మ సత్యం జగన్మిథ్యా' అను శివపురాణ సనత్కుమార సంహితాశ్లోకభాగము, అత్యంతప్రసిద్ధము. ముహుర్ముహుః అనుభూతమగు జగత్తు లేదని, బ్రహ్మము సత్య మను టెట్లు? భూతభవిష్యద్వర్తమానముల ఉండునదే పరమార్థసత్యము (Absolute reality). బ్రహ్మజ్ఞానానంతరము ఇయ్యది విలోపమునందును. త్రైకాలిక అస్తిత్వ మున్నది. బ్రహ్మ మొక్కటియే. ఇప్పు డుదయించు ప్రశ్న: ఒకానొకనికి ఈ జ్ఞానము లభించి, తత్ప్రసాదమున జగత్తు విలోపమునందవచ్చును. తదితరులకడ అట్లే యున్నదే? దీనికి మువ్విధములగు జవాబు: ౧. అందఱికిని క్రమముగ బ్రహ్మజ్ఞానము లభించిన, జగత్తు ఉండదు. జీవులు, ఎంత

ఏకత్వమంది అనిపించుచున్నను మితి(Limit) యున్నదని గ్రహింపవలెను. ౨. ఉత్పత్తి యున్నచో, వినాశము తప్పనిసరి; ఇయ్యది విప్రతిషేధరహితమగు విషయము. అగుచో, జగత్తుఉండుటెట్లు? ౩. కాంటు యొక్క విజ్ఞానవాదము (Idealistic theory) ననుసరించి. మనజ్ఞాన మంతయు దేశ (space) కాలాది (Time) పదార్థము (Categories)ల నుండియే కలుగుచున్నది. వాస్తవవస్తువును (Thing in itself) గ్రహింపలేకున్నారము. జీవజగత్తులసత్త మన అశంకజ్ఞానము పై ప్రతిష్ఠితము. పూర్ణజ్ఞానము లేక అపరోక్షానుభూతి లభించిన జగత్తు సూర్యోదయమైన మంచువలె విచ్చిపోవును.

జీవజగత్తుల వాస్తవ స్వరూప మేమి? పరిణామ, వికార, వివర్తము లని క్రమముగ విశిష్టాద్వైత, ద్వైత, అద్వైతులు చెప్పుచున్నారు. పరిణామ మన దుగ్ధము దధిగ పరిణమించురీతి; పరతత్త్వముగూడ జగదాకారమున పరిణతి నందుట. మృత్తికయొక్క వికారము ఘటాదులు; అట్లే బ్రహ్మము జగత్తుగ మారుచున్నదని పలుకుట. సూక్ష్మముగ విచారించిన ఇం దనేకదోషములు దొరకగలవు. కనుక శంకరుడు వివర్తవాద సహకృతమగు మాయావాదమును గ్రహించినాడు. మాయయన 'మిథ్య' కాదు; సామాన్యముగ మిథ్యామాయా శబ్దములు వర్తమాన వాఙ్మయమున, శూన్యార్థమున ప్రయోగింపబడుచున్నవి. ఈ తీరుగ శంకరుని మిథ్యా మాయాశబ్దముల గ్రహింపకూడదు.

వేదాంతులు 'మిథ్యా'శబ్దమును బహువిధార్థ ద్యోతనమునకై ప్రయోగించినారు. వంధ్యాపుత్ర ఆకాశకుసుమాదికములు సంపూర్ణముగ మిథ్యలు— అత్యంతతుచ్ఛములగు అలీకపదార్థములు. కొంతగ విషయసాపేక్షమై, ఎడారియం దగపడు ఎండమావి గూడ మిథ్యయే; ఇది అసద్వస్తువు, అలీకముకాదు. రజ్జుసర్పభ్రాంతి; ఇదిగూడ మిథ్యయే కాని, ఇట 'తస్మిన్ తస్మిన్ బుద్ధి' అగుటకు బూర్వము ఈ రెండుపదార్థముల జ్ఞాన మున్నది. కనుకనే, రజ్జు— సర్పదర్శనమునకు బూర్వము మన జ్ఞానమున ప్రాతిభాసికసర్ప ముదయించుచున్నది. అందువలన ఈ సర్పమునకు ప్రాతిభాసిక-సత్తయున్నది. కాని, ఇదిగూడ మిథ్యయే. జగత్తు, ఈ మూడింటిలో నేయొక్క శ్రేణికిని చెందదు. దానిసత్త, వ్యావహారికసత్త— ఇయ్యది మాయా-కల్పితము. ఈమాయ సద్వస్తువు కాదు, బ్రహ్మజ్ఞానమైన నుండదు; అసత్తును కాదు, జీవజగత్తులు దీనినుండియే కలిగినవి. అందువలన నియ్యది అనిర్వచనీయ మనబడును. పరమార్థదృష్టితో బరికించిన, బ్రహ్మమున మాయవలన జీవజగత్తులు ఆరోపింపబడుచున్నవి; ప్రాతిభాసికములు. వ్యావహారికదృష్టికి జీవజగత్తు లున్నవి, మాయ యున్నది. పరమార్థదృష్టికి మిథ్య లేక మాయ లేక అజ్ఞాన మనబడునదికూడ మిథ్యయే.

౫

బ్రహ్మము, సత్, చిత్, ఆనందస్వరూపము; నిర్గుణము, నిర్విశేషము, నిష్క్రియము, నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తస్వభావము. జీవబ్రహ్మముల కభేదము. ఈ బ్రహ్మము మాయతోగూడిన సగుణబ్రహ్మ మనబడుచున్నది — ఈశ్వరశబ్దమున వ్యవహృత మగుచున్నది. పరమార్థదృష్టికి, ఈరెండును ఒక్కటియే; సగుణబ్రహ్మమైనవస్తువే నిర్గుణబ్రహ్మము. ఈశ్వరుడు మాయాయుక్తుడైనను, మాయకు వశీభూతుడుగాడు; మాయాధీశ్వరుడు. మాయను లోబరచుకొని సృష్టి నొనర్చుచున్నాడు. కాని, జీవుడు మాయకు వశీభూతుడు. దార్శనికభాషలో చెప్పవలెనన్న సమష్ట్యుపాధ్యుపహితమగు బ్రహ్మము (చైతన్యము) ఈశ్వరుడు. వ్యష్ట్యుపాధ్యుపహితమగు చైతన్యము జీవుడు. ఈ ఇర్వురును పరబ్రహ్మమునకు ప్రతిబింబము వంటివారు.

౬

వ్యావహారికసత్యమగు ఈ జగత్తునకు ఈశ్వరుడు నిమిత్తకారణము, ఉపాదానకారణముగూడ. ఘటనిర్మాణమున కుంభకారుడు, ఘటమునకు నిమిత్తకారణము. ఉపాదానకారణము మృత్తిక. నైయాయికులు ఈశ్వరుని కేవలము నిమిత్తకారణముగను, పరమాణ్వాదులను ఉపాదానకారణముగను గ్రహించి

యున్నారు; వారిసృష్టి కీశ్వరునికి సంపూర్ణకర్తృత్వము లేదు. 'ఊర్ణనాభి'వలె ఈశ్వరుడు తనయందుండి ఈ జగత్తును సృష్టించుచున్నాడు. ఈ జగత్తున ఉన్న వైషమ్యనైర్ఘృణ్యాదోషములు ఆయన కంటవు. మేఘునివలె ఆయన నిర్లిప్తుడు; మేఘుడు వర్షింప ఆ జలము కొన్నిచోట్ల పడి ఏమియును ఫలించుటలేదు, భూమి సారహీన మగుటచేసి. మఱి, వేర్వేరుతావుల కట్వామ్లాది భేదములతో గూడిన ఫలములు గలుగుచున్నవి. దీన, మేఘుని దోష మేమి? అట్లే, జీవుల కర్మ-ఫలముల నీశ్వరుడు ఆయాజీవులకు ఒసగుచున్నాడు. ఈ జగత్తు లేక సృష్టి అనాది. కల్పాంతమున ఈశ్వరునియందు బీజాకృతిని అణగియుండి, మరల తదనంతర కల్పసృష్టికి గారణ మగుచుండును; కనుక, ఈ జగత్తు అనాది. కాని సాంతము, బ్రహ్మజ్ఞానము లభించిన లయమగును.

జగత్తనిన కేవల మీ సౌరజగత్తు ఒక్కటియే కాదు. భూర్భువరాదిసప్త ఊర్ధ్వలోకములు, తలాతలాది సప్తఅధోలోకములుగూడ ఈ మూడును గలిసి బ్రహ్మాండ మనంబడుచున్నవి. ఇట్టిబ్రహ్మాండములు అసంఖ్యాకములు. ఇవన్నియును గలసి జగత్తు.

౧౦

మనుష్యుని స్థూలశరీరము క్షిత్యాదిపంచభూతాత్మకము. మనోబుద్ధ్యహంకార సమన్విత మగునది సూక్ష్మశరీరము. మనస్సు సంకల్ప వికల్పాత్మకము. బుద్ధి నిశ్చయాత్మిక. అనుసంధానాత్మకము చిత్తము. అభిమానాత్మకము అహంకారము. తరువాతిది కారణశరీరము. సూక్ష్మశరీర-దర్పణమున బ్రహ్మ-భానుడు ప్రతిబింబింప, మరల దాని ప్రతిఫలమగు సూర్యుడే జీవాత్మ, ఇతడే కారణశరీరాంతర్గతుడు. అందువలన జీవుడు బ్రహ్మముయొక్క అంశ. మనుష్యుని ప్రతికార్యము ఈ సూక్ష్మశరీరమున ఒక సంస్కారమును ముద్రించుచున్నది. ఈ సంస్కారముల సమష్టియే అదృష్టము. ఈ అదృష్టవశమునసే ఉత్కృష్ట, నికృష్ట జన్మలు. పాపము పుణ్యమువలన ఖండింపబడదు; రెంటిని వేర్వేరుగ అనుభవింపవలెను. స్థావరజంగమాది జీవజాతమున కంతటికిని సూక్ష్మ, కారణశరీరము లున్నవి, కాని అనభివ్యక్తములు. అంతఃసంజ్ఞ, సుఖదుఃఖములు వాటికిగూడ ఉన్నవి. స్థూలశరీరము పైతొడుగు. మృత్యువనిన దీనిమార్పు. బ్రహ్మజ్ఞానము లభింపనంతవఱకు జననమరణములు తప్పనిసరి. పుణ్యపాపఫలములను స్వర్గనరకముల అనుభవించి భూలోకమున లేక భువర్లోకమున జన్మనెత్తవలసియుండును. సగుణబ్రహ్మోపాసన యొనర్చిన, సత్య, తప, జన, మహః, సువర్లోకముల కేగిన మరల జన్మ లేదు. అట నిర్గుణబ్రహ్మజ్ఞానమునుబడసి ముక్తిని బొందును.

౧౧

నిష్కామ కర్మలవలన చిత్తశుద్ధియును తద్ద్వారమున జ్ఞానమును లభించును; చిత్తశుద్ధ్యనంతరము ఉపాసన అవసరము. ఇయ్యది అంగాంగబద్ధము, ప్రతీకము, అహంగ్రహము అని మూడువిధములు. యజ్ఞాంగముల బ్రహ్మబుద్ధి అంగాంగబద్ధోపాసన. ఆదిత్యాది విషయముల నవలంబించి బ్రహ్మమును భావించుట ప్రతీకోపాసన. కేవల మాత్మచింతన అహంగ్రహోపాసన. ఈ ఉపాసనలవలన చిత్తైకాగ్రత చేకూరును. పిదప, సన్న్యాసపూర్వకముగ గురుముఖమున శ్రవణమొనర్పవలెను. 'మహావాక్యము' లేక వేదశాస్త్రముల గురుముఖమున వినుట శ్రవణము. అనుకూలతర్కమే మననము. ధ్యేయవస్తువున నిరవచ్ఛిన్న తైలధారవలె చిత్తము ప్రవహించుట నిదిధ్యాసనము దీనివలన బ్రహ్మాత్మైక్యము ఒనగూడును.

౧౨

ఇట్లు, బ్రహ్మాత్మైక్యమును నిర్గుణ ఉపాసన వలన బొందుట జీవన్ముక్తి. ఇట్టిముక్తుడే జ్ఞాని. వర్తమాన శరీర-అనంతరము మరల జన్మ లేదు. సగుణబ్రహ్మ ఉపాసకులు దేవయానమార్గమున సగుణబ్రహ్మలోకమున కరిగి, అట ఆకల్పాంతము మని, నిర్గుణధ్యానసిద్ధులై ముక్తి నందుదురు. జీవన్ముక్తు డీమర్త్యమున ప్రారబ్ధకర్మము క్షయమగునంతవఱకు వసించి, లోక

సంగ్రహార్థము ఉపకరింతురు. బ్రహ్మజ్ఞానమున సంచిత ఆగామికర్మలు క్షయమగును; ప్రారబ్ధము అనుభవింపనిదే తొలగదు. ఈ జీవన్ముక్తులవలననే గురుశిష్య పరంపర నిలబడుచున్నది. వీరు విధినిషేధముల కతీతులు.

సంసారాధ్వని తాపభానుకిరణ
ప్రోద్దామదాహవ్యథా
ఖిన్నానాం జలకాంక్షయా మరుభువి
భ్రాంత్యా పరిభ్రామ్యతామ్
అత్యాసన్నసుధాంబుధిం సుఖకరం
బ్రహ్మాద్వయం దర్శయ
త్యేషా శాంకరభారతీ విజయతే
నిర్వాణసంధాయినీ.

అచట - ఇచట

శ్రీపాద లక్ష్మీనారాయణమూర్తి

అచట లోకాలు క్షణమాత్ర మందె కాల్చి
భస్మ మొనరింప జాలెడి పాశవంబు
ఇచట దౌర్జన్య దావాగ్ని నిల్పి యార్పి
విమల శాంతిని నెలకొల్పు నమృతధార.

అచట కోటానుకోట్ల ప్రాణానిలముల
గడ్డిపరకగ జూచు రాక్షసపుదృష్టి
ఇచట నణుమాత్రపుం బ్రాణి యేని చావఁ
గంట నీర్వెట్ట గల కనికరపు గుండె.

అటన మోఘ మారణ యంత్ర పటల సృష్టి
సతత మొనరించు శాస్త్రవిజ్ఞాన గరిమ
ఇట ప్రకృతిలోని జీవుల కెల్ల సుఖము
సంతరింప బ్రయత్నించు జ్ఞానమహిమ.

అచట ప్రాణుల బాహ్య దేహముల నెటులొ
వశము చేయు నశాశ్వత బాహుబలము
ఇచట జనుల మనస్సుల నెల్ల సతము
వింత గొలుప నాకర్షించు ప్రేమబలము.

సోవియట్ రష్యా పారిశ్రామికపద్ధతి

శ్రీ అకుండి వెంకటేశ్వరరావు

దేశం ఎంత సస్యసమృద్ధితో తులతూగుతున్నా, పారిశ్రామికాభివృద్ధి లేనిదే సర్వతోముఖాభివృద్ధి కాని, ఇతర దేశాలలో ఆ దేశానికి గౌరవ ప్రతిపత్తులు కాని కలుగటానికి కవకాశాలు లేవు. మన దేశపు ప్రస్తుత పరిస్థితులే దాని కుదాహరణ. సస్యసంపదలో మనదేశం ప్రపంచంలో, అగ్రస్థాన మలంకరించినా పాశ్చాత్య దేశాలలో మిగిలిన విషయాలలో ఏచిన్న పాశ్చాత్య దేశాని కున్న స్థానంకూడా లేదు. ఇంచుమించు పాశ్చాత్యదేశా లన్నీకూడా, తమ పారిశ్రామికాభివృద్ధివల్లనే కొన్ని వ్యావసాయిక దేశాలనుకూడా లోబరుచుకొని రాజ్యాధికారం చెలాయిస్తున్నాయి. ఆలోచించి చూస్తే ఇంగ్లండు, జర్మనీ, ఇటలీ, రష్యా మొదలైన దేశాలన్నింటి ఔన్నత్యానికీ ఆయా దేశాల పారిశ్రామికసంపదయే కారణం అని తెలుస్తుంది.

ఈ పారిశ్రామికసూత్రా న్ననుసరించి అభివృద్ధి పొంది, ప్రస్తుతం ప్రపంచం అంతటికీ అధిష్ఠాన దేవతయై కూర్చున్నది రష్యాదేశం. అట్టి రష్యాయొక్క పారిశ్రామికాభివృద్ధినిగూర్చి తెలుసుకోటం, అభివృద్ధి సాధించే అన్ని దేశాలకూ అవసరం.

రష్యాలో విప్లవ మంత మొందగానే నూత్న ప్రభుత్వం తన సర్వశక్తులను వినియోగించి, సాధ్యమైనంత త్వరలో, దేశము నన్ని రంగాలలో అభివృద్ధి చెయ్యాలని నిశ్చయించుకుంది. కాని వీరి ప్రయత్నాలను భంగపరిచి వీరి కనేకచిక్కులను కల్పించటమే ప్రధానోద్దేశ్యంగా పెట్టుకొన్నవారు కూడా వుండటంవల్ల వారికోరిక అనుకున్నంత త్వరలో ఫలించలేదు. విప్లవ మంత మొందినవెంటనే, నూతన పారిశ్రామిక ప్రభుత్వం, దేశంలో పరిశ్రమలను, వ్యవసాయాన్ని ఎక్కువ అభివృద్ధి చెయ్యాలని ప్రారంభించింది. కాని దేశంలోని శత్రుపక్షములవారు, ధనికవర్గంవారు ప్రభుత్వ ప్రయత్నాలను భంగపరచటాని కనేక ప్రయత్నాలు చేశారు. వీరికి చుట్టుప్రక్కలనున్న ధనిక రాజ్యాలవారమితంగా సహాయంచేశారు. కనుక ఈ ఆటంకా లన్నిటినీ నివారణ చేసుకోటానికి అప్పుడు తమ స్వాధీనంలో వున్న కొద్ది ఆర్థిక సైనికబలాన్ని వినియోగించవలసి వచ్చింది. వీని సహాయార్థం అప్పుడు దేశంలో వున్న కొద్దిపాటి పరిశ్రమల ఉత్పత్తి ప్రభుత్వోపయోగానికే సరిపోయేదికాదు. అదైనా అప్పుడు వుత్పత్తిలో ప్రభుత్వాని కుపయోగమైనదానిని వారి కూరికే ఈయవలసి వుండేది. దేశంలో వుత్పత్తియైన వస్తుసముదాయాన్నంతా వూరికే ప్రభుత్వాని కర్పించవలసి వచ్చుటచేత, ఆ పరిశ్రమ లభివృద్ధి కవకాశం లేకపోవటమేకాక, క్రమక్రమంగా క్షీణించ ప్రారంభించాయి. దీని ఫలితంగా విప్లవానంతరం, విప్లవానికి పూర్వంవున్న ఉత్పత్తిలో 3-వ వంతు తగ్గిపోయింది.

దేశాభివృద్ధికి పరిశ్రమాభివృద్ధియే మూలమని నమ్మిన, నూత్న ప్రభుత్వాని కిది చాల అరిష్టదాయకంగా కనిపించింది. కనుక యీ ఉపద్రవాన్నుంచి దేశాన్ని రక్షించటానికి, మార్చి ౧౯౨౧ లో జరిగిన ౧౦-వ కాంగ్రెసులో నూతన కమ్యూనిస్టుపార్టీ ప్రభుత్వంవారు సమావేశమయి ఆలోచించారు. ఆ సమావేశంలో దేశం అభివృద్ధి చెందాలంటే యుద్ధకమ్యూనిజపు (War Communism) పద్ధతు లన్నింటినీ విరమించుకోవాలని నిశ్చయించుకున్నారు. దీని ననుసరించి ౧౯౨౧ ఆగస్టు నెలలో ప్రభుత్వంవా రొక డిక్రీ చేశారు. తత్ఫలితంగా దేశంలోని పరిశ్రమ లనేకం ప్రభుత్వపరం చేయబడ్డాయి. ఇల్లా చేయబడిన పరిశ్రమలకు పూర్తి స్వాతంత్ర్య మియ్యబడింది. ప్రభుత్వం వారికూరికే వస్తువులను సప్లయిచేసే పద్ధతిపోయింది. పరిశ్రమకు కావల

సిన ముడిపదార్థములను, బొగ్గు మొదలైనవాటిని, యంత్ర సామగ్రిని తాము స్వయముగా నిలవ చేసుకోవచ్చును. పరిశ్రమాగారములలో తయారైన వస్తుసామగ్రిని మార్కెట్లలో తగు ధరలకు అమ్ముకోవచ్చును. ఇంకా ఇటువంటి ప్రరిశ్రమల కుపయోగమైన పద్ధతు లనేకం ఏర్పాటు చేయబడ్డాయి.

న్యాయం ఆలోచిస్తే ఈ డిక్రీపద్ధతులు కొంత వరకు, కమ్యూనిస్టుపార్టీ సిద్ధాంతాలకు వ్యతిరేకం. ఎందుచేతనంటే, దీనివలన ధనికవర్గ విజృంభణానికి కూడా కొంత అవకాశం కలుగుతోంది. కాని యిది నిజంగా ప్రభుత్వాని కిష్టం లేకపోయినా, అక్లిష్ట పరిస్థితులనుండి తప్పించుకొని, శాశ్వత క్షేమమార్గాన్ని అవలంబించి ముందుకు పోవటానికే అట్లా ఒకఅడుగు వెనక్కు వెయ్యవలసి వచ్చింది. అప్పుడైనా, దేశంలో ముఖ్యావసరమైన బ్యాంకింగుపద్ధతి, అంతర్జాతీయ వ్యాపారం, ఎలక్ట్రిక్ పవరు యంత్రాలను, రాకపోకల సాధనాలను, ఆయుధ సామగ్రిని, తదితర ముఖ్యమైన యంత్రసామగ్రిని తయారుచేయు పరిశ్రమాగారాలన్నింటినీ ప్రభుత్వం తనచేతుల్లోనే వుంచుకొని, మిగిలిన చిన్నచిన్న పరిశ్రమదారులను మాత్రం విచ్చలవిడిగా వదిలివేసింది. వీరికెంత స్వాతంత్ర్యం ఇచ్చినా, వారి పరిశ్రమలకు కావలసిన ముడిసరకులకు, యంత్ర సామగ్రికి, ప్రభుత్వ వశంలోవున్న పెద్దకర్మాగారాల మీదనే ఆధారపడవలసి వుంది. అందుచేత దేశములోని చిన్నచిన్న పరిశ్రమాగారాలెన్ని ధనికవర్గాధిపత్యంలో పనిచేసినా ప్రభుత్వ ఆర్థిక విధానానికే విధమైన లోపం కలుగలేదు. అదిగాక యీ పద్ధతివలన గ్రామములోని చిన్నచిన్న పరిశ్రమదారులు, వ్యవసాయదారులు, తమ తమ వ్యాపారములను అభివృద్ధి చెయ్యాలనే వుద్దేశ్యంతో, ఎక్కువ ఉత్సాహం చూపిస్తారు. దీనివలన పట్టణాలలో ప్రభుత్వాధికారంలో వున్న పెద్దపెద్ద పరిశ్రమలకు, ఈ పల్లెలకు ఎక్కువ సంబంధ బాంధవ్యము లేర్పడి, తద్వారా సోషలిస్టు ప్రభుత్వార్థిక విధానాని కెక్కువ సహాయపడుతుంది. పట్టణాలలో నున్న పెద్ద పారిశ్రామికులకు, పల్లెలనుండి ముడిసరుకు లనేకం రావాలి. పల్లెల ముడిపదార్థాల వ్యవసాయం తీవ్రంగా జరగాలంటే, పట్టణాలనుంచి వారికి తగిన సాధనసామగ్రి రావాలి. కనుక యీ విధంగా ఇరువర్గాలవారికీ ఒకవిధమైన సన్నిహిత సంబంధం ఏర్పడుతుంది. ఇటువంటి సంబంధమే సోషలిస్టు ఆర్థిక విధానానికి ముఖ్యావసరం. ఈ సంబంధం ఏర్పరుచుకోటానికి, పైచెప్పినట్లుగా, ప్రభుత్వం ఒక్కఅడుగు వెనక్కు వెయ్యక తప్పిందికాదు. అందువలన ౧౯౨౪ సం॥లో దేశంలో అసంఖ్యాకములైన చిన్నచిన్న పరిశ్రమాలయాలను స్థాపించి, ధనికవర్గంవారు, కొంత వరకు, అప్పటి ఆర్థికవిధానాన్ని తమహస్తగతం చేసుకున్నారు. తత్కారణంగా ౧౯౨౩-౨౪ సం॥లో పరిశ్రమల్లోను, వ్యాపారంలోను సగంభాగం, యీచిన్న ధనికవర్గాల చేతుల్లోనే నడిచింది. ౧౯౨౫-౬ సం॥లో సోషలిస్టుప్రభుత్వం, పరిశ్రమలపైని పెట్టిన పెట్టుబడి ౨౬౮ కోట్లు రూబుల్సు. అయితే, చిన్న పరిశ్రమదార్ల పెట్టుబడి ౨౦౮౯ కోట్లరూబుల్సు అనగా మొత్తం పరిశ్రమల్లో ౪౫% వారి చేతుల్లో వుండే దన్నమాట.

కనుక ఇటువంటి క్లిష్టపరిస్థితుల్లో, ప్రభుత్వం వారీనూతన ఆర్థికవిధానాన్ని ప్రవేశపెట్టారు. ఈ విధానాన్ని ప్రవేశపెట్టిన కొద్దికాలానికే చాలా విజయవంతంగా పనిచేసింది. యుద్ధానికి పూర్వం ౧౯౨౦ లో మొత్తం ఉత్పత్తిలో ౨౦% తగ్గిపోయింది. కాని యీ నూతనవిధానంవల్ల ౧౯౨౬ సం॥నికి పారిశ్రామిక వుత్పత్తి ౯౯% హెచ్చింది. పూర్వం పరిశ్రమలన్నీ, ప్రభుత్వంచేత నియమింపబడిన సుప్రీమ్ ఎకనమిక్ కౌన్సిలు అనే ఒకసంఘంచేత నడిపింపబడుతుండేవి. వారి యాజమాన్యంలో వున్న పరిశ్రమలుకూడా నూతన విధానంవలన ౭% హెచ్చు వుత్పత్తి చేయకలిగాయి. ౧౯౧౩ లో కంటె ౨౮ లో ఉక్కు ౭౨%, బొగ్గు ౧౧౩%, ప్రత్తి ౧౦౬%, యంత్రాలు ౧౩౫%, ఇనుము ౮౧%, రోల్డు అయిరన్ ((Rolled iron) ౮౩%, చొప్పున అభివృద్ధి పొందాయి. ౧౯౨౪ సం॥లో మొత్తం పరిశ్రమల విలువ ౩౪౮ కోట్లరూబుల్సు అయితే, ౧౯౨౮ సం॥లో అది ౪౦ కోట్లురూబుల్సుకు హెచ్చింది. వీనితోపాటు వర్తకవ్యాపారాలు, రాకపోకలు, తదితరమైన సాంఘికజీవన సౌకర్యాలుకూడా, చాలా అభివృద్ధి పొందాయి.

ఈ నూతనార్థికవిధానంప్రకారం సొంత వ్యవసాయం, సొంతవ్యాపారాలను చేసుకోటాని కవకాశం వుండటంచేత, ప్రతివారికీ సొంత వ్యాపారాలను చేసుకొని ధనార్జన చెయ్యాలనే ఆశ ఎక్కువైంది. దాని కొరకు అనేక మార్గాలను, తంత్రాలనుకూడా అవలంబించటం ఆరంభించారు. పరిశ్రమలు, వ్యాపారం ఉత్పత్తి అధికమైనప్పటికి, ధనాశాపీడితుల సంఖ్య అంతకంటె ఎక్కువై పోయింది. అందుచేత పెట్టుబడిదారులు, ధనికులు మాత్రమే ధనరాసులను కూడబెట్టుకొని బలుస్తున్నారు కాని, సామాన్యజనులు తిండి తిప్పలకుకూడా కరువుపడవలసి వచ్చింది. ఇటువంటి పరిస్థితులలోనే, సామాన్యజనుల క్షేమంకోసం ప్రభుత్వం వారు సమష్టి వ్యవసాయపద్ధతిని ప్రవేశపెట్టారు. (ఈ విషయాన్నిగూర్చి విపులంగా వెనుకటి సంచికలో వ్రాయబడింది.) ఈ పద్ధతిని జయప్రదంగా సాగించటానికి యంత్రసహాయం ముఖ్యావసరమైంది. యంత్రసహాయం లేనిదే సమష్టివ్యవసాయపద్ధతి కొనసాగదని ప్రభుత్వానికీ, ప్రజలకూకూడా స్పష్టపడింది. కాని అప్పుడు దేశంలో యంత్రాలను తయారుచేసే పరిశ్రమలు లేవు. కనుక యంత్రాలకోసం ఇతర దేశాలమీద ఆ ధా ర ప డ వ ల సి వచ్చింది. ఇతర దేశాలనుంచి యంత్రాలను తెచ్చుకుంటే తమ దేశంలోని ముడిపదార్థాలను, ఆదేశాలకు సప్లయి చెయ్యాలి. అల్లా చేసినట్లైతే దేశంలో సప్లయి తక్కువై, ప్రజలు కష్టపడవలసివస్తుంది. పైగా చుట్టుపట్లరాజ్యాలనేకం రష్యానైనాసరే తమ మార్కెట్టుగా చేసుకొని దోచుకోవాలని చూస్తున్నాయి. ఈ విషయాలన్నీ ఆలోచించి సోషలిస్టుప్రభుత్వం, పారిశ్రామికాభివృద్ధి ముఖ్యంగా యంత్రపారిశ్రామికాభివృద్ధి చేస్తేనేగాని, తమకు ప్రపంచంలో నిలువ నీడలేదని గ్రహించి, సమష్టివ్యవసాయపద్ధతితోపాటు యంత్రపరిశ్రమలనుకూడా కేవలం ప్రభుత్వయాజమాన్యంగా అభివృద్ధిచేసుకోవాలని నిశ్చయించుకుంది. కాని దేశంలో సొంత పారిశ్రామికుల, వ్యవసాయదార్ల ఆర్థికవిధానం (Kulak Economy) చెలరేగుతున్నంతకాలం తమ ప్రయత్నం సఫలం కాజాలదని గ్రహించి, దేశంలోని సొంత వ్యవసాయాన్నీ, పరిశ్రమలనూ పూర్తిగా అరికట్టి, సర్వంకూడా తన స్వాధీనంచేసుకొని సమష్టిపద్ధతిలో నడిపించాలని ప్రభుత్వం నిర్ణయించుకుంది. దీనినైనా ఒక్కసారిగా చేస్తే చాలా ప్రమాదం సంభవిస్తుందని, దాని కొక క్రమపద్ధతిలో నెరవేర్చటాని కొక ప్రణాళికను తయారుచేశారు. అదే పంచవర్ష ప్రణాళిక.

ఈ ప్రణాళిక ప్రవేశపెట్టబడిన కొద్దికాలానికే దేశంలో అనేకవిధాలుగా అభివృద్ధి కనబడింది. ప్రభుత్వవశంలో వున్న పరిశ్రమ లెక్కువ అభివృద్ధి పొందటాని కనేక అవకాశా లేర్పడ్డాయి. ఈ కర్మాగారాలలో తయారయ్యేవుత్పత్తి అనేకరెట్లు అధికం కావటంవలన సొంత పెట్టుబడిదారుల పరిశ్రమలు, వ్యవసాయం అడుగంటిపోయాయి. ప్రణాళిక ప్రారంభంలో అనగా ౧౯౨౮ లో మొత్తం ఉత్పత్తి ౧౫౭ కోట్లు రూబుల్సు విలువ అయితే ౧౯౩౨ లో ౩౪౩ కోట్ల రూబుల్సు విలువగల ఉత్పత్తి తయారయింది. అంటే ఈ ౫ సం॥రాలలో ౨౮౪% హెచ్చింది. ప్రభుత్వంచేసే ప్రతి ప్రయత్నానికీ ఇతర దేశీయుల ప్రోత్సాహబలంతో ప్రతికక్షులనేక ఆటంకాలను కల్పిస్తూనే వచ్చారు. సోషలిస్టు ఆర్థికవిధానాన్ని కూలద్రోయటాని కనేకకుట్రలు కూడా జరిగాయి. ౧౯౩౦ లో ౮ మంది ఇంజనీర్లు కుట్రచేసి పట్టుపడ్డారు. ౧౯౩౧ లో ౧౪ గురు ప్రొఫెసర్లు, ప్రభుత్వాధికార్లు అనేకులు అనేకకుట్రలు పన్ని పట్టుపడి శిక్షింపబడ్డారు. కాని అన్నింటినీ ప్రతిఘటించి ప్రణాళికను, అనుకున్నప్రకారం ౫ సంవత్సరాలలో కాక, ౪¼ సం॥లోనే పూర్తిచేయటం చాలా ప్రశంసనీయం. ఈ ప్రణాళికతో సాధింపబడినవి. ముఖ్యమైనవి రెండు. (౧) సమష్టి వ్యవసాయం. (౨) సమష్టి పారిశ్రామిక నిర్మాణం. మొదటి దానివలన దేశంలోని సర్వజనాళికి హెచ్చుతగ్గులు లేకుండా కడుపునిండా తిండిదొరికే అవకాశం ఏర్పడింది. రెండవ దానివలన, దేశానికంతకూ సర్వసమృద్ధిగా సరిపోయే వ్యవసాయాని కుపయోగించే యంత్రసామగ్రి సంతతను, ఇతర దేశాధారం లేకుండా

స్వయంగా నిర్మించుకో గలిగింది. మొత్తానికి రెండు విధానాలుకూడా ఒకదానిమీద ఒకటి పూర్తిగా ఆధార పడివున్నాయి.అందుచేత పట్టణానికీ పల్లెకూ ఒకవిధమైన అవినాభావసంబంధం ఏర్పడింది. పల్లెటూరివారు కూడా ఈ సంబంధంవలన ఎక్కువ విజ్ఞానవంతులై, కమ్యూనిజంయొక్క పూర్తి అర్థాన్ని గ్రహించి, ఆ సిద్ధాంతాల ననుసరించి లాభం పొందారు. యంత్రసహాయంయొక్క లాభాన్ని గ్రహించి ఆ యంత్రవిధానాన్ని (Mechanisati.n) తమ వ్యవసాయంలో వుపయోగించుకున్నారు. ఈవిధంగా యీ పంచవర్ష ప్రణాళిక పూర్తి అయ్యేసరికి దేశంలో నిరుద్యోగ సమస్య, కరువులు, ఆకలిమంటలు పూర్తిగా నశించి సర్వజనానికి సౌఖ్యజీవితం ఏర్పడింది. ఏదేశానికైనా ఇంతకంటె ఏమికావాలి?

మొదటి పంచవర్ష ప్రణాళికను జయప్రదం చేయటానికి ప్రజ లమిత ఉత్సాహంతో పనిచేశారు. వీరి ఉత్సాహఫలంగా ప్రజలందరు క్రమపద్ధతిగల ఒక ఉద్యమాన్ని స్థాపించారు. ఇదే షాక్ బ్రిగేడ్ ఉద్యమం. సోషలిస్టు సిద్ధాంతాలను, ప్రణాళిక ప్రధానోద్దేశ్యాలను ప్రజలకు బోధించి తీవ్రప్రచారంచేసి ఉత్పత్తిని అభివృద్ధిచేసి జాతీయజీవిత వికాసాన్ని కలిగించే మార్గాలను బోధించడమే వీరిపని. క్రమంగా ఇదే రెండవ పంచవర్ష ప్రణాళికలో స్టాఖనోవ్ ఉద్యమంగా మారింది. పరిశ్రమలలో ఎక్కువ శ్రద్ధవహించి, మంచిపనితనమును సంపాదించి, ఉత్పత్తి నధికంగా, అభివృద్ధిచేసేలాగు ప్రజల కుత్సాహశక్తులను ప్రబోధించటమే ఈ ఉద్యమాభిప్రాయం.

ఈవిధంగా మొదటి పంచవర్ష ప్రణాళికలో ప్రజలు చూపించిన అమితోత్సాహవిజయములే, ప్రభుత్వాన్ని రెండవ పంచవర్ష ప్రణాళికను ప్రవేశపెట్టుటకు ప్రోత్సాహించినవి. పైగా మొదటిప్రణాళికాంతానికి వ్యవసాయము,దానికుపయుక్తమైన యంత్రపరిశ్రమలు అభివృద్ధిపొందినప్పటికీ సమాజంలో వర్గభేదాలునశించి, జాతీయార్థికసంపత్తి పూర్తిగా వృద్ధిగాంచలేదు. ఇది కాక ఉన్నదానిని విదేశీయ, దేశీయకుట్రదారులనుంచి రక్షించుకోవలసిన బాధ్యతకలిగింది. దానికొరకు పైని కాభివృద్ధి, దానికి కావలసిన యంత్రాయుధ సాధన సామగ్రి యత్యవసరం. పారిశ్రామికంగాకూడా ప్రజల దైనందినజీవితాని కుపయుక్తమయ్యే చిల్లరసరుకుల ఉత్పత్తి వృద్ధిచేయవలసిన అవసరం చాలావుంది. కనుక వీటినన్నింటిని పూర్తిచెయ్యటానికి ౧౯౩౩ లో రెండవ పంచవర్ష ప్రణాళికను ప్రవేశపెట్టారు. సమాజంలో వర్గభేదాలను పూర్తిగ నాశనంచేసి, సంపూర్ణమైన సోషలిస్టుసమాజాన్ని నెలకొల్పుట, సర్వసమృద్ధిగా దేశంలోని సమస్తపరిశ్రమలను అభివృద్ధిచేసి, ప్రజాజీవితానికి శాశ్వత శాంతిభద్రతలను చేకూర్చుట, యీ ప్రణాళికయొక్క ముఖ్యాశయాలు.

మొదట ప్రభుత్వదృష్టి యంత్ర కర్మాగారాలమీద పడింది. అందులోనూ వ్యవసాయాని కుపయోగించే యంత్రపరిశ్రమల కెక్కువ ప్రాధాన్యం ఇచ్చారు. దీనికి తోడు దేశంలోని సాగుబడిభూమి నంతను అంగుళంకూడా మిగల్చకుండా, సమష్టి వ్యవసాయపద్ధతిలో చేర్చి, ఆభూములను యంత్రసహాయంతోనే సాగుచెయ్యాలని నిర్ణయించారు. అందుకొరకు తత్సంబంధమైన ట్రాక్టర్లు, కంబైన్లు మొదలైన యంత్రాలు విరివిగా కావలసివచ్చాయి. వీటి సప్లయికొరకు ౧౯౩౩ లో ౨౬౬౮ ట్రాక్టరు స్టేషన్లు (ఆయంత్ర కర్మాగారాలు) వుంటే, అవి ౧౯౩౭-వ సం॥నికి ౫౬౧౭-కి హెచ్చినవి. ౧౯౩౦ లో మొత్తం భూమిలో ౧% మాత్రమే యంత్రసహాయంతో సాగు చేయబడితే, ౧౯౩౭ లో ౬౦ % లు భూమియంత్రసహాయంతో సాగు చేయబడింది. ట్రాక్టరు కర్మాగారాల్లో చెల్యాబిన్స్క కర్మాగారం (Chelyabinsk Tractor Plant) ప్రపంచమంతటిలోనూ పెద్దది. ఇది ౧౯౩౩ జూన్ ౧-వ తేదీని నిర్మింపబడింది. ఇప్పటి కప్పుడే ఇందులో అనేకవేల ట్రాక్టర్లు తయారయ్యాయి. దీనిలోవుపయోగింపబడే ఇనుము, బొగ్గుమొదలైనవి, రోజూ ౧౦ రైళ్లమీద వస్తాయట. దీనిలో ౧౯౩౩ లో ౧౬౫౦ ట్రాక్టర్లను, ౧౯౩౮ లో ౨౧౦౦౦ ను తయారయ్యాయి. ఇదేవిధంగా ఖార్కోవ్, స్టాలిన్‌గ్రాడ్ మొదలైన కర్మాగారాలలో ప్రతిసంవత్సరం

అనేక యంత్రాలు తయారవుతుంటాయి. ఈ యంత్రాగారాల్లో పనిచేసేవారికి వారివారి బుద్ధికుశలతలనుబట్టి, వారికి ప్రభుత్వంవారు మోటార్లు మొదలైనవి బహుమతు లిస్తారు. పెట్టుబడిదారీ దేశాలలో కార్మికు లెంత గొప్పవారై నేర్పు చూపించినా వారికి పైవిధమైన ఆదరణ లేకపోవుటయేకాక, వారిచే బలవంతంగా పనిచేయించి, ధనికులుమాత్రమే లాభాలు సంపాదిస్తారు. కాని నేటిరష్యాలో ప్రతివ్యక్తి వాని వాని శక్తిసామర్థ్యములనుబట్టి గొప్పతనం కలుగుతుందిగాని, వర్గాన్నిబట్టిలేదు. పైనిచెప్పిన స్టాఖనోవ్ ఉద్యమం యొక్క ముఖ్యోద్దేశ్యం ఈ సిద్ధాంతాన్ని బోధించటమే. దీనివలన ప్రతివానికి ఎదురువారికంటె శక్తి సామర్థ్యాలను చూపించాలనే ఆసక్తి వుంటుంది. అందుచేత ప్రతివాడు గొప్పతనం సంపాదించాలనే ఆసక్తితో శ్రద్ధగా పనిచేస్తాడు. తద్ద్వారా మొత్తం దేశంయొక్క ఉత్పత్తి, ఆర్థికసంపద అభివృద్ధి కాగలవు. ఇదే సోషలిస్టుసమాజ నిర్మాణచరిత్రలో ప్రధానసూత్రం.

ఇటువంటి సదుద్దేశ్యంతో నిర్మింపబడిన ఈ రెండవ ప్రణాళిక ఎంత విజయవంతంగా సాగిందో చూడండి—ప్రణాళిక అమలులోనికి వచ్చిన మొదటి సంవత్సరంలో, అనగా ౧౯౩౪ లో పారిశ్రామిక ఉత్పత్తి, ౧౧%, ౧౯౩౫ లో, ౧౬%, ౧౯౩౬ లో, ౨౧% ౧౯౩౭ లో ౪౩౦% చొ॥ క్రమక్రమాభివృద్ధిగా పెరిగిపోయింది. రెండవప్రణాళికాంతానికి చిన్నచిన్న పరిశ్రమ లన్నీకూడా ఎంత అభివృద్ధిపొందాయో చూడండి—

	౧౯౩౩ సం॥		౧౯౩౭ సం॥	
ఇనుము	౬౨	ల. టన్నులు	౧౬౦	ల. టన్నులు
ఉక్కు	౫౯ ,,	,,	౧౭౦ ,,	,,
కిరసనాయిలు	౪౨ ,,	,,	౬౦ ,,	,,
బొగ్గు	౬౪౩ ,,	,,	౧౫౨౫ ,,	,,
మాంగనీసు	౧౮ ,,	,,	౨౭ ,,	,,
ట్రాక్టర్లు మొ॥	౯౬౪	వేలు	౨౯౯౦	వేలు
మోటార్లు	౨౪	,,	౨౦౦	,,
సైకిళ్లు	౧౨౮	,,	౫౭౫	,,
రేడియో	౨౯	,,	౫౦౦	,,
బూట్లు	౬౫౬	లక్షలు	౧౦౦౦	లక్షలు
కాగితము	౪౭౧	వేల టన్నులు	౭౪౦	వేలు
సబ్బులు	౩౫౭ ,,	,,	౧౦౦౦	,, ,,
టీ	౧౩ ,,	,,	౪౫	,, ,,
మాంసము	౧౭౬౨ ,,	,,	౩౦౦౦	,, ,,
బట్టలు	౨౫౦	కోట్లు	౪౭౦	కోట్లు

ఈ అంకెలను బట్టి చూస్తే, రెండవ ప్రణాళిక దేశాన్ని పూర్తిగా పారిశ్రామిక దేశముగా మార్చివేసినట్లు తెలుస్తుంది. ఈ స్వల్పకాలములో, ౧౯౨౬ నాటినుంచి సాంఘికార్థిక విధానముల లోపములను, రూపుమాపి పారిశ్రామిక దేశముగా తయారు చేయ కలిగారు.

దీనినిబట్టి వ్యాపారంలోకూడా ఎక్కువ మార్పు సంభవించింది. సొంతవ్యాపారాలు పూర్తిగా అడుగంటి పోయాయి. వ్యాపారంలో ప్రభుత్వానికి ౧౯౩౨ లో వచ్చిన ౪౫౫౦ రూబుల్ల ఆదాయం, ౧౯౩౭ లో ౧౩౨౭౦ కి హెచ్చింది.

మొత్తంమీద యీ రెండు ప్రణాళికలవల్ల దేశంలో బ్రహ్మాండమైన మార్పు కలిగింది. మొదటి పంచవర్ష ప్రణాళిక దేశంలోని భూమి యావత్తు ప్రజలదే యని, పాటుపడి పనిచేసే ప్రతివానికీ దాని మీద సర్వాధికారం కలదనే భావాన్ని కలిగించి, దేశాన్నంతను సమష్టి వ్యవసాయక్షేత్రంగా మార్చి, సమస్త ప్రజలకు కడుపునిండా కూడు పెట్టింది. రెండవ పంచవర్ష ప్రణాళిక, సమష్టి వ్యవసాయానికి, ప్రజలకు ప్రభుత్వానికి, కావలసిన సర్వ సాధన యంత్ర పరికరాలను చేకూర్చి, ఇతర దేశముల మీద ఆధారపడ నక్కరలేకుండా చేసి, పనిలేని ప్రతివానికి పని చూపి, దేశాన్ని సర్వతోముఖంగా అభివృద్ధి చేసింది. ఈ స్వల్పకాలంలో ౧౯౨౪ నాటి పాత రాజ్యాంగాన్ని రూపుమాపి, ౧౯౩౭ నాటికి పూర్తియైన సోషలిస్టుసిద్ధాంతాలతో కూడిన సోవియట్ రాజ్యాంగాన్ని నిర్మించకలిగారు. నేడా దేశంలో వర్గ భేదాలు లేవు. చిన్న, గొప్ప అని కాని, కార్మికుడు, కర్షకుడు అని కాని, తారతమ్యం లేకుండా, కేవలం శక్తి సామర్థ్యాలే హెచ్చు తగ్గులుగా కలిగి, సర్వజనులు సమానహక్కు స్వాతంత్ర్యాలతో అన్న వస్త్రాలకు లోటు లేకుండా, గుండెలపై చెయ్యి వేసుకొని, హాయిగా సంతతానందసౌఖ్యములతో జీవితయాత్ర గడుపుతున్నారు.

ఘనరాగ గీతములు

శ్రీ వేతపూడి వెంకటశివరావు.

1. అఠాణా రాగము - త్రిశ్రజాతిరూపకము

సా స ని స - రి స స ని స - స ని రి స ని -
శ్రీ ప ర మ - పు రు ష య దు - కు ల తి ల క -

ప ధ ప మ ప - గా మ పా - పా స ని ప -
క రి వ ర ద - పా హి మాం - పా ప భ య -

ధా ప మ ప - గా రి రి స - రి మ ప ని -
వా ర ణ ర - మా ర మ ణ - భ క్త ప రి -

పా స ని స - ని స గా రి - స ని రి ని స -
పా ల శ్రి త - సు త శీ ల - వ న జ భ వ -

స ని రి స ని దా - రి ని స దా - ని ధ ప దా -
స . న్నుత ప దా - బ్జ ము ర దా - న వ వి దా -

స ని స దా - స ని ప దా - ప మ ప గా మ ప ని ||
ర ణ స దా - శు భ వి ధా - య క ముకుంద జయ ||

2. శహానా రాగము - చతుశ్ర జాతిరూపకము

స ని స రి సా - రి స ని స దా - రి స నీ ధ ప -
ప ర మ ద యా - క ర కృ ప యా - క రి ః కు క -

రి గ మ పా - రి గ మ ప మ ప - గా మ రి సా -
కృ ష్ణ హ రె - ప ర మ పు రు ష - పా ల య మాం -

స ని ధ రి సా - రి స ని స ధా - ని ధ ప మ ధా -
పు రు ష త తం - ప ర మ హి తం - వ ర ద వి దా -

ని స ని రి సా || ప మా ద ధా - ధ ని స ని సా -
ర య దు రి తం - ని శం త రం - చ ర ణ యు గం -

ని సా రి రీ - రి గ మా మ మ - గా మ రి రి స -
స్మ రా మి తే - వ ర దా య క - మా ర జ న క -

దా ని స రి స - దా ని ధ పా - రి గ మ ప రీ -
మా ని త గు ణ - పా ర య మాం - భ వ జ ల ధిం -

గ మ ప ధ ప మ - గా మ రీ స ||
గ రు డ గ మ న - గా న లో స ||

3. సురటిరాగము - త్రిశ్రజాతిత్రిపుట

సా ని ధ ప మ గ - రీ , రి మ రి స |
దే హి వ ర ద శ్రి - యం ము ర హ ర |

సా స రీ మ గ - రీ , సా , , |
త్రా హి పా ప భ - యం మే |

రీ మ రీ మ ప - ని ధ ప మ గ రి స |
పా హి మా ధ వ - వ న జ భ వ నుత |

పా స ని ధ ప మ - పా ని సా సా |
కే శ వ దు రి త - నా శ క్లేశా |

నీ స రీ మ రీ - సా రి స ని ధ ప |
నా శ య హృ షీ - కే శ న గ ధ ర |

ని స రి సా ని ధ - మ ప ధ పా మ గ ||
వి హ సి తా న న - వి హ గ వా హ న |

ప మ ని ధ ప మ గ - రీ , మ రి సా ||
వి హా ర మ మ హృ ద - యే స త తం ||

4. కానడ రాగము - ఆది తాళము

ధ ని స స సా సా - ని స రి స - పా సా
భ జ జ గ దీ శం - త్య జ భ వ - పా శం

స ని స రి మ గా - గ మ రి స - ధ ని సా
స్మ ర ద యా ని ధిం - త ర భ వ - జ ల ధిం

ధా ధ మ ధ ని పా - ప ని పా మా ప ప
న శ్వ ర మ ఖి లం - వి శ్వం మా న స

పా రి స రి ప గా - గ మ రి స - ని ప పా
వి శ్వ సి హి హృ షీ - కే శ్వ రే ఽ ని శం

రి సా రీ రి ప గా - గ మ రి స ధ ని పా ||
జ హీ హి దు రి తం - స్తు హి హ రి చ రి తం ||

౫. పూరికల్యాణిరాగము - రూపకతాళము

సా ని ధ ప మ - ధ ప మ గ రి గ -
పా ల య గో . - పా . ల మా . ం -

ధా మ గ రి గ - మ గ రి సా స -
బా ల కృ. ష్ణ - నీ . ల వ ర్ణ -

స రి గ రి గా - ప మ గ రి రి స -
శ్రీ . లా . మా - ను ష. వి . గ్రహా -

స రి స ని ధ స - ధ ధ పా స స -
శ్రీ . లో . ల . - , శ్రిత పా ల . -

గా మ ధ సా - స రి గ రి సా -
స్తౌ మి స దా - త వ చ రి తం -

స ని ధా ప మ - గ మ గ రి సా ||
స్వా.మి౯జ హి - మ మ దు రి తం ||

కర్ణుని జననము

శ్రీ మల్లెల శ్రీరామమూర్తి

మహాభారతమున ముఖ్యుఁడయిన కర్ణుని జననమునుగూర్చి అభిప్రాయభేదములున్నవి. కొంతమంది కర్ణుడు సద్యోగర్భమున జనించె ననియు, కొందరు కుంతి పదినె లు మోసి కనె ననియు చెప్పుదురు. సద్యోగర్భమున పుట్టె ననుటకు నన్నయభట్టారకులు ఆదిపర్వమున తెనిగించినదాని నాధారముగ కొందరు చూపుచున్నారు. భారతమున కర్ణునిచరిత్ర ఆది అరణ్య ఆశ్రమవాసపర్వములలో వర్ణింపబడినది. దీనిని కవిత్రయము ఆది అరణ్య ఆశ్రమవాసపర్వములలో వరుసను నన్నయ, ఎఱ్ఱాప్రెగడ, తిక్కయజ్వగార్లు తెనిగించిరి. ఎఱ్ఱాప్రెగడ తిక్కనగారిద్దరును కుంతి గర్భము దాల్చి పదినెలలు మోసి కనినట్లు వ్రాసిరి. నన్నయగారుమాత్రము సద్యోగర్భమున జనించె నని తెనిగించిరి.

దీనినిబట్టి మూలమునకు బోకతప్పదు.

భారతము—మూలము—ఆదిపర్వమున-

తత్రవీర స్సమభవ త్సర్వశస్త్రభృతాం వరః,
ఆముక్తకవచ శ్శ్రీమా న్దేవగర్భ శ్రియాన్వితః.
ప్రాదాచ్చ తస్యై కన్యాత్వం పునస్స పరమద్యుతిః,
దత్వాచ తపతాం శ్రేష్ఠో దివ మాచక్రమే తతః.

ఇత్యాదిశ్లోకములలో సహజ కవచ కుండలములుకల కర్ణుడు కలిగె ననియు, కుంతికి కన్యాత్వవర మీయబడెననియు చెప్ప బడినది గాని సద్యోగర్భమున జనించినట్లు చెప్పబడియుండలేదు. నన్నయగారు ఆది పర్వమున సద్యోగర్భమున జనించె నని తెనిగించుటకు మూలమున యాధారము కనుపడదు. మూలమునకు విరుద్ధమైన అనువాదము ప్రధానము కాదుగదా - ఆదిపర్వమున సంక్షిప్తముగ చెప్పబడిన కర్ణుని జన్మ వృత్తాంతము అరణ్యపర్వమున విపులముగ వర్ణింపబడినది —

అరణ్యపర్వము_మూలము.అధ్యా-308లో.

సా బాంధవభయా ద్బాలా గర్భం తం వినిగూహతీ,
ధారయామాస సుశ్రోణీ నచైనాం బుబుధే జనః.
నహి తాం వేద నాప్యన్యా కాచి ద్ధాత్రేయికా మృతే,
కన్యాపురగతాం బాలాం నిపుణాం పరిరక్షిణీం
తతఃకాలేన సా గర్భం సుషువే వరవర్ణినీ,
కన్యైవ తస్య దేవస్య ప్రసాదాదమరప్రభం.

ఇత్యాదిశ్లోకములవలన కుంతి గర్భము దాల్చి లోకాచారముగ మోసి కనెనని స్పష్ట పడుచున్నది. మరియు గర్భము దాల్చుట కర్ణుని గనుట ఒక అంతఃపురస్త్రీకి తప్ప ఇత రుల కెవ్వరికిని తెలియదనికూడ విపులముగ అరణ్యపర్వమున చెప్పబడియుండుటచే ఇక సద్యోగర్భమున పుట్టెననుట కాధారమే కనుపట్టదు. ఈపర్వమును తెనిగించిన ఎఱ్ఱాప్రెగడగారును కుంతి పదినెలలుమోసి కర్ణుని గనెనని అంగీకరించియున్నారు. ఇక ఆశ్రమ వాసపర్వమున జూతము —

మూలము. ఆశ్రమవాసపర్వము అ. 30

తతో౽హ మంతర్భవనే పితుర్వృత్తాంతరక్షిణీ,
గూఢోత్పన్నం సుతం బాలం జలే కర్ణమవాసృజం.

నీకుఁ గన్యాత్వరికలఁత కాకయుండ
వరము నిచ్చితి ననుచు జీవమున కరిగె,
జనక ముఖబంధు చిత్తవంచనను నడపి
గూఢమందిరాంతరమునఁ గొడుకుఁగంటి.

—ఆశ్రమ. ద్వి. ౧౦౩ పద్యము.

ఇట్లు వివరముగ జెప్పియుండుటంబట్టి కర్ణుడు సద్యోగర్భమున జనించెనను వాదము నిరాధారమగుచున్నది. కనుకనే శ్రీతిరుపతి వేంకటకవులుగూడ తమ పాండవోద్యోగమున పదినెలలుమోసి నినుఁగన్న పడతికుంతి యని చెప్పియున్నారు.

గనుక కర్ణుడు సద్యోగర్భమున జనించ లేదని, లోకాచారముగనే జనించెనని స్పష్టముగదా —

పండిత ప్రకాండు లీ విషయమై తమ యభిప్రాయ మిందులకు భిన్నమైనచో ప్రకటించి న్యాయము నిర్ణయించ వేడెద.

శ్రీ సూర్యరాయాంధ్రనిఘంటువు

శ్రీ పిసుపాటి విశ్వేశ్వరశాస్త్రి

ప్రమాథి సంవత్సరాది సంచికలో వడ్లమూడి వెంకటరత్నంగారు పై శీర్షకముతో నొకవ్యాసము వ్రాసినారు. *దానిని ప్రమాథి భాద్రపదమాస భారతిలో నేను బరామర్శించినాను. దానికి వెంకటరత్నంగారు ప్రమాథి- పుష్య, మాఘ, ఫాల్గున, (విక్రమసం॥) చైత్రమాస భారతులలో సమాధాన మిచ్చినారు.

ఈ సమాధానములో విమర్శకులు తమ వ్యాసము నుండి యెత్తి నేను జూపిన దోషములలోఁ గొన్నింటిని దోషములు కావని సమర్థించుకొనుటకై మిక్కిలి యత్నించినారు. ఈ యత్నములో వీ రెంతవఱకుఁ గృతార్థులైనారో విద్వాంసులే నిర్ణయింపఁగలరు. ఐనను విమర్శకుల సమాధానపద్ధతిని పాఠకులకుఁ జూపుటకై యొకటి రెండు విషయములను మాత్రము నా యీ వ్యాసమునఁ జర్చించి, తక్కినవిషయముల చర్చ పాఠకులకే వదలిపెట్టెదను. అట్లు కాక యన్ని విషయములను మరలఁ జర్చించుట మొదలిడిన నేను గూడ నెన్ని భారతుల నింకింపవలసియుండునో?

౧. అగ్ర్యము

(౧) ఈ పదము లేదని యాక్షేపము. 'అగ్ర్యుఁడు' అను పదమును గ్రహించియుండఁగా దీనిని గ్రహింపలేదని యాక్షేపించుట సమంజసము గాదు. (౨) ఇట్టి విశేషణశబ్దములలో నపుహ న్మహ న్మహ తీరూపములు మూఁడును గ్రహింపక యేదే నొకటియే గ్రహించుట నిఘంటుసంప్రదాయము. (ప్రమాథి భాద్రపద భారతిలో నేను వ్రాసిన పరామర్శములోనిది.)

దీనికి శ్రీ వెంకటరత్నంగారి సమాధానము.

(౧) భారతములో ప్రయుక్తమగు "అగ్ర్యము" అను నపుంసకలింగశబ్దము గ్రహింపఁబడలే దేమనఁగా "అగ్ర్యుఁడు" అను పుంలింగశబ్ద మున్నదనుట మిరియాలున్నవా? యని యడిగినపుడు మిరెపకాయ లున్నవని చెప్పు ప్రత్యుత్తరమువంటిది.

(౨) సూర్య. ని. లో 'అగ్ర్యుఁడు' అన్న పదము దగ్గఱ "సం. అగ్రియుఁడు" అని వ్రాసియున్నారు. కొన్ని పదముల యొద్ద విశేష్యమో విశేషణమో తెలిపి, అంతములచే లింగములు సూచించి అర్థము వ్రాసియున్నారు. 'అగ్ర్యుఁడు' మొదలగు కొన్నిమాటల యొద్ద విశేషణ విశేష్యభేదముగాని, అంతములు లింగములుగాని వ్రాసియుండలేదు. ఆమాటల నేమనితలంపవలయును? విశేషణము లనియా? విశేష్యములనియా? మూఁడులింగములలో నుండవచ్చుననియా? ఏకలింగకమే యనియా? కొన్నిటికి లింగములు తెలుపనిపుడు అది నియతలింగకమే యని తలంచుట కవకాశముకలదు గదా! 'అగ్ర్యుఁడు' అను పుంలింగశబ్దమునకు అంతములతో, లింగములు తెలుపకపోయినను 'అగ్ర్యము' అను నపుంసకలింగశబ్దమును గ్రహించినట్లే యనునా రేమి.?

ఇట్లు ప్రమాదముల కవకాశముకలుగునట్లు వ్రాయుటయే నిఘంటుసంప్రదాయమా రేమి? కొన్నిమాటల కంతములు చూపవలయు ననియు, మఱికొన్నిమాటల కంతములు చూపరా దనియునా నిఘంటుసంప్రదాయము? అన్నిమాటలకు అంతములతో లింగములు

---

* ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తువారు నియమించుటచే నే నీ పరామర్శను వ్రాసినట్లు శ్రీ వెంకటరత్నంగారు తమ సమాధానములో వ్రాసినారు. కాని, యట్లు న న్నెవ్వరును నియమింపలేదు. కనుక వారి యూహా సత్యదూరము.

—పి. వి. శా.

సూచించినచో సంప్రదాయభంగ మొనర్చియుండెడి వారరే మి? చేసిన ప్రమాదముల నుండి తప్పించుకొనఁజూచుటకు ఈ సంప్రదాయ మొకతడక కాదా! లేక 'అగ్ర్యకు' అను మాటనుబట్టి 'అగ్ర్యము' అనుమాట నూహించుకొనలేరా యందురా? ఇచ్చిన యన్ని పదముల నూహించుకొనలే రనియేనా యిచ్చి నది? ఒక వ్యవస్థలేదా? (ప్రమాథి మాఘభారతి)

దీనికి నా ప్రత్యుత్తరము.

తత్సమ విశేషణ శబ్దములలో "సం. విణ. (అ. ఆ. అ.)" ఇత్యాదిగా వ్రాయుదురు. అది పుంలింగవిశేషణ మైన 'అ'కారాంత ముగా ను, స్త్రీలింగ విశేషణమైన 'ఆ' కారాంతముగాను నపుం సకలింగ విశేషణమైన ,అ' కారాంతముగాను ఉండు నని సూచించును. ఈ విషయము సంజ్ఞావివరణ పట్టి కలో వివరింపఁబడినది.

ఆ విశేషణశబ్దములలో వ్రాసిన యర్థమును, తత్సమశబ్దములకు సాధారణముగాఁ దత్తల్లింగములలో వచ్చు'డు,ము' ప్రభృతి ప్రత్యయములను, తత్తల్లింగ ముల కనుగుణముగా మార్చుకొనుటయే తక్క నెట్టి విశేషమును లేదనియును, అట్టి వాని నూహించుకొనుట సులభమే కనుక మరల నన్ని లింగములతోను వేఱు వేఱుగా గ్రహించి గ్రంథమును బెంచుట యుక్తము కాదనియును, శబ్దరత్నాకరము మున్నగునవి కూడ నిట్లే చేసినవనియును, ఆప్తేమున్నగువారు (M. F. N.) అని యును, వాచస్పతి ప్రభృతులు 'త్రి' అనియును వ్రాసి నారుకాని యిట్టి శబ్దములను వేఱువేఱుగా నీయలేదని యును, సూచించునట్లు "ఆసుర్వికు" అను పదమును గ్రహించియుండఁగా..." ఇత్యాదిగా నేను వ్రాసి నాను. పండితుల కింతకన్న నీ విషయమునుగూర్చి వ్రాయ నక్కఱలేదని నా యభిప్రాయము.=ఈ గుర్తు నడుమనుంచిన పదములు అర్థముననుు, లింగాదులలోను సమానములు. (ఈ విషయము సంజ్ఞావివరణ పట్టికలోఁ దెలుపఁబడినది)=ఈ గుర్తుకు ఎడమప్రక్కనున్న పద ముల యర్థాదులు కుడిప్రక్కనున్న పదముల యొద్దఁ జూచికొన్న స్పష్టము కాఁగలవు.

ఉదా:—అంబునిధి. సం=అంబుధి. అంబుధి. సం. వి. ఇ. పుం. ౧. సముద్రము. ౨. (గణిత) నాలుగు. (సూర్య. ని. ౫౨ పొరట.) అధఃకృతము. సం=అధరితము. అధరితము. సం. విణ. (అ. ఆ. అ.) ౧. క్రిందుపఱుపఁబడినది. ౨. తక్కువపఱుపఁబడినది (సూర్య. ని. ౧౪౭ పొరట.)

అర్థమునమాత్రమే సమానములుగా నున్న శబ్ద ముల నడుమనుగూడ నీ గుర్తు(=)ఉపయోగింపఁబడినది. కాని, అప్పుడు లింగములలోను, అంతములలోను గల భేదము స్పష్టముగాఁ జూపి, పిమ్మటనే యీ గుర్తు ఉపయోగింపఁబడినది.

ఉదా:—అయాచితవ్రతము. సం. వి. అ. న= అయాచితవృత్తి.

అయాచితవృత్తి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. అడుగ కయే వచ్చినదానితో జీవించుట. (౨౫౭ పొరట.)

అంగ సంస్కర్త. సం. విణ. (ఋ. స్త్రీ. ఋ.)=అంగసంస్కారుఁడు.

అంగసంస్కారుఁడు. సం. విణ. (అ. ఈ. అ) అంగసంస్కారము చేయువాఁడు; దేహమును అలంక రించువాఁడు. (సూర్య. ని. 15 పొరట.)

ఇట్లు గ్రంథవిస్తృతి తగ్గుటకై యాశ్రయించిన సంకేతాదులను సరిగా గ్రహింపక నిఘంటువును, బండి తులను దూషింప వచ్చునా?

"అగ్ర్యుఁడు. సం=అగ్రియుఁడు" అనియును, "అగ్రియుఁడు. సం=అగ్రిముఁడు" అని యును వ్రాసి, "అగ్రిముఁడు" లో దానికి సంబంధించిన యర్థ లింగ విశేషణ విశేష్యాదులు స్పష్టముగా వ్రాసియున్నారు. కనుక 'అగ్ర్య' శబ్దముయొక్క యర్థాదులు 'అగ్రిమ' శబ్దములలోఁ జూచికొనినఁ దెలియఁ గలవని సూర్య. ని. తెలిపినట్లేగదా! ఈ మాత్రమైనఁ బరిశీలించుకొన కున్న నొక వ్యవస్థ కలదో లేదో యెట్లు తెలియును?

౨. అవసథము

ఈ పదమును సూర్య-ని-లో గ్రహింప లేదని యాక్షేపము. ఇది కల దనుటకు దృఢతర ప్రమాణ

ములు లేకపోవుటచేతఁ బరిత్యజింపఁబడినది. (౧) అమరమున,

శ్లో॥ "ధిష్ణ్యమోకో నివసనం స్థానావసథ వాస్తుచ"
అని కలదు. ఇది యధికపాఠమని వ్యాఖ్యాతలు వ్యాఖ్యానము చేయక వదలినారు. (౨) ఐనను

శ్లో॥ రమ్యమావసథం కృత్వా రమమాణా వనే త్రయః.
రామాయణము. బాల ౧. ౩౦. లో "ఆవసథం= పర్ణశాలారూపం గృహమ్. ధిష్ణ్య మోకో నివసనం

స్థానావసథవాస్తుచేత్యమరః." అని గోవిందరాజీయ వ్యాఖ్యలో "ఆవసథము"గా భేదింపఁబడియున్నది. (౩) ఇట్లే వైజయంతీనిఘంటువులోఁగూడఁ బ్రామాణికులచేత భేదింపఁబడియున్నది. (౪) మఱియు "సూ. ఉపసర్గే వసేః. ఆవసథో గృహమ్. సంవసథో గ్రామః. సిద్ధాంతకౌముది. ఉణాది. ౩.౧౧౬." అని పాణినీయమున 'ఆవసథ' శబ్దమే సాధింపఁబడినదిగాని 'అవసథ' శబ్ద మెక్కడను సాధింపఁబడలేదు. ఇట్టిబహుప్రమాణములను, ప్రామాణికప్రయోగములను బరిశీలించియే శ్రీ రంగాచార్యప్రభృతినిఘంటుకర్తలుగూడ 'అవసథ' శబ్దమును గ్రహింపక 'ఆవసథ' శబ్దమునే గ్రహించినారు. సూర్యరాయాంధ్రనిఘంటువుకూడ నీప్రామాణికమార్గమునే యనుసరించి 'అవసథము'ను గ్రహింపక 'ఆవసథము'నే గ్రహించినది. (ప్రమాధి భాద్రపదభారతిలో నేను వ్రాసిన పరామర్శములోనిది)

దీనికి శ్రీ వేంకటరత్నంగారి సమాధానము.

(౧) శాస్త్రిగారు చూపిన మొదటిహేతువు వారి రెండవ మూఁడవ కారణములవలన పరాస్తమగుచున్నది. అధికపాఠము ప్రమాణము కానిచో (౨) లో చెప్పిన గోవిందరాజును, (౩) లో చెప్పిన వైజయంతీకారుడును ఎట్లు గ్రహించి "ఆవసథము"గా భేదించియుందురు? కనుక అధికపాఠ మయినంతమాత్రమున ప్రమాణము గాదనుట అంగీకార్యము గాదు.... కనుక సమగ్రనిఘంటువులుగా నుండఁ బ్రయత్నించునవి అమరవ్యాఖ్యాతల వటువంటి యధికపాఠముల నంగీకరించుటయే లెస్స. (౪) సిద్ధాంతకౌముది 'ఆవసథ'మును సాధించుటకు ప్రత్యేకసూత్రమును చెప్పుట నిశ్చయమే గాని మఱియొకవిధముగా 'అవసథ'శబ్దము సిద్ధమగుచుండగా ప్రత్యేకసూత్ర మేల కావలయును? సూత్రములలో చెప్పబడిన శబ్దములు కాక యితర శబ్దములు సాధువులు కావా? అటులే యయినచో పాణినీయ గౌరవము సాళాలు పోక తప్పదు. కనుక ప్రత్యేకసూత్రము చెప్పనంతమాత్రమున, 'అవసథ'శబ్దము సాధువు గాదనుట సముచితముగాదు. 'అవసథ'శబ్దము దుర్లభ మని పాణినీయమహిమకు కొఱత గల్గింపరా దని నా మనవి.

(౨, ౩, ౪.) కొందఱు 'ఆవసథ'శబ్దమును స్వీకరించినను 'అవసథ'శబ్దమునుగూడ పెక్కురు స్వీకరించినారు. చూడుడు.

"అవసథః. (పు) అవ+సో+కథన్. ౧. నిలయే. ౨. గ్రామేచ. అవస్యతి శాస్త్ర మత్ర— అవ+సో+కథన్. ౩. ఛాత్రనిలయే. మతే. హేమచంద్రః" అని వాచస్పత్యము ప్రక్రియతోఁగూడ సాధించి ఆ శబ్దమును గ్రహించియున్నది. 'ఆవసథ' శబ్దమును గూడ నది గ్రహించియున్నది. మఱియు 'అవసథ' శబ్దమునే గాక దానిపై చేర్పడిన 'అవసథ్య' శబ్దమును గూడ గ్రహించి

"అవసథ్యః. (పు) అవసథ. స్వార్థేయత్. అవసథశబ్దార్థే." అని వ్రాసియున్నది. ఆప్టే నిఘంటువు నయితము 'అవసథ' శబ్దమును వాచస్పత్యమువలెనే సాధించి గ్రహించియున్నది... మఱియు "విల్సను నిఘంటువునుండి సంగ్రహింపఁ బడిన పండిత రామజసనుగారి నిఘంటువు నయితము ఈ శబ్దము నిచ్చియున్నది. చూడుడు.

అవసథ (M) 1 Village. 2. College. 3. School (N) House. (E). అ. Nng. వస To dwell. and అథన్. Affix; Than which there is no other or better abode.

అవసథ్యః. (M) A college, school. E. See the preceding అని వ్రాసియున్నది. బ్రౌణ్యము, శబ్దరత్నాకరము 'అవసథము'నే యిచ్చినదికాని 'ఆవసథము' నీయలేదు. ఆంధ్రవాచస్పత్యము రెండు రూపములను గ్రహించినది.

ప్రామాణికులచే 'ఆవసథము'గానే ఛేదింపబడిన దని (అవసథ మసాధువని) శాస్త్రిగా రన్నారే వాచస్పత్యకారాదులు ప్రామాణికులు కారా? వాచస్పత్యాదు లప్రమాణములగుట యీ శబ్దమునొద్దనేనా? ఎచ్చటను బ్రమాణములు గావా? శాస్త్రిగా రా వ్యాసములోనే "వాచస్పత్యాది సంస్కృత నిఘంటువులుగూడ ఈ మార్గమునే యనుసరించినవి" అని యొకచోట వాచస్పత్యమును ప్రమాణముగా నుదాహరించి యున్నారు. శాస్త్రిగారి మాటలలో నేది ప్రమాణము? వారికి వాచస్పత్యము ప్రమాణము కాదా? అయినచో నది యేల? కానిచో నిది యేల? దేని కది యేనా? తీర్థమునకు తీర్థము, ప్రసాదమునకు ప్రసాదమునా? ఈ శబ్దవిషయమున శాస్త్రిగారు తక్కిన నిఘంటువులు చూచినారా? చూడలేదా? చూచియే వాచస్పత్యాదుల నప్రమాణములుగా త్రోసివైచినారా? చూడలేదందురా ఆమాత్రమైన పరిశీలింపరాదా? దీనిని బట్టి 'అవసథ, ఆవసథ' శబ్దములు రెండును గ్రహించుట యుక్తమని తేలుచున్నదిగదా! ఇట్లే 'అగారము, ఆగారము' అను శబ్దములు కలవు. అమరము "నిశాంతవస్త్యసదనభవనాగారమందిరమ్" అని చెప్పగా కొందఱ అగార మనియు, మఱికొంద ఱాగారమనియు వేఱొకకొందఱు రెండురూపములను గ్రహించినారు. ఆవిషయము మనకిప్పు డప్రస్తుతము గనుక వదలివైతము.

"అవసథ" మసాధు వనియే శాస్త్రిగా రింకను పిడివాదము చేయుదురా? మాటవరుస కొకక్షణకాల మసాధు వనియే యంగీకరింతము. అయినను వాచస్పత్యాదులన్ని నిఘంటువు లిచ్చిన శబ్దమును సమగ్రాంధ్రనిఘంటువు ఇచ్చుట న్యాయ్యము గాదా! 'అంగమిల, అంగమిలవేల్పు, అంగమచ్చము, అంతరదామర' మొదలగు శబ్దములను సూర్య. ని. ఇచ్చియున్నదే! ఇవియన్నియు సాధువులేనా? సాధువులు కాకున్నను సుప్రసిద్ధకవిప్రయుక్తములను నిఘంటువు లిచ్చుట యుచితమే. అటులనే 'అవసథము'ను గూడ నిచ్చుట యుచితము. (ప్రమాథిమాఘ భారతి)

దీనికి నా ప్రత్యుత్తరము.

(౧) 'అవసథ' శబ్దము అమరమున నధికపాఠములో నున్నది కనుక గ్రహింపరా దని నే ననలేదు. అమరములో 'అవసథము' అని ఛేదింపవలయునా? 'ఆవసథము' అని ఛేదింపవలయునా? యని నేనిక్కడఁ జర్చించినాను. దానికిని విమర్శకుల వ్రాఁతకును సంబంధము లేదు.

(౨) వాచస్పతి తాను గ్రహించిన 'అవసథ' శబ్దమునకు హేమచంద్రుని బ్రమాణీకరించినాఁడు. కనుక హేమచంద్రనిఘంటువును జూచినచో నీశబ్దము కల దనుటకు దృఢతరప్రమాణము లున్నవో లేవో తేలఁగలదు. చూడుఁడు.

శ్లో. ... గేహేతు, గృహావేశ్మనికేతనం. ... ధిష్ణ్యమావసథస్థానం పస్త్యం సంస్త్యాయ ఆశ్రయః, ఓకోనివస ఆవాసో వసతి శ్శరణం క్షయః॥

(హేమచంద్రుని అభిధానచింతామణి. ౪ కాం. ౧౫౯, ౧౬౧)

ఇక్కడ 'ఆవసథము' అనకున్న ఛందోభంగము కలుగును.

శ్లో. మఠావసథ్యావసథాస్స్యశ్ఛాత్త్రాదివేశ్మని. (హేమచంద్రుని అభిధాన చింతామణి ౪ కాం. ౬౦.)

ఇక్కడ వాచస్పతి 'అవసథ్య+ఆవసథ' అని ఛేదించుటకు బదులుగా 'అవసథ్య+అవసథ' అని ఛేదించి యీ శబ్దములను గ్రహించి 'అవసథ్య, అవసథ శబ్దములకుఁగల యన్నియర్థములను వీనికిఁగూడఁ జెప్పినాఁడు. కాని వ్యాకరణమును, ఈ క్రింది ప్రయోగములును, 'ఆవసథ్య, ఆవసథ' శబ్దములకు నిర్ధారకములుగా నున్నవి. 'అవసథ, అవసథ్య' శబ్దములకు నిర్ధారక ప్రయోగాలు లేవియుఁ గనబడలేదు. కనుకఁ బై హేమచంద్రశ్లోకమున "మఠ+ఆవసథ్య+ఆవసథ" అని ఛేదింపవలెను. వాచస్పతిచేసిన పదచ్ఛేదము సరియైనది గాదు. ఆ విషయమును బరిశీలింపకయే ఆప్తే మున్నగు వారు వాచస్పత్యమునుండి రెండు శబ్దములు స్వీకరించినారు. అది సరికాదు శ్లో. స కిః క్రమ మంత్యమాశ్రితో నివసన్నావసథే పురాద్బహిః. రఘువంశము. ౮. ౧౪ (ఇక్కడి 'ఆవసథ' శబ్దము సార్థకము. కనుకనే హేమచంద్రుఁ డీ శబ్దమునకు మఠార్థకత్వముఁగూడఁ జెప్పినాఁడు.)

శ్లో. దూరాదావసథా న్మూత్రం, దూరాత్పాదావసేచనమ్. మనుస్మృతి. ౪. ౧౫౧. (ఇట్టివింకను జాల కలవు.)

మఱియొకమాట. "సూ. ఉపసర్గే వసేః" అని "ఆవసథ" శబ్దమును, సూ. అనన్తావసథేతిహ భేషజాఞ్ఞ్యః. అష్టా. ౫.౪.౨౩. అనంతావసథేతిహ భేషజాత్ స్వార్థే ఞ్యః ప్రత్యయో భవతి. అనంత ఏవ ఆనంత్యమ్. ఆవసథ ఏవ ఆవసథ్యమ్... కాశికావృత్తి." అని "ఆవసథ్య" శబ్దమును మాత్రమే వైయాకరణులు సాధించినారు. దీనను గుణముగానే కాళిదాసాది మహాకవి ప్రయోగములు గలవు.

వాచస్పతి 'కథన్' ప్రత్యయ మొకటి కల్పించి (ఈ ప్రత్యయము వ్యాకరణములోఁ జెప్పఁబడలేదు) 'అవ' పూర్వకమగు "షో=అంతకర్మణి" అను ధాతువుపై నర్థసంగతి సరిగా లేకున్నను 'అవసథ'శబ్దమును మాత్రము సాధించినాఁడు. పండిత రామజసన్ తనకీ ప్రక్రియ సరిగా నున్నట్లు తోఁపక 'అథన్' ప్రత్యయమునే యాశ్రయించి "వస" ధాతువుపైనే 'అనుత్తమ' శబ్దమునవలె 'అవసథ' శబ్దమును సాధించినాఁడు. ఉపసర్గపూర్వకమైనప్పుడే 'అథన్' ప్రత్యయము పాణినీయమున విధింపఁబడుటచేత నా ప్రక్రియయు సరియైనది కాదు. ఏది యెట్లున్నను "అవసథ, అవసథ్య" శబ్దములు మహాకవిప్రయుక్తములైనచో నేదోనొక ప్రక్రియ నాశ్రయించి సాధింపవలసియుండును. అట్టిశబ్దములే కనఁబడనప్పు డవి కల వని కొని వానిని సాధించుటకై శ్రమపడుట సరిగాదు. కనుక హేమచంద్రనిఘంటువులోఁగూడ వ్యాకరణమును, ప్రయోగములను అనుసరించి, "ఆవసథ్య, ఆవసథ" అని పైని నేను ఛేదించి నట్లు ఛేదించుటయే సాధువని యాలోచించితిమి. "అవసథ-శబ్దము కలదనుటకు దృఢతరప్రమాణములు లేవు" అని నే నింతకుమున్న వ్రాసియున్నాను.

(౩) 'ఆగార'శబ్దము నెక్కడను దన గ్రంథమున గ్రహింపక యమరుఁడు "ప్రత్యగారం భూభుజాం" అని స్థలాంతరమున 'అగార'శబ్దమును మాత్రమే గ్రహించుట, "భవనాగారమందిరమ్" అనుచోట "భవన+అగార" అను ఛేదమే యమరుని కిష్టమని సూచించుచున్నది. కనుక 'అగార, ఆగార'శబ్దములను అమరమునఁబట్టియే గ్రహించుటకన్న "విద్యా దగారమాగారమ్" అను శ్రీహర్షుని ద్విరూపకోశము మున్నగు వానినిబట్టి గ్రహించుట యుక్తము. అయినను మన కిప్పు డది యప్రస్తుతముగదా!

(౪) వాచస్పతి ప్రభృతినిఘంటుకర్తలు గ్రహించిరి గనుక నపశబ్దములైనను 'అవసథము' మున్నగు వానినిగూడ నిఘంటువు లిచ్చుట యుచితమని విమర్శకులు వ్రాసినమాట విద్వాంసు లాదరింపఁదగినది కాదు.

వాచస్పత్యాది గ్రంథము లన్నియును బ్రమాణాంతరావిరుద్ధములుగా నున్నంతవఱకుఁ బ్రమాణము లనియును, ప్రమాణాంతరవిరుద్ధములుగా నున్న ప్రమాణములు కావనియును విమర్శకులు గ్రహింతురు గాక.

ఈ శబ్దవిషయమున విమర్శకులుచేసిన విజృంభణ మెట్టిదో తక్కినశబ్దములవిషయమున వారు చేసిన విజృంభణముకూడ నట్టిదే యని పాఠకులు గ్రహించియే యుందురు. కనుక నీ వ్యాసము నింతట ముగించుచున్నాము.

ఫొటోగ్రఫీ - పిల్లలు

శ్రీ కే. కృష్ణమూర్తి

పిల్లలను ఫొటో తియ్యాలంటే- ఎంత కష్టమో, చక్కగా తియ్యాలంటే ఇంకా ఎంత కష్టమో ఫొటోగ్రఫిని వృత్తిగా పెట్టుకుని జీవించేవారి నడిగితే చెబుతారు! బుద్ధి తెలిసిన పెద్దవారిని ఫొటో తియ్యటానికే వారు అంత తంటాలు పడుతున్నప్పుడు పిల్లల విషయంలో అవస్థ పడతారంటే ఆశ్చర్య మేముంది? దీనికి కారణం పిల్లలుతిన్నగా కదలకుండా కూర్చోరు. పిల్లలు కదలుతున్నప్పటికీ ప్రస్తుతం ఎమెచ్యూర్సు (ఫొటోగ్రఫిని వృత్తిగా పెట్టుకోనివారు) వుపయోగించే కెమేరాలతో చెడిపోకుండా తియ్యవచ్చు. కదలట మంటే తల అటూ ఇటూ తిప్పటమే కాకుండా ముందుకు వెనుకకుకూడ జరగటం జరుగుతుంది. దీనివల్ల ఫొటోగ్రాఫరు అంతా సిద్ధంచేసుకొని తీరాచట్టున మీట నొక్కపోయేసమయానికి కెమేరాకంటె తినతగ్గ పదార్థం ఇంకోటి ఈ ప్రపంచంలో లేదన్నట్టుగా కెమేరా మీదకి అమాంతంగా దూకుతారుపిల్లలు! మనం అజాగ్రత్తగా వుంటిమా కెమేరా లాక్కొని నేలకేసి కూడ కొడతారుకూడాను. ఫొటోగ్రాఫరు ఎంత ప్రయత్నించినా ఒక్కొక్కప్పుడు ఏమీ లాభించదు.

కాబట్టి పిల్లలను ఫొటోలు తీసేవిషయంలో కొన్ని ముఖ్యమైనవిషయాలు గమనించే టట్టయితే అద్భుతమైన చిత్రాలు ఎక్కువప్రయాసం లేకుండా తియ్యవచ్చు. పిల్లలు నిద్రపోయేటప్పుడు తప్ప ఇంకెప్పుడూ కదలకుండాను, చప్పుడు చెయ్యకుండాను, మాట్లాడకుండాను వుండరు. ఎవ రేమిచేసినా వారి ఇష్టానికి అడ్డువుండదు. ఇది గమనించి ఫొటోగ్రాఫరు ఎంత శ్రమపడవలసి వచ్చినప్పటికీ చీకాకు చెంది నిరుత్సాహపడకూడదు. ఫొటోగ్రాఫరు తొందరపడ్డకొద్దీ రసాభాసం కావటం తప్ప ఇంకేమీ జరగదు. ఒక్కొక్కప్పుడు ఈ ఫొటోగ్రాఫరు ఆతురతనుచూచి వాళ్లు సత్యాగ్రహం ప్రారంభిస్తారు! అది మొదలుపెట్టగానే ఫొటోగ్రాఫరు కెమేరా మడిచి ఇంటికిపోవచ్చు. అది మొదలు కాగూడదు కాని మొదలయింతరువాత ఫొటోగ్రాఫరుకి సత్యాగ్రహంతప్ప ఫొటో తియ్యటానికి ఇంకేమీ దొరకదు! కాబట్టి పిల్లల ఫొటోలు తీసేవిషయంలో ఫొటోగ్రాఫరుకు భూదేవికి వున్నంత ఓర్పు వుండాలి.

మనుష్యుల ఫొటోలు తీసేటప్పుడు ఎప్పుడూ వెనుకటిప్రదేశం (Back ground) ను గమనించాలి. ఫొటోలలో పిల్లలు బాగుండి ఆవెనుకటి ప్రదేశం అసహ్యంగానో లేక ప్రతికూలంగానో ఉంటే మొత్తం ఫొటో అంతా అసహ్యంగా వుండటం ఎప్పుడూ జరుగుతుంది.

బహిరంగంగా బయట పిల్లలకు ఫొటో తియ్యటంకంటె ఇంట్లోగదిలో తియ్యటం

శ్రేష్ఠం. ఫొటోగ్రఫిలో మంచి అభిరుచి వున్నవాడు ఇంట్లోనే తీస్తాడు.

ఆరుబయట అయితే, వెలుతురు సమానంగా వుంటుంది. కాచఫలకల(Reflectors) వల్ల వెలుతురును కావలసినట్టు నిగ్రహం (Control) చెయ్యటానికి ప్రయత్నం చెయ్యవచ్చు కాని వెనుకటి ప్రదేశంకూడ నిగ్రహం చెయ్యవలసి వస్తుందికనక కుదరదు. ఇంట్లో ఇంత చిక్కులేదు. ఇంట్లో బయటవున్నంత వెలుతురు వుండదు కనుకనూ వున్న రెండు మూడు కిటికీలు లేక వాకిళ్లలో వెలుతురు వచ్చుటకుగాను ఒకటి తప్ప మిగిలినవన్నీ మూసివేస్తే మంచి వెనుకటి ప్రదేశం (Back ground)దాని అంతట అదే తయారవుతుంది! తెరిచివుంచబడిన ద్వారంబయట ఎవరిచేతనన్నా తెల్లని తుండుగుడ్డ పట్టించితే ఓ కావలసినంత వెలుతురు! కాని వెలుతురంతా ఒకవైపు నించే వస్తూ వుండటంవల్ల ఫొటోతియ్యబడే వ్యక్తి ముఖమంతా ఒకవేపు వెలుతురుగాను,మరోవేపు చీకటిగాను వుండటం జరుగుతుంది ఇది ఫొటోలు తీసేవాడు అత్యద్భుతమైన నేర్పరి అయితే తప్ప బాగుండదు. కాబట్టి ఏవైపునించి అయితే వెలుతురు వస్తున్నదో దానికి ఎదురుగుండా వున్న మరో వాకిలిగాని, కిటికీగాని తెరిస్తే కొంత వెలుతురు ఇటునుంచికూడ వచ్చి నిర్దిష్టవస్తువు (Subject)కు ఆకారం వస్తుంది. అదీకాక పూర్తిగా వెలుతురు వచ్చే వేపే నిర్దిష్టవస్తువును కూచోపెడితే ఫొటో (Flat) బల్లపరపుగా వుంటుంది. వెలుతురు ఎప్పుడూ పక్కగుండా రావాలి. తగరంకాగితం ఏదన్నా అట్టమీద అంటించి కాచఫలకంగా వుపయోగించవచ్చు. కాని సూర్యరశ్మి పడ్డప్పుడు దీని వెలుతురు మరీ విపరీతంగా వుండి పెద్దవాళ్ల కళ్లకే ఇబ్బంది కలుగచేస్తుంది కాబట్టి పిల్లలకు బొత్తిగా పనికిరాదు. తగరంపైని తెల్లని పులిపిరికాగితం అంటిస్తే కొంతవరకు దాని జోరు తగ్గుతుంది. ఇవి అట్టే ఏమిటి అసలు డబ్బుఖర్చులేకుండా చెయ్యగలిగిన సూచనలు. ఇక ఎలక్ట్రిక్ కాచఫలకముల (Reflectors) తో వెలుతురును బాగా వశంచేసుకోవచ్చును. ఏదీకాకుండా కిటికీలు తలుపులు అన్నీ తెరచి మధ్యాన్నంవేళ గదిలో వ్యక్తిని కూచోపెట్టి ఇంక దేని సహాయంలేకుండా ఫొటోతీస్తే అద్భుతంగావుంటుంది! నల్లని వెనుకటి ప్రదేశం (Back ground) వుపయోగించే టప్పుడు వ్యక్తి జుట్టు దానిలో కలిసిపోగూడదు!

కెమేరావిషయంలో పిల్లల ఫొటోతియ్యటానికి పరావర్తకము (Reflex)కాని, ఇప్పుడు ఎక్కువ ప్రచారంలో వున్న ద్వికటకపరావర్తకము(Twin lens reflex)కాని వుత్తమమైనవి. ఇతర వాటితో తియ్యవచ్చును కాని వీటితో శ్రమతక్కువ. కారణం ఏమిటంటే పిల్లలు కదలుతున్నప్పుడు కేంద్రీకరణము (ఫోకసింగు) తీవ్రం(Sharp)గా వున్నదీ లేనిదీ ఈ రకాల కెమేరాలలో తప్ప తెలియదు. ఫొటో బాగుండాలంటే ఈతీవ్రత అవసరమని చెప్పటం అనవసరం. పిల్లలను ఫొటోతీసేటప్పుడు ఫిలింగాని, ప్లేట్లుగాని ఖర్చు అవుతయ్యి అని లోభించిన లాభంలేదు. అసలు లోభత్వానికి ఫొటోగ్రఫిలో తావులేదు!

పిల్లలను అటుచూడమనీ ఇటుచూడమనీ శ్రమపెట్టటంకంటే కెమేరాతో అన్నీ సిద్ధంచేసుకుని పరావర్తక దర్శని (Reflex finder)లో గమనిస్తూ వుండటం వుత్తమం.

శ్రీరాగం

అటూ ఇటూ కదిలితే వాళ్లని బలవంతపెట్టి కదలకుండా వుండ మనకూడదు. చెప్పితే వినే తల్లులను తెచ్చి పిల్లలను ధోరణిలో పెట్టటం మంచిదే! పిల్లలను ఫొటోలు తీసేటప్పుడు నలుగురినీ బయటికి తరమటం చాల అవసరం! కారణం ఏమిటంటే సరిగ్గా పిల్ల కదలకుండా కూచోపొయ్యే సమయానికి వీళ్లు చప్పట్లు కొట్టి డబ్బాలు వాయించి పిల్లలను కదలకుండా వుండమని చెపుతారు! దాంతో సంగతి మొదటి కొస్తుంది. అసలు సాధారణంగా కథ అడ్డంగా తిరుగుతుంది. ఇందులో ఆశ్చర్య మేమీ లేదు.

ఓర్పువహిస్తే పిల్లలు పెట్టే పోజులుతియ్యటానికి చివరకు ఫోటోగ్రాఫరుకే విసుగేస్తుంది. కల్మషం లేనిహృదయాలు కనక వాళ్లది ఏ ఫొటో అయినా బాగానే వుంటుంది!

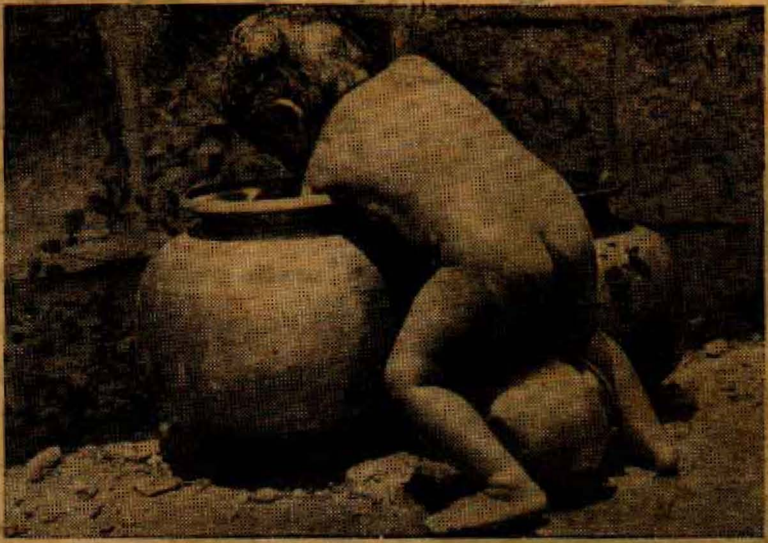
ఫోటోలు అనగానే మనవాళ్లకు ముఖ్యంగా ఆడవాళ్లకు వెర్రి ఎత్తుతుంది. ఒకరోజు పెళ్లికి డజనుచీరెలు తీసికెళ్లే స్త్రీలకు ఈవిషయంలో వెర్రిఎత్తటంఅట్టే వింతసంగతి కాదు. నగలనీ, నాణాలనీ ఏవేవో తెచ్చిపెడతారు. తమదగ్గిర లేకపోతే ఇతరులవి తెస్తారు. అసలుఫొటోకు ముందర పిల్లను అరగంట ముస్తాబుచేస్తారు. ఇవన్నీ చాల అనవసరం. వీటితో ఫొటోలలో అసలుసంగతి మరుగు పడుతుంది. వుదాహరణంగా నగలుపెట్టుకున్న పిల్ల నవ్వుతున్నా లేక వూరికే

ముద్దు

కూచున్నా బాగుంటుంది; గాని ఆపిల్ల ఫొటోలో బాగుంటుందేమో ఆలోచించండి! వస్త్రాలు లేకుండా పిల్లలఫొటోలు మరీ బాగుంటయి! వాళ్లలోవున్న సహజత్వం, అమాయికత్వం అప్పుడు కాని బయటికి రావు.

పిల్లలు ఆరుబైట ఆడుకునేటప్పుడు గాని కొంటెపనులు చేస్తూ ఉన్నప్పుడుగాని ఫొటోలుతియ్యవచ్చు. బయట తీసేవాటికి

"ఎవ్వరూ చూడకుండా"

అట్టే శ్రమ లేదు. కెమేరా సిద్ధంచేసుకోటం పిల్లలవెంట కొంచెము దూరాన నడవటం. వీళ్లు చేసే అల్లరిపనులు, వీళ్ల వ్యూహాలు, ఆటలు మొక యితవి అన్నీ తలిదండ్రులకు ఆనందకరంగానే వుంటయి - కనీసం ఫొటోలలో నైనా!

అసలు ఇటువంటి ఫొటోలకు విలువ ఎప్పుడు వస్తుందంటే, వీళ్లు పెద్దవాళ్లయి నప్పుడు. ఆఫొటోలు చూసుకుని వాళ్లు వాటిని తీయించిన వారిని జన్మజన్మాలకు మరచి పోగలరా?

బాలానందం

నెలపొడుపు

సమస్య "చెల్లెలా! చూడవే"
(ఇదివరకు కొ. కృష్ణమూర్తిగారి వ్యాసమునకు సంబంధించినదే)

నెలబాలు డొచ్చాడు నెలపొడుపు నేడు
చెల్లెలా చూడవే చినచంద్రవంక.
నీలిమబ్బుల చాందినీ చీరపైన
నూలుదారములాగు వేలాడుతాడు.
నూలుపోగూ తీసి గాలిలో వేస్తె
కొత్తబట్టలు నీకు కొనిపెట్టుతాడు.
మనసులో నీకున్న మాట తలపోసి
చేతులూ జోడించి జేజెమ్మ యనవె
మళ్లి నెలకే నీకు మంచి అవుతుంది
మనసులో నున్నట్టి మక్కువలు తీరు.
చూచినావా పాప చూరింటిమూల
దోబూచు లాడేటి దొంగబాలుణ్ణి
ఇట్టె కనిపిస్తాడు అట్టె పోతాడు
మాయ మవ్వకముందె మనము చూడాలి.
నెలపొడుపునాడు వెన్నెలరేక చూచి
చిరునవ్వు చిందేటి చిట్టి చూస్తేనూ
నెల అంత నవ్వుగా వెలగిపోతుంది
నెలపొడుపునవ్వలే నెల కంత మేలు.
చూపవే పాపాయి సొగసైన మొగము
ఇవ్వవే ఒకముద్దు నవ్వుబుగ్గలతో.
అన్నయ్య చూడరా ఆ చంద్రవంక
ఈ రెండు కొమ్ముల్లో ఏ కొమ్ము పెద్ద;
కుడికొమ్ము పొడుగైతె కొలతలో తరుగు
ఎడమకొమ్ముకు వుష్వ హెచ్చు వెల పెరుగు,
నెలవంక కొమ్ములకు వెలలు హెచ్చుటకు
సంబంధ మేమిటో సరి చెప్పగలవ ?
నెలబాలు డొచ్చాడు నెలపొడుపు నేడు
కళ్లార చూడండి పిల్ల లంతానూ,
చందమామకు నూలుబొందు లివ్వండి
చేతులూ జోడించి జే జే యనండి
పువ్వువలె మనసార నవ్వు నవ్వండి
కితకితలు పెట్టి చొక్కించి నవ్వించి
ముద్దులా పాపాయి మొగము చూడండి
అంద రానందముగ హాయి పొందండి.

శ్రీ వాత్సవ

ముక్కుతిమ్మనార్య ముద్దుపల్కు

శ్రీ కె. నాగభూషణరావు

ముద్దన నెట్టిది? ఒకయనుభావ్య మగు వస్తువును జూచి, యందలి రమణీయ తాది గుణముల నరసి, యానందరస ముప్పొంగి పొరలి పాఱునట్టి సమయమునఁ బుట్టుచేష్ట. ముద్దుపల్కు లన్నమాత్రమునఁ దమి తీరదు. ముద్దులుకులుకు పద్దెము లంటిమేని మాధుర్యాదిగుణాకరములగు నట్టిపద శబ్దముల వైచిత్రియా? ఈపాటి యర్థముతోడ, రసికజన హృదయరంగము లుప్పొంగవు "అమృతము" జగద్వితమగు ప్రభావముగలది. అయ్యది మధుర మగుటచే దాని నాస్వాదింప కున్నను ఆనందమునే వెలిబుచ్చి సార్వకాలికసుఖానుభవముఁ బొందనేరరుగదా? సర్వకళాభిరామయు, లావణ్యవతియు నగు యువతీరత్నమును జూచి యది సతియగుటఁ జేరనోపక, మనంబునఁ దలంచినపు డెల్ల ననుభవించినట్లు, మిథ్యాలింగనాదులఁ దృప్తి బొందకయు, నానందమునే వెలిబుచ్చు పామరవిటుడువోలె నీముద్దుపల్కులు విని, యానందించుట లోకమునకు సహజగుణమై యున్నది. ఆముద్దులమర్మము ననుభవించు రసజ్ఞులకుఁ గాక యవేద్య మన్యులకు.

ముద్దు చమత్కృతి విలసితంబులగు యువతీలాలసకపోలభాగ ములందును, కౌముదీచందనములవలెఁ జల్లనైన సంజల్పముల నానందింపఁజేయు సాధుబాలకుల శిరంబులయందును ఫలవంత మగుచుండు.

ఇందు ప్రాథమిక విషయలోలుఁడైన శ్రీ కృష్ణుడు కవిరూపమున నవతరించి, తన యనుభవమును, వెలిబుచ్చినట్లు తోఁచెడిని అది నిజమే.

"అధరస్య మధురిమాణం
కుచకాఠిన్యం, దృశోస్తైక్ష్ణ్యంచ,
కవితాయాం పరిపాకం
అనుభవరసికో విజానాతి"

అధరమాధుర్యము, కుచకాఠిన్యము, ఖండితనాయికా దర్శన తైక్ష్ణ్యము, కవితా పరిపాకము వీని ననుభవరసికుఁడే తెలిసికొనుచున్నాడని యర్థము.

యావతమగు పైశృంగారభావత్రయమునఁ బరిపాకమును బొంది పరిమళించు నీ కవితాలతాలవాలమునం దల్లుగా జేయఁబడిన, శ్రీలీలావతారుఁడగు కృష్ణపరమాత్మయే కవి యనుట కేమిసందియము?

"అపూర్వోభాతిభారత్యాః కావ్యామృతఫలేరసః,
చర్వణే సర్వసామాన్యే స్వాదువిత్కేవలంకవిః."

సరస్వతీదేవికి కావ్యమను నమృత ఫలమునందు నూతనమగు రసము ప్రకాశించుచున్నది. సర్వసామాన్యమైయున్నను, నాయమృత ఫలరసము నందలి (స్వాదు) మాధుర్యమును కవిమాత్రమే తెలిసికొని యానందాబ్ధి నోలలాడును.

ఇది శృంగారప్రబంధము. తన్నుజొచ్చిన రసికుల దన్మయులఁగా నొనర్చు శృంగారరస

తరంగిణి. ఈ తిమ్మన వివిధ ప్రపంచవాసనా విశేషముల కాధారభూతమగు విద్యాకల్పశాఖ నెక్కి కోరిక లీరికలెత్త నమృతఫల భరితంబగు నొక కవితాశాఖ నూగుచు, శాఖాంతఫలరసాస్వాదపాకవశ్యముచే జారి, క్రిందనున్న శృంగారరసతరంగిణిఁబడి "విష్ణుమాయాకల్పితంబగు సరోవరంబునఁ గ్రుంకు వెట్టి, రూపాంతరావేశంబునఁ బూర్వస్మరణంబులేని నారదమునివోలె" నవస్థాంతరంబుగానక, పూర్వపుణ్యవిశేషంబున లీలావిగ్రహుండగు కృష్ణపరమాత్మ తన్నావహించుటఁజేసి తన్మయుఁడై మఱల ననుభవించుచున్నవాడువోలె మనకన్నుల గట్టినట్లు మనమనంబుల నాకర్షించి, తనయనుభవచిత్రము మనః ఫలకములఁ జిత్రించుచున్నాఁడు.

ఈతని కవితాప్రతిభయు, భావనాశక్తియు, పదలాలిత్యము నమేయములు. నారదుఁడు రుక్మిణీసదనమునఁ బారిజాత కుసుమ ప్రభావంబు వర్ణించుటలో

మ. "అలినీలాలక! నీవు నీపతి రహ
స్యక్రీడ వర్తించువే
ళ, లతాంతాయుధసంగరంబునకు ను
ల్లాసంబు గల్పించు న
జ్వలదీపాంకురమై రతిశ్రమ తనూ
సంజాత ధారాళ ఘ
ర్మలవంబు ల్దొలగింపగా సురటివై
రంజిల్లు నిచ్చాగతిన్."

ఇది, యది, యన నేల?

"జగత్త్రయమ్మునం బడయఁగరాని సర్వగుణభవ్యము సుమ్మిది" యని యుద్బోధించినాడు.

రుక్మిణీ మహావైభవమును కనులారఁ జూచి సత్యభామతోఁ జెలికత్తె యిట్లు సెప్పుచున్నది. "కృష్ణునివలన గ్రహించినదై యీపుష్పమును తలఁదాల్చిన యనుక్షణమున

కొలఁది యిడరాని యొకవింత చెలువుగలిగి
రాజబింబాస్య రుక్మిణి తేజరిల్లె
సానబట్టిన మకరాంకశస్త్ర మనగ"

తన లీలావతారములం దట్టి వింత చెలువుఁ జూడఁడో?

ఆహా! ఎట్టి కలవరము? పారిజాత కుసుమధారణమువలన గలిగిన కళాతిశయమును వేఱ వర్ణింప నశక్య మగుట వెల్లడి యగుచున్నది.

దుష్యంతుడు శకుంతలఁ జూచినప్పుడు "అఖండం పుణ్యానాం ఫల మివచ తద్రూప మనఘం" అని యుప్పొంగినాడు. రసజ్ఞులగు మహాకవుల కిది, సమయోచితమగు వర్ణనము కాక ప్రతియంగమును పచ్చిగా వర్ణించినమాత్రమున సహృదయుల యాహ్లాదలల నుయ్యాల లూపగల్గునో?

పాత్రోచితములగు పదములఁ బ్రయోగించియు విషయమునకుఁ దగినరీతిని వర్ణన నెలకొల్పుటలో జరిగినకథను మనయెదుట జరుగుచున్నట్లు వ్రాయుట మహాకవి నైజగుణము. అయితే అది వినువారలకు మహేంద్రజాలవిద్యయే.

సత్యభామ కోపగృహంబున మనోవేదనచేఁ గుందుచు వేడినిట్టూర్పులు విగిడించుచున్నచోటికి మెల్లన జని

"మధ్యందినభానుమండలకరావళి హావళి వాడియున్న తీవం దలపించు నమ్మగువఁ గనుఁగొని,

ఈ లలితాంగిచంద మెుక
యించుక చూచెదనంచు, ధూర్త గో
పాలుఁడు తాళవృంత మెుక
భామిని సత్యపిఱుందనుండి మం
దాలసలీలమై విసర
వాదటఁ గైకొని వీచెఁ దద్వపుః
కీలితపంచసాయక శి
ఖిం, దరికొల్పుచు నున్న కైవడిన్."

ఎట్టి శృంగారోత్ప్రేక్ష? ఈసతీపతుల రహస్యాడంబరము కవియనుభవించి నేర్చిన విద్యగాబోలు? "ధూర్తకృష్ణుడు" అనుట సాభిప్రాయము. రతిరహస్యమునం దీ కృష్ణుని బ్రతు కంతయు వెల్లడియైనది. పాపము,

అంతట పారిజాతపుసు
మాగత నూతన దివ్యవాసన
ల్వింతలు సేయఁ దావి యది
విస్మయ మంచు ముసుంగు ద్రోచి య
క్కాంత గృహాంబునల్గడలు
నారసి సంభృతతాలవృంతునిన్
గాంతునిఁ జూచి బాష్పకణి
కాతరళీకృతలోచనాంతయై."

నాటకమున దీనిభావసూచన మెంతయో కష్టము.

పుష్పము నారదునివలన గ్రహించిన తోడన కలహాభోజనుని యుపదేశమునఁ గృష్ణుడు రుక్మిణీదేవి కబరి నలంకరింపఁజేసె గదా? చేతఁ బట్టినమాత్రమున నాసౌరభ్య మెంతవఱకే నెడబాయక యంతఃపుర మంతయు నావరించుటయుగాక దిట్టముగ ముసుగిడియున్న యభిమానవతికి వింతయై నాసాపుటమూలమున మోహానాంగముల జొక్కించినట్లు సహృదయహృదయరంగముల నా చంద్రార్క మెడబాయకుండుట కీ కవివాగమృతసదాగతియంత్రమే యాధారమై యున్నది.

సత్య తల వాంచి మఱల ముసుఁగిడెనఁట. ఆమెయావేదనకు మేరలేదు. ధూర్తకృష్ణుడు ప్రార్థించియుఁ బ్రయోజనంబు లేమి,

పాటలగంధిచిత్తమునఁ
బాటిలు కోపభరంబు దీర్ప నె
ప్పాటునఁ బాటుగామి మృదు
పల్లవకోమల తత్పదద్వయీ
పాటలకాంతి మౌళిమణి
పంక్తికి వన్నియ బెట్ట నాజగ
న్నాటకసూత్రధారి యదు
నందను డర్మిలి మ్రొక్కె మ్రొక్కినన్.

ఆమెకోపం బేరీతి దీర్పగలడు? గట్టులేని నిలుకడ యెంతవట్టు విచారించును?

వేసినముసుఁగుఁ దొలగద్రోయ సమకట్టైనేమో? కాని యది వలనుపడ దయ్యె ననుటకు నేమి సందియము? మొదట చెలి వీచుచున్న వీవన తాను గైకొని మెల్లగ వీచుట చమత్కారితన మని యామెకుఁ దెలియకపోలేదు.

ఈతని మెల్లని నడక యపూర్వమైనది గాదు. సదా వాయించినగంటయే. ఇట్టి ధూర్తుని గుటగుటలు సాగవు. పాప మెంతవరకు పాదు గాలిపై నిలచును? జోములు దిగినవి. తనచైద మెవ్వరేనిఁ గనిపెట్టుదురో యని దిక్కులుఁ జూచి యామెపాదములపై వ్రాలెను. మణిమంజీరమంగళారావశోభితము, మృదుపల్లవకోమలము నగు తత్పద

ద్వయపాటలకాంతి తన యవతంసరత్నము లకు వన్నియ బెట్టినది.

ఎట్టి మన్మథోద్దీపనసమయము. స్పర్శ కొఱకలమటపడుచుండు నా యువకుఁడు. అట్టి పాదస్పర్శకేని, నా యభివందనమున కేని నెగ్గు దలంచునా?

నవనవోన్మేషశాలి గదా ఈతని యౌవనము!

ఇందలి యుజ్జ్వలపదబంధముచే సత్య భామయొక్క పాదపాటలకాంతి కృష్ణుని శిరో మణులకు వన్నియ బెట్టినట్లు "కాంతి" యను గుణ మీయుత్పలమాలకు వన్నె పెట్టు చున్నది.

"అత్ర స్వగుణం విహాయ సన్నిహిత వస్తున స్సకాశా దుత్కృష్ట గుణస్వీకరణ తయా తద్గుణః" తద్గుణాలంకారము.

ఈ రక్తోత్పలమున కిట్టి యలంకారమే ముఖ్య మేమో!

"జలజాతాసనవాసవాది సుర పూ
జాభాజనంబై తన,
ర్చు లతాంతాయుధుఁ గన్నతండ్రి శిరమ
చ్చోవామపా దంబునన్
దొలగంద్రోచె లతాంగి యట్లయగు, నా
థుల్నేరముల్సేయఁ జే
రలుకం జెందిన యట్టికాంత లుచిత
వ్యాపారము ల్నేర్తురే"

ఇట్టిరహస్యక్రియలకు లతాంతాయుధుడు (కాముడు) మూలకందము, కారణమునై యున్నాడు. అట్టివానిఁ గన్నతండ్రి కావు ననే యిట్టియవస్థలకు లోఁబడవలసి వచ్చి నది. పాపము! ఇట్లు కాలితన్నువలన గగు ర్పాటుగలిగి, "ఉద్దీపితమన్మథరాజ్య ప్రాపి తుడై"నాడు. సమయము కోపావిష్టము. (తల దన్నుట) ఇందు శృంగారరసోద్రేక మున్నదఁట! పాదతాడనమున నశోకమువలె నీతనిమనం బనమయ మయ్యెను, జిగిర్చినది.

"అశోకః పాదతాడనాత్" అనిగదా?

ఆమెపాదతాడనమునఁ గృష్ణు డశోక రూపియై సంతసించె ననుట యుక్తము.

లీలావిగ్రహులగు నీపద్మినీ పాంచాల దంపతులకే కాక యన్యుల కీయవస్థ దుర వస్థయే.

అనుక్షణమున మదన సామ్రాజ్య సింహాసనాధిష్ఠితుఁడు కాఁగోరి,యామెపదంబు లొత్తుట యనెడు ప్రథమసోపానము నెక్కి,

"నను భవదీయదాసుని మ
నంబున నెయ్యపుఁగినుక బూని తా
చినయది పాడి యన్ననయ
చెల్వగునీపదపల్లవంబు మ
త్తనుపులకాగ్రకంటకవి
తానము సోకిన నొచ్చునంచు నే
ననిరొద నల్క మానవుగ
దాయిక నైన వరాళకుంతలా!"

అని వేడుచున్నాడు.

ఆహా! "అపారుష్యం సౌకుమార్యం" ఇందలి సౌకుమార్య మాధుర్యాదిగుణము లును,భావప్రౌఢిమయు, నెంత సొబగుగూర్చు చున్నవో చూడుడు!

కినుకలో నెయ్యపుఁగినుక యొకటి - (ప్రియమగుకోపము) ఆమెకోపము అసూయ వలనఁగల్గిన వగతోఁగూడియున్నది.

"నాథుల్నేర ముల్సేయఁ జేరలుకం జెందినకాంతలు ఉచితవ్యాపారములు నేర

రని, యూహించినట్లు నటించి, ఆ తాడనము తనకు శ్రేయోదాయకమని చెప్పుచున్నాడు.

అపరాధి నగుటచే నన్నుఁ బలుకరింపదో? యనుసందియము మనంబునఁ బెనఁగొని, దైన్యదావాపీడితుఁడనై యున్న—నాహృదయము అశోకస్నేహాశోభితంబగు నీపదపల్లవ స్పర్శనమున శాంతించి, సమ్మదాబ్ధి నోలలాడుచున్నది. 'మన్నన" (గౌరవము) ఇంతకన్నఁ గలదా? ఇంక నంతటి కోపమున కాస్పదమే లేదు. నాపులకితశరీరము సోకిన నెంత నొచ్చెనో! యని పాదము లొత్తుచున్నాడు.

మృదుమధుర పదజాలము, నేర్పరులకు నేర్పు నేర్పు భావగాంభీర్యము గల్గి యీ పద్దెము వినిన ప్రతియువకుడు నవ్వ నాపికొనలేఁడు. పాదము నొచ్చుటనుగూర్చిన యీ యసత్యపువ్యసనము, ఆ సేతలు సూచి కారణాంతరమునఁ గఠినమైయున్నను, ఎంతవఱకు మౌనము వహించియుండును? ధూర్తకృష్ణుని నెనరుగలిగించు నటనలకు పక్కున నవ్వు పుట్టియుండును. రుక్మిణీదేవి "వింత చెలువునందలి యసహనముచే ఆనవ్వేద్భుగా మాఱియుండవచ్చును. ఆరోదనము నీ క్రిందివిధముగ వర్ణించియున్నాడు-

ఉ. "ఈసునఁ బుట్టి, డెందమున
హెచ్చినశోకదవానలంబుచే
గాసిలి యేడ్చెఁ బ్రాణవిభు
కట్టెదుట న్నలితాంగి పంకజ
శ్రీసఖమైన మోముపయిఁ
జేలచెఱంగిడి, బాలపల్లవ
గ్రాసకషాయకంఠ కల
కంఠవధూకలకాకలీధ్వనిన్."

ఇది యొక యనిర్వాచ్యమైన రసికులఁ జొక్కఁజేయునట్టి మధురధ్వని శృంగారకలా విశారదుల కనుభవైకవేద్య బ్రహ్మానంద రసాధిదేవత.

" పాటలగంధి వేదన నె
పంబిడి, యేడ్చె, గలస్వనంబుతో
మీటిన విచ్చుగుబ్బ చను
మిట్టల నశ్రులుచిందు వాండగన్."

అను పెద్దన వాఙ్మాధుర్యమును గైకొని, తిమ్మకవి తన చాతుర్యమును విస్తరించియున్నాడు.

అద్దియె స్వరాజ్యదేవతోద్యానవాటి

శ్రీ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

కార్మికులు కర్షకప్రజ కడుపునిండ
కూడు, గట్టగా శుభ్రమౌ గుడ్డ కలిగి
ఈతిబాధలు లేక సుఖంతు రెచట
నద్దియె స్వరాజ్యదేవతోద్యానవాటి.

భేద మావంతయును లేక వివిధమతము
లెచట స్వేచ్ఛాపథమున వర్ధిల్లుచుండి
అఖిల మానవతతికి నైక్యమ్ము గూర్చు
నద్దియె స్వరాజ్యదేవతోద్యానవనము.

అక్షరజ్ఞానశూన్యులై నట్టి జనులు
విద్య కలిగి నిరుద్యోగపీడితులును
ఎచట లేకుండ నుందురో పృథివిలోన
నదియె స్వాతంత్ర్యదేవతోద్యానవాటి.

పోతన వ్యక్తిత్వము

శ్రీ శిష్టా రామకృష్ణ శాస్త్రి

భరతదేశమునందలి సకల భాషలును రామాయణమున కగ్రస్థాన మొసఁగుచున్నవి. కాని యాంధ్రభాషమాత్రము దీని కపవాదము. ఆంధ్రమున భారతము వ్రాసి 'కవిబ్రహ్మ' యని వాసికెక్కినను నాంధ్రుల రసనాగ్రముల పోతనపద్యము లతికినంతగ తిక్కనపద్యము లతకలేదు.

ఇందులకు కారణము కవిగతము గాని గ్రంథగతము కాదు. భాగవతాంధ్రీకరణము పోతనచేతిలోఁ బడుట యాంధ్రుల నోములపంట. అందుచేఁ గవియు సిద్ధసంకల్పుఁ డయ్యెను. అట్లే పోతనయు భావించెను.

"ఒనరన్ నన్నయ తిక్కనాదికవు లీ
యుర్విం బురాణావళుల్
తెనుగుం జేయుచు మత్పురాకృత శుభా
ధిక్యంబు దా నెట్టిదో
తెనుఁగుం జేయరు మున్ను భాగవతమున్
దీనిం దెనింగించి నా
జననంబున్ సఫలంబుఁ జేసెదఁ బున
ర్జన్మంబు లేకుండఁగన్."

—స్క. ౧. ప. ౨౧.

అట్టి కవియొక్క వ్యక్తిత్వముం గూర్చి తెలిసికొనఁ బ్రయత్నించుట ధర్మము గాకపోదు.

దైవయోగమున తిక్కనకు కేతన దశకుమారచరిత్రము నంకిత మిచ్చుటచే తిక్కనవ్యక్తిత్వముంగూర్చి మనకు కృతిపతి వర్ణాదులను నాశ్వాసాద్యంతపద్యములంబట్టి కొంత తెలియుచున్నది. కాని పోతన విషయమై మన కంత యదృష్టము పట్టలేదు. తిక్కన కాలమున నొక్కఁడైనను వీరపూజ చేయువాఁ డుదయించెను. పోతన కాలమందుఁగూడ నట్టివాఁ డొకఁ డుదయ మందిన నాంధ్రులభాగ్య మెట్లుండెడిది? అందుల కాంధ్రులు నోఁచుకొనరైరి.

పోతనఁగూర్చి గోత్రపిత్రాది నామములు దప్ప మన కేమియుఁ దెలియవు. పరంపరాగతకథలకు ప్రమాణములు లేమిన వెక్కువ విశ్వాసార్హములు కావు. పోతన విజ్ఞానస్వరూపాదులఁగూర్చి తెలిసికొనుటకు భాగవతము తప్ప యితరసాధనములు లేవు. కాన భాగవతములో ప్రతిబింబించిన పోతననుమాత్రము మనము చూడఁగలము. నన్నయాదులు తమ్ముఁగూర్చి తమ గ్రంథములందు వ్రాసుకొనినంతమాత్రమైనను పోతన భాగవతమున వ్రాసుకొనలేదు. దీనికితోడు పోతన సహజపాండిత్యము గలవాఁ డని చెప్పుకొనుటచే నతనిఁగూర్చి తెలిసికొనుట దుర్లభము. అట్లయ్యు నాంధ్రభాగవతము పేరు చెప్పఁగనే ప్రతియాంధ్రుని మనోనేత్రమునకు నొక పవిత్రమానవుఁడు గోచరించును. వెంటనే యాతఁడు వందనార్హుఁ

డగును. పిమ్మట నాతని భాగవతముఁ జదివినచో నాతనిమాహాత్మ్య మనకు గోచరింపకపోదు.

ఈ కవి కావ్యప్రయోజనము లైన కీర్త్యాదుల నాశింపక తన గ్రంథమును శ్రీరామార్పణముగ రచించిన నిష్కామపరుఁడు. ఇతఁడు తన భక్తిపూరిత హృదయమును వ్యక్తీకరించుటకే కవిత్వము నుపయోగించెను కాని శ్రీనాథునివలె తన పాండిత్యమును గాని తిక్కనవలె కవితాశిల్పమునుగాని ప్రదర్శించుటకు కావ్యరచన చేసియుండలేదు. ఇందులకు భాగవతమందలి వస్తు వవలంబన మైనది. ఇతఁడు భక్తుల హృదయములను విప్పి వ్యాఖ్యానము చేయుటలో కవిత్వము రసవంతముగాఁ జేయఁగలఁడు కాని, చిన్న పరిస్థితులందలి వివిధపాత్రల యుద్రేకపూరిత భావములను కళాదృష్టితో విశ్వజనీన మగునట్లుగ ననుకరించి పాఠకుల హృదయములకు తాకునట్లు రచించి ప్రపంచమునకు దర్పణమువలె కావ్యమును నిర్మింపఁజాలఁడు. అందుచే భాగవతమును కవితాశిల్పమునకై వెదకిన ప్రయోజనము లేదు. శిల్పకవిత్వమున తిక్కన పోతనను మించును. భావకవిత్వమున పోతన తిక్కనను మించును.

కవులను రసోపాసకు లనియు కళోపాసకు లనియు విభజించినచో తిక్కన కాళిదాసునివలె కళోపాసకుఁ డనియు, పోతన భవభూతివలె రసోపాసకుఁ డనియు చెప్పవచ్చును. శిల్పకళాదృష్టితో రచించినకవిత్వము రసవంతముగా నుండదాయని ప్రశ్నింతురు కాఁబోలు. అందలిభేద మిది. కళోపాసకుని దృష్టిలో వర్ణ్యస్థితికంటె హీనము హెచ్చినను తగ్గినను రసాభాస మగును. ఇది కత్తి మీఁద సాము చేయుటవంటిది. రసోపాసకుఁడు కళోపాసకునివలె నిశితాసిధారావ్రతము సేయఁడు. రసోపాసకుఁడు తన మనోగత భావముల వర్ణించుచు తన్ను మఱచి, పాఠకులను మఱపించును. కళోపాసకుఁ డెప్పుడును ప్రమత్తుఁడు గాఁడు; తనమనోగత భావముల వర్ణించుచు పరుల మఱపించును కాని తన్ను దాను మఱచి, మితి మీరి, ముందుసంగతియు మఱచి యౌచిత్యమునకు భంగ మొనర్పఁడు. రసోపాసకుఁడు తన వర్ణ్యరసమున మగ్నుఁడై తన్మయమును జెంది, తన మనోగతభావముల నౌచిత్యము నంగాంగిభావములను గమనింపక యా యుద్రేక మాగిపోవువరకును చెప్పుచునే యుండును. పాఠకులు రసోపాసకుని కవిత్వముచే నాకృష్టమానులై కవివలెనే వర్ణ్యవస్తువునందు తన్మయము చెంది యందలి యనౌచిత్యాదిదోషముల గమనింపలేరు. ఇది కళోపాసకులకును రసోపాసకులకు నున్న భేదము.

పోతన తిక్కన లిరువురును మహానుభావులే. ఇరువురును వ్యాసకృత పురాణముల భాషాంతరీకరించినవారే. ఇరువురును కృష్ణసంబంధగ్రంథముల రచించినవారే. అట్లయ్యు వీరి గ్రంథరచనావిధానమున బహుభేద ముండుటకు కారణము వీరివ్యక్తుల యందున్న భేదమే. తిక్కన హరిహరారాధనపరుఁడైన ధర్మాద్వైతి. పోతన విష్ణుభక్తిపూర్వకమైన స్మార్తుఁడు. తిక్కనది జ్ఞానమార్గము; పోతనది భక్తిమార్గము. తిక్కన మహాభోగి; పోతన విరాగి. తిక్కన పూర్ణప్రపంచానుభవము గల్గిన లౌకికుఁడు. పోతన ప్రపంచవ్యవహారములఁ దలపెట్టని నిస్సంగుఁడు. కవితామార్గమున తిక్కన కళో

పాసకుఁడు; పోతన రసోపాసకుఁడు. ఇందుచే వీరికవిత్వములందు భేదము లుండుట సహజమే.

భాగవతమునందలి ప్రతిపద్యమునందును పోతనయొక్క వ్యక్తిత్వము ప్రతిబింబించుచున్నదని చెప్పవచ్చును. పద్యమును వినిన వెంటనే పోతనపద్యమును గుర్తింపవచ్చును. అట్టి విశిష్టలక్షణ మతని ప్రతిపద్యమునందును ప్రవహించుచుండును. ఆ విశిష్టలక్షణములు పోతనజీవితమందు గలవు. అవియే యతని కవిత్వమునందును జొరఁబడినవి.

పోతన యమేయమైన విష్ణుభక్తి గలవాఁడు. నిద్రించుచున్నను, నడుచుచున్నను, కూర్చున్నను, సర్వకాల సర్వావస్థలయందును ఆయన మనోనేత్రమునకు

"ఇందీవరశ్యాముఁడు వందితసుత్రాముఁడు" ఇత్యాది-
—స్క. ౧౦. ప. ౯౭౯.

తన సంపూర్ణ దివ్యమంగళవిగ్రహముతో సాక్షాత్కరించుచునే యుండును. అదియే తనకు జీవన్ముక్తి యని పోతన యూహించినాఁడు. అట్టి మూర్తి తన కళ్లయెదుట నిత్యము నుండుటచే పోతన యెప్పుడు విష్ణునామోచ్చారణము చేయవలసి వచ్చినను నొక్కపదమును మాత్ర ముపయోగించి విరమించువాఁడు కాఁడు. అట్లుపయోగించుట యపచార మని యెంచునేమో! విష్ణువు యొక్క గుణములనో, వివిధ నామములనో, నోరార వర్ణించిననే గాని యతనికి తృప్తి యుండదు. తన మనోనేత్రమునకు సాక్షాత్కరించిన విష్ణురూపమునే పోతన కుచేలుఁడు, ప్రహ్లాదుఁడు, మైత్రేయుఁడు, నుద్ధవుఁడు మొదలైనవారి కందరకు నొసఁగెను. సాక్షాత్కృత విష్ణువును బ్రహ్మాదులు చేసిన స్తుత్యాదులు, పోతన తన భవబంధ మోక్షమునకై చేసుకొనిన విన్నపములే. పోతన విష్ణువు నెపుడు స్తుతించినను 'భవలతాలవిత్ర, భవసాగరతరణ, భవబంధ మోక్ష' యనియే చేయువాఁడు. ప్రారంభమున తాను కోరినదియే యది.

"శ్రీ కైవల్యపదంబుఁ జేరుటకునై చింతించెదన్ లోక రక్షైకారంభకు" —స్క. ౧. ప. ౧.

ఇట్టి భక్తిపూరితకథాసందర్భములందు మాత్రమే పోతన కావ్యగత పాత్రలతో సహృదయత్వము నెఱపి కవిత్వమును చరితార్థము చేసినాఁడు. తా నెప్పుడును ప్రహ్లాదాదులవలె శ్రీవిష్ణుభక్తుఁడై భవసాగరమును దాటుటకై ప్రయత్నించెను గాని, రాయబారముల నెఱపిన కృష్ణుని, సమర మొనర్చిన యర్జునుని ననుకరించి నీతికోవిదుఁడును యోధుఁడునుఁ గాఁ బ్రయత్నించలేదు. కథానుగుణముగ యుద్ధములను, నాయికానాయకుల యనురాగమును వర్ణింపవలసి వచ్చినపుడు సిద్ధకళాహస్తుఁడుగాక, యొకభక్తుఁ డాయా పాత్రల వెనుకనుండి ఆయాపనులఁ జేయించు నట్లుండును గాని, యాయాపాత్రలు తమ ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వముతోఁ జేసినట్లుండవు. భాగవతమునందలి కుచేలుఁడు, ప్రహ్లాదుఁడు, నుద్ధవుఁడు మొదలైనవారు సోదరులే కాని భిన్న భిన్న వ్యక్తులు కారు. వీరు భక్తసోదరులు, భక్తవిజయములోని భక్తులవలె నుండురు. హరి పాత్రపోషణ మొక్క విధముగానే యుండును. అందఱును పోతనగారివలె శ్రీవిష్ణుపాదార్పిత హృదయులు, ముక్తసంగులు; కాని భారతమునందలిపాత్రలా రీతిగాక వివిధము లైన ప్రత్యేక లక్షణములు గల వ్యక్తులు. ద్రౌపది, సావిత్రి,

దమయంతి మొదలైనవారు పతివ్రతలశాఖకు చేరినవారైనను నందఱు నేకవిధముగ నుండక, ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వముగల భిన్నభిన్న పాత్రలుగా గోచరింతురు. పాత్రపోషణమున నాంధ్రభారత భాగవత కవులకుఁ గల భేద మిది.

ఇతఁడు ప్రపంచము నంతనూ భక్తిమయైకదృష్టితో, జూచినాఁడు. భక్తికంటె నితరములైన సర్వము తుచ్ఛ మని యితని మతము. ఇట్టి భక్తియోగమునకు వైరాగ్యము తోడైనది పోతనకు. సర్వకార్యములు నిష్కామదృష్టితో, కృష్ణార్పణబుద్ధితోఁ జేయవలయు ననియు, పూర్వకర్మప్రాప్త్యనుగుణముగ నెట్లు జరుగవలయునో సర్వము నట్లు జరుగు ననియు, నందుచే ప్రాపంచిక వ్యవహారములకై యెక్కువ పెనగులాడి ప్రయోజనము లేదనియు, మఱియు నవి యశాశ్వతము లనియు, శాశ్వతమైన కైవల్యమును భక్తిమార్గముచేతనే సాధింపవలయుననియు విశ్వసించువాఁడు. ముక్తసంగుఁడు. ఇట్టివానికి భక్తిలోకము వినా యితర ప్రపంచముతో ప్రసక్తి యేమి? అందుచే నితరప్రపంచ మెట్లుండెనో యెఱుఁగ ప్రయత్నించలేదు. ఈయన యాధ్యాత్మికసౌఖ్యమునకు ప్రయత్నించినాఁడు గాని యైహికసౌఖ్యము నాశించలేదు. శ్రీనాథుఁడు దీనార టంకాలతో స్నానము చేసి, హేమపాత్రములలో భోజనమును చేయుచుండ, పోతన

"కమలాక్షు నర్చించు కరములు కరములు"

అని శరీరావయవములు పరమేశ్వరు భక్తితో పూజించుట కుపయోగించునుగాని యన్యములకుఁ గావని, జీవుఁడు భగవద్భక్తి చేయుటకొఱకే జీవించవలెనని యెంచెను. విష్ణుభక్తి కుదిరినజీవుఁడు జగమున నితరము దేనిని కోరఁ డన్ని యీతనిభావము.

"మందార మకరంద మాధుర్యమున దేలు
మధుపంబు వోవునే మదనములకు"
—స్క. ౭. ప. ౧౫౦.

అని వివిధసాదృశ్యములతో సందర్భము వచ్చినపు డెల్లను జ్ఞాపకముచేసి బోధించువాఁడు. ఇదియే యీతని జీవయాత్రయందలి ధర్మసూత్రము. ఈ సూత్రమునే యితఁ డుపాసించి జీవన్ముక్తుఁ డాయెను. ఇతఁడు ముక్తసంగుఁడై సర్వవిషయములందు విరక్తుఁ డగుటకు రహస్యకారణ మిదియే. ఈతత్త్వమును ప్రహ్లాదచరిత్రమునందే కాక పోతన భాగవతమునందంతటను బోధించుచు నాయుపమానమునే గ్రహించును. ప్రహ్లాదునినోటి నుండి వచ్చిన యీ మాటలే బ్రహ్మనోటి నుండి కూడ వచ్చును.

"వరమందార మరంద పానకుతుక
స్వాంతద్విరేఫంబు స,
త్వరమైపోవునె చేదువేములకుఁ ద
ద్గంధానుమోదాత్మమై."
—స్క. ౩. ప. ౨౨౩.

ఆపదములనే మైత్రేయుఁడు కూడ నుచ్చరించును.

"......సుపర్వమహీజమరంద పానలా
భానుభవమ్ము నొందుమధు
పప్రభు వేఁగు నె వేపచెట్లకున్.
—స్క. ౩. ప. ౪౪౨.

విష్ణుకథలందు భక్తి నుంచక యితర కథలం దాసక్తిఁ జూపువాఁడు.

"............ఊరపంది యా
త్మను మనురాజ్యభక్ష్యములు
మాని పురీషము కేఁగు చాడ్పునన్."
—స్క. ౩. ప. ౧౦౨౨.

ప్రవర్తించు నని పోతనబోధ. తన మనములోని భావమును తీక్ష్ణముగ బోధించుటకై మొగమోటపడువాఁడు కాడు పోతన. తా ననుభవపూర్వకముగ నెఱింగిన తత్త్వమును సర్వజనుల హృదయములకు తాకునట్లు తీవ్రముగ చెప్పెను. ఇట్టి యాత్మశుద్ధి, త్రికరణశుద్ధి యుండుటచేతనే సర్వజనులచే నేకగ్రీవముగా గౌరవింపఁబడినాఁడు. ఇట్టి యుదార భావము లన్నియు ప్రహ్లాదాది పాత్రల భావము లగుటకు పూర్వమే పోతనగారి హృదయమం దుత్పత్తి నొందినవి. ఇట్టి దృఢ భక్తి గలవాఁ డగుటచేతనే ప్రజలు పరంపరగాఁ జెప్పుకొను దారిద్ర్యము పోతనగారి మనస్సును కలఁతపెట్టఁజాలకపోయినది. అందుచే నిర్యాణ సమయమునందుకూడ పరమశాంత హృదయముతో పరమానందము నొందుచు నస్తమించెను.

మహాజ్ఞాని, పండితుఁడు నయ్యు సమకాలికుఁడై బాంధవుఁ డని ప్రతీతి గల శ్రీనాథుఁడు, తన జీవితమంతయు నైహికసుఖములనే యాశించి, మహాభోగముల ననుభవించి, కవిసార్వభౌముఁ డని యశము గాంచినను, మరణసమయమున పరమదరిద్రుఁడై యాతన పడక తప్పినది కాదు. ఈసంగతి తొలినాఁడే గ్రహించిన తత్త్వవేది పోతనగారు. అందుచేతనే తన భాగవతమును సర్వజ్ఞసింగభూపాలున కంకితమీయక, సర్వవస్తువులతోఁ బాటు తన హృదయమును గూడ విష్ణువునకు సమర్పణ చేసి, శరీరముతో మాత్రము తాను మిగిలినాఁడు. ఇట్టివాఁడు సంకల్పసిద్ధుఁడుగాక మఱి యెవ్వఁ డగును?

బుద్ధుని 'యహింస' యెంత పరమోత్కృష్ట మైనదో, పోతనభక్తి యంత యుత్కృష్టమైనది. బుద్ధుఁడు మతమును బౌద్ధపీఠముల ద్వారా ప్రచారము సేయఁగ పోతన తనభాగవతముమూలమున చేసెను. భక్తిమార్గ మాంధ్రుల కుద్బోధించిన భక్తులు ముగ్గురు; పోతన, త్యాగయ్య, గోపన్న. అందు పోతన కవిత్వమునను, త్యాగయ్య గానముమూలమునను, గోపన్న భజనకీర్తనలమూలమునను ప్రకటించిరి. వీరు ముగ్గురు కవులే; కాని స్వానుభవపూర్వకమైన భావములనే వ్యక్తీకరించువారు. పోతనగారిభక్తి యకల్మషమైనది. ఈయనకు భక్తిలేని కర్మమార్గముగాని జ్ఞానమార్గముగాని నిష్ప్రయోజనము. యజ్ఞయాగాదికర్మలకంటె భక్తియే శ్రేష్ఠమైనదని నమ్మినవాఁడు.

"క్రతుదానోగ్రతపస్సమాధి జపస
త్కర్మాగ్నిహోత్రాఖిల
వ్రతచర్యాదుల నాదరింపవు............
నీ పదాబ్జయుగళీ
సేవాభిపూజానమ
స్కృతభాగ్యుండగు వానిఁ గాంచి...."

—స్క. 3 ప. 301

ఈతత్త్వమునే

"భక్తిలేని పూజ ఫలము లేదు"

అని త్యాగయ్యాదులు ఘోషించిరి. భక్తిలేని యజ్ఞయాగాది కర్మలు ధనవ్యయమే గాని ముక్తిప్రదము గాదని యీయన బోధించెను.

" అనుదినభక్తి కేశవ స
మర్పణబుద్ధిఁ గ్రతుక్రియల్ వొన
ర్పక విపరీతులై యముక
రాసులు దంచి ఫలంబు నంద గా
నక చెడుకీవి, నూరక ధ
నవ్యయ మాటయు కాని మోక్షదా

యక మసుచున్న తత్ఫలము
నందరు విష్ణుపరాఙ్ముఖక్రియుల్."

—స్క. ౩. ప. ౪౦౧.

భగవత్సాక్షాత్కారము పొందుటకు భక్తిమార్గ ముపయోగించినట్లు కర్మమార్గ ముపయోగపడ దని పోతన యుపదేశించెను.

"క్రతు కర్మములు పెక్కు గావించియును నిన్నుఁ
జూడగానగాలేక"

—స్క. ౩. ప. ౩౦౭.

ఇది యెఱింగినవాఁడు కాఁబట్టియే కాఁబోలు పోతన, నన్నయ తిక్కనలవలె యజ్ఞము చేసినవాఁనివలెఁ గానఁబడఁడు. భక్తిలేని జ్ఞానమార్గము గూడ ముక్తి దాయకము కాదట.

"...............ధర్మతత్త్వ ధీ
పరిణతి సాధనం బగు స్వ
భావముఁదాల్చి నయట్టి మర్త్యులు
...............తదంఘ్రి పం
కరుహము లర్థిమై గొలువఁ
గానమిపొందరు తత్పదంబులన్."

—స్క. ౩. ప. ౫౧౦.

అని నిరూపించి భక్తిమార్గము మార్గత్రయములో శ్రేష్ఠమైన దని పోతనసిద్ధాంతము చేసినాఁడు.

ఇట్టి భక్తుఁడైన పోతనకవి సత్త్వగుణ ప్రధానుఁ డని భావించవలసివచ్చుచున్నది. అందుచేతనే సాత్త్వికుఁడైన కవి యయ్యెను. కళోపాసకుఁడైన కవికి సత్త్వరజస్తమోగుణములు సమముగా నుండును. కవి ఋషివలె సత్త్వగుణమువలన పరేంగితజ్ఞానము గలిగి తన దివ్యదృష్టిచే ప్రపంచమునందలి సూక్ష్మవిషయములఁగూడ గ్రహించును. అందుచేతనే "నానృషిః కవిః" "నానృషిః కురుతే కావ్య"మనిరి. ఇట్టిరసవత్సన్నివేశములు కవికుద్వేగము గలుగఁజేయును. ఇది దానిలోనున్న తమోగుణముచే నుద్భవించును. ఇట్టి యుద్వేగము పాలు పొంగినట్లు కవిహృదయమున పొంగిననే కాని కవిత్వము పరమపదము నొందఁజాలదు. ఆయుద్రిక్తభావము పొంగి కంఠగతమై పొర్లఁజూచును. వెంటనే యాభావమును కవి వ్యక్తీకరింపఁ జూచినచో నది సంస్కారశూన్యమై యుండును. అప్పుడు సత్కవియైనవాఁడు దన సత్త్వగుణముచేఁ దన యుద్రేకమును గొంచె మణచుకొని భావముల క్రమముగా వ్యక్తీకరించును. ఆభావముల వ్యక్తీకరించుటకై కవికి సృష్టించు శక్తి యుండవలెను. స్రష్టృశక్తిచేతనే యతఁడు కవిబ్రహ్మ యనఁబడుచున్నాఁడు. కవి కిట్టి సృష్టిసమయమున బ్రహ్మకువలె రజోగుణ ముండును. సృష్టి రజోగుణముచేతనే సాధ్యము. అట్టి రజోగుణముచేతనే కవి బ్రహ్మ యగుచున్నాఁడు: ఇది కళోపాసకుల యుపాసనాపద్ధతి. ఇట్టివారు కాళిదాసు, తిక్కన, షేక్స్పియరు. పోతన సత్త్వగుణముతో సాత్త్వికులైన భక్తుల హృదయముల నెఱిఁగి, సాత్త్వికోద్రేకములనే పొంది తన భావముల వ్యక్తీకరించినాఁడు. ఆసృష్టియు తనది గా దనుచున్నాఁడు. భక్తిచే శ్రీరాముని వశ్యముచేసుకొని యాయనచే పలికించుకొనినాఁడు.

"పలికించెడువిభుఁడు రామభద్రుండట"

—స్క. ౧. ప. ౧౫.

ఇట్టిభక్తుఁడైన కవికి భగవత్ప్రీతి వచ్చినది. పోతన తన భాగవతమును నరాంకితము చేయ నని సంకల్పించుకొనినాఁడు.

సర్వజ్ఞ సింగన శ్రీనాథునిద్వారా భాగవతమును తన కంకిత మియ్యమని పోతన నడిగినాఁడు. రాజు మహదైశ్వర్యము లిచ్చుటకు సిద్ధముగా నుండెను. అంకిత మీయకపోయిన కవిని దండింతు నని బెదిరింపులు సాగుచున్నవి. తన గృహస్థితియు, నైశ్వర్యవంతుఁడైన తోఁటికవియొక్క యైహిక సుఖజీవనమును శ్రీనాథునందుఁ జూచుచుండెను. ఇది బాహ్యస్థితి. పోతరాజు నంతరంగమున విష్ణుమూర్తి యంకిత మాశించి వచ్చినాఁడు. కైవల్యమిచ్చెదనని యభయహస్త మెత్తినాఁడు. ఇవి పోతనపరిస్థితులు. ఆయనయు జాగ్రత్తగా రెండు పరిస్థితులను త్రాసులోఁ బెట్టి తూచినట్లు చూచినాఁడు. ఒకవైపు లక్ష్మీదేవి, రెండవవైపు విష్ణువు దన హృదయమును పరీక్షించుచుండిరి. లక్ష్మియున్న తులాభాగముయొక్క చంచలత్వమును, విష్ణువు వైపు త్రాసు నిశ్చలముగా నుండుటయు పోతన గ్రహించెను. ఇంతలో వీరి కోడలు నాగతి యేమని చెప్పితివని "కాటుకకంటి నీరు చనుకట్టుపయిం బడ" సాక్షాత్కరించినది. పోతనహృదయము కరఁగిపోయినది. విష్ణువువైపున బల మధికమైనది. అత్తగా రొక్కరితెయే యైపోయెను. ఇదియే యత్తాకోడండ్ర కసూయాజనక మయ్యెను. పోతన సంపూర్ణజయముఁ గాంచెను. సర్వజ్ఞసింగని బెదిరింపు లింక సాగిరావు. అభయప్రదాత యభయ మిచ్చుచుండఁగా పోతనమీఁద సీగైనను వ్రాలదు.

ఇట్టి భక్తుఁడైన పోతనవిగ్రహ మెట్టిదని యూహ. విష్ణుభక్తుఁడు కృశీభూత శరీరుఁ డెప్పుడును కాఁడని పోతనయుద్దేశము.

"కృశీభూతకాయుఁ డయ్యు
నలినోదరాలాపనవసుధాపూరంబు
శ్రోత్రాంజలులఁ ద్రావి చొక్కియున్న
కతన కృశీభూతకాయుఁడు గాక"
—స్క. ౩. ప. ౪౬౨.

యుండును. ఇందుచే పోతన భక్తియోగమున సంపూర్ణదేహదారుఢ్యము గలిగి, బలిష్ఠావయవములతో పరిస్ఫుటమైన యింద్రియసంపద గల్గి యుండువాఁ డని నమ్మవచ్చును. తన మనోనేత్రమునకు నిత్యము విష్ణుమూర్తి సాక్షాత్కరించి 'మందస్మితవదనారవిందుఁడై' పోతనను నవ్వించుచుండ 'ప్రతిస్మితవదనుఁడై' 'నిత్యసంతోషి.'యునై యుండఁడా? సాత్త్వికస్వభావుఁ డగుటచే పోతన ప్రసన్నముఖుఁ డనియు, నహంకారశూన్యుఁ డగుటచే వినమితగాత్రుఁ డనియు, తత్త్వజ్ఞాని యగుటచే మహాతేజశ్శాలియు నై యుండవచ్చునని మన మూహించవచ్చును. పోతన విష్ణుభక్తుఁడగుటచే నాతఁడు శరీరము నిండ నామధారణమును, కంఠమున తులసిహారములను ధరించు మూర్తి యని భావింప నక్కరలేదు. పోతన విష్ణుభక్తిపూర్వకమైన స్మార్తుఁడుగాని, రామానుజమతమునకుఁ జెందిన వైష్ణవుఁడు గాఁడు. సదాచారసంపన్నుఁడైన నియోగి బ్రాహ్మణుఁడు. అద్వైతి. అందుచేతనే పోతన కృత్యాదిని త్రిమూర్తుల స్మరించినాఁడు.

పోతనవంటి మహానుభావుని స్వరూపస్వభావములఁ గూర్చి యూహింపఁదలఁచుట సాహసకార్యమే. అతని సంపూర్ణస్వరూప మతనివంటి భక్తులకుఁ గాని గోచరము కాదు. నా శక్తికొలఁది నేను ప్రయత్నించితిని. అభిప్రాయభేదము లుండవచ్చును. పోతనకవిత్వమును గూర్చి మఱియొకమారు ప్రసంగింతును.

స్వాగతము

శ్రీ కొండూరు వీరరాఘవాచార్యులు

౧

ఈ విశాంతదుఃఖాశ్రువు లిట్టు లుబికి,
జారలి ధారలుధారలై పుడమిఁ గట్టు
కాలువలతోడ నీ పదక్షాళనమ్ము
సేయ నిది కరఁగ దేమొ అమ్మా యెడంద!

౨

కటికిచీఁకటితోడఁ జికాకులైన
శర్వరీ వేళలం గొన్న స్వాపనమ్ము,
అక్షియుగళమ్మునకు మాంద్యమలమె; వాని
మార్జితము సేయుమీ సుధామయకరముల.

౩

ఏ బహుశ్రమములను నిర్మించుకొన్న
మేల్మి రతనాల ముద్దుల మేడ, యెన్నొ
యుగము లట్టులె చెదరక యుండి యొక్క
ప్రళయవాత్యార్భటికిఁ గూలఁబడియె నదియు.

౪

ఏ నరేంద్రుల మీసాలలోని నవ్వు
లయ్యెనో నాకుఁ గ్రీడాగృహాంగణములు,
ఆ నృపుల మోములందె నే నన్న నేఁడు
విఱుపు లుదయించుచుండె నీ వింత యేమి?

౫

ఈ తఁడే మైనఁ దనరూపు నే మఱిలెనో,
గళితమయ్యెనో శ్రీ విశ్వకర్మకరుణ,
చెడ్డకార్యాల ఫలముచేఁ జిక్కె నేమొ,
కాక యీ వైపరీత్యంబు గలుగు టెట్లు?

౬

ఈ యసృజ్ఞాళికానదు లింక నందు
వీరరక్తప్రవాహము ల్పారవేమొ;
ఈ హృదబ్జంబు ముకుళించి యెండిపోయి,
పనికిరాదేమొ లోకబంధురమునకును.

౭

అస్మదాచార్య శిల్పశతాంగమందుఁ
దాండవించు హిందూకళాధ్వజము లపుడు;
తెగి పుడమిఁ గూలి యవి ప్రాంతతేరునుండి
ఇపుడు హృన్మర్మములను భేదించుచుండె.

౮

ఏ యఖండాభ్రపథముల నెగిరి, ప్రకృతి
లలిత మోహన గీతికాలాపవేళ,
నేను భావనమ్ము నంత వర్ణించినానొ
అంకిత మ్మదె నేఁటి యీ యవని కెల్ల.

౯

ప్రణవతత్త్వము నేఁ బాడుకొనినపాట
ఈ విషాదానిలచరిత్ర లేమి నేఁడు?
శ్రీ విరాడ్విశ్వకర్మ యర్చించునతఁడు;
ఈ యసురమూర్తి దుష్పూజ లేమి యిపుడు?

౧౦

సృష్టి సత్కళ నాముద్దు చేతిగీటు,
ఈ కళాహీనమా కర మేమి నేఁడు?
సకలరాణ్మండలీసభాస్థలము లునికి,
ఈ యనాదృతభూభాగ మేమి యిపుడు?

*　　*　　*

౧౧

కూడు లేక కృశించినగుండె లోనఁ
జింతలం జిక్కి చివికిన చిత్తమందు
బోధ దీపికాహీనమౌ బుద్ధిలోన
ఏ క్రియాఘటనాశక్తి యిమిడియుండు?
ఏ మహోన్నతభావసమృద్ధి యుండు?
ఏ తెలివి వెల్గు రేక దీపించియుండు?

౧౨

ఆ పురాస్వచ్ఛవిశ్వవిహారములును
ఆయనంత తేజోమహిమానుభూతి
డిందఁగా జీర్ణ పర్ణ కుటీరగర్భ
మం దొదిగికొంటి, సంధ్య మార్తాండునట్లు.

౧౩

ఎప్పుడో వేద్యమయ్యెఁ దల్లీ! త్వదీయ
ప్రాఙ్మహావైభవ మొక్క భావవీచి
బాలిశత్వపు శైవాలపటలి నంత
తొలఁగఁద్రోసిన దీ యొడ్డుకెలననుండి.

౧౪

స్వాగతార్పణవేళ యీ సన్నమయ్యె
ప్రణయపుష్పాలు నీ మృదుపదములందు
అర్పణము చేసి హృదయసింహాసనమునఁ
ప్రీతి నర్చించి యుండె స్థాపించుకొందు
నీ రుచిరమూర్తి నాలోన నిలిచియుండ!

౧౫

ఏ మహావీరమణులు పూజించినారొ
ఏ సుపుత్రులు స్వాగతం బిచ్చినారొ
అశ్రుదూషితమైన నా యర్ఘ్య నేఁడు
నీకు లభియించెనే జననీమతల్లి!

హిందూభాషల పరిణామము

శ్రీ మండ నరసింహం

ప్రపంచ వాఙ్మయ చరిత్రమున నార్యవైదిక సారస్వతము ప్రాచీనతమము. వేదము లనాది యనియు, నపౌరుషేయము లనియు హైందవుల విశ్వాసము. ఉత్తర కురుక్షేత్రములనదగు మధ్యాసియాఖండమందలి ధ్రువ ప్రాంతము లార్యుల యాదిమ నివాసస్థానములు. శీతోష్ణాదినైసర్గికపరివర్తనములచే వార లీప్రదేశముల విసర్జింప వలసి వచ్చెను. ఆర్యసంతతులలో నొక కొన్ని సంఘములవారు పశ్చిమోత్తరమార్గమున హిందూదేశమున ప్రవేశించి యచటి యాదిమ నివాసులతో బోరియో, విహితము చేసికొనియో, నిర్జించియో యీదేశ ప్రదేశమును కాలక్రమమున నాక్రమింపజొచ్చిరి. ఇట్టియాక్రమణఫలితముగ, నార్యభాషయు నాచార వ్యవహారములును, మతసాంఘికాచారములును, సంప్రదాయములును హిందూదేశమున వ్యాపించుటయే గాక స్థిరముగ నీదేశమున పాదుకొన గలిగెను.

ఆర్యు లీదేశ మాక్రమించుకాలమునకే ఇచ్చట ద్రావిడాదిజాతులవారు స్థిరనివాస మేర్పరచుకొనియుండిరి. వారిభాషయు నాచారములును మత సంప్రదాయములును భిన్నమై యనేకవిషయముల నార్య సంప్రదాయములకు భిన్న మైయుండెను. శత్రుత్వమునో, మిత్రత్వమునో, బహుకాల మార్యులీద్రావిడాది జాతులతో జరిపిన సాహచర్యమున వారి మతాచారాది సంప్రదాయముల కొన్నింటియు, భాషల కొంతయు నన్యోన్యము స్వీకరింపక తప్పలేదు. హిందూదేశమున ద్రావిడాదిజాతుల భాషాచిహ్నము లార్యభాషయందు భాషాతత్త్వవేత్తలకు గనబడకపోలేదు. పరాజితులైన ద్రావిడజాతుల భాషలందు నార్యభాషా సంపర్కము సగపాలు వరకు గూడ కనబడుచున్నది. ఆదిమనివాసులతో వివిధములగు సంపర్కములవలన, ఆర్యభాషయు మార్పునకు లోనయ్యెను. ఈమార్పు భాషకు వికాసము తెచ్చెనా, క్షీణదశకు దింపెనా, యనునది విమర్శకుల దృష్టిపథమును బట్టి యుండును. అన్యభాషా సంబంధము స్వభాషను వృద్ధికి తెచ్చునని కొందరును, తత్ప్రాశస్త్యమును బోగొట్టి పవిత్రతను తొలగించునని కొందరును వాదింప జొచ్చెదరు. ఆ వివాదము నిచట విడనాడి, ఆర్యభాష లెట్టి పరిణామావస్థల నొందెనో నిరూపించుటయే ఈవ్యాసముఖ్యోద్దేశము.

ఆర్యు లుత్తరధ్రువప్రాంతముల నుండునప్పటి మతాచార వ్యవహారములును సాంఘిక నిత్యజీవనమును వారి పవిత్రగ్రంథములగు వేదములందు ప్రదర్శింపబడినవి. నాలుగు వేదములందు వివరింపబడిన సారస్వత విమర్శనమువలన నాటిప్రజల నాగరికత వ్యక్తమగును. ఉత్తరకురుభూముల వీరు జీవించుకాలమున వీరిచే వ్యవహరింపబడు భాషకు వైదికభాషయని భాషాశాస్త్రజ్ఞులు పేరిడిరి. ఈభాష మాటాడువారు వేదమహర్షులనియే భ్రాంతిపడరాదు. ఆ కాలమందలి మునీశ్వరులే కాక, సమస్త స్త్రీలు, పురుషులు, పేదలు, భాగ్యవంతులు, పిల్లలు, పెద్దలు, వీరు వారననేల సమస్త జనులు వ్యవహరించు భాషకే వైదిక భాష యని పేరు. అప్పటి సర్వమానవ వ్యవహారమున నుపయోగపడుచుండునదీ వైదికభాషయే.

ఆర్యులీ హిందూదేశమునకు వచ్చిన తొలుదొల్త పశ్చిమోత్తరమునను, తరువాత గంగాసింధు నదులు ప్రవహించు సమప్రదేశమునను వ్యాపింప జొచ్చిరి. ఆర్యులు తొలుదొల్త నీ ప్రదేశమున వర్తించుటచే నియ్యది యార్యావర్తమని పేరందినది. ఆర్యు లీ ప్రదేశముల జొచ్చుసరికే ఈప్రదేశమున, నన్యభాషా మతాచార సంప్రదాయములు గల వేరొక తెగవారు స్థిరముగ నివాస మేర్పాటు చేసికొనియుండిరి. ఈ తెగవారుగూడ కొన్ని కొన్ని విషయముల నార్యుల

నాగరికతను మించియుండిరి. చిత్రకళలందేమి, భాషయందేమి, రాజ్యపాలనానైపుణ్యమునందేమి, సేద్యమునందేమి ఆర్యులీ తెగవారికి జాలకుండిరి. వీరినే ద్రావిడ సంతతివారని చెప్పుదురు. ద్రావిడులే గాక 'ముండా' భాషను మాటాడు మరియొక తెగవారుగూడ నివసించుచుండిరి. వీరి సంతతులవారే నేటికాలమున పర్వతారణ్యముల నివసించు సవర కోదు మొదలగు ననాగరిక జనులు.

నూతన నివేశన ప్రదేశాన్వేషణమందును, తదాక్రమణమందును ద్రావిడాటవికజాతులవారితో నార్యులు పోరవలసివచ్చెను. ఆ పోరాటమున జయాపజయములు తులదూగుచు తుదకు కాలక్రమమున నార్యులకే విజయము స్థిరమయ్యెను. విజయమందిన యార్యులు ద్విజులుగను పరాజయమంది లొంగిపోయిన ద్రావిడులు శూద్రులుగను పరిగణింపబడిరి. పరాజయమందిన ద్రావిడు లధికనాగరికత కొన్ని విషయముల గలవారయ్యు వర్ణవివక్షతను చతుర్థస్థానము నంది శూద్రులుగ నుండవలసి వచ్చెను. ఓడిన యాటవికులు నాగరికతలో వెనుకబడియుండుటచేత చాతుర్వర్ణ్యమును జెందక పంచములైరి. వీరిలో గొందరార్యుల ధాటి కోర్వజాలక దూరస్థపర్వతారణ్యములకు పలాయనమై యచ్చట స్థిరనివాస మేర్పరచుకొనిరి.

ఆర్యులచే వ్యవహరింపబడు భాష వైదికభాష యని యిదివరకే నిర్వచింపబడినది. హిందూదేశమందార్యులు వివిధప్రాంతములకు జని ద్రావిడాదిభిన్న జాతులతో సాహచర్య మొనరించుటచేతను, బహుకాల పరస్పర సహవాసముచేతను, వారి భాషయు పలువిధములగు మార్పులకు లోనయ్యెను.

ఆర్యులీ హిందూదేశమున, నష్టదిక్కులకు చెదిరి యా దిక్కుల స్థిర నివాస మేర్పరచుకొని బహుకాలము ద్రావిడాదిజాతులతో గలసియున్నందున వారి తొలుతటి వైదికభాషయు నష్టవిధములగు మార్పుల జెంది తుద కష్టవిధ ప్రాకృతములకు మూలమయ్యెను. ఇట్లు వైదికభాషనుండి కాలక్రమమున నెనిమిది ప్రాకృతములు జననమై సామాన్య (ప్రాకృత) జనులచే వ్యవహరింపబడుటచేత నీ భాషలు ప్రాకృతములని రూఢికెక్కెను. ఈ ప్రాకృతములు ఏయే దేశభాగముల భాషింపబడుచుండెనో ఆయా దేశనామముల నవి వ్యవహరింపబడజొచ్చెను.

ఏకమాతృకయగు వైదికభాషనుండి వినిర్గతమైన యీ యెనిమిది ప్రాకృతములును దేశమందలి యష్టదిక్కుల వ్యవహరింపబడుచు వచ్చి కాలక్రమమున నొక ప్రాంతమందలి ప్రాకృతము వేరొక ప్రాంతమువారికి సులభముగ గ్రాహ్యము కానంతటి రూపభేదమును పొందజొచ్చెను. కొంతకాలమువరకు నన్ని దిక్కులవారి వ్యవహారమున నుపయోగించుచుండిన భాష యిప్పు డితరప్రాంతములవారి కుపయోగపడక పోవుటకు కారణము ద్రావిడాది ఆదిమవాసుల భాషాసాహచర్యసంపర్కమునే కాని వేరుగాదు. పదముల పలుకుబడి యందలి యుదాత్తానుదాత్తస్వరితాదులందే కాక పదరూపమందును, ప్రత్యయములందును విశేషముగ మార్పులు రాజొచ్చెను. ఇట్టి ప్రాకృతములు వివిధ భాగముల పరస్పర వ్యవహారమునకు భంగము కొంతవరకు వాటిల్ల చేయుటచేత, నీభాషా బాహుళ్యము వాణిజ్యాది సమస్తసాంఘిక వ్యవహారముల దరిదాపు స్తంభింప జేయువవస్థకు దెచ్చెను.

దుర్గ్రాహ్యమగు నీభాషలస్థితి యాకాలపు పండితులకును పెద్దలకును రాజకీయవేత్తలకును దుర్భరముగ నుండెను. బహుకాల మార్యకుటుంబముల నిరాటంక వ్యవహారమున నుపయోగపడుచు వచ్చిన యీ భాష నేటి కార్యావర్తమున భిన్నరూపములై యార్యజాతిని వివిధ భాషాసంఘములుగ చీల్చివేసిన పరిస్థితి దేశారిష్టదాయక మని పండితబృందముచే నిశ్చయింపబడెను. దీనిని తొలగించుటకు వారు ప్రబలప్రయత్నములు చేయ దొడంగిరి. వివిధమార్గముల నూత్న వికాసముల జెందుచున్న యీ యెనిమిది ప్రాకృతముల సమ్మిశ్ర మొనరించి యేకభాష నొకదాని నుత్పత్తిజేయ బూనుకొనిరి. సహజమగు దృఢజీవశక్తిచే వికాసమంది సర్వతోముఖముగ నభివృద్ధి గనుచున్న పాకృతభాషల నరికట్టి మానవకల్పిత సూత్రముల బంధించి స్వాధీనమం దుంచుకొనుటకు చేసినప్రయత్నము విఫలము కాకతీరదు.

వివిధ ప్రాకృత భాషల పండితులు వైదిక వాఙ్మయమును యెనిమిది ప్రాకృత భాషల వాఙ్మయమును సూక్ష్మముగ పరిశీలింప బూనుకొనిరి. ఈభాషల పద జాలమునకు ధాతువుల నిర్ణయించి, పదరూపసిద్ధి కనువగు లింగ వచన విభక్తి ప్రత్యయముల స్థిరపరచి, క్రియాపదముల కనువగు కాలరూప ప్రత్యయముల బొందుపరచి సమస్తవ్యాపారములకు సమర్థమగుభాషగ నొనర్చిరి. ఇట్లొనర్చిన పదములను ప్రత్యయములనే తప్ప అన్యరూప పద ప్రత్యయములు ప్రయోగముల కనర్హములని కూడ శాసించిరి. విద్యావంతులును, కవి పండితులును రాజ్యాధికారులును ఈ భాషా శాసనమును దాము వ్రాయు గ్రంథములందు మాత్రము మన్నింప గలిగిరిగాని సామాన్య ప్రజలు ఈ శాసనమును పాటించుటకు వీలులేకపోయెను. వారు మాత్రము నిత్యము సాంఘిక వ్యవహార దక్షమగు నీ ప్రాకృతములనే వాడుచుండిరి. ప్రాకృతములనుండి యేర్చికూర్చి పండితులచే వ్యాకరణాదిసంస్కారములంది పరిష్కరింపబడి యీ కల్పిత భాష పండితుల యాదరణమునుమాత్రమే బడయ గలిగినది. వివిధ సంస్కారముల బొందుటచే నీ భాష సంస్కృతమని పిలువబడఁజొచ్చెను. ఈ కల్పితభాష పొందిన సంస్కారములన్నియు విపులముగ పాణిని వ్యాకరణమున వివరింపబడినవి. ఇట్టి వ్యాకరణ సంస్కారముల బొంది తొల్లింటి వైదికభాషయు, తజ్జనితములగు నష్టవిధ ప్రాకృతములును సమ్మిళితమై యేక రూపమంది పండిత బృందాదరణమున గ్రంథ రచనా సమర్థమై తనరారెను. కాని వ్యవహారమున సూక్ష్మమనో భావముల ధారాళముగ వెల్లడించుటకు శక్తి చాలమి ప్రజాబాహుళ్యముమాత్రము నిత్య వ్యవహారముల ప్రాకృతములనే వాడుచుండిరి. దీనివలన ప్రాకృతములు యథేచ్ఛగ నభివృద్ధియగుచునే యుండెను కాని వానినుండి విడదీయబడి తీర్చి దిద్దబడిన సంస్కృతము మాత్రము జీవితచిహ్నమగు వృద్ధిక్షయముల బాసి స్తంభించి పండితుల యాదరణము చేపట్టి గ్రాంథిక భాషగా మాత్ర ముండవలసివచ్చెను.

పై నుదాహరింపబడిన వివిధములగు వ్యాకరణాది సంస్కారముల బొందిననాటినుండియు నీభాష సంస్కృతమని వ్యవహరింపబడఁజొచ్చెను. దేశమందలి పండితు లీభాషనే తమ తమ గ్రంథముల వాడఁజొచ్చిరి. కాళిదాసాది మహాకవు లీభాషనే తమ కావ్యముల బ్రయోగించుచు వచ్చిరి. దేశమేలుప్రభువులు రాజకీయ వ్యవహారము లన్నియు నీభాషనే నెరవేర్చుచుండిరి. రాజులు బ్రాహ్మణాదులకొసగు భూదానాది తామ్ర శాసనము లీభాషనే రచింపబడుచుండెను. అందుచే నీభాష రాజభాషయై విద్యావంతులెల్లరచే నవలంబింపబడఁజొచ్చెను.

ప్రాకృతములనుండి విద్యావంతులు గ్రంథరచన కనుకూలమగు సమగ్రమగు నొకభాషను కల్పింపగలిగిరిగాని బలవత్తరమగు జీవశక్తితో గంగానదివలె ధారాళముగ కొనసాగుచున్న ప్రాకృతములనుమాత్ర మరికట్ట వారికి శక్యము కాలేదు. వారికేకా దెవరికి నీ కార్యము శక్యముగాదు. ప్రకృతిప్రవాహమున కెదురీదు టెవరితరము? అష్టవిధప్రాకృతములనుండియు వైదిక భాషనుండియు నేర్చికూర్చబడిన ధాతురూపములును, పదజాలమును వేర్వేరు దేశభాగముల వ్యవహరింపబడు ప్రాకృతప్రత్యయములబొంది నూతనముగ నుత్పన్నమగు భాషయగుటచేత, నియ్యది సామాన్యజనులకు సులభగ్రాహ్యము కాకుండెను. విద్యావంతులు మాత్రమే యీ భాషను గ్రంథరచన కవలంబించుచుండిరి. వారుకూడ నిత్యలౌకిక వ్యవహారముల నీ ప్రాకృతములనే వాడుచుండిరి. మహాకవులు వారి కావ్యములలో పాత్రపోషణమునకును, రసోత్పాదనమునకును, సంస్కృతభాషకు సామర్థ్యము లేకపోవుటచే కాబోలు, ప్రాకృత భాషనుకూడ వాడుక చేయుచువచ్చిరి.

ప్రాకృతము లన్నియు నానాప్రాంతముల నార్య సంతతులచే విరివిగ నుపయోగింపబడుచు వచ్చుచుండెనే కాని సంస్కృతభాష యుండుటచే నయ్యవి విసర్జింప బడలేదు. అవి, దినదిన ప్రవర్ధమానమగుచు నూత్న వికాసపు జీవకళలను జూపట్టుచుండెను. జీవకళ యున్నంతకాలము — అనగా భాషను ప్రజలుభాషించుచుండు నంతకాలము - మార్పుగోచరించుచునే యుండును. నిర్జీవమైనతోడనే వృద్ధిక్షయములు స్తంభించి స్థిరత్వము చేకూరును.

సంస్కారముల బొందునాటి ప్రాకృతభాషల రూపములుగూడ మారుచునే యుండెను. స్వకీయమైన జీవశక్తివలన నూత్నవికాసములతో నీమార్పంతరాయము లేక జరుగుచునేయుండెను. ద్రావిడాదిభాషల విశేషసాహచర్యమున నీప్రాకృతభాషలు శాఖోపశాఖలై నేటి యుత్తరహిందూదేశభాషలుగ పరిణమించెను. అందుచే నీభాషలన్నియు ప్రాకృతభవములని చెప్పవలెను.

తొల్లింటి వైదికభాషయే వివిధ ప్రాకృతములయ్యెననియు, నా ప్రాకృతములనుండియే సంస్కృతము సమగ్రమగు భాషగా రచింపబడినదనియు, నింక నా ప్రాకృతములే నేటి హిందుస్థాన దేశభాషల కెల్ల మాతృకలనియు నిరూపింపబడెను గదా. పండితులు, కవులు, రాజకీయోద్యోగులు మున్నగు విద్యావంతులెల్లరును సంస్కృత భాషను గ్రాంథిక భాషగా చేకొనిరి. కాని యొకొక్కప్పుడువారుగూడ నీనియమమును విడనాడి వ్యాకరణ శాసనము నతిక్రమించి రసపాత్ర పోషణాదులకొరకు ప్రాకృత భాషల నచ్చటచ్చట వాడుక చేయ నారంభించిరి. సామాన్య జనుల బోధకొరకు నిర్దేశింపబడిన గ్రంథములు గూడ కవి పండితులచే ప్రాకృతభాషల రచింపబడుచు వచ్చెను. గుణాఢ్యుని బృహత్కథ దీనికి ప్రబల నిదర్శనము. బౌద్ధమత స్థాపకుడగు గౌతమబుద్ధుడును, తన్మతబహుళప్రచారకుడగు నశోకచక్రవర్తియు జనసామాన్య బోధకు ప్రాకృతమును, పండితగోష్ఠియందు సంస్కృతమును వాడుటగూడ దీనికి ప్రబల నిదర్శనమే యగుచున్నది. పండితులచే నేర్చి కూర్చబడి, దిద్ది తీర్చబడి, సమగ్రముగ పరిష్కరింపబడి సిద్ధమయిన యీ సంస్కృతభాష మానవకల్పిత మగుటచే పూర్ణత్వమందజాలదయ్యెను. అందుచేతనే సూక్ష్మతర మనోభావముల వాగ్రూపమున గాని లిఖితరూపమునగాని వెల్లడించుటకు ప్రాకృతభాషలును తరువాతికాలమున నా ప్రాకృతజనితములగు నేటి దేశభాషలును కడు సమర్థములగుచున్నవి.

వేదములందు వివరింపబడిన సారస్వతము వైదిక భాషయం దుండెనని యిదివరకే చెప్పబడినది. ఈవేద భాషకే దేవభాష యని మరియొక పేరు కలదు. సంస్కృతముకూడ కొందరచే దేవభాషయని పిలువబడుచున్నది. వేదములీ భాషచే రచింపబడుటవలన నియ్యది వేద (వైదిక) భాష యనియు దేవతలీద్దాని భాషించుటచే నిది దేవభాష యనియు పిలువబడ జొచ్చెను. దేవతలన స్వర్గాది యూర్ధ్వలోకములలో నివసించువారని యూహింపరాదు. పశ్చిమోత్తరద్వారమున హిందూదేశములో జొచ్చిన యార్యసంతతులకే దేవతలని పేరు. దేవశబ్దము 'దివ్' అనుధాతువువలన నిష్పన్నమగుటచేతను, కాంతిమంతమైన లేక స్ఫురద్రూపముగల యనునర్థము పండితులు నిర్ణయించుటచేతను దేవతలనగా తేజస్సుకలవారనియు, మంచిరూపవంతులనియు నర్థము వచ్చుచున్నది. వీరలే వైదిక ప్రాకృత సంస్కృతభాషల క్రమమున వేర్వేరు కాలముల వ్యవహరించెడు నార్యసంతతులవారు వీరలే దేవతలు; వీరు మాటలాడుభాషయే దేవభాష. వీరి సంఖ్య ముప్పదిమూడుకోట్లు.

రూపమందును, ఆచారవ్యవహారములందును, భాషలందును వీరికి భిన్నమగు జాతులవారు అనార్యులు. ఈయనార్యులనే ద్రావిడాటవికజాతులవారని భావింపవలయును. ఆర్యులీ హిందూదేశమునకు వచ్చిన కొలదికాలమునకే, ద్రావిడాదిస్థానికజనులతో యుద్ధము సంభవించెను. బహుకాల మీయుద్ధము నడచి తుదకు విజయమార్యులకే చేకూరెను. వైదికవాఙ్మయమున దేవాసుర యుద్ధములని చెప్పబడిన వియ్యవియే యైయుండ నోపు. అసుర దైత్య దానవరాక్షసాదినామముల నీ రార్యులచే పిలువబడుచుండిరి. ఆర్యులతో నోడి శరణాగతులైన యనార్యులగు ద్రావిడు లార్యజాతిలో చేరి శూద్రులైరి. కొందరు దూరప్రాంతములకు తరిమివేయబడిరి. ఇందుమూలమున ఆర్యకుటుంబములలోగూడ కొన్ని మార్పులు జరిగెను. హిందూదేశమునకు వచ్చిన యార్యులు ద్విజు లనియు, వారితో యుద్ధాదిసంబంధములచే సమ్మిళితమైనవారు శూద్రులనియు, వారికి లొంగక పర్వతారణ్యములకు పారిపోయినవారు పంచములనియు పరిగణింపబడజొచ్చిరి. ఇట్లీయార్యానార్య సమ్మిళితమున నుభయసంఘముల భాషామతాచార వ్యవ

హారములును సాంఘికస్థితియు మార్పులజెంది కాల క్రమమున భిన్నత్వమున నేకత్వము సిద్ధించెను. పరాజయమంది శరణాగతులైన ద్రావిడు లార్యజాతిలో చతుర్థస్థానముతో తృప్తిపడవలసివచ్చెను. ఆర్యుల పవిత్ర గ్రంథములగు వేదములందుమాత్రము స్థానమీయక జయమును బొందినవారగుట తమయాధిక్యత నార్యులు స్థిరపరచుకొనిరి.

దూరస్థ పర్వతారణ్య ప్రాంతములకు తరిమివేయబడిన యనార్యులు తమభాషను, ఆచారాదికములను మార్పులేక నిలువబెట్టుకొనిరి. నేటి పర్వతారణ్య ప్రాంతముల నివసించు సవర, కోయ, బడగాదిజాతులు వారి సంతతివారలే. ఆర్యులతో సంఘట్టనమునకు బూర్వము వీరు రాజ్యము లేలినట్లును వీరిలో శబరాదిత్యు డను వాడు బాహుబల పరాక్రమములతో యుద్ధ మొనరించె ననియు చారిత్రపాఠకులకు విశదమే. వీరు ప్రప్రథమమున 'ముండా' భాష మాటలాడుచుండిరనియు, ఆభాషాపరిణామములే నేటి సవరకోయబడగాది భాషలుగా పరిణమించె ననియు భాషాతత్వవేత్తలు నిర్ణయించుచున్నారు.

నాటి దేవాసుర యుద్ధమున నోడి దక్షిణదిగ్భాగమునకు తరిమివేయబడిన యసురులే నేటి తమిళాంధ్ర కర్ణాటాదిభాషలమాటాడువారి పూర్వులు. సురాసురులు కశ్యపబ్రహ్మ కిరువురు భార్యలవలన గలిగినవారను పురాణగాథ ఆర్యద్రావిడ జాతులకుగల పరస్పర సంబంధమును సూచన చేయుచున్నది. ఆ సంబంధమే వైదికభాషకును ద్రావిడభాషకును కలదు. వైదికభాష నుండి పుట్టిన నేటి ఉత్తరహిందూదేశ భాషలకును ద్రావిడభాషనుండి పుట్టిన నేటి తమిళాంధ్ర కర్ణాటాది భాషలకును అట్టిసంబంధమే కలదు. తొల్లింటి వైదిక ద్రావిడభాషలకు మాతృక యొక్కటే యని దీనివలన నూహింపనగును.

వైదిక ద్రావిడ జాతుల పరస్పరసంబంధమున వారిభాషలుగూడ నన్యోన్యముగ నూతనపదముల స్వీకరించి నూత్నవికాసముతో వృద్ధికాజొచ్చెనని వివరింపబడినది. ద్రావిడభాషాసంభవములగు తమిళాంధ్రకర్ణాట మళయాళాదిభాషలలో సంస్కృతపదములు సగపాలు గనబడుచున్నవి. ప్రతిభాషయు నన్యభాషాపదముల స్వీకరించునపుడు భాషాప్రత్యయముల చేర్చిగాని స్వీకరింపదు. ఏభాషకైనను ప్రత్యయములే నాయువుపట్టు. ద్రావిడభాషలలో సంస్కృత పదములను వానివికృతులను తద్భవములను దీసివేసిన రెండల శేషించిన పదజాలము నిత్య సాంఘిక వ్యవహారమునకు చాలక సమస్త వ్యాపారములు స్తంభించిపోవు నవస్థకు వచ్చును. అందుచే నన్య భాషా పదములు చేరుటచేత స్వభాష చెడుటకు మారుగ నూత్న వికాసమంది సర్వ సూక్ష్మ మనోభావముల వెల్లడించుటకుగూడ సమర్థమై తనరార గలదు. ఇటులనే నేటి మన యాంధ్రమం దింగ్లీషు హిందీ పారసీకారబ్బీ భాషలు చేరుట భాషా వికాస చిహ్నమని యెంచవలయునేగాని చెడుచున్నదని భ్రమపడరాదు.

భిన్న భాషలు మాటలాడు జనులు వాణిజ్యాది వ్యాపారములచే నేమి, యుద్ధాదులచే నేమి, పరస్పర సంబంధములకు పాల్పడినపుడు వారివారి భాషలుగూడ నూతన పదజాలమును బొందక తీరదు. దేశభాషలలో సగపాలు సంస్కృతపదములు చేరియుండ, సంస్కృత భాషలో ద్రావిడాది భాషా పదజాలము కానబడుచున్నదాయను ప్రశ్నమురాక తీరదు. ఛాందసులగు సంస్కృత భాషా పండితు లంగీకరింపకపోయినను, భాషాతత్వ శాస్త్రజ్ఞుల సూక్ష్మ విమర్శ దృష్టి కనేక ద్రావిడపదములు సంస్కృతభాషలో సంస్కృత ప్రత్యయములంది ప్రచ్ఛన్నముగ దాగియున్నవి బయటకు దీయబడినవి. నీరు, కుటి, మీన, కరవాలము, అత్త, మౌక్తికము మొదలగు పదములీ జాతిలో చేరినవి.

భాష యొకరిసొత్తు గాదు. దానిని బంధించుటకు నే వ్యక్తికిగాని సంఘమునకుగాని శక్యము గాదు. రాజశాసనమున కది లొంగదు. సంఘాభివృద్ధితో భాషాభివృద్ధియు సంఘ క్షయముతో భాషా క్షయమును గలుగుచుండును. వ్యాకరణాది సంస్కారములు భాషకు బంధనము లేయుగును కాని వికాసమునకుతోడ్పడవు. భాషయు నీ బంధముల కంతమాత్రము లొంగక వేరొక విధమున వికాసమును జూపుచునే యుండును

విద్యార్థికి లీబంగము తేర్పాటు చేసికొని పాటించిన యెడల, దేశభాషలుగూడ కాలక్రమమున జీవశక్తిని గోల్పోయి, స్తంభించి గ్రీకు, ల్యాటిను,సంస్కృతము, అరబ్బీ మున్నగు భాషల స్థితినే బొందగలవు. ఇందు వలన భాషలకు వ్యాకరణము లక్కరలే దని యభిప్రాయపడరాదు. వైయాకరణులు సజీవమగు భాషల వికాసములను మార్పులను గుర్తించుటతో దృష్టి పడ వలయునే కాని శాసించుటకు బూనుకొనరాదు. ఏనాడు పదములును వాని రూపములును నిర్ణయింపబడి యవ్వియట్లే యుండవలయుననియు, నట్లే ప్రయోగింపబడ వలయు ననియు వైయాకరణులు శాసించెదరో యానాడే వారా భాషాదేవికి శృంఖలముల దగిలించిన వా రగుచున్నారు. భాషను శాసించి ప్రత్యేకసూత్రములకు బద్ధముగ దానినిగా జేసితిమని వ్యాకరణకర్తలు సంతసించెదరేగాని భాషాదేవిమాత్రము వారి కట్టుబాటులకు లొంగక కాలక్రమమున వేరు విధములవికాసమును జూపుచునే యుండును ఆ వికాసములన్నియు పామర నిత్యవ్యవహారముల గోచరించు చుండును. వ్యాకరణకర్తలచే శాసింపబడిన భాష నిర్జీవకళలతో గ్రంథములందే ప్రచారము కలిగి సాంకేతికపదరూపమున పండితుల కానందాభాసమును గలుగజేయుచు నిత్యసాంఘిక జీవనమునకు తోడ్పడజాలక సహజమనో భావముల వ్యక్తపరుప సమర్థత జాలమి స్తంభించి పోవును.

'తాను ద్రవ్వినగోతిలోఁ దానె పడును'

శ్రీ కొత్త సత్యనారాయణచౌదరి

కలఁడు ధనపాలుఁ డనువాఁ
డిల సార్థకనామధేయుఁ డేలిక యయి భూ
వలయమున నున్నవారల
వలనను గప్పంబు గొనుచు వసుధాధిపుఁడై.

జగమునకు 'హాయి'కూర్చునా చంద్రుఁడకట!
దుస్సహాకళంకమునఁ గీర్తిఁ దొఱఁగునటులు
ప్రకృతధరణీశచంద్రుఁడు పరమనైచ్య
నిలయమగు దుర్గుణం బొండు కలిగియుండె.

అర్థిబృంద మటన్న నయ్యార్తు లన్న
నతిథిజన మన్న ధనము వ్యయం బటంచు
మనమునను భీతి నొంది తత్క్షణమ తనదు
దర్శనము దూరముగఁ జేయఁదలఁచు నతఁడు.

ధనము ప్రార్థింపకయ తన్నుఁ గనిన మనుజ
నమితప్రేమోదయంబున నాదరించు
విభునివలెమాత్ర మగుపడు వేవిధముల
ధనము రక్షించుటయ ముఖ్యమను నతండు.

కాన, లోకంబు నిర్గంధమైన కుసుమ
మంచుఁ దెగడుచు నావిభు నల్పదృష్టి
నరయు, నది యుక్తమేసుమీ! యాత్మప్రజనె
ఆదరింపనిపతి నీచుఁ డనుట లెస్స.

అట్టిపాలనమును సల్పు నతనినగర
మునకు నరిగెను వేదబ్రాహ్మణుఁ డొకండు,
అతఁడు శాస్త్రవిశారదుం డధికపాండి
తీప్రకర్షవిరాజిత ధీవరుండు.

అరిగి తుద కెట్లొ యధికప్రయాసమునను
జేనికొలువును జేరి యనూననైజ
ధీప్రభావంబున నొసంగె దీవెన ను
గాని ధనపాలుఁ డాతనిఁ గాంచఁడాయె.

ఏవంవిధముగఁ బ్రతిదిన
మావంతయు మార్పులేక యరిగెడువిప్రుని
భూవరుఁడు కాంచి యొకనాఁ
డీవిధముగఁ బలికె నైచ్య మేర్పడురీతిన్.

ఆర్య, చిరకాల మిటను మమ్మాశ్రయించు
చున్నదానికిఁ గారణ మున్నఁ దెలుపుఁ
డది యెఱిఁగి యానందింతు మంతెగాని
యేము మీ కేమియు ధనంబు లీయలేము.

వానిమాటలు విని యా పండితుండు
భక్తితాత్పర్యములతోడఁ బలికె నంత,
అధిప! ధనధాన్యములు నాకు ననవసరము
లేను గాంక్షించునది యల్పమైన దొకటి.

భవ్యభవదీయ సుగుణసంపదల వినియు
ధనము కోరక సేవింపఁ దలఁచినాఁడ,
సన్నిధిని గూరుచుండి యీ యున్నకొలువు
నందు మాటాడుటకు దేవ! యానతిమ్ము.

మఱియు నేకాంతముగ నొక్కమాటమాత్ర
మనుదినము మీకుఁ జెప్పెద నదియె నాకు
ముఖ్యమని విప్రుఁ డనఁగ నాపుడమిపతియు
సమ్మతించెను దానిని సంతసముగ.

నాఁటినుండియు సభలో ననారతంబు
జేనిపజ్జను గూర్చుండి వానిచెవిని
'తాను ద్రవ్విన గోతిలోఁ దానె పడు న'
టంచు నేకాంతముగఁ బల్కు నవనిసురుఁడు.

'వీఁడు చెప్పిన చొప్పున నేఁడు రాజ్య
భారమును బూనె' నని ప్రజ పండితునకు
నున్న వ్యవహారముల నెల్ల విన్నవించి
లంచము లొసంగ ధన మ్మట్టె లక్షలయ్యె.

చూపరులు చోద్య మందఁగ నాపురమున
సౌధముల నెన్నొ గట్టించి స్వల్పకాల
మునకు ధనియైన శాస్త్రిని పురనివాసి
యొకఁడుగాంచి యసూయచే వికలుఁడయ్యె.

అతఁడు రాజపురోహితుఁ డగుటవలనఁ
బండితునివృద్ధి కన్నులపాలఁ బడెను;
దానఁ దన్నాశనము చేయఁబూని యతఁడు
వేచియుండెను సమయంబు వేవిధముల.

ఇది యిటుండఁ బురోహితుఁ డుదయమునను
లేచి వాడుకచొప్పున నాచరింప
రాజగృహమున కరుగ నారాజు వాని
నడిగె 'సంగతు' లేమి? దేవా, యటంచు.

అదియె యదనని విప్రుఁడు మదిని దలఁచి
యనియె నీరీతి దేవర! యాలకింపుఁ
డేమిసెప్పుదు మొన్ననె యీ పురమున
కరుగుదెంచెను బీదబ్రాహ్మణుఁ డొకండు.

అనతికాలంబునకె భవదాదరమున
నతఁడు గడియించె ధనరాశి నమితముగను,
దాన నాతఁడు గర్వియై తమదునేర
ములనె చాటుచునుండె నీపురమునందు.

తమదు పరిశుద్ధకర్ణరంధ్రములయందు
దుస్సహదురంత దుర్గంధ దుర్గుణంబు
నెలవుగా నుండి నిచ్చలు కలుగఁజేయు
నేవ యింతింతగా దని యీసడించు.

మఱియు నీనాఁటినుండియు మాటలాడు
నపుడు తననాసికకు గుడ్డ నడ్డముగను
గట్టుకొనునఁట; వాఁ డెంతగర్వియగునొ!
కాంచఁగల రెంత వింతయుఁ గలుగ రేపు.

అనెడి విప్రునివాక్యంబు లాలకించు
జనవిభుం డెంతొ హృదిని సంశయము దోఁప
'నరి'యటంచును దలయూఁపెఁ, బరులకెపుడు
కీడు వాటిల్లఁ జూతురు కితవు లకట!

ఆదినంబున విద్వాంసు సౌధమునకు
నరిగి విప్రుండు క్షేమంబు లరయువాని
రీతి నటియించి పల్కె నీరీతి నార్య!
విన్నవించెద నొకమాట వినుఁ డటంచు.

అనుదినంబును మాటాడునవసరమున
నుద్భవించును దుర్గంధ మొకటి యంచు
మీదువిషయంబు చెప్పెనుమీ! విభుండు
దానఁ గష్టంబు తోఁచె నవ్వాని కకట!

కాన సంభాషణము సేయు కాలమునకు
వదన మాచ్ఛాదనము దేనివలననైన
నల్పుకొను టుత్తమం బంచు జనవిభుండు
తలఁచియున్నాఁ డనని నాకుఁ దెలిపె నేఁడు

చెప్పుటయె మీదుప్రకృతికి శ్రేయ మంచుఁ
దలఁచియుంటిని; చెప్పుట తగనియెడల
నన్ను క్షమియింపుఁ డని పల్కె నక్కవినయ
ములను జూపుచుఁ గుత్సితభూసురుండు.

పాప మామాయ నెఱుఁగని పండితుండు
విప్రవచనము నిజమని విశ్వసించె;
దైవమక్కట! యెటుచేయఁ దలఁచినాఁడొ!
కాని తెలియదు రాఁబోవు కర్మఫలము.

అంత మఱునాటిదినమున నరిగి రేని
మ్రోలమాటాడుచును వస్త్రమును ముఖాన
నడ్డముగఁ బెట్టుకొన్న యా యనపరాధుఁ
గాంచి యంతయు నిజమని యెంచె విభుఁడు.

ఎంచి యంతట వచియించె నీవిధముగ
శాస్త్రిజీ, మీకు సాయంబు సలుప లేదు,
ఇంతదనుకను మ మ్మాశ్రయింతు రనుచు
స్వప్నమందైన భావింపఁ జాలనైతి.

ఇదిగో! లేఖను గైకొని యేఁగి నగరు
నందుఁ గోశాధిపతి కీయ నతఁడు పెక్కు-
బహుమతు లొసంగు నని యిచ్చె పార్థివుండు
ముద్రవైచిన యుత్తరమును రచించి.

అంతఁ బండితుఁ డుప్పొంగు సంతసమున
దానిఁ గైకొని రాజాజ్ఞ పూని తన ని
వాసమున కేఁగి గృహమునఁ బనులు దీర్చి
కొనియు నరిగెద నావిూఁద ననుచుఁ దలఁచె.

ఇట్టి సమయంబునను బురోహితుఁడు వచ్చి
జరిగిన యుదంత మంతయు నెఱిఁగి తనదు
పన్నుగడ ఫల మందకే పండితునకు
బహుమతు లొసంగె నని చాలఁ బరితపించె.

పరితపించి ముఖప్రీతి పఱపి యతఁడు
కొంత సే పుండి యరుగుచు నంత నచటి
భూవిభుని లేఖ నేకాంతముగ గ్రహించి
స్వీయ 'పంచాంగమున' దాచి వెడలె నకట!

అధికమగు రాజసత్కార మందఁగోరి
యతిముదంబునఁ గోశాధిపతికి విభుని
లేఖ నొసగిన నతఁడు పరీక్ష సేసి
వానినాసిక వాఁడిఖడ్గానఁ దఱిగె.

అంత హృదయంబు భేదిల్లునట్టు లతఁడు
గావుకేకలు వైచి నా 'కర్మ' మనుచు
మొత్తుకొని నెత్తి నోరును మోఁదుకొనుచు
నరిగె గేహంబునకు దైవమా! యటంచు.

అరిగి తనచేష్టలకు విస్మయంబు నొంది
యతఁడు భూపతియొద్దకు నరుగఁడాయె;
పండితుఁడుమాత్ర మటఁ బూర్వపద్ధతిగను
జేని నర్పించె మఱునాఁటి జేపకడను.

ఱేఁడు ధనపాలుఁ డది విచారించి తనదు
ప్రియపురోహితు భటులచేఁ బిలువనంపె;
నాతఁ డాత్మీయదురవస్థ నంతఁ బతికి
ఘోరముగ విన్నవించి గగ్గోలుపఱచె.

దాని వినినవిభుండు యథావిధిగను
శాస్త్రివర్యునిఁ బూజించె సంతసముగఁ
దాను ద్రవ్వినగోతిలోఁ దానె పడు న
టంచు సభియుక్తజనము వచించె నపుడు.

శాతకర్ణి

శ్రీ మల్లాది అవధాని

[గౌడదేశం. వసంతపురం. సంధ్యాసమయం. అంతఃపురం. రాజదుహిత మహాదేవి గవాక్షసమీపాన నిలుచుని ఉన్నది. పరిచారిక రజని దేవివంక చూస్తున్నది. మహాదేవి దీర్ఘాలోచనలో మునిగిపోయినది]

మహా — [నిట్టూర్చి] రేపు... ఈపాటికి...

రజని — ఏమవుతుందమ్మా?

మహా — [ఇటు తిరిగి] రజనీ!

రజని — అమ్మా!

మహా — నే నేమంటున్నాను?

రజని — దీర్ఘాలోచనలో...

మహా — కలవరిస్తున్నాను కాబోలు?

రజని — రేపీపాటికి అని యేమో అనబోయినారు.

మహా — [నవ్వి] రేపీపాటికి నేనా కౌసల విహారికి ధర్మపత్నిని కావలసిందేగదా!

రజని — తమ కిష్టమైతేనే!

మహా — లేకుంటే?

రజని — లేకుంటే యెలా జరుగుతుంది?

మహా — నాన్నగారు నిశ్చయించారు.

రజని — కాని మీరునిశ్చయం చేసుకోలేదే.

మహా — నా నిశ్చయంతో యేంపని.

రజని — జరగబోయ్యేది మీ వివాహం కాని మీ నాన్నగారిది కాదు.

మహా — కాదు. కాని నా వివాహానికి వరుని నిశ్చయం చేసేది నాన్నగారు. నే నేమేమి భోజనం చెయ్యాలో నిశ్చయంచేసేది నాన్నగారు, నే నేగ్రంథాలు చదవాలో, నేనే నీరు త్రాగాలో, ఎంత గాలిపీల్చాలో నిశ్చయం చేసేది నాన్నగారు. రజనీ! నేను నాన్నగారి బానిసను. వారిఆజ్ఞల్లో మెలగాలి. నేనేకాదు పవిత్రమైన యీభారత దేశంలో కన్యకలంతా అంతేగద!

రజని — దేవీ! మీరు బానిస కాదు!

మహా — అవును. ముమ్మాటికీ అవును. నేనేగాదు. ఈ దేశంలో ప్రతి స్త్రీ పుట్టిన నాటి నుంచీ చచ్చేవరకూ బానిస. మొదట తండ్రికీ, తరవాత భర్తకూ, తరవాత కొడుకుల్కూ. బానిసగా పుట్టి బానిసగా పెరిగి బానిసగా చచ్చే స్త్రీకి స్వాతంత్ర్యం యెక్కణ్ణుంచి వస్తుందీ? అంతే నాన్నగారి ఆజ్ఞ అయిపోయింది. నేను రే పా విహారికి సహధర్మచారిణిని అవుతాను. చిన్నతనంనుంచీ ఏ వికారమూర్తిని, ఏ మూఢుని అసహ్యించుకుంటున్నానో అతన్ని రేపు నేనువరించాలి. అతని విగ్రహాన్ని పూజించాలి. ఆరాధించాలి. జన్మజన్మల్లో అతనికే భార్యను కావాలని కోరాలి.

రజని — మహాదేవీ! మీరు బానిస కాదు.

మహా — ఇంకెవర్ని?

రజని — స్త్రీ బానిస కాదు.

మహా — ఇం కెవరు?

రజని — అందరు స్త్రీలూ బానిసలుకారు. అందరు పురుషులూ స్వాధీనులూ కారు. బానిసలు స్త్రీలలోనూ, పురుషుల్లోనూ చెరిసమానంగా ఉన్నారు. మీరు స్వాధీనలు. మీ యిష్టంలేనిదీ మీ వివాహం జరగదు.

మహా — నాన్నగారు నిశ్చయం చేశారు. ఇంక నేనేం చేయగలను?

రజని — శాతకర్ణికి జాబు రాయండి.

మహా — వారు ధరణికోటలో వున్నారు. ఈ వసంతపురంనుంచి ధరణికోటకు వెళ్లడాని కెన్నాళ్లవుతుం దనుకున్నావ్?

రజని — మూడురోజులు చాలును.

మహా — రేపేగదా వివాహబలి.

రజని — [ఆలోచించి] లాభం లేదు. వెంటనే జర గాలి. ఏదో వొకటి యీ రాత్రే కావాలి. ఆశాతకర్ణి యీ రాత్రే వస్తే యెంత బాగా వుండును.

మహా — ఆయన కేం తెలుసు? తెలిసినా రాగలరా? ఆయన నాన్నగారికి మహాశత్రువే. వసంత పురంలో అడుగుపెట్టడం ఆయనకు మృత్యు పురంలో ప్రవేశమేకదా!

రజని — ఒకటేమార్గం!... ఇంకోదారి లేదు!... మీరు సాహసించాలి.

మహా — ఏంచెయ్యమన్నావు?

[మహాదేవితండ్రి మాధవరాయ్ వచ్చాడు]

మాధవ — రజనీ!

రజని — మహాప్రభూ!

మాధవ — జాగ్రత్తగా వుండాలి!

రజని — చిత్తం!

మాధవ — ఈవూరికో గజదొంగ వొచ్చాడట.

రజని — ఎవరు?

మహా — ఏగజదొంగ నాన్నగారూ!

మాధవ — [కోపంతో] వాడమ్మా.. ఆశాతకర్ణి... ఆంధ్రదేశంనుంచి వచ్చాడట.

మహా — [తల వంచుకున్నది]

రజని — [కౌతుకంతో] యెప్పుడు వచ్చారు?

మాధవ — ఆ సంగతి తెలియదు. కాని వచ్చివూళ్లోనే వున్నాడట. చారులీవార్త నీవాళనే తెచ్చారు. వాడు జిత్తులమారి చాలా జాగ్రత్తగా వుండాలి.

రజని — ఆయ నేంచేస్తాడు?

మాధవ — ఏంచేస్తాడా? [నవ్వి] వాణ్ణి నువ్వెరగవ్! వాడు తండ్రిమాట ధిక్కరించి సముద్రాలుదాటి గ్రీసు పోయి వచ్చినవాడు. వాడు తనతండ్రి కంటె నీచాత్ముడు. అమ్మాయిని తస్కరించుకుని పోదామని యిక్కడికి వచ్చాడట. తండ్రి వాణ్ణి ప్రవాసిని చేశాడట జాగ్రత్త! రజనీ జాగ్రత్త! సైని కులు మందిరంచుట్టూ పహరా వున్నారు. త్రిమూర్తి అసహాయశూరుడులే. వా డున్నంత కాలం భరవాలేదు. ఈరాత్రి గడిస్తే చాలు, వుదయం వివాహ మైపోతుంది. త్రిమూర్తీ!

త్రిమూ — మహాప్రభూ!

మాధవ — శాతకర్ణి అనే గజదొంగ యీవూరు వచ్చాడు. ఈరాత్రి నువ్వు బహుజాగ్రత్తగా వుండాలి.

త్రిమూ — (ప్రవేశించి) ఎవడు ప్రభూ ఆ దొంగ?

మాధవ — ఆంధ్రదేశంనుంచి యీగౌడదేశంవచ్చాడు. వాడు మాకు కానివాడు. వాడు నాశత్రువు కొడుకు. త్రిమూర్తీ! మాట!

త్రిమూ — మహాప్రభూ!

మాధవ — [ఒక మొహిరీలసంచీ యిచ్చి] తీసుకో

త్రిమూ — [సంచీని కళ్లకు అద్దుకుని] మహాప్రసాదం!

మాధవ — ఈరాత్రి నువ్వు శాతకర్ణిని హత్య చెయ్యాలి. [ఒక కైజారిచ్చి] దీనితో వాడిగుండె ల్లోపొడిచి చంపాలి. ఏం?

త్రిమూ — [కైజారందుకుని] చిత్తం!

మాధవ — వాడిగుండె నెత్తురుతో యీ కైజారును తడిపి చూపు. వాడు...నా కుమార్తెను...హరించుకు పోతాడట... ఈ మందిరం కాపాడే పూచీ నీదీ. ఏ మాత్రమైనా ఎక్కువ తక్కువ వస్తే—

త్రిమూ — [నవ్వి] నాతల ఎగిరిపోతుంది.

మాధవ — తెలుసుకదూ!

త్రిమూ — చిత్తం. ఈ రాత్రే ఆ శాతకర్ణిని చంపి తీరుతాను.

మాధవ — నీకంటె బలవంతు డీ పురంలో లేడు.

త్రిమూ — శాతకర్ణిగుండె ముక్కముక్కలుచేస్తాను.
మహాదేవి — [తుళ్లిపడింది]
మాధవ — మంచిది! నీకు చెప్పవలసిన పనిలేదు. రేపు ఉదయం నీకు బహుమతి—
త్రిమూ — చిత్తం!

[మాధవరాయ్ వెళ్లి పోయినాడు.
నిశ్శబ్దం. మహాదేవి పాన్పుపై పడిపోయినది]

రజని — త్రిమూర్తీ!
త్రిమూ — చిత్తం!
రజని — [ఒకవజ్రహారం యిచ్చి] తీసుకో!
త్రిమూ — ఎందుకు?
రజని — నీకు కానుక.
త్రిమూ — నా కెందుకు?
రజని — నువ్వొక వుపకారం చెయ్యాలి.
త్రిమూ — ఎవరికి?
రజని — మహాదేవికి.
త్రిమూ — చేస్తాను.
రజని — శాతకర్ణి బస కనుక్కో.
త్రిమూ — అది నాకు యిదివరకే తెలుసును.
రజని — అది మాకు చూపించు.
త్రిమూ — క్షమించండి.
రజని — ఏం?
త్రిమూ — శాతకర్ణి పని యీ రాత్రితో సరి.
రజని — ఏంచేస్తావ్?
త్రిమూ — [కైజారు చూపి] ఖూనీ!
రజని — ఏమంటున్నావ్?
త్రిమూ — శాతకర్ణి మరిలేడు.
రజని — బహుమతీ...
త్రిమూ — నాకవసరంలేదు. [వజ్రహారం యిచ్చివేసి] ప్రభుశాసనం జవదాటను.
రజని — త్రిమూర్తీ! ఇదుగో—
త్రిమూ — క్షమించండి [వెళ్లిపోయినాడు]
రజని — త్రిమూర్తీ! మాట!
త్రిమూ — నే వినను [వెళ్లిపోయినాడు]
మహా — [దిగ్గున లేచి రజనిని కౌగలించుకుని] రజనీ! రజనీ! యేందారి?
రజని — యేందారి?...త్రిమూర్తి ... వాడు పెద్ద పులి...శాతకర్ణిని చంపితీరుతాడు...
మహా — రజనీ...ఆయనను రక్షించలేవా!
రజని — రక్షించగలను. ఒకటేమార్గం...

ద్వితీయ దృశ్యము

[అంతఃపురం. ద్వారప్రాంతం. రాత్రి. కాగడాలో దీపిక వెలుగుతున్నది. నీడలో త్రిమూర్తి నిలుచున్నాడు. వెలుతురులో కైజారు నుంచి దానివంక చూస్తున్నాడు. లోనుంచి రజని వచ్చినది.]

రజని — త్రిమూర్తీ!
త్రిమూ — [దిగ్గున యిటు తిరిగి] ఏమి రజని.
రజని — ఏంచేస్తున్నావు?
త్రిమూ — కైజారువంక చూస్తున్నాను.
రజని — ఎందుకు?
త్రిమూ — దీని రక్తదాహం తీర్చడానికి.
రజని — ఐతే శాతకర్ణిని నీకైజారుకు బలివెయ్య నిశ్చయించుకున్నట్టేనా?
త్రిమూ — ఇదుగో యిప్పుడే బయలుదేరిపోతున్నాను.
రజని — ఎక్కడికి?
త్రిమూ — శాతకర్ణి బసకు.
రజని — శాతకర్ణిని నువ్వు జయించగలవా?
త్రిమూ — జయించడంకాదు హత్య చేస్తాను.
రజని — ఆయనను ఎదిరించగలవా?
త్రిమూ — ఎదిరించను!
రజని — దొంగదెబ్బతీసి చంపుతావా?
త్రిమూ — దొంగను దొంగదెబ్బతోనే తీయాలి.
రజని — దొంగ రెవరు?
త్రిమూ — శాతకర్ణి.
రజని — కాదు నువ్వు.
త్రిమూ — [కొరకొర చూస్తూ] రజనీ!
రజని — నన్ను భయపెట్టడానికి చూడకు. నీ దగ్గిర నేనేం భయపడేదానను కాను.
త్రిమూ — నీదారిని నువ్వు వెళ్లు.
రజని — ముందు శాతకర్ణి రెవరో తెలుసుకో?
త్రిమూ — రెవరు వాడు?
రజని — మహాదేవివరుడు.

త్రిమూ — మహాదేవివరుడు కానవిహారి.

రజని — విహారి మాధవరాయల వరుడు కాని మహాదేవివరుడు కాడు.

త్రిమూ — రేపేగదా మహాదేవి వివాహం.

రజని — అవును శాతకర్ణితో.

త్రిమూ — శాతకర్ణి కీ రాత్రే వివాహం.

రజని — నువ్వు సహాయం చేస్తే.

త్రిమూ — [నవ్వి] నాకైజారే సాయం చేస్తుంది.

రజని — నీకు బుద్ధి లేదు.

త్రిమూ — నాకైజారు వుంది.

రజని — త్రిమూర్తీ!

త్రిమూ — నీదారిని నువ్వు పో రజనీ! నేను శాతకర్ణి బసకు పోతున్నాను. వాడిపని సరి...[వెడుతున్నాడు]

రజని — [పయ్యెదలో దాచిన కైజారు తీసి చెంగున ముందుకు ఉరికి త్రిమూర్తి భుజంపైని బలంగా పొడిచి అతను నేలను పడిపోగా లోనికి చూస్తూ] దేవీ! ఇంక రండి!

[మహాదేవి లోనుంచి వచ్చి స్పృహతప్పి పడి ఉన్న త్రిమూర్తిని చూసి త్రుళ్లిపడినది]

మహా — ఇదేమిది?

రజని — మెల్లగా మాట్లాడండి. త్రిమూర్తికి ప్రాయశ్చిత్తం చేశాను. అస్తబలుకు పదండి. అక్కడ గుర్రా లుంటాయ్.

తృతీయదృశ్యము

[అరాత్రే. గుడ్డివెన్నెలగా ఉన్నది. అస్తబల్ దగ్గర మహాదేవీ రజనీ నిలుచున్నారు. చెట్టునీడలో రెండుగుర్రాలు సిద్ధంగా ఉన్నవి.]

మహా — నువ్వు చేసిన పని నాకు నచ్చలేదు.

రజని — వాడి కదే తగినశాస్తి.

మహా — శుభంగా ధరణికోటకు మనం వెడుతున్నాం. ముందుగా నువ్వురక్తపాతం చేశావు.

రజని — వాడి పొగరుబోతుతనం చూశారా?

మహా — రజనీ! వా రీవూర్లోనే వున్నారటనే. మనం ధరణికోట కెందుకు?

రజని — ఈరా త్రిక్కడగాని వుంటే వుదయం మీకు విహారితో పెళ్లితప్పదు. శాతకర్ణిబాధ తెలియదు.

మహా — త్రిమూర్తికి తెలుసును.

రజని — కాని వాడీసరికి చచ్చి ఉంటాడు.

[చెట్టుపైవకనుంచి త్రిమూర్తి వచ్చాడు]

త్రిమూ — చావలేదు బ్రతికే వున్నాను.

రజని — [త్రుళ్లిపడి] త్రిమూర్తీ!

త్రిమూ — త్రిమూర్తిని హతమార్చడ మంతసులువైన పని గాదు రజనీ!

రజని — నువ్వు మళ్లా యెందుకొచ్చావ్?

త్రిమూ — మీ రెక్కడికి పారిపోతారు?

మహా — త్రిమూర్తీ! నీకు కనికరంలేదా?

త్రిమూ — ఎవరిని కనికరించేది?

రజని — నిన్నే నువ్వు ముందు కనికరించుకోవలసి వుంటుంది. తిన్నగా అవతలకి నడువ్!

త్రిమూ — నా కంతా తెలుసు. మీరు ధరణికోటకు పారిపోతున్నారు.

మహా — రజనీ! ప్రయోజనం లేదు. అంతఃపురానికి పద!

రజని — ఉండండి చెబుతాను. [త్రిమూర్తితో] సరే పారిపోతున్నాం నువ్వేం చేస్తావ్?

త్రిమూ — నేను మిమ్మల్లను కదలనివ్వను.

రజని — కదలనివ్వక?

త్రిమూ — మాధవరాయల కప్పగిస్తాను.

మహా — కాదు విహారికి.

త్రిమూ — విహారి కేంలోపం వచ్చింది?

రజని — నీకంత నచ్చితేపోయి విహారిని నువ్వే పెళ్లి చేసుకో.

త్రిమూ — విహారే ఆడదైతే అమాటే.

రజని — ఐతే పెళ్లి మీ ప్రభువువార్ని పిలుచుకురా.

త్రిమూ — శాతకర్ణికోసం యెందుకీ తాపత్రయం.

రజని — అనవసరప్రసంగం చెయ్యక వెళ్లు.

త్రిమూ — [నవ్వి] రజనీ! నేను మీకు హానిచెయ్యడానికి రాలేదు.

రజని — [ఆత్రంగా] సాయంచేస్తావా?

త్రిమూ — మనఃపూర్తిగా.

రజని — ఐతే శాతకర్ణి ఎక్కడున్నదీ నీకు తెలుసు కాదూ ?

త్రిమూ — తెలుసును.

రజని — చెప్పు !

త్రిమూ — మహాదేవితో చెబుతా! నువ్వా అస్తబలులో దాక్కో.

రజని — సరే. నీమే లెన్నటికీ మరవను.

[రజని అస్తబలంలోకి వెళ్లినది]

త్రిమూ — మహాదేవీ !

మహా — ఆయ నెక్కడున్నారు ?

త్రిమూ — ఈ వూళ్లోనే.

మహా — ఎక్కడ ?

త్రిమూ — ఈ ప్రాంతంలోనే.

మహా — ఎక్కడ ?

త్రిమూ — ఇక్కడే.

మహా — ఇక్కడేనా ?

త్రిమూ — నేనే !

మహా — ఏమిటీ !

శాతకర్ణి — నేనే.

మహా — మీరేనా ?

శాతకర్ణి — నేనే, నేనే.

మహా — [అతని ఉరస్థలంపైన బడి] మీరేనా? మీరేనా శాతకర్ణి ? ఐతే బానిసగా ఎందుకు వొచ్చారు ? త్రిమూర్తి అనే మారుపేరు ఎందుకూ ?

శాతకర్ణి — నీకోసం మహాదేవీ !...దేశంవదలి బానిస వేషంతో వచ్చాను. [కౌగలించుకున్నాడు]

మహా — ఐతే ! ... యింత ... మీరేనా ? ... మీరే...నా...నావరుడు ... మీరేగదూ?... ఎంతవారు!... [మహదానందంలో హఠాత్తుగా చనిపోయింది]

శాతకర్ణి — [గాభరాగా] దేవీ! దేవీ!... పలకవేం? హాఁ!...రజనీ...ఓ రజనీ... తొరగా రా.

రజని — [పరిగెత్తుకు వచ్చి] ఏం?

శాతకర్ణి — నేనే శాతకర్ణిని.

రజని — మీరేనా?

శాతకర్ణి — ఆ సంగతి విని దేవి పలకదేం?

రజని — [ఆమెను తాకి] అమ్మ [తుల్లిపడి] అంతా అయిపోయింది!

శాతకర్ణి — ఏమయింది?

రజని — మహాదేవి చనిపోయింది.

శాతకర్ణి — లేదులేదు. మహాదేవీ ! పలకదేం ?

[కాగడాలు పట్టుకున్న బానిసలు దారిచూపగా మాధవరాయ్ వచ్చాడు]

మాధవ — [త్రిమూర్తి కౌగిలిలో కుమార్తెను చూసి] ఇదేమి టిది?

శాతకర్ణి — మహాదేవి చనిపోయింది.

మాధవ — [గాభరాగా] ఏమంటున్నావ్?

శాతకర్ణి — [గంభీరంగా] శాతకర్ణి మహాదేవిని చంపి వేశాడు.

మాధవ — శాతకర్ణే! శాతకర్ణే !

శాతకర్ణి — ఆఁ. శాతకర్ణే!

రజని — శాతకర్ణి త్రిమూర్తిభుజం గాయపరిచాడు. కావలిస్తే రక్తం చూడండి. మహాదేవిని మెడ నులిపి చంపి పారిపోయినాడు శాతకర్ణి. త్రిమూర్తిని వైద్యాలయానికి పంపండి.

శాతకర్ణి — అంతా అబద్ధం. కల్పన. నేనే శాతకర్ణిని. ఇవుగో నా చేతులు, సంకెళ్లు తగిలించండి!

కన్నులుగల కబోది

శ్రీ చిర్రావూరి కామేశ్వరరావు

కలిమిజవరాలి కాపురస్థలము నైన
పట్టణం బొండుగలదు; వ్యాపారి యొకఁడు
నిజసతీపుత్రసహితుఁడై, సుజనబంధు
డై, సుఖముగ సవ్వీట నివాస ముండె.

కాలచోదితుఁడై కొంత కాలమునకు
ముసలికోమటి పరలోకమునకు జనియె,
అతనిపుత్రుఁడు విపులధనార్జనాభి
లాషి యద్దాల వ్యాపారలాలసుఁ డయి,
అమ్మివేసెను సకలపిత్రార్జితములు;
కొనియె నమ్మూలధనముతో కొన్ని చిత్ర
దర్పణములు; దర్పణరూపధారి యగుచు
భాగ్యదేవత అరుగుపై ప్రజ్వరిల్లె
అద్దములతట్ట కెదురుగా నధివసించి,
యంతకంతకు మఱచి బాహ్యాంతరములు
చాలదూరము భావనాసరణియందు
బరుగులెత్తెను కోమటివన్నెకాఁడు!

కన్ను లరమోడ్చి, దరహాసకాంతి చిగురు
మోవిపై చిందులాడ ప్రమోదకలిత
మానసము క్రేళ్లుదాట విజ్ఞానవిభవ
మెల్ల చూర్ణ విచూర్ణమై యెగసిపోవ
వెకలియై యిట్లు తలపోయుటకు గడఁగె:
నేటిబేరము మూలము దాటిపోవు
రాజ్యమున మేటిరత్నవర్తకుఁడ నగుదు
ఇంటిపాపయై లక్ష్మివర్తించు నెపుడు
అందరాశ్చర్యపడ స్వర్ణహర్మ్యమందు
రత్నపల్యంకమునఁ సుఖప్రాభవాను
భవకుశలినై నిరంతరభాగ్యభోగ్య
ముల కధీశ్వరుండ నగుదు ముజ్జగముల.

సాటిలేని మహోన్నతస్థానమందు
వెలసిపోయెద కోటిసూర్యులకు లేని
కాంతి నిలువెల్ల దొలకాడ; కంతుఁడో జ
యంతుఁడో ఋతుకాంతుఁడో, యనఁగ జనులు
ధనబలపరాక్రమోపేతుఁడ నగు నన్ను
గనుగొని మహీతలేశుఁడు కరఁగి మురిసి
పోయి, గాదిలికూఁతును, భువనమోహ
నాంగి నర్పింపరాడె పెండ్లాడు మనుచు!

లేనికోపము నెమ్మది నూని, వాని
కనుల యెదుటనె పెండ్లికూఁతును దృణీక
రించి నెత్తిపై దన్నెద నంచు, గర్వ
మతిశయింప దురభిమాన మభినయించె,
ఫెళ్లుమని యద్దములతట్ట త్రెళ్లిపడియె!
గగనలక్ష్మిని ముద్దాడు కనకసౌధ
మంతరించె; నాటకము సమాప్తమయ్యె;
భగ్నమయ్యెను కోమటిభాగ్యగరిమ.
భాగ్యదేవత నిష్కృపాతబుద్ధి
వస్తుసామగ్రి నమకూర్చు ప్రాణి కెపుడు,
పాదతలమున కలదాని వదలి, లేని
కలిమి కాశించు కన్నులు గల కబోది!

అ మ రా రా మ ం

శ్రీ కవికొండల వేంకటరావు

సర్వేసర్వత్రా 'అమరావతి' అని ప్రఖ్యాతి వడసిన అమృతస్థానమే 'అమరారామం'. ఇప్పటివఱకు నేను చేసిన ప్రయాణాల్లో అనుకొన్నప్రకారము నెరవేఱిన వాటిల్లో 'అమరావతీ' ప్రయాణం అగ్రస్థానం వహిస్తోం దనవచ్చు. క్రితంరాత్రి ౧౨ గంటలకు సరిగా రైలుబండి గోదావరి స్టేషన్‌లో ఎక్కా లనుకున్నాను, ఎక్కేశాను. మర్నాటి ఉదయం ౫-౩౦ .కు బెజవాడలో దిగా లనుకున్నాను, దిగేశాను. మఱి ఆ ఉదయమే ౮-౩౦ గంటలకు గుంటూరు బస్సుస్టాండువద్ద ఉండా లనుకున్నాను, ఉండేశాను. ౯ గంటలకు బస్సు కదలాలని అనుకున్నాను, కదిలింది. దూరాన్నే నీలపుకొండలు, దగ్గరనా నల్ల నేల, అక్కడక్కడ పైరు, ఎక్కడ చూచినా దారిప్రక్కల చిగురుపట్టిన చింతచెట్లసౌరు కనబరుస్తూ, బస్సు అతివేగంగా 'గోరంట' 'నిడుముక్కల' 'తాటికొండ' మొదలైన ఊళ్లు దాటుకుంటూ ౧౦-౩౦ గంటలకు 'అమరావతీ' ఊరిమధ్య ఆగా లనుకున్నాను, ఆగింది.

ముందెక్కడో వోయిక్కభుక్తికి చెప్పకోని మఱీ అమరావతీచరితామృత మాస్వాదిద్దాం అని వర్తమానవ్యవహారంగా "ఈ వూళ్లో అన్నంవేసే హోటళ్లున్నాయా?" అని అడిగాను. 'లే' వన్నారు. "పేదరాశి పెద్దమ్మ యిల్లు?" అని ప్రశ్నించాను. "పేదరాశి పెద్దమ్మయింటి కర్మమేం? మహాదాన్నసత్రముంది. ఊరికే చీటీ యిస్తారు. వెళ్లండి" అని యొకానొక పౌరసత్తము డన్నాడు. "ఒ. కె." అన్నాను.

* * * *

కృష్ణవేణీతరంగిణి ఆబుతువులో "సన్నగిల్లి సన్నగిల్లి రాళ్లమధ్యను అల్లిబిల్లిగా అల్లుకుపోతూ ఉన్నాను, అమృతవాహినినై; నన్నుచూడు! నా అందంచూడు! నీ ఆకలి మఱచిపో!" అని చెవిలో రహస్యంగా బిలబిలధ్వను లూత్తూ చేరబిలిచిన ట్లైంది. తిన్నగా రేవులోకి వెళ్లి స్నానం చేసుకొన్నాను. స్నానంచేస్తూ, వళ్లు తుడుచుకుంటూ, నదికేసి వోకటిచూపు!— తెల్లని యిసుకతిన్నెలు ఎండలో, రవలపాడి పరపులల్లే మిఱుమిట్లు గొలిపాయి. దూరపుకొండలు నీలాలుగా ఉండి, వానివెనకాతల ఏమీ లేనట్టుగా, అవే యీ యిహలోక నాటకరంగస్థలాన కాఖరు తెర లన్నట్టుగా కనిపించినాయి. చేరువలో మ్రోలనే విస్ఫుట స్ఫటికలింగమొకటి ద్యోతకమై, కొండలమీది కెగ బ్రాకే నాచూపును మళ్లీమళ్లీ తనవైపునకు త్రిప్పకోసాగింది. నీరు నిర్మలంగా పాదరసంలాగు పరుగెడుతూవుంది.

"వర్షాకాలంలో దేవాలయాన్ని అంటి మెట్లుముంచి ఒరసి లోనికి ప్రవహించే నన్ను ఎంతగా ఇంకజేసినావు! ఎంతగా ఇంకజేసినావు పరాత్పరా!" అని వేడినిట్టూర్పులు వదుల్తూ వుందా ఆనది అన్నట్టు కొలదికొల

దిగా వేడిగాడ్పు నాముక్కు-కొనకు అందుకో సాగింది. నదితోపాటు నేనున్నూ సానుభూతి నిట్టూర్పు నొకదాన్ని విడిచి నదికి ఇలా జవాబు చెబుతూ గుడిలో ప్రవేశించినాను. "అమరావతీ శిల్పము నీలో నీటి నీడలు చూచుకొంటూ ఇప్పటికిన్నీ నృత్యము చేస్తూవున్నది, ఏడాది కోసారి యీనీ నన్నని జాల్వెల్లి నడకల. ఆ యుత్సవము చూడ్డానిగ్గాను నేను వచ్చియున్నాను. నన్ను మన్నించు! నన్ను మన్నించు! సెలవు! సెలవు! సెలవు!"

* * * *

అమరేశ్వరప్రవేశద్వారం ఒక ఎత్తైన గోపురం. ఆరు అంతస్థులుగా నుంది. ఆరు అంతస్తులకూ ఆరుగుమ్మాలూ అగపిస్తాయి. కాని పైకెక్క-డానికి త్రోవ ఉన్నట్టు తోచదు. గోపుర మంతా వెల్ల వేయఃబడి, ఈ కాలపు రంగులు పూయబడి, అక్క-డక్క-డ బూతు బొమ్మలుకూడా వ్రాయబడి నాకు జుగుప్స కలిగించింది. "కళాప్రసిద్ధమైన ఈ దేవాల యాన్ని యీద్వారమ్మటా ప్రవేశించడం?" అనేప్రశ్న వెంటనే తట్టింది: అయితే ఆ వెంటనే స్మృతికి వచ్చింది. "అమరావతి కళ అంతా గుడిఆవరణ అవతల, మంద బయలున ఇనుపకటకటాలనడుమ, మదరాసు ప్రదర్శనభవనమున, లండన్‌పురిని, చోర గ్రస్త మైనట్టు గొంపోబడి కూడబెట్టబడి యున్న" దని స్మృతికి వచ్చింది. "అటయితే గుడిలో చూచేదేమి?" అని శంక జనించింది. ఏమీ లేదన్నట్టు తొల్త గోపురం దాటగానే ఆకాశోపరి కనిపించింది. ప్రదక్షిణలో ఏవేవో ఉన్నట్టు ప్రణవేశ్వర, వీరభద్ర, సోమేశ్వర, విఘ్నేశ్వర, కుమార, అగస్త్యేశ్వరాది విగ్రహాలున్నూ, రెండు నున్నని కొత్తందన మెప్పటి కప్పుడే చూర లాడుతూ ఉన్న, స్ఫటికలింగాకృతులున్నూ, అన్నింటినీ మించి చక్క-ని మహిషాసుర మర్దనిరూపమున్నూ గోచర మైనాయి. ఎటు చూచినా శివద్యోతకమే. అది హెచ్చు స్థాయిన గటించేటట్టు కిరివిగా చిగురుపట్టి పిందెలతో ఒకానొక మారేడుచెట్టు లోగుడి లోనికి దారి చూపింది.

మారేడుదళం! శివునకు మిక్కి-లి ప్రీతి కరమైనది! అయినప్పటికిన్నీ దళసంచలనం విష్ణువుమీదకూ ప్రసరిస్తూనే వుంది అన్నట్టు వేణుగోపాలస్వామిగుడి మీదకు కొనలు సాగింది. వేణు గోపాలస్వామి! ఆ విగ్రహం అందంగానే ఉంది. మఱి నాలుగుమూలలూ తిలకించగా విఘ్నేశ్వర, కుమార, హనుమాన్, వీరభద్ర మహానాయకుల విగ్రహాలు వెలిసి వీరపూజ కాస్థాన మన్నట్టు చాట దొడగినాయి.

అసలు గుడి ప్రవేశించేలో వెంకటాద్రి యొక్క- ఇత్తడివిగ్రహం అపురూప మని పించింది. ఒకానొక నందివిగ్రహం? కొంత ఇత్తడిరేకుమయమై కొంత రాగిరేకు మయ మైన సొబంగు వెలిగ్రక్కు-తూ కానవచ్చింది. అహో దాని సుముఖము! దాని మూపురము! దాని చట్టలు! దాని గిట్టలు!

తిన్నగా అమరేశ్వరుని అసలు గుడి లోనికి అత్యుత్సాహపూరితుణ్ణాయి ప్రవేశించి నాను. ముందు నిలబడి ఉన్నాయి- అమరేశ్వరుని యొక్క-యు బాల చాముండిక యొక్క-యు ఉత్సవిగ్రహాలు! ఉత్తుంగములు! విత్తళిహత్తింపులు! ఆవిగ్రహాలను వెన్నుదన్ని వెలసియుంది (శ్రీ) అమరేశ్వర స్ఫటిక

లింగం! అమరేశ్వరాయ నమామి! నమామి! నమామి! ఆలింగస్వరూపమునకు వెండిరేకులతో విభూతిరేకలు వుంచినప్పుడు కళ విప్పారింది! లోనికింకా లోనికి వచ్చి చూడవచ్చునన్నారు పూజార్లు. ఏమినాభాగ్యము! ఏమి నా భాగ్యము!

చిన్నకొండనెత్తమ్ములా వున్న లింగోన్నత్యపరిపాటన నొకానొక రంధ్రాన్ని చూపిస్తూ పుజారి అభిషేకము సేయుచోట్వ సూచించినాడు. అభిషేకోదకము ఎండకుండా ఆరంధ్రమట!

అక్కడకక్కడ ప్రదక్షిణ సేయుటకు చుట్టూ దారి లేదు. కాని మెల్లెక్కి లింగమెత్తు దర్శింపవచ్చు. ఆమెల్లెక్కుటకూడ కష్టమే. చీకటి అయినప్పటికిన్నీ నేను దీపసాహాయ్యమున చూచి ధన్యుడనైనాను.

* * *

తిరిగి వచ్చులో బాలచాముంతిక గుడి వొకటి చూడతగ్గదే. మఱిన్నీ నవగ్రహాల విగ్రహాలు ఒక అరుగుమీదను కనిపిస్తాయి. వాటిని కూడా చూడతగ్గదే. మఱిన్నీ ఆ రోజున ప్రత్యేకించి సన్నాయి వాయిద్యం మ్రోగింది. "ఏమీ విశేషం?" అని అడిగితే "పుట్టువెండ్రుకలు తీస్తామని మ్రొక్కుకొన్నవారొకళ్లు చిన్నపిల్లవానితో వచ్చియున్నారు" అని పూజారి చెప్పినాడు. తీయబోవు వెండ్రుకలు విశ్వస్తవి కానందుకు సంతోషిస్తూ గుడి వెలువడ్డాను. నెత్తిమీదున్నాడు సూర్యభగవానుడు! మండువేసగి! కాలిని జోడు లేదు. నెత్తిపై గొడుగు లేదు. తిన్నగ నేనోయింట ఎప్పుడు ప్రవేశించినానో నాకే తెలియదు. వెంటనే అనక తప్పినది కాదు "ఎంత చల్లగా ఉంది ఈ గృహాము!" అని.

* * * *

భోజనానంతర మొకింత శయనించి బడలికలు సుంతవాసి ఇంకనూ ఈ చెవులా ఆచెవులా వేడిగాడుపు వీచుతున్నప్పటికిన్నీ ఇలు వెడలి వింతవోట విశేషాలు కొత్తవి తెలిసికొందామని పయనమైనాను. చరిత్రాత్మకులు వ్రాశారుగా "దీపాలదిబ్బ" అని "ధరణికోట" అని.

దీపాలదిబ్బ! మండువేసగి పగలు మూడుగంటలప్పుడు దీపాలదిబ్బమీద దీపాల వెలుగేమి అగపించగలదూ అనేసంకోచం ఎడద పొడమనేలేదు. పైని వెలుగ్గావున్నా లోపల అంధకారబంధురంగా వుండిపోయింది నామనస్సు "ఆదీపాలదిబ్బ ఎక్కడ ఎక్కడ?" అని గొడ్లకాడవాళ్లను అడుగుతూ వడగొట్టుకొంటూ నే పోతూవుంటే. సీడకోసమైతేం; నాకాళ్లా కాడ కీడిస్తేనేం, అసంఖ్యాకములుగా వేపచెట్లు బలిసివున్న ఒకానొక పల్లంలోకి దిగాను. ఆ పల్లంలో ఆ చెట్లంద చెదరివున్న కొన్ని రాళ్లు, కొన్ని పెద్దరాతిస్తంబాల విశిష్ట నష్టశేషములు, భూమిమీద పాత వేయబడినవి అగపించినాయి. నాలో ఒకమెఱపు మెరసింది. చుట్టూ చూచాను. ఆడుకొంటూఉన్న గోపకులు పంగలకర్రలతో గులకరాళ్లు గురిపెట్టి పొన్నంగిపిట్టలను నేలపడకొడుతూ ఆపడినవాటిలో ఒకదాన్ని మళ్లీ బ్రతికిద్దామని ఆ పిట్టయొక్క తోకకింది ఎఱ్ఱరంగు భాగంలోనికి ఊదుపోస్తూ ఉన్నారు. బ్రతికింది ఆ పిట్ట! నా కాశ్చర్యంవేసింది పడగొట్టినవాడూ వాడే! ఊదుపోసి బ్రతికించిన వాడూ వాడే! పక్షీ, రంగురంగులపక్షీ! అం

దంగా ఉంది! ఈవతుగానే కళమాత్రం పునరుజ్జీవింపబడకూడదా? అని ఒకవిధమైన ఆ సాసంలో పడ్డాను. "ఇదేనా? ఈలోపల్ల మేనా? దీపాలదిబ్బ?" అని అడిగాను.

"దిబ్బ? తిన్నె! ఇదేగాని తిన్నెతవ్వగా దొరకినవాటి నన్నింటినీ ఆ ఇనుపకటకటాల నడుమ పేర్చినారు" అని చూపించినారో తావు నా కాబాలకులు. ఉపద్రవమైన ఉత్సాహంతో పరుగెత్తాను ఆచోటికి. అక్కడే అకీసి. కాని నేను ఆదాకా గమనించలేక పోయినాను.

కటకటాల నడుమ రేకుపెడ్డుక్రింద అమృతకళయొక్క పరాకాంత. అవకాశాంతానకు ఇంకా చూపులు చూస్తూనే వుంది. బుద్ధుని నిలువువిగ్రహాలకున్న వస్త్రాచ్ఛాదనముయొక్క కుచ్చెళ్లవలెవాటు, బుద్ధుని ముఖమందగపించు శాంతి వర్ణనాతీతములు. ఎవేవో చుట్టూ పడియున్న చక్రాలు, చెట్లబొమ్మలు, చిల్లరమల్లర నగిషీలు, అవన్నీ ఇంకా ఒకదానితో ఒకటి కూడాబలుక్కుంటూ వున్నట్టు, సర్వసామాన్య భగ్నశిష్టాలే వాటి అన్యోన్యసానుతాపానకు కారణ మన్నట్టు కనిపించినాయి.

అక్కడ కొంతకాలం వుండిపోతే నేను బసచేసేది ఎక్కడా అనేబుద్ధి మిక్కుటమైంది. చుట్టూ పరకాయించాను. అనతిదూరంలో ఒకట్రావలర్సుబంగాళా ఆధునికపుది పొడగట్టింది. ఇద్దరు మనుష్యులు సామాన్య పౌరులు పనిపాటలు చేసికొనేవాళ్లైవల్లో అక్కడి కళకు సంబంధించనట్టుగా ఒకతాడో పెనేసుకొంటూ చెట్లనీడ నా బంగాళా చెంత చేష్టవెలుగు విరజిమ్మారు. వాళ్లను దరిశాను. "కోటెక్కడా కనిపించదేం ఈచుట్టుపట్ల?" అన్నాను. "ధరణికోటా?" అన్నారు వారు "అదిగో! అదిగో వూరు! ఆలా అడ్డమడి పోండి!" అన్నారు.

* * *

ధరణికోటా! నడచినడచి వెళ్లి చూచాను సాయంకాలం నాలుగైంది. నాలుగైనా గాడుపు జాస్తీగావున్న రోజులుకావడంచే వేడి హెచ్చుగానే వుంది. అయినా ఉత్తిగాలి కాదన్నట్టు దుమ్మురేగింది. దుమ్ముకువిలవ యిస్తున్నానని విస్తుపోతూవున్నారా! పాఠకులారా! నే నేమట్టిమీద నిలుచునివున్నానో తిలకించండి! ధరణికోటయొక్క, సిసలైన ధరణికోటయొక్క, పురాతన చరిత్రాత్మకమైన ధరణికోటయొక్క మట్టిమీద. గోడలు పడిపోయినప్పటికిన్నీ ఇటుక లగపిస్తా వున్నాయి. ఇళ్లుకట్టిన ప్రదేశాల, వీథుల, అంతటా ఇటుకలే. ధాన్యకటకము అనికూడా చరిత్రాత్మకులు కొనియాడతారు!

"ఒకప్పుడు బంగారుమయంకాదూ ఈ స్థలం?" అని — ఒకరైతక్కడ చెట్టుకింద విప్పి ఊరికేవున్న బండినానుకొని కనబడితే, వానితో యాదాలాపంగా అన్నాను. "కాకేమండీ! ఇప్పటికీ వర్షపువాలుకు బంగారు ఇసుక, బంగారుముక్కలు దొరుకుతూనే వుంటాయి" అన్నాడు. గాడుపున కెగజిమ్మిన దుమ్ములో నాకు తోచినవిలువ ఆబంగారాందే అని అనుకున్నాను — నే నొక పెద్దరస్తా చూచాను. దానమ్మట నడచిపోగా తిన్నగా అమరావతిగుళ్ల వద్దకు చేర్చింది.

గుడి కాదూ? గుళ్లా? అవును మూడు గుళ్లు అవి. అంద మరేశ్వరునిగుడిగోడలో నాశనంకాని స్వయంవ్యక్తిత్వ మున్నది!

అనతిదూరంలో అమరావతికి చేరువ వైకుంఠపురమనే పుణ్యక్షేత్రమున్నట్టు బాటసారులు చెప్పగా ఆదెనచూస్తి. మెట్లచాయనేడీ కొండ ఆ నాలుగున్నరసాయంకాలపు ఎండలో గోచరించింది. గుహావుందన్నారు. దేవునిపేరు వెంకటేశ్వరు డన్నారు. అక్కడ కృష్ణ ఉత్తరవాహినిగా ప్రవహించడంవల్ల బహూపవిత్రమైందని పురిగొల్పారు. కాని నామన స్సటుపోలే.దు

"ఈనాడు అమరావతీ ఆహ్వానమే! అమరావతీ ఆతిథ్యమే! మతేమిన్నీ వలదు. మతేమీ కోరరాదు." అని అనుకొంటూ నాడు భుజియించిన, శయనించిన బసలోకి తిరిగి ప్రవేశించినాను. మంచినీళ్లు తనివారత్రావినాను. బావు లున్నాయా అని అడిగినాను. నీళ్ల పాయిలోనికీ యూరజొన్నకట్టెలు కాకుండా అట్టిమాదిరిగా వుండే పొగవిత్తు మోడులా యుపయోగ మవడం అని తెలుసుకొన్నాను. చూపు పెరటిలో పెరిగిన ఓవేప చెట్టుమీదకు ఓబాదంచెట్టుమీదకు బరిపాను. సామాన్యగేస్తుని యిల్లు అది. అయినప్పటికిన్ని అగడప నాకాఘుడియ మహదాన్న సత్రముకంటె నెక్కుడాతిథ్య మొసంగినది. ఇంటిగోడల వంక చూచినాను. గోడలమ్మట పురాతనపుగళ కొత్తకోడలి బంగారు వొడ్డాణపు పువ్వులా అన్నట్టు మిణుమిట్లు గొలిపింది.

ఏమి నీ మహిమ?

శ్రీ అనుముల వేంకటశేషకవి

పటుతర ధైర్యశాలి వయి బాపురె! తేపున మాపుఁ గూడ, నీ
చిటికెనవ్రేలిపైఁ దిరుగఁ జేయుదు వీసకల ప్రపంచముం
ద్రుటియును తీరికన్ గనవు దూరెద వెప్పటి కప్పు డెంత దు
ర్ఘటములకైన, నీమహిమ, గాంధిమహాత్మ! రవంత తెల్పవే.

బక్కశెట్టివి నీదేహపటిమ మెంత!
ఎముకలే తప్ప వేఱొకఁ డేమిలేదె!
ఇట్టి నినుఁ జూచి యెల్లప్పు డీ విశాల
భరతఖండము గడగడ వడకు టేమి?

ఔర, ప్రేమప్రభావ! మెంతని నుతింతు?
సర్పములుఁగూడ నాట్యముల్ సలుపుఁ; బ్రాణ
శత్రువులు సకలాస్త్రశస్త్రములు వీడి
మైత్రిఁ దాల్తురు నీయాశ్రమమున నెపుడు.

అనృతమును సత్యమను నగ్నియందు వ్రేల్చి
వైరిశిలలను ప్రేమచేఁ బట్టి కఱఁగి
త్యాగసౌధంబులో శాంతి ననుభవించి
దేశమోక్షము నిటు ప్రసాదింపఁ దలఁతె?

"అనుమానంబుల కాటపట్టు, బహు చర్చాధీనసిద్ధాంతక
ల్పన కాధారము, విశ్వభారతమహీభారంబుఁ బాపంగఁ బు
ట్టిన ప్రత్యేక మతప్రవక్తలకుఁ బోటీదారుఁ డీతం!"—డటం
చును వేర్వేరువిధంబులన్ జనులు నిన్ జూపింత్రు విభ్రాంతులై.

జైళ్ళలోఁబడి చిక్కి శల్యమయ్యును దేశబంధంబు లూడ్చు నీ బక్కశెట్టి!
ఉపవాసముల కోర్చి యుత్తమోత్తమదేశబలము సాధించు నీ పిలకసామి!
ముతకబట్టలఁగట్టి ముణిసిపోవుచు దేశమోక్షంబుఁ గూర్చు నీముసలితాత!
రాట్నచక్రం బహోరాత్రముల్ త్రిప్పి దేశము నుద్ధరించు నీశాంతిదూత!

అనుచు నాశ్చర్యమున జను లభినుతింప
మాటమాటకు నీ బోసినోటినవ్వుఁ
జిలకరింపఁగఁ దనమేను పులకరించి,
దేశమాతయు నాశీర్వదింపకున్నె ?

జననముచేత వైశ్యుఁడును, సంతతసత్యముచేత బ్రాహ్మణుం
డును, పరిశుద్ధకర్మమయడోలనలన్ సరిక్రొత్తయుద్ధముల్
పెనఁగుటచేత క్షత్రియుఁడు బీదలఁ గాచుటచేత శూద్రుఁ డం
చును బలుకంగ నౌఁ; దఱచిచూచిన నీకొకజాతి యున్నదే ?

హాస్తవిక్షేపంబు నరసి ధార్మికకోటి యంతరంగముల ధైర్యము వహింప
నాదర్శముల రహస్యములు ప్రపంచమం దార్యులుసూచి యాశ్చర్య మొంద
నాత్మతత్త్వము నిర్ణయము సల్పుటకుఁ జేతఁ గాక విజ్ఞులును కంగారుపడఁగ
భక్తివిశ్వాసతాత్పర్యులై హరిజను లుల్లాసమున గుడులెల్లఁ జొరవ

రాజనీతిజ్ఞు, లర్థశాస్త్ర ప్రవక్త
లును, స్వరాజ్యాశయులు, సర్వులును విరుద్ధ
దృష్టి నీక్షించి వేర్వేఱు దెసల నడువ
నీవు నవయుగసంధి వైనావె ? గాంధి !

దంభము దుఃఖ మీర్ష్యయుఁ బ్రధానములైన దరిద్రలోకసం
రంభములందు; రాజ్యములు, రాజ్యము లూరకకూలునాఁడు; వాక్
స్తంభనఁజేసి, శాంతిమయగానముచే జగ ముద్ధరించువి
శ్వంభరమూర్తి! భారతతపఃఫలమా ! కొనుమా, ప్రణామముల్ !

కోన బుద్ధరాజు:
రంగనాథ రామాయణము

శ్రీ వావిలాల వెంకటేశ్వరశాస్త్రి.

దీని కర్తృత్వమునుగూర్చి యింతవరకును ఇదమిత్థమని తేలలేదు. గ్రంథనామమునుబట్టి వాల్మీకిరామాయణము మొదలగు వానివలె నిది రంగనాథవిరచిత మని యనుకొనవచ్చును. కాని ప్రతికాండాంతమున నిది కోన బుద్ధరాజు తనతండ్రియైన విఠలరాజు పేర దీనిని రచియించినట్లు చెప్పఁబడి యున్నది. దీనినిబట్టి దీని రచయిత కోన బుద్ధరా జనియు తన తండ్రిపేర వెలయించె ననియు తెలియుచున్నది.

రంగనాథరామాయణ మను పేరిని బట్టి దీనిరచయిత రంగనాథు డగును. ఈ ఊహకును కాండాంతమున చెప్పఁబడినట్లు దీని రచయిత కోన బుద్ధరాజను మాటకును మిక్కిలి వ్యత్యాస ముండుటచే విమర్శకులు నేటివరకును దీనిని గూర్చి యిదమిత్థమని నిర్ణయింపలేకున్నారు. రంగనాథుఁడు కోన బుద్ధరాజునకు ఆస్థానకవియైయుండి గ్రంథమును తన పేర వెలయించి యుండెనని కొంద అనుచున్నారు.

రంగనాథు డను పండితుఁడు వాల్మీకి రామాయణమును చెప్పుచుండగా దాని యర్థమును విని కోనరాజు ఈ గ్రంథమును వ్రాసియుండుటచే దీని కీపేరు వచ్చెనని కొంద అనుచున్నారు. ఈవిషయమును నిర్ణయించు సందర్భమున బలువురు పలుపోకడల పోవుచున్నారు. కాని ఈక్రింది అభిప్రాయము సమంజసము, వాస్తవమునై యుండవచ్చును. దీనిని రచియించినవాడు బుద్ధరాజే. ఇతని తండ్రిపేరు చారిత్రకముగ పరిశీలించినచో విఠలరాజు. తల్లితండ్రులు పెట్టినపేరు పాండురంగ విఠలేశ్వరుఁడై యుండవలయును. ఈ పేరిలో విఠల్‌రాజు ఎట్లేకదేశమో రంగనాథుఁడును అట్లే ఏకదేశము. పతంజలియొక్క "నామైకదేశే నామగ్రహణం" అను న్యాయమునుబట్టి తన తండ్రిపేరిలో హృద్యముగ నున్న "రంగనాథ" యను భాగమును తీసికొని గ్రంథమునకు రంగనాథరామాయణ మని నామకరణము చేసియుండవచ్చును.

కాలము

ఇతఁడించుమించుగ పాల్కురికి సోమనాథుని సమకాలికుఁడు. మొదటి ప్రతాపరుద్రుని కాలములో నితఁడొక సంస్థానాధిపతియై సామంతుఁడై యుండినట్లు చరిత్రకారులు నిర్ణయించిరి. ఈ బుద్ధరాజు కూతురు కుప్పమాంబ. ఈమె ౧౨౭౬ సం॥ న బూదపూర్ గ్రామమున లింగప్రతిష్ఠ చేసి అనేకభూదానములు చేసినట్లు ఒకశాసనాధారము గలదు. మృతుఁడైన భర్తపేర ఈమె ఈపని చేసినది. అందుచే నితఁడీ గ్రంథమును షుమారు

౧౨౩౦ ప్రాంతమున వ్రాసియుండు నని ఊహింప వచ్చును.

ఇతఁడు పాల్కురికి సోమనాథుని బసవ పురాణమును జూచి గుణస్పర్ధచే నతని జయింపవలెనని యీగ్రంథమును రచించెను. పాల్కురికి సోమనాథుఁడు తనగ్రంథములలో తనతండ్రిపేరు స్మరించుటకూడా మానెను. ఇది యొక గొప్పదురాచారము. బుద్ధరాజు తన గ్రంథమును తండ్రిపేర వెలయించెను.

(౨) ఆతఁడు ప్రాచీన లక్షణవిరుద్ధముగా వాడిన ప్రాసయతుల నితఁడు ద్విపదలలో వాడియుండలేదు. పాల్కురికి సోమనాథుని బసవపురాణవస్తు వాశ్లేయము కాకపోవుటచే బుద్ధరాజీగ్రంథమును వ్రాసెను.

పాండురంగ విఠల్ నాథుఁ డను పేరు వైష్ణవులలో కాని యుండదు. దీనినిబట్టి బుద్ధరాజు విష్ణుభక్తుఁ డని చెప్పవచ్చును. అందుచే మత విషయమున నైక మీయిరువురికిని స్పర్ధగల దని యూహింపవచ్చును. ఆస్పర్ధసాధించుటకై బుద్ధరాజీ గ్రంథమును వ్రాసెను. ఇతనికి పేరు వచ్చెను. సోమనాథునికి రాలేదు.

రామాయణము తెలిగించిన కవు లందఱిలో నితడు పరమార్థమున మూలమునకు చాల సన్నిహితుఁడు. వాల్మీకిరామాయణము తంత్రీలయ సమన్వితమై స్వరయుక్తమై గేయముగాను పాఠ్యముగాను ఉద్దేశింపఁబడినది.

> పాఠ్యే గేయే చ మధురం ప్రమాణై స్త్రిభి రన్వితమ్
> జాతిభి స్సప్తభి ర్బద్ధం తంత్రీలయ సమన్వితమ్.

మూలమును పాఠ్యమును, గేయమునుకూడ రంగనాథరామాయణ మొకటే ఈ పరమార్థమును నెరవేర్చుచున్నది. ఏలయన నిది గేయముగను పాఠ్యముగను నయిత ముపయోగింపఁబడుచున్నది. తోలుబొమ్మలవారిప్పటికీ ఈరామాయణమునే పాడుచుందురు. ఈ కవి యారుకాండల మాత్రము వ్రాసెను. ఏడవకాండమును ఏలకో వ్రాసియుండలేదు.

మూలాతిక్రమణములు:

౧. బాలకాండములో దశరథుని పుత్రకామేష్టికి ఋష్యశృంగుని తెచ్చు సందర్భమున నిందు మూలములో లేని హాస్యవర్ణనము కలదు. ఋషులవలెగాక లౌకికులు పరిహాస ప్రియులగుటయే యీమార్పునకుఁ గారణము.

౨. అహల్యాశాపవిమోచన ఘట్టమున నహల్య రాయిగా పడియుండెనను కథమూలములో లేదు. (గోవిందరాయ వ్యాఖ్యకూడ నీవిషయమును దృఢపరచుచున్నది.) పద్మపురాణమున కథాసందర్భమున అహల్య రాయి యయి యున్నట్లు వర్ణింపఁబడినది. అందుచే నీవృత్తము లోకమందుఁ బ్రబలి యుండుటజూచి బుద్ధరాజుగూడఁ దనగ్రంథమున నెక్కించియుండును.

౩. మూలమున లేని గౌతమాశ్రమ వర్ణన మిందు గలదు.

౪. మిథిలానగరమున శతానందుఁడు రామాదులకు ఆతిథ్యమొసంగుసందర్భమున వాల్మీకి శతానందు కృతజ్ఞతను మహాద్భుతముగ వర్ణించెను. ఈ ఘట్టము కవి కవితా ప్రదర్శనకు సుక్షేత్రమైనది. బుద్ధరాజీ యవకాశము నుపయోగించుకొనలేదు. ఏలయన నత డీభాగమును నతిమాత్రముగ భాషాంతరీకరించెను.

౫. శతానందుఁడు విశ్వామిత్రునికథను రామునితో చెప్పుసందర్భమున మూలమున

గల యౌచిత్యము రంగనాథరామాయణ మునఁ గనబడదు.

౬. రాముఁడు ధనుర్భంగము సేయు ఘట్టమున నితఁడు మూలాతిక్రమమైన వర్ణనను జాలవరకు పెంచెను.

౭. సీతారాముల వివాహఘట్టమున నితని వర్ణనాకుతూహలము పారము ముట్టినది. వాల్మీకి మూలమున వివాహసంస్కారముయొక్క వైదికత్వమును నొక్కిచెప్పెను. ఇతఁడు లౌకిక భావమును నుద్ఘాటించెను.

౮. అయోధ్యాకాండలో మంధర రామునిపట్టాభిషేక భంగ మొనర్చుటకు నొక్కి కైకేయిపక్షపాతముదక్క మూలమున మరొక కారణము వ్యంజితమయియుండలేదు. కాని రంగనాథరామాయణమున మంధర "పసివడి రాముండు బాల్యంబునందు తన కాలు విరిచినతప్పు సాధింప నట్లు పట్టాభిషేక భంగ మొనరించి"యుండెనని యామె యసూయకు కారణము చెప్పబడియున్నది. పాఠకులు తన సంవిధానములో నూతనత్వ మూహింతురేమో యనుశంకచే నితడీవృత్తమును లోకమునుండి గ్రహించియుండును.

౯. అరణ్యకాండములో లక్ష్మణుడు మాయలేడివెంట వెళ్లిన రాముని రక్షించుటకై పోవుచు "యెవ్వడే సీబరుల్ పెసదాటి వచ్చు, నవ్వీరవరుతల లవియు నాక్షణమె" అని యేడుగీతలను గీచి యాగీతలను దాటవలదని సీతతో చెప్పిపోయినట్లు రంగనాథ రామాయణమున గలదు. కాని యిది మూలమున లేదు.

౧౦. అకంపనుని మాటమీద రావణుడు తాను బయలుదేరివచ్చుచు త్రోవలో మారీచుని యుపదేశము విని వెనుకకు మరలినట్లును పిమ్మట శూర్పణఖ మాటలనుబట్టి మరల నుద్యుక్తుడైనట్లును మూలమున గలదు. రంగనాథరామాయణమున ప్రేరకత్వమెక్కువగా శూర్పణఖమీదనే కలదు. ఈమార్పు మిక్కిలి సరసముగా నున్నది. ఇత డకంపనుని సంగతి పూర్తిగా నెట్టి పారవైచెను.

మూలమునందలి సుందరాకాండలోని ప్రథమాధ్యాయమున హనుమంతుఁడు సముద్రోల్లంఘనమునకుఁ జేయు ప్రయత్నమింతయు కిష్కింధకాండాంతమున జేర్పఁబడినది.

౧౩. ఇతని సుందరాకాండము వారిధి లంఘనముతో నారంభించును. రాబోవు యుద్ధకాండలోని యుద్ధవర్ణనాశక్తిచే కాఁబోలు. ఇతఁడీ కాండమును సంక్షేపించుటకు వీలైనంతవఱకు సంక్షేపించెను.

౧౩. యుద్ధకాండమున నితఁడు మూలములో లేని సులోచనావృత్తాంతమునుఁ గ్రొత్తగా చేర్చెను. ఇచ్చట సులోచనయొక్క పతిభక్తియు రామభక్తియు మిక్కిలి రసవంతముగా వర్ణింపఁబడినవి. ఈకవి మిక్కిలి వర్ణనాప్రియుడును, పరిహాసప్రియుడును. స్వయముగా నితడు రాజగుటచే స్త్రీలలో సహితము రాజోచితము లైన ధైర్యసాహసములను కొనియాడు స్వభావము కలవాడు. వాల్మీకిరామాయణమునకు భిన్నము లయి ప్రజలలో సజీవములైన వృత్తాంతములను సహిత మితఁడు గ్రంథమున వర్ణించియున్నాడు. అందుచే నితడు ప్రజలయం దెక్కుడు ఆదరముగల రాజనియు వారితో కలసి మెలసి యుండెడివాడనియు తెలియుచున్నది. సుందరకాండమును సంక్షేపించి యుద్ధకాండము నంతవిరివిగా వర్ణించుటజూడ నితని యుద్ధప్రియత్వము వెల్లడగుచున్నది. మూల

మున రాముని భగవత్త్వమంతగా చెప్పఁబడి యుండలేదు. అతఁడొక లక్ష్యభూతుఁడయిన రాజపుత్రుఁడుగా చిత్రింపఁబడెను. రంగనాథ రామాయణమున అతని దేవతాంశము మిక్కిలి ఎత్తి చెప్పఁబడినది. వాల్మీకివలె నితఁడు భావితాంతఃకరణుఁడై ఋషి కాకుండుటయే దీనికి కారణము. ఇతఁడా యాభాగములలో దన యపారమైన రామభక్తిని వెల్లడించి యున్నాఁడు.

భాష

ఇతనిభాష ప్రసన్నమైనది. పాల్కురికి సోమనాథుని భాషయందువలె నితని భాషలో మాటలప్రాతదనము లేదు. మారుమూల పదముల నితఁడు వాడుట యరుదు. ఇతనికి భవ్యమైన కవితావేశము కలదు కాని సోమనాథునివలెగాక యితఁడు దానిని చాలవఱకు నిగ్రహించుకొనగలఁడు. సోమనాథుని గ్రంథములు లోకాదరణ పాత్రములు కాకపోవుటకందలి ప్రత్యేకమతమును, భాషాస్వాతంత్ర్యమును కారణములు. ఇతని గ్రంథములలో నట్టివేవియు లేకుండుటచేతను, ఇందలి కథ హిందువులకందఱికి పవిత్రమైన దగుటచేతను, ఇతనిభాష మిక్కిలి ప్రసన్నమైన దగుటచేతను, ఈతనిగ్రంథమునకు విశ్వజనీనత ప్రాప్తించినది. ఇందు ఛందోయ యత్యతిక్రమణములుకాని, భాషాదోషములుకాని లేవు. ఇంత యుద్గ్రంథమున నొక్కచోట పంక్తి గలదు. ఏగుణస్పర్ధచే నితఁడీరామాయణమును రచింప మొదలిడెనో ఆగుణసంపాదనచే నితఁడు సోమనాథునికంటె నెక్కుడు ఖ్యాతి సంపాదించెను.

మృత్యుంజయులు

ఉష్ణ దేశాలలో మలేరియా తరతరాల నుంచీ వున్నది. ఇండియాలో ఏటా 80 లక్షల మంది మలేరియావల్ల మరణిస్తారు. దానికి కారణాలు తెలుసుకున్నారు. కాని హాని మార్చ లేకుండా వున్నారు.

ఈ వ్యాధికి కారణం కనిపెట్టింది ఇద్దరు మహనీయులు, లూయీలావెరన్ అనే పరాసు దేశస్థుడు, సర్ రొనాల్డు రాస్ అనే ఆంగ్ల దేశీయుడు. ఆ పరాసు దేశస్థుడు మలేరియా వ్యాధిపీడితుని రక్తంలో క్రిములుంటాయని తొలిసారి 1880 లో కనిపెట్టినపుడు ఆయన్ని చూసి నవ్వినారట. కాని వెంటనే కొందరు ఇటాలియన్ డాక్టర్లు కూడా అదే నిర్ణయానికి రావటం వల్ల నమ్మవలసి వచ్చింది.

తరువాత సమస్య, ఈ క్రిమి రక్తంలో ఎలా ప్రవేశిస్తుంది అని? ఈ విషయంలో ఇండియన్ మెడికల్ శాఖలో పనిచేస్తున్న సర్ రానాల్డు రాస్ దోమ వెనుక దోమను పరీక్షించి ఆఖరుకి అనోఫిలీస్ అనే దోమలో ఈ క్రిములు పెరుగుతాయని కనిపెట్టినాడు.

నేటివరకు కూడా బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యానికి గొప్ప హాని కల్గిస్తున్నదదే క్రిమి. అందరి మానవులకు అది పరమ శత్రువు, జాతి సమితివారి మలేరియా కమిషనువారు జ్వరపు ఋతువులో జ్వరం రాకుండుటకు గాను రోజూ 6 గ్రైనుల క్వైనునన్నా, జ్వరమున్నచో తగ్గిపోవుటకు 5 లేక 7 రోజులవరకు రోజూ 15 నుండి 20 గ్రైనుల క్వైనునన్నా పుచ్చుకుంటే మంచిదని తెల్పియున్నారు. ఆ కమిషనువారు తమ 1938 సం॥ నివేదికలోని 124-వ పేజీలో క్వైను చాల నిరపాయకరమైనదనియూ, అందుచేత వైద్యుల సలహా అక్కర్లేకుండానే దానిని వాడవచ్చునని యూ తెల్పిరి.

మలేరియా విషయంలో మూడు దేశముసి వారు మూడు స్థలాల్లో ప్రత్యేకంగా కృషిచేసినప్పటికీ వారి కృషియొక్క ఫలితాలు మాత్రం మానవ జాతికి చాల ఉపయోగవంతమైనాయి. వారు నిజముగా మృత్యుంజయులు. M. 233

మేలుకొలుపు

శ్రీ భాగవతుల నరసింహమూర్తి

ఏ దేశంబున కృష్ణరాయ కృప సాహిత్యంబు వర్ధిల్లెనో
యే దేశంబున పెద్దనార్యకృతి పృథ్వీశస్తుతిం బొందెనో
యే దేశంబున త్యాగరాయని యశ స్సేనాటికిం తగ్గదో
యా దేశంబును మాతృభూమి యని యో యాంధ్రుండ! పూజింపవే?

తెలుఁగునఁ బల్కుమీ; కరము తీయని తేనెలఁ బైకిఁ జిమ్ముఁ గ్రాఁ
తలను రచింపుమీ; తెలుఁగుతల్లికి పూజలు సల్పుమీ; సదా
తెలుఁగును వృద్ధి చేసి కడు తీయని యాంధ్రసుధారసంబునే
యలయక గ్రోలుమీ; నిలుపు మాంధ్రునిసత్వము నాంధ్రసోదరా!

ఆంధ్రుఁడ నాంధ్రుఁడం చనినయంతనె యాంధ్రుఁడ వౌదువొక్కొ నీ
వాంధ్రమునందు నొక్కటియు నైననుఁ బల్కఁగలేవె హూణభా
షాంధ్రముతోఁడ మిశ్రణము సల్పక; దుఃఖకరమ్ముఁ గాదె; నీ
యాంధ్రసరస్వతీ యశ మహర్నిశముం వెలుఁగొందఁ జేయుమీ!

అరవంబో మహారాష్ట్రమో తురకమో ఆంగ్లంబో బంగాళమో
సరదాకో మరి దేనికో చదువుకో సాధించుకో గాని సో
దరుఁడా! ఆంధ్రుఁడ నంచు చెప్పికొనుచున్ ధర్మంబు పాటింపవే
మరువన్ పాడియె మాతృభాష? యది సంభాషింపఁగా రాదొకో

ఆంధ్రభోజుఁడైన ఆకృష్ణరాయలు
దేశభాషలందు తెలుఁగు లెస్స
అనుచు చాటి పలుక వినలేదె ఆంధ్రుఁడా
మేలుకొనుము నీవు మేల్కొనుము.

చిలకసముద్రం కలెక్టర్

శ్రీ దిగవల్లి వేంకటశివరావు

[ఇది కల్పితకథకాదు. నూరు సంవత్సరాలకు పూర్వం నిజంగా జరిగినకథ. ఈకథ గంజాంజిల్లాలో ఇప్పటికీ ముసలివాళ్లు చెప్పుకుంటారు. అనేకమందిపాశ్చాత్య గ్రంథకర్తలు దీనిని తమపుస్తకాలలోకి యెక్కించారు. సర్ ఛార్లెస్‌లాసన్‌గారు "మెమోరీస్ ఆఫ్ మెడ్రాస్" అనే పుస్తకంలో దీనినిగురించి ఒక ప్రకరణం వ్రాశారు. నేను వ్రాస్తూవున్న సంగతులలో చాలాభాగం వారి గ్రంథానికి అనువాదం.] — వ్యా. క.

గంజాం జిల్లాలో చిలకసముద్రంఅనే మహాసరస్సు ఒకటివున్నది. ఇది ౪౪ మైళ్లు పొడుగున బంగాళాఖాతానికి ఆనుకుని వున్నది. సముద్రానికీ దీనికీ ౨౦౦ గజాలు వెడల్పుగల ఇసుకపర్రమాత్రమే అడ్డం. ఇది సముద్రభాగమే అని చెప్పవచ్చును. డిశంబరునుంచి జూనువరకూ నీళ్లు ఉప్పగా ఉంటాయి. వర్షాకాలంలో మాత్రం తియ్యగా వుంటాయి. ఈసరస్సుయొక్కలోతు మూడుమొదలు ఐదుఅడుగులు వుంటుంది. ఎక్కడా ఆరుఅడుగులు దాటదు. దీనికి దక్షిణాన పడమర, చిన్నచిన్న రాతికొండలు నీటిలోకి చొచ్చుకొని లంకల్లాగు వుంటాయి. అలాంటి ప్రదేశాలలో ఒకదానికి బ్రేక్‌ఫాస్టు ఐలెండు (Break fast Island) అని పేరు. ఈసరస్సుమధ్య కల్లికోటరాజాగారి భవనం ఒకటి వున్నది. ఇండియా దేశానికి వైస్రాయిగా వుండిన కర్జనుప్రభువు యిక్కడికి వచ్చినప్పుడు "ఈచోటునుంచి కనబడే దృశ్యం భారతదేశంలో కల్లా సుందరమైనదిగా నాకు తోస్తూంది" అని అన్నాడట! మనకథ ఈ ప్రదేశానికి సంబంధించినదే!

మనకథానాయకుడిపేరు థామస్ స్నాడ్‌గ్రాస్. ఇతను గేబ్రియల్ స్నాడ్‌గ్రాసు కొడుకు. ఇతడు ౧౭౬౨ లో జన్మించాడు. తండ్రి ఇండియాలో కుంపిణీవారి కొలువులో పనిచేశాడు. అతని ప్రాపకంవల్ల తామసుకుకూడ ౧౭౭౮ లో చెన్నపట్నం సెంట్ జార్జికోట పరిపాలనక్రింద ఒకరైటరు గిరీ (Writership) యిచ్చారు. ౧౭౮౧ లో ఈ కుర్రవానికి ఫ్యాక్టరు (Factor)గా ప్రమోషను యిచ్చారు. ౧౭౯౦ లో ఇతడు సీనియరు మర్చెంటు హోదాను గంజాము అసిస్టెంటు రెసిడెంటుపదవిని పొందినాడు. భారతదేశంలో ఎక్కడ చూసినా వరహాల చెట్లు వుండేవరోజులు—అవి. ఆచెట్లను ఆశ్రయించుకొని దులిపినకొద్దీ బంగారువర్షం కురిసేది. తక్కిన దొరలలాగునే ఈ స్నాడ్‌గ్రాసుకూడా ఉద్యోగరీత్యా తనకు లభ్యిన అవకాశాన్ని వృథాపోనివ్వకుండా ఆవరహాలచెట్టును గట్టిగా పట్టుకొని దులపడం ప్రారంభించాడు. ఇతడు రెసిడెంటుగా వచ్చిన రెండుసంవత్సరాలలో గంజాంలో కఱవు వచ్చింది. ఈ కఱవులో ఇతడు తెలివిగా పని చేశాడు. జమీందార్లను అదుపులో వుంచాడు. ఈ కాలంలో ఇతడు తిండిలేక మాడుతూన్న వాళ్ల చేత పనులు చేయించి సర్కారు డబ్బులతో వారికి గంజి కూడు పెట్టించాడు. ఇతడు వాళ్లచేత కట్టించిన బిల్డింగులలో గంజాంపట్టణానికి పదిమైళ్లలోవున్న రంభలో చిలకసముద్రంయొక్క ఒడ్డును ఆనుకొని ఇరవైవేల వరహాలు పెట్టికట్టిన సుందరమైన భవంతి ఒకటి. ఇది అతనిసొంతం. ఈ భవనం అంటే అతనికి అతిప్రీతి. దానిలోనే ఇతడు కాపురం వుంటూవుండేవాడు. అది ఇప్పటికీ వున్నది. అప్పుడు చెన్నపట్నం గవర్నరు సర్ ఛార్లెస్ ఓక్లే కఱవుకోసం అని చెప్పి స్నాడ్‌గ్రాసు ఖర్చుపెట్టినసొమ్ము చాలా ఎక్కువగా వున్నదని విమర్శించాడు. ఈ సంగతి ఏమిటో కనుక్కోవాలనీ, కుంపిణీవారి రివిన్యూ ఉద్యోగులందరూ చేయు

వలసినట్లు పార్లమెంటువారు నిర్ణయించిన ప్రమాణం ఇతనివల్ల తీసుకోగలందులకున్నూ ఇతన్ని చెన్నపట్నం రమ్మన్నారు.

ఇతడు గంజాంనుండి అవతలికి అడుగుపెట్టడం తోటే అక్కడి జమీందార్లు చాలామంది ఇతని ద్విభాషి అయిన గోపాలకృష్ణమ్మకు తాము దఫాల వారీగా చాలామొత్తాలు చెల్లించినామనిన్నీ, దానికి అతడు రశీదులు యివ్వలేదనిన్నీ ఫిర్యాదుచేశారు. ఇతని స్థానేవచ్చిన ఆక్టింగు రెసిడెంటు దీనినిగురించి దర్యాప్తు చేశాడు. దీనివల్ల స్నాడ్ గ్రాసు తన ద్విభాషీకి తగని చనవూ, అధికారమూ ఇచ్చాడనిన్నీ, అతడు అధికారం దుర్వినియోగంచేసి లాభం పొందినాడనిన్నీ బయలుపడింది. అంతట ఆద్విభాషీ మీద కేసుపెట్టి అతడు అపహరించిన సొమ్ము భర్తీచేయవలసిందని నిరోధించాడు. అతడు మొదట తప్పించుకోచూచాడు గాని ఖయిదులోవుంచి కొంచెం బాధించేటప్పటికి మెత్తబడి, సొమ్ము కక్కవేశాడు. అతనిని వదిలివేయగా మళ్లీ ఎక్కడా కనబడకుండాపోయాడు. ఈ తవాయి వల్ల స్నాడ్ గ్రాసుకు మళ్లీ పనియివ్వడానికి సందేహించారు. ౧౭౯౪ లో రెసిడెంటుపదవికి బదులు కలెక్టరుపదవి యేర్పాటుచేసి వాల్టర్ బాల్ఫర్ అనే అతనిని ఆపనికి నియోగించారు. (ఇతడు ౧౮౦౫ లో చనిపోయే టప్పటికి ౧౦ లక్షల పౌనులు సంపాదించినట్లు తేలింది) అయితే కొద్ది కాలంలోనే స్నాడ్ గ్రాస్ యొక్క అకృత్యాలు మరచిపోయి ౧౭౯౭ లో బాల్ఫర్ స్థానంలో మళ్లీ ఇతనిని కలెక్టరుగా నియమించారు. పనిలేకుండా వుండినఈ నాలుగు సంవత్సరాలలో స్నాడ్ గ్రాసు తన నడత మార్చుకునేటందుకు బదులుగా ఇంకా కొన్నిదురభ్యాసాలు కూడా అలవర్చుకొని చెడినందువల్ల ఇతనిహయాంలో గంజాం జిల్లా మాన్యూలు వ్రాసిన మాల్టుబి (Maltby) చెప్పినట్లుగా గంజాం జిల్లా పరిపాలనలోని అన్నిశాఖలూ పుచ్చిపోయాయి. పాతదుబాషీ గోపాలకృష్ణమ్మమాయమైనాడు గాని అతనికి బదులు అలాంటివాడే జగన్నాధరావు అనేవాడు ఒకడు తయారైనాడు. స్నాడ్ గ్రాసు ఇతనిని దుబాషీగా నియమించి అతనికి సర్వాధికారాలు యిచ్చాడు దానితో సర్కారు దస్తు తరుగులూ మోసాలూ ప్రజాపీడనము సర్వ సామాన్యమై పోయినాయి. గంజాం పట్నంలో ఈదుబాషీ తన దివాణం (కోర్టు) ఒకటి సాగించాడు. ఇతనిని మంచిచేసుకో దలచిన జమీందారులు ఇతరులు అక్కడకు వెళ్లి ఈయన దర్శనం చేయాలి. ఎవరూ వట్టి చేతులతో వెళ్లకూడదు. స్నాడ్ గ్రాస్ దొరగారికి ఇకేమీ పట్టలేదు. ఇతడు తన సిపాయిలతోటి, బంట్రోతులతోటి ఇతర పరివారంతోటి ఎప్పుడూ రంధలోనే దర్జాగా వుండేవాడు. తన మనస్సుకు నచ్చిన అందమైన భోగముదాన్ని ఒకతెను వుంచుకున్నాడు. ఇది చాలా తెలివైనది. అతన్ని తన వలలో వేసుకుని అనేక తంత్రాలు తమాషాలు చేస్తూ అమితవ్యయం చేయించేది. తన యిష్టం వచ్చినట్లల్లా ఆడించేది.

ఇలాగు కలెక్టరు ఉపేక్షవల్లా, దుబాషీ దుర్మార్గం వల్లా జిల్లా వ్యవహారం దుస్థితిలోకి దిగిపోయింది సర్కారు శిస్తు వసూలు మందగించింది. అప్పుడు చెన్నపట్నం రాజధాని గవర్నరు క్లైవు ప్రభువు శిస్తులు ఎందువల్ల సరీగా వసూలు కావడం లేదని సంజాయిషీ అడిగాడు. వర్షాలు సకాలంలో కురవలేదనిన్నీ, అందువల్ల పంటలు బాగా పండలేదనిన్నీ, ప్రజలలో డబ్బు లేదనిన్నీ, జిల్లాలో జమీందార్లు చెప్పినమాట వినడం లేదనిన్నీ ఖోండు జాతివార్లు అల్లరి చేస్తున్నారనిన్నీ. శాంతి భద్రతలు నెలకొల్పడానికి శిస్తు వసూలుకు తగిన మిలిటరి బందోబస్తు సిబ్బందీ తనకు లేదనిన్నీ స్నాడ్ గ్రాసు జవాబు చెప్పాడు. కాని చెన్నపట్నం రివిన్యూబోర్డువారు మోసపోయేవారుకారు. సర్కారు దస్తుఫాజలు (అపహారం) కేసు కప్పిపుచ్చడానికి ఇంత తెలివితేటలైన జవాబు ఇదివరలో ఏకలెక్టరూ చెప్పినదిలేదని అన్నారు. గవర్నమెంటువారుకూడా ఇలాగే అభిప్రాయపడి స్నాడ్ గ్రాసును కలెక్టరు పదవినుండి తొలగించి బ్రౌను అనే అతనిని కలెక్టరుగా నియమించారు. ఈ బ్రౌను గంజాం వచ్చేటప్పటికి కొంతకాలం పట్టింది. వచ్చిన తరువాత స్నాడ్ గ్రాసును చార్జీ వప్పగించేటట్లు చేయగలిగేటప్పటికి ఇంకా కొంత కాలం పట్టింది. స్నాడ్ గ్రాసును రంధ దగ్గర నుంచి కదిలించే

టప్పటికి గవర్నమెంటు వారి తాఖీదులు తిరిగి వచ్చారు. స్నాడ్ గ్రాసుస్థానే నియమింపబడిన కొత్త కలెక్టరు క్రౌను గంజాం జిల్లా వ్యవహారాలన్నీ చక్కబెట్టడానికి ప్రయత్నించాడు. కాని అది సులభసాధ్యం కాలేదు. అవి అంత గందరగోళంలో వున్నాయి. మంచి అభివృద్ధిలో వుండిన జిల్లాపాడై పోయిందనిన్నీ, జనసంఖ్య కూడా క్షీణించిందనిన్నీ ఇతడు పైకి వ్రాశాడు. దుబాషీని అరెస్టు చేశారు కాని అతడెంతసొమ్ము అపహరించిందీ సరిగా తెలుసుకోవడానికి వీలు కాలేదు. బయటపడిన రెండు పద్దులే ఒక లక్ష అరవై రెండువేల రూపాయిలు దాకా తేలినాయి. ఈ ద్రవ్యాపహరణానికి అతనిమీద దస్తుఫాజుల్ కేసు పెట్టాడు. కాని దేశం అల్లకల్లోల స్థితిలో నుండుటవల్లా, గుంసూరులో తిరుగుబాటు జరిగినందువల్లా, ఈ కేసు విచారణ జయప్రదంగా నడపడానికి క్రౌనుదొరకు అవకాశం లేకపోయింది. ౧౭౯౩కూ ౧౮౦౧కి మధ్య యీ జిల్లా పరిపాలనను గురించిన తక్కీలు తెలుసుకోడానికి రికార్డులు ఏమీ లేవని జిల్లా మాన్యూయలు వ్రాసిన మాల్టుబీ వ్రాసినాడు. ఈ రికార్డు లేమైనవని విచారించగా క్రౌను దొరగారే వానిని తగల వేశారని స్ప్రాటిస్ ఫ్రుడ్ అనే కలెక్టరు వ్రాశాడు. కాని ఇది విశ్వసించ తగినట్లు లేదు. ఈ జిల్లాలో దీనిని గురించి ఒకకథ చెప్పుకుంటారు. తనపైని సాక్ష్యం దొరకకుండా రివిన్యూ లెక్క పుస్తకాలన్నీ స్నాడ్ గ్రాసు చిలకసరస్సులో పారవేశాడట. "రంభ దగ్గరకు వచ్చేటట్లయితే ప్రాణం తీస్తా" నని క్రౌనదొరను బెదిరించాడట!

రంభలో కూర్చుని స్నాడ్‌గ్రాసు చేసిన విచిత్రాలను గురించి, అతన్ని అక్కడనుండి కదిలించడం గవర్నమెంటుకు ఎంత కష్టసాధ్యమైనదో ఆ సంగతిని గురించీ ఇంకా కొన్ని కథలు ప్రచారంలో వున్నాయి. వాటిని ఆంగ్లేయ గ్రంథకర్తలు తమ పుస్తకాలలోకి కూడా ఎక్కించారు.

సండేస్టేట్స్మన్ (Sunday Statesman) అనే పత్రికలో ౧౯౩౭ సంవత్సరం అక్టోబరు, ౨౩-వ తేదీన (C. B. C) సి. బి. సి అనే పొడి అక్షరాలతో ఈ స్నాడ్‌గ్రాసును గురించిన కథ వ్రాయబడినది. దానిలో పైని చెప్పిన సంగతులుగాక ఇంకా కొన్ని విశేషాలు వ్రాయబడినాయి.

స్నాడ్‌గ్రాసుకు ౧౭౯౧లో గంజాం రెసిడెంటు ఉద్యోగం వచ్చినతరువాత గోపాలకృష్ణమ్మను తనకు సహాయ దుబాషీగా ఏర్పరచుకొని అతని సహాయంతో రివిన్యూలో నూటికి ౯౦ వంతులుమాత్రం సర్కారుకు జమకట్టి తక్కినది స్వంతానికోసం అట్టే పెట్టుకోవడం ప్రారంభించాడు. రంభలో కట్టించిన ఇంటికి ౨౦ వేలపౌనులు ఖర్చుఅయినదట. జమీందారులు ఎందుకు బకాయి పెడుతున్నారో తెలుసుకోవలసిందని ౧౭౯౮లో చెన్నపట్నాన్నుంచి ఒకఉద్యోగిని పంపగా వాళ్లందరూ తమ పేష్కషు నదివరకే ఇచ్చివేశారని తేలింది. తప్పుడు లెక్కలు వ్రాయవలసిందని స్నాడుగ్రాసు తనను నిర్బంధించాడని గోపాలకృష్ణయ్య ప్రమాణంచేశాడు. నేనలాంటిపని చేయమనలేదని స్నాడుగ్రాసు అన్నాడు. స్నాడుగ్రాసుకూడా దీనిలో భాగస్వామే అని, తేలినా సరియైనరుజువు దొరకనందువల్ల అతడు తాను చేయవలసినపని తిన్నగా నిర్వహింపక ఉపేక్ష చేసినాడని సస్పెండు చేశారు. గోపాలకృష్ణయ్యను జైలులో పడవేసిసొమ్ము కక్కేవరకు నిర్బంధించి వుంచారు. శిస్తురసీదు కవుంటరు ఫాయిలు కాగితాలు లెక్కలతో సరిగా వున్నాయా లేవా అని చూడడం మాత్రమే తనపని అనిన్నీ, అవి సరిగానే వున్నాయనిన్నీ, కవుంటరు ఫాయిలులో వసూలు చేసిన దానికన్న గోపాలకృష్ణమ్మ తక్కువ మొత్తాలు వేసినట్లైతే తా నేమిచేయగలననిన్నీ స్నాడ్‌గ్రాసు చెప్పి తాను నిర్దోషినని వాదించాడు. ౧౭౯౪ లో ఇతనికి మళ్లీ పనియిచ్చారు.

రెండవమారు ౧౮౦౦ నాటికే మళ్లీ ఇతనిపైని ఫిర్యాదులు చెలరేగాయి. ఇతని సంజాయిషీకి రివిన్యూ బోర్డువారూ గవర్నమెంటు హర్షించలేదు. ఇతనిని ఛార్జీ వప్పగించవలసిందని క్రౌను అనే దొరను పంపించారు. ఈ క్రౌను వచ్చేటప్పటికి తన అఫీసుదగ్గరకు తుపాకీ బారు మేరదూరంలోకి వస్తే కాల్చివేస్తానని బెదిరించి అతనిఎదటనే లెక్కపుస్తకాలూ రికార్డులూ చిలకసరస్సులో పారవేశాడు. తన టీకమీదికి తేగల

సాక్షి సాధనాలన్నింటినీ అలా మాపుచేసి జిల్లాలో తనకుగల వ్యవహారాలన్నీ మెల్లగా చక్కబెట్టుకొని ఆఖరుకు చెన్నపట్నం వెళ్లాడు.

'జాన్‌లా' అనే ఆయన ౧౯౦౮ లో "గ్లింప్సెస్ ఆఫ్ హిడెన్ ఇండియా" అనే పుస్తకంలో ఈ క్రింది విధంగా వ్రాశాడు.

"స్నాడ్‌గ్రాసు రంభలో కట్టించిన దివ్యభవనాన్ని ఎంతో చక్కగా అలంకరించాడు. తనసాలలలో మంచి గుఱ్ఱాలనూ, ఏనుగులనూ కట్టించి వుంచాడు. పెద్దనవాబులాగు జీవించేవాడు. రంభమారు మూలగావున్నది. చెన్నపట్నంనుంచి కలకత్తా వెళ్లేవారలు సముద్రం మీదనే సరాసరి వెడతారుకాని ఇలాగు రారు. ఎవరైనావస్తే మాత్రం ఇతడు వాళ్లను వదిలిపెట్టేవాడుకాదు. వాళ్లకు విందులుచేసి వేటలు ఏర్పాటుచేసి, ఆదరించేవాడు. ఇతడు కాపురంఉన్న ఇంటికి ఎదురుగా చిలకసముద్రంలో రెండుమైళ్లదూరంలో పదిహేను అడుగుల చతురంగల ఒక చిన్నలంకవున్నది. దానికి బ్రేక్‌ఫాస్టు ఐలెండు అని పేరు. తనపనికి ఎవరూ అంతరాయం కలిగించకుండా ప్రశాంతంగా పనిచేసుకోడానికని ఆలంక మీద ఒక్కచేగది కట్టించి అది తనఆఫీసు అన్నాడు. ఆగదిపైన స్తూపీబురుజులాగు గోపురం ఒకటి కట్టించాడు. ఆబురుజులో ఒకదీపం వేళ్లాడగట్టేవాడు. దీనిని దీపస్తంభం అనేవాడు. తన రివిన్యూలెక్కలూ, రికార్డులూ అన్నీ ఈ గదిలో పెట్టించాడు.

ఈ జిల్లాపరిస్థితులు బాగాలేవని మద్రాసు గవర్నమెంటు పంపినతాఖీదును ఇతడు చిత్తుకాగితాలబుట్టలో పడవేశాడు. లెక్కపుస్తకాలన్నీ చెన్నపట్నం పట్టుకు రావలసిందని మళ్లీ తాఖీదువచ్చింది. దానికి సరియైన సమాధానం వ్రాయలేదు. వర్షాకాలంలో పూరీరేవులోకి ఓడలు సరిగా రాలేవని ఇతడు ఎరుగును. ఇలాగు రెండేళ్లు గడిచినతరువాత అధికారులు కలెక్టరేటును వశంచేసుకొని స్నాడ్‌గ్రాసును అతని పుస్తకాలను చెన్నపట్నం తీసుకొని రావడానికి కొంతమంది సోల్జర్లను పంపడానికి నిశ్చయించారని ఇతనికి తెలిసింది. వీళ్లు ఇక్కడికి రావడానికి ఆరునెలలు పడుతుందని ఇత డెరుగును. వాళ్లు వచ్చే జాడలు ముందుగా తనకు తెలియచేయడానికి వేగులవాళ్లను పెట్టి వాళ్లు వారం రోజుల దూరంలో వున్నారని తెలియగానే ఇతడు లెక్కపుస్తకాలన్నీ ఒక పడవలో పెట్టించి ఒడ్డుకుపట్టుకున్నాడు. పడవ బ్రేక్‌ఫాస్టు లంకకు తీరానికి మధ్యకురాగానే పడవ చీల ఒకటి ఎలాగో వూడి వచ్చింది. ఆపడవ, దానితో పుస్తకాలూ మునిగిపోయాయి. పడవవాళ్లు మాత్రం ఈదుకుంటూ ఒడ్డుకు వచ్చారు. సోల్జర్లు వచ్చినాక స్నాడ్‌గ్రాసు ఈసంగతి ఆ చిన్న దళాధిపతికి చెప్పాడు. అతడు ఏం చేస్తాడు? స్నాడ్‌గ్రాసును చెన్నపట్నం తీసుకొని వెళ్లాడు. *

ఇక బ్రౌను దొర ఏంచేస్తున్నాడో చూద్దాము. ఎలాగైతేనేమి బ్రౌను ఎంతో తంటాలుపడి చాలా సంగతులు బయటికి లాగాడు. వీటినిబట్టి స్నాడ్‌గ్రాసుపైని కేసు పెడదామని మద్రాసు గవర్నమెంటువారు ఆలోచించారు కాని ఇలాంటి కేసు విచారించడానికి చెన్నపట్నం సుప్రీము కోర్టువారికి అధికారం వున్నదా అని అనుమానం కలిగినందువల్ల ఇది మానుకున్నారు. ౧౮౦౦. సంవత్సరం మొదలు ౧౮౦౮ వరకు ఏమీ పని లేకుండా స్నాడ్‌గ్రాసును చెన్నపట్నంలోనే వుండనిచ్చారు. విలియం బెంటిక్ గవర్నరుగా వుండగా ప్రభుత్వంవారు ౧౮౦౮ లో ఇతని పని తీసివేశారు. అంతట స్నాడ్‌గ్రాసు తన డబ్భాడవాలి సర్దుకుని సామానులు తీసికొని ఇంగ్లాండుకు ఓడ ఎక్కాడు. ఇతడు ౨౬ సంవత్సరాలు కంపెనీవారి కొలువులో పని చేసి జీతం కొద్దిపాటిదైనా పెద్దసంపద ఆర్జించాడు. ఇతడు తనసంపదతోపాటు ఇంగ్లాండుకు పరువు ప్రతిష్ఠలు తెచ్చుకోనందువల్ల తూర్పు ఇండియాకంపెనీడైరక్టర్లు తమ ఉద్యోగుల కిచ్చే పింఛను ఇతనికి ఇవ్వడానికి నిరాకరించారు. దీనికి ఉపాయమేమిటని ఇతడు ఆలోచించాడు. తనహక్కు నిలబెట్టుకోవాలనీ, కక్ష సాధించాలనీ ఇతనికి బుద్ధిపుట్టింది. తనకు న్యాయం చేయకపోతే తనకూ

* (Glimpses of Hidden India - John Law 1908 pp. 91-93)

కష్టం కలిగేటట్లు ప్రవర్తించవలసి వస్తుందని ముందుగా డైరెక్టర్లను ఇతడు హెచ్చరించాడు. ఈ బెదిరింపులకు వారు ఏమీ జవాబు చెప్పక ఉపేక్షించారు. కొన్నాళ్లు గడవనిచ్చి ఇతడు కార్యాచరణకు పూనుకున్నాడు. చిరిగిపోయిన పాతదుస్తులు పాకీవాళ్లు వీధులూడిచే చీపురు కట్టా కొని, ఆ పాతదుస్తులు వేసుకొని చీపురుతో లీడెన్‌హోలు వీధిలో తూర్పుఇండియా కంపెనీవారి దివ్యభవనం ఎదుటనిలిచి రోడ్డు ఊడ్చడం ప్రారంభించాడు. తాను ఎవరో ఇతరులకు తెలియకుండా ప్రచ్ఛన్నంగాగాక, బహిరంగంగా వచ్చిపోయేవారితో కంపెనీవారికి ఇండియాలో వున్న మంచి ధనవంతమైన రాష్ట్రంలో తాను ఒకజిల్లాకు కలెక్టరుగా పనిచేసినా వనిన్నీ వారికింద తాను ఇన్ని సంవత్సరాలు కష్టపడి నమ్మకంగా పనిచేసినప్పటికీ తన అవసాన కాలంలో ఏమీ యివ్వకుండా తినడానికికూడు లేకుండా వీధులలో ముష్టియెత్తుకొని బ్రతకమని వదిలివేశారనిన్నీ తనకథ చిత్రవిచిత్రముగా వర్ణిస్తూ అతి దీనంగా చెప్పుకో సాగినాడు. ఇప్పటివలెనే ఆరోజులలోకూడా లీడెన్‌హోలువీధి లండనులో వచ్చిపోయే వారితోనిండి కిటకిటలాడే రాజవీధి. తూర్పుదేశపు సంపదలకు ఇంగ్లాండుకుగల పరస్పర సంబంధానికి బాహ్యచిహ్నంగా ఆవీధిలో కంపెనీవారి దివ్యభవనం అందరికీ కనబడుతూ వుండేది. తూర్పుదేశంలో సంపదలార్జించి వచ్చిన దొరలను నవాబులని చెప్పకునేవారు. వీళ్లు లెక్కలేనంతధన మార్జించి అధన కనకవస్తువాహనాలలో దొర్లుతూ ఒళ్లుపైని తెలియక సౌఖ్యాలు అనుభవిస్తూ నీతినియమాలులేక కళ్లు నెత్తినిపెట్టుకొని ప్రవర్తించడాన్ని గురించిన్నీ ప్రజలు ప్రత్యక్షంగా చూస్తూ కథలలోవింటూ నాటకాలలో దర్శిస్తూవుండేవారు. ఇట్టిస్థితిలో ఆ ఇండియాలో పనిచేసివచ్చిన నిర్భాగ్యుడైన ఈ ఉద్యోగి ఈ వీధిలోనే ఇలాగ పాకీపని చేస్తూవుండడంచూసి అనేకమంది ఇది ఏమిటని ఆలోచించడం ప్రారంభించారు. లండన్ నగరంలో గొప్పవారు నివసించే పడమటిభాగంలో దీనిని గురించిన గుసగుసలు బయలుదేరాయి. స్నాడ్‌గ్రాసు కూడా తానువేసిన వేషానికి అనుగుణ్యంగానే ప్రవర్తించేవాడు. పాపం, అన్యాయం జరిగిన కంపెనీ ఉద్యోగి అనిచెప్పి ఎవరైనా పెన్నీలు (మనదేశపు నాణెం నాలుగుడబ్బులు) యిస్తే కృతజ్ఞతతో పుచ్చుకొని జేబులో వేసుకొనేవాడు. ఇతడీ కంపెనీభవనం ఎదుట ఇలావుండడం చూసేటప్పటికి కంపెనీ డైరెక్టర్లకు తలవంపుగా తోచింది. అందులో ముఖ్యంగా ఇతడు చీపురుపెట్టివూడ్చే పెద్దమెట్లపైనివున్న పెద్ద సింహద్వారందగ్గరనే ఈ డైరక్టర్లు తమ గుఱ్ఱపు సార్టు బండ్లలోదిగి లోపలికి వెళ్లవలసివచ్చేది. ఈ దివ్యభవనానికి వెనక ఒక చిన్నసందులోనుండి లోపలికి పోవడానికి ఇంకోదారివున్నమాట నిజమేకాని అది నౌకర్లకోసం ఏర్పడినదారి. ఈ పాపిష్టిముండాకొడుకు మొఖం కనపడకుండానూ అక్కడ ఈ చిత్రం చూస్తూ నిలబడినవాళ్ల లేవిడీలు తప్పించుకోడానికిన్నీ అలాగు సందులోనుంచి లోపలికిదూరడం వారికి చాలాపరువు తక్కువగాతోచింది. పోనీ ఒక పోలీసువాడినిపిలిచి ఈ "న్యూసెన్సు" మాన్పిద్దామనుకుంటే ఇతడేమినేరం చేశాడని పిర్యాదుచేయగలరు? స్నాడ్‌గ్రాసు తన చర్యలవల్ల ఎలాంటినేరమూ చేయడంలేదు. మునిసిపాలిటీనిబంధనలలో దేనినీ మీరడంలేదు. పైగాఅతడు చేసేపని పరోపకారంగాకూడావున్నది. ముఖ్యంగా వర్షంకురిసి బురదగా వున్నరోజున మహోపకారంగానూ వున్నది. అదిగాక అతనిపట్ల ప్రజలందరికీ అమితమైన జాలి కలుగుతూ వున్నది.

ఈ కంపెనీ డైరక్టర్ల కోర్టువారికి హిందూదేశంపైని అమితమైన అధికారాలున్నాయి. అక్కడ తమ నిరంకుశాధికారాలను చలాయించడంలో వీరు ఏమాత్రమూ వెనుదీయరు; ఎంత క్రూరంగానైనా ప్రవర్తిస్తారు; కాని తమ కార్యాలయం సమ్ముఖం ఎదుటనే తమ కిందపూర్వం పనిచేసిన తాబేదారుడొకడు తమ అధికారాన్ని ధిక్కరించి నవ్వులాటుచేస్తువుంటే వీరు దీనికే ప్రతిక్రియ చేయలేక పోతున్నారు. ఇది చూచి ఇతరులుకూడా ఇలాటి పెంకితనాలు మొదలుపెడతారేమో! అందువల్ల డైరెక్టర్ల కోర్టువారు మొదట కోపంతో మండిపడినా వీధిలో ఈ అప్రతిష్ఠ మాన్పుకోడానికి ఏదో ఒక మార్గం యోచించక తప్పినదికాదు. స్నాడ్‌గ్రాసుతో రాజీ చేసుకోవడమే ఉత్తమమార్గంగా కనబడింది. ముందుగా అతడు చేస్తూవున్న

చర్య మానివేస్తే అతని వ్యవహారం మళ్లీ ఆలోచిస్తామని కబురంపారు. అతడు చాల మర్యాదగా తనతోపాటు ఉద్యోగం చేసినవారికి న్యాయంగా వచ్చే పింఛను తన పని తొలగించిన తేదీ లగాయతూ తనకు కూడా మంజూరు చేసేవరకు తన చర్య విరమించనని మళ్లీ కబురంపాడు. డైరెక్టర్లున్నూ వారి ఛైర్మనుగారున్నూ బింకాలు మానివేసి స్నాడ్ గ్రాసు కోరికలను వెల్లడిచేస్తూ తీర్మానాలు చేశారు. అంతట ఆ మర్నాడు స్నాడ్ గ్రాసు మంచి కొత్త సూటు దొరటోపీ వేసుకొని జోడు గుర్రాలబండి యెక్కి* డైరెక్టర్ల కోర్టువారికి వందనాలర్పించడానికి వచ్చి అయ్యా ఇప్పుడు మీరు నా ఆదాయం సాలుకు ౫ వేల పౌనులు అయ్యేటట్టు చేసినారని అన్నాడట! ఈ మాట వినేటప్పటికి వాళ్లందరూ తెల్లపోయారు ఈ దృశ్యం సరిగా వర్ణించడానికి ఎవరితరము?

స్నాడ్ గ్రాసు చిలక సరస్సు దగ్గర రుచి మరగిన సౌఖ్యాల నన్నిటినీ మళ్లీ స్వేచ్ఛగా అనుభవించడానికి మళ్లీ అతనికి అవకాశం కలిగింది! అతడు మళ్లీ తలయెత్తాడు.

ఇప్పటిలాగే ఆ రోజులలో షౌకీళ్లా లందరూ నివసించే మే ఫెయిరులో చెస్టరు ఫీల్డువీధిలో ఒకదివ్య భవనాన్ని ఇతడు తీసుకున్నాడు. దానిని చక్కగా అలంకరించాడు. కొన్నాళ్లు అయ్యేటప్పటికి ఉద్యోగరీత్యా అతనికి తటస్థించినలోటు పాటులు అందరూ మరిచిపోయారో. లేక ఇలాంటిలోపాలు అందరికీ వుంటాయని సరిపెట్టుకున్నారో. కాని అందరూ అతనిని మర్యాదచేసేవారు. తన కాలంలో ఇండియానుండి వచ్చిన ప్రముఖులైన వారిలో ఒకడైనాడు. ఇలాగు అతడు నలుగురిలో గౌరవంగా వుంటూ ౧౮౩౦లో ఓరియంటల్ క్లబ్బు స్థాపించడానికి కారకుడైనాడు. దానిలో ఇండియాలో గవర్నర్లుగాను సేనానులుగాను పనిచేసిన డ్యూక్ ఆఫ్ వెల్లింగ్టన్, విలియం బెంటింకు. సర్ జాన్ మాల్కులం సర్ థామస్ హిస్లప్ మొదలగువారు ఇతనితోపాటు సభ్యులైనారు. ఇతడు మెరైన్ సొసైటీలో ౧౫ సంవత్సరాలు సభ్యుడుగా వుండినాడు. విమెన్సు ఆస్పిటలుకుకూడా ఇతడు పోషకుడుగా వుండినాడు ఇలాగు లండనులో పేరెన్నికపొందిన వారిలో ఒకడుగా నుంటూ ఇతడు ౧౮౩౪-వ సంవత్సరం ఆగస్టునెల ౨౯-వ తేదిన దివంగతుడైనాడు. చనిపోవడానికి మూడేండ్ల క్రిందనే ఒకవిల్లు వ్రాశాడు. ఇతడు రసెల్ అనేవితంతుపుత్రియొక్క పెళ్లిగాని పెద్దకుమార్తె ఎలిజాకు ఒకలక్ష ౭౫ వేలపౌనులు చెంద చేసెననీ, దీనికి కారణం ఆమెతండ్రి తనపట్ల దయగా వుండడమే ననీన్నీ జంటిల్మెన్సు మాగజీనులో ప్రకటించారు. కాని ఇది సరికాదనిన్నీ, ఆవిల్లు తాను చూచితిననిన్నీ ఇండియాలో చిలకసరస్సుతీరం దగ్గర తనకువున్న ఇంటినీ, భూమినీ తనస్నేహితుడైన ఫౌండ్లింగు ఆసుపత్రిలోవున్న గేబ్రియలుగిల్బర్టుకు చెంద చేసినాడనిన్నీ, తన స్నేహితులకూ స్నేహితురాండ్రకూ యీ క్రింది విధంగా చెంద చేసెననీ ఛార్లెస్ లాసేజ్ గారూ మెమొరీస్ ఆఫ్ మద్రాస్ (Memories of Madras) అని తాను రచించిన పుస్తకంలో వ్రాశారు. చూడుడు పుటలు ౧౯౧-౨౦౪. స్నాడ్ గ్రాసు వ్రాసిన మరణశాసనము ప్రకారము అతడు చెందచేసిన ఆస్తిచాలా వున్నది:—

అప్పర్ గిల్డు స్ట్రీటు ఫౌండ్లింగ్ ఆస్పిటలులో గేబ్రేల్ గిల్బెటుకు, రంభలో చిలక సరస్సుఒడ్డున వున్న ఇల్లు, భూమి, గడచిన ౩౦ సంllలనుంచి ఖాళీగావుండి కంపెనీవారి తాలూకూ ౨౫౦౦ పౌనుల బాండుకింద వుంటూవున్న దానిని ఇచ్చినాడు.

పౌ. ౪౦౦౦-౦-౦. ఎలిజారస్సెల్ నూ, గిల్బెటునూ, హ్యూ ఎడ్వర్డ్సునూ, మేజర్ జాక్ స్మిత్తును ఎగ్జిక్యూ

*ఈకథ కొన్ని సంవత్సరాలకిందట పయొనీరుపత్రిక వ్రాసింది. బెయిలీగారు కూడా మళ్లీ వ్రాశారు. అతడు నాలుగు గుర్రాల బండిలో వెళ్లాడని పాఠాంతరము.

టర్లుగా నియమించి, వారికి చెరివక వేయిపౌనులు మొత్తం ౪౦౦౦-౦-౦ లు యిచ్చాడు.

పౌనులు. ౧౦౦౦-౦-౦ ఎలిజబెత్తు గిల్లెటుకూ, మిసెస్ కవర్లుకూ దానిపైని అయివేజీ యివ్వగ లందులకూ.

పౌ. ౧౦౦౦-౦-౦ అనీశ్రీకి
,, ౧౦౦౦-౦-౦ చార్లటీ హంప్సైడ్‌కు
,, ౪౦౦-౦-౦ థామస్‌ఫ్లక్‌కు
,, ౩౦౦-౦-౦ హెన్రీబాసన్‌కు
,, ౨౦౦-౦-౦ రెబెకాపాట్రిక్కి
,, ౧౦౦-౦-౦ పారాస్లిన్‌సన్‌కు
,, ౧౦౦౦-౦-౦ మెరైన్ సొసైటీ ట్రస్టీలకూ
,, ౧౦౦౦-౦-౦ సీమెన్సు ఆసుపత్రికి.

౫౦౦౦-౦-౦ తనసోదరికి దానిపైన అయివజు యిచ్చుటకు, ఇదిగాక తనకు సాలుకు ౧౩౦౦ పౌనులు ఆదాయము వచ్చేరొఖ్ఖం ౪౦ వేలపౌనుల విలువకల పడిలకుల ప్రాంకులు ప్యారిసులో పత్రములువున్నవనిన్నీ, ఈ పత్రములున్నూ ఫస్టరుఫీల్డు వీధిలోవున్న ౧౦ నెం బరుయిల్లు అందులోవుండే సామానులున్నూ సజ్జపు బండి ఇతరచరాస్తిన్ని మరణశాసనంలో చెప్పకుండా విడిచిన ఆస్తియావత్తున్నూ ఎలిజారసెల్ కన్యకు చెందచేయుచున్నావనిన్నీ, మరణశాసనం ప్రకారం మిగిలినఆస్తి తన ఎగ్జిక్యూటర్లకు చెందవలెవనిన్నీ శాసించాడు. రంథిలోవున్న స్పానిడ్‌గ్రాము తాలూకు భవనం యిప్పుడు కల్లికోటరాజాగారి ఆధీనంలోవున్నది.

ప్రేయసీ

శ్రీ పెండెం సూర్యనారాయణరావు

జాబిల్లి వెలుగుచే
జాలువారెడు మోము
నీలాభ్ర పటలిచే
మాటుపడియేనా ?
    లేకున్న ప్రేయసీ
    గాంచగాలేనా ?

పసిడినే నిరసించు
పరువంపు మైచాయ
సంధ్యాతపంబులో
సమసిపోయేనా ?
    లేకున్న ప్రేయసీ
    నిను గాంచలేనా ?

కలువరేకులసౌరు
దిలకించు కనుగవల్
రేరాజు రాకచే
ముకుళితం బయ్యేనా ?
    లేకున్న ప్రేయసీ
    గాంచగా రావా ?

చిరుమొగ్గలను మీటు
తంత్రీస్వనంబులు
మందానిలంబులో
మరగిపోయేనా ?
    లేకున్న ప్రేయసీ
    నే వినగలేనా ?

శ్రుతిపుటంబుల కెక్కి
మది గరంచెడుపాట
కోకిలారవములో
కూడిపోయేనా ?
    లేకున్న ప్రేయసీ
    వినిపింపలేవా ?

మాద్రి

శ్రీ మల్లాది రామకృష్ణశాస్త్రి

౧

'నేనేం చేతునే మాతల్లీ! కన్నకడుపు అని అయినా జాలిలేకుండా ఇంత కటికవాడైనాడేమే నీతండ్రి!'

'అదేమిటి అమ్మమ్మా - నాన్న నాకోసమే ... నేను సుఖపడాలనే కాదూ ... చేసే యీ నిర్వాహకం!'

'హామ్యో! నిర్భాగ్యురాలా ... నల్లనివన్నీ నీళ్లూ, తెల్లనివన్నీ పాలూ నీకంటికి... ఏలా బ్రతికి బట్టకడతావే.'

'ఇక, కట్టే వన్నీ బనారసుచీరలే! పెట్టిన నగపెట్టకుండా, తొడిగిన రవిక తొడగకుండా ... ఓఁ ... మహారాణి నాతాను, నాకేం ... తీపెళ్లిందా? ... ఎంత వైభవం?'

'...భళ్లున తెల్లవారినట్టే ఉంది!'

'సందె పడేటప్పటికి గూట దీపం పెట్టే వారు లేరనేనా ... పాపం ... ఆతడు ఇంత తొందరపడుతూంది; మరేం, అంత ఊసు తప్పయితే, మగవాడికి కూడా విధవరికం మనశాస్త్రాల్లో వ్రాసిపెట్టించకపోయినారూ? ఆపిల్లదానికి భూమ్మీద అన్నోదకాలు కరవై ... అది పోయిందికదా అని ... ఇవతల ఈతడు అఘోరించుతూ కూర్చుండవలసినంత అవసరం ఏం వచ్చిందీ? తెల్లవారితే అప్పుడే నాలుగామెనా...యీవారం ఏలాగో కళ్లమూసుకుంటే మైలస్నానం... మంగళస్నానం...రెండూ ఓమారే...'

'ఏమోలే, నీ కర్మానికి ... ఎవరు కర్తలు...'

'నా అదృష్టదేవతలు!...నోయాలసిన నోములకుఫలం...అప్పుడే అడ్వాన్సుగా నాకు దక్కుతూంటే ... చూసి చంకలు కొట్టుకుంటూ సంబరపడటానికి బదులు, ఏమిటి నిండిన యింట్లో కూర్చుని...ఇలా ఆగాయిత్యం'...

'చాల్లే... నాతోబాటు సంతోషించాలి కాని... బిక్కమొగం వేసుకుని లేనిపోని చిక్కు తెచ్చిపెట్టక ... ఇంకా వ్యవధిఉందా...యీలోపుగా మళ్లా తలుపుదగ్గిర పాటలూ ... తలుపు గడియ పడకముందు పాడాలిసిన పాటలూ...అప్పుడు నట్టుపడకుండా...ఓమారు వల్లించుకో...'

... ...

'కృష్ణా—

నిన్ను ఇంత చనువుగా పేరుపెట్టి పిలవలేదు...సిగ్గు విడిచి నీమొదటపడి మాట్లాడలేదు.'

'ఇప్పుడు...సిగ్గుపడి లాభంలేదు.'

'నా మనసులో ఏమున్నదో నీకు అంతు చిక్కించకపోయినా ... నీమనసులో కోరికలు ... ఎప్పటికప్పుడు, నీవు కిటికీదగ్గర నిలుచున్నప్పుడల్లా, నీచూపులు నాకు తెలుపుతూనే ఉన్నవి...

'కాని, ప్రయోజనం లేదు ... అందని ద్రాక్షపండు... అది ఎవరి దోసిలిలో రాలితే ... మనకు ఒరిగేది ఏముంది ... అని మనసును వెన్నగా మళ్లించుకో...'

'నీకు అంత యిష్టమైతే ... అవసరమైతే... నన్ను జ్ఞాపకం ఉంచుకో!'

... ...

'తాతయ్యా! ...నవలల్లో చదువుతాం చూడు...పెద్దకోపం వచ్చినప్పుడు అందులో వీరుడు ఏంచేస్తాడు?-

'పళ్లు పటపటలాడించి జుట్టుపీక్కుంటూ'

'పాపం నీకాయోగం లేదుకదా ... ఈ వార్ధక్యంలో ... ఇదే ఇంకో పాతికేళ్ల క్రిందనైతేనా...'

'కాదులే... అప్పుడైనా నీ కాఘాన్ని వచ్చేదికాదులే...యీ సినిమాలు ముదిరిన తరువాతనేగా ... నాలాంటి వెర్రిపిల్లలు కళ్లు తెరిచింది...'

'కంట నీరుపెట్టావో ... నామనసు చివుక్కుమంటుంది...నడుంకట్టుకుని పెత్తనం చేయవలసినవాడవు...జబ్బలు నవరించుకో.'

... ...

౨

'గృహిణి వచ్చి గూట దీపం పెట్టగానే...'

'మీకు-గుండె గుభీలుమనేలా గుంది అత్తా!...తెలిసినవారు, ఏలానడవాలో తీర్చిదిద్దుకోండి...'

'తెలిసింది...నా తెలివి తెల్లవారమట్టే హాయ్యో భగవంతుడా! మావాడిబ్రతుకు చివరకు ఇలా అఘోరించిందేమా అని ... నడవాలో కంట ఒత్తివేసుకుని పడగాపులు పడి...ఆలకిస్తున్నా...వాడిప్రాణానికి...'

'నేను డాపురించింది...ఆయన సుఖంగా ఉండటానికే కాదండీ...'

'ఈ శ్రీరంగనీతుల కేం...సందేపడగానే ... ఇప్పుడున్నబుద్ధి ... వాడు చెప్పలేక...చెప్ప లేక...పిచ్చపాడగట్టు...నాదగ్గిర బావురు మన్నాడు...సరి, చూద్దనుగదా... నీవాలకం...ఆడజన్మ ఎత్తింది...అణగి మణగిపడి ఉండటానికా ... మగవాడిని రాచి రంపాన పెట్టడానికా...అక్కర లేని దానవు... అక్కర లేనట్టుగానే ఉండలేకపోయావూ? లేక...ఏరాజ్యాలన్నా ఏలుదా మనా ... యీాదిలాసా ?'

'వారూ మీరూ ... ఏరీ కోరీ కట్టబెట్టింది...యీ రాజ్యాన్నేకదా, ఏలడానికి! ఇంతకన్నా ఎక్కువ ... ఎక్కడమాత్రం దొరుకుతుందా?'

'అజ్ఞానం ఉంటేనా ... ఏలుకునేవాడు ఎంత పరితపించిపోతూన్నాడో అని కనికరం నీకు ఉంటేనా?...'

'—అమ్మా!

నా జన్మకు ఇహ సుఖపడేయోగం లేదేమోనమ్మా ... పెళ్లినాడు మెడనుపడ్డ జంధ్యం ... పెద్దదానితోనే పెరిగిపోయిందమ్మా...ఎన్నిముడులు వేసినాఏంలాభం...'

'అయ్యో నాతండ్రీ! ... చూసి చూసి నీ కీరామ్ముల కుంపటి ఎత్తానేమిరా? ఈ శిఖండితో ఏలా వేగుతావయ్యా!'

'ఏనాడు కష్టంతోస్తే...'జా పరమేశ్వరా' అని ఏకాళో లేచిపోతాను. నాపీడ

విరగక అయిపోతుంది... పెళ్లాం ఉన్నా... సన్యాసినే...'

'నా బొందిలో ఊపిరుండగా... నీకు వచ్చిన ఫరవా ఏమీ లేదురా, నాయనా నీవాకిలి ఊడ్చటానికి వచ్చిన బానిస కూతురు... నీచెప్పుచేతల్లో పడి ఉండక ఏ చెరువునీళ్లు తాగుతుందో చూస్తానుగా... మొండికి మొండే ప్రతి... నీవు లాలించినకొద్దీ దాని ఆగడం ఇలాగే రెచ్చిపోతుంది. నాలుగుచరిచి అన్నా లొంగదీసుకోవాలి కాని... చెట్టైవంగనిది... ఇకముందు నీపాట్లు అడిగావూ... ఎద్దు నడిగి గంత కడతారటరా... ఎక్కడన్నా ఉందా ఇది... నీయిష్టం ఇక... అంతా నీచేతులో ఉంది...'

... ...

'మంచినీళ్లు కావాలి!'

'మీ అమ్మగారిని అడగండి'

'ఎంతమాట అన్నావూ! మానాభిమానాలు ఏకోర్డానా లేవుగదా... అమ్మని అడగాలా అంట!... అయితే మరి, బొమ్మవు నీ వెందుకూ... తినిపెట్టడానికా...'

'కాదు ... కనిపెంచడానికి తల ఒగ్గక పోతే... తినే ముద్దకూ కరువు వస్తుంది.'

'ఆమాట ఎత్తితే... నీకు ఎక్కడలేని తలనొప్పీ... వేయిపుట్లు జ్వరమూ ముంచుకు వస్తుంది...'

'అవును ... నాముఖానే ప్రొద్దుపొడిచింది... నేనూ ఓమనిషినే...'

'నేను ... ప్రాకును... అదేనా నీవనేది... మూడు రోజులనుంచీ వళ్లు నలసలా కాగుతూంది... ఆశ్చేదిక్కు ఉంటేనా...'

'అన్నింటికీ మీకు దొరికింది... అదే వంక ... ఇలా అనుక్షణం పట్టి పల్లార్చుతూంటే ... ఎవతె బ్రతుకుతుంది ... మీ చేతుల్లో... ఈ కడగండ్లుగడిచి... పోయిందే అదృష్టవంతురా లనుకుంటే ... దానికి ప్రతిగా మళ్లా నేను వెలశాను ... వంటింట్లోకుండేలు ... మన్ని తప్పించుకుపోలేదు కదా అనేకాదూ మీ చెలగాటం...'

'అలా దోవకు రా...'

'మీకు ... ప్రాణంమీదన్నా ఆశ లేదూ?'

'ప్రాణంమీదకన్నా కూడా...'

'అంతేనా...'

'ఆహా ... బ్రతికిన నాలుగుగడియలూ సుఖపడకపోతే...'

'నేను ఎంత చెప్పినా... వినరు; మొర పెట్టుకున్నా ఆలకించరూ ... ఇక మనకూ ...పశువులకూ ఏమిటి తేడా...'

'పదిమాట్లకు ... వేయిమాట్లకు నేను పశువునే...నిన్ను చేసుకున్న తరువాత... నాకు అభిమానం ఎందుకూ? ఎంత వదరినా ఇప్పుడు నిన్ను వదిలేది లేదు... చూద్దాం... నీతాత ఎవరు అడ్డం వస్తాడో...పద...'

'తాతజోలి ఎందుకులెండి ... ఆ కీర్తి నేనే దక్కించుకుంటాను...'

3

నాలుగు గడియల్లో ఎంతముంచుకు వచ్చింది...నా బంగారుతండ్రిని నీ పొట్టను పెట్టుకుంటావటే మహామారీ! ... తోడ కాదు... దీన్ని నిలువునా చీల్చండయ్యా

తండ్రుల్లారా...మాపాలిటికి ఎక్కడ దాపురించావే...నీముఖం...'

'ఊరుకోండి అత్తా...మన మేంచేయగలము? ఆమహారాజుకు భూమ్మీద చిట్టి దుప్పి కరువైపోయింది. పోయినవారితో మనం పోతామా... పోగలమా?... తాతయ్యా! పాపం...మా వాళ్లకు ఎంత కామాటం అనుకున్నావు? స్వంతవ్యవసాయమా... ఇచ్చిపుచ్చుకోవడాలూ... గంపంత వ్యవహారం...ఒక్కర్తే తిప్పలుపడాలి ఇక...అయినా మెలిగినచేయికనుక ఇబ్బంది ఉండదులే...'

'ఏమనుకోమాకండమ్మా ... పైత్యించి వెర్రిమాటలు వస్తున్నాయి దానికి...'

'నీవూ నీ మనుమరాలూ, కట్టకట్టుకుని గంగలో దూకండి...'

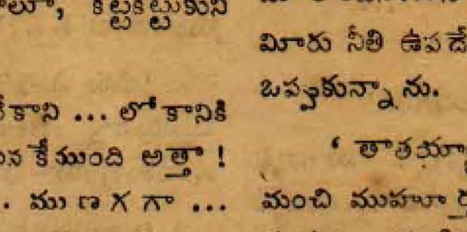
'—దూకమంటారేకాని ... లోకానికి వెరవాలిసిన అవసరం మనకేముంది అత్తా! ముణిగిన వారు ... మునగగా ... ఒడ్డుకు చేరినవాళ్లు...వంతు దీర్చుకోవద్దూ? కాదా మరి... తాతయ్యా!... సహధర్మచారిణి మరోవిధంగా నడుచుకుంటే ఆలోకంలో ఉన్న ఆయన మనసు ఎంతో బాధపడిపోదూ?...ఆయనే మిగిలి...దైవవశాన నేనే రాలిపోయి ఉంటే... ఆ సద్బ్రాహ్మణుడు... అత్తగారూ మూడోనాటికల్లా... గుమ్మటంలాంటి పడుచును ఎక్కడనుంచో ఏరి కోరి వెదుక్కు తెచ్చుకుని గృహపావనం చేసుకునేవారేనా?

'ఉత్తమగతుల ప్రాప్తి ఆశించేదాన్నే అయితే...ఆయన అడుగుజాడల్లో మెలిగితే ...నాకు ఎన్నిక ఉంది కాని...

'అత్తయ్యా! ఉరిమిచూడబోకండి శుభమస్తు అనడానికి బదులు నేనేమి లోపం చేయను...

'స్వరూపాలకి భేదమే కాని...భగవంతుడు నిర్దేశించిన వైవాహిక ధర్మస్వరూపం మారలేదని...నాపెళ్లినాడు... పెద్దలందరికీ మీరు నీతి ఉపదేశించినవారు కారండీ!... ఒప్పుకున్నాను.

'తాతయ్యా!... మైల వెళ్లిపోగానే మంచి ముహూర్తం ఏర్పాటు చేయి...... కృష్ణుని పెండ్లికొడుకును చేయించు ... కోపంతో కొరకొరలాడు... అంతే, నీపుణ్యమాయెను కాని... పండ్లు కొరకబోకు... మళ్లా కట్టించడం...ఇప్పుడు నాన్నకు మళ్లా అదో అదనపు ఖర్చు.

ఆంధ్రతేజము

శ్రీ ఉదయగిరి సన్యాసిరాజు

మనుమసిద్ధి నెల్లూరుపురమును పాలించుచుండెను. 'తిక్కన' కవి అతని మంత్రి రాజ్యభారమును వహించుచుండెను. తిక్కన నిర్వచనోత్తర రామాయణమును రచించి ప్రభువగు మనుమసిద్ధికిఁ గృతియిచ్చెను.

మనుమసిద్ధి కా కాలమున జుట్టుప్రక్కలనున్న రాజులెల్లరు శత్రువులే. మనుమసిద్ధి బలహీనతను గుర్తించి, వారు సైన్యములను గూర్చుకొని, యుద్ధమునకు సంసిద్ధులైరి. వారికి 'కంచి' పరిపాలించుచున్న (పాండ్యరాజు) జటవర్మపాండ్యరాజు నాయకుఁ డయ్యెను. మనుమసిద్ధి వారితో యుద్ధముచేసెను. జయము సంశయాస్పదమని తలంచి మనుమసిద్ధి 'కందుకూరిసీమ'కుఁ బాఱిపోయి దాగుకొనెను.

ఓరుగల్లును గణపతిదేవుడు పరిపాలించుచుండెను. ఆంధ్రదేశమునందలి 'రేనాఁడు' 'గండికోట' మున్నగు చిన్నిచిన్ని రాజ్యములను జయించి యతఁడు ముందునకు సాగుచుండెను. కవితిక్కన యతనికి మనుమసిద్ధి దురవస్థ జెప్పెను. నెల్లూరునుండి పాండ్యరాజును వెడలగొట్టి మమ్ము రక్షింపుమని యతఁడు గణపతిదేవునిఁ బ్రార్థించెను.

గణపతిదేవుఁ డంగుల కియ్యకొని పాండ్యరాజునకు సంధిరాయబార మంపెను.

పాండ్యరాజు సంధి కిష్టపడలేదు. గణపతిదేవునకు జటవర్మపాండ్యరాజునకు 'నెల్లూరు'లో యుద్ధముజరిగెను. పాండ్యరాజోడి పాఱిపోయెను. మనుమసిద్ధి మరల సింహాసనాసీనుఁడై గణపతిదేవునికి తన కృతజ్ఞతను వెల్లడించెను. గణపతిదేవునిఁ జిన్ననాఁట కైత్రపాలుఁడను యాదవరాజు పరిభవించెను. గణపతిదేవుఁడెపుడైన పగసాధింప దలపోయుచుండెను. ఇప్పుడు తగిన సహాయము లభించెను. కావున గణపతిదేవుఁడు మనుమసిద్ధితో గూడుకొని శోణపురరాజగు కైత్రపాలునిపై దండెత్తెను.

కైత్రపాలునకును, గణపతిదేవునికిని ఘోరయుద్ధము జరిగెను. కైత్రపాలుఁడు వీరస్వర్గ మందెను. గణపతి సంపూర్ణవిజయ మందెను. 'గణపతి' కైత్రపాలుని కొడుకుల నాదరించి శోణరాజ్యమునుఁ బంచియిచ్చెను. సామంతరాజులు 'భళి' యనునట్లు — ఆంధ్రదేశమునకు రాజధానియైన ఓరుగల్లులో "గణపతి దేవుఁడు" పట్టాభిషిక్తుఁడై ప్రజల గన్నబిడ్డలవోలె బాలించుచుండెను. 'కవితిక్కన' ఆంధ్ర చక్రవర్తిలోనున్న 'ఆంధ్రతేజము'ను గుర్తించి యద్భుతమందెను.

౧

పూలఁ జెన్నొందు తేనియ గ్రోలునపుడు
చిలుక లెంతయు వింతగా బలుకుచుండ
కొదమతేటులు గానమింపొదవఁ జేయ
నేటినీట మునింగి నీరాటలాడి
బసిడిరంగారుఫలముల మెసవునపుడు
మెల్లమెల్లన సౌరభ మెల్లగొనుచుఁ

చాల మందంబుగాఁ బిల్లగాలి వీవఁ
గిలకిలమటంచు సకలపక్షులు గులుకగ
వింతచెలువు వహించు వసంతవేళ
మేటిపూదోట నెల్లూరుపీటికోట.

ఆ పువుఁదోటఁ జానలు ని
   జాస్యవినిర్గతహాసచంద్రికల్
మాపును తేపు నింపగ మ
   నంబున నొండొకచింత దక్కి భూ
మీపరిపాలనం బొకని
   మేషము జేయక మన్మసిద్ధి భూ
మీపతి యొప్పుచుండె నుప
   మింపగరాని సిరిన్ రహించుచున్.

సకలశాస్త్రపురాణవిజ్ఞానధనుఁడు
చతురమతి కవితిక్కనభూసురుండు
మనుమభూపతిమంత్రి యామండలమ్ము
హాయిగా నేలుచుండెఁ బ్రజాళి వొగడ.

జననాథుం డొకనాఁడు వేడుక నిజా
   స్థానంబునందుండి ప
ల్కెను గంభీరముగా "నెవం డిపుడు మ
   త్కీర్తిన్ బ్రతిష్ఠించు నా
తనకావ్యంబు రచించి మా కొసగు నా
   ధన్యాత్ముఁ డేమేమి కో
రిన నిత్తున్ గవివర్యులార ! ననుధా
   త్రిన్ ధన్యు గావింపరే.

తెలుఁగుప్రజల్ నిజంబుగ స్వ
   దేహములన్ దొలినెత్తు రన్న బా
సల దలమానికంబయిన
   చక్కని తేటతెనుంగు మాని యా
త్మలఁ బరభాష లెన్నరు స్వ
   మాత లొసంగెడుపాలు రోసి య
న్యలలన లిచ్చుపాలకయి
   యాశ వహింతురె పాపలేనియున్!

తెలుఁగుంబలుకులచేడియ
జిలిబిలిపలుకులను వినగఁ జిత్తము పుట్టున్
సలలితముగ నొకకబ్బముఁ   [మాకున్."
దెలుఁగున రచియించి యీరె దృతగతి

ఇక్కరణిఁ బలుక సభ్యులు
"తిక్కనకవి యొకఁడ తీర్చు దేవరకోర్కెన్
దక్కినవారలు పూనినఁ
దక్కదుమాట"యనినారు ధైర్యముతోడన్.

చిరునగవు మోముదమ్మికిఁ జెలువొసంగ
మన్మభూపతి పలికెను "మంత్రిమామ!
"పలుకుల మిటారి నాకుఁ బెండిలి యొనర్చి
యల్లునిగ గారవించుట చెల్లు నీకు!"

ఆ నుడు లాలకించి కవు
   లందఱు మానము బూనియుండ బ్ర
జ్ఞానిధి మంత్రితిక్కన ని
   జప్రభుఁ బల్కె "సమర్థులయ్యు నన్
బూని కృతార్థుఁ జేయఁదల
   పోసి కవీంద్రులు భారమెల్ల నా
పైనిడినారు, మేలు నర
   పాలక! పూనెదఁ గార్యభారమున్."

మనుమసిద్ధిరాజు మనమున నుప్పొంగి
కప్పురంపువిడెముఁ గవి కొసంగె
రాజునాజ్ఞఁ గవియు రామచరిత్రమ్ము
హృద్యపద్యముల రచింపఁదొడగె.

పెడపెడ తొక్కుమాటలఁ దేనెఁ జిలుకుచు
  నాడు బాలురఁ గూడి యాడు నొకట,
సౌధంబు లందుండి జాయాపతులఁ గూడి
  ప్రేమతత్త్వము విమర్శించు నొకట,
ప్రమదావనంబులఁ బరితపించెడునట్టి
  యింతులతోడఁ దపించు నొకట,
ఉడుకునెత్తురు గ్రోల నుంకించు మగలతో
  యుద్ధరంగంబున నుఱుకు నొకట,
వెలుఁగెఱుంగని తలముల వింత చెలువ
మరసి యచ్చెరువందుచు నలరు నొకట
దేవదేవుని భక్తిఁ గీర్తించు నొకట
కవిశిరోమణియైన తిక్కనమనీషి.

గాయకులు పండితులు మహాకవులు ఘనులు
వినఁగ రాజసభామధ్యమున బఠించెఁ
దిక్కనకవీశ్వరుండు సత్కృతి నశేష
మోదమున మన్మసిద్ధి యుప్పొంగుచుండ.
"రజతభూమీధరాభసారయశ మీవు
గూర్చి నా పీఋణం బెట్లు తీర్చికొందు"
నని కవీశ్వరుఁ డడిగిన యర్థ మిచ్చెఁ
దన్మహత్త్వ మెఱింగిన ధరణిధవుఁడు.

౨

భూరమణుండు శాంతముగఁ
  బ్రొద్దులు పుచ్చుచుండగా మహా
వీరులు వానివైరు "లిది
  వేళ; మదంబునఁ గన్నుగానఁడీ
పేఱిడి రాజు యుద్ధమున
  వీని జయించి వహింత మీధరా
భార" మటంచు నెంచుచు న
  పారబలంబులఁ గూర్చి రుద్ధతిన్.

అందు 'జటవర్మపాండ్యరాజ'నఁగఁ బరఁగు
రక్కసుఁడు నాయకుఁడుగాఁగ రాజశత్రు
సైన్యవాహిని గ్రక్కున సాగి యపుడు
ముట్టడించెను నెల్లూరుపురవరంబు.

మన్మసిద్ధిరాజు మనమునఁ గలగి యా
శత్రుకోటితోడ సంధిసేయ
బనిచె నొక్కరాయబారిని శీఘ్రమ
వాఁడు పాండ్యుఁ గాంచి పలుకఁదొడఁగె.

"ఏను దూతను మన్మభూమీశ్వరుండు
బంప వచ్చితి జటవర్మపాండ్యరాజ!
వినుము మాఱేనిపలుకులు వినుతు దూత
గాన నామీద మీకు నాగ్రహము జనదు.

పాండ్యభూపాల! నీవు మాబంధుఁడవె
లేదు నీధన మిచ్చుట లేశమైన—
కారణములేని కలహ మేకటికి వాఁడు
కోరఁ డీ వెట్లు కోరితి? ఘోర మనక.

మంచిది, నీవు యుద్ధమున
  మమ్ము జయించి ధరిత్రినేల నూ
హించితివొక్కొ! సత్యము గ్ర
  హింపఁగ రాజ్యము వీరభోజ్యమే
యంచు వచింతు రార్యులు, మ
  హా రణరంగమునన్ బిరాన నీ
క్షించెదు కాక మద్బలము,
  చెప్పఁగ నేటికి రిత్తగొప్పలన్!"

అనిన సుందరపాండ్యరా జాగ్రహించి
కన్ను లెఱుపెక్కఁబల్కె "మాకన్న ఘనుఁడె
మన్మభూపతి? రణమున మమ్ము నోర్చి
యేలుఁగాకేమి యీనేల యెల్లఁ దాన!

పట్టణము వీడి యడవులఁబట్టి పొమ్ము
కానిచో సిద్ధపడుము సంగ్రామమునకు
చెత్తమాటలు వేయేల? ముత్తికోలకుఁ
గత్తిచేఁ బూను మిదియ ప్రత్యుత్తరంబు."

రాయబారము వృథయౌట రాకెఱింగి
చతురమతియగు తిక్కనసచివుతోడఁ
దగ విచారించి యనికి సిద్ధపడి యుద్ధ
భేరి వేయించె నెల్లూరుపేటలందు.

మరునాఁ డుదయగిరిన్ భా
స్కరుఁడు వెలుఁగునప్డు వేక్క ఖడ్గాదివిభీ
కరరణసాధనశోభిత
కరులయ్యిరు తెగలభటులు గడగిరి పోరన్.

పోరు ఘోరమయ్యె ప్రొద్దు నభోమధ్య
పథముఁ జేరె నపుడు పాండ్యరాజు
మగతనంబు మెఱయ మన్మసిద్ధినిఁ దాకి
పలుకఁజొచ్చె నిచ్చ వచ్చినట్లు.

"చలువల వెదజల్లు చంద్రికఁ బవళించి
 యబలతో సరసమ్ములాడవచ్చు,
జవ్వనులం గూడి పువ్వులతోటలోఁ
 బలుతెఱంగులఁ గ్రీడ సలుపవచ్చు,
ముసలియేనుగు నెక్కి మూడువేళలయందుఁ
 బుర మెల్ల మనసారఁ దిరుగవచ్చు,
పదుగురు ముదుసలిబంటులు వెంట-రా
 నడవిలో లేళ్ల వేటాడవచ్చు
గాని యేరీతి ఘోరసంగ్రామమందు
విజితశాత్రవవీరాధివీరవరుని
నన్ను నోడించి కీర్తియన్నుమిన్న
బడసి సుకపడవచ్చును పార్థివేంద్ర!"

అనినన్ మన్మవిభుండు కోపమున "న
 య్యా! పోటుమాటల్ వృథా
మును నేరక్కనగంగనిన్ 'గెలువనే
 మున్మార్రు లీ వెంత? యొ
క్కనిమేషంబున గెల్తు ర" మ్మనుచు హుం
 కారంబు గావించి చ
య్యనఁ దాఁకెన్ జటవర్మపాండ్య మగ లం
 హో! యంచుఁ దన్మెచ్చగన్.

తనబలంబులు పాఱుటఁ గనియు సిద్ధి
రాజు వెఱవక యప్పాండ్యరాజుతోడఁ
బోరు సల్పుచునుండెను పోటుమగలు
నతనిధైర్యంబునకు విస్మయంబు నంద.

పడమరముద్దరాలు తన
 వంకకు రాకెటయేనిఁ బ్రొద్దు వ
చ్చెడు నిజనాథుఁడైన సర
 . సీరుహబాంధవుతోడ నల్గి తా
నడరెడుకోపవేగమున
 నక్షియుగంబును నెఱ్ఱచేసినన్
గడగడలాడి దాఁగుకొని
 నాఁ డపరాద్రిని సూర్యుఁ డత్తఱిన్.

విశ్రమింపుఁడు నేటికి వీరులార!
యనుచు జటవర్మపాండ్యరా జానతీయ
శత్రుబలములు వెనుకకు సాగి తమకు
టీరములఁ జేరుకొనిరి నాఁటియని ముగిసె.

మనుమభూపతి యేకాంతమున వసించి
తిక్కనన్ బిలిపించి "భూదేవ! నీవ
దేవుఁడ వుపాయ మొకఁడుగింపఁగా వలయును
జయము మనకు లభించుట సందియమ్ము.

మిన్నేటఁ జెన్నారు మేల్మి బంగరువన్నె
తామరపూవుల గోము గూర్చి,
తళతళ కాంతులు తరఁగల నీనుచుఁ
బరుగిడు సెలయేటి మురువు గూర్చి,
మించులు గదిసి నిర్మించిన బొమ్మయ
ట్లగపడు వగలాడి సొగసు గూర్చి,
ప్రాఁజదువులను జర్చలుచేసి తెలియఁగని
పరమేశ్వరుని ప్రభావంబు గూర్చి,
లలితఁపుంబల్కులనుఁ జెప్పఁగలుగువాఁడు
చెప్పి మైమరపింపగఁ జేయువాఁడు
సర్వశక్తియుతుండు భూజననుతుండు
కవియ: మఱివానికన్నను ఘనులు గలరె!

రవి గాంచరాని వస్తువుఁ
గవి గాంచఁగలాఁడటంచుఁ గాదే! బుధ
ప్రవరులు వచింత్రు తిక్కన
కవివర! నీ కెఱుఁగరాని కార్యము గలదే?

పాండవ్యుఁ డొక్కఁడ నన్ను విపన్నుఁ జేసె
నుక్కుమీఱిన మగలట నున్నవారు
సంధియా? యుద్ధమా? యేది సముచితంబు
తెలుపు" మనిన వచించెను తిక్కశర్మ.

"జనవర! యిట్టివేళఁ దగు
సంధియ; రాజ్యమునందు భాగ మి
చ్చిన నది సాధ్యమే యగు రు
చించునో? నీకు రుచింపకుండునో
యనునది సందియమ్ము కల
దయ్య యుపాయము కందుకూరికిన్
జని యట నుండు మెట్లయిన
శత్రుని త్రుళ్ళడగింపఁ జూచెదన్.

ఇది యసాధ్యకార్య మిత డేడ? వా రేడ?
యుద్ధ మేడ? జయము నొందు టేడ?
యని విచారపడకు మది సహాయబలమ్ము
పేర్మి జరుగఁగలదు పెక్కు లేల?"

(సశేషం.)

సముద్రమథనం

శ్రీ హనుమచ్ఛాస్త్రి

౧

వేసంగి సెలవులు—వెన్నెల రాత్రులు—కాల్చే ఒంటరితనం—బలే తమాషాగా వుందిగదూ!

రోడ్డు కవతల దూరంనుంచి— సన్నని శ్రీకంఠం నొక్కులహోయితో 'జయంత శ్రీ' లేతగాలి కెరటాలమీద తేలి వినపడుతోంది జాజిపూలమత్తుసువాసనలాగు.

పెరట్లో చిలకలు అంటుమామిడి మొక్కల దోరబంళ్లను ప్రియురాలి మెత్తని పెదవుల్లాగు నొక్కుతున్నాయి.

అభాగ్యుని తలలోని అనంత వాంఛల్లాగు ఆకాశంనిండా నక్షత్రాలు—

పరమశివుడు ఉద్ధతానంద నాట్యంలో ఒకనాడు పకాలున నవ్విన ధవళాట్టహాసం ప్రపంచమంతా కమ్మి కరిగికరిగి చివరకు ఈ వైశాఖమాసపు వెన్నెలరాత్రిగా నిలిచిపోయిందేమో అనిపిస్తుంది.

ఎంత వుత్సాహాన్ని— ఉద్రేకాన్ని పురిగొల్పే రాత్రి ఇది!

ఇన్నాళ్లూ, సిరాబుడ్లల్లో—చిత్తు కాగితాల్లో— నలిగి చావగా మిగిలిన ఏదో నా అంతస్సుందరచైతన్యం-ప్రచండకాంక్షలు—మేలుకుని నాచుట్టూ తిరుగుతున్నాయి.

"మురళి పాటకు రగిలి మరుగు నీ వెన్నెలలు, సొగయు నాయెద కేల తగని సౌఖ్యజ్వాల" సరిగ్గా అట్లాగే వుంది నా అవస్థ—

మరణించానో — ఊపిరివిడుస్తున్నానో నిద్రించానో-మేలుకున్నానో నాకు జ్ఞాపకం లేదు.

నా మెదడు ఘూర్ణిల్లి తన సంకుచితపు హద్దులను కొట్టుకొని విస్తరించి ఒక కాంతిమయ దేవభూమిగా మారిపోయింది. ఒచ్చింది—

ఒక జగన్మంగళమూర్తి—లావణ్య పరమావధి—

వెండి శెమ్మామీద నుంచి రకరకాల భంగిమలతో సాగే సుగంధనిర్మలధూమ రేఖలాగు నాయెదుట కదలుతూ "లోకమంతా అలసి చల్లని వెన్నెల ఒడిలో విశ్రమిస్తూ ఉండగా—నీ ఉన్మిషన్నేత్రాలకు కనుమోడుపే కరువయిందా నాయనా" అంది.

ఉలికిపడి కళ్లుతెరచి చూశాను.

ఓహో!! ఎవరీ మహోజ్జ్వలమూర్తి? వేణోక నునుమంచుతెరలమీద అలక్త కారుణ మృదుపదలాస్యంతో దర్శన మిచ్చే ఉషస్సుందరిలాగు వెలుగుతోంది.

తలనిండా కోటిపూలు... అవి నందన నవనీత పారిజాతకుసుమాలో — చైత్రరథ ప్రఫుల్ల హరిచందన పుష్పాలో— మానస సరస్సమానీత స్వర్ణకమలాలో — కాని,

"అన్నా, నాకు తెలుసు— ఈ హృదయ దుర్బలత్వంతోనే నువ్వు మూఢుడవవుతున్నావు—

విశ్వకోశాన్ని చూస్తున్నావు— కాని పుటలు తిప్పితిప్పి పుస్తకం అర్థం కాక విసిగి విసిగి మూసివేసిన వ్యర్థుడివయావు—అంతరార్థం గ్రహించడానికి ప్రయత్నించలేదు. ఇంక నీ కంటికి వెలుగు కలిగే దెట్లా ?

నీ యాత్రలో అందబోయే ప్రతి అనుకూల్యాన్నీ—సంతృప్తినీ— నీచేతికి దొరకకుండా చేతులారా నేనే లాగివేశాను.

నీకే ఊర్వశిని ప్రేయసిగా— అఖిల తృప్తినీ కరతలామలకంగా— చేస్తే నీకు వేదనామాధుర్యం బోధపడే దెట్లా ?

వీణతీగలవంటి నీసుకుమారహృదయం, లెక్కలేని సంఘర్షణలనూ— ఘాతాలనూ తినకపోతే యుగయుగాల్లో ప్రతిధ్వనించే కావ్యగానం లోకాని కెట్లా లభిస్తుంది ?

అప్సరసౌందర్యం నీ గుమ్మంలో ప్రేలాడదీస్తే సుదూర అంతరాంతర సౌందర్య రహస్యాలకోసం తహతహతో వెదకే దెవరు ?

ప్రపంచయాత్రాఖిన్నులనూ — సంసారదుఃఖితులనూ — స్వాదువాక్పరితోషంలో తేర్చడానికి నిన్ను వరప్రసాదంగా అర్పించాను.

ఎండలలో మాడి తనమధుర ఫలాలను ప్రజలకు దానంచేసే రసాలశాఖివి—

తన స్వచ్ఛ సుగంధిలపుష్పాలను విలాసినీ కబరీభరాల్లో అలంకరించి మిగిలిన మల్లికావల్లికవు—

నిగూఢమైన అంతశ్శక్తినీ — అనంత ప్రయోజనాన్నీ మరచి విచారించకు—

నిజమైన కళాతపోగ్నిలో తపించు— నీకంటికి తపనీయ దుర్నిరీక్ష్యతేజస్సువస్తుంది. దానితో స్థూలరూపప్రతిబంధకాలను దూసుకునిపోయిసత్యశివసుందరసూక్ష్మరూపాన్ని దర్శించగలుగుతావు— అప్పుడు ఈ ప్రపంచపు నీతులూ—ధర్మాలూ— సూత్రాలూ— నీకంటికి పరమాణువులు —

కళాసిద్ధుడవు కాక — రంగుకాగితపు ముక్కల్లాంటి మూలమూలల మాటలను పోగుచేసి— పిచ్చితలల సమాసాలకు పెనగులాడి— బుద్ధిహీనుల చప్పట్లకూ— వెర్రిపూల దండలకూ—బిరుదాలకూ — తల ఒగ్గితివా భ్రష్టుడవై పోతావు- జాగ్రత్త!

రససిద్ధుడవై ఒక్క సహృదయుని మనస్సు ద్రవించే రచన చేసితివా ధన్యుడవు— వెళ్లిపోయింది —

౩

వెంటనే ఇంకోవ్యక్తి నా ఎదుట ప్రత్యక్షం— సన్నని వెన్నెలపొరను స్తనవల్కలంగా—పరిధానంగా—చుట్టుకొని హిమవత్పర్వత శ్వేతసానువులపై విహరించే నగ్న దేవకన్యకలా వుంది.

"స్ఫురన్మూర్తీ! నీ వెవ్వరు ?" అని అడిగాను. పక్కున నవ్వింది—

శరద్రాత్రి గోదావరి ఒడ్డున లక్షలు రెల్లుపొదలు వికసించిన ట్లయింది.

తలను వింతఒయ్యారంతో ఎత్తి కనుగొనల్లోంచి ప్రౌఢంగా చూస్తూ అంది —

"నాకోసం ఏడ్చి కలలు కన్నా నన్నావు— బతుకంతా నీకే అంకితమన్నావు— నన్నే గుర్తించలేకుండా వున్నావా ?"

ఆమాట కశాఘాతంలా తగిలింది. ఎంత తియ్యని ఉపాలంభనం!

"ఏమిటీ—నిరంతరం నా జీవనశాంతిని ఒణికించే ప్రేమమూర్తివా? రా— ఇంకా దగ్గిరగా రా—నీ కర్పూర మసృణ శీతల బాహువులతో నాకంఠాన్ని ఊపిరాడకుండా నొక్కి వెయ్యి. నీ వినీలకుంతల కాలపాశంతో నాప్రాణసారాన్ని లాక్కొనిపో. నీపరమ వంచకమోహినీనేత్రాలతో నన్నింకా ఎన్నాళ్లు పరిభ్రమింపజేస్తావు? నీ మృదుల పాదమంజీరధ్వనులకోసం ఎన్నిరాత్రులు గుండెనాపి ప్రతీక్షించగలను? స్త్రీహృదయం కృపాకోమలం అంటారే-నీ మనస్సుమాత్రం ఇనుపముక్కలతో కట్టారా ?

ఏ శ్రావణ శుక్రవారపు సుప్రభాతంలోనో—చెట్టుసంపంగికొమ్మల చాటునుంచి, రాధామనోహరం తీగల వెనక నుంచి నేను చూడకుండా వచ్చి నాలో ప్రవేశించావు. నా మనోఽవకాశాన్నంతటినీ పరిమళించే అగరువత్తుల పొగలాగు ఆక్రమించావు. నాటినుంచి నన్నావేశించి పలికే పలుకులో- పాడే పాటలో—విషమనాట్యాన్నీ — అపస్వరసంగీతాన్నీ మోగించావు.

నేను చివరి ఊపిరి విడిచేటప్పుడైనా నా నీ అనలపరిరంభాన్ని అనుగ్రహిస్తావా?"

......అట్లాగే మాట్లాడివేస్తున్నాను.

మధ్యగా అందుకుంది—

"ఉన్మత్తభావశాలీ! ఉద్రేకంలో ఎందుకట్లా నాకు దూరంగా జరిగిపోతున్నావు — నీవంటి అగ్ని ప్రేమికుడికోసం— అఖాత ప్రణయమగ్నునికోసం— నే నెంత పరితపించి పరుగులెత్తుతా నని— కాని చేతికి దొరికినదాన్నల్లా విసరికొట్టి— అందనివాటికోసం పడిచచ్చే మానవజాతికి చెందినవాడవన్న సంగతి మరచిపోలేను. నువ్వు నాకోసం తహతహపడి కృశించి ఆశాప్రతీక్షల్లో కాలి దురపిల్లకుండా నేను నీ కౌగిలింతలో వచ్చిపడితే నామీద నీకేం గౌరవంగా వుంటుంది ?

అదీకాక— నీ ప్రచండ సౌందర్య దాహాన్ని చూస్తే నేను భయంతో కంపించిపోతాను.

ఎన్ని లావణ్యాలు—విలాసాలు— చక్కదనాలు ప్రపంచ మంతటా చూశావు — ఎక్కడనైనా ఆగి నీ మనస్సు సంతృప్తితో ఊరట చెందిందా? లేదు- నేతినేతి వాక్యాలతో ఋతువులు- లోకాలు- కాలాలు- దేశాలు, భూమి- ఆకాశం - అంతరాళం- అంతటా ఆరని తృష్ణతో భ్రమించే ఉద్రిక్త మధువ్రతుడవు- నీతో ఎవరు సుఖించగలరు? నిన్ను ఎవరు భరించగలరు ?

నీ తీవ్రపరిభ్రమణంలోనుంచి ఒక్కసారి ఆగి నిదానంగా ముందు విరాట్ ప్రేమను బోధపరుచుకో—

క్షుద్రులను, బహిష్కృతులను, కురూపులను, విషణ్ణహృదయులను, విరోధులను, అజ్ఞానులను — దీనులను, కీటకాలను సైతం మనస్సారా నిష్కామంగా ప్రేమించడం నేర్చుకో—

అప్పుడు నీఆత్మ ఎన్నిరెట్లు సంతుష్టిని- ఎంత ఔన్నత్యాన్ని- అనుభవిస్తుందో

చూడు. నువ్వు నిరీక్షించ. నక్కరలేదు- అప్పుడు నేనే నీకోసం వెతుక్కుంటూ వస్తాను.

నువ్వు అనుకోని త్రోవవెంట వచ్చి నిన్ను నా మెత్తని వక్షానికి అదుముకొని, పూలదారుల్లో నడిపించి నా గంధర్వసౌధానికి అతిథిని చేస్తాను. ఉత్తమసాధన చెయ్యి."

నిష్క్రమణ—

3

అనుపదంలోనే మరోవ్యక్తి—

కుమారసత్యాలు కళ్లల్లోంచి ప్రవహించే 'పరిపాండుదుర్బలకపోల' జానకీదేవిలాగు వుంది.

లోకమాత ఉదారమాతృత్వం- విశుద్ధ సౌశీల్యం. పచ్చని ఆమె రూపధేయంలో స్పష్టంగా వెలుగుతున్నాయి.

ఆప్తులను చూచినప్పుడులాగు ఆమెను చూడగానే అనుభూతదుఃఖాలు ఉబికి పైకి రాబోతున్నాయి.

ఆపుకుని అన్నాను.

"శిథిలహృదయుల మలిన బాష్పాలు తుడిచి గుండెలో ఆదరించే కరుణాసుందరివా -అమ్మా" అంతకంటె మాటలు లేవు.

శీతల మృణాలములవంటి చేతులను నావైపు చాపి అంది-

"పిచ్చితండ్రీ! ఇట్లా రా- నా ఒడిలో విశ్రమించు- లోకయాత్రలో ఎంత నలిగి పోయావు నాయనా—ఒకేఒక్కనాడు తన్మయ సుషుప్తిని ఎరగవుగదా......"

నా దీనముఖాన్ని చూచి ఓర్వలేక నన్ను దగ్గరగా తీసుకుని కౌగలించుకునే మాఅమ్మ జ్ఞాపకం వచ్చింది.

ఆమె నిర్వ్యాజ వాత్సల్యానికి వివశుడనై ఆమెవక్షంలో తల దూర్చి ఒకటే ఉష్ణాశ్రుధారను విడుస్తున్నాను.

కేతకీ గర్భపత్రంవంటి చేతితో నా ముఖాన్ని తుడుస్తూ ఆమె మాటాడుతోంది-

"లోపల వెయ్యటన్నులమాలిన్యాన్ని దాచుకుని తీపిగా బుజంమీద చెయ్యివేసిన మిత్రుల ద్రోహంలో పడి లేవలేక బాధ పడ్డావు—దొంగ అనురాగాన్నీ కృత్రిమ సౌజన్యాన్నీ నటించలేక అప్రయోజకుడవై తల ఒంచుకున్నావు.

లౌక్యం తెలియక నేటి సమాజంలో- సన్యాసుల్లో- మతోపన్యాసాల్లో- దైవభక్తిలో వున్న కుళ్లును స్వార్థాన్ని చూచి సహించలేక తోచిన నిజం మాటాడబోయిన 'మర్యాదస్థుల మంద'లో చోటు లేకుండా చేసుకున్నావు-

దబాయించి మాటాడేవాడిని విద్వాంసుడనీ- తడుముకోకుండా వాగేవాణ్ణల్లా ప్రవక్త అనీ, ప్రతికూతా పద్యంలో కుయ్యగలిగిన వాణ్ణల్లా మహాకవి అనీ భజించి వారి అవలేప ధిక్కారాలకు బలిఅయిపోయావు.

ఈ ప్రపంచంలో చేతగానివాడ వనీ- తిరస్కృతుడ వనీ- నిలవడానికి నీడలేనివాడ వనీ మనస్సంతా గాయం చేసుకుని కుంచుకు పోతున్నావుగదూ- బిడ్డా! తపించకు—

కార్చిచ్చువంటి నీ అంతరాత్మకు నేను శాంతిని కల్పిస్తాను. వాడిన నీ ముఖానికి నేను వికాసం ఇస్తాను.

ఒక్క రహస్యం విను-

'మొక్కవోని కాలితో తొక్కే గుణం వుంది ఈ లోకానికి.' గర్వంతో-ఆధిక్యంతో నిన్ను తృణీకరించినవాణ్ణి ఎదిరించు-చీల్చు—

'సర్వథా వ్యవహర్తవ్యం కుతో హ్యవచనీయతా' అంతర్ధాన మయింది.

౪

కొన్ని నిమిషాలు నిశ్శబ్దం—

హఠాత్తుగా చిక్కని చీకట్లతో నా ప్రదేశ మంతా మునిగిపోతోంది. గుహల్లో నుంచి వెలువడ్డ క్రూరజంతువుల్లా గగనం నిండా కారుమేఘాలు మూగుతున్నాయి.

"మహిషపు లోహఘంటలు మబ్బు చాటున ఖణేల్మన్నాయి" అనేపాట ఎందుకో అకస్మాత్తుగా జ్ఞాపకం వచ్చింది.

త్రుటిలో — నిజంగానే రెండు బలిష్ఠ మహిషాలు లాగే భయంకరరథం ఒకటివచ్చి టక్కున నా యెదుట ఆగింది. నిలిచిన మహిషాల మాంసలకంధరాలు కదిలినప్పుడల్లా వాటిలోని ఉక్కుగంటలు భయపడ్డ పెద్దప్రాణాల్లాగు ఖంగున మ్రోగుతున్నాయి.

స్నేహానికీ—దయకూ—చిరునవ్వుకూ అతీతమైన భీకరమూర్తి ఒకడు దానినుంచి దిగాడు. సౌజన్యం ఎరగని అధికారి కుటిల శాసనం అతని నుదుటిమీద వేలాడుతోంది.

కారునల్లని శైలవిగ్రహం మాట్లాడుతూంది అమావాస్య రాత్రి దట్టమైన వెదురు టడవి గాలి పోసుకుని బీభత్సపుహోరు పెడుతున్నట్టు.

కెవ్వున కేకవేసి కళ్లు మూసుకున్నాను. హేళనగా నవ్వి అన్నాడు—

"పిరికివాడా, చిన్నఅవమానానికి — ఆశాభంగానికీ—ఆందోళనకూ తట్టుకోలేక మృత్యువును ప్రార్థించేవాడవుకదూ! రా— అట్లా అధైర్యంతో ముడుచుకుపోతా వెందుకూ?

ఈ దరిద్రప్రపంచంలో — నిర్భాగ్య మనుష్యజీవితంలో — ఏమి అనుభవించాలని నన్ను చూసి దిగులుపడి అట్లా వెనక్కుపోతావు—నామాట విను—నాతో రా—

కళ్లు తెరవకుండా ఒణుకుతూన్న గొంతులోనుంచే అన్నాను.

"అప్పుడే—ప్రాణాలకంటె తియ్యని నా ఆశలను—స్వప్నాలను తుడిచి తెరవెనక్కు లాక్కుపోవడానికి వచ్చిన మృత్యుస్వామివా ప్రభూ?"

"పిచ్చివాడా, కల్పించుకొన్న గాలిమేడల్లో దిగ్భ్రమ చెందుతున్నావు—ఇంతవరకు గడపిన నీబ్రతుకులో ఏమి సంతుష్టి నీకు దక్కింది?

ఒక్క సౌందర్యలేశంకోసం- సజ్జనసానుభూతికోసం రెండుఎండుచేతులూ చాపి చాపి, నోరువెచ్చని కన్నీళ్లతో దోసిలి నింపుకున్నావు. కటికచీకటిలోకి ప్రదీపం తెచ్చిన అపరాధానికి ఉరిశిక్ష అనుభవించావు. నాకు తెలుసు - అంపపుకోతవంటి ఈ నిర్జీవయాత్రలో నీకు సుఖం లేదు. నీ ఊపిరాడినంతసేపూ నీ ఆశలు ఫలించవు. పాపం! నీ సమాధిమీద మాత్రం దీపాలు వెలిగి-పూలు పడతాయి.

నా రథంలోకి చూడు - ఎందరు - వీరులు - త్యాగులు - తీవ్రభావదగ్ధులు - ఉత్తమాశయ సంతప్తులు - నిరంతరాందోళనాక్లిష్టజీవులు - నీవంటి యువకులు-వ్యాధులు, బాధలు, ఆదర్శాలు, ఆవేశాలు, అన్నీ విడచి ఎంత నిర్విచారంగా ఉన్నారో చూడు ! నా సన్నిధిని నీకు తిరగని తరగని శీతల సుషుప్తిని ప్రసాదిస్తాను.

రా—ఆలోచించకు - రథం ఎక్కు - బంధువులు - మిత్రులు - కోరికలు - భవివృత్తులు ఏవీ నిన్ను బాధించవు - లే - తరువాత విచారిస్తావు"

దగ్గుత్తికతో ప్రాణోత్క్రమణ సమయంలో వలె తొట్రుపడే మాటలతో అన్నాను.

"వద్దు ప్రభూ - ఇంతలోనే నన్ను చంపెయ్యకు - రాను - అనుగ్రహించు—

నా గొంతులో తీపి చావనంతవరకూ కంఠం పగిలేలాగు పాడనీ — నాకళ్లు చూడగలిగినంతవరకూ ప్రతి సౌందర్యాన్నీ తిరిగి తిరిగి చూడనీ — నామెదడు పని చేసినంత వరకూ నాకు స్ఫురించే దిగంబర సత్యాన్ని చాటనీ —

క్షుద్రలోకంలోనుంచి వచ్చే ఏదూషణం - భూషణం - తిరస్కారం — పురస్కారం నన్ను తాకకుండా దుర్గమస్వేచ్ఛాపరిధులను నిర్మించుకుంటాను—నన్ను విడిచిపెట్టు "రాజాల నో ప్రభూ రాజాల నిపుడేను' ఈసుందరప్రపంచము విడువగాలేను"

కన్ను తెరిచాను.

ఏముంది ?

ప్రకృతిపాట

శ్రీ పురాణం కుమారరాఘవశాస్త్రి

ఇది యమృతగానవీచిక, ఈయనంత
మైన ప్రకృతిగర్భాంతరాళాన మ్రోగు
చున్నది; క్షణక్షణము కొత్తసొగసు కలదు-
దాని వినగోరువారు బంధములు త్రెంచు
కొని పరుగులిడి రండు; గగనపథముల,
తోయదవిశాలశీతలచ్ఛాయల, అల
తారకల వెల్గుచాలుల, మీరు కూడ
రెక్కలం గట్టుకొని విహరింత్రుగాని—
అచటి రంగులలో, గాలి యలలలో వి
లీనులై రాగరసము గ్రోలెదరుగాని—
లెండు స్వేచ్ఛాపిపాస వర్ధిల్లువారు !

ఔరంగజేబునకు శివాజీలేఖ*

శ్రీ అయితం కాశీవరప్రసాదరాయకవి

ఆలమ్‌గీర్ చక్రవర్తికి:—

నిత్యము భవదీయ శ్రేయోఽభిలాషి యగు శివాజీ సూర్యునివలె విస్పష్టమగుచున్న భగవత్కారుణకును, చక్రవర్తి కృపకును నచంచల హృదయముతో వందనము లాచరించి వ్రాయులేఖ:—

భవచ్ఛ్రేయోఽభిలాషి నగు నేను, నాదురదృష్టకర్మవశంబున యుష్మన్మహనీయ సాన్నిధ్యమునుండి యాజ్ఞఁగైకొనక వెడలినను, నేఁటికినీ నాకెంత శక్తికలదో యంత పరిమితివఱకు న్యాయార్హమైన సేవలఁ గృతజ్ఞతతోఁ జేయ నిరంతరము సంసిద్ధుఁడనుగా నున్నాఁడనని మనవి చేయుచున్నాఁడను.

నాతోడి యుద్ధకారణమున నీ ధనమంతయు వెచ్చించి, ధనాగారమును శూన్యమొనర్చికొని, నీవు జిజియానామమున హిందువులనుండి పన్నుగ్రహింపవలసినదిగా నీవారి నాజ్ఞాపించినటులఁ గతిపయదినములకుఁ బూర్వమే నాకర్ణపథమునఁ బడినది. ఘనతవహించిన చక్రవర్తీ! ఇయ్యది నీకు రుచించునా ? ఈసామ్రాజ్యభవన నిర్మాణచణుఁడగు నక్బరుపాదుషా, సంపూర్ణాధికారముతోనే, బదిరెండేండ్లు పరిపాలన మొనర్చెను. అతఁడు క్రైస్తవులు, యూదులు, మహమ్మదీయులు, దాదా యనుచరులు, ననాత్మవాదులు (Materialists) నాస్తికులు, బ్రాహ్మణులు, జైనబోధకులు మొదలగు వివిధజాతి సంబంధముగలిగి సర్వప్రపంచ మనోహరమగు స్తుత్యరాజనీతి తంత్రజ్ఞమార్గము ననుసరించెను. సర్వప్రజారక్షణమే, అఖిలదేశరంజనమే, యతని ఉదారహృదయ ప్రధానోద్దేశ్యమై యుండెను. ఆకారణమున నతఁడు ప్రపంచమునకు 'ఆత్మమార్గదర్శి' అను నర్థమిచ్చు జగద్గురుబిరుదమున విఖ్యాతిగడించెను.

అనంతరము నురుద్దీను జహాంగీరు ప్రపంచ శిరోపరిభాగస్థానమునుండి ఇరువదిరెండేండ్లు తన మనోహరచ్ఛాయ వ్యాపింపఁజేసి, తనహృదయమును మిత్రవశ మొనర్చి, హస్తమును కర్తవ్యమునకై యొసంగి యభిమతముల సిద్ధింపఁజేసికొనెను. చక్రవర్తి షాజహాను లోకమూర్ధమున స్తుత్యమగు తన నీడను ముప్పదిరెండేండ్లు వ్యాపింపఁజేసి, యుత్తమత్వమునకును,నుత్తమకీర్తికినిఁ బర్యాయపదమైన యాముష్మిక జీవనఫలము నేకరించెను. అయ్యది లోకమున తన సౌఖ్యకాల ఫలితము.

ఎవఁడు సన్నుతయశముతో నెపుడుఁ గడపు
కాల మతఁడు శాశ్వతలక్ష్మి గడనఁజేయుఁ;
వాఁడు మృతినొందిననుగూడ వానిపనులు
జనము స్మరియించుటఁ దదాఖ్యశాశ్వతంబు.

* మదాంధ్రీకృతమగు శ్రీయదునాథ సర్కారు శివాజీ చరిత్రమునుండి గైకొనఁబడినది. ఈ లేఖను శివాజీ నీలాప్రభువుచే పర్షియన్ భాషలో వ్రాయించెను.

ఈ యుత్కృష్టస్వభావముయొక్క మహనీయఫలితమే అక్బరుయొక్క ఉన్నత మనోరథదృష్టిని వినమ్ర మొనర్చెను. తత్కారణమున విజయాభివృద్ధులు మార్గాభిముఖములై యాతని నాహ్వానించెను. ఆతని పరిపాలనముననే, యాతని భుజాబలముననే, యనేక రాజ్యములు, దుర్గములు జయింపఁబడెను. ఆలమ్‌గీర్ పాదుషా వగు నీవు, వారి రాజ్యనీతిక్రమమును గేవల మనుసరించు యత్నముననే విఫలుఁడ వగుట యను సత్యవిషయమువలననే, యాచక్రవర్తుల యున్నతియు, నధికారమును సులభగ్రాహ్యము లగుచున్నవి. వారికిఁ గూడ జిజియాపన్ను సంగ్రహించు నధికార ముండెను. అయినను వారు తమ హృదయములయందు స్వపక్షదురభిమానమునకు స్థానమీయలేదు. ఏమన, వారు హీనాహీన సర్వప్రజాసంఘములు కూడ జీవించియున్న నానావిధజాతుల స్వభావతత్త్వోదాహరణముఁగా భగవంతునిచే సృజింపఁబడెనని తలఁచిరి. ఈ యౌదార్యము వారి కీర్తికి శాశ్వతచిహ్నముగ కాలపుటాంతరమున లిఖింపఁబడినది. ఇట్టి రీతిగనే యాపవిత్రాంతరాత్మత్రయమునకై స్తుతిప్రార్థనములు గూడ సర్వమానవ జాతిరసనాంచలములను, హృదయాంతరములను శాశ్వతముగ మెలఁగుచున్నవి. ప్రతివ్యక్తి ఇచకు ఫలిత మభివృద్ధి. ఈ కారణమున వారల యదృష్ట మభివృద్ధిఁ జెందెను. ఏమన, భగవదారాధకులు తమ పరిపాలనమున భద్రతా సౌఖ్యము లను నుయ్యెల లందు నెమ్మదిఁగ నుందురు. వారి యత్నములు విజయవంతము లగును.

అయినను నీ పరిపాలనమున నియ్యవి విపరీతములు. అనేక దుర్గములును, పరగణాలును నీ స్వాధీనమునుండి సడలినవి. శేషించినవి గూడ త్వరలో పోనున్నవి. ఏమన, వానిని విధ్వంస మొనరించుటయందు, దోఁచుకొనుటయందు నేను మాంద్యము వహించియుండుటలేదు. నీరైతు లధఃపతితులుగా ద్రొక్కబడిరి. ప్రతిగ్రామాదాయము తగ్గినది. లక్షరూప్యము లాదాయము లభించుచోట సహస్రరూప్యములును, వేయిరూపికలు వచ్చుస్థలమునఁ బదియు మాత్రమే యత్యంత కష్టముతో గ్రహింపబడుచున్నవి. దారిద్ర్యభూతమును, భిక్షుకత్వమును చక్రవర్తియు రాజులయు దుర్గసీమలఁ బ్రవేశించినప్పుడు, ప్రభువులయు నుద్యోగులయు బరిస్థితులు సులభముగా నూహింపవచ్చును. నీ యీ పాలనమున సైన్యము లుప్పొంగి చెలరేఁగుచున్నవి. వర్తకు లార్తనాదము చేయుచున్నారు. మునల్మానులు రోదించుచున్నారు. హైందవులు విధ్వంస మొనరింపఁబడిరి అనేకులు నిశాసమయముల నాహారము లేక, యుద్ధయావసరముల తమఁ జెక్కులఁ గొట్టికొనుచు నిన్ను శపించుచు వానియందగ్ని నిగుల్కుచున్నారు. ఈ విచారకర పరిస్థితులయందు జిజియాపన్ను నెదు మఱియొక కష్టము నాపాదింపఁ జేయుటకుఁ జక్రవర్తి హృదయ మెట్లనుమతియిచ్చెను? నీ యీ యపకీర్తి యతిశీఘ్రగామినియై పశ్చిమదిశాతటమునుండి ప్రాగ్దిశాగ్రమువఱకు వ్యాపించి, చారిత్రక గ్రంథములయం దుత్తర హిందూస్థానచక్రవర్తి భిక్షుకుల భిక్షాపాత్రముల నాశించెననియు, బ్రాహ్మణులనుండియు, జైన సన్న్యాసులనుండియు, యోగులనుండియు,

వైరాగులనుండియు, దరిద్రనారాయణుల నుండియుఁ, బరివ్రాజకులనుండియుఁ, బతితుల నుండియు, క్షామబాధితులనుండియు జిజియా పన్నును గైకొనెననియు నాతని పరాక్రమము భిక్షుకుల జోలెల నెదిర్చెననియు, నతఁడు తైమూరు వంశస్థుల కీర్తిగౌరవముల మట్టి పాలు చేసెననియు లిఖింపబడఁగలదు.

ఘనతవహించిన యో చక్రవర్తీ! నీవు నిజమగు దైవగ్రంథమును, దైవవాక్యమును నగు ఖురానునందు విశ్వాసము కలిగియుండి నచో నందు దేవుఁడు సర్వమానవప్రభుఁవగు 'రబ్ ఉల్ ఆలమిన్'గ లిఖింపబడియుండెనే కాని, కేవలము మహమ్మదీయప్రభువను నర్థమును స్ఫురింపఁజేయు 'రబ్ ఉల్ ముసల్మాన్' అను నామమునఁ జిత్రింపఁబడలేదనియుఁ దెలిసికొనఁగలవు. ఇస్లాము మతమును, హైందవమతమును నిశ్చయముగా పర్యాయ పదభేదములై యున్నవి. అది మసీదగు నెడల నందలి ప్రార్థన భగవంతుని స్మరణకై యున్నది. అది దేవాలయమగుచో, నందలి ఘంటిక దైవము నపేక్షించియే మ్రోగింపఁబడుచున్నది. స్వపక్షదురభిమానమును, నట్టియాచరణములును, పవిత్రదైవగ్రంథవాక్యముల తాఱుమారుచేయుటతో సమానములు. ఆచిత్రమున (ముసల్మాను హైందవమతములను వర్ణములతో మానవజాతి స్వరూపమగు దైవాకృతిగా చిత్రితమైన భగవచ్చిత్రకారకల్పితచిత్రము) నూతన రేఖావళి రచించుట చిత్రకారుని లోపము వెదకుట యగును.

న్యాయరీతిని నిశ్చయముగ జిజియాపన్నెంతమాత్రము ధర్మయుక్తము గాదు. రాజకీయదృష్టితో చూచినను, నతిలోక రమణీయ యగు రమణీమణి సువర్ణాలంకరణ శోభితయై ఒకపరగణానుండి మఱియొక పరగణాకు నిర్భీతితో నెట్టి యవమానమునకుఁ బాల్పడక పోఁజాలు నప్పుడే యయ్యది గ్రహింపఁదగియున్నది. అయినను గొప్ప పట్టణములే దోఁచుకొనఁబడుచుండిన యీ కాలమున, నరతుకమును, బహిరంగమును నగు దేశవిషయమున నేనేమి చెప్పఁగలను? అట్టి యీ యన్యాయముతోఁ బాటు జిజియా సంగ్రహణము క్రొత్తదియు నయుక్తమైనదియు నగు నొత్తిడిగా హిందూదేశమున నున్నది.

ప్రజల నణఁగఁ ద్రొక్కుటయందును, హైందవుల భయోద్రిక్తులఁ జేయుటయందును, ధర్మనిష్ఠాపరత యంతర్భూతమై యున్నదని నీవు నీయూహాప్రపంచమున బాడ గాంచఁగలిగినచో, దొలుదొల్త హైందవ నాయకుఁడగు రాణారాజసింగునుండి జిజియా పన్నును గ్రహింపవలసియున్నది. అప్పుడు నావంటివానినుండి దానిని పొందుట కష్టము కాదు. ఏమన నేను నీసేవకై యుంటిని. ఇట్టి యెఱ్ఱ జీమలను దోమలను నణఁగఁ ద్రొక్కుట పరాక్రమమునకు, నుత్సాహమునకు దూరమగు కార్యముగా నున్నది.

విషయపరిస్థితుల యథార్థస్వరూపము నీకు నిరూపింపక, కేవల తృణపరంపరచే ప్రజ్వలితాగ్నిని గప్పఁ జూచుచున్న నీ యుద్యోగుల విపరీతవిశ్వాసమున కాశ్చర్యస్తంభితుఁడ నగుచున్నాను.

నీచక్రవర్తిత్వ మను సూర్యభగవానుఁడున్నతత్వ మనెడు దిఙ్మండలోపరిభాగమున భాసిల్లుచుండుఁగాక!

ఆ షా ఢ మే ఘ ము

శ్రీ బొడ్డు బాపిరాజు

ఓ యాషాఢ నవాగతాంబుధరబంధూ ! స్వాగతం బిచ్చి, త్వ
చ్ఛాయాదర్శనమాత్ర శీతలము విశ్వస్వాంతమాత్మాంజలిన్
సాయంప్రస్ఫుట మల్లికాకుసుమగుచ్ఛంబుల్ నివేదించు, రా
వోయీ! చల్లనిజల్లుతో మొగలిపువ్వుందావు లూరించుచున్.

అలినీలాలక పింఛముల్ చెదర నాట్యంబాడు కృష్ణయ్య సొం
పులు వంపుల్ హావణించు నీ యొడుపు శీవుల్, వాని బంగారుగ
జ్జెలమ్రోతల్ వినిపించు శ్రావ్యములు గర్జింపుల్—సుధాస్వప్న వీ
థులలో భావపరంపరల్ పరుగులెత్తుఁ రెక్కఁ లల్లార్చుచున్.

శ్రమలం బైపయి జోపు శీతల మరుత్సంచారముల్ నీ సమా
గమముల్ ముందుగ నూదిపోవగ, బలాకశ్రేణి ప్రత్యగ్రభా
సము లంభోరుహతోరణస్రజములై శ్యామాంబరద్వారబం
ధము కై సేయు నహో! నవప్రకృతిసౌందర్యోత్సవాలంకృతుల్ !

పొలమున్ దున్నిన కాపు నీకొరకు రేపున్ మాపు మిన్నెల్ల క
న్నులె గాగా పరికించు చాకుమడిలో నున్నాడు; ఈనైన వే
ళలు దాటింపక నీ సుధారసము చిల్కన్ బిందు వొక్కొక్క టె
త్తుల కెత్తౌ మొహరీలతో - అతని కెందున్ లోటు రానీకుమా.

నిలువన్ రాని నిదాఘవహ్నిశిఖలన్ నిట్టూర్పులన్ దోగి బీ
టలు వారన్ హృదయమ్ము శోషపడుచుండన్ పిల్చిన ట్లీధరా
స్థలు లార్ద్రిమ్ములుగా జగాగరికపచ్చల్ పాదులెత్తించు ని
స్తుల హౌదార్యము నీకె చెల్లినదిగాదో వారివాహప్రభూ!

అడుగంటన్ జదలేటి తుంపురుల ముత్యాల్ దెచ్చి దోసిళ్లతో
నోడి నింపించుచు వర్షిచాతకచయం బుప్పొంగ వర్షాశనం
బిడు నీరాకయె రాకగా తలచు ప్రాణేశప్రవాసవ్యథా
భరసమ్మర్దకృశాంగులన్ పతుల గూర్పన్ నీక పుణ్యమ్ము పో.

నీ మధురాసితద్యుతులు నిల్చు హృదంతరసీమలందు, మా
శ్రీమతి సంజలేవెలుగు చింద, తడీపొడిదైన వయ్యెలి
శ్యామలవేణికాభరము లార్చుట, గుర్తుకు దెత్తువోయి మి
త్రా! మునిమాపు గాలి పొరలందు తరంగయుమేల లూగుచున్.

ఒక నాడీ శుభవేళనేగద వియోగోద్యోగినైయున్న య
తుకుమార ప్రియవార్తమోసికొనిపోగా నొప్పుకొన్నావు, చ
ల్మికి నిన్నే తొలి లెక్కపెట్టవలె, నిల్చెన్ నీదు పేర్వ్రాసి మా
సుకవీంద్రోక్తుల, నింతసే పటులె వించున్ నిల్చియున్నావటే!

సంతానార్హత ఎవరికి?

శ్రీ గొరావఝుల వెంకటసుబ్బరామయ్య

"మాతృదేవోభవ, పితృదేవోభవ" అని తలిదండ్రులకు శ్రుతి-స్మృతులిచ్చిన ఆ గొప్పపదవి నేడు అజ్ఞులైన మాతా పితరులవల్ల ఎంతో అవమానింపబడుచున్నదో చూచి వ్యక్తిత్వం కలిగిన ప్రతివాని హృదయానికి దెబ్బ తగులక మానదు. నేడు కేవలం దానికి వ్యతిరేక యుగం. మాతా పితరులు తమ కర్తవ్యము నుండి విముఖులైనందువల్ల వారిని ఆదర సూచక శబ్దాలతో సంబోధించేటప్పుడు సిగ్గు చెందవలసి వస్తున్నది. అనేకమంది తలిదండ్రులు-క్షమించాలి-దేవతలకు బదులు దానవులుగానూ, మానవులకు బదులు పశువులుగానూ అవుతున్నారు. వాస్తవంలో సంతానోత్పత్తికి వీరి కేలాటి అధికారం లేదు; వీరసలు తగరుకూడాను. పశుపక్ష్యాదులు సైతం నైసర్గిక నియమాలను చక్కగా పాటిస్తున్నాయి! కాని మనుజశరీరధారి ఎంత స్వతంత్రుడు! ప్రాకృతిక నియమాలను పాటించడం కూడా అగౌరవమనీ, పరతంత్రతనీ భావిస్తున్నాడు.

మీరు నిత్యం చూస్తుంటారు. అజ్ఞానులని భావింపబడే పశు పక్ష్యాదులు తమ జాతి వృద్ధికొరకు ఎంత సంయమంగా ఉంటాయో, బ్రహ్మచర్యాన్నెలా పాటిస్తున్నాయో, కొంచం పరిశీలించండి! మొగది ఆడదాని మీద ఏమాత్రం అత్యాచారం చెయ్యదు. అసమయంలో కామక్రీడకు రమ్మని బలవంతం చెయ్యదు. ఒకవేళ బలవంతం చేసినా ఆడది దాని కోరికను పూర్తి చేయదు. అవి కేవలం సంతానంకొరకే యౌన సంబంధం జరుపుతాయి. హీనంగా చూడబడే పశు పక్ష్యాదులు సైతం ఈ విధంగా ప్రాకృతికనియమాలను పాటిస్తున్నాయి. కాని ప్రపంచంలో కల్లా శ్రేష్ఠప్రాణినని విర్రవీగేవాడు, బుద్ధిశక్తిగల యీ బొమ్మకు ఒక నియమంలేదు. ఒక నియంత్రణలేదు. ఒక భయంలేదు.

మానవుడు బుద్ధిశక్తిలో అజేయుడు. భూమ్యాకాశాలను కొల్చేశాడు. నదులూ పర్వతాలమీద విహరిస్తున్నాడు. అదృశ్య వస్తువులనుకూడా కల్పించి ఆకాశ పాతాళాలను ఏకంచేశాడు. స్వర్గం పేరువింటే చంకలెగరేస్తాడు; నరకం పేరు వినేవరకు రోమాంచం కలుగుతుంది. శరీరం కంపిస్తుంది. ధర్మాన్ని సృష్టించాడు. మతాన్ని కల్పించాడు. వాటికి పుస్తకాల్లో బంగారు నీరుపోశాడు. కాని ధర్మ – మత – ఈశ్వర నరకభయాలుకూడా మానవుడి ఆచరణను మార్చలేక పోయినాయి భయమెరుగని పశు పక్ష్యాదులంతకూడా. భయోత్పాదకములైన కల్పనలే మానవుడెంత స్వచ్ఛందుడో, అవిచారో, ఎంత అజ్ఞానుడో అనేదానికి సాక్షీభూతాలు. నియమాలను సృష్టించకపూర్వమెంత స్వతంత్రుడో-ఇప్పుడూ అంతే. మాటమాటకు ధర్మం-మతం-భగవంతుడు. పనులు చూడండి ఎంత హీనమైనవో! నిజంలో పైస్వర్గ నరకాదికల్పనలే మానవుని అవిచారునిగా చేసినయి. వీటిమరుగున ఏం జరుగుతున్నదో!

వివాహాన్నే తీసుకోండి. దీన్ని కూడా ధర్మంగా ఎంచుతున్నారు. ధర్మంయొక్క మూలార్థంలో వివాహం చేరుతున్నది. కాని నేడు దేనినైతే ధర్మమని తలుస్తున్నారో దానికీ వివాహానికీ ఏ సంబంధమూ లేదు. యువతీయువకులు వంశవృద్ధికై మైథునాసక్తులైతే దీన్ని కూడా ధర్మంలో చేర్చవలసిన అవసర మేముంది? పశుపక్ష్యాదులను చూడండి. వాటికేం జాతకాలు లేవు. ముహూర్తాలు లేవు. నాడీ పొంతనాలులేవు నవగ్రహ జపాలూ, శాంతులూ, హోమాలూ లేవు పెండ్లికి తర్లి పోవటాలూ కట్నాలూ కానుకలూ ఉత్సవాలు లేవు...వాటి పిల్లలను చూడండి. ఎంత బలిష్టమైనవో, ఎంతదీర్ఘజీవులో! కాని ఊదిఊది పాదం పెట్టే వాండ్ల అడుగడుక్కూ ధర్మాన్ని జపిస్తుండే వాండ్ల పిల్లలను చూడండి. తారతమ్యం గ్రహించండి. నేను ధర్మాన్ని విమర్శించ బూనటంలేదు; ధర్మాడంబరాన్ని చూపటమే నా ఉద్దేశం.

"బలిష్ఠ నరనారీ సంయోగంవల్ల బలిష్ఠ సంతానం కలుగుతుంది" ఇది ప్రకృతి యొక్క అచల నియమం. దీనికీ ధర్మానికీ, మతానికీ సంబంధ మేముంది? దీన్ని చాటు చేసుకొని ధర్మాచార్యులు మానవజాతికి ఎంతహాని, భారత దేశానికి ఎంత కళంకం తీసుకొస్తున్నారో కొంచం ఆలోచించారా? ధర్మానికి వివాహానికి ముడి పెట్టడంవల్ల అయోగ్యులైన తలిదండ్రుల సంఘం భారతదేశంలో తయారైంది. మీరుకూడా ఆ సంఘానికి సభ్యులైతే, కోప్పడవాకండి—క్షమించండి—ఏకాంతంలో కూచొని దీన్ని గురించి లోతుగా ఆలోచించండి, మీరు యీ ధర్మానికి గురి కాకుండా ఉంటే ఎక్కువ సుఖపడే వాళ్లో లేక ఇప్పుడో. ఈ ధర్మంవల్ల వివాహంలో అనేక దోషాలేర్పడ్డాయి. (౧) ధర్మంపేరుతో చిన్న చిన్న అజ్ఞానులైనపిల్లలను 'వివాహం' అనే బోనులో పడేయ్యటం (౨) పిల్లా-పిల్లవాడి ప్రత్యక్ష గుణ దోషాలు చూడకుండా బ్రాహ్మణులు గ్రహాలను- గణాలను కలపటం. (౩) పిల్లా—పిల్లవాడు తనజాతి అనే కొద్ది క్షేత్రంలోనే వివాహం చేసుకోటం.అందులోకూడా ప్రాంతీయత అడ్డం రావటం.(౪)తమ పిల్లల పెండ్లి చెయ్యటం తలిదండ్రుల ధర్మం. అందులో పిల్ల ౧౨, ౧౩ ఏండ్లకు ఎంతమాత్రం మించకూడదు. మించిందా— ఆ తలి దండ్రుల అవస్థ వర్ణనాతీతం. పాపం వారికి—ధర్మలోప భయంవల్ల అన్నంనీళ్లూ రుచించవు. తుదకు కన్నకుమార్తెను ఏ రోగిష్టికో, మూర్ఖునికో, అంగహీనునికో ఇచ్చి అంట గడుతారు. ధర్మాన్ని ఈ రూపకంగా కాపాడుకుంటారు. ఇటువంటివి ఎన్నో నిత్యం ధర్మం పేరుతో జరుగుతుంటాయి. ధర్మంయొక్క ఈ పెనుగులాటలో దేశస్థితి ఎలా బాగుంటుంది? సమాజ కళ్యాణానికీ—దేశ సౌభాగ్యానికీ యోగ్య మాతా పితరులు కావటం ముఖ్యావసరం.

పూర్వకాలంలో భారతీయులు నిజంగా తమ కర్తవ్యాన్ని గుర్తించేవారు. మీరు వారి పేర్లను పురాణాల్లో వినియుండవచ్చు. కనుకనే 'మాతృదేవోభవ, పితృదేవోభవ' అను ఆదర సూచక శబ్దాలు పుట్టాయి. మరిప్పుడో? ఎంతమంది తమ తలి దండ్రులను దేవతలుగా పూజిస్తున్నారు? పూజించక పోవటంలో వారి లోపమేమీ కనుబడదు. ఎందుకంటారా?ఆదరయోగ్య వ్యక్తిని శత్రువుకూడా గౌరవిస్తాడు. కన్న కుమారుడు పూజించక పోవటం విచారించ తగ్గదే. తలి - దండ్రులవటానికి యోగ్యత కలుగకముందే తలి—దండ్రులవుతున్నారు. వారికి పిల్లలను పోషించే దెలాగో, పిల్లల యందు తమ కర్తవ్య మేమిటో తెలియదు.

చిన్న వయసు దంపతులు వాసనకు లోబడి స్వయంగా తాము పిల్లలై నప్పటికీ, తమ తెలివి తక్కువవల్ల — మూర్ఖత్వ ఫలితంగా సమాజానికి దుర్బల – క్షీణకాయ సంతానాన్ని అర్పిస్తారు. వారు ఇంద్రియచాపల్యపు క్షణికశాంతికొరకే గాని సంతానోత్పత్తికి గాను మైథునాసక్తులైనవారు కారు. ప్రకృతిని బలవంత పెట్టారు. దానికి శిక్షగా ప్రకృతి ఇటువంటి ఫలితాన్నిచ్చింది. ఆ సంతానం పుట్టినప్పటినుంచీ మందులుతింటూ, తలిదండ్రులకు భారరూపమై ఇటు తనకూ – తన తలిదండ్రులకూ సౌఖ్యం లేకుండా చేస్తున్నవి. తాము స్వయంగా మూర్ఖులు, దుర్బలులు, రోగులు. అటువంటివాండ్లుపిల్లలనుపుట్టించే దేశానికి, సమాజానికి మహోపకారం చేస్తున్నారు.పైగా ఇంకో విషయం. ఆ చిన్నదంపతులకు సంతానం కలిగేందుకు కొంచం ఆలస్యమయేవరకు వారితలిదండ్రుల ఆరాటానికి అంతుండదు. పరితపిస్తారు. ఆ దంపతులచేత పూజలు చేయిస్తారు. చెట్లకూ,గుట్టలకూ, రాళ్లకూ, రప్పలకూ, అంకమ్మకూ, పోలేరమ్మకూ మ్రొక్కిస్తారు. ముడుపులు కట్టిస్తారు. తీర్థాలు తీసుకుంటారు. నాగప్రతిష్ట చేయిస్తారు. రాగిచెట్టుకు ప్రదక్షిణాలు – బ్రాహ్మణ సంతర్పణలు చేస్తారు. గోసాయిలచేత తాయత్తులు కట్టిస్తారు. యంత్రాలకూ,తంత్రాలకూ,దయ్యాలు వదిలించేందుకూ, దిగతుడుపులకూ ఎంతో డబ్బుతగలేస్తారు. జాతకాలు చూపిస్తారు...ఇంకా ఇటువంటివి ఎన్నో! భార్యాభర్తల సంయోగంవల్ల సంతానం కలగాలి కాని పైపనులవల్లనా సంతానం కలిగేది? స్త్రీ పురుషులు ఆరోగ్యవంతులై యౌనసంబంధం కలిగినపుడు సంతానం ఎందుకు కలుగదు? వీరి మూఢనమ్మక మే గాని. ఇటువంటి పనులవల్ల దేశాని కెటువంటి తీరనినష్టం

కలుగుతున్నదో గమనించారా? నిన్నటివరకూ నపుంసకుడుగా ఎన్నబడుతుండేవాడు బలిష్ఠురాలైన స్త్రీని వివాహమాడి క్షణంలోకి తండ్రినవిపించుకుంటున్నాడు. ఇటువంటి తలిదండ్రులవల్ల దేశాని కేం మేలు కలుగుతుంది? అందులో నిరుద్యోగసమస్య ప్రజలను పీల్చిపిప్పి చేస్తున్న ఈ కాలంలో అడుగనే వలదు. పౌష్టికపదార్థాలు చాలినంత లభించనందువల్ల తలిదండ్రులే కృశించి పోతుంటే తమ సంతానాని కేం పౌష్టిక పదార్థా లివ్వగలరు? అందువల్ల అకాలమందే మృత్యువు పాలవుతున్నారు. ఒకవేళ బ్రతికినా చచ్చిం దానికన్నా దీనస్థితిలో ఉంటున్నారు.

ప్రతిదేశమూ ఉత్తమసంతానాన్ని కోరుతుంది. దేశోన్నతీ-అవనతీ రెండూ ఈ సంతానంమీదే ఆధారపడి ఉంటాయి. ఉత్తమసంతానాన్ని కలిగించే దేశమే నేడు స్వాతంత్ర్యసౌభాగ్యాన్ని అనుభవిస్తున్నది. మా దేశమే సర్వోత్కృష్టమైనదని అక్కడి ప్రజలు గర్విస్తున్నారు. దేశసేవకుల మొదటి కర్తవ్యం — తమ సౌభాగ్యాన్నీ — దేశస్వాతంత్ర్యాన్నీ శాశ్వతంగా నిలుపుకోనేందుకు అక్కడి సంతానాన్ని గురించి శ్రద్ధ తీసుకోవాలి. దురదృష్టంవల్ల ఆ అదృష్టం ఇంతవరకు భారతదేశానికి కలుగలేదు. కొంతమంది దేశభక్తులు కర్మించాలక ఈ విషయాన్నైతేవరకు తిరిగెదుర్కోటానికి ఓ సంఘం తయారు. ఈఎదుర్కోటం ధర్మం పేరుతో- ధర్మరక్షణ అనే అడంబరంతో.

శారదాబిల్లునే తీసుకోండి. బాల్య వివాహాలను అరికట్టటం దేశానికీ- సమాజానికీ మంచిదేకదా. "ధర్మం నశించింది, ధర్మం నశించింది" అని పెద్ద కోలాహలం జరిగింది ఆబిల్లును ప్రవేశపెట్టంగానే. గొప్ప శాస్త్రజ్ఞులమని విర్రవీగేవారు, ధర్మాచార్యులమని చాటుకొనే వారు, దేశహిత చింతకులమని సభల్లో గొంతెత్తి అరిచేవారున్నైతేం చేతనైనంతవరకు ఆ బిల్లును ఎసెంబ్లీలో పాసుకాకుండా ప్రతిఘటించారు. ౪౦ కోట్ల జనసంఖ్యగల ఈ దేశంలో 'సంఘ సంస్కరణ' మాట వినేవరకు కోట్లాదిగా వ్యతిరేకులు బైలుదేరి వస్తారు. అందువల్లనే ఎంత ప్రయత్నించినా- మనం గమ్యస్థానం చేరుకో లేక పోతున్నాం. తమ మంచి చెడుగులు, దేశస్థితి- సమాజ సౌభాగ్యం గమనించని - కర్తవ్యాన్ని గుర్తెరుగని ఇటువంటి ధర్మాచార్యులవల్లనే దేశం ఈ స్థితికి వచ్చింది.

మనస్థితి ఇక్కడ ఇలా ఉంది. ఇక స్వతంత్ర రాష్ట్రాలమీదికి దృష్టి పోనిద్దాం. ఒకదా న్నొకటి మించి కబళించేందుకు సకల ప్రయత్నాలు చేస్తున్నాయి—ఏం చెయ్యటానికైనా సిద్ధపడుతున్నాయి. జర్మనీని చూడండి. తన దేశంలో నిరుపయోగమైనవాడు- బలహీనుడు ఒక్కడుకూడా ఉండకూడదని శాసించింది; రాజ్యపు పునాది దృఢంగా ఉండగలందులకు సంతానాన్ని వీరులుగా జేయ కంకణం కట్టుకున్నది. దానికై యోగ్య మాతాపితరులవల్ల ఉత్తమసంతానాన్ని కోరుతున్నది. దుర్బలులకు కలిగే సంతానం దేశానికి భారమని తెలుస్తున్నది. కనుక ౧-వ జనవరి ౧౯౩౪ నుంచి జర్మనీలో ఒక క్రొత్తచట్టం పుట్టింది. దానివల్ల మొత్తం ౨౦-౩౦ లక్షలమంది సంతానానర్హులుగా ఎంచబడుతారు. కాని మొదట్లో ౩, ౪ లక్షలమందే సంతానానర్హులుగా చేయబడుతారు. అందులో ౨ లక్షలమంది పుట్టుకతోనే పిచ్చివాండ్లు. ౬౦ వేలమంది వాతరోగులు. ౧౬ వేలు చెవిటివాండ్లు. ౨౦ వేలు అంగహీనులు. ౧౦ వేలు త్రాగుబోతులు. ౪ వేలు జన్మాంధులు. సంతానానర్హులని దృఢపరిచేందుకు 'యుజనిక్ కోర్టులు' ౧౭౦౦ (Eugenic Courts) అపీలుకోర్టులు ౧౩ స్థాపించారు సంతానోత్పత్తికి, అధికారం లేకుండా చేయుటకు ప్రతిపురుషునికి ౧౩-౦-౦ ప్రతిస్త్రీకి ౩౭ రూపాయలు ఖర్చవుతాయి. పని ప్రారంభమైంది. ఈ చట్టం బలిష్ట సంతానానికిగాను యోగ్యదంపతులను తయారు చేసే సదుద్దేశంతో పుట్టింది. వారి కోరికేమంటే మూడుతరాల్లో అనగా ౭౦-౭౫ సంవత్సరాల్లో జర్మనీ కోరిన సంతానాన్ని పొందవచ్చునని. మనదేశంలో బాల్య వివాహాలనువద్దనటమే మహాపాపంగా- నీచంగా- అధర్మంగా ఎంచుతున్నారు. వేలకొలది అంటురోగపీడితులు-లక్షలమంది వంశక్రమంగా సక్రమించే జబ్బులవాండ్లు, క్షీణకాయులు, దుర్బలులు, కుంటివాండ్లు, చెవిటివాండ్లు, గుడ్డివాండ్లు, త్రాగుబోతులు, బొల్లివాండ్లు, మూర్ఛరోగులు, వాతరోగులు, కుష్ఠువాండ్లు, క్షయరోగులు

తుణంలో పిల్లలను పుట్టిస్తున్నారు. ఇటువంటి వాండ్ల సంతానంతోనైనా భారతదేశం సౌభాగ్యాన్ని పొందేది? అసంభవం.

ఈ సంతానంవల్ల కలిగిన ఫలితం మనకు ప్రత్యక్షుంగా కనబడుతున్నది. వీరికి సమాజస్థితినిగురించిన జ్ఞానం లేదు. రాష్ట్రీయాభిమానం లేదు. కండ్లుండి కూడా గ్రుడ్డివారౌతున్నారు. నిజస్థితిని కనుగొనలేకుండా ఉన్నారు. నే చెప్పేదేమంటే 'యోగ్యదంపతులకు కలిగిన సంతానం చాలాకాలం బ్రతుకుతుం' దని. 'చంపటం బ్రతికించడం భగవంతుని చేతుల్లో ఉంది కాని మనచేతుల్లో ఉందా?' అని మీ రడుగవచ్చు. దానికి 'రామరాజ్యంలో ఒక్క పిల్లవాడు కూడా చావలేదు. రామాయణంలో ఇలా ఉంది—

"న చస్మ వృద్ధా బాలానాం
ప్రేతకార్యాణి కుర్వతే"

ఏ వృద్ధుడు కూడా తన జీవితావస్థలో పిల్లల చావును చూడడు. మహాభారతంలో—

"న బాల ఏవ మ్రియతే
తదా కశ్చి జ్జనాధిప"

పిల్లలు మృత్యువుపాలుగారు అని. దానికి మీరు—'అది త్రేత – ద్వాపరయుగాలమాట. అప్పుడు ధర్మం నాలుగుపాళ్లు. ఇది కలియుగం. ధర్మం ఒకపాలేనని అనవచ్చు. ఐతే కలియుగం మన కొక్కరికేనా లేక ప్రపంచ మంతటికా? ఇతర దేశాలవైపు దృష్టిని పోనివ్వండి. అక్కడ పిల్లలచావుసంఖ్య చాలాకొద్ది. ఆ కొద్దినికూడా లేకుండాచేయుటకు తమ శక్తినంతా వినియోగిస్తున్నారు. మన ధర్మాచార్యులు వారి పనులు చక్కబెట్టుకోటానికి కృతయుగాలను కలియుగాలను సృష్టించారు. కాని వాటిమర్మం మనకు విప్పిచెప్పలేదు. శాస్త్రాల్లోనే ఇలా ఉంది—

కలిః శయానో భవతి
సంజిహానస్తు ద్వాపరః
ఉత్తిష్ఠ స్త్రేతా భవతి
కృతం సంపద్యతే చరన్
"చరైవేతి చరైవేతి" —ఐతరేయ బ్రా. ౭-౧౫.

అంటే అలసతే కలియుగం. కార్యదీక్ష, ప్రయత్నమే కృతయుగం. ఏ సమయంలోనైనా- ఎటువంటి పరిస్థితుల్లోనైనా అలసత అనేది ఎరుగకుండుటే కృతయుగం, యుగనిర్మాణం మనచేతుల్లోనే ఉంది. యుగనిర్మాతలం మనమే. సత్ యుగమూ, కలియుగమూ మనమే సృష్టించాము. ఎక్కడివాండ్లు సోమరులో, అజ్ఞానాంధకారంలో నిద్రిస్తుంటారో, అక్కడే కలియుగవాసం.

ఇతర దేశాల్లో పిల్లల మృత్యుసంఖ్య చాలా కొద్ది. క్రింది పట్టికలో – భారతదేశంలో అయోగ్యులైన తలి దండ్రులవల్ల కలిగే పిల్లల భయంకరమృత్యుసంఖ్యను గమనించండి—

ప్రాంతము	ప్రతివెయ్యికి
మద్రాసు	౧౮౮
బెంగాల్	౨౭౦
బీహార్-ఒరిస్సా	౩౦౪
పంజాబ్	౩౦౬
బొంబాయి	౩౨౦
బర్మా	౩౩౨
సంయుక్తప్రాంతాలు	౩౫౨

ఎంత భయంకరం! ఎంత ఘోరం! భారతదేశంలో ౪ గురికి ఒక పిల్లవాడు ఏడాది లోపలనే మట్టిలో కలిసిపోతున్నాడు. సుమారు ప్రతి సంవత్సరం ౧ కోటికి ౨౦ లక్షలమంది పిల్లలు మృత్యువుకు గ్రాసం ఔతున్నారు. తక్కువ ౮౦ లక్షలు బ్రతికినా జీవితమంతా యమయాతనను అనుభవిస్తుంటారు. విదేశాల్లోని పిల్లల మృత్యుసంఖ్యను చూడండి—

దేశం	ప్రతివెయ్యికి
న్యూజీలాండ్	౫౧
నార్వే	౬౯
స్వీడెన్	౭౨
ఆస్ట్రేలియా	౭౨
ఫ్రాంసు	౭౯
నెదర్లాండ్సు	౮౧
స్విజర్లాండ్	౮౪
డెన్మార్కు	౮౪

ఐర్లాండ్	౯౬
ఇంగ్లండ్ & వేల్సు	౯౮
స్కాట్‌లాండ్	౧౦౫

భారతదేశం కంటె ఎక్కువమంది పిల్లలు మరే దేశంలో కూడా చావరు. ఇక్కడ ఇంట్లో పిల్లవాడు పుట్టడం తోటే అశాంతి - చింత - భయం - రోగం పుడుతాయి. వాణ్ణి చూచి జనులు 'పూర్వ జన్మకర్మ ననుభవిస్తున్నాడు, దానికెవరేం చెయ్యగల' రని నొక్కి పలుకుతారు. దానికి నే చెప్పే దేమంటే- 'తలిదండ్రుల మూర్ఖత్వం ఫలితదుఃఖాన్ని ఆ అజ్ఞాన శిశువు అనుభవిస్తున్నది' అని. నరకాన్ని అనుభవించేందుకేనా ఇక్కడ పుట్టేది? ఇది స్వర్గోపమ భారతదేశం కదా! తలిదండ్రుల ననుసరించే ఉంటుంది వారి సంతానం కూడా. దీనికి కర్మనీ - దురదృష్టమనీ - ప్రారబ్ధమనీ - పేరు పెట్టట మెందుకు? ఇది వాండ్ల మూర్ఖత్వాన్నే చాటుతుందికదా!

తలి-దండ్రుల పొరపాటుకు శిక్ష సంతానం అనుభవిస్తున్నది. ఈ శిక్ష బాల్యావస్థవరకేనా? కాదు - బ్రతికినంతకాలమూను. పుట్టుకే ఇంత దుఃఖకర మైనపుడు చావు సుఖప్రద మెలా ఔతుంది? పవిత్ర భారతీయసంతానం తమ ఉత్పాదకుల అజ్ఞాన ఫలితాన్ని బాగా అనుభవిస్తున్నది. ప్రపంచంలో కల్లా భారతీయులే అల్పాయుష్కులు.

"పశ్యేమ శరదః శతమ్-ప్రబ్రవామ శరదః శతమ్-శృణుయామ శరదః శతమ్ - జీవేమ శరదః శతమ్ - అదీనాస్స్యామ శరదః శతమ్ - శతంభూయశ్చ శరదః శతమ్" అని నిత్యమూ జపిస్తుండేవాండ్ల ఆయువు సగటున ౨౩ సంవత్సరాలే! "శతమానం భవతి శతాయుః" అని ఆశీర్వదిస్తూ ఆశీర్వదింపబడేవాండ్ల ఆయువు దానికి నాలుగో వంతైనా లేదే! ఎంత ఆశ్చర్యం! ఎంతహీనం! దీనికి కారణంమీ రేమయినా దృష్టి పోనిచ్చారా? భాగ్యం-ప్రారబ్ధం - కర్మం - అని దోషమంతా కాలంమీద చుట్టిచుట్టి పారవెయ్యటం తప్ప మరేమైనా చేస్తున్నారా? భాగ్యాన్ని నమ్ముకొనున్న భారతీయులు ఎన్నటికైనా ఉన్నతస్థితిని పొందగలరా? పొందగలరని ఆశైనా ఉందా? నిజంగా ఈ కథాపురాణాలే మనలను సోమరులనుగా చేశినాయి. ప్రాచీనవాండ్లేమో గతించారు. తోటివారలను కూడా గతింపజేశారు. కృతయుగంలో ఆయువు లక్షల ఏండ్లనీ, త్రేతాయుగంలో వేలయేండ్లనీ, ద్వాపరలో వందలఏండ్లనీ, కలిలో చాలా తక్కువని చెప్పారు. ఎవరినైనా అడగండి! ఇదేమాట చెప్పి తప్పుకుంటాడు—'ఇది కలియుగం. ఇకముందు చాలా అల్పాయుష్కులు, చాలా చిన్నవాండ్లు పుడుతారు అని.' ఈ అంధవిశ్వాసమే మనలను తినేస్తుంది. ఇతరదేశాల ప్రతిమనిషి సగటు ఆయు వెంతో క్రింది పట్టికవల్ల తెలుస్తుంది—

దేశం	పురుషుడు	స్త్రీ
ఆస్ట్రేలియా	౫౫.౨౦	౫౮.౮౪
అమెరికా	౪౯.౩౨	౫౨.౫౪
ఇంగ్లండ్	౪౮.౫౩	౫౨.౩౮
హాలెండ్	౫౧.౦	౫౩.౪
జపాన్	౪౩.౬౯	౪౪.౮౫
ఇండియా	౨౨.౫౯	౨౩.౩౧

ఇక్కడ గమనించవలసిన దేమిటంటే, మన ఆయువు దినదినం క్షీణిస్తున్నది. పైదేశీయుల ఆయువు వృద్ధిపొందుతున్నది.

బాల్యవివాహాలు - వృద్ధవివాహాలు - బహువివాహాలు- వ్యభిచారం మొదలైన ప్రకృతి విరుద్ధమైన పనులు చెయ్యటం మీావంతూ- దోషఫలితాన్ననుభవించటం ఇంకోరివంతునా? జల్లెడలో పాలుపోసి, గ్రహచారం అంటే ఏమన్నా లాభం ఉంటుందా? నేడు మనబుద్ధి - శారీరిక బలం- జీవితం క్షీణించిందంటే దానికి ఉత్తరవాదులు అయోగ్యులైన తలి దండ్రులే. తలిదండ్రులు కావటం సులభమే కాని తమ కర్తవ్యాన్ని పాలించడం కష్టం. సంతానం మనమే కాదు, సమస్త జీవులూ పుట్టిస్తున్నాయి. అందులో పొగడదగిన విషయ మేమీలేదు. ప్రకృతినియమమే అది. ఉత్తమ బలిష్ఠసంతానాన్ని కలిగించడమే గొప్ప. ఇది తలి దండ్రులు తమ కర్తవ్యాన్ని గుర్తించినప్పుడే సంభవమవుతుంది.

తలి దండ్రులు కాబోయేముందు దానికి తగిన యోగ్యత సంపాదించుకోవాలి. బ్రహ్మచర్యపాలనం

మొదటిది. వ్యాయామం రెండవది. కలుగబోయే సంతానంమీద తమ బాధ్యతను గుర్తించడం మూడవది.

బ్రహ్మచర్యాన్ని చక్కగా పాటిస్తూ ఋతుకాలం రాగానే వివాహం చేసుకోవాలి. వివాహం చేసుకోబోయేముందు మనమీద గొప్ప జబాబుదారి ఉందని గ్రహించాలి. సంతానం చెడుదైనా, మంచిదైనా, రోగిష్టిదైనా, బలిష్టిదైనా తలిదండ్రులే దానికి కారణభూతులు. తలిదండ్రుల మొదటి కర్తవ్యం తమ అయోగ్య అజ్ఞాన ఫలితాన్ని సమాజానికి అర్పింపకుందురుగాక!

శిశుపోషణ యోగ్యతాభావంవల్ల ప్రతి సంవత్సరం లక్షలాదిశిశువులుఁ మట్టిలో కలిసిపోతున్నారు. ప్రపంచయుద్ధంలో కూడా ఇంతమంది ప్రజలు చావటం లేదు. మొట్టమొదటనే సావధానులై శిశుపోషణ చేస్తే ఈ మృత్యుసంఖ్య చాలామట్టుకు తగ్గుతుంది. సమాజానికీ, దేశానికి ఔన్నత్యం కలుగుతుంది.

అక్కడ శిశువు రోగంతో అల్లాడుతున్నది. ఇక్కడ దిగతుడుపులూ, దిష్టిమంత్రాలూ, ముగ్గులు బాలగ్రహాలు. ముడుపులు గడుతుంటారు. తగినమందు వెయ్యరు. ఇలాంటప్పుడు ఆ బిడ్డ చావవలెనో, బ్రతుకవలెనో మీరే చెప్పండి! మూర్ఖులైన తలిదండ్రులు ఏవేవో పెట్టి రోగం తెప్పిస్తారు. తమ చేతులతోనే విషం పెడుతారు. కాని తమ పొరపాటు నేమాత్రం గుర్తించరు.

నవజాత శిశువు ఓకూంసపుగ్రుడ్డు. రోగం తెప్పించినా, ఆరోగ్యం రప్పించినా, మీవంతే. దానికి ఉత్తరవాదులు తలిదండ్రులే, కనుక శిశుహత్యదోషం తలిదండ్రుల నెత్తిమీదనుంచి ఎంతమాత్రం వదలదు. రాయిగుద్ది చెప్పగలను. వారు తమ తప్పును ఒప్పుకోనీ ఒప్పుకోకపోనీ, అదివేరు సంగతి. పిల్లలభోజనం స్వచ్ఛతనుసరించి శ్రద్ధతీసుకుంటే ఏ పిల్లవాడూ చంపందే చావనే చావడు. తుదకు నే చెప్పేది— తలిదండ్రుల అజ్ఞానంవల్ల భారతదేశంలో పిల్లల మృత్యుసంఖ్య పెరిగింది. దీనివల్ల దేశానికీ– సమాజానికీ తీరని నష్టం కలుగుతున్నది.

"విశ్వమిత్ర"లో గణేశ్ దత్త గారివ్యాసము ననుసరించి—

వలదు

శ్రీ భట్టిపోలు కృష్ణమూర్తి

తేలిపోయెదు జలదరథాలనుండి
ఏటి కిటు లమృతముఁ గురిపింతువోయి ?
జాలి జూపించి వెడలుమో చందమామ !
చీఁకటులె నిండుకొననిమ్ము జీవితాన.

ఏను ప్రేమింతుఁ జీఁకటినే! మదీయ
హృదయకుహరముఁ జీఁకటులేలుకొనును
క్రమ్ముకొనియెదు కారుచీఁకటులలోన
నృత్యమొనరింతు నిట్టూర్పు లెగయఁబోసి.

ఏను కాంక్షింప నానంద మింతగూడ
వినపుగనటులఁ గ్రోలి జీవితగభీర
చరమసిద్ధికై ఎపుడు స్వేచ్ఛావిషాద
గీతికల నాలపింతు......

నా కేటికోయి
ఈ శరచ్చంద్రికాసుధాహాసధార
లీ మనోహర్షణయపరీమళాలు,
వలదు వలదోయి! నేఁటి నా బ్రదుకుబాట
నడువరాకోయి ! ఇటనుండి వెడలుమోయి.

కర్ణుని జననము

శ్రీ బులుసు వేంకటేశ్వరులు

క్రిందటి భారతిసంచికయందు కర్ణునిజననమునుగూర్చి యొక రొక నిరాధారవాదమును సాగించి, కర్ణుఁడు సద్యోగర్భమున జనించ లేదనియు, లోకాచారముగనే జనించెననియుఁ దెల్పిరి. వారివాదమున కాధారముగా, ఆదిపర్వభాగమును విడిచిపుచ్చి, అరణ్యాశ్రమవాసపర్వములలో ఎఱ్ఱాప్రెగడ, తిక్కన లిరువురును గుంతి పదినెలలు మోసి కర్ణుని గన్నట్లు వ్రాసి రని తెల్పుచు, దీనికి మూలాధారము కూడ కలదని యుదాహరించిరి.

వీరు చూపిన యాధారములనే పరిశీలింతము. ఇనుఁడు కుంతికి సద్యోగర్భమిచ్చినట్లు, కుమారుఁ డప్పుడు యుదయించినట్లు నన్నయ ఆదిపర్వమున వ్రాసినట్లు వీరే యంగీకరించిరి. కాఁగా, ఎఱ్ఱాప్రెగడయుఁ దిక్కనసోమయాజియు దీనికి వ్యతిరేకముగా వ్రాయుచుఁ గుంతి గర్భముఁదాల్చి, పదినెలలు మోసి పుత్రుని గన్నట్లు వ్రాసి రనిరి. ఇది, పరిశీలించి చూడఁగా, సత్యదూరముగాఁ గన్పట్టుచున్నది. ఏలన, ఆరణ్యపర్వమున నెఱ్ఱాప్రెగడ

"ఇట్లు వర్ధిల్లుచుం బదియగు మాసంబునఁ గుంతి కర్ణునిఁ గనియె."

ననియే వ్రాసియుండనోపు. కాని ప్రమాదవశమునఁ గాని, యజ్ఞానవశమునఁ గాని పరిష్కర్తలు "శంభుదాసుని భారతమునఁ" బరిష్కరించియుండవచ్చును. ఇచటఁ బదియగుమాస మన్నఁ జైత్రాదుల గణింపఁగా మాఘమాస మగును. కావున సూర్యుఁడు కుంతిఁ గలియుటయు, పుత్రుఁ డుదయించుటయు మాఘమాసప్రతిపద్దివసమునసే జరగిన దన్న విషయము తేలుచున్నది. ఈ విషయమునే శ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి కవిసార్వభౌములు, "శంభుదాసుని భారతమున నేకారణమున నీప్రమాదము పడినదో కాని మూలమున నేప్రతియందును పదిమాసములు నీరు మోసి కనినట్లు లే"దని తమ భారతమున నేవ్రాసియున్నారు.

(చూ. ఆరణ్యపర్వము. పుట ౫౩౦-౫౩౧.)

పోనీ, యీ విషయమున మూలముఁ బరిశీలింతము :

తతో గర్భస్సమభవత్పృథాయాః పృథివీపతే!
శుక్లే దశోత్తరే పక్షే తారాపతి రివాంబరే.
సా బాంధవభయా ద్బాలా గర్భం తం వినిగూహతి
....

దీని విషయమే నీలకంఠాచార్యుల వారు. తమ భారతభావదీపికయందు

"తతఇతి-దశోత్తరే ఏకాదశే శుక్లేపక్షే ప్రతిపదిచంద్ర ఇవజన్మేత్యర్థః" బాల ఉద్యూఢాః మాఘశుక్ల ప్రతిపది కర్ణనిషేక

అని వ్రాసి, దశోత్తరశబ్ద భావమును విశదీకరించి, సంశయనివారణము గావించిరి. కనుక సూర్యుఁడు మాఘశుద్ధ ప్రతిపద్దివసంబునఁ గుంతిం గూడె ననియు నానాఁడే గర్భమై కర్ణుఁడు పుట్టె ననియు స్పష్టము.

ఇది కాక, శ్రీ కృష్ణభారతారణ్యపర్వమున నీ భాగమున నిట్లున్నది :

"అంతఁ గుంతీదేవి మోహపరవశయై యుండి యోగంబునం జేసి తన్ను పొందిన భానుమంతుని తేజఃప్రభావంబునఁ జైత్రాది దశోత్తరంబైన మాసంబునం దాదిమదినంబున గర్భంబుఁ దాల్చి, నాగర్భంబంతలోనన శుక్లపక్షక్షపాకరుని చందంబునం బ్రవృద్ధి నొందుటయు దాని నొక్క ధాత్రేయికయుం దక్కఁ దక్కినవా రెవ్వరికి నెఱుంగకుండునట్లుచేసె..."

ఇది కర్ణుని సద్యోగర్భజన్మమునే ధ్రువపఱుచుచున్నది.

ఇంక నాశ్రమవాసపర్వమున సైతము కుంతి గర్భధారిణియై నవమాసములు మోసినట్లు లేనేలేదు. సూర్యభగవానుఁడును గుంతి "కపుడ తనయుండు పుట్టెడు మనియె" ననియే" యున్నది.

"జనకముఖబంధుచిత్తవంచనము నడపి,
గూఢమందిరాంతరమునఁ గొడుకుఁ గంటి"

నన్న వాక్యము సద్యోగర్భము కాదని తెల్పుటలేదు; సైఁగా, తరువాత కుంతి

"కని రేటిలో నిడితిఁ గలఁ
గనినట్లయియుండెఁ దత్ప్రకారం"

బని యని యున్నది. నవమాసములు మోసి కనినచోఁ గలవలె నెట్లుండు? మఱియు, సామాన్యదృష్టిఁ బరికించినను గుంతి గర్భిణియై నవమాసములు మోసినచోఁ దల్లిదండ్రులకేనిఁ దెలియకుండునట్లు చేయుట నసంభవము, నసంగతమును. ఏలన బాహ్యేంద్రియ పరివర్తనముచేతనైనను దెలియకపోదు. అందుచేత నవమాసములు నీరు మోసియు దాఁచియుంచిన దన పీలులేదు.

తరువాత ఆదిపర్వమునఁగల
"తత్ర వీర స్సమభవ... మా చక్ర మే తతః"

అన్నచోటఁగాని, ఆరణ్యపర్వమున,
"సా బాంధవభయా ద్బాలా గర్భం తం వినిగూహతి"

యన్న ప్రదేశమునఁగాని ఆశ్రమవాస పర్వమున.

"తతో ఒహ మంతర్భవశే"

ఇత్యాది స్థలములఁగాని సద్యోగర్భమునఁ గర్ణుఁడు జన్మించెననుట కాధారము లేదన్న విమర్శకులకు నవమాసములు మోసినదన్న యర్థ మెచట నున్నది? నవమాసములు నీరు మోసినట్లు లేదని కవిసార్వభౌములు సైతము వ్రాసియుండిరే!

మొత్తముమీఁద నేయే విషయములఁ బరికించినను గర్ణుడు కుంతికి సద్యోగర్భముననే జనించినట్లు తేలుచున్నది.

కర్ణుని జననము గురించి ఇదివరకు కొందరు చర్చించారు. బ్రహ్మశ్రీ పెండ్యాల వెంకట సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారి 'మహాభారత చరిత్రము'ను విమర్శిస్తూ బ్రహ్మశ్రీ శిష్ట్లా సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు రచించిన 'శ్రీ మహాభారత రహస్య' మనే గ్రంథములో పుట ౪౪౧–౪౪౨ లలో కర్ణుని జననముగురించి గల విషయము చూడదగినది. "మనశాస్త్రిగా రాదిపర్వమునందు కర్ణుడు సద్యోగర్భ జనితుం డైనట్లు గలదనియు, నారణ్య పర్వమునందు కుంతి పదినెలలు గర్భము ధరించియే కర్ణునిం గనెనని యున్నదనియు, నా కారణమువలన భారతము సందర్భ శుద్ధిగా లేదనియు వ్రాసియున్నారు.

"గ్రంథకర్త తన గ్రంథమునం దేయే విషయములను ముఖ్యముగా వ్రాయవలసియుండునో యావిషయములను గ్రంథాదియందు సంక్షేపముగా వివరించి పిమ్మట నవసర ప్రదేశములలో విపులముచేసి వ్రాయుచుండును. అట్లే భారత గ్రంథాదియందు తత్కథానాయకుల స్వరూపనిరూపణచేయుటలో కర్ణజననము గురించి యతడు సద్యోగర్భమువలన జన్మించెననియు నదియే యారణ్య పర్వాంతమందు...విపులముగా వ్రాయబడినది. సద్యోగర్భ మనఁగా సంభోగానంతరమే పుత్త్రోత్పత్తి యయ్యెనని వ్యాసాభిప్రాయము కాదు. అట్లు పుత్త్రోత్పత్తియగుట కేవలమసంభవము. వ్యాసునభిప్రాయ మదియేయగుచో నతడారణ్యపర్వములో ప్రశ్నావసరమునందా విషయము నట్లే వ్రాసియుండును. అట్లుగాక కుంతి పదినెలలు గర్భముధరించియే కర్ణునింగనెనని స్పష్టముగా వ్రాసియున్నాడు. ఒక్క పర్యాయము భోగించినతోడనే గర్భధారణమగుటకు సద్యోగర్భమని యభిప్రాయము" ఈ అభిప్రాయమే సరియైనదని చెప్పవచ్చును.

—సీతాపతి.

నీతిపద్యమాల

శ్రీ పురాణం - సూర్యనారాయణతీర్థులు

శ్రీమదంబ యైన కామేశ్వరీదేవి
ప్రేరణమునఁ జేసి నే రచించు
నీతిపద్యమాల నీపేరఁ గూర్చెద
నమితభీమ విశ్వనాథరామ!

'చిత్తశుద్ధి' యైన ఉత్తరక్షణమందె
ఆటవెలఁదిరీతి నంటుఁ గైత
ఆటవెలఁది తేటమాటలమూటగా. న.

ఆటవెలఁదిరీతి ననువైన కైతయే
రసికజనుల మదికి రంగు వేయు
నాటవెలఁది యైన నందముఁ గందురా. న.

ఆలిమాటలు విని యనుజు విధేయుని
వేఱుపఱుచునట్టి వెలఁదిదాసు
లనుభవించుఫలము లనరాదు వినరాదు. న.

ధనము విద్య లేని మనుజుని బ్రదుకును
తల్లి చచ్చినట్టి పిల్లబ్రదుకు
భార్య లేనివాని బ్రదుకు నరణ్యమౌ. న.

భార్యమాట వేదవాక్యముగా నమ్మి
సంచరించునట్టి చవటలకును
తక్కుబంధుజనులు నిక్కంపుశత్రులే! న.

ముందు సౌఖ్య మవుల మొనయును దుఃఖమ్ము
తొలుత దుఃఖ మవలఁ దోఁచు సుఖము
చక్రమట్లు తిరుగు సౌఖ్యదుఃఖమ్ములు. న.

మగఁడు గౌరవించుమగువను తక్కిన
వారుగూడ లెస్స గౌరవింత్రు
మగఁడు కొట్టెనేని మాధుకరియుఁ గొట్టు. న.

మగువపుట్టు పుట్టి మగవాఁడు కష్టించి
చేయవలయుపనులు చేయుచుండు
చండశాసనను శిఖండి యందురుసుమా! న.

ఒకరి నడుగఁబోక, ఒకరిచే నడిగించు
కొక దొరకుదానఁ గొనుచుఁ దృప్తి
బ్రతుకునతఁడెమంచిభాగ్యవంతుండయా! న.

అల్ల - ఊరు మంచిదా? అంచు నితరుల
నడుగు టేల? వారు నుడువు టేల?
నోరు మంచి దైన నూరెల్ల మంచిదే! న.

ఈశ్వరుండు మనల హృదయమ్మునం దుండి
చెప్పినట్లు మనము చేయుచుండు
మీశ్వరేచ్ఛ లేక యేపనియును గాదు. న.

దేహ మాలయమ్ము దేవుఁడు జీవుండు
వాఁడె బ్రహ్మ మనుచుఁ బలుకు శ్రుతులు
జ్ఞానదృష్టి కతఁడు కానిపించును చూడు. న.

కలుకుతురక బండిఁ గట్టి కొట్టెడుబక్క
గుఱ్ఱ మెట్లు లట్లు కొంచె మయిన
హాయి విశువు లేక యల్లాడు మనుజుండు. న.

తనది యుత్తమంబు, తండ్రిది మధ్యమం,
బన్నదమ్ములదియె యధమ మందు
రాఁడుదానివిత్త మధమాధమముగాదె? న.

గోడు చెప్పుకోను కోడూరు పోతేను
ఏడుగోడు లచట నెదురుకొనియె.
కాశి కేఁగుఁగాక కర్మంబు విడుచునా? స.

పెద్ద పుణ్యమేని పెద్ద పాపముగాని
యిహమునందె ఫలము నిచ్చునండ్రు
మూఁడునాళ్లు మొదలుమూఁడేండ్లలోపున స.

మారరూపుఁడును కుబేరధనుఁడు నైనఁ
జదువు సంధ్య లేని జడుని బ్రదుకు
దివ్వె లేనికొంపతెఱఁగున నుండురా! స.

బాగు లేవటంచుఁ, బండ్లూడఁ బీకించు
కొనియెనంట! యొక్క కోమలాంగి
స్త్రీలు సొగసుకొఱకుఁ జేయరానిదియున్నె స.

కోరి తెచ్చినచెలి కోఁతిలాగున్న ను
ల్లమున కదియె రంభలాగు తోఁచు.
కోరి వచ్చినదియె కులహీనురాలయా! స.

చాటుచోటు లేక సమయాలు చిక్కక
తమ్ముఁ గోరువారు తారసిలక
నిలిచియుండు నండ్రు చెలులసతీత్వమ్ము. స.

ముదిత చేసికొనెడి ముస్తాబు లవి తోడి
యాఁడువారు చూతు రనియె కాని
భర్త సంతసింపవలె నని కాదుసూ! స.

కాకిలాగు పెద్దగాలమ్ము మనుకంటెఁ
గొలఁది బ్రదుకు మేలు కోవిలట్లు
పలువు రాదరించు బ్రతు కెంతయిన నేమి? స.

కాకి తిననిదియును కవి కాననిదియును
తరుణి చేయనిదియుఁ ద్రాగుఁబోతు
వదరనదియు లేదు వసుధాస్థలమ్మున. స.

ఎల్లి యేమి యగునొ యెఱుఁగరానిది గాన
యెల్లి చేయఁదగిన యెల్లపనులు
నేఁడు చేయఁబూనువాఁడు నేర్పరిసుమా! స.

భూతదయకు స్నేహదాతృత్వములకును
మంచిమాటలకును మించునట్టి
వశ్యవిద్య లేదు వసుధాతలమ్మున. స.

లక్ష్మిఁ దార్చు మిత్త్రులను, బంధులను చేర్చు
బంధనమును గూర్చుఁ బ్రాణ మార్చు
నౌను. నాల్కవలనఁ గానిది యున్నదా? స.

కన్యాశుల్కం సమీక్షణ

[3-వ భాగము]

శ్రీ సోమయాజుల వెంకటరామమూర్తి

కాలపరిమితి; కథల గమనము

ఈ క్రింద వివరించిన పట్టీలో నేను కాలపరిమితి, కథలగమనము (Duration of action and movement of the plots) విశదీకరించాను — అటు కృష్ణారాయపురంలోనూ, ఇటు రామచంద్రపురంలోనూ, దృశ్యానికీ దృశ్యానికీ మధ్య ఎంత విరామము (Interval) ఉంటుందో సహేతుకముగా, కథావస్తువుపై ఆధారపడే నిరూపించాను. పట్టీలో ౧-వ గడియందు నాటకంలోని అంకము, రంగము యొక్క సంఖ్య, ౨-వ గడియందు ఆదృశ్యం నాటకారంభంనుంచి, ఎన్నవ దినం జరిగిందో, 3-వ గడియందు, ఆదృశ్యానికి పూర్వదృశ్యం ఏదో, దానినుంచి ప్రస్తుతాంశమైన దృశ్యాని కెంత ఎడమో, ౪-వ గడిలో ఈ యెడం ఇవ్వడానికి కథావస్తువును బట్టి ఏది కారణంగా వుందో, ౫-వ గడిలో ఇతరతర ఆధారాలు, ఆటుతరువాత ప్రస్తుతమైన దృశ్యంలో ముఖ్యసంఘటనలు, సంగ్రహంగా చూపించాను:—

అంకము, రంగము.	ఆరంభంనుంచి దినసంఖ్య, (తేదీ)	పూర్వదృశ్యం నుంచి విరామము	ఈ విరామానికి నాటక వస్తువు చూపే కారణం	దినసంఖ్య నిర్ణయించడానికి మరికొన్ని ముఖ్యమైన ఆధారాలు; ప్రస్తుత దృశ్యంలోని ముఖ్యసంగతులు.
౧(౧)	౧ (సాయంకాలం)	...	...	ఒకానొకసాయంకాలం. వెంకటేశానికి పరీక్షఫలితం చెప్పి క్రిస్మస్ సెలవు లిచ్చారు. అందుచేత డిసంబరునెల — చలికాలం. వెంకటేశం పరీక్ష ఫెయిలయిపోయాడు గిరీశం వెంకటేశాన్ని ఓదార్చి, కృష్ణారాయపురం వెంకటేశంతో వెళ్లి, అక్కడ సెలవల్లో చదువుచెబుతా నంటాడు. ఫొటోగ్రాఫు బంట్రోతునుంచి తప్పించు కుంటాడు.
౧(౨)	౧ (రాత్రి)	...	...	గిరీశం మధురవాణియింటికి వెళ్లి, రామప్పంతులు వెత్తిచరిచి మెట్టుదగ్గిర మిఠాయితిని, బండీయెక్కి కృష్ణారాయపురానికి ప్రయాణంసాగిస్తాడు, శిష్యుడు వెంకటేశంతో కూడా.
౨(౧)	౨ (ఉదయం)	౧	విజయనగరంనుంచి, కృష్ణారాయపురానికి, నాటున ఒకరాత్రి ప్రయాణం. ఈదృశ్యంలో, వెంకమ్మ, "నిన్నట్నుంచీ	వెంకటేశం, గిరీశం కృష్ణారాయపురం చేరుతారు. వెంకమ్మ కూర తరుగుతూంటుంది. బుచ్చమ్మ, గిరీశాన్ని 'చల్దివణ్ణం తింటారా?' అని అడుగుతుంది; కాబట్టి, ఉదయం ౯ గంటలవేళ అనుకోవచ్చు. గిరీశానికి బుచ్చమ్మయొక్క ప్రథమ దర్శనం. సుబ్బి పెళ్లిమాటలు, పద్దెనిమిదివందలు కన్యాశుల్కం. ఇది విని గిరీశం

			"కిస్ మిస్ పిలవలని కుర్రాడు ఉత్తరం రాశాడు" అంటూ వెంకటేశం రాక కెదురు చూస్తూ ఉంటుంది.	రాత్రి అగ్నిహోత్రావధాన్లకు కన్యాశుల్కంమీద లెక్చరిచ్చి పెళ్లి తప్పిస్తా నంటాడు.
౨(౨)	౨	...	...	కరటకశాస్త్రి తనశిష్యుడైన మహేశంచేత ఆడవేషం వేయించి, రామచంద్రపురంలో లుబ్ధావధాన్ల కిచ్చి పెళ్లి చేద్దామని తన ఉద్దేశంగా మహేశానికి చెబుతాడు. ఆరాత్రే కరటకశాస్త్రి మహేశాన్ని తీసుకుని తనపన్నాగం కొనసాగించడానికి, వెళ్లిపోతాడు.
౨(3)	3 (శుక్రవారం)	౧	ఈదృశ్యంలో వెంకటేశం గిరీశాన్ని "రాత్రి కన్యాశుల్కంమీద లెక్చరిచ్చారా?" అని అడుగుతాడు. అంతేకాక, గిరీశం మాటలమధ్యను, "మొన్న మనంవొచ్చిన బండీవాడు" అంటాడు.	రాత్రిసంగతంతా చెబుతాడు గిరీశం. తరువాత గిరీశం అగ్నిహోత్రావధాన్లతో, అతడికి కావలసిన దావా కబుర్లూ, అవీ చెప్పి టోపీవేస్తాడు. వెంకటేశం కోరికపై తాను 'widow' మీద రాసిన 'poem' చదువుతాడు.
3(౧)	౪ (శనివారం)	౨(౨) ౨	మధురవాణీ, రామప్పంతులుతో రామచంద్రపురం రావడం, అక్కడ అగ్రహారీకుల ద్వారా పంతులు పూర్వజీవితం తెలుసుకోవడం; ఇటు, కరటకశాస్త్రీ, మహేశం కృష్ణారాయపురంనుంచి రామచంద్రపురం రావడం, మహేశం ఆడవేషం వేసుకోవడం మొదలైన పనులకు అగమం ౪ రోజులుండాలి.	కథారంగము కృష్ణారాయపురంనుంచి రామచంద్రపురానికి మారుతుంది. రామప్పంతులు, మధురవాణికి తనయొక్క లౌక్యప్రజ్ఞంతా వెల్లడిచేస్తూ, లుబ్ధావధాన్లకు, వృద్ధాప్యంలో ఈపెళ్లి ప్రయత్నం ఎందుకో కారణం తెలుపుతాడు. అది ముసలాడి భవలోభిత్వం, జాతకంమీదవుండే నమ్మకం అని మనకు తెలుస్తుంది. రామప్పంతులు పైకి వెళ్తాడు, పనిమీద.
3(౨)	౪	,,	...	కరటకశాస్త్రి మాయసుబ్బి వస్తారు. మారువేషాల్లో వున్నా మధురవాణి గురుతిస్తుంది. శాస్త్రి మధురవాణికి తన ఉద్దేశం మాయసుబ్బిని లుబ్ధావధాన్ల కిచ్చి పెళ్లిచేసేసి తనమేనకోడలు పెళ్లి తప్పించడం అని చెప్పి మధురవాణిసహాయ్యం కోరుతాడు. అటు తరువాత కరటకశాస్త్రి, రామప్పంతులను కలుసుకొని, మాయసుబ్బిని లుబ్ధావధాన్లకు రు ౧౨౦౦ లకు అమ్మడానికు నిశ్చయించడం. అందులో ఐదోవంతు పంతులుకు కమీషనుకింద జమకట్టుకునేందుకు తీర్మానం జరుగుతుంది.

౩(౩)	౫ ౨(౩) ౨	గిరీశం బుచ్చమ్మపై తన శృంగార చేష్టలన్నీ ప్రయోగించడం, అవన్నీ వృథా కావడం — ప్రేమ కథలు ఆమె బుర్రకెక్కించి ground prepare చెయ్యడం- ఈ ప్రయత్నాలన్నిటికీ అధమం ౪ దినాలుండాలి.	గిరీశంయొక్క స్వగతం. — మన్మథుణ్ణి, అతగాడి బాణాలనూ తలుచుకొని, విధవావివాహం వల్ల లాభనష్టాలు బేరీజు వేసి చూచి, తుదకు విధవావివాహం చేసుకునేందుకు నిశ్చయిస్తాడు. వెంకటేశానికి సృష్టి మీద పాఠం చెబుతూ పాఠంలో విధవావివాహం మీద లెక్చరు. బుచ్చమ్మ వింటూంటుంది. ఈపాఠం వెంకటేశంకంటె బుచ్చమ్మకే ఎక్కువ ఉపకరిస్తుంది!
౩(౪)	౫ ,,	...	గిరీశం చాలా గొప్ప ప్రజ్ఞావంతుడని వెంకటేశం తన అక్క బుచ్చమ్మకు చెబుతాడు. గిరీశంకూడా "పాఠికపారేట్టైవుంది" అని మురిసిపోతూ, ప్రబంధధోరణిని "వదమా పొక్కిలి..." అన్న పద్యం బుచ్చమ్మపరంగా చదువుతాడు.
౪(౧)	౫ ౩(౨) ౧ ([illegible])	రామప్పంతులు లుబ్ధావధాన్లతో, "నిన్న వొచ్చాడయ్యా, గుంటూరునుంచి ఒక బ్రాహ్మణుడు" అంటాడు.	లుబ్ధావధాన్లకు గిరీశం రాసిన పెద్ద ఉత్తరం అందుతుంది. అందులో పెళ్లికూతురు (సుబ్బి) పెయ్యనాకుడుపిల్లనీ, అది వైధవ్య హేతువనీ సూచిస్తాడు. ఇంతలో రామప్పంతులు బనాయించిన మారుదస్కత్తు ఉత్తరంకూడా అందుతుంది- అగ్నిహోత్రావధాన్లకు సమ్మంధం అక్కర్లేదన్నట్టు. లుబ్ధావధాన్లకు గుంటూరుసంబంధం (మాయసుబ్బి) నిశ్చయమైపోతుంది. రామప్పంతులు ఆమర్నాటికే ముహూర్తం ఏర్పాటు చేసేస్తాడు. తరువాత డాబుగా తయారై బాజాల్తో లౌక్యులను పిలవడానికి పెద్దిపాలెం వెళ్తాడు.
౪(౨)	౫ ... ([illegible])	...	కరటకశాస్త్రీ, లుబ్ధావధాన్లూ రామప్పంతులు లేనిసమయంలో మాట్లాడుకొని, ఆరాత్రే పెళ్లి ఏకరాత్రి వివాహంగా చేసేసుకునేందుకు ఏర్పాటుచేస్తారు.
౪(౩)	౫ ... ([illegible])	...	పెళ్లిలగ్నం ఏనిమిదిఘడియలు ముందుకు లాగి, పంతులొచ్చేలోపుగా, తెల్లారేలోపున లగ్నం జరిగిపోతుంది. దీనికి సిద్ధాంతి (అచ్చన్న) సహాయభూతుడౌతాడు. గుంటూరుశాస్త్రి రూపాయలుచ్చుకొని, పరారీ అయిపోతాడు.
౪(౪)	౬ ౧ ([illegible])	రామప్పంతులు పెద్దిపాలెం వెళ్లి తిరిగివస్తాడు.	రామప్పంతులు లుబ్ధావధాన్లకు పెళ్లయిపోయిందని విని తెల్లబోతాడు. గుంటూరుశాస్త్రిలు తన్ను టోపీకొట్టి పారిపోయిన సంగతి తెలుసుకుంటాడు. కోపావేశంలో పెళ్లికూతురు (మాయసుబ్బి) 'రెండోపెళ్లిపిల్లో', లేక 'శూద్రప్పిల్లో' అని నొక్కిచెప్పి, లుబ్ధావధాన్లు మనస్సులో గట్టిగా ఒక గొప్ప అనుమానబీజాన్ని నాటుతాడు.

౮(౫)	౬ ౩(౮) ౧	గిరీశం వెంకటేశాన్ని 'బావా' అనీ, ఇదివరకు 'వదినెగారూ' అంటూ వచ్చిన బుచ్చమ్మను 'వదినే' అనీ చనువుగా అనడానికి తగిన అవకాశం—. అదిగాక ౨(౨)లో కరకటకశా(స్త్రి) పెళ్లిమూర్తం చాలా వ్యవధి వుందంటాడు. ఇప్పుడు గిరీశం అప్పుడే పెళ్లి సందర్భంలో పందిళ్లూ, పాకలూ వేయిస్తూంటాడు.	గిరీశం వెంకటేశానికి మతంమీద లెక్చరిస్తాడు. పెళ్లిపనులు చాలా సందడిగా జరిగిపోతూంటాయి. బుచ్చమ్మ పప్పురుబ్బుతూ కంట నీరు పెడుతుంది— తనచెల్లెలికి పెళ్లి తప్పిందికాదుగదా అన్న విచారంతో. గిరీశం బుచ్చమ్మతో ప్రసంగించి పెళ్లి తప్పిపోయే ఉపాయం బుచ్చమ్మ తనతో లేచిరావడం ఒక్కటేనని ప్రమాణ మీద ఒప్పిస్తాడు. ఆరాత్రే ప్రయాణం. ప్రయాణం రెండుదినాలు— కృష్ణరాయపురానికీ, రామచంద్రపురానికీ మధ్య — విజయనగరం ఒకమకాం. అక్కడ దివాంజీసాహేబువారి ఏనుగూ గుర్రాలు తెస్తాడు అగ్నిహోత్రుడు అతిదర్జాగా.
౫(౧)	౭ ౮(౮) ౧ (ప్రి ౧౦ x ౦.)	లుబ్ధావధాన్ల భార్య రెండో పెళ్లి పిల్ల అన్న వదంతి గ్రామంఅంతటా ప్రాకడానికీ, అవధాన్లకు కూడా రాత్రినిద్రలో కలవచ్చి, పెళ్లికూతురి మొదటి మొగుడు కనపించి పీక పిసికినంత వడానికి అవకాశం ౧ దినంచాలుఆగ్రామంలో.	రామప్పంతులు ధర్మమా అని మాయసుబ్బి రెండో పెళ్లి పిల్ల అని పూరంతటా అనుకుంటూంటారు. రాత్రి అవధాన్లు నిద్ర పోతూంటే కలలో ఆపిల్ల మొదటిమొగుడు కనిపించి, అవధాన్ల పీకనొక్కినట్టవుతుంది. అరుస్తూ, భయంతో లేచి, 'రామనామ' జపంచేస్తాడు. మాయసుబ్బి మధురవాణియింటికి పారిపోతుంది కంటెతోకూడా.
౫(౨)	౭ … (ప్రి ౧౦ x ౦.)	…	మధురవాణీ, పోలిశెట్టి, భుక్త, సిద్ధాంతి పేకాడుతూంటారు. పూజారిగవరయ్య ఆట చూస్తూంటాడు. మహేశం (మాయసుబ్బి) తలుపు కొడతాడు. రామప్పంతులు గొంతుకపెట్టి మధురవాణిని కూడా భ్రమింపజేస్తాడు. మధురవాణి మహేశాన్ని ఒక గదిలో వుంచి, దాసరివేషం వేయిస్తుంది. ఇంతలో రామప్పంతులు వస్తాడు. మహేశం, పంతులకంటబడకుండా వుండడానికి, కంటెమినహ పెట్టి ఇంట్లో అడుగుబెట్టనివ్వకుండా అవతలనుంచే గెంటుతుంది. మధురవాణికంటె మహేశం మధురవాణి కిచ్చేస్తాడు.
౫(౩)	౭ … (ప్రి ౧౨ x ౦.)	…	మాయసుబ్బి పారిపోయినట్టు ఎవరికీ తెలియదు. పారిపోయే ముందు, భాగవతంపుస్తకం నూతిలో ఎత్తేస్తుంది. ఆచప్పుడుకు అంతా నూతిలో పడిందేమో అనుకుంటారు. గవరయ్య నూతిలో దిగి గాలించి చూస్తాడు. భాగవతంమాత్రం దొరుకుతుంది. లుబ్ధావధాన్లు పోలీసువాళ్లభయంచేత బెంగెట్టుకుని ఏడుస్తూంటాడు. గవరయ్య—ఆపిల్ల బ్రహ్మరాక్షసి—అంటూ, దాన్ని సీసాలో బిగించానని కోతలు కోస్తూంటాడు. ఇంతలో రామప్పంతులు వచ్చి ముసలాణ్ణి కంటె తెమ్మంటాడు. అవధాన్లు 'నాకు తెలియదం'టాడు. పంతులు అవధాన్లమీద, భార్యను చంపినందుకు కూనీకేసు పెట్టిస్తానని బెదిరిస్తాడు.

౫(౪)	౭ ... (రాత్రి: ౧ ×౦.)	...	సారాదుకాణం — హెడ్‌కనిస్టేబు అక్కడుంటాడు. రామప్పంతులు వచ్చి పెళ్లికూతురు పారిపోయిందని హెడ్డుకు చెప్పి, కనిష్టేబులను నాలుగువైపులా పరిగెత్తించమంటాడు. హెడ్డు వీళ్లందంటే పోనీ కూనీకేసని ముసలాణ్ణి బెదిరించి తనకం బెఖరీ దిప్పించమనైనా ప్రాధేయపడుతాడు. ఈ అబద్ధపు కూనీకేసుకు సాక్షుల కోసం సారాదుకాణంలో వెతుకుతారు. దుకాణదారు రామందాసు, బైరాగి, దొంగసాక్ష్యానికి తయారై పోతారు.
౫(౫)	౭ ... (రాత్రి: ౩ ×౦.)	...	హెడ్డు ముసలాణ్ణి బెదిరించి తను, అవధాన్లకు బాకీ ఉన్న తాలూకు నోటు లాగేస్తాడు. నోటు చింపేసి కాగితంముక్కలు అక్కడే పారేసి పోతాడు. హెడ్ సబ్‌చప్‌గా వూరుకోడం చూసి రామప్పంతులకు అనుమానంవేసి, ఆకాగితంముక్కలన్నీ యేరి భద్ర పరుస్తాడు. హెడ్డుమీదా, తాసీల్దారుమీదా ఆకాశరామన్నజీలు పంపడానికి నిశ్చయిస్తాడు.
౫(౬)	౭ ... (రాత్రి: ౪ ×౦.)	...	కంటె యింట్లో ఎక్కడైనా వుంటుందేమో చూసుకవడానికి రామప్పంతులు రాత్రి మీనాక్షిని బతిమాలుకుంటాడు. చీకట్లో వాళ్ల సరససల్లాపాలు. నిద్దురపట్టక తెలిసేవున్న లుబ్ధావధాన్లు రామప్పంతులను కర్రతో కాలుమీద బజాయిస్తాడు. రామప్పంతులు పరిగెత్తుకుంటూ యింటికి పోతాడు. అంతకుముందూ మీనాక్షిని పెళ్లాడుతానని ప్రమాణం చేశాడు కాబట్టి, మీనాక్షి రామప్పంతులు వెంటపడుతుంది. రామప్పంతులు యింటిముందు: వీళ్లిద్దరినీ చూచి, మధురవాణి తలుపుతియ్యకుండానే మంగళారతి లేవడానికి లోనికి వెళ్తుంది. ఈబాధ తప్పించుకుసేందుకు రామప్పంతులు చెరువుపైపు కాలకృత్యాలు తీర్చుకొనుటకు వెళ్లుతాడు. దాసరివేషంలో శిష్యుడు ఎదురౌతాడు.
౬(౧)	౮ ౪(౫) ౨ (ఉదయం: ౯ ×౦.)	వివాహం ౨ దినాలు. అగ్నిహోత్రావధాన్లు, పెళ్లివారు, కృష్ణారాయపురంనుంచి రామచంద్రపురం రావడానికి—. (రెండోనాటిరాత్రి గిరీశం, బుచ్చమ్మ బండి తప్పించి పారిపోతారు)	ముఖ్యపాత్రలన్నీ రామచంద్రపురంలో కలుస్తాయి: చెరువుగట్టు-రామప్పంతులు దంతధావనచేస్తూంటే అగ్నిహోత్రావధాన్లు, పెళ్లివారూ, ఏనుగూ, గుర్రాలూ మొదలైన పటాటోపంతో దిగుతారు. అగ్నిహోత్రావధాన్లకు రామప్పంతులుద్వారా లుబ్ధావధాన్లు సంటూరుసమ్మంధం చూసుకుని పెళ్లాడినట్టు తెలుస్తుంది. అగ్నిహోత్రుడు కోపాగ్ని కురిపిస్తాడు. లుబ్ధావధాన్ల యింటి కెళ్లి వాణ్ణి తంతా నంటాడు.
౬(౨)	౮ ... (ఉదయం: ౭ ×౦.)	...	అగ్నిహోత్రావధాన్లు, లుబ్ధావధాన్లను పదదెబ్బలు కొట్టి, తిరిగీ చెరువుగట్టుకు వస్తాడు. లుబ్ధావధాన్లమీద క్రిమినలు కేసు తేవడానికి అవకాశం వుందా అని రామప్పంతులుతో ఆలోచన చేస్తూంటాడు. పంతులు, సివిలుకూడా తోడించి సులభంగా, 3,4 వేలు డామేజస్ కింద లాగెయ్యొచ్చునని సలహా యిస్తాడు. బుచ్చమ్మ

		సరుకేదైనా తాకట్టుపెట్టి దావాఖర్చులకు సొమ్ము తెద్దా మను కుంటాడు, అవధాన్లు. ఇంతలో బుచ్చమ్మ,గిరీశంతో లేచి చక్కా పోయినట్టు తెలుస్తుంది. అంతా నెత్తీ నోరూ కొట్టుకొంటారు.
౬(౩) ౧౦ ౬(౨) ౨	రామచంద్రపురం నుంచి అగ్నిహోత్రుడు రామప్పంతులూ (మధురవాణితోసహా) విశాఖపట్నం ప్రయాణం అవుతారు– కేసుల నిమిత్తం. మొదట నాయుడు ప్లీడరును పెట్టడం-తరువాత అతడు మధురవాణి బస లోనుంచివస్తే అనుమానపడి రామప్పంతులు వాణ్ణి తప్పించడం–వీటన్నిటికీ ౨ దినాలు.	విశాఖపట్నంలో:—ఇటుపైని కథంతా కేసులరూపేణా సాగుతూంటుంది కాబట్టి, ముఖ్యపాత్రలన్నీ విశాఖపట్నంలోనే వుంటాయి. రామప్పంతులు తనవకాల్తీ తప్పించేసినందుకు నాయుడు ప్లీడరుకు కోపం వస్తుంది. అందుచేత కసితీర్చుకునేందుకు అతడు డిప్టీకలెక్టరుతో చెప్పి, అతనికి అగ్నిహోత్రావధాన్లమీద కోపం తెప్పించడానికి వెళ్లిపోతాడు.
౬(౪) ౧౩ ౬(౩) ౩ (శుక్రం)	లుబ్ధావధాన్లు విశాఖపట్నంలో తనపక్షాన్ని పనిచెయ్యడానికి సౌజన్యారావుగారికి వకాల్తీ యివ్వడం: అతడు గుంటూరుశాస్త్రీవిషయమై గుంటూరు పోలీసువారికి ఉత్తరం వ్రాయడం, అలాంటిమనిషి లేడని గుంటూరునుంచి తిరిగి జవాబురావడం: వీటన్నిటికీ ౩ రోజులు.	విశాఖపట్నంలో లుబ్ధావధాన్ల బస. పాపం! ముసలాడు ఖూనీకేసులో ఇరుక్కుంటాడు. రామప్పంతులు ఇంకా వొదిలి పెట్టడు ముసలాణ్ణి. ఇన్స్పెక్టరుకూ, డిప్టీకలెక్టరుకూ రెండువేలు లంచం పొయ్యమంటాడు. ఇంతలో సౌజన్యారావుగారే అక్కడికి వస్తారు. రామప్పంతులను గెంటుతారు. తరువాత అవధాన్లతో సంప్రతించి, గుంటూరుశాస్త్రీకి పరమటయాస లేదని తెలుసు కుంటారు.
౬(౫) ౧౩ (శుక్రం) ...	...	కరటకశాస్త్రీ, శిష్యుడు మహేశం విశాఖపట్నం వస్తారు. మధురవాణి నడిగి కంటెతీసుకొని, ఆకంటె, ౧౨౦౦ రూపాయలు కూడా పోస్టులో లుబ్ధావధాన్లకు పంపించేస్తే ఖూనీకేసు పోతుం దని యెంచి, అలాగు చెయ్యడానికి శాస్త్రీ సంకల్పించుకుంటాడు.
౬(౬) ౧౩ (శనివారం) ...	...	ఆవెంటనే శాస్త్రీ, శిష్యుడు మధురవాణియింటికి వెళ్లుతారు. రామప్పంతులు లేడనితెలిసి,మధురవాణి కనికరించి కంటెయిస్తుంది. కరటకశాస్త్రీద్వారా సౌజన్యారావుగారి సౌజన్యతనురించి తెలుసు కుంటుంది. అప్పట్నుంచీ ఆమెజీవితంలో పవిత్రమైన ఒకవింత పరివర్తనం కలుగుతుంది.

౬(౭) ౧౩ ... ... (ఉదయం)

పైసంగతులు జరుగుతూంటే, సౌజన్యరావుగారు అగ్నిహోత్రావధాన్లకు కబురంపించి, అతడితో బుచ్చమ్మతాలూకు ఆస్తియావత్తూ ఆమెకు అందజెయ్యమని చెబుతాడు. అలాగు అగ్నిహోత్రావధాన్లు చేస్తే, లుబ్ధావధాన్లు అతడిమీద తెచ్చిన క్రిమినల్ కేసు (కొట్టినందుకు) తీసివేయిస్తానంటారు.

౭(౧) ౧౩ ... ... (సాయంకాలం)

లుబ్ధావధాన్లు ఖూనీ చేస్తే, ఆఖూనీకేసు కామాపుచేశారని, హెడ్‌కనిష్టేబుమీదా, తాసీల్దారుమీదా పోలీసుఇన్స్పెక్టరు పితూరీ సాగిస్తూన్నట్టు మనకు తెలుస్తుంది.

౭(౨) ౧౪ ... ... (పగలు: ౧౧ గం.)

డిస్ట్రిక్టుకలెక్టరు కచేరీ: అగ్నిహోత్రావధాన్లు, గిరీశంమీద చేసిన బుచ్చమ్మ నెత్తుకుపోయిన కేసు విచారణ కొస్తుంది. బుచ్చమ్మ మైనరని రుజువుచెయ్యడానికి, అగ్నిహోత్రావధాన్లు రామప్పంతులు కలిసి ఒకదొంగజాతకం బనాయించిన సంగతి మనకు తెలుస్తుంది. బుచ్చమ్మజననం ఆంగీరసలోననీ, అందుచేత ఆమెవయస్సు ౧౭ సంవత్సరాలనీ కూడా తెలుస్తుంది. కేసు ధ్వంసం అవుతుంది.

౭(౩) ౧౪ ... ... (సాయంకాలం)

సౌజన్యరావుగారు పోలిసెట్టికి కబురంపించి, లుబ్ధావధాన్ల పక్షం సాక్ష్యం పలకమని చెబుతారు—మొదట సెట్టి తానాపిల్ల గోడ గెంతుతూంటే చూచినట్టు చెప్పబట్టి. ఇంతలో పోలీసుఇన్స్పెక్టరు సెట్టిని భయపెట్టి సాక్ష్యం పలకొద్దంటే సెట్టి చమత్కారంగా తప్పుకుంటాడు.

౭(౪) ౧౪ ... ... (సాయంకాలం)

విశాఖపట్నంలో ఒకవీథిలో అగ్నిహోత్రావధాన్లు, నాయుడు ప్లీడరు కలుస్తారు. గిరీశంగారిమీద కేసు మానుకోమని నాయుడు అవధాన్లకు సలహా చెబుతాడు; లేకపోతే జాతకం బనాయించినందుకు మక్ప్రవేశ మవుతుం దంటాడు. గిరీశంకూడా విశాఖపట్నం వస్తాడు—బుచ్చమ్మను విధవాశ్రమంలో (రామవరంలో) వుంచి. గిరీశం సౌజన్యరావుగారి పరిచయం కలుగజేసుకుంటాడు లుబ్ధావధాన్ల మూలాన్ని.

౭(౫) ౧౫ ... ... (మధ్యాహ్నం)

గిరీశం లుబ్ధావధాన్లను చూచి తన్ను పెంచుకొమ్మంటాడు. ఆధమం ఒక అధికారపత్రం అయినా రాసిమ్మంటాడు. లుబ్ధావధాన్లపక్షంలో సాక్ష్యం పలకడానికి మొదట ఒప్పుకున్న బైరాగి, అసిరిగాడు, పూజారిగవరయ్య — అంతా చల్లగా జారిపోతారు ఇన్స్పెక్టరు కుట్రచేత. అప్పుడే గిరీశం దొంగసాక్ష్యానికి దిగుతానంటాడు—కాని, సౌజన్యరావుగారి కోమాట యింకా చెప్పొద్దంటాడు, హేడ్తో.

౭(౬) ౧౫ ... ...

మొత్తం ౧౫ ... రోజులు

గిరీశం, సౌజన్యారావుగారూ మాట్లాడుతూంటారు. గిరీశం తనజీవితకాల మంతా పోకల్ రిఫారమ్‌కింద వినియోగపరుద్దా మను కుంటూన్నట్టూ, ఆకారణంచేతే రామయ్యపంతులుగారి సెక్రెటరీగా ప్రవేశించినట్టూ, తాను బుచ్చమ్మను మనసారా ప్రేమించినట్టూ—మొదలైన సంగతులన్నీ సౌజన్యరావుగారికి చెబుతాడు. ఈ తుదిదృశ్యంలో నాటకంలోని రెండు ముఖ్య కథావస్తువులకు పర్యవసానం (విడిపోవడం) వస్తుంది. ఇది రెండింటిలోనూ మధుర వాణికారణంవల్లనే జరుగుతుంది. గుంటూరుశాస్త్రి ఒకవేషమనీ, పెళ్లికూతురు ఆడవేషంలో నున్న కరటకశాస్త్రి శిష్యుడైన మహేశం అనీ రూఢిగా చెప్పేస్తుంది మధురవాణి. అటు గిరీశం యొక్క నిజస్థితి, పూర్వజీవితం, ప్రవర్తనా అన్నీ మధురవాణే సౌజన్యరావుగారికి తెలియజెప్పివేస్తుంది. గిరీశాన్ని సౌజన్యరావుగారు ఇంట్లోంచి గెంటివేస్తారు. మధురవాణివల్లనే అటు లుబ్ధావధాన్లు కూనీకేసులోనుంచి తప్పుకుంటాడు—ఇటు అమాయకమైన బుచ్చమ్మ గిరీశంబారినుండి రక్షింపబడుతుంది.

పై పట్టీ చూస్తే, నాటకకథంతా ౧౫ రోజులలో జరిగినట్టు తేల్తోంది. ముఖ్యంగా గమనించవలసిన మరొక్క విషయం ఏమిటీ అంటే:- ఈ ౧౫ రోజుల్లో సరిగా నడికాలానికి, అనగా సరిగా ఒకవారంరోజులు గడిచినాక, ౭-వ రోజు రాత్రే నాటకంలో climax-ఉత్కర్ష: నాటకంలో నే నిదివరకు చెప్పిన రెండుసంవిధానాలున్నూ ఉత్తీర్ణతకు వచ్చి ఊడేరుతవి, చూడండి:

(౧) అటు బుచ్చమ్మ గిరీశంతో లేచి వెళ్లిపోవడం ఈ రాత్రినే జరుగుతుంది.

(౨) ఇటు ఆడవేషంలో మాయసుబ్బిగావున్న మహేశం తనపని నెరవేర్చుకొని, లుబ్ధావధాన్ల యింటినుంచి పారిపోవడం ఈ రాత్రే జరుగుతుంది.

మరొక్కవిషయంకూడా దయచేసి చూడండి- ఆ ౭-వ నాటి రాత్రికథ ఎంత మట్టుకు సాగిపోతుందో- ఎన్ని సంగతులు మనం చూస్తామో! రాత్రి అంతా ప్రతీగంటా, ఏదో ఒకవిషయం జరుగుతూనేవుంది, మన కళ్లయెదుట! ఇక, మన కళ్లయెదుట జరక్కపోయినా నిశ్చయంగా సూచింపబడింది:-బుచ్చమ్మ గిరీశంతో లేచి చక్కాపోవడం! — లుబ్ధావధాన్లకు దయ్యప్రకల, మాయసుబ్బి పారిపోయి కంటె మధుర వాణి కివ్వడం,- మహేశం ఆడవేషంనుంచి దాపరి వేషానికి మారడం, రామప్పంతులు అవధాన్లను కూనీకేసని బెదరించడం, పారాదుకొణందగ్గర సాక్ష్యానికి వెతకడం, రామప్పంతులు, మీనాక్షీ చీకట్లో సరసం, అటు ప్రయాణంమధ్య గిరీశం బుచ్చమ్మను రామవరం లేవదీసుకుపోవడం — అద్భుతం, ఈ సంఘటనలన్నీ ఒక్కరాత్రి జరిగిన సంగతి మనం తలచుకుంటే! చతుర్థ, పంచమాంకాలు నాటకానికంతకూ బలిష్ఠమైన వెన్నుకప్పలాంటివి. మొదట బాల్యవివాహానికి గురియై, పిమ్మట యౌవనం వొచ్చిన ఒకవితంతువు ఒకయువకుని మాయల్లో పడి అతనితో పారిపోవడం ఒకటి, షష్టిపూర్తిఅయిన లుబ్ధావధాన్లు వృద్ధాప్యంలో పెళ్లాడ్డానికి ప్రయత్నించి ఎన్నో చిక్కులకు లోను కావడం, రెండు—

ఈ రెండింటికీ కారణం: కన్యాశుల్కానికి ఆశపడి జరిగిన వివాహాలు—ఎటునుంచి వచ్చినా ముక్తాయింపు కన్యాశుల్కంమీదనే!—

ఇట్టి రచనాకౌశలంతోనూ, రసపుష్టితోనూ కూడుకున్న నాటకాన్ని సృష్టించి శ్రీ గురజాడ అప్పారావుగారు ఆంధ్రలోకాని కంతకూ అన్ని విధాలా ఆదర్శప్రాయులు కావడమే కాకుండా, సంఘసేవ, తోడ్తో భాషాసేవ చేసి ఆంధ్రసారస్వతప్రపంచంలో అత్యున్నతస్థానానికి అర్హులైనా రనడానికి ఎంతమాత్రం సందేహింప నక్కరలేదు.

జార్జెట్ చీర

శ్రీ పంగనామముల వెంకటేశ్వర ప్రసాదరావు

౧

"ఎప్పుడూ మీ గొడవేనా మా సంగతేమైన..." అంటూ గదిలోకి వచ్చింది పద్మ—చంకన పిల్ల నేసుకుని.

"ఏమిటే నీ పాడుగోల పొద్దస్తమానమూను... కాసేపు రాసుకోనివ్వవు గద. నాచాకిరికి తగినట్లే నీ దెప్పుడూను..."

అంటూ కలం బల్లమీద పెట్టాడు రావు పద్మ వైపు జూస్తూ.

"లేకపోతే ఏమిటండీ ఆపాడురాత. పెళ్లాంతో మాట్లాడటానికి గూడ తీరుబడి లేకపోయె. ఇంక చెప్పండి మనం, మనసంసారం మన దాంపత్యం అడుక్కుతిన్నట్లే ఉన్నది. అందరి సంసారాలు యిల్లాగే అఘోరిస్తున్నాయా ఏమిటి?"

అని చంకనున్న పిల్లను బల్లమీద కూర్చో పెట్టింది.

"బలేదానివి మొత్తానికి. పిల్లను తీసుకుపోరాదూ కాగితాలన్నీ చింపుతుంది. తర్వాత ఏమనుకున్నా ఏం లేదు. అందులో మరోటీ మరోటికూడా కావు. ఆఫీసు కాగితాలు."

"తీస్తాను కాని...మరి..."

"ఏమిటే నీ నస."

"జ్ఞాపకం లేదూ..."

"ఏమిటో చెప్పరాదు త్వరగా..."

"ఈనెల జీతంలో నాకు చీర తెస్తానన్న మాట ఏమయింది..."

"అదా... చంపావు మొత్తానికి.... ఎక్కడు జ్ఞాపకమే...."

"ఛాను జ్ఞాపక ముండదు మరీ......"

"ఇవ్వి బాగానే జ్ఞాపక ముంటాయి" అని మొహం అటు త్రిప్పుకున్నాడు.

"చెప్పరేం?" (కొంచెమాగి) "ఆహా...... జవాబురాదుగా! దీని కింక నోరు పడిపోతుంది. మామూలేగా మీకు."

"ఏమిటామాటలు? ఎలా మాట్లాడాలనో తెలియదు గద! ఎన్ని ఏళ్లు నెత్తిన బడితే నేం? పందికి ఉన్నాయి నీకు ఉన్నాయి సంవత్సరాలు.

—అందుకనే చదువుకున్న పెళ్లాం కోసం తపించా. కాని ఏంలాభం. అన్యథా జరిగింది. ఇంతకూ ఇప్పుడనుకుంటే ఏముంది అంతా అయినాక.

—చెబితే, గ్రహించుకునే తెలివితేటలయినా ఉండాలి. లేక, తోచనయినా తోచాలి. రెండు లేక పోతేఎలా?"

"వచ్చిన జీతం తిండికే జరగటం అంతంత మాత్రంగా ఉంటుంటే, ఎప్పటికప్పుడిలాగే అవుతుంటే యింక ఎప్పుడు చెప్పండి? మీరుకొనటం, నేను కట్టుకోవటం రెండూ నిజమే...ఇంకా నాబ్రతుకిలా తెల్లవారాల్సిందేకదా. ఇంతకూ దేనికయినా పెట్టిపుట్టాలి. ఇలాంటి మొగుణ్ని చేసుకున్నందుకు అన్నిటికీ..."

"ఏం ఏడుస్తావు లేవే...అవునుగాని వచ్చే నెలకు వాయిదా వేయరాదూ. ఈనెలలో యింటి పన్ను కట్టాలి పదహారు రూపాయలు."

"ఎప్పుడూ యిలాగే ఏదో ఖర్చువస్తుంది. అన్నట్లు మా అక్కయ్య పిల్లలు వస్తామన్నారు, రేపు పండుగకు. వాళ్లు వచ్చినా రాకపోయినా నాకు చీర తీసుకురావల్సిందే.

—నా కాశ్చర్య మేస్తుంది, పక్కింటివారమ్మాయి సుభద్ర ఎప్పుడూ ఏదో చీరకొంటునే ఉం

టుంది. నాకర్మం కాల ఏడాదికో చీర తెప్పించు కుందామన్నా యింతవరకు పడలేదు. పాడగాపాడగా గాని ఏవస్తువూ రాదు.

ఎందుకు...మనిషికి నీతి ఉండాలి. అది లేక పోయినాక ఎంత మొత్తుకుంటే మట్టుకు...ఏమిటో లెండి. అడిగడిగి నా ప్రాణం విసిగిపోతుందికాని మీ కేం..."అని కన్నీళ్లు పెట్టింది. పాపం రావుకి జాలి వేసింది. హృదయంకటిగి స్రవించింది. ఒక్కనిట్టూర్పు నాసాపుటలనుంచి వెలువడింది.

కుర్చీమీదనుంచి లేచి పద్మమెడమీద చెయ్యి వేసి సోఫామీదకు తీసుకెళ్లాడు.

"రా, పద్మ కూర్చో"అని తాను కూర్చుని పద్మ చెయ్యిపట్టుకుని బలవంత పెట్టాడు.

"ఎందుకేం!...నామాట వినని..."

"చీర తెస్తాగా."

"నిజం"

"నిజంగా ముమ్మాటికీ"

"చేతిలో చెయ్యి వెయ్యండి"

"వేస్తా కూర్చోమరి..." అని పద్మను కూర్చో పెట్టాడు రావు.

"సరే గాని, నీవు చెప్పిన ఉప్పాడచీరలో ఏరకం? తెముల్చు వేగం."

"కాఫీరంగులో, ౧౨౦-వ నెంబరు. పమిట చెంగున జానెడు వెడల్పున జల్తారు గూడ ఉంటుంది" అని అంటూ అరని నేత్రద్వయం వైపు కొంటెగా చూచింది, తన కనుదమ్ములనుంచి ఆహ్వానాన్ని తొణికిస్తూ.

ముఖారవిందం మీద తెలినవ్వు దొంతరలు నృత్యం సల్పినాయి.

ఆశ్చర్యంగా "చంపావు ... అలాంటి చీర కట్టటానికి నీ మనసెలా అంగీకరిస్తుందే...ఉల్లిపొర లాంటి ఆచీర కట్టడానికి నీవేం సానిదానివా"

"ఐతే...వాళ్లకే నన్నమాట అర్హత...అంతేనా"

"అది కట్టుకుని వీథిలోకి వెళ్తావా" అన్నాడు. ఆశ్చర్యం, భయం, సంశయం మూర్తీభవించినాయి అతనిలో.

పద్మ కొంచెమాగి చిఱునవ్వు నవ్వుతూ

"ఏం వెళ్తే......"

"ఓసి నీ...అది కట్టుకుని బయటికి వెళ్తే నాకు అపప్రతిష్ట ఫలాని ఆయన పెళ్లాం..."

"పోనీ లెండి, మీ కలాంటి అప్రతిష్ట పాలవటం ఎందుకు కాని నే నాచీరతో వీథిలోకి వెళ్లను లెండి. మీ కలాంటి భయ మనవసరం".

"ఆ చీరతో బయటికి పోయినట్లు నాకు తెలిస్తే మర్నాడు నే నాచీర చింపిపారేస్తా. తర్వాత ఏమనుకున్నా ఏం లాభం లేదు."

"సరే......యింకేం......"

"సాయంత్రం ఆఫీసు నుంచి వస్తూ తెస్తా... అవును గాని మరి నాకు ఒక... ము ...ద్దు." అని దగ్గరకు లాక్కున్నాడు.

"ఇప్పుడు గాదు. సాయంత్రం చీరకట్టుకుని ముస్తాబయి అ...పు...డు..." అని గిర్రున తిరిగిపారి పోయింది.

౨

సాయంత్రం ౫ గంటలయింది. ఆఫీసునుంచి రావు బజారుకు వెళ్లాడు కొట్లన్నీ గాలించటానికి.

షుమారు, ౧౦, ౧౫ దుకాణాలు వెతికాడు. ప్రతిచోటా ౨౦, ౩౦ చీరలు పడేశారు. అన్నీ ఉల్లి పొర కాగితాల్లాగు ఉన్నాయి. చేతిలో పట్టుకుంటే చినిగిపొతా యేమో అన్న భయం కూడ కల్గింది. చిఱుగాలులకు రెపరెపలాడుతూ శరీరంమీద నుడ్డంతా ఒక్కమారు రివ్వున ఎగిరిపోయే టట్లున్నాయి.

చీరలు వివిధరంగులలోవి చూడగానే పొంగి పోర్లా పడ్డాడు. కాని ఒక్క క్షణం లోనే మరల అసహ్యం జనించింది. వాటిమీద. ఆ ముద్దినుకు చీరలు భార్య కట్టుకుంటె తనివి తీరజూచి ఆనంద పడాలని ఒకవైపూ, వేరొకవైపు అవి కట్టుకున్నపుడు యితరు లసైన జూచి అనుకొని పోతారేమో అన్నభయం— యీ రెంటిమధ్య బడితారుమా రయినాడు. ఈ వైలమా నుంచి తప్పించుకునేవిధ మేమిటా అని మనిషి గాభరా పడ్డాడు.

మనస్సు ఝంజాటనలో పడింది. ఏ పాలుపోనూ ఎటూ తేల్చుకోలేకపోయినాడు. చాలా ఆరాటపడ్డది హృదయం. ఒక నిశ్చితాభిప్రాయానికి రాలేకపోయాడుత్వరగ. చీరలు తీసుకుపోతే ఒక అవస్థ. తీసుకు వెళ్లకపోతే మరో అవస్థ.

ఇద్దరు ముగ్గురు దుకాణాదారులు గూడ, ఇలాంటి చీరలు మీకు బాగుండ వన్నారు. ఈ ఉల్లిపొర కాగితం లాంటిచీరలు పైపై మెఱుగే అనీ, ఇంతకన్న స్వల్పపు ఖరీదుకు కొత్తరకం చీరలు మంచి డాబైన రంగులలో, గ్యారంటీ యిచ్చే రంగులలో వస్తూన్న వనీ, వాటినే ఎక్కువ మీ బ్రాహ్మణకుటుంబాలు వాడుతున్నా రనీ దుకాణాదారులు తెల్పారు.

అంతా అలా అంటుంటే తనకు హృదయం మారింది. మొదట్లో ఆమెతో పట్టుకొస్తా నని చెప్పి చివరకు వేరొకవిధంగా ప్రవర్తిస్తే యింక మూతి బిగించుకుని, అలిగి కూర్చుంటుందేమో నని తోచింది. అంతేగాదు మరో అఘాయిత్యపు పనికి గూడ ఉపక్రమిస్తుందేమో! చీర తీసుకురానంత మాత్రం చేత యింక ఏడుపులు, పస్తులు, ఉపవాసాలు యిలాంటివి ఎన్ని, యింక చెప్పటానికి వీలులేదు. మరీ కోపిష్టి దైతే బావిలో పడతానని కూర్చుంటుంది.

ఐతే అలాంటి అర్ధాన్నపు బ్రతుకుమాత్రం కాదు. మన రావుది. అంత భయంకరరాక్షసిగాదు రావు భార్య. మొత్తంమీద, యితను మొదటినుంచి చనువివ్వటంవల్ల నెత్తెక్కి కూర్చున్నదని మాత్రం చెప్పాలి. ఇతని మంచితనాన్ని దుర్వినియోగ పరచుకున్న వ్యక్తి. ఆవిడలో నిర్లక్ష్యత, కోపం, ఉన్నైన్న. ఎన్నిసార్లు రావు మాటలతో మందలించినా తన అదిరిపాటుతనాన్ని సర్దిపుచ్చుకోలేదు. పశ్చాత్తాపపడటం అనేది ఎఱుగదా యిల్లాలు.

తన మనస్సు అంగీకరించకపోవటం వల్ల ఏచీరా లేకుండా ఉత్తి చేతులతో వెళ్లితే యింక బుంగ మూతి పెట్టుకుని కూర్చుంటుందనుకొని, ఏ యితరచీరఅయినా తీసుకుపోవాలని నిశ్చయించాడు. ఏ యితర చీర అయినా అయితే వచ్చుతుందా? మళ్లీ కొట్టుకు తిరిగి రావల్సి వస్తుందేమో అని యీ రెండింటితో తర్జనభర్జన పడ్డాడు కాసేపు.

ఎలాగయితేనేం మరోరకంచీరలు గాలించాడు. అంటే పెద్ద పెద్దగళ్ల అంచు చీరలు లుంగీ గళ్ల చీరలు. వందేమాతరం చీరలు లాంటివి. ఇవి కట్టుకుంటే తన నేత్రద్వయానికి కందంగా కనిపించినవా రెంతమందో ఉన్నారు.

కాని ఆ గళ్లచీరలు కట్టుకుంటే తన భార్యలో బ్రాహ్మణత్వం పాడైపోతుందేమోనని తోచింది. వాటి ప్రమేయంగూడ విరమించాడు.

పోనీ యీ వెధవరంగు చీరలు గళ్లచీరలు కన్న శుభ్రంగా మల్లెపూవులాగు తెల్లగా ఉంటాయి; పైగా కొద్దిలో వస్తాయి అని గ్లాస్కో చీరలు గాలించాడు. పద్మ యిదివరకు అవన్నీ కట్టివిడిచేసినవే. కాని తనకు ఎఱ్ఱ అంచుమీద మోజు. తన భార్య గూడ అంగీకరిస్తుందని తెలుసు. కాని ఆ అంచువి ఏ కొట్లోను లభించలేదు. ఎప్పుడోకాని అవి రావనీ, వచ్చినా పదికట్టలలో ఏ ఒకటో రెండో ఉంటాయనీ, అవి అప్పుడే ఖర్చవుతాయనీ కొట్లవాళ్లు తెల్పారు.

చివరకది అంతంత మాత్రమే అయింది. పాపం నిరాశాహతు డైనాడు. ఎటూ తోచలేదు. సాయంత్రం ౫ గంటల కొచ్చిన మనిషి దాదాపు ౭ దాటింది. అంతవరకు కొంప జేరలేదు. పెళ్లాం మీద మోజుకొద్దీ శ్రమపడ్డాడు.

వ్రాసుకోవలసిన ఆఫీసుకాగితాలు చాలా ఉన్నా యన్న సంగతి జ్ఞప్తికి వచ్చింది. రకానికి ౪ చీరలు చొప్పున ఒక పెద్దమూట కట్టించుకుని కొంప జేరాడు. వేరే రెండు చీరలు గూడ కట్టించుకున్నాడు.

పద్మ వాకిట్లో నిల్చున్నది పిల్లను చంకనుపెట్టుకుని-శీతమయూఖుని మందలిస్తూ. తలంటిపోసుకున్న దీర్ఘశిరోజాల వేణీభరం లోని పాయలు నడుముమీద నృత్యం సల్పుతున్నాయి.

రావు ప్రత్యక్షం కావటంతోనే చిరునవ్వు దొంతరలు ఎఱ్ఱని గులాబి పెదవులపై తొణికిసలాడినాయి అప్రయత్నంగా.

"ఈ మాటంతా వాళే" అని పట్టలేని ఆనందంతో గబగబ లాక్కుంది.

"ఆ! నీకా" అన్నాడు విసుగ్గా.

"ఎందుకండి అంతకోపం......

మీకష్టం వృథాపోదు లెండి ..." అనేసి ఆ మాట చేత్తో పట్టుకుని రివ్వున పాఱిపోయింది లోపలికి లేడిపిల్లలాగు—

*   *   *

3

మరుసటిదినం ఆదివారం. మధ్యాహ్నం భోజనా లయినాయి. పద్మ, రావు లిద్దరూ తమలపాకు కిళ్లీలు నములుతూ తాపీగా కూర్చున్నారు.

అంతలో పద్మ రుసరుసలాడుతూ "ఏమిటండి! నా మొహం ఆచీరలూ, అడుక్కు తిన్నట్లున్నాయి... మీరు రసజ్ఞులేమో అనుకొన్నా. ఇంతేనా మీ రసజ్ఞత. మీమరద లేమో—ఊ—మెచ్చుకుంటుంది మీకు చీరల వాణ్యం బాగా తెలుసునని. ఇదేనా ఎన్నిక—

మరదలు పొగడటూ బావ పొంగిపోనూ క్రిందా పైనా బడి. ఇద్దరికి కలిసింది అంతే. అదీ ముఖ్యమైన మాట. ఎంతసేపటికీ పొరుగింటి పుల్లకూర రుచి. దాని కేవరేం జేస్తారు? పెళ్లాం ఎంత అందంగా ఉన్నా నచ్చదు.

పోయి ఉండండి కులాసాగా మీ మరదలు దగ్గర. మీకు హాయి, నాకు హాయి.

పెళ్లాం కట్టుకుంటే జూచి సహించే ఘటం కావద్దూ ముందు. పెళ్లాం ఎంత రంభగా ఉంటే నేం."

"అబ్బ యిప్పుడు ఆ వెధవ సాదింపు లన్నీ దేనికి? ఆ చీరలు నచ్చకపోతే మరోటి తెస్తాను పెళ్లి"

"అమ్మయ్య! ఇప్పుడు నోరు పెకిలింది. ఎలాగయిన మాఆయన హృదయం......"

"మరి యింకెందుకు కుళ్లి చస్తావు..."

"కుళ్లీ చస్తే బాగానే ఉండును. అది లేకపోబట్టే. నాచావు ఎప్పుడు వస్తుందా అని మీరు చూస్తున్నారు. మీకన్న నాకు తొందరగానే ఉన్నది ఈ వెధవ సంసారం చేయలేక"

"అబ్బ! యిప్పుడా కుంటిమాట లన్నీ దేనికి. నీకే చీరలు నచ్చలేదన్నావు ... అలా అయితే వెనక నీవు కోరిన చీరకాదు గాని మరోటి తెస్తాను కట్టుకో".

"నాకు నచ్చకుండా"

"ఆ. ముమ్మాటికి ... మరి వెనకటి వాగ్దానం ప్రకారం ఆ చీరతో బయటికి పోగూడదు."

"దీనికి కావాలి ఆ వాగ్దానం?"

"ఆ"

కాసేపు నణిగి ఊరుకుంది.

"నే చెప్పినట్లు చేస్తానంటె ఆచీర తెస్తా"

"ఏమిటో తేల్చండి వేగం"

"వాల్మీకి రామాయణం నెత్తిన పెట్టుకుని "ఈ చీరతో నేను వీథిలోకి వెళ్లను" అని చెప్పాలి."

"హుం...ఏం మనిషండి మీరు ... మీ పాడు ముండ అనుమానమే మిమ్మలను యింత జేస్తున్నది. కాపరాని కొచ్చి ౫ సంవత్సరా లయింది. ఇంకా మీకు నామీద..."

"ఆవిషయం వేరు. నీవు ఏ పని చేసినా, ఏ గుడ్డ కట్టినా నా ఆనందం కోసమేనా? నన్ను తృప్తిపరచటాని కేనా? ఏమంటావు?"

ఒక్క నిట్టూర్పు విడిచి

"అవును అంతే" అన్నది పద్మ.

"అలాంటప్పుడు నే చెప్పినట్లు చేస్తా నని అనటానికి ఎందుకు నోరురాదు.

నా మర్యాద, నా ఆనందం, నా ఆత్మ సంతోషం నీకు కావాలి. అంతే గాని పరపురుషులూ, పరస్త్రీలూ వీరి నిమిత్తం గాదు. నీవు ఏపని జేసినా భర్త హృదయాని కనుగుణంగా ప్రవర్తించటం, అతని ఇచ్ఛ ప్రకారం నడుచుకోవటం, అతన్ని పూజించటం— యివ్వీ మన హైందవస్త్రీధర్మాలు.

మన పవిత్రమైన ఆర్యసంప్రదాయాలకు విరుద్ధంగా ప్రవర్తించిన స్త్రీ ఎన్నటికి స్త్రీ కాదు.

ఆమె నేమనాలనో నాకు నోరురావటంలేదు."

అతని మాటల కడ్డువచ్చి పద్మ—

"ఇంక చాలిద్దురూ మీ పుణ్యమూ అని" అన్నది.

"వెధవ చీర తెమ్మన్నానని ఎంత పెంట పెట్టారండీ. నిజంగా మీరూ మగవాళ్లంటే. మీ కిష్టంలేని పని నే నెందుకు జేయాలి. మీరు చెప్పినట్లే నే నా చీరతో వాకిట్లోకి వెళ్లను. భగవానుని సాక్షిగా ఆ ముక్క చెబుతున్నాను. నమ్మండి."

"ఆమాట మీదనే నిలుస్తావా?"

"ఆ. ముమ్మాటికి."

"అలా అయితే తీసుకో." అని అక్కడ నుంచి లేచి డ్రాయరు దగ్గర కెళ్లి ఉలిపిరి కాగితంలో నున్న చీరమడతను తెచ్చి పద్మ కందిచ్చాడు.

ఆనందకందళితహృదయారవిందయై పద్మ ఆదుర్దాతో అందుకుని అతనివైపు ఒయ్యారంగా జూచి

"అమ్మ, దొంగ! చీర తెచ్చేసా వన్నిలా చేపటం...నే నంటే పాపం మా ఆయన కాశ్చేత్తే" అని అక్కడే గబగబా ఆకాగితం విప్పి

"అమ్మయ్యా! జార్జెట్ చీరే! ఎలా అయినా మా ఆయనకు చీరలు ఎంచడం బాగా తెలుసు. అందుకనే మరదలు అంతగా పొగడుతుంది" అని ఆ చీరను ముద్దెట్టుకుని గట్టిగా తన వక్షాని కదుముకున్నది.

"మరి నాతో..." అన్నాడు రావు.

"సాయంత్రం ముస్తాబయి ... " అని కొంటెతనంగా అతని వైపు చూచి గెంతులేసుకుంటూ పారిపోయింది లోపలికి—

* * *

సాయంత్రం ౫ గంట లయింది. రావు తన వేషధారణం పూర్తి గావించుకుని పడకకుర్చీలో పడుకున్నాడు. నిమిషాలు లెక్క పెడుతున్నాడు పద్మ కోసం.

ఇంతలో జోళ్లచప్పుడు వినిపించింది. గబగబ బల్లమీద నున్న "పవిత్ర వారపత్రిక" తీసుకుని పేజీలు తిరగేయటం మొదలెట్టాడు.

పద్మ వెనకగా వచ్చి వారపత్రిక లాక్కుంది అతని చేతుల్లోనుంచి.

"ఒహో! అయిందీ వేషధారణం."

దీర్ఘవినీలవేణీభరం వక్షోజాల మీద పడవైచుకుని చెవులమీద జుట్టు సర్దుకుంటూ నిలబడ్డది.

చిరునగవు మెలుకలు ఆమె పెదవులపై తొణికిసలాడినాయి. అరవిరిసిన నేత్రద్వయం నుంచి ఆహ్వానాన్ని అందజేస్తూ

"ఏం ఎలాగున్నాను. నచ్చానా మీకంటికి?"

అని నునుసిగ్గు అభినయిస్తూ అతని చెంపమీదకు చెయ్యి విసిరింది.

రావు కుర్చీలో నుంచి లేచి పద్మ దగ్గర నిల్చొని మెడ మీద చెయ్యివేసి గోడకున్న నిలువుటద్దం ఎదుటికి తీసు కెళ్లాడు.

ఇద్ద్వరు అద్దంలో తమ్ము తాము చూచుకుంటూ శిలాప్రతిమల లాగు ఉండిపోయారు.

"పద్మ! నీవు యథార్థంగా గం...ధ...ర్వాం..గ...నవు." అని కౌగిట్లోకి లాక్కున్నాడు.

"ఈవిషయాలలో నీవుఅర్ధభరాలవుకాదుగా"

"మీరు మాత్రం మహా అసమర్థులా. మీకష్టం వృథాకాదు లెండి" అన్నది వినపడి వినపడనట్లు అతని బుజం మీద వ్రాలి.

నవనవోన్మేషమైన భువనమోహన సౌందర్యంతో ఆధునికాంధ్రయువతీయువకు లిద్దరు రతీదేవి మన్మథుల్లాగు నిల్చుండి పోయారు ఒకరికౌగిట్లో ఒకరు.

భారతీ ప్రశంస

శ్రీమతి అబ్బదొడ్డి- మృత్యుంజయశాస్త్రి సతి సీతమ్మ

వ్రాతలు వ్రాయువారు కడు వ్రాతలు వ్రాయుటె కాని చూడగా
బూతులబుంగి పద్యముల బుద్బుదముల్ గర మొప్పచుండు ; నే
నీతులు లేక నల్లికల నేర్పులపై పయిపూత లొప్పఁ బెన్
గోతులనిండఁ జిత్తు ల విగో కను భారతి! మా కవిత్వముల్.

మాటలు రావు గ్రంథముల మాటలు రా వవి మాకు కైతలా?
పాటలగంధి, శారద, కృపానిధి, భారతి, మోభవాని, నీ
కాటుకకంటి చిక్కళలు గాఢముగాఁ బ్రసరింపజేసి, మా
బోటులపై కటాక్షమును బూని సుశబ్దము లొల్కఁ జేయుమా.

భావము లేని భావకవి భావ విచిత్రము జూడచూడ నే
తావున లేదు తెల్గునకు తందనపాటలె కాని సాహితీ
దేవులు, మానిపుంగవుల దేమొ నశించిననాటినుండియున్
నీవరరూపమున్ జెడని నేర్పున వ్రాసిరెయేరు భారతీ!

వారలు వీరలున్ మిగుల వ్రాయుచు నుండగ మేమునున్ సదా
భారతముల్ రచించి వినువారికి దెల్పగరాదొ యంచు నీ
వారలు పిన్నవారలగువారలు కొందరు దిద్ది మీసముల్
బారలు వేసి పైకుబుక బాగన వాగన వేల భారతీ!

పలువురు గద్యపద్యములు బాలకవుల్ రచియించి పత్రికా
నిలయములన్ మెలంగెడు సునీతులపేరట పంపి ముద్రణల్
సలుపుమనంగ వారటులె సారము లెంచక చేతు రయ్యయో
తెలుఁగుల కైతకున్ దెగులు దెచ్చుచునుందు రిదేమి భారతీ!

భావము సున్న; యన్వయ మభాసు; తెలుంగును గాదు; ధారలో
జీవము లేదు; పాక మతిచిత్రము; వింతలకైత; మేల్ భళీ
పావనిరో విరామసదుపాయము నీ కగునంచు నేమొ పై
రావణభావలో మునిగి రంజిలుచుండెద వేల భారతీ!

దక్కను లేదు రాష్ట్రమిఁక దక్కను లేదు స్వరాజ్యలక్ష్మి మా
యక్కన మాదనార్యుల సహాయము లేకను పోయెనేమొ పె
ద్దక్కను జేరె సర్వము భయావహమాయె నిరంకుశత్వ మే
దిక్కున జూచినన్ బ్రజల దీనతయే గదసూవె భారతీ!

పూలకు తోట, బ్రాహ్మణుల పూజకు దేవునిపెట్టె, రాజకీ
యాలకు కోట, దేశమరియాదకు దిద్దిన ముద్దుమూట, శా
స్త్రాలకు పెద్ద, రాపలుకు రాలకు కొండ, యదెంతొ, మం
త్రాలకు నొజ్జవై బహుపరాకులు మానుచు వ్రాయు భారతీ!

విద్యుత్ సాధ్య సంవర్ధనము

(Electro Culture)

శ్రీ దిగవల్లి శేషగిరిరావు

దీన్ని మైనిపురీజిల్లా కలెక్టరు, ప్రొఫెసర్ యస్. యస్. నెహ్రూ ఐ. సి. యస్. గారు కని పెట్టారు మాగ్నెటోను చెట్లు, పశువులు, మనుష్యులు, నీరు మొదలగు జీవంగలవాటిమీద ప్రయోగిస్తే వాటిలో విద్యుత్తు ప్రవేశించి బలం కలిగించుట, వృద్ధి యగుట, బాగా పెరుగుట, వ్యాధులు కుదురుట మొదలైన లాభాలు కలుగుతాయి. దీని క్కావలసిన మాగ్నెటో (Magneto) పదిరూపాయల్లో దొరుకుతుంది. ఎల్ల కాలం పనికివస్తుంది. దీని నిజానిజాలు తెలుసుకొని అమెరికా, జర్మనీ, ఫ్రాంసు దేశాల్లో ఉపయోగించి ప్రజలు చాలాలాభాలు పొందుతున్నారు. మనదేశంలో యునైటెడ్ ప్రావిన్సు గవర్నమెంటువారు ఉపయోగించి చూసి, దీని ఉపయోగాన్ని ఎక్కువగా పొగిడారు.

ఈ పద్ధతిప్రకారం చేసి చూసి అనుభవంమీద అనేకమంది దేశీయులు, విదేశీయులు యిచ్చిన ఎన్నో అభిప్రాయా లున్నాయి. మన మద్రాసురాజధానిలో కూడా యీవిధానాన్ని అక్కడక్కడ అవలంబించి లాభం పొందుతున్నారు ఇందులో వ్రాసిన విషయా లన్నీ అనుభవంమీద వ్రాసినవే. ఇది హిందీ, ఇంగ్లీషు భాషలలో వుండటంచేత నా ఆంధ్రసోదరులకోసం తెలుగులో అనువాదంచేసి ప్రకటిస్తున్నాము. అతి చవుకలో అనేకవిధాల లాభాలు చేకూర్చే యీ విధానాన్ని కనిపెట్టిన శ్రీ నెహ్రూగారు సదా మనభారతీయులకు వందనార్హులు.

మాగ్నెటో

(Magneto)

ఇది ౬,౭అం. పొడవు, 3,౪అం. వెడల్పు, ౪,౫అం. ఎత్తు వుంటుంది. ఒకవేపు తిప్పటానికి చక్రం, రెండోవేపు తీగెలు వుంటాయి. ఈతీగె ఒక్కొక్కప్పుడు లోపల, ఒకప్పుడు బయటా వుంటుంది. ఒకటి గాని, ఒకటికన్న ఎక్కువగాని తీగెలు వుంటాయి. ఎక్కువ తీగెలు వుంటే వాటి నన్నిటిని కలిపికట్టాలి. ఎంతపొడవు కావలిస్తే అంతతీగె తీసుకోవాలి. మేగ్నెటోచక్రం తిప్పితే రవ్వలు (Sparks) వస్తాయి. రవ్వలు వస్తున్న వటానికి గుర్తు చేతికి దెబ్బలుతగులుతే. ఈ రవ్వలను కళ్లారా చూడాలంటే మేగ్నెటో పైభాగపు యినుపముక్కపై తీగకొనను పెట్టి చక్రం తిప్పితే కనిపిస్తవి. ఒక అంగుళంపొడవున్న రవ్వలో ఆరువేల వోల్టుల విద్యుత్తు వుంటుంది. చక్రం ఎన్నిమాట్లుతిప్పితే, ఎన్నిరవ్వలు వస్తాయో తెలుసుకొని దాన్నిబట్టి కావలిసినంతసేపు రవ్వలను పుట్టించవలెను.

విద్యుత్సాధ్యసంవర్ధనము

(Electro Culture)

చెట్లు, మనుష్యులు, నీరు, పశువుల్లో విద్యుచ్ఛక్తిని సమావేశపరచి, అందువల్ల వృద్ధిపరచే విధానాన్నే విద్యుత్సాధ్యసంవర్ధనము (Electro Culture) అంటారు.

మూలసిద్ధాంతం

ప్రాణంగల ప్రతి జీవిశరీరంలోనూ, కోట్లకొలది సూక్ష్మరంధ్రా లున్నాయి. వాటిలోగల కణములకు (Cells) విద్యుత్తు చేరేలాగు చేస్తే వాటిబలం, శక్తిన్ని వృద్ధి అవుతాయి. దీనివల్ల గుణంకూడ తొందరగానే కనిపిస్తుంది. విధానం తేలిక, డబ్బుకర్చు తక్కువ.

ఇవి ఆరువిధాలు

(౧) రేడియో మేగ్నెటిక్-రేడియోఅయస్కాంతం (Radio magnetic).

(౨) అగస్కారైజేషన్ – అగస్కారీకరణము (**Agaskarisation**)

(౩) స్పార్కింగ్-రవలను పుట్టించుట (**sparking**).

(౪) ఎలెక్ట్రో పెయింటింగ్ – విద్యుల్లేపనము (**Electro painting**).

(౫) సుర్యచరేజ్ (**Ultra Violet Rays**)

(౬) సంబద్ధ (**Electro Magnetic**)

౧. వైద్యుత చుంబకము

(Electro Magnetic)

(అ) లోతుగ గొయ్యి తవ్వి దానిమీద యినప జల్లెడ పెట్టి దానిమీద ఎరువు, దానిమీదమన్నుపోసి విత్తులు పెట్టినట్టయితే, పాదులు పెట్టినగింజలు జల్లెడ లాగొన్న విద్యుచ్ఛక్తివల్ల త్వరగా మొలుస్తయి. ఇదేవిధంగా చెట్టు తొందరగా పెరగాలంటే, చెట్టు మొదలుకు చుట్టూ అంటుకునేలాగ యీజల్లెడచుట్టినా, కొమ్మకు తగిలించినా, లాభం పొందవచ్చును.

(ఆ) పూర్తిగా విడిపోకుండావుండి విరిగిపోయిన కొమ్మవుంటే, ఆకొమ్మకు దీన్ని తగిలిస్తే, ఆకొమ్మ అంటుకుంటుంది.

(ఇ) ఈ యినపజల్లెడ తగిలించిన చెట్ల ఆకులు ఎక్కువ పచ్చగా వుంటాయి. కాయలు బాగా వుండ టమే కాక, రుచిగాకూడా వుంటాయి.

చెట్టులావు ననుసరించి, యీ జల్లెడపొడుగూ, వెడల్పూ వుండాలి.

ఈ జల్లెడ వక అంగుళం లోతున భూమిలోను, రెండుఅంగుళముల ఎత్తు నేలపైనా వుండాలి.

దీనివలన లాభాలు: — అప్పుడప్పుడు చెట్టు మొదలుకు చుట్టూవుంచిన యీ జల్లెడకు రవలు పుట్టిస్తే, చెట్టుకు ఏవైనా పురుగులు పడితే చచ్చి పోతాయి.

చాలా చెట్లుంటే?

రెండు కర్రలు తీసుకో. వాటిని పొలం రెండు చివరలా పాతు. పాతినతరువాత రెండుకర్రలపై చివ రలకూ యినపదికాని, రాగిదికాని పొడుగాటి తీగను తీసుకొని, ప్రతిచెట్టుమొదలుకు తాకులాగు కట్టు. తరవాత మాగ్నెటో (**Magneto**) తో, ఆ తీగకు రవలుపుట్టించు. అప్పుడు చెట్టుకు పట్టిన పురుగులన్నీ చచ్చిపోతాయి.

అన్నిలోహాల జల్లెడల్లోకీ ఇనపది, తుత్తునాగ పుది (**Zinc**) యెక్కువ వుపయోగకరమైనవని అను భవంమీద తెలుసుకొన్నారు.

జల్లెడ యెల్లా తగిలించాలి?

ఏవిధంగా వూడదియ్యాలి?

జల్లెడ ఎప్పుడన్నా తగిలించవచ్చు. ఎప్పుడూ వుంచవచ్చు. చెట్టు ఎప్పుడైతే బాగా పూరి లావు అవుతూందని తోస్తుందో అప్పుడు జల్లెడను కొంచెం వొదులు చెయ్యాలి.

జల్లెడజాకెటు తగిలించడం:—

చెట్టుకు ఎక్కడైనా జబ్బువస్తే, అక్కడ జల్లెడను గొలుసులాగు తగిలిస్తే వెంటనే తగ్గుతుంది. ఇట్టిహోరాన్నే మనుష్యులకు మెడలో తగిలిస్తే నిద్ర రానివారికి తొందరగా నిద్ర వొస్తుంది. చెట్లకు ౩ లేక అంగుళం వెడల్పుగల గొలుసు లాభకారి. మను ష్యులకైతే వక అంగుళంనుండి నాలుగంగుళాల పొడవు వరకుగల గొలుసు తగిలించాలి.

౨. అగస్కారీకరణము

(Agaskarisation)

బి. బి. డబ్ల్యు. అగాస్కార్ గారు కనిపెట్టటం వల్ల దీనికి పేరు వచ్చింది. ఈయన విద్యుత్తు ప్రవహింప జేసిన నీటివల్ల లాభాలు కనిపెట్టారు. నీటిలో విద్యు త్తును ప్రవహింపజేయటానికి రవలు వొదలాలి. నీటిలో మేగ్నెటో తీగను వొదలితే, అందులో విద్యుత్తు ప్రవహిస్తుంది. విద్యుత్తు నీటిలో చేరుతున్నట్లు దృష్టాం తానికి నీటిలో చెయ్యిపెట్టితే (విద్యుత్తుపం పేప్పుడు) చెయ్యి కొట్టివేయబడుతుంది.

ఉపయోగించేవిధము:— ఈనీటిని ఎప్పుడన్నా వుపయోగించవచ్చును. నీళ్లలో విత్తనాలగింజలు వేసి

విద్యుచ్ఛక్తి గలనీటిలో వకటి, రెండుగంటలసేపు వుంచితే చెట్లు చాలా పెద్దవి అవుతాయి. అన్నిరకాల విత్తనాల గింజలూ యీవిధంగా చెయ్యవచ్చు. కాయలు, పువ్వులు బాగా వుంటాయి. తుఫాను వచ్చినా, గాలి వచ్చినా కాయలు రాలవు.

ఎక్కువ నీటిలోనికి విద్యుత్తు పంపుట:— నీళ్లల్లో ఎక్కడికి విద్యుత్తు పంపాలంటే అక్కడ మేగ్నటో తీగెను పెట్టు. కుండలోగాని, చెరువు, నుయ్యి, కాలవ, నదులలోకి గాని విద్యుత్తు పంపవచ్చును. నీరు నిలవవున్నచోటయితే అక్కడ తీగెను తగిలించి కొంచెంసేపు స్పార్కు చేస్తే (మూడు, నాలుగునిమిషాలు సాధారణంగా చాలు) ఆనీటికి విద్యుత్తు వస్తుంది. పారే నీరైతే దానిమధ్యకు తీసికొనిపోయి స్పార్కు చెయ్యాలి. చుట్టూ రాళ్లతోగాని, సిమెంటుతోగాని కట్టిన వాటిలో మూడువారాలు దాదాపు యీశక్తి నిలిచి వుంటుంది. మట్టివైతే వకవారం వుంటుంది. తరవాత మళ్లీ స్పార్కు చేస్తే విద్యుత్తు వస్తుంది. పెద్ద పెద్దభాగాల్లో విద్యుత్తు ప్రవేశపెట్టాలంటే అయిదారు చోట్ల తీగెను వుంచి స్పార్కు చెయ్యాలి.

దీనిలాభాలు: — ఈ నీరు చెట్లకు చల్లుట, పోయుటవల్ల చెట్లు పెరుగుతాయి. మంచి కాయలు కాస్తాయి. పువ్వులు బాగా పూస్తాయి. విత్తులు నానవేయుటవల్ల త్వరగా మొలుస్తాయి. బాగా పెరుగుతాయి.

గొడ్లకు యీనీరు యిస్తే బలం వచ్చి యెక్కువ పాలు యిస్తాయి.

గాయాలు యీ నీటితో కడిగితే తొందరగా మానుతాయి. కన్ను, ముక్కు, చెవి గొంతువ్యాధులకు యీనీరు బాగా పనిచేస్తుంది.

ధాతువుతో చేసిన పాత్రల్లో వున్న నీటికి విద్యుత్తు పంపాలంటే, ఆపాత్రలకింద కొయ్య లేక అద్దాన్నుంచి విద్యుత్తును పంపాలి.

ఇట్టి నీటివల్ల చెట్లకు పట్టిన పురుగులు చస్తాయి. చెట్లకు గల జబ్బులు నశిస్తాయి, మంచువల్ల పాడైన చెట్లు బాగుపడుతాయి.

౩. రవలు పుట్టించుట

(Sparking)

విద్యుచ్ఛక్తిని చెట్టు, పశువు, మనుష్యుడు — వీటిలో ప్రవేశపెట్టేవిధానాన్ని స్పార్కింగు (రవలు పుట్టించడం) అంటారు.

నీటికి చెయ్యాలంటే, మేగ్నటో తీగెను నీటిలో పెట్టి చక్రం త్రిప్పుతుండాలి. అప్పుడు అందులో విద్యుత్తు ప్రవేశిస్తుంది. (౪ లేక ౫ నిమిషాలు చాలు.)

గింజలకు చెయ్యాలంటే యినపపళ్లెంలో గింజలు పోసి పళ్లెంకు తీగెను తగిలించి స్పార్కు చేస్తే, మొక్క తొందరగా పెరుగుతుంది.

చెట్టుకు తగిలించిన జల్లెడకు తీగె తగిలించి పైవిధంగా చేస్తే చెట్టుకు పట్టినపురుగులు పోతాయి. ఎక్కువబలం వస్తుంది. ఎండినకొమ్మకూడ చిగిరిస్తుంది. అట్టికొమ్మకు జల్లెడ తగిలించి స్పార్కు చెయ్యాలి.

పశువులు, మనుష్యుల కంఠగ్రంథులలో యీ శక్తిని ప్రవేశపెడితే జీర్ణశక్తి వృద్ధిపొందుతుంది. బాధ కలచోట స్పార్కు చేస్తే బాధ పోతుంది. ఒక్కొక్కప్పుడు నాలుగైదుమారులు స్పార్కు చేస్తే ఎక్కువ కాంతికూడా కలుగుతుంది.

౪ గుర్విచరేజ్

గుర్విచరేజ్ లేక ఏమరేజ్ నే **Ultra Violet Rays** అంటారు. ఇవి వుల్లిపాయలు, ముల్లంగి, గాజరగడ్డలలో ఎక్కువగా వుంటాయి. ఈ మొక్కలు ఏపంట మొక్కచుట్టూనైనా పాతితే అవి ఎక్కువగా పండుతాయి ఈ విధంగాచేసి రబ్బరు మొక్కగూడా పెంచవచ్చు.

౫. విద్యుత్తు లేపనము

(Electro Culture Painting)

కిరసనాయిలులో స్పార్కు చేసి విద్యుత్తుపంపితే దానిగుణం నీటివలె మారుతుంది. ఆ కిరసనాయిలును కాయలకు పూస్తే, ఆకాయలు చాలారోజులవరకు పచ్చివిగా వుంటాయి. చూపులకు అందంగాకూడ వుంటాయి. ఇట్లే పువ్వులకుకూడ చెయ్యవచ్చును.

౬ సంబద్ధం

పైపద్ధతులలో ఒకటికి యింకొకటి సహాయం చేస్తే ఆపద్ధతిని సంబద్ధం అంటారు. ౧. గింజలను విద్యుత్తుగల నీటిలో నానబెట్టుట, ౨. చెట్టుకు జల్లెడ తగిలించుట, ౩. చెట్టుకు తగిలించిన జల్లెడకు స్పార్కు చేయుట, ౪. ఎల్లప్పుడు విద్యుత్తుగల నీటిని పోయుట. నీటిలో విద్యుత్తు వచ్చినట్లు తెలుసుకోవలెనంటే, విద్యుత్తు వచ్చిన నీటిరుచి మారుతుంది. విద్యుత్తు పారుతున్న నీటిలో వేలు పెడితే, ఆ వేలు కోసివేయబడుతుంది.

ఒకసారి విద్యుత్తు పంపినవిత్తులకు వాటి నాలుగు తరములవరకు ఆశక్తి వుంటుంది. కాని ప్రతిమారు విద్యుత్తు పంపుటే మంచిది. అందువల్ల పంట వృద్ధి అవుతుంది.

ఇట్టిపంటకు ఎటువంటి ఎరువైనా పనికొస్తుంది. **Organic Farm Yard Manure** వుపయోగిస్తే, దానిపైని జల్లెడ పెడితే మంచిది.

ఏరకం భూమిలోనైనా యీ ఎలెక్ట్రోకల్చర్ సహాయంతో వ్యవసాయం చేయవచ్చును. ఊసరక్షేత్రాల్లోకూడా లాభకారయకంగా పనిచేసింది. ఇసుకనేలల్లోకూడా బాగా పనిచేస్తుంది. ఏమాదిరి నీటిలోనైనా సరే యీవిద్యుత్తు ప్రవేశపెడితే దానిదోషాలన్నీ పోయి లాభదాయకం అవుతుంది.

పళ్లు, పువ్వులు, కూరగాయల వ్యవసాయం, కోడిగ్రుడ్ల వ్యాపారం, పాల వ్యాపారం చేసేవాళ్లకు యీ ఎలెక్ట్రోకల్చర్ లాభదాయకం.

ఉల్లిపాయను ఉపయోగించేవిధం

వ్రణం, నాడీవ్రణం, గ్రంథులకు కాగితం గొట్టంలో ఉల్లిపాయ పెట్టి వ్రణంమీద కొంతసేపు ఉంచాలి.

నొప్పి, గాయం, కురుపులు మొదలైనవి కడిగి ఉల్లినీటితో కడిగితే లాభకరం (కొత్తగాతీసిన ఉల్లిపాయ దానికి ౧౦౦ రెట్లు నీటిలో ౫ నిమిషాలు వుంచితే తయారవుతుంది.)

వాపులు, దెబ్బలు మొదలయినవాటిమీద ఉల్లిపాయ చూపించాలి.

వ్రణం పక్వం కావలెనన్నా, నెత్తురుకారటం ఆగిపోవాలన్నా, ప్లేగుగ్రంథులు మానాలన్నా ఉల్లిపాయను మెత్తగానూరి వాటిపైని కట్టాలి.

ఆరేడు తీసినవిగాని, అప్పుడే తీసినట్టివిగాని ఉల్లిపాయలను ఉపయోగించాలి.

గ్రంథుల (Glands)కు బలం కలిగించటానికి కూడా ఉల్లిపాయను చూపిస్తే లాభకరం.

ముల్లంగి, గాజరగడ్డలు గొడ్లకు పెడితే చాలా మంచిది.

౧-అ. మంచపుకోళ్ల క్రింద మూడంగుళాలు పొడుగు, మూడంగుళాలు వెడల్పుగల రబ్బరు పెడితే నిద్ర వస్తుంది. పాతసైకిలు లేక మోటారుయొక్క ట్యూబుగాని టైరుగాని పనికివస్తుంది.

ఆ. ఒక అణా ముత్యాలు తీసికొని ఇనుపతీగకు గ్రుచ్చు. మొదటిరోజు రాత్రి ఒకతీగతో చేసిన హారం, రెండవరాత్రి రెండుతీగెలది, మూడవరాత్రి మూడుతీగలది, నాల్గవరాత్రి నాల్గుతీగెలు (ముత్యాలు గ్రుచ్చినట్టివి) గల హారాన్ని ధరించు. వీటితోపాటు అందానికి గుర్తుకు రంగులను కూడా ఉపయోగిస్తారు. ఒకతీగగల హారానికి తెల్లముత్యాలు, రెండుతీగెలు గలదానికి బంగారురంగువి, మూడుతీగెలు గలదానికి బాదంరంగు (పసుపు ఎరుపువన్నెల మిశ్రమం) ముత్యాలు, నాల్గుతీగెలహారముకు ఆకుపచ్చరంగు ముత్యాలు ఉపయోగించు. పరుండబోయేటప్పుడు పై ప్రకారం ధరిస్తే మంచి నిద్రవస్తుంది.

౨. అగస్క్రైడ్ నీటిని తయారుచెయ్యాలంటే యీవిధంగా చెయ్యాలి:—

పాతమోటారులేక మోటారుసైకిలు మేగ్నెటో (**Magneto**) బజారు షాపుల్లోనూ, మోటారుకంపెనీల్లోనూ సుమారు ౧౦ రూపాయల ధరలో దొరుకుతుంది. దాన్ని తెచ్చి దానికి వున్న చక్రాన్ని త్రిప్పితే రవ్వలు వస్తవి, చక్రం త్రిప్పేటప్పుడు దానికివున్న తీగను నీటిలో పెట్టి చక్రాన్ని ఒకటిరెండు రవ్వలు

నీటిలో పడేటంతవరకు (గాజు లేక మట్టిపాత్రయందలి నీటికిమాత్రం) తిప్పితే విద్యుత్తుగల నీరు తయారవుతుంది.

చెరువులోగాని, నూతిలోగాని యిట్టి నీరు తయారుచెయ్యాలంటే ౫,౬ చోట్ల ఎక్కువసేపు పైవిధంగా చేస్తే విద్యుజ్జలం తయారవుతుంది. ఇట్లాంటి నీటితో నోరు, కళ్లు, పళ్ళు, చెవి, ముఖం కడుక్కుంటే వాటిసమస్తబాధలూ పోతాయి. కురుపు, రణం, తీట, గజ్జిపొక్కులకూడా యిది చాల లాభకారి. రోజుకు ౩, ౪ సార్లు జబ్బుగలప్రదేశాన్ని శుభ్రంగా కడగాలి.

ఇట్లా బయటిభాగాలు కడిగినతరవాత ఉదయం ఒకగ్లాసునీరు, నిద్రించబోయేటప్పుడు ఒక గ్లాసునీరు త్రాగితే చక్కని నిద్ర వస్తుంది. ఆకలి అగుట, జీర్ణమగుట, మలిపురుగులు తగ్గుట మొదలగు లాభాలు కలుగుతాయి. ఎప్పుడూ యిట్లాటినీరు ఉపయోగిస్తూవుంటే చక్కటి ఆరోగ్యంకలవారై వుంటారు.

౩. ఉదయం ఎండలో రబ్బరుబూటు తొడుక్కునిగాని, ఎండుగడ్డిమీదగాని సూర్యునికై ముఖం పెట్టి యీ క్రిందివిధంగా ప్రాణాయామం చేస్తే బలం కలుగుతుంది. ఆరోగ్యం బాగుపడుతుంది. ౧, ౨, ౩, వరకు లెక్కిస్తూ (ముక్కుతో) గాలిపీల్చు. ౧, ౨, లెక్కించేవరకు గాలిని లోపల ఆపు. మరల ౧, ౨, ౩ వరకు లెక్కిస్తూ గాలిని విడువు. యీవిధంగా క్రమక్రమేపి పైని చెప్పిన లెక్కప్రకారం ఎక్కువ చేసికొంటూరావాలి.

ఈ విధంగా ౫, ౬ నిమిషాలు చేస్తే చాలు. శీతకాలంలో అయితే ౮-౮౹ గంటలమధ్య, ఎండకాలం అయితే యింకా ముందు యీ విధంగా చెయ్యాలి.

౪. భోజనంచేసేటప్పుడు ఉల్లిపాయలు,ముల్లంగి మొదలైనవి పళ్లెం లేక మట్టిపాత్రలోపెట్టి వాటిమీద కొద్దిగా మెత్తగా నూరినఉప్పు చల్లి తినటం మంచిది. వీలైతే, దానిమీద నిమ్మకాయరసం పిండితే యింకామంచిది. నిల్వవున్న, ఆరిపోయిన ఆహారవస్తువులను ఉదయం ఎండలో ఒక అరగంటసేపు వుంచి తింటే ఆరోగ్యకరం.

౫. సంధి వాతపునొప్పులు మొదలైన వాటిచోట్ల ౫ లేక ౧౦ నిమిషాలసేపు ఆ బాధగలచోట ఉదయపు ఎండను చూపించు. గ్లాండులర్ ఆక్టివిటీ పర్ మేగ్నటోతీగెను మొట్టమొదటి కంఠగ్రంధి యందలి రెండవకంటి కొనక్రింద, మూడవ గ్లాండుపైన, నాల్గవ గ్లాండుక్రింద వెన్నుముకచర్మం మీద ఒక అరనిముషంసేపు తిప్పాలి. దీనివల్ల భయపడవలసిన పనిలేదు. ఏనుగు, గేదెకూడా యిట్టి తీగెతోవచ్చిన ఒకరవ్వచేతనే చాలాలాభం కల్గుతుంది. ఆశ్చర్యపడవలసిన పనిలేదు.

అ. జ్వరం వచ్చినప్పుడు **Fever Mixture** విద్యుజ్జలంతో తయారుచేసినా, భోజనపదార్థంపైని ఒక అయస్కాంతపురవ్వ పడవేసినా చాలాలాభం కలిగిస్తుంది. అనుభవంమీద ఇది చాలాలాభకారిగా తేలింది.

ఆ. జలుబు, పడిశములకు మందుకుబదులు రాత్రిపూట వేడినీళ్లలో ఒకవిద్యుత్కణం పడేసి, నిమ్మకాయలేక పుల్లనారింజకాయరసం పిండి త్రాగితే తగ్గిపోతుంది.

ఇ. డయేరియా, రక్తవికారాలకూ విద్యుజ్జలం త్రాగటం చాలా లాభకారి. ఒక్కొక్క విద్యుత్కణము కంఠం, మెడ, తలవెనకభాగంలో వదలితే మరీ లాభిస్తుంది. ఇంకా ప్లీహ, గొంతుకలందుకూడా వదలాలి.

ఈ. బలహీనంగా వున్నచోట్ల బలం వచ్చేటట్లు చెయ్యాలంటే రబ్బరు ఆసనం లేక గడ్డిచాపమీద కూర్చొపెట్టి విద్యుత్తు కోరినభాగంలో సులువుగా పడేటట్లు కూర్చొని, పడుకొని లేక నిలుచొని వుండేటట్లుచేసి విద్యుత్కణాలు అక్కడికి వచ్చేలాగు చేస్తే లాభం కలుగుతుది.

ఈ రబ్బరుచాప, పాతట్యూబు కోసి కొంచెంసేపు (౪,౫ నిమిషాలు) దానిపైకి విద్యుత్తు పంపితే తయారవుతుంది.

౧. సాధారణంగా వీలైనంతవరకు విద్యుజ్జలం త్రాగుటే మంచిది. విద్యుజ్జలంలో మందు కలిపి తాగితే యింకా గుణకారిగా వుంటుంది.

౨. విద్యుత్కణాన్ని శరీరంమీదకు పంప దలచుకొంటే రబ్బరు ఆసనంమీదగాని ఎండుగడ్డి చాపమీదగాని కూర్చోపెట్టి కొద్దినిమిషాలసేపు విద్యుత్తు పంపాలి. కింద కూర్చుంటే లాభకారిగా వుండదు. ఈప్రకారం మూడురోజులైనా చెయ్యాలి. అవసరమైతే పదిరోజుల కొకసారి వరుసగా మూడు రోజులు చెయ్యాలి.

ప్రారంభదశలో వున్నవ్రణం, అన్నివిధాలైన వాపులు తేలు, పాముకాట్లు, తీట, దురద, కురుపులు, పుండ్లు సమస్తమైన కంటివ్యాధులు, జ్వరం, మలేరియా, హృదయవ్యాధులు మొదలైన వాటిమీద బాగా పనిచేస్తుంది.

తెల్లవెండ్రుకలుగలవారికి ఆవనూనెలో విద్యుత్తు ప్రవేశింపజేసి ఆనూనెను తలకు రాస్తే వెండ్రుకలు నల్లబడతాయి.

కొన్ని వాసనగల పూలచెట్లకు విద్యుత్తు పంపటం వల్ల వాటి (పూల)రంగు మారింది.

ఒక మనిషికి ప్రతిరోజూ తలనొప్పి వస్తూ వుండేది. ఎన్నోమందులు ఎంతో డబ్బు ఖర్చుపెట్టి పుచ్చుకున్నా తగ్గలేదు. అప్పుడు కొన్నిరోజులు తలకు విద్యుత్తు పంపుటచే తగ్గింది.

కోడిగ్రుడ్లకు విద్యుత్తు పంపుటచే బాతుగ్రుడ్ల వలె పెద్దవయాయి.

విద్యుత్తును చేర్చి విత్తిన విత్తనాల కాయలు చాల రుచిగాను, పెద్దవిగాను వుంటున్నాయి. పూల చెట్లకు ఎక్కువ పువ్వులు పూశాయి.

అకాలంలో కూడా పూయుట, కాయుట విద్యుత్తును ప్రవహింపజేయుటంవల్ల చేయవచ్చు. సకాలంలో అయినవాటివలె బాగానే వుంటవి.

విద్యుజ్జలంలో వేసిన తవుడుతో పెట్టిన కుడితి వల్ల పాలు ఎక్కువగాను, రుచికరంగాను వుంటున్నాయి. నెయ్యి బాగావుంటూంది. ఇట్టిపేతిని మైక్పురీ, కలకత్తాలలో ఎక్కువఖరీదిచ్చి కొంటున్నారు.

చెరుకురసం వండేటప్పుడు విద్యుత్కణాలు దాంట్లో వేయటంచేత బెల్లం తెల్లగానూ, రుచిగానూ ఎక్కువగానూ అయింది.

కోడిగ్రుడ్లకు యీకిరణాలు పంపటంచేత వాటి నుండి పెద్దకోళ్లు వచ్చి ఆరోగ్యంగానూ, బలిష్ఠంగానూ వుంటున్నాయి. అవి ఎక్కువగుడ్లనుకూడా పెడుతాయి.

మురుగునీరు, అనగా పురుగులు మొదలైనవిగల చెరువు లేక నిల్వవున్న నీటిలో ౧౦, ౧౫ నిమిషాల సేపు విద్యుత్తు పంపితే అవిచచ్చి నీరు శుభ్రంగావుంది.

చంటిబిడ్డల తల్లులకు విద్యుజ్జలం తాగటానికిస్తే పాలు వృద్ధి అవుతాయి. ఆపాలు త్రాగినపిల్లలు చురుగ్గానూ, బలంగానూ వుంటారు.

Rickets (పిట్టపారుట) వ్యాధిగల పిల్లలకూ, విరేచనం పచ్చగా అయ్యేపిల్లలకూ కంఠంలోవుండే గ్రంథులమీద కిరణాలుపడేట్టు తల్లికీ పిల్లవానికీ చేస్తే వెంటనే తగ్గుతవి. నొప్పివున్నచోటుకు కిరణాలుపంపితే నొప్పితగ్గి సుఖంగా వుంటుంది.

గింజలు మునిగేట్టు నీరుపోసి ఆనీటికి విద్యుత్తు పంపి, ౮ గంటలు అయినతరవాత గింజలు నాటితే తొందరగా మొలుస్తాయి. చెట్లు పెద్దవి అవుతాయి. కాయలు పువ్వులు ఎక్కువగా వుంటాయి. రుచిగా వుంటాయి.

స్పార్కుచేసి ఇచ్చిన ప్రతివస్తువు తేలికగా అరుగుతుంది.

కిరసనాయిల్లో స్పార్కుచేసి ఆ నూనె పువ్వుల మీద చల్లితే వాటిరంగు ముదురుతుంది.

సూర్యోదయసమయమందు, సూర్యాస్తమయ సమయమందలి సూర్యకిరణాల్లో విద్యుత్తువుంది. ఆ సమయాల్లో సూర్యుడివేపు చూస్తూవుంటే కొన్నాళ్లకు కంటి జబ్బులుపోయి తేజస్సు వస్తుంది.

సెల్యులైడ్, లైకోపోడియముల కంటే ధాతువుతో చేసినకాడలు కంటి అద్దాలకుబిగిస్తే కంటికాంతి, దృష్టి పెరుగుతుంది.

ఇంటి వాల్లుగోడలకు పైని కొయ్య మేకులు కొట్టి రాగి తీగ యినుపతీగ చుట్టి దానికి స్పార్కు చేస్తే కోతులు మొదలైనవి లోపలికి రావు.

ఎలక్ట్రికల్పర్ గొలుసు మెళ్లో వేసుకొంటే పీడకలలు, కలవరింతలు రావు.

కసరత్తు, సాముచెయ్యటం, ఆటలు, ప్రాణాయామం మొదలైన వాటివల్ల శరీరంలో విద్యుచ్ఛక్తి వృద్ధి పొందుతుంది.

విద్యుత్తు ప్రవేశ పెట్టిన లోహభస్మంవల్ల పాండు రోగం మొదలైనవి తగ్గుతవి.

కాలినపుండ్లకు ఏదన్నా నూనెలో స్పార్కు చేసి అది రాస్తే తగ్గుతుంది.

నీటిలో మునిగినవాడి పొట్ట నొక్కినీరు బయటకు రప్పించి, శ్వాస ఆడకపోతే, ఊపిరితిత్తులు, ప్రక్క టెముకలమీద స్పార్కు చేస్తే సుఖంగా వుంటుంది.

హిస్టీరియా, అపస్మారం, మూర్ఛ, దయ్యం, భూతం, మస్తిష్క వికారం, కల్లు, నల్లమందు మొదలైనవాని మత్తు, గాయం, దెబ్బలు తగిలి స్పృహలేక పడిపోయినవానికీ, స్పార్కు చేస్తే స్పృహవచ్చి కులాసాగా వుంటాడు. అవసరమైతే విద్యుజ్జలం అతనిమీద చల్లవచ్చు.

ప్లేగుగ్రంథులకు యీ కణాలు అద్భుతంగా పనిచేస్తాయి.

అలసినప్పుడు అక్కడక్కడ స్పార్కు చేస్తే బలం వచ్చి, ఉత్సాహంగా వుంటుంది.

బెణుకులు మొదలైనవాటిమీద పెదవి, చెయ్యి, ఎముకలు మొదలగువాటిలో వచ్చునొప్పులూ అన్నీ స్పార్కు చేస్తే తగ్గిపోతవి.

పక్షవాతం వున్నచోటా, సంధివాతపునొప్పులు వున్నచోటా స్పార్కింగు చేసి, స్పార్కింగ్ నూనె రాస్తే రక్తం పారి బాగుపడుతుంది.

కలరా, ఉబ్బసం, జలుబు, రాజయక్ష్మ, టైఫాయిడ్, మశూచికం, వరములవల్ల కలిగే కడుపు నొప్పి, విరేచనాలు, వాతరోగం, కఫవ్యాధి, వేడి, మొలలు, కుష్టు, జ్వరం, బెరిబెరీ, రెడ్ ఫీవర్, ఎల్లో ఫీవర్, మలేరియా, ప్లీహవ్యాధి, యకృత్తు, కుక్షి సంబంధవ్యాధులు, స్పార్కింగువల్ల యితరమందులు యిచ్చినా యివ్వకపోయినా కుదురుతవి. ఈమూడు రకాలవాటినీ ఉపయోగిస్తే యింకా గుణకారి.

మూత్రాశయంలో రాయి వుండి మూత్రం సరిగా రాకపోతే రాయి వున్నట్టు తోచినచోటుకు క్రిందిభాగంలో స్పార్కు చేస్తే బాధ తగ్గి మూత్రం సాఫీగా అవుతుంది.

గుండె కొట్టుకోటం ఆగితే అక్కడ స్పార్కు చేస్తే తొందరగా గుణ మిస్తుంది. ఇంజెక్షన్లకంటె మంచిది

ఎక్కువగా పనిచేసి, ఎక్కువసేపు మేల్కొని వుండవలసినవారు తలమీద స్పార్కు చేసుకొంటే చాలా లాభకారి.

Thyroid Glands మీద స్పార్కు చేసి, తల రెండువైపుల స్పార్కు చేసి మాల ధరిస్తే పిచ్చి వాడుకూడా బాగుపడతాడు.

మూలవ్యాధి, పిచ్చి, ప్రదరగర్భవ్యాధి మొదలగువాటికి స్పార్కింగు గొప్పగా పనిచేస్తుంది.

స్త్రీ పురుష రహస్యస్థలాలయందలి వ్యాధులు స్పార్కింగువల్ల తగ్గుతవి. వంధ్యాత్వమూ, నపుంసకత్వము స్పార్కు చేయటంవల్ల స్పార్కింగ్ ఆయిల్ రాయటం వల్ల తగ్గిపోతవి.

మోటారుడ్రైవర్లు మేగ్నెటోకు బదులుగా ప్లగ్ వైరువల్ల లాభం పొందవచ్చు.

పల్లు కదులుతుంటే దానికి స్పార్కు చేస్తే బిగుస్తుంది.

దీనివల్ల నూటికి ముప్ఫైపాళ్లు పంట వృద్ధి వుంటుం దని కనిపెట్టారు.

స్పార్కింగునీటిలో స్నానం చేస్తే గంగా జలంలో స్నానంచేస్తే ఎంత ఆరోగ్యకరమో అంత ఆరోగ్య కరం.

వెన్నెముక, ప్లీహాలమీద స్పార్కు చేస్తే దేహానికి శక్తి వచ్చి, సుఖనిద్ర వస్తుంది.

స మా ధి

"సంపత్"

అది వసంతవిలాసిని అల్లుకొనిన
పూలమాల ఆమనిలోనె రాలిపోయె;
ఇంతవిశ్వమ్ము నావలెనే తపించి
కరఁగిపోయిన దొకబాష్పకణముఁ జార్చి.

పనులపైఁ బోవ నిటు నింబవాటి వెడలు
తెరువరులు చూచి జాలిఁజెందెదరు, నిన్ను
చిన్ని సురపొన్న పోయంచు, నన్ను మ్రోడు
వోయిన సుమలతావృంత మో యటంచు.

నిత్యకుసుమార్చనలఁ దోఁగి నీసమాధి
పడులోకాలపరిమళ మేలుకొనిన
నాయెద గలట్టి వలపులు పోయిపోయి
కౌఁగిలించును నప్తలోకాలతావి.

స్వాగతామోదనికచప్రశాంతసాంధ్య
సమయములలోన నచ్చరకొమరుటాండ్రు
వచ్చి నీరాజనము లిచ్చి పరతురేమొ
తావకసమాధి మందమందారవృష్టి!

కర్మజ్ఞానసముచ్చయవాదము

శ్రీ ఓగేటి వెంకటసుబ్బయ్యశాస్త్రి

వేదములును, గీతలును ప్రవృత్తినివృత్తిమార్గములను రెండుమార్గములను బోధించుచున్నవి. ప్రవృత్తిమార్గము కర్మమార్గము, నివృత్తిమార్గము జ్ఞానమార్గము. ప్రవృత్తిమార్గము జన్మపరంపరలకు సాధనము, నివృత్తిమార్గము జన్మబంధములను భేదించునది.

"శ్రుతి: ఇమౌ ద్వావేవ పంథానావను నిష్క్రాంతతరౌ భవతః క్రియాపథశ్చైవ పురస్తాత్ సన్న్యాసశ్చోత్తరేణ నివృత్తిమార్గే ణైవమణ్యత్రయస్య త్యాగః తయోస్సన్న్యాసపథ మే వాతిరేచయతి న్యాస మేవాత్యరేచయదితి"

—నారాయణోపనిషత్తు.

ఈ రెండు మార్గములకు నెప్పుడును సముచ్చయము కలుగదు. 'దూరమేతే విపరీతే విషూచీయాచ విద్యాచా విద్యాచ జ్ఞాతా' అని శ్రుతి చెప్పుచున్నది.

ఇట్టి సందర్భమున వేదములయందును, గీతలయందును కర్మజ్ఞానసముచ్చయము చెప్పబడిన దని కొందరు వాదించుచుండుట విపరీతము. కర్మను జ్ఞానసహితముగా నాచరించినచో మోక్షము సిద్ధించు నని వీరి యభిప్రాయము. కర్మలును, ఉపాసనలును కేవలము చిత్తశుద్ధి కారకములుమాత్రమే యనియు, జ్ఞానమునకు సాధనములనియు వీ రంగీకరింపరు. వీరివాదమును శ్రీ శంకరు లిట్లు వర్ణించియున్నారు:

"అత్ర కేచిదాహుః సర్వకర్మ సన్న్యాసపూర్వకా దాత్మజ్ఞాననిష్ఠామాత్రా దేవ కైవల్యం న ప్రాప్యత ఏవ — కింత ర్హ్యగ్నిహోత్రాది శ్రౌతస్మార్త కర్మ సహితాత్ జ్ఞానాత్ కైవల్యప్రాప్తి రితి సర్వాసు గీతాసు నిశ్చితోఽర్థ ఇతి."

శ్రీరామానుజు లీవాదమును సమర్థించెను. ఈ కాలమున నైతము ఈవాదము నభిమానించువారు లేకపోలేదు. కావున నీవాదమును చర్చించి సత్యనిర్ణయము గావించుటవసర మగుచున్నది.

కర్మయనగా నేమి, జ్ఞానమనగా నేమి ? ఎట్టికర్మకును ఎట్టిజ్ఞానమునకును సముచ్చయము చెప్పవచ్చును ? ఎట్టికర్మకును ఎట్టిజ్ఞానమునకును సముచ్చయము చెప్పరాదు ? అనువిషయము ప్రప్రథమమునవిచారణీయము.

కర్మయనగా ఫలాకాంక్షతో చేయబడు సమస్త వైదికలౌకికకర్మ యని నిర్వచింపదగును. లౌకికకర్మ యిహసాధనము, శ్రౌతస్మార్తకర్మలు స్వర్గసాధనములు. ఇహపరసాధనమగు సమస్తకర్మలును శాస్త్రమునందు అనగా వేదమునందు చెప్పబడియున్నవి. ఈ కర్మజాల మంతయు ధర్మాధర్మలక్షణము, విధినిషేధరూపమైనది. ఈ కారణముచేత కార్యాకార్యవ్యవస్థితియందు శాస్త్రమే ప్రమాణముగా నుండదగు నని శ్రీ కృష్ణపరమాత్మ అర్జునునకు బోధించియున్నాడు. కర్మలు ఫలాభిసంధిపూర్వకముగా నాచరించిన దుఃఖములకును, నిష్కామముగా నాచరించిన సుఖమునకును కారణభూతము లగును.

సమస్తవైదికలౌకికకర్మలును కర్తృత్వభోక్తృత్వలక్షణములు గల వగుటచేత అవిద్యాజన్యము లగుచున్నవి. "ఈ కర్మలను నేను చేయుచున్నాను; ఈ కర్మఫలమును నే ననుభవింపగలను; అగ్ని వరుణుడు మున్నగుదేవతలు నాకు కర్మఫలములను చేకూర్తురుగాక" అను యాచనాబుద్ధితో జేయబడుకర్మలు జన్మపరంపరలకు కారణములు. మనము సాధారణముగా చేయు దైనికకర్మలును ఇట్టి అజ్ఞానబుద్ధితోనే చేయబడిన వగుచున్నవి. "సమస్తకర్మలును ప్రకృతిచేత జేయబడుచున్నవి, నీవు నిర్లిప్తుడవుసుమా" యని శాస్త్రము ఘోషించుచున్నను అహంకారమువదలి కర్మలుచేయు

వా దెవ్వరైన కలడా? అహంకారంలేనిది ప్రవృత్తియే లేదుకదా! కావున సమస్తవైదిక లౌకికకర్మలును అజ్ఞానమూలములు, జన్మపరంపరలకు హేతువులు. వేదాంతములయందు కర్మకు అవిద్యయను అన్వర్థనామము కలదు.

ఫలాకాంక్షతో చేయు అగ్నిహోత్రాదికర్మను వేదములు నిరసించుచున్నవి.

“అవిద్యాయామంతరే వర్తమానాః స్వయం ధీరాః పండితంమన్యమానాః దంద్రమ్యమాణాః పరియాంతి మూఢాః అంధేనైవ నీయమానా యథాంధాః” అని చెప్పుచున్నవి. మరియు ‘కర్మచితము’లైన లోకములను పరీక్షించి నిర్వేదము నొందినవాడు సమిత్పాణియై బ్రహ్మవిద్యకై శ్రోత్రియునగు బ్రహ్మనిష్ఠునివద్దకు పోవలెనని చెప్పుచున్నవి.

కర్మస్వరూప మిట్టిది. ఇంక జ్ఞానమెట్టిది? కర్మజాలమును పటాపంచలు చేయునది. హృదయగ్రంథులను ఛేదించునది. నేను కర్తను, నేను భోక్తను, నేను బ్రాహ్మణుడను, నేను క్షత్రియుడను, నేను బ్రహ్మచారిని, నేను గృహస్థును అనుభావముల నన్నిటిని నిర్మూలము గావించునది.

ఇట్టి కర్మజ్ఞానములకును, అవిద్యావిద్యలకును సముచ్చయము చెప్పవచ్చునా? కర్మయు జ్ఞానము అన్యోన్యబాధకములుగదా! కర్మజడునికి జ్ఞానము కలుగదు. జ్ఞానికి కర్మబంధము లంటవు. ఇట్టిఅన్యోన్య విరుద్ధలక్షణములు కలవానికి సముచ్చయము పొసగునా?

మరి యెట్టికర్మకును జ్ఞానమునకును సముచ్చయము కుదురును? అగ్నిహోత్రాదికర్మను దేవతాజ్ఞానముతో చేయ వీలగును. కర్మలను అర్థము తెలియక చేయుటకంటె, అర్థము తెలిసి, ఏకర్మలో నేదేవత యుపాసింపబడుచున్నదో ఆ దేవత నుపాసించుట ఫలప్రదముగదా! ‘కర్మణా పితృలోకః, విద్యయా దేవలోకః’ అని రెంటికిని ఫలము వేరువేరుగా చెప్పబడినది. ఒక్కొక్క దానిని వేరువేరుగా నాచరించుటవలన అనర్థము వాటిల్లుచున్నది. చూడుడు. “అంధం తమః ప్రవిశన్తి యేఽవిద్యాముపాసతే, తతోభూయ ఇవ తేతమోయఉవిద్యాయాగ్ంరతాః” రెంటినికలిపి చేయుచో కర్మ వీర్యవంత మగు నని ‘యదేవ విద్యయా కరోతి, శ్రద్ధయా ఉపనిషదా, తదేవ వీర్యవత్తరం భవతి’ అని చెప్పబడుచున్నది. మరియు విద్యాం చావిద్యాంచయస్తద్వేదోభయగ్ంసహ ఽవిద్యయా మృత్యుంతీర్త్వా విద్యయాఽమృతమశ్నుతే” అనియు కలదు. దేవతాజ్ఞానముతో కర్మలను చేయనిచో మహానర్థము వాటిల్లునని ఛాందోగ్యమునందలి ఉషస్తిచాక్రాయణుని కథవలన తెలియవచ్చెడిని. శ్రుతి :

“ప్రస్తోతర్యా దేవతా ప్రస్తావమన్వాయత్తా తాం చే దవిద్వాన్ ప్రస్తోష్యసి మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి”

అనగా ఓప్రస్తోత్రి! ప్రస్తావమునకు సంబంధించి దేవతను నీవు తెలిసికొనకుండ దానిని గానముచేయుచో నీతల ఊడి క్రిందపడును”

ఇట్టులే యతడు ఉద్గాత్రిని, ప్రతిహర్త్రిని సంబోధించెను. ఈముగ్గురికిని తమకర్మలకు అధిష్ఠానములైన దేవతలు తెలియకపోవుటచేత తమతలలూడి క్రిందపడునేమోయని వారు తమపనులు మానిరి. అప్పుడు ఉషస్తిచాక్రాయణుడు ఆదేవత లెవరో వారికుపన్యసించెను. ఈ ఉపాఖ్యానమువలన కర్మను దేవతాజ్ఞానముతో చేయవలె నని స్పష్టమయ్యెడిని.

ఈశావాస్యము కర్మజ్ఞానసముచ్చయమును బోధించుచున్నదా ?

ఈశావాస్యోపనిషత్తునందు కర్మజ్ఞానసముచ్చయము చెప్పబడుచున్నదని కొందరు చెప్పుచున్నారు. కాని యిది యెంతమాత్రమును అంగీకరింపదగినదికాదు. ఈశావాస్యమునందలి మొదటిమంత్రము సన్న్యాసపరముగా చెప్పబడినది. ‘ఈ ప్రపంచమునందు యే కించిత్తు జగత్తుకలదో అదియంతయు పరమాత్మచేత నిండియున్నది. ఇట్టి వైరాగ్యభావముచేత నీవు జీవింపవలసినదని మొదటిమంత్రము చెప్పుచున్నది. రెండవమంత్రమునందు కర్మలు చేయుచునే నీవు నూరుసంవత్సరములు జీవింపవలసినది. నీకు వేరుమార్గము లేదు. నరుడవగు నీకు కర్మయంటదు అనికలదు. మొదటిమంత్రమునందు ఈషణత్రయ సన్న్యాసము చెప్పి రెండవ

మంత్రమందు శ్రుతి, తద్విరుద్ధముగా కర్మలు చేయ వలసిన దని చెప్పునా? నీవు సన్న్యాసమునందు అధికారము లేనిచో నూరుసంవత్సరములు నిష్కామకర్మ చేయుచు జీవింపవలెనని శ్రుతియభిప్రాయ మని తెలచుట సమంజసము కాదా? రెండవ మంత్రమునందు 'నరే' అనుపదము గమనింపదగినది. నరు డనగా సామాన్యమానవుడు. అహంకారమమకారములువదలని వానికి నిష్కామకర్మ చెప్పబడుచున్నది. కామ్యకర్మ నూరుసంవత్సరములు చేసినను, నూరుజన్మలపర్యంతము చేసినను ప్రయోజనము లేదు. ఇట్టివాడు ఆత్మను చంపు దోషమువలన జన్మమృత్యుప్రవాహమున కొట్టుకొని పోవుచు నెన్నడును పారము ముట్టడు. ఇట్లుగాక భగవద్గీతలో చెప్పబడిన కర్మయోగము నాచరించుచో క్రమముగా జ్ఞానము కలిగి ముక్తి కలుగును.

భగవద్గీతయందు చెప్పబడిన ద్వివిధనిష్ఠావిభాగమే ఈశావాస్యమునందు చెప్పబడియున్నది. మొదటిది జ్ఞానమార్గము రెండవది కర్మమార్గము. మొదటి మంత్రముయొక్క అర్థము నాల్గవమంత్రమునుండి ౮-వ మంత్రమువరకు వివరింపబడినది. రెండవమంత్రార్థము ౯-వ మంత్రమునుండి చిట్టచివరివరకు వివరింపబడినది. కర్మజ్ఞాన సముచ్చయమువలననే ఆత్యంతికమోక్షము కలుగు నని శ్రుతియభిప్రాయమైనచో కర్మలను ఉపాసనలను గావించి మోక్షము నొందినవానిచే శ్రుతి మార్గయాచనము చేయించునా? స్వస్వరూపము తెలిసినజ్ఞాని అగ్నిని సూర్యుని యాచించునా? అగ్నిలో నున్నది, సూర్యునిలో నున్నది తానేగదా! కావున ఈశావాస్యోపనిషత్తు కర్మజ్ఞాన సముచ్చయముగా చెప్పుచున్న దనుట విపరీతము.

కర్మకును, ఉపాసనలకును, జ్ఞానమునకును కలుగు ఫలితములు ముండకోపనిషత్తునందు స్పష్టముగా చెప్పబడియున్నవి.

శ్రుతి: "ఇష్టాపూర్తం మన్యమానావరిష్ఠం నాన్యచ్ఛ్రేయో వేదయంతే ప్రమూఢాః నాకస్య పృష్ఠే తే సుకృతేఽనుభూత్వేమం లోకం హీనతరం విశంతి." అనగా యజ్ఞయాగాదులు, దానధర్మములు వరిష్ఠములుగా నెంచి శ్రేయమునకు ఇతరమార్గము లెవ్వరెరుంగరో వారు స్వర్గసౌఖ్యముల ననుభవించి హీనతరమగు నీలోకమునకు మరలివచ్చుచున్నారు.

—ముండక ౧-౯.

ఉపాసనలకు ఫలితము.

శ్రుతి: "తపఃశ్రద్ధే యే హ్యుపవసంత్యరణ్యే శాంతా విద్వాంసో భైక్ష్యచర్యాం చరంతః, సూర్యద్వారేణ తే విరజాః ప్రయాంతి యత్రామృతః సపురుషో హ్యవ్యయాత్మా."

అనగా ఉపాసకులకు సూర్యద్వారమున క్రమముక్తి చెప్పబడినది.

—ముండక ౧-౧౦.

జ్ఞానులకు ఫలము.

శ్రుతి: "వేదాంతవిజ్ఞానసునిశ్చితార్థాః సన్న్యాసయోగా ద్యతయశ్శుద్ధసత్త్వాః। తే బ్రహ్మలోకేషు పరాంతకాలే పరామృతా పరిముచ్యంతి సర్వే".

ఇట్టివారికి వేరుజన్మము లేదు. ఈ జన్మమునందే వారు ముక్తులగుచున్నారు. ఇట్టిజ్ఞాని నామరూపములు వదలి పరమపురుషుని జెందుచున్నాడు.

పైని జెప్పబడినదానివలన వేదాంతములయందు కర్మజ్ఞానవిభాగము స్పష్టముగా చెప్పబడిన దనియు, కర్మజ్ఞానసముచ్చయమున కెచ్చటను తావు లేదనియు స్పష్టము కాగలదు. కర్మలును ఉపాసనలును శ్రుతియందు అపరవిద్యయందు చేర్చబడినవి. జ్ఞానము పరవిద్య.

శ్రుతి: "న్యాసయితి బ్రహ్మాహి పరః పరో హి బ్రహ్మ, తాని వా యేతాన్యవరాణి తపాంసి న్యాస ఏవాత్యరేచయత్."

అనగా సత్యము, తపస్సు శమదమములు దానము అనువానికంటె జ్ఞానము ఉత్తమమని శ్రుతి అభిప్రాయము—

—నారాయణ.

భగవద్గీతయందు కర్మజ్ఞాన సముచ్చయము కలదా?

ఉపనిషత్తులయందు చెప్పబడిన కర్మజ్ఞాన విభాగమే సమస్తవేదార్థసారసంగ్రహమగు గీతాశాస్త్రము

నందును చెప్పబడియున్నది. 'లోకేస్మిన్ ద్వివిధా నిష్ఠా పురా ప్రోక్తా, మయానఘ! జ్ఞానయోగేన సాంఖ్యానాం కర్మయోగేన యోగినాం" అని శ్రీకృష్ణుడు చెప్పియున్నాడు. పూర్వ మెప్పుడు చెప్పెను? వేదపురుషుని రూపమున చెప్పియుండెను. శ్రీకృష్ణు డర్జునునకు సాంఖ్యయోగ ముపదేశించినతరువాత అర్జును డడుగు ప్రశ్న గమనింప దగియున్నది. కర్మకంటె జ్ఞానము యెక్కువయని నీయభిప్రాయమైనచో నెందుకు నీవు ఇట్టి ఘోరకర్మమునందు నియోగించుచున్నావు? అని అర్జును డడిగెను. దీనివలన కర్మకంటె జ్ఞాన మెక్కువ యని శ్రీకృష్ణునిమతమైనట్లు స్పష్టమగుట లేదా? ఇంతియగాక భగవద్గీతయంతటియందును జ్ఞానయోగమును కేవల బ్రహ్మముగానే వర్ణించి కర్మయోగమును జ్ఞానమునకు స్థానముగా చెప్పుచున్నాడు. భగవద్గీత కర్మను బోధించుట కేర్పడిన గ్రంథమనియు, కర్మనే యెక్కువైనదిగా శ్రీకృష్ణుడు చెప్పుచున్నాడనియు కొందరు చెప్పుచున్నారు. కాని గీతలు కేవలము కర్మనుగాని, కర్మయోగమునుగాని బోధించు గ్రంథము కాదనియు, ఉపనిషద్రూప మైనదనియు, బ్రహ్మవిద్య బోధించుటకు రచింపబడిన దనియు, చెప్పుదును. గ్రంథప్రారంభమున వీరుల శంఖారావములు, ఉభయసైన్యముల రణఘోషలు, వీరుల ఉత్సాహములు, నిరుత్సాహములు మన కన్నెదుట గనబడునట్లు చేయబడినను గ్రంథము కొంచెము సాగినకొలది యుద్ధము విషయమై మరువబడుచున్నది. ఏకాంతమున మోక్షకామియగు నంతేవాసి 'శిష్యస్తేహం శాధి మాం త్వాం ప్రపన్నం' అని చెప్పుచు గురుపాదసమీపము లను జేరి ప్రశ్నించుటయు, ఆ ప్రశ్నలకు గురువు సవిస్తరముగా ప్రత్యుత్తరములు చెప్పుటయు, అందుపై శిష్యునికి సందేహములు కలుగగా గురువు ఆ సందేహములను బాపుటయు, తటస్థించుచున్నది. వేదమూర్తియగు వ్యాసుడు లోకానుగ్రహబుద్ధితో, వేదాంతార్థమును సుస్థిరముగా వెలయించుటకు ఉత్తరమీమాంసాశాస్త్రమునువలె భగవద్గీతలనుగూడ శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదమును మిషతో రచియించెనా యని తోచును.

ఉపనిషత్తులయందువలె గీతలయందును కామ్యకర్మలు నిరసింపబడుచున్నవి.

'త్రైగుణ్యవిషయా వేదా నిస్త్రైగుణ్యో భవార్జున' అని శ్రీకృష్ణుడు చెప్పుచున్నాడు. కర్మపరులు

'తే తం భుక్త్వా స్వర్గలోకం విశాలం క్షీణే పుణ్యే మర్త్యలోకం విశంతి; ఏవం త్రయీ ధర్మ మనుప్రపన్నాః గతాగతం కామకామా లభంతే"

కర్మను నిరసించి కృష్ణుడు కర్మయోగమును ప్రశంసించుచున్నాడు. ఈ కర్మయోగము జ్ఞానమునకు చాల దగ్గరగా నున్నదని చెప్పవచ్చును. ఒక్కొక్క చోట రెండును ఒక్కటేనా యని తోపించునట్లుగూడ చెప్పియున్నాడు.

'సాంఖ్యయోగౌ పృథగ్బాలాః ప్రవదంతి' అనగా సాంఖ్యము యోగము వేరువేరని తలచువారు బాలురని, అనగా మూఢు లనిగూడ ఒకచోట చెప్పియున్నాడు. ఇంత చెప్పియు కర్మయోగము చిత్తశుద్ధికరమనియు, జ్ఞానమునకు సాధన మనియు చెప్పియున్నాడుగాని సన్న్యాసమువలన కలుగు ఫలితము దీనికి కలుగునని చెప్పియుండలేదు. చూడుడు:

"శ్రద్ధావాన్ లభతే జ్ఞానం తత్పరస్సంయతేంద్రియః,
జ్ఞానం లబ్ధ్వా పరాం శాంతి మచిరేణాధి గచ్ఛతి."

మరియు,

"నహి జ్ఞానేన సదృశం పవిత్ర మిహ విద్యతే
తత్స్వయం యోగసంసిద్ధః కాలేనాత్మని విందతి"

అనగా జ్ఞానముతో సమానమగు వస్తువు వేరొకటి లేదు. కర్మయోగమునం దారూఢుడవైన నీవు కాలక్రమేణ జ్ఞానముపొందగలవు అని చెప్పుచున్నాడు.

ఇంక జ్ఞానమును కేవలము బ్రహ్మముగానే శ్రీకృష్ణపరమాత్మ చెప్పియున్నాడు.

'నహి జ్ఞానేన సదృశం పవిత్రమిహ విద్యతే,'
'సర్వం కర్మాఖిలం పార్థ! జ్ఞానే పరి సమాప్యతే,'
'జ్ఞానీత్వాత్మైవ మే మతం,'

ఇట్టివాక్యములుజూడుడు. జ్ఞానికి చేయదగిన కార్యము లేవియు లేవని

'యస్త్వాత్మరతి రేవ స్యా దాత్మ తృప్తశ్చ
మానవః ఆత్మన్యేవచ సంతుష్టః తస్య కార్యం న విద్యతే"

మరియు,

'నైవ తస్య కృతేనార్థో నాకృతే నేహకశ్చన
నచాస్య సర్వభూతేషు కశ్చిదర్థవ్యపాశ్రయః'

యనికూడ చెప్పియున్నాడు.

గీతలయందు కర్మజ్ఞాన విభాగము స్పష్టముగా కనబడుచునేయున్నది. ఎట్లన:

ఏషా తే అభిహితా సాంఖ్యే బుద్ధిః యోగే త్విమాం శృణు' అనగా యింతవరకు నీకు చెప్పబడినది సాంఖ్యయోగము. ఇకమీద కర్మయోగమును చెప్పెదను వినుము. మరియు,

'ధ్యానేనాత్మని పశ్యంతి కేచి దాత్మన మాత్మనా,
అన్యేసాంఖ్యేనయోగేన, కర్మయోగేన చాపరే"

అనియు చెప్పబడియున్నది.

తమ భగవద్గీతలో విజ్ఞానయోగ వివరణమునందు కీ. శే. కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు ఈక్రిందివిధముగా చెప్పుచున్నారు: "మొదటి ఆరధ్యాయములయందును కర్మయోగస్వభావస్వరూపములు వివరింపబడినవి. కర్మయోగమునకు పరమార్థము బ్రహ్మజ్ఞానరూపమైన ఆత్మజ్ఞానము. కర్మలు విషయారాధన పరాయణములు గాక యజ్ఞార్థము లైనప్పుడు ఆత్మజ్ఞానమునకు సాధనములు"

కర్మయోగముద్వారా అస్మదాదులకు సైతము జ్ఞానము సమకూర్చుటయే భగవద్గీతయొక్క పరమార్థమని వేరుగా చెప్ప నవసరములేదు. మనమందరము అర్జునునివంటి శోకమోహావిష్ట చేతస్కులమేగదా! మన మందరము అజ్ఞానులమేగదా! మన మందరము అహంభావసమన్వితులమేగదా! ఇట్టి మనకు జ్ఞానము బోధించిన అర్థమగునా? మనకు నిష్కామకర్మ చెప్పుటయే యుక్తముగదా!

భగవద్గీతయందంతటను జ్ఞానమునకు కర్మయోగమును, భక్తిని సాధనముగా చెప్పుచుండ శ్రీరామానుజుడు భక్తిచేతనే ముక్తికలుగునని చెప్పియున్నాడు. ఈ సందర్భమున ఆయన వ్రాసిన విపరీతవాక్యముల నిచ్చుట ఉదాహరించుట అసమంజసము కాదు. అష్టాదశాధ్యాయమున 'భక్త్యా మా మభిజానాతి' అనుశ్లోకమునకు వ్యాఖ్యానము గావించుచు

"విశుద్ధబుద్ధియోగాదిభిః బ్రహ్మప్రాప్తి రాత్మసాక్షాత్కారో భవతి, తతో భగవతి పుండరీకనయనే స్వస్వామి న్యత్యర్థప్రియానుభవరూపా భక్తి ర్జాయతే, భక్త్యా తతో భగవంతం జానాతి, తతో భక్తితఏవ భగవంతం విశతే"

అని వ్రాసియున్నాడు. అనగా "విశుద్ధజ్ఞానయోగమువలన బ్రహ్మప్రాప్తి కలుగుచున్నది. అనంతరము స్వస్వామియు, భగవంతుడు నగు పుండరీకనయనుని యందు అత్యంతప్రియానుభవరూపమైన భక్తిజనించుచున్నది. భక్తిచేత తత్త్వతః భగవంతుని తెలిసికొనుచున్నాడు. అనంతరము భక్తిచేతనే భగవంతుని ప్రవేశించుచున్నాడు" ఈవాక్యములు వేదాంతాభిప్రాయమున కెంతవిరుద్ధములో వేరుగా చెప్ప నవసరము లేదు. ఆత్మజ్ఞానము కలిగినతరువాత నేత్రాద్యవయవ విశిష్టుడగు సాకారమూర్తి విశేషమును చూచుట పొసగునా? భగవంతుడు నిర్గుణుడుగదా!

"అశబ్ద మస్పర్శ మరూప మవ్యయం."

ఈ కారణములచేత ఉపనిషత్తులలోను, గీతలలోను కర్మజ్ఞాన సముచ్చయము చెప్పబడియుండలేదనియు, జ్ఞానము కేవలము పరబ్రహ్మస్వరూపముగాను, కర్మయోగము జ్ఞానమునకు సాధనముగాను, కర్మ తక్కువగాను చెప్పబడియున్నదనియు, కర్మజ్ఞానవిభాగము సర్వత్ర స్పష్టముగా కనబడుచున్నదనియు మనవిచేయుచున్నాను.

చిన్నపిల్లల చిత్తప్రవృత్తులు- శిశు శిక్షణము

శ్రీ గిడుగు వేంకటసీతాపతి

ఈ వ్యాసములో చిన్నపిల్లలందరికిని సామాన్యముగాగల చిత్తప్రవృత్తులనుమాత్రమే కొంతవరకు విమర్శించి వాటి ననుసరించి ఇంటివద్దను తలిదండ్రులు గాని, బడిలో ఉపాధ్యాయులుగాని ఎటువంటి శిక్షణము చేయవలసి ఉంటుందో సూచిస్తున్నాను. పురాకృతములున్ను, వంశపరంపరాప్రాప్తములున్ను కాగల చిత్తప్రవృత్తివిశేషములను ఇక్కడ విమర్శించుటకు అవకాశము చాలదు గనుక వాటిని — ఎక్కడనో అవసరమైనచోట ప్రసంగరీతిగా సూచించడమే కాని, అంతకంటె ఎక్కువగా ప్రత్యేకించి విమర్శించను.

అనాదిగా ఇంతకాలమై ఉన్న ఈ లోకంలో ఎన్నికోట్లతరముల పిల్లలో పుట్టి శిక్షణము పొంది పెద్దవారవుతూ ఉన్నారుగదా, ఇప్పుడీవిషయం గురించి విమర్శ ఎందుకు? అనడానికి వీలులేదు. ఎన్నితరములనుండి వ్యవసాయము సాగుతూ వచ్చినది కాదు? అయినా, ఇప్పుడు వ్యవసాయశాస్త్రమునకు సంబంధించిన పరిశోధనలు జరుగుతున్నవి కావా? ఆలాగుననే పిల్లల సంరక్షణకున్ను, శిక్షణమునకున్ను సంబంధించిన పరిశోధనలూ, విమర్శలూ జరుగుతూ ఉన్నవి. వ్యవసాయశాస్త్రంలో ఏవిధంగా భూసారము, శీతోష్ణస్థితి మొదలయిన పరిస్థితులను అనుసరించి చేయవలసిన కృషీ, దానిఫలితములూ వివరించి చెప్పడానికి అవకాశమున్నదో, ఆవిధంగానే శిశుశిక్షణవిధానంలో శిశువుల చిత్తప్రవృత్తులు పరిశీలించి, వాటిని అనుసరించి చేయవలసిన శిక్షణము వివరించి చెప్పడానికి అవకాశమున్నది.

మానవుని మనస్సుకు సంబంధించిన విషయములు అనేకంగా మనదేశమందలి ఆధ్యాత్మిక విద్యావంతులు చెప్పి ఉండవచ్చును గాని, 'సైకాలజీ' వంటి మానసికశాస్త్రముమాత్రము మనదేశములో పుట్టలేదు. ఈ 'సైకాలజీ' శాస్త్రము పాశ్చాత్య దేశములలోనైనా పుట్టి కొద్ది సంవత్సరములుమాత్రమే అయినది. ఈ శాస్త్రమునకు సంబంధించిన పరిశోధనలు ఐరోపా అమెరికా ఖండములలో ఇప్పుడు జరుగుతూ ఉన్నవి. ప్రతి సంవత్సరము క్రొత్తక్రొత్త విషయములు బయలుపడుతున్నవి. 'చైల్డుసైకాలజీ' అన్నది 'సైకాలజీ'లో ఒక ముఖ్యమైన భాగము; ఇది శిశువుల మనస్సుకు సంబంధించిన శాస్త్రము. ఈ శాస్త్ర విషయములను అనుసరించి పాశ్చాత్య దేశములందలి ఉపాధ్యాయులున్ను, తలిదండ్రులున్ను శిశుశిక్షణ పద్ధతులు సవరించుకొంటున్నారు. మనదేశమందు సైతము అట్టి ప్రయత్నములు ప్రారంభమయినవి. అయితే, అవి బడులలో ఉపాధ్యాయులకు మాత్రమే తెలియవలసిన విషయములుగా ప్రకటితము లవుతున్నవి; గాని, ఇంటివద్దను తలిదండ్రులు సైతము నేర్చుకొని ఆచరణలో పెట్టవలసిన విషయములుగా వ్యాప్తిచెందలేదు. అంతేకాక, ఈ శిశుమానసిక శాస్త్రమునకుగాని, శిశుశిక్షణమునకు గాని, సంబంధించిన గ్రంథములు ఇంగ్లీషు భాషలో ఉన్నవేకాని, మంచివి తెలుగుభాషలో లేవు. అందుచేత, ఈ శాస్త్రమును అభ్యసిస్తూఉన్న ఆంధ్రులు నేటతెలుగున వ్యాసములున్ను, గ్రంథములున్ను రచించి ప్రకటింతురుగాక.

నేను చాలాకాలము ఉపాధ్యాయవృత్తిలో నుండి, శిశుమానసికశాస్త్రమునకు సంబంధించిన గ్రంథములు కొన్ని చదువుకొని, చిన్నపిల్లల చిత్తవృత్తులు కొన్ని కొంతవరకు పరిశీలించి, చిన్నపిల్లల కోసము చిన్నచిన్న పద్యాలూ, పాటలూ, కథలూ రచించినవాడను, గనుక సాహసించి ఈ విషయమునకు సంబంధించినవ్యాసములు వ్రాయుటకు పూనుకొన్నాను. నా హెచ్చరికవల్ల నాకంటె ఎక్కువగా ఈ విషయం గురించి పరిశ్రమచేసి, ఎక్కువ అనుభవము గల ఆంధ్రులు ఈ విషయము గురించి ఎక్కువ వ్రాసిన యెడల నా యత్నము సఫలమయినదని సంతోషిస్తాను.

"ఆత్మానం రథినం విద్ధి శరీరం రథమేవతు" అంటే శరీరము రథముగాను, ఆత్మ రథముగలవానిగాను తెలుసుకో అని అభిప్రాయము. ఐతే, ఆత్మ (జీవాత్మ) శరీరంలో అంతటా వ్యాపించి ఉంటుందా లేక, ఏదో ఒక భాగంలోనే ఉంటుందా అనే ప్రశ్నకు ఇదమిత్థమని ప్రత్యుత్తరం చెప్పడం కష్టము. ఇక మనస్సు గురించి న్యాయశాస్త్రములో చెప్పినదేమంటే "సుఖదుఃఖాద్యుపలబ్ధిసాధన మింద్రియం ప్రతిజీవం భిన్నమణు నిత్యంచ" అన్నారు; ఇది ఆత్మకు భిన్నమైన ద్రవ్య మన్నారు. ఐతే, ఈ మన స్సనే ద్రవ్యము శరీరంలో ఎక్కడ ఉంటుం దనే ప్రశ్న కూడా చిక్కయినదే. ఇక చిత్తమును హృదయముతో సరిచేసి చెప్పినవారు కూడా గలరు. గాని, మనస్సు మస్తిష్కంలో ఉంది అనిన్ని మస్తిష్కం మస్తకంలో (తలలో) ఉంది అనిన్ని, మనవారు స్పష్టంగా చెప్పకపోలేదు. సైకాలజీశాస్త్రము ఏర్పడకపూర్వము తక్కిన దేశములలో సైతము చిత్తప్రవృత్తులు హృదయకోశములో కలుగుతవి అన్న నమ్మకము ఉండేది. ఇంగ్లిషులో 'కైండ్ హార్ట్' మొదలయిన ప్రయోగములు మనదేశమందలి 'దయార్ద్రహృదయము' మొదలయిన ప్రయోగములవంటివే.

సైకాలజీశాస్త్రము ఏర్పడినతర్వాత హృదయమునకు మనస్సుతో గాని, చిత్తప్రవృత్తులతో గాని సంబంధము లేదని తేలినది. బిడ్డ పుట్టినది మొదలు బిడ్డ మనస్సు వృద్ధిపొంది, తన ధర్మము చక్కగా నిర్వర్తించుకోడానికి ఇంద్రియముల సాహాయ్యం కావలెను.

ఇంద్రియములను మనవారు రెండువర్గములలో చేర్కొన్నారు. మొదటివర్గములోని ఇంద్రియములకు జ్ఞానేంద్రియములని గాని బుద్ధీంద్రియము లని గాని పేరు; రెండవవర్గములోని ఇంద్రియములకు కర్మేంద్రియము లని పేరు. "శ్రోత్రం, త్వక్, చక్షుషీ, జిహ్వా, నాసికా (చైవపంచమీ)" ఈ ఐదున్ను మొదటివర్గములోనివి. "పాయూపస్థం, హస్త, పాద, వాక్ (చైవదశమీ స్మృతా)"—ఈ ఐదున్ను రెండవవర్గములోనివి.

కొందరి మతమున మనస్సు సైతము మొదటి వర్గములో చేరవలసిన ఇంద్రియ మంటున్నారు ఈ మతము అంగీకరిస్తే విషయం బోధపరచుకోవడంలో చిక్కు ఏర్పడుతుంది. అయితే, ఆ మతమువారే ఏమంటారంటే, మనస్సు అనే ఇంద్రియము ఇంద్రియము లన్నింటికి రాజు; ఈ ఇంద్రియముయొక్క ఆజ్ఞలను బట్టే తక్కిన ఇంద్రియము లన్నీ పనిచేస్తున్నవి అంటారు. గనుక, పదప్రయోగాలతో వివాదపడక విషయం బోధపరచుకోవాలంటే మనస్సును తక్కిన ఇంద్రియాలకు భిన్నమైన వస్తువుగా నిరూపించడమే మంచిది.

జ్ఞానానికిగాని, బుద్ధికిగాని కావలసిన ఇంద్రియములు ఎప్పటినుండి పనిచేయుట కారంభించును ? అనే ప్రశ్న మనసులో పెట్టుకొని విద్వాంసులిప్పుడు పరిశోధనలుచేస్తున్నారు. బిడ్డపుట్టినతర్వాతనా ? లేక తల్లి గర్భమందు బిడ్డ ఉన్నప్పటినుండినా ? అని ప్రశ్న. ప్రహ్లాదచరిత్ర, అభిమన్యుచరిత్ర మొదలయినచరిత్రలు చదివితే, తల్లి నేర్చుకొంటూన్న విషయములు కొన్ని గర్భములో ఉన్నప్పుడే శిశువు తెలుసుకోడానికి సాధ్య మన్నట్లు కనబడుతుంది; గాని, ఇది పురాణములలో చెప్పినవిషయమే కాని శాస్త్రదృష్టితో పరిశోధించి నిర్ణయించి చెప్పినవిషయము కాదు. 'చైల్డ్ సైకాలజీ' పరిశోధనలు చేస్తున్నవా రేమంటున్నారంటే : గర్భోత్పత్తి అయిన రెండుమాసములకే గర్భములో ఉన్న పిండమునకు స్పర్శవల్ల ప్రతిఫలచిహ్నమైన స్పందనం దేహమందు కనబడుతుంది. వెన్నెముకలోగల మానసికద్రవ్యమువల్ల కలిగే చలనము సైతము కాలుచేతులందు కనబడుతుంది. మూడవమాస

ములో నోరు కదులుతూ ఉంటుంది. నాల్గవమాసము నుండీ అవయవముల కదలిక స్పష్టమవుతుంది; స్పర్శవల్ల ప్రతిఫలస్పందనము ఎక్కువగా కలుగుతుంది. ఆరవమాసమునుండిన్ని కొన్నిచేష్టలు అప్పుడే అలవాటుగా ఏర్పడుతవి. ఏడవమాసమునుండిన్ని బిడ్డ తల్లిగర్భములో ఉన్నా, బయటనున్నా బ్రతికి, పెరుగుటకు అవకాశము కలుగుతుంది.

ఈ విషయములు ఏలాగు కనుక్కోగల రని కొందరికి ప్రశ్నపుట్టవచ్చును. గర్భవిచ్ఛేదము జరిగినప్పుడు పాశ్చాత్యశాస్త్రజ్ఞులు దొరికిన అవకాశము విడుచుకోరు. వేలకొలది గర్భవిచ్ఛేదములు ఎక్కడనో ఒకచోట జరుగుతూ ఉంటవి. అందులో ఏనెల పిండమును చూడవలెనని ఉంటే ఆనెలపిండమును పరిశోధించుటకు అవకాశము వస్తూఉంటుంది. ఇట్టి అవకాశములు తరుచుగా రావు; వాటికోసం శాస్త్రపరిశోధకులు కనిపెట్టి చూస్తూఉంటారు.

బిడ్డ పుట్టి కన్నువిప్పి లోకమును చూచినతోడనే దృగింద్రియముద్వారా పొందదగిన జ్ఞానమును పొందుటకు మొదలు పెట్టినదనే చెప్పవలెను. అంతకుముందు, గర్భములో బిడ్డ ఉన్నప్పుడు ఏరేం ఇంద్రియముల ద్వారా బిడ్డకు ఏమాత్రముజ్ఞానము ఉదయించడానికి అవకాశ మున్నదో వివరించి చెప్పలేము; గాని, కొంత జ్ఞానము కలుగడానికి అవకాశము లేకపోలేదనిమాత్రం పరిశోధకులు చెప్పుతున్నారు. ఈ విషయము మనవారు సైతము చెప్పకపోలేదు. ఈ విషయము మనసులో పెట్టుకొని గర్భిణీస్త్రీలు ఎట్లు ప్రవర్తించవలెనో మనవారు అనుక్రమంగా వస్తూఉన్న ఉపదేశములు ఇస్తూఉంటారు. గర్భంలోఉన్న శిశువుయొక్క ఆరోగ్యమును కాపాడుటకు కావలసిన విషయములే కాక శిశువుయొక్క మనోవికాసమునకున్ను, మనోధర్మముల అభివృద్ధికిన్ని కావలసిన విషయములు ఉపదేశిస్తారు. శిశువు నేర్చుకోదగినవన్నీ తల్లినేర్చుకొంటూ ఉండడము, అదివరకే నేర్చుకొనిఉంటే, అవి మననం చేసుకోవడం, అభ్యసించడం మంచిది; శిశువు నేర్చుకోకూడని విషయములున్ను, అలవరచుకోవగని అభ్యాసములున్ను తల్లిపూర్తిగా విడిచిపెట్టుకోవలెను; తల్లిమనస్సు ఎంత ఆనందముతోను, ఉత్సాహముతోను ఉంటే గర్భములో ఉన్నబిడ్డకు అంత ఆనందము, అంత ఉత్సాహము కలుగవచ్చును-అని అంటారు.

పుట్టినతర్వాత ఏడుదినములు గడవగానే బిడ్డ పూర్తిగా కండ్లువిప్పి ఏదైనాఒక వస్తువును నిదానించి చూడడమునకు మొదలుపెడుతుంది. ఆ తరుణమున తల్లి పలురంగులుగల వేరువేరు వస్తువులను చూపిస్తూ ఉండవలెను. పుట్టిన తర్వాత సుమారు రెండు నెలలకు చేతికి అందిచ్చిన వస్తువులను బిడ్డలు పట్టుకోగలరు. అప్పుడు చిన్న రబ్బరుచక్రాలుగాని, రబ్బరువలెనే మెత్తగాను, మృదువుగాను ఉండే చిన్నచిన్నవస్తువులుగాని, వారిచేతికి అందిస్తూ వివిధములైన స్పర్శానుభవములు కలుగజేయవలెను. సుమారు మూడునెలల ఈడుగలపిల్లలు ఒకప్రక్కనుండి మరియొకప్రక్కకు తమ దృష్టి పారిస్తూ ఉంటారు. అప్పుడు బంతిగాని, మరి యేదైనా చిన్నవస్తువుగాని స్ఫుటమైన రంగుగలది పిల్లల కండ్లయెదుట పట్టుకొని ఒకప్రక్కనుండి మరియొకప్రక్కకు నెమ్మదిగా త్రిప్పుతూ ఉండడం వల్ల ఏకాగ్రదృష్టికి సులువైన అభ్యాసం పిల్లలకు కలుగుతుంది. మనవారు సుద్దలతో కుట్టిన రంగురంగుల చిలుకలపంజరము వ్రేలాడకట్టుతూ ఉంటారు. ఇది మంచిదే కాని, పిల్లలు తమ తల కదల్చకుండా, ఎల్లప్పుడు ఒక్కవైపే-అనగా ఆ చిలుకలపంజరమువైపే దృష్టినిలిపి చూస్తూ ఉండడంవల్ల కొంతసేపటికి వారికి విసుగుదల పుడుతుంది. అందుచేత, అప్పుడప్పుడు ఆ పంజరము ఒకప్రక్కనుండి మరియొకప్రక్కకు ఊగుతూఉండేలాగు చేయడం మంచిది. కొందరు చిలుకలపంజరము బొంగరమువలె వడిగా తిరుగునట్లు చేస్తూఉంటారు. అట్లు తరుచుగా చేయరాదు. దృష్టి దానిని అనుసరించి వడివడిగా త్రిప్పుటకు పిల్లలు ప్రయత్నించి దృష్టి చెదరగొట్టుకొంటారు. అప్పుడప్పుడు ఈ అభ్యాసము మంచిదే; కాని, తరుచుగా చేయరాదు.

సుమారు నాలుగుమాసముల ఈడుగల పిల్లలు ఎదుటనున్న వస్తువులపైపు నిదానించిచూస్తూఉంటారు.

అప్పుడు, వివిధవస్తువుల పరిచయము వారికి కలుగ జేస్తూ ఉండవలెను. సుమారు అయిదుమాసముల ఈడుగలపిల్లలు వారికి చేరువగా ఉన్న వస్తువులు పట్టుకొనుటకు ప్రయత్నిస్తూ ఉంటారు. అప్పుడు వారు పట్టుకొని ముఖమునకుగాని, దేహమునకుగాని తగిలించుకొన్నా బాధకరములు కాని చిన్నచిన్న వస్తువులు వారికి చేరువగా పెడుతూ ఉండవలెను. బరువులోను, లావులోను హెచ్చుతగ్గులు గల వస్తువులు ఉంచుట మంచిది. వాటిని పిల్లలు పట్టుకొని చేతులుఆడిస్తూ ఉన్నప్పుడు బరువు, లావు, స్పర్శ విషయములలో వారికి కొత్తకొత్త అనుభవములు కలుగుతూ ఉంటవి.

పిల్లలు సాధారణముగా మూడు నెలలు దాటిన తరువాత నాల్గవ మాసములోగాని, అయిదవ మాసములోగాని,బోర్లపడుతూఉంటారు.బోర్లపడి తల ఎత్తడం రాగానే చేతులు,కాళ్లు కూడ దీసుకొని ప్రాకడానికి ప్రయత్నిస్తారు. అప్పుడు మెత్తనిదూదిపరుపులు పనికి రావు. అవి వారి ప్రయత్నమునకు భంగం కలుగజేస్తూ ఉంటవి. గరుకుగా లేని నేలను పిల్లలను పరుండబెట్ట వచ్చును. ఆయీడున చేరువగా ఉన్నవస్తువులను అందుకోడానికి ప్రయత్నించి వారు ముందుకు ఉబుకుతూ ప్రాకడం నేర్చుకొంటారు. అప్పుడు ఏ వస్తువులు పిల్లల దృష్టిని వేగంగా ఆకర్షించగలవో వాటిని ఉంచవలెను. వాటిని అందుకోగానే, ఆ వస్తువులనే కానీ,ఇతర వస్తువులనే కాని మరికొంత దూరాన ఉంచి, అక్కడికి సైతము పిల్లలు ప్రాకుతూ వచ్చేటట్లు చేస్తూఉండవలెను.

సుమారు ఏడుమాసముల ఈడుగలవారు కాగానే పిల్లలు కూర్చుండుటకు ప్రయత్నిస్తారు. ఆ ప్రయత్నము సఫలమయేటట్టు తల్లులుగాని, వారిని ఆడించే ఇతరులుగాని కొద్దికొద్దిగా తోడుపడుతూఉండవలెను. అంతేకాని, వారు పిల్లలను బలవంతంగా కూర్చుండ బెట్టరాదు. ఆ సమయమున పిల్లలు తాము చేతబట్టుకొన్న వస్తువు నేలపైని వేసి కొట్టుతూ, అప్పుడు కలిగే చప్పుడు విని ఆనందిస్తూ ఉంటారు, ఆ చప్పుడు ఎంత ఎక్కువగాను, స్ఫుటంగాను ఉంటే అంతసంతోషిస్తారు. అందుకుగాను పిల్లలచేతి కిచ్చేవస్తువు ఇత్తడి, కంచుతో చేసినదై, ఆ వస్తువు తగిలి చప్పుడయ్యేచోటు గట్టిగా ఉండి నాదం పుట్టగలదై ఉన్నట్లు చూడవలెను. వేరు వేరు నాదములు పుట్టేటట్లు వేరువేరు వస్తువులు పిల్లల చేతికి అందిస్తూ ఉండవలెను. అప్పటినుండిన్ని పిల్లలకు సంగీతస్వరములలో ముఖ్యమైన స్వరములు వినిపిస్తూ ఉంటే పిల్లలకు సహజముగా ఉండే సంగీతాభిలాష సరియైన మార్గమున పడుతుంది.

సుమారు ఎనిమిదిమాసముల ఈడు గలవారు కాగానే, పిల్లలు కొద్దిగా బరువైన వస్తువులు సైతము చేత బట్టుకొని ఎత్తడానికి ప్రయత్నిస్తారు. అప్పుడు వారిని ఆడిస్తూఉండేవారు కడుజాగరూకతతో బరువు గల వస్తువులను అందిస్తూ ఉండవలెను. ఏ వస్తువులు, ఎంత బరువుగలవి పిల్లలు సులువుగా ఎత్తగలుగు తున్నారో పరిశీలించి, క్రమక్రమముగా, అంతకంతకు కొద్దికొద్దిగా ఎక్కువ బరువైన వస్తువులు అందిస్తూ ఉండవలెను.

ఈ యీడుగల పిల్లలు అప్పుడే రుచులు పోల్చుకోగలవారు కాగలరు. గిన్నెలో చక్కెర పెట్టి, అది పిల్లలకు చూపిస్తూ రవ్వంత చక్కెర పిల్లల నోటికి అందిస్తూ దాని రుచి పిల్లలు అనుభవించి జిహ్వేంద్రియమునకు తగిన అభ్యాసము కలిగించుకొనేటట్లు చేయవలెను. అప్పుడప్పుడు వినోదకరముగా ఉప్పు కొద్దిగా నోటబెట్టి దానిరుచిన్ని, పుల్లదానిమ్మగింజ వ్రేళ్లతో పట్టి పిల్లల నోటిలో నొక్కి, దాని రసము జిహ్వకు తగలజేసి దాని రుచిన్ని పిల్లల అనుభవమునకు తీసుకొనిరావడం మంచిది.

ఈ యీడున పిల్లలు కనబడ్డ వస్తువెల్లా నోట బెట్టుకొంటూఉంటారు. వారు నోట బెట్టుకోరాని వస్తువు వారి అందుబాటులో ఉండనీయరాదు. ఒకవేళ వారు పట్టుకొని నోటిలో పెట్టుకోబోయినా వారిని మరపించి, మరియొక మంచివస్తువు వారి కందిచ్చి దానిని తీసి దాచివేయవలెను. పిల్లలకు అసహ్యమైనా, అది బాధించనివస్తువు అయితే, దానిని ఒకసారి పిల్లలు నోట బెట్టుకొని దానిరుచి అనుభవించి ఏవగించుకొనేటట్లు చేయడమే మంచిది. దానివల్ల ఆ వస్తువుకు రుచిలో గల గుణము బోధపడుతుంది.

పదిమాసముల ఈడుగల పిల్లలు కొందరు ఏదైనా ఒకవస్తువు చేత బట్టుకొని దానిని నిదానంగా పరిశీలించి, దానిలో గల భాగములను ఏకాగ్రధ్యానంతో పరిశోధిస్తూ ఉంటారు. ఈ అలవాటు హెచ్చరించవలసినదే. ఒక పిల్లవాడు కీచుకీచుమనే రబ్బరుబొమ్మ చేత బట్టుకొని నొక్కుతూనే ఆ నాదము ఎక్కడనుండి వస్తున్నదో పరిశోధిస్తాడు. మరియొక పిల్లవాడు చిన్నగంట పట్టుకొని లోపల వ్రేలాడుతూ ఉండే కంచుముక్క పట్టుకొని గంట వాయించబోతాడు, గంట మ్రోగకపోవడం కనుక్కొంటాడు. ఈ విధంగా ఏదైనా ఒక విషయం పరిశోధించడానికి అవకాశముగల వస్తువులు ఈ యీడు పిల్లలచేతికి ఇస్తూఉండడంవల్ల, పిల్లలకు పరిశోధనయందుగల ఆసక్తి పుట్టి వృద్ధిపొందుతుంది.

సంవత్సరం ఈడుగలపిల్లలచేతికి సుద్ద ఇచ్చినయెడల వారు నేలపై గీతలు పెడుతూ ఉంటారు. అప్పుడు వారిని ఆడించేవారు తాము గీతలుపెట్టి చూపించి ఆగీతలను ఆ పిల్లలు పైతము అనుకరించి గీచునట్లు చేస్తూ ఉండవలెను.

ఈ మొదటిసంవత్సరమందు జ్ఞానేంద్రియముల ద్వారా అలవడే జ్ఞానమున్ను అభ్యాసములున్ను కొంచెమే అయినా పునాదివలె ముఖ్యమైనవి గనుక ఇవి సరియైనమార్గములో పడునట్లు తలిదండ్రులు చూడవలెను.

పిల్లలకు కనబడేదృశ్యములు గాని, వినబడే మాటలుగాని పిల్లలు నేర్చుకోదగినవే కావలెను; గాని, పిల్లలబుద్ధికి చెరుపుచేయగలవి కాకూడదు. కొందరు తలిదండ్రులు తమ పిల్లలయెదుటనే 'వీరు పసిబిడ్డలుగదా, వీరు చూస్తే వీరి కేమితెలుస్తుంది?' అని నిర్లక్ష్యంగా నగ్నులైగాని, భోగలాలసులైగాని ఉంటారు. అది చాలా తప్పు. అప్పటి కది యేమో తెలియకపోయినా, ఆదృశ్యముమాత్రము ఆ పసిపిల్లల మనస్సున నిల్చి ఉంటుంది.

ఇంక రెండవయేటనుండిన్ని పిల్లల చిత్త ప్రవృత్తులు ఎట్లు పరిణమిస్తూ ఉంటవో వాటిని అనుసరించి శిశుశిక్షణము ఎట్లుండవలెనో పరిశీలింతాము.

(స శేషము)

ఘనరాగములేవి?

"జూన్" నెలలో వెలువడిన 'భారతి'లో ఘనరాగగీతములు అనే శీర్షికతో శ్రీ చేతపూడి వెంకటశివరావుగారు ఐదుగీతములను ప్రచురించారు. ఆగీతములు అఠాణా, శహానా, సురటి, కనడా, పూర్వీకల్యాణి రాగములలో వున్నాయి. ఈ రాగములు కేవలము నయ దేశీయరాగము లనిన్ని, నాట, గౌళ, ఆరభి, శ్రీరాగం, వరాళి, కేదార-నారాయణగౌళ, రీతిగౌళ, సారంగ, నాట, భౌళి, అనే రాగములు మాత్రమే ఘనరాగము లనిన్నీ ప్రసిద్ధసంగీతవిద్వాంసుల మతము. సంగీతశాస్త్ర గ్రంథములు కూడా యీసిద్ధాంతాన్నే ధ్రువపరుస్తున్నాయి. ఘనరాగముల కింద ప్రసిద్ధములుగా వున్నపై పదిరాగములలోను, ఒకదానినైనా శ్రీ చేతపూడివారు ఉదాహరించలేదు. 'ఘన' అనే పదాన్ని పారిభాషికంగా కాకుండా, లోకవ్యవహారరీత్యా 'గొప్ప' అనే అర్థంలో వారు వాడివుంటే, ఆవిషయమైనా వారిప్రచురణలో స్పష్టపరచి వుండవలసినది. ఆలాగు కాకుండా నాట, గౌళ, మొదలైన రాగములవలెనే, శహన, సురటి మొదలైన రాగాలుకూడా ఘనరాగములని చెప్పడానికి తగిన ప్రమాణాలు వుంటే, ఆవిషయం పత్రికాముఖంగా శ్రీ చేతపూడివారుగాని, యితర సంగీతకళోపాసకులు గాని తెలియజేయవలసిన దని వందనపూర్వకమైన విన్నపము.

— పట్నాయుని నారాయణరావు.

ఐరోపాఖండ పరిస్థితులు - యుద్ధాలకు మూలకారణము

"భరద్వాజ"

ఐరోపాఖండంలోని రాజ్యాలన్నీ ఎల్లప్పుడూ పోరాడుటకు కారణమేమిటి? ఎప్పటికైనా సుస్థిరమగు శాంతి యైరోపాఖండంలో ఏర్పడునా? క్రీస్తుశకానికి పూర్వము ౫౦౦ సంవత్సరం నుండి క్రీస్తుశకము ౧౯౦౦ సంవత్సరమువరకు యైరోపా నవనాగరికత సర్వతోముఖంగా అభివృద్ధి పొందినది. శాస్త్రరీత్యాగాని, పారిశ్రామికరంగమందు కాని, సాహిత్య ప్రపంచమున కాని, రాజకీయములందు గాని యైరోపాఖండమందలి రాజ్యాలన్నీ ప్రపంచ నాగరికతకు గొప్ప సేవ చేసినాయి. అట్టిరాజ్యాలు యిరువదవ శతాబ్దమందు పరస్పర సంఘర్షణలకు దిగి, తమలో దాము యుద్ధాలు చేసికొంటూ, ప్రపంచశాంతిని ఎల్లప్పుడు భంగపరచుస్థితికి వచ్చినాయి. నాగరికతలో వెనుకపడిన ఆఫ్రికాఖండములో కూడ, యిట్టి నిరంతర అశాంతి యెప్పుడును లేదు. పాశ్చాత్యులు కాలిడకపూర్వము ఆసియాఖండంలో కూడ యిట్టి అశాంతి యేర్పడలేదు. ప్రపంచంలో యైరోపాఖండం లేకపోతే ప్రపంచశాంతిని స్థిరముగ యేర్పరచవచ్చునను భావం ఎల్లరకును కల్గుచున్నది. ఇట్టి పరిస్థితులు యైరోపాఖండమందు ఎందుకు యేర్పడినాయి? నవనాగరికతాభివృద్ధికి తోడ్పడిన యైరోపాఖండం తన ధర్మాన్ని యేల నిర్వహింప లేకున్నది? ఈ ప్రశ్నలకు సమాధాన మివ్వాలంటే ఒక్కమారు ప్రపంచ చరిత్రను సూక్ష్మంగా అవగాహన చేసికొనవలె అవసరం.

ఐరోపాఖండం వ్యవసాయముపై ఆధారపడిన భూభాగం. ౬, ౧౭ శతాబ్దములమధ్య పాశ్చాత్యులు వ్యవసాయాన్ని తమ జీవనంగా భావించుకొని ౫౦౦ లేక ౬౦౦ చిన్న కుటుంబరాజ్యాలుగ యేర్పడినారు. తమ ఆస్తిగా భావించుకొన్న భూమిపై యీ చిన్న రాజ్యాలన్నీ పరస్పరసహకారము చేసికొంటూ హాయిగా జీవనం గడపినాయి. ఈ రాజ్యాలలో వ్యవసాయము స్థానికరూపము దాల్చినది. రైతు ప్రథమంలో తా నాక్రమించినభూమినే నమ్ముకొని తరములతరబడి అచ్చటనే నివసిస్తూ వచ్చినాడు. దాదాపు ౧౦౦౦, లేక ౧౨౦౦ సంవత్సరములనుండి తమ పూర్వీకులు నివసించిన పొలములమీదనే యిప్పటికిని నివాస మేర్పరచుకున్న కుటుంబములు ఫ్రాన్సు మధ్యభాగమందును, బ్రిటానీలోను, నార్మండిలోను, స్కాట్లండులోను, స్పెయిను ఉత్తరమందును, జర్మనీ నైరుతి భాగమందును, యిటలీ పశ్చిమోత్తర ఉత్తరభాగములందును గలవు. అందుచే వ్యవసాయము వారికి దైనిక జీవనసాధనమైనది. కాలక్రమేణా ఒక్కొక్క రాజ్యభాగానికి ఆర్థికంగా విలువ హెచ్చుగుట ప్రాప్తించినది. అప్పుడు కొన్ని రాజ్యభాగాలు యేకమై పెద్దరాజ్యాలుగా యేర్పడుటయు, మిగిలినవి స్వతంత్రముగా నుండుటయు, తమ సాహిత్యమును, కళలను, సాంఘికసంస్థలను, శిల్పములను, రాజకీయసంస్థలను, తమ ప్రత్యేకసంప్రదాయముల ననుసరించి వృద్ధిచేసుకొనవటయు సంభవించినది. మధ్యయుగములందు యైరోపాఖండ పశ్చిమభాగములో జాతులు (Nations) యేర్పడినాయి. ౧౮౦౦ సంవత్సరమువాటికి యింగ్లండు ఫ్రాన్సులు తమ ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వమును స్థిరపరచుకున్నాయి. రాజ్యపాలన గావించు వంశములవారి సహకారముతోను, నైసర్గిక పరిస్థితుల సానుకూలతతోను యింగ్లండు ఫ్రాన్సుల లోని రాజకీయనాయకులు వ్యవసాయమునే తమ జీవ

నంగా యేర్పరచుకున్న రాష్ట్రములను సంరక్షిస్తూ, బలమగు రాజ్యాంగమును యేర్పరచి సర్వతోముఖమగు నాగరికాభివృద్ధికి కృషి సల్పినారు. ఫ్రాన్సులో కపేషియను కుటుంబమువారు ౯౮౭ సంవత్సరము మొదలు ౧౮౪౮-వ సంవత్సరమువరకు ఇట్టిపని చేసిన వారిలో ముఖ్యులు.

కాని యైరోపాఖండ మధ్య భాగమందు యిట్టి ఫలితములు కల్గుటకు సల్పిన ప్రయత్నము లన్ని యూవ్యర్థము లయ్యెను. డాన్యూబు నదీతీరము నానుకున్న రాజ్య భాగాలందు జాతీయముగగాని, సమాఖ్యపద్ధతి ననుసరించి గాని యైకమత్య మేర్పరచవలె నని కొందరు నాయకులుచేసిన కృషి నిరుపయోగమయ్యెను. ఆర్థికసహకారమును సైనికపరిపాలనముతో అమలులో పెట్టవలె నని రోమనులు చేసిన సృష్టి నాశనమయ్యెను. సైనికముగా బలవత్తరమయినను కొన్నాళ్లకు సరిహద్దులులేని భూభాగాలను దండయాత్రలు గావించు అనాగరికులనుండి రోమనులు సంరక్షించుకొనలేక పోయిరి.

తరువాత ౫ శతాబ్దములకు మధ్య యైరోపాఖండములో మతముపేరట యైకమత్య మేర్పరచుటకు మతాధికారులు (చర్చి) ప్రయత్నించారు. పరస్పరసంఘర్షణలు కల్గినపుడు మతాధిపతియగు పోపును మధ్యవర్తిగనుంచుకొని వివాదములను పరిష్కరించుకొనుటకును, పోపునిర్ణయములను సామ్రాజ్యాధిపతి అమలులో పెట్టుటకును నిర్ణయింపబడెను. అప్పటికి యీ యేర్పాటును జయప్రదంగా నిర్వహింపవచ్చు నని ఆశింపబడెను కాని కొంతమంది క్రైస్తవులు పోపుమతాధికారమును ఎదిరించుటచే యీ నిర్ణయముపై యేర్పడిన రాజ్యాంగము భగ్నమయ్యెను. అప్పుడు వర్తకాభివృద్ధికి బలవత్తరమగు రాజ్యపాలనము యేర్పరచవలె ననియు, పశుబలము నాధారము చేసికొని శాంతిస్థాపన గావింపవలె ననియు, పదునాల్గవ లూయీరాజు, నెపోలియన్‌లు ప్రయత్నించిరి. ఫ్రాన్సు లాభముకొరకు యైరోపాఖండమునంతను తమ వశము చేసికొనుటకు వారు కృషి సల్పిరి. ఎన్ని యుద్ధములలో విజయము పొందినా, ఎన్ని రాజ్యభాగాలను తామాక్రమించినా, వారి ఆశయము నెరవేరలేదు. మధ్య యైరోపాఖండమందున్న వివిధజాతుల, మతముల, వర్తకస్వప్రయోజనముల సంఘర్షణలవలనను, యింగ్లండు రష్యాల ప్రతికూలతవలనను లూయీ, నెపోలియనుల ఆదర్శము ఫలింపలేదు.

అటుపై హోహెన్ జొల్లరన్ రాజకుటుంబమువారు రోమనుల, లూయీ నెపోలియనుల ఆదర్శమును తమదిగా భావించుకొని జర్మనీలాభముకొరకు యైరోపాఖండమును వశపరచుకొనుటకు కృషి సల్ప ప్రారంభించిరి. కడచిన మహాసంగ్రామము (౧౯౧౪, ౧౯౧౮) మూలమున వారిప్రయత్నము విఫలమయ్యెను. ౧౯౧౮-వ సం॥ లో ప్రపంచయుద్ధము ముగియగనే పశ్చిమ యైరోపా యందున్న రాజ్యాలవారు మధ్య యైరోపాఖండాన్ని తమ పలుకుబడిలో నుంచుకొనుటకు తమ ఆదర్శములను వారి నెత్తిపై రుద్ద ప్రయత్నించిరి. మధ్యయైరోపాను అనేకచిన్నస్వతంత్రరాజ్యములుగ విభజించి, యీ రాజ్యముల యన్నిటిమధ్య సహకారమును, సాహచర్యమును పెంపొందించుటకు నానాజాతిసమితిసంస్థ నొకటి సృష్టించిరి. పూర్వము క్రైస్తవమత గురువగు పోపు యైరోపాలోని రాజ్యముల యైక్యతకు చేసినకృషినే నానాజాతిసమితివారు సల్ప ప్రయత్నించిరి. కాని సమితికి రాజకీయాధికారము లేకపోవుటవలన తన కార్యక్రమమును అమలులో పెట్టలేకపోయెను. ప్రపంచరాజకీయ నాయకులు ఆదర్శ ప్రకటనములు గావించుటకు సమితి సభలు వేదికలయ్యెను. కార్యాచరణమున కనుకూలమగు కార్యక్రమములను సమితి సూచింపలేదు. కొన్ని సమయములలో సమితిసభ్యులు పరిపాలకుల సంఘమువలె ప్రవర్తించిరి. మధ్యయైరోపాలో సక్రమరాజ్యపాలనకు తోడ్పడువిధానమును సమితి అమలులో పెట్టలేకపోయెను. దీనికితోడు సమితివారికి ఆర్థికసమస్యలన్ని యెగటయ్యెను. ఆస్ట్రియాకు వ్యవసాయమునకు వీలగు భూభాగాన్ని కాని, హంగరీకి పరిశ్రమలకు తోడ్పడు భూభాగాన్ని కాని సమితి యిప్పించలేక పోయెను.

ఇట్టిస్థితిలో మధ్యయైరోపాయందున్న జాతులలో అసంతృప్తి, నిరాశ, నిస్పృహ కల్గి విప్లవములకు, యుద్ధములకు తావిచ్చెను. ౧౯౧౮-వ సం॥ మొదలు ౧౯౩౯-వ సం॥ వరకు మధ్యయైరోపాలో జెకోస్లవోకియా, హంగరీ, రుమేనియా, ఆస్ట్రియా, యూగోస్లావియా, బల్గేరియా, పోలండులమధ్య సమాఖ్య నొకటి యేర్పరచుటకును, ఆసమాఖ్య యీ రాజ్యాలమధ్య ఆర్థికసహకారమును రాజకీయసాహచర్యమును పెంపొందించుటకు కృషిసల్పవలెనని ప్రయత్నములు జరిగెను. కానియీ రాజ్యాలే అట్టిసమాఖ్యస్థాపనకు ప్రతికూలముగ నుండుటచే వానిమధ్య సహకారము లేకుండెను. ఈ రాజ్యాలలో జాతీయభావము సంకుచితరూపము దాల్చుటవలన అవి తమ స్వాతంత్ర్యమును కొంతవరకు ప్రపంచసౌఖ్యమునకై త్యాగము చేయుటకు ఒప్పుకోలేదు. ఎట్టి మంచి సూచననైనా, కార్యక్రమమునైనా సమితివారు యీ రాజ్యాలకు నివేదించిన అయ్యది విదేశీయమను భావంతో యీ రాజ్యములు నిరాకరించెను. తమ వ్యవహారములను స్వతంత్రముగ తమంతట తామే నిర్వహించుకోవాలను ఉద్దేశ్యమును యీ రాజ్యాలు ప్రకటించినాయి. కాని సమితినుండి అప్పులు తీసికొనుటకుమాత్రము యీ రాజ్యాలు సందేహించలేదు. ధనసహాయము పొందవలెనను తలంపుతో సమితివారొసంగిన నైతికసందేశములకు చెవి యొగ్గిరి. ఈ రాజ్యాలన్నీ తమ స్వప్రయోజనాభివృద్ధికి ఎప్పుడు సమయము వచ్చునా, ఎప్పుడు చుట్టుప్రక్కల భూభాగాలను ఆక్రమించుదుమా అని వేచియున్నాయి.

హిట్లరురాక వారి ప్రయత్నముల ఫలితమేయని చెప్పవలెను. మధ్యయైరోపాలోని వివిధసంఘర్షణల ప్రతిరూపము హిట్లరు. హిట్లరు పుట్టుకవలన ఆస్ట్రియాదేశీయుడు, జర్మనీపాలకుడయ్యెను. మరి ప్రపంచంలో హిట్లరు ప్రథమంలో కాథలిక్కు. నేడు స్టాలిన్‌వలె మతమన్న అతనికి అరికాలిమంట. స్వల్పవిద్య కల్గి బీదకుటుంబమునుండి పైకి వచ్చుటచే నిరంకుశత్వము, ధనాఢ్యతత్వము హిట్లరులో మూర్తీభవించెను. సమితి యొక్కలోపములను బాగుగా కనిపెట్టి, మధ్యయైరోపాలోనున్న వివిధరాజ్యాల పరస్పరసంఘర్షణలను ఊతగా గొని ౨౦ సంవత్సరములలో జర్మనీని బలమగు రాజ్యముగ నొనర్చెను. సార్ భాగాన్ని తీసికొనటం. ఆస్ట్రియాఆక్రమణ, జెకోస్లవోకియాను దిగమ్రింగుట, బల్గేరియా యూగోస్లావియాలలో తన పలుకుబడి స్థాపించుకొనుట — యీసందర్భముల యన్నిటిలోను హిట్లరు శాంతముగనే తన పని చేసికొనెను. సెప్టెంబరు ౧౯౩౯-వ సంవత్సరమువరకును యుద్ధానికి దిగకుండా పశుబలప్రదర్శనంతో హిట్లరు తనకార్యవిధానమును అమలులో పెట్టెను.

మధ్యయైరోపాలో రాజ్యపాలనమును నూతనపద్ధతులపై యేర్పరచవలెననీ, మధ్యధరాసముద్రమును అట్లాంటిక్ మహాసముద్రమును ఆనుకొనియున్న రాజ్యములు అనాదినుండియూ ప్రవర్తించిన నాగరికతల సమన్వయము గావించవలెననీ హిట్లరు ఆశయము. మధ్యధరాసముద్రము, అట్లాంటిక్ మహాసముద్రము అనాదినుండి ప్రాక్పశ్చిమముల సౌభాగ్యసౌఖ్యముల పెంపొందించుటకు తోడ్పడినవి. అందుచే పూర్వము దక్షిణ యైరోపాఖండరాజ్యాలు అనుభవించిన గొప్ప వర్తకలాభములను ఉత్తర, మధ్యఖండములందున్న రాజ్యాలు పొందుటకు ప్రయత్నించుటయే నాజీపక్ష ఆలోచన. అందుకుగాను డాన్యూబు రైను నదుల మధ్య కాలువలు త్రవ్వి రెండు నదులను కల్పుటకును, రుమేనియా జర్మనీ హంగరీలమధ్య రాకపోకలకు విశాలమగురోడ్లు వేయుటకును ప్రయత్నములు జరుగుచున్నాయి.

హిట్లరు ఆశయమునకు ఫ్రాన్సు యిటలీల యొక్కయు, యింగ్లండు యిటలీల యొక్కయు స్వప్రయోజనసంఘర్షణలు తోడ్పడుటకు అవకాశము కల్గుచున్నది. మధ్యధరాసముద్రమందు పశ్చిమమందు ఫ్రాన్సు, మధ్య భాగములో యిటలీ, తూర్పు భాగమందు యింగ్లండు పలుకుబడి కల్గియుండుటచే వీరి స్వప్రయోజనముల సంఘర్షణ తీవ్రమయి, సూయజ్ కాలువ పాలనసందర్భమందు పరిస్థితులు మరింత విషమరూపము దాల్చినాయి. ఈ సమయమునే ఊతగా గొని హిట్లరు తన ఆశయఫలితానికి కృషి సల్ప దలచినాడు. ౧౯౪౧-వ సం॥ మొదలు మధ్య యైరోపా

లోని రాజ్యాలు పశ్చిమభాగమందున్న ఆర్థికముగ లాభకరమగు భూభాగాలను ఆక్రమించాలని ప్రయత్నించినాయి. కాని తూర్పు యూరోపా యందున్న రాజ్యాలు తమ అప్పులను ఎగగొట్టి, దివాలా ఎత్తి, ఆర్థికాభివృద్ధి పొందుటకు సిద్ధపడినాయి. కడచిన ౧౫ సంవత్సరాలనుండి జర్మనీ తనదృష్టిని పశ్చిమ రంగమునుండి తూర్పురంగముపైకి త్రిప్పినది. రష్యాతో జర్మనీ ఒడంబడిక చేసికొనుటలో ఆశ్చర్యమేమియూ లేదు. హిట్లరు విధానముయొక్క ప్రతిఫలమే రష్యా జర్మనీల యొడంబడిక.

ఇంతపని చేసినా హిట్లరుకు ఆందోళన తగ్గలేదు. అతనిని ఒకసమస్య బాధిస్తున్నది. జర్మనీలో రాకపోకలకు సౌకర్యములను కల్గించినప్పటికినీ, మాస్కోనుండి బ్రసెల్సువరకును, స్టాక్‌హోమునుండి రోము వరకును మధ్య యూరోపాలో ఉత్పత్తియగు పదార్థములకును, వస్తువులకును బర్లినును కేంద్రవర్తకస్థానముగ యేర్పరచినప్పటికినీ, రష్యా ఆర్థిక జీవనాన్ని జర్మనీ పారిశ్రామికపద్ధతుల కనుగుణముగా నుండునట్లు చేసినప్పటికినీ మధ్య యూరోపాలో రాజకీయ సమస్యను హిట్లరు పరిష్కరించినట్లు తలంచుటకు వీలు లేదు. జెకోస్లవోకియా ఆక్రమణ, పోలండును వశపరచుకొనుట, రష్యాతో అతని సహాకారము డాన్యూబురంగమందు హిట్లరు ఎదుర్కొనవలసిన సమస్యలను మరింత క్లిష్టభూయిష్ఠము గావించినాయి. హంగరీ, యుగోస్లావియాలు జర్మనీకి దాసోహం అనటానికి యిష్టపడుటలేదు. ఈరంగమందున్న రాజ్యాల సరిహద్దులన్నియూ అస్పష్టము లగుటచే ఎవరికిని సంతృప్తి కల్గుటలేదు.

యూరోపాలోని అశాంతికి మూలకారణములు సైనికపరిస్థితులు, నైతికస్థితి అని చెప్పకతప్పదు. జర్మనీలోకూడ లోలోన ప్రబలుచున్న అశాంతికి యివియే కారణములు. నేటి పరిస్థితులకు జర్మనీదేశీయులే విషాదాశ్చర్యములను పొందుచున్నారు. వారు రైతువర్గానికి చెందినవారగుటచేతను భూములను, తమ ఎస్టేట్లను అభిమానంతో చూచుకునేవారు. నేటిస్థితివలన వారిభవిష్యత్తు వారికే గోచరమగుటలేదు. స్వల్పకాలములో తమదేశము నలుగడల వృద్ధియగుటచే మున్ముందు జర్మనీ యేరూపముదాల్చునో వారికి స్పష్టపడుటలేదు. ఇదియే వారిలో గొప్పలోపము. పశ్చిమఖండమందు, ఏ రాజ్యమైనా స్వస్వరూపమును తాను గుర్తించుకొనలేక పోయినచో ఆజాతిఆత్మ నశించినట్లు చెప్పకతప్పదు. ౧౮౧౩-వ సం॥నుండి ౧౮౧౫-వ సం॥వరకు నెపోలియన్ పొందిన పరాభవానికి అదియే ముఖ్యకారణమని చెప్పాలి. నేటి జర్మనీకూడ అట్టిస్థితిలోనే ఉంది. ఒక చిన్నపిల్లవానికి తుపాకి యిచ్చిన ఆత డేమిచేయును? గొప్ప అంగబలము, ఆయుధబలము జర్మనీకున్నాయి. కాని వానికి తగిననైతిక బలము లేదు.

అందుచేతనే హిట్లరు శాంతికై యింత ఆశిస్తున్నాడు, పెనుగులాడుచున్నాడు. జర్మనీ అంగబలముపై అతని కపనమ్మకములేదు. తన అంతరాత్మప్రబోధన ననుసరించి, తనయిష్టము వచ్చినట్లు నడచుకొనువాడు హిట్లరు. అట్టివానికి యిప్పుడు ఎదుర్కొనవలసిన విషమసమస్యను పరిష్కరించుటకు తగిన మార్గము కన్పడుటలేదు. ధైర్యముతో, నిర్లక్ష్యముతో ఎంత క్రూరస్వభావమును ప్రదర్శించినైనా హిట్లరు అనేక పనులు చేయకల్గినాడు. బాల్టిక్ బాల్కనురంగముల నుండి జర్మనీ అల్పసంఖ్యాకులను ఉపసంహరించి వారిని తానాక్రమించినప్రదేశాలలో నివాసము ఏర్పరచుకొనునట్లు చేసినాడు. అతనికి భీతి అనునది లేదు. ఎట్టి కార్యక్రమమైనా పట్టుదలతో, దీక్షతో అమలులో పెట్టగలడు. కాని తూర్పు యూరోపాలో తానేమి చేయాలో, అన్నటిక్లిష్టపరిస్థితుల ఎల్లా పరిష్కరించాలో — యీ సమస్య అతని ఆలోచనాశక్తిని ధిక్కరించినది. తూర్పు యూరోపాలో శాంతియే ప్రపంచశాంతికి మూలబీజము.

ఈ సమస్య ఫ్రాన్సు యింగ్లండులకుకూడ వెలగ ముద్ద అయినది. ఇప్పుడు జరుగుయుద్ధమును యింగ్లండు ఫ్రాన్సులు కాంక్షించలేదు. కాని వర్సేల్సు సంధి సమయమందు తాము యేర్పరచుకున్న యేర్పాట్లే యీ యుద్ధానికి కారణభూతము లయినాయి. ఫ్రాన్సు యీ యుద్ధమందు జర్మనీచే ఓడింపబడినది. ఇంగ్లండు ఒక్కటే యుద్ధాన్ని సాగిస్తున్నది. సైనికంగా గొప్ప

విజయమును పొందుటయే యింగ్లండులక్ష్యము కాదు. ఈతూర్పైనా యైరోపాలో నిరంతరశాంతి చేకూర్చు నేర్పాట్లు చేయాలను ఆలోచన యింగ్లండుకు గలదు. ఎల్లాగైనా మధ్యయైరోపాలోని వివిధరాజ్యముల సంఘర్షణలు సమసిపోవువిధానమును యింగ్లండు సూచింపక తప్పదు. తన సామ్రాజ్యపాలనములో మునిగి తేలు యింగ్లండు జర్మనీపై ఎల్లప్పుడును ఒక కన్ను వేసియుంచుట అసంభవము.

జర్మనీతో యుద్ధముచేసి, అపజయము వాటిల్లునట్లు చేసేందుకు యింగ్లండు తన నౌకాబలంమీదను, సైన్యాలమీదను ఆధారపడి యున్నది. కాని యైరోపాలో శాంతి నెలకొల్పుటకుఅంగబలముగాని,ఆయుధబలంగాని తోడ్పడవు. డాన్యూబు, నీష్టర్, వోల్గానదుల ప్రాంతాలలో నివసించు వివిధజాతులమధ్య యైక్యతయేర్పరచి, శాంతి చేకూర్చుటకు ఒక రాజకీయ రాజ్యాంగమును సుకరమగు నైసర్గికవిభజనము పై నిర్మించుటకు యింగ్లండు కృషి సల్పుట అవసరము. ఈ ప్రాంతాలందున్న ప్రజలు నవనాగరికతారుచులకు అలవడిన వారు కారు. ఇంగ్లండు ఫ్రాన్సులందు అమలులోనున్న రాజకీయపద్ధతులను, సంస్థలను యీ ప్రాంతాలలో బలవంతముగ స్థాపించినయెడల, అవి జయప్రదముగ నిర్వహింపబడుట బహు కష్టము. ౧౯౧౦-వ సంవత్సరమునుండి ౧౯౨౬-వ సంవత్సరమువరకు యిట్టి ప్రయత్నమును యింగ్లండు ఫ్రాన్సులు గావించినాయి. దాని ఫలితమును యిప్పుడు పొందుచున్నాయి. ఇకముందిట్టి పనిచేయుట ప్రమాద జనితమగు, ప్రాప్య దృష్టికరమగు పనియని చెప్పకతప్పదు. ఈ యుద్ధమందు యింగ్లండు విజయము పొందదలచిన మధ్య యైరోపారాజ్యాల మధ్య సంఘర్షణలను సంపూర్ణముగా రూపుమాపు పద్ధతులను ముందుగ సూచించుట అవసరము. నేడు నామమాత్రావశిష్టములయిన రాజ్యములును, నామ రూపములు లేకుండ పోయినరాజ్యాలును యికముందు యేరూపము దాల్చునో, ఎట్లు యీ రాజ్యములు నవ నాగరికతగల పెద్దరాజ్యములతో సహకార మొనర్చి ప్రపంచమందు శాంతిని నెలకొల్పునో — యిదియే యైరోపాలోని పెద్దరాజ్యాలవారి నెదుర్కొనుచున్న భీకరసమస్య. దీని పరిష్కారమునకు యింగ్లండు పూనుకోవలసియున్నది. తూర్పు యైరోపాలో శాంతిలేనంత కాలము యైరోపాఖండమందు సంఘర్షణలు తప్పవు.

సవరణ

ఈ సంచికలోనే పుట ౧౯౩, పెడ ౨, పంక్తి ౨౦, పుట ౧౯౪, పెడ ౧, పంక్తులు ౪, ౧౦, ౧౩, ౧౪ — వీటి చివరనున్న ' గురుతు లేకుండాను, పుట ౧౯౬ లో కట్టకడపటను ' గురుతుపాటించిన్ని చదువవలెను.

ఆంధ్రభారతి

శ్రీ అయ్యగారి విశ్వేశ్వరరావు

ఏనుగంబారు లెక్కింగ వేనవేలు
కవులు నీదివ్యతేజమ్ము గణుతిజేయ
పుడమిరేడులు నీరూపు పూజసేయ
నాంధ్రభారతీ ! జోహారు లందితమ్మ !

కవులను గాంచి, రండనుచు కమ్మనిమాటల నాదరించి, యా
కవనమునందు సొంపుగని, కానుక లిచ్చుచు సత్కరింప, ము
న్నవిరళ భోగభాగ్య మహిమాన్వితవై తుల దూగితమ్మ, ఆ
ప్రవిమలభూపతుల్గలుగు భాగ్యము లేదిక నాంధ్రభారతీ !

కాకతీయులు నిన్ను కన్నాకుగా, జూడ గారాబుబిడ్డవై గ్రాలినావు
రాజరాజనరేంద్రు రాకుమారిక వౌచు, కలకలస్వనముల గులికినావు
రెడ్డిరాజుల యనురాగమునొంది, చిరతరంబగు కీర్తి జేర్చినావు
శ్రీకృష్ణరాయలు చేదోడుగానుండ, నిరుపమానపుఠీవి వరలినావు

అహాహ ! నీగాథ వినినట్టి ఆంధ్రు డెపుడు
నతులితానందసౌభాగ్య మందునమ్మ
దాస్యజలనిధి మున్గుచుం దానమాడ
నాంధ్రభారతీ ! యాశౌర్య మంతరించె.

ఆంధ్రదేశీయగాథల నన్ని విన్న
గుండె నీ రగు ! తోషమ్ము గూలిపోవు
మగిడి నాశౌర్య మందగా మనకు వశమె
యనెడి నందియ మొక్కటి యావహించు
నాంధ్రభారతీ ! దాస్యంబు నందుకతన.

కలుముల తల్లియౌ తెలుగుగడ్డకు దాస్యవిమోచనం బనన్
గలుగదు, తెల్గువారలను గర్భదరిద్రము వీడిపోదు, యే

సూర్యుడు, గాలి, చందమామ

మనం ప్రతిరోజూ ఆకాశంమీద పగలు సూర్యుణ్ణి, రాత్రి చందమామనూ చూస్తుంటాము.

సూర్యుడికి ఒక చెల్లెలు, ఒక తమ్ముడు ఉన్నారు. సూర్యుడి చెల్లెలు చందమామ. సూర్యుడి తమ్ముడు గాలి. వాళ్లు ముగ్గురూ కలిసిమెలిసి ఆడుకుంటూ వుండేవాళ్లు.

ఇలా వుండగా ఒకరోజున వాళ్ల చుట్టాలలో ఒకరు వాళ్ల ముగ్గురికీ ఒక కొత్తరకం తియ్యటి మిఠాయి పెట్టాడు. సూర్యుడూ, గాలీ తమ వంతు మిఠాయిని తినేశారు. కాని చందమామ తన వంతు మిఠాయిని తినేయకుండా యిలా ఆలోచించింది. "అమ్మ చాలా మంచిది. మాకు రోజూ స్నానం చేయించి, మంచిబట్టలు తొడిగించి వేళ తప్పకండా అన్నం పెడుతూ వుంటుంది. అదిగాక మేము అడిగినప్పుడల్లా మంచిమంచి మిఠాయి పెడుతూ వుంటుంది. అలాంటప్పుడు అమ్మకు పెట్టకుండా ఏవస్తువూ మనం తినకూడదు" అనుకొని మిఠాయిలో సగం తాను తిని మిగిలినదాన్ని వాళ్ల అమ్మకు పెట్టింది.

చందమామ అమ్మ చాలా సంతోషపడింది. చందమామకు తనయందు గల ప్రేమకు చాలా మెచ్చుకుంది. కాని ఆ మిఠాయిని తినలేదు.

ఆమె సూర్యుని దగ్గరకు వెళ్లింది. "అబ్బాయీ! నావంతు మిఠాయి ఏదిరా?" అని అడిగింది. అందుకు సూర్యుడు—

"అమ్మా! నీకోసం నేను ఏమీ దాచిపెట్టలేదు. నీకు పెట్టాలనే సంగతి ఆలోచించకుండా అంతా తినేశాను" అని బదులు చెప్పాడు.

ఆమె గాలిని పిలిచింది. "అబ్బాయీ! నా కేమన్నా మిఠాయి దాచివుంచావా?" అని అడిగింది.

అందులకు గాలి—"అమ్మా! నీ సంగతి నేను ఆలోచించలేదు. నీకు దాచకుండా మిఠాయిఅంతా నేనే తినేశాను" అన్నాడు.

అప్పుడు ఆమె చాలా విచారించింది. తాను కష్టపడి కని, యిన్నాళ్లవరకూ పెంచిన తల్లియందు వారు ప్రేమ చూపించకపోవటంచేత ఆమెకు చాలా కోపం వచ్చింది. ఆమె సూర్యుణ్ణి చూచి—"నువ్వు చాలా చెడ్డవాడవు. నిన్ను కని పెంచిన తల్లిమీద నీకు ప్రేమ లేకపోయింది. కనుక యీరోజు మొదలు నువ్వు చాలా వేడిగా ప్రకాశిస్తూండు. ప్రజలంతా నిన్ను చూడంగానే భయపడి యిళ్లల్లోకి పారిపోవుదురుగాక!" అని శపించింది.

ఆమె గాలిని జూచి — "నీకూ కూడా నిన్ను కనిపెంచిన తల్లియందు ప్రేమ లేకపోయింది. కనుక యీరోజు మొదలు నువ్వు రాత్రియనక పగలనక ఎప్పుడూ తిరుగుతునే యుందువుగాక!" అని శపించింది.

ఆ తరువాత ఆమె చందమామను ప్రేమతో కౌగలించుకొని ముద్దుపెట్టుకొని "నువ్వు నా బంగారు తల్లివి. చాలా మంచి దానవు. నిన్ను కనిపెంచిన తల్లియం దెంతో ప్రేమను చూపిస్తున్నావు. కనుక నేటి మొదలు నువ్వు చల్లనితల్లి వని నిన్ను పురుషులు

స్త్రీలు, బాలురు ప్రేమిస్తుంటారు" అని ఆశీర్వదించినది.

అందుచేతనే సూర్యుడు ఎప్పుడూ వేడిగా ప్రకాశిస్తూంటాడు. మనం వానిని చూడగానే భయపడియిండ్లలో దాక్కుంటూ వుంటాము. గాలి, రాత్రి అనక పగలనక ఒక్కక్షణమన్నా విశ్రాంతి లేకుండా ప్రపంచమంతటా పరుగెత్తుతూ వుంటాడు. ఇక చందమామ ఎంతో చల్లగా వుండి ఎంతసేపు చూచినా విసుగుపుట్టించకుండా మనకు ఆనందాన్ని యిస్తుంది.

చూశారా! మనంకూడా సూర్యుడూ, గాలీలాగు కాకుండా మనలను కనిపెంచిన అమ్మలను ప్రేమిస్తుంటే! చందమామలాగు మనంకూడా అందరిచేతా మంచివాళ్ల మనిపించుకోవచ్చు.

చిలుకూరి శేషగిరిరావు

పుస్తక సమీక్ష

శ్రీ మహారాజ విక్రమదేవవర్మ రచనలు

శ్రీ జయపురాధీశులును సాహిత్యసమ్రాణ్మహారాజోపాధియుతులు నగు శ్రీ శ్రీ శ్రీ విక్రమదేవవర్మ డి. లిట్. వారు అప్పుడప్పుడు రచించిన ఖండకావ్యములు, చాటువులు, కథలు, వ్యాసములు మొదలయినవి—ఇదివరకు పత్రికలలో ప్రకటితము లయినవీ, కానివీ - అన్నీ చేర్చి "శ్రీ మహారాజ విక్రమదేవ వర్మ రచనలు" అనే పేరను శ్రీ తలిసెట్టి రామారావుగారు ఒక గ్రంథమును ప్రకటించినారు. ఇది ౧౯౫౦ లో విశాఖపట్టణము శ్రీ శారదాముకుట ముద్రణాలయమునందు ముద్రితమైనది. ఇందులో కొద్దిగా సంస్కృతరచనలున్నా, ఎక్కువగా తెలుగు రచనలున్నూ ఉన్నవి. ఇందు ౮౮ వివిధ విషయములకు సంబంధించిన రచనలు గలవు. అందులో ౫౮ పద్యరచనలు, ౩౦ గద్యరచనలు. పద్యరచనలలో ప్రార్థన శ్లోకములు, స్తోత్రములు, క్షేత్రతత్త్వములు, సమస్యలు, ఋతువర్ణనములు, నీతిపద్యములు మొదలయినవి కలవు.

పద్యరచనలలో 'రాజధర్మము' గురించి వ్రాసిన పద్యములందు, శ్రీ వారు తాము రాజులున్నూ ప్రభువులున్నూ గనుక, తాము ఆదర్శముగా పెట్టుకొని ఆచరణములోనికి తీసుకొని వచ్చిననీతిని ఉపదేశించినారు.

> "రాజు నిజదేశమునకును బ్రజలకు దొర
> ననుచుఁ దలఁపక తన్ను శ్రీహరి జనులకు
> సేవఁ జేయుటకొఱకె సృజించె నంచు
> నెంచి విఱ్ఱవీగక సంచరించు టొప్పు.
>
> "ప్రజలు శ్రమపడి యార్జించి భక్తిఁదనకు
> నిచ్చినధనంబు వారికై వెచ్చపెట్ట
> కాత్మభోగాళికొఱకును ఖ్యాతికొఱకు
> వమ్ము సేయుట దగునె ? నృపాలకులకు."

సమస్యలు పూర్తిచేయుటలోను, వింతలెక్కలు, ప్రశ్నోత్తరములు, చమత్కారప్రహేళికలు మొదలయినవి రచించుటలోను శ్రీ వారికిగల ఆసక్తి, నేర్పు తెలియజేసే పద్యములుసైతము ఈ గ్రంథములో గలవు. స్తుతులు, స్తోత్రములు మొదలయినవి వారి దైవభక్తి పరత్వమును సూచిస్తవి. వర్షర్తు, శరదృతు వర్ణనములు తులసీదాసుని రచనల కనువాదములే అయినా స్వేచ్ఛానువాదములై తెలుగునుడికారమున కనుకూలముగా రచితములైనవి. "భామరో ! సామి నెడఁబాసి తాళఁగ లేనే" అని హిందూస్తాని తోడిరాగములో ఆదితాళము నందు పాడుట కుద్దేశించి రచించినపాట శ్రీ వారి గానకళాభిరతిని ప్రకటిస్తుంది. కవిజన్మకుండలిగీతము శ్రీ వారి జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞానమును సూచిస్తుంది.

గద్యరచనలు సైతము వివిధ విషయములకు సంబంధించినవి. కేవల సాహిత్య విషయములకు సంబంధించిన వ్యాసములలో నన్నయభట్టు యుగము, ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషదుపన్యాసము, నాటకములు, నేఁటి తెలుఁగు ముఖ్యమైనవి. సాంఘిక విషయములకు సంబంధించినవాటిలో అస్పృశ్యలవిగ్రహవిషయము, పతిసహగమనము, హింస, ముసలిమగఁడు- శ్రీ వారి ఆశయములను తెలియజేస్తవి. గురునానకు, తులసీదాసుడు– వీరి జీవితచరిత్రలలోని ముఖ్యమైన విషయములను ఎత్తుకొని శ్రీ వారు చక్కని వ్యాసములు రచించినారు.

వీరి రచనలనుబట్టి వీరిసర్వతోముఖ పాండిత్యము కొంత వెల్లడి యగునుగాని పూర్తిగా కాదు. వీరితో కొంత సేపు ప్రసంగించునప్పుడు గాని, వీరు సభాధ్యక్షులయి సభలో ఒక్కొక్క విషయమును గురించి ఒక్కొక్క పండితుడు ఉపన్యసించునప్పుడు వీరు ఉపన్యాస విషయమును విమర్శించి ప్రసంగించునప్పుడుగాని వీరి జ్ఞాన విజ్ఞానములు ఎంత ఎక్కువగాను నిండుగాను పరిణతి పొందియున్నవో తెలుసుకోవచ్చును; శాస్త్రములన్నిటితోను వీరికి కొద్దిగానో గొప్పగానో పరిచయము కలదని చెప్పవచ్చును.

ఇంత ఎక్కువగా శ్రీ వారిని, వారి రచనలను ప్రశంసించినా, వ్యాకరణము, గ్రాంథిక వ్యావహారిక భాషాప్రయోజనము మొదలయిన విషయములలో మాత్రము వీరి ఆశయములతోను, అభిప్రాయములతోను

మేము ఏకీభవించలేము. మరియొక సంచికలో ఈవిష యములగురించి వ్యాస మొకటి ప్రకటించదలచినాము గనుకను, ఇక్కడ అవకాశము చాలదు గనుకను, ప్రధాన విషయము సూచనగా మాత్రమే తెలియ జేస్తున్నాము."సిద్ధే శబ్దార్థసంబంధే" "శబ్దసిద్ధి లోకంబు వలనఁ దెలియును"—ఈ విషయము గుర్తించకుండా రచితములయిన వ్యాకరణ సూత్రాలు ఎంత గొప్ప పరి పస్తువారు విధించినా చెల్లవు; గ్రంథములో ముద్రిత ములై ఉండవలసినవే కాని ఆచరణలోనికి రావు. లోకమే కవికిన్ని, లాక్షణికునకున్ను ప్రమాణముగాని, లోకానికి కవిగ్రంథముగాని, లాక్షణికుని లక్షణము గాని ప్రమాణము కాదు.

మరియొక విషయము, 'నిత్య ప్రవాహినీ దేశ్య' అనే మూలసూత్రములోని భావము సైతము పూర్తిగా గ్రహించవలసి ఉన్నది. కేవలము గ్రంథము లందు మాత్రమే నిలిచి ఇప్పుడు వాడుకలో లేని ప్రాచీనభాషలు హ్రదమువంటివి; కాని, వాడుకలో ఉన్న దేశభాషలు నదులవంటివి. నన్నయనాటి గోదా వరియే నేటికిన్ని నిలిచి ఉన్నది. ఎన్నటికీ ఉంటుంది. అందుచేతనే 'నిత్య' అనే విశేషణము సార్థక మైనది. అయితే నన్నయనాడు గోదావరిలో ఉన్న జలములే నేటికిన్ని ఉన్నవి అనిగాని ఉండవలె ననిగాని చెప్పలేము. అవిధంగానే దేశ్యమందు పైని చెప్పినటువంటినిత్యత్వ మున్నా, అందులోని శబ్ద రూపములున్నా, శబ్దార్థములున్నా మారుతూ ఉంటవి.

వ్యాకరణ శాస్త్రములోని అనుశాసనములు రాజకీయనియంతల శాసనములవంటివికావు; కానే రవు. వృక్షశాస్త్రము, జంతుశాస్త్రము మొదలయిన లౌకికశాస్త్రములవలె ఈశాస్త్రమున్ను యథాస్థితి నిరూపణముచేసే శాస్త్రమేకాని, లాక్షణికుల ఇష్టా నిష్టములనుబట్టి శాసనములను జారీచేసే శాస్త్రము కాదు.

'ప్రతివాడు', 'దృఢవమ్మకము', 'నిజానిజములు' మొదలయినవి శ్రీవారు తలచినట్లు దుష్టసమాసము లని చెప్పుటకు వీలులేదు. ఇటువంటివి అనేకంగా పెద్దలు, పిన్నలు, పండితులు, పామరులు నేను వ్యవహ రిస్తున్నారు. వీటిలో కొన్ని కవులు తమ కావ్యము లలో ప్రయోగించారు. వీటిని మిశ్రసమాసా లనికాని వైరిసమాసా లనికాని చెప్పవచ్చును; గాని, దుష్టసమా సాలని నిందించి ప్రయోగించరా దనరాదు; అన్నా చెల్లదు. కటకంటకుఁడు, ప్రాణగడ్డము, జీవగఱ్ఱ అని తాము చూచిన మూడుమాత్రమే పేర్కొని ఇవే సాధువులు; తక్కినవి ఇటువంటివే అయినా అసాధు వులు అని లాక్షణికులు చెప్పినంతమాత్రాన లోకంలో ప్రసిద్ధంగా ఉన్న మిశ్రసమాసాలు దుష్టము లవుతవా? అర్థరూపాయి, అర్ధణా, మహారాణి, గర్భగుడి, రామ చిలుక, కులపెద్ద మొదలయిన వెన్నో స్థిరముగా నిలిచి ఉన్నవి. 'ప్రతివాఁడు' — ఇది చాలా చక్కని ప్రయోగం; ఈభావం వ్యక్తపఱచడానికి ఇంత సులు వైన ప్రయోగం మరియొకటి వాడుకభాషలో లేదు. ఎల్లవాఁడు,ఎల్లవారు,ఎల్లరు ప్రాచీనభాషలో ఉండేవి; గాని,ఇప్పటికు వాడుకలో లేవు.'మాచిం దల్లా కావాలి' మొదలయిన ప్రయోగాలుమాత్రము ఉన్నవి. అందు చేతనే శ్రీ తిరుపతివేంకటేశ్వరకవులు 'ప్రతివాఁడు' ప్రయోగించారు (చూ. గుంటూరుసీమ పు. ౨౫). కళాప్రపూర్ణ వేంకటరాయశాస్త్రిలవారు 'ప్రతిది' ప్రయోగించారు. (చూ. అలంకారశాస్త్రము.)

వాడుకభాషలో చేయుట, చేయటం, చేయడం అని రూపాంతరాలు ఉంటవిగదా; ఏది సాధువనడం? అంటారు. సంస్కృతభాషలో కొన్నిశబ్దాలకు ఎన్నె న్ని రూపాంతరాలు లేవు. "ఖల్లః, ఖల్లకః, ఖల్లుకః, ఖల్లూకః..."; "ధునతి, ధవతి, ధవతే,ధూనుతే,ధూనోతి, ధునుతే, ధునోతి, ధునాతి, ధూనయతి, ధూనయతే" ఈవిధముగా రూపాంతరాలు ఉన్నవి. ఇక్లే శ్రీవారు సాధువనే గ్రాంథికాంధ్రభాషలో సైతము కొమరిత, కొమరితె, కొమరె, కొమిరె, కొమారి, కొమారిత, కొమారితె,కొమార్త, కొమార్తె; పూజించితివేనియున్, పూజించితివేని, పూజించితివేని, పూజించితేనియున్, పూజింతేన్, పూజించితే; మొదలయిన రూపాంతరాలు ఎన్నెన్ని పదములకు ఎన్నెన్ని లేవు. అన్నీ సాధువులే అనవలెను.

సంస్కృతభాషలో వాల్మీకి "ప్రదీయతాం దాశ రథాయ మైథిలీ" అని ప్రయోగించి నంతమాత్రాన దాశ

దశరథశబ్దమును అకారాంతముగా వ్యవహరింతుమా? అని శ్రీవారు ప్రశ్నిస్తున్నారు. సంస్కృతభాష ఇప్పుడు వాడుకభాషగా లేదు గనుక, 'వ్యవహరింతుమా' అంటే వారి అభిప్రాయము రచనలో ప్రయోగింతుమా అనే అయిఉండవలెను. ఇష్టము లేనివారు మానుకోవచ్చును; గాని, తమ కిష్టములేని రూపము తప్పవడానికి వీలులేదని మా అభిప్రాయము. దాశరథ రూపము అకారాంతముగాసైతము ఉన్నది గనుకనే వాల్మీకి ప్రయోగించినాడు; అపటే తన నిఘంటువులో చేర్చుకొన్నాడు. ఆ విధంగానే "వైరోచనః, వైరోచనిః, వైరోచిః" రూపాలుసైతము చేర్చుకొన్నాడు. 'స్థితస్య గతిశ్చింతనీయా' అని ఉన్న రూపాలు నిఘంటువులో చేర్చుకోకపోతే నిఘంటువు దుష్టమో అసంపూర్ణమో అవుతుందిగాని శబ్దాలు దుష్టములుకావు. నిఘంటువునుగురించి చెప్పినట్లే వ్యాకరణమును గురించి సైతము చెప్పవలెను.

అర్ధానుస్వారము 'వీఁగు' లో ఉన్నదనిన్నీ, 'తోఁచు' లో లేదనిన్నీ మా అభిప్రాయము. "వీఁగు" లో అర్ధానుస్వార మున్నది. "వీఁగి తనతల్లి దాస్యంబు నీఁగఁబూని" భారతప్రయోగము. 'వీఁగు'లో అర్ధానుస్వారము ఉండ దని కాబోలు శ్రీవారు 'విఱ్ఱవీఁగె' అని రచించారు (మా. పు. ౧౫ పంక్తి ౨.) ఈ విషయములు మరియొక సంచికలో ఎక్కువగా తెలియజేస్తున్నాము.

పైని చెప్పిన విషయములలో శ్రీ వారి అభిప్రాయములతో మేము ఏకీభవించ లేకపోయినా శ్రీవారి గ్రంథమందలి రచనలలో పెక్కింటిని మేము మొదట చెప్పినట్లు ఎక్కువగానే ప్రశంసిస్తున్నాము. అంతేకాదు; అవి ఆంధ్రులందరూ చదివి తీరవలెనని హెచ్చరిస్తున్నాము.

ఒక్క మనవి—ఇందులో అచ్చు తప్పులుఎక్కువగా ఉన్నవి. తప్పొప్పుల పట్టిక చాలా పెద్ద దయినది. అదైనా పూర్తిగా లేదు. చాలా తప్పులు పట్టికలో చేరక ఉండిపోయినవి. అందుచేత, ఈగ్రంథము తప్పులు లేకుండా సవరించి ఇంతకంటె ఎక్కువ ఆకర్షకంగా మరల మేలైన ముద్రణాలయమందు ముద్రింతురుగాక అని ప్రార్థిస్తున్నాము.

మంచి రచనలు, వ్యాసములు రచించినశ్రీవారు ఆంధ్రుల కృతజ్ఞతకు పాత్రులు. ఈ గ్రంథము ప్రకటించిన శ్రీరామారావుగారు ధన్యులు.

సీతాపతి

సావర్కర్

గ్రంథకర్త: శ్రీ కె. రంగదాసుగారు. ప్రకాశకులు: అణా గ్రంథమాల. ౩౯౧ తురుపు బజారు, హైదరాబాదు (దక్కన్).

ప్రస్తుతము హిందూమహాసభకు అధ్యక్షుడుగా నున్న శ్రీ వినాయక దామోదర్ సావర్కరుగారి జీవితచరిత్రము. భారతదేశస్వాతంత్ర్యమునకై ఈ మహాపురుషుడు గావించిన అద్భుతచర్యలు, సాహస కార్యములు చిత్తాకర్షకమైన భాషాశైలిలో వర్ణించబడినవి. యమదూతలవంటి పహారాదార్ల రక్షణలో స్టీమరుమీద ఇంగ్లండునుండి ఇండియాకు ప్రయాణము చేయుచున్న సమయమున ఈ వీరపురుషుడు కావించియుండిన మహాసాహసకృత్యములు చదువునప్పుడు భారతీయులందుసైతే మిట్టి పరాక్రమవంతులు ఉన్నారా యను సందియము కలుగును. దేశదాస్యవిముక్తి నభిలషించువారి కందరికీ ఈ చిన్ని పుస్తకము పారాయణముచేయతగినది. ఇట్టి ఉత్తమ చరిత్రను ఒక్కఅణాలో అందరికీ అందుబాటులో నుండు లాగు చేయుచున్నందులకు అణాగ్రంథమాల వారునూ అభినందనీయులు.

దయానందసరస్వతి

గ్రంథకర్త: శ్రీ వెల్లుట్ల మాణిక్యారావుగారు. అణాగ్రంథమాలవారిచే ప్రకటితము: ౩౯౧ తురుపుబజారు, హైదరాబాదు (దక్కను).

ఇది ఆర్యసమాజస్థాపకులగు శ్రీస్వామి దయానంద మహర్షి యొక్క జీవితచరిత్రము. మహమ్మదీయయుగములో, లక్షలకొలది హిందువులు ముసల్మానులుగ

మారుచుండిన కాలమున శ్రీగురునానకు జన్మించి హిందూమతము నెట్లు కాపాడెనో అట్లే ఆంగ్లయుగమున శ్రీదయానందు డవతరించి వేలకొలది హిందువులు క్రైస్తవులుగ మారకుండ రక్షించెను. అన్యథా ఉత్తర భారతమున ప్రస్తుతము సిక్కుమతము నవలంబించి యున్నవా రందరూ మహమ్మదీయులుగనూ, ఆర్య సమాజికు లనువా రందరూ క్రైస్తవులుగనూ మారియుండురు. ఈమహాత్ముని జీవితచరిత్రమును సమగ్రముగ పండిత లేఖరాం అనువారు వ్రాసియుండిరి. కాని అది ఉర్దూ, హిందీభాషలలో ఉన్నందున మన కందుబాటులో లేకుండెను. ఇప్పుడు అణాగ్రంథమాల వారి కారణమున ఈ మహాత్మునిగురించి తెలుసుకొనుటకు మంచి యవకాశము కలిగినది. ఇందు మొదట దయానందుని జీవితము సంగ్రహముగ వ్రాయబడినది. అనంతరము ఆయన జీవితములో ఘటిల్లిన వృత్తాంతములలో కొన్ని అపూర్వసంఘటన లనుపేర వ్రాయబడియున్నవి.

గ్రంథస్వీకారం

చింతాదేవి — గ్రంథకర్త: శ్రీ విద్యాశతావధాని అనుముల వేంకటశేషకవిగారు. ఆంధ్రజాతీయ గ్రంథమాలవారి ప్రథమ ప్రచురణము. ఆంధ్రజాతీయ గ్రంథమాల, కర్నూలు, వెల రు. ౧-౦-౦.

సిద్ధాంత శిఖామణి — రచయిత: శ్రీ శివయోగి శివాచార్యులు: మేనేజరు, శివధర్మ గ్రంథమాల, రజిటా వజీర్‌లాల్ వీథి, సికింద్రాబాదు, దక్కన్. వెల రు. ౦-౪-౦.

శివమహిమ్నస్తుతి - భీమఖండము — ఇవి రెండు చిన్న రచనలు. రచయిత: శ్రీ వడ్లాది సీతారామాంజనేయకవిగారు.

మనోమార్గం — సంపాదకులు: రాడికల్ కాంగ్రెసువాదుల సమితి; కూచిపూడి, తెనాలి తాలూకా, గుంటూరు జిల్లా. వెల ౦-౬-౦.

కేనోపనిషత్తు: వ్యాఖ్యాత: శ్రీ ముమ్మనేని లక్ష్మీనారాయణ చౌదరిగారు. అమృతలూరు. శ్రీ భాషా సంజీవనీ గ్రంథమాలవారిచే ప్రకటితము. వెల రు ౦-౮-౦ లు.

ఆర్యగృహిణి — రచయిత: శ్రీమదనమోహన విద్యాధరుగారు. అనువాదకులు: శ్రీ ముమ్మనేని లక్ష్మీనారాయణగారు, శ్రీ పం. గోపదేవుగారు. దేశోద్ధారక ప్రెస్, తెనాలిలో ముద్రితము.

ఈశోపనిషత్తు — వ్యాఖ్యాత: శ్రీ ముమ్మనేని లక్ష్మీనారాయణ చౌదరిగారు. అమృతలూరు, తెనాలి తాలూకా, జిల్లా గుంటూరు. వెల రు. ౦-౮-౦

గ్రంథనవకం — ఆంధ్రావళి వెల రు. ౧-౦-౦, స్నేహలతాదేవి౦-౮-౦, తెనుగుతోట౦-౮-౦, కష్టకమల ౦-౮-౦, జడకుచ్చులు ౧-౦-౦, రమ్యాలోకము ౦-౮-౦, స్వప్నకుమారము ౦-౮-౦, మధుకలశం ౧-౦-౦, తృణకంకణము వెల ౦-౮-౨. గ్రంథకర్త: శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారు. ప్రకాశకులు: నవ్యసాహిత్యపరిషత్తు: గుంటూరు.

ఆహుతి — రచయిత: శ్రీ దండంరాజు కేశవరావుగారు. ప్రకాశకులు: నవ్యకళాపరిషత్తు, నరసారావుపేట, గుంటూరు జిల్లా.

కల్యాణతారకము — ప్రణేత: శ్రీ చెళ్లపిళ్ల సుందరరావు చిత్రావధానిగారు. దుగ్గాడ, పిఠాపురం తాలూకా, తూ. గోదావరి.

Printed and Published by S. Sambhu Prasad, at the Andhra Patrika Press,
No. 7, Thambu Chetty St., Madras. Editor:— S. Sambhu Prasad.